ՈՒՐԲԱԹ 1 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI 1er SEPTEMBRE
1972

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e
— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82
Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Le Numéro 0,70 F.

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 փր.	Վեցամսեայ	60 փր.
Արտասահման	Տար. 135 փր.	Հատը	0,70 փր.

48-Դ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.503

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.503

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ո՞Վ Է «ԿԵՂԾՈՒՄ ՈՒ ՆԵՆԳԱՓՈԽՈՒՄ» ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Ա.

Նոր մեր ձեռքը հասաւ Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէի պաշտօնաթերթ Սովետական Հայաստան ամսագրի ներկայ տարուան 5րդ թիւը, որուն մէջ ոմն Ա. Գ. ստորագրած է 12 սիւնակնոց երկար գրութիւն մը՝ Ընդդէմ պատմութեան կեղծարարների ենթախորագրով եւ «Թէ ի՛նչպէս Հրանտ Սամվելը կեղծում է ու նենգափոխում» խորագրով:

Մեզի անծանօթ յօդուածագիրը, որ խոհեմութիւն է համարած երկու տառերու ետեւ ծածկելու իր ինքնութիւնը, իր գրութեան խորագրէն իսկ կը սկսի «նենգափոխում»ը, Սամուէլը վերածելով Սամվելի:

Իր միտ բանին է ամսագրի միամիտ ընթերցողներուն վրայ ձգել այն տպաւորութիւնը թէ Յառաջ եւ առ հասարակ ամբողջ դաշնակցական մամուլը հակառակ է դէպի Հայաստան ներգաղթին:

Ա. Գ. կը փորձէ պատասխանել մեր երկու գրութեանց:

Առաջինին խորագիրն էր Միակ դարմանը՝ լոյս տեսած Յառաջի 17 Յունուար 1971ի թիւին մէջ եւ որուն եզրակացութիւնն էր՝

«Ազգապահպանումը օրուան հրատապ հարցն է:

«Իսկ հայրենադարձը անոր միակ դարմանը»:

Երկրորդը յօդուածաշարք մըն էր՝ հրատարակուած Յառաջի 1971 Հոկտեմբեր 28, 29, 30 եւ 31 թիւերուն մէջ:

Ս. Հայաստան ամսագրի յօդուածագիրը ա՛յնքան երկար ատեն — 1971ի Յունուարէն սկսեալ — գլուխ յոգնեցուցեր է սարէն-ձորէն տեղեկութիւններ քաղելու համար, ուրկէ ուզէ հաստատէ «թէ ինչպէս կեղծում ու նենգափոխում» ենք պատմութիւնը:

Լրագրական պարկեշտութիւնը կը պահանջէ նոյնութեամբ արտատպել դիմացինին գրութիւնը, մէկիկ մէկիկ մատնանիշ ընել կատարուած կեղծարարութիւններն ու նենգափոխումները եւ ջրել զանոնք անհերքելի փաստերով:

Մեր 17 Յունուար 1971ի առաջին խմբագրականին խորագիրը — «Միակ դարմանը» — եւ եզրակացութիւնը — «Հայրենադարձ» — ա՛յնքան պերճախօս են, որ պատմութիւնը կեղծելու եւ նենգափոխելու մասնագէտ համայնավար յօդուածագիրներն են միայն, որ կը չարափոխեն անոր իմաստն ու ոգին:

Երբ մենք հրապարակով սրտցաւօրէն խօսելով Սփիւռքահայութեան սպառնացող «սպիտակ ջարդ»ի մասին, ազգապահպանման համար իբրեւ միակ դարման ցոյց կուտանք հայրենադարձը, Կապի պաշտօնաթերթի յօդուածագիրը, կեղծելով իրականութիւնը, կը ճգնի մեզ ներկայացնել իբրեւ հայրենադարձութեան դէմ «խոչընդոտ» յարուցանող, «յուսալքութիւն ու վհատութիւն» սերմանող:

Ո՞վ է պատմութիւն կեղծողն ու նենգափոխողը:

Աններելի անպարկեշտութիւն է գրութեան մը կամ երկար յօդուածաշարքի մը մէջէն քանի մը նախադասութիւն առնել եւ անոր շուրջ յերիւրածոյ պատմութիւններ հիւսել՝ ընթերցողին վրայ տպաւորութիւն գործելու համար:

Առաջին անգամը չէ, որ Յառաջի սիւնակներուն մէջ պաշտպանած ենք հայրենադարձութիւնը՝ իբրեւ լաւագոյն միջոցը պայքարելու օտարացման ու ձուլման դէմ, իբրեւ միակ դարմանը ազգապահպանման:

Ազգային աղէտ ենք նկատած արտագաղթը: Արտագաղթ՝ ո՛չ միայն Մերձաւոր Արեւելքի հայաշատ երկիրներէն դէպի զոյգ Ամերիկաներն ու հեռաւոր Աւստրալիա, այլ՝ արտագաղթ Խորհրդային Հայաստանէն դէպի Խորհրդային Միութեան միւս Հանրապետութիւնները եւ դէպի արտասահման:

Այդ իմաստով եւ այդ ոգիով մեր հրատարակած գրութիւնները յաճախ արտատպուած են ո՛չ միայն սփիւռքի դաշնակցական մամուլին, այլ նաեւ չէզոք թերթերու կողմէ:

Ասոնք իրական փաստեր են, զորս կարելի չէ հերքել «կեղծարարութեամբ» եւ «նենգափոխում»ներով, ինչպէս փորձած է ընել Մշակութային Կապի պաշտօնաթերթին քօղածածուկ հեղինակը՝ Ա. Գ.:

Ահա՛ թէ ո՞վ է «կեղծում ու նենգափոխում» պատմութիւնը:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԻՆԵՐՈՒ ՅԱՒԵԼՄԱՆ ԴԷՄ

Յուլիսի եւ Օգոստոսի ընթացքին գիներու կրած յաւելումները մտահոգած էին նաեւ կառավարութիւնը, որ իր հերթական նիստի ընթացքին, կարգ մը միջոցներ ձեռք առաւ:

Ասոնցմէ գլխաւորն այն է որ հանրային սակերը, այլ խօսքով փոխադրութեան միջոցներու գիները, ելեկտրականութիւն, կազ, ջուր, եւայլն եւայլն անփոփոխ պիտի մնան մինչեւ Մարտ 31, այսինքն մինչեւ երեսփոխանական ընտրութիւնները: Յիշենք սակայն թէ կազ եւ ելեկտրականութիւն զգալի յաւելում մը կրեցին Օգոստոս մէկին:

Ծանօթ է որ գլխաւորաբար ուտեստեղէնն է եւ ի մասնաւորի եզան միսը, որ կը սղէ օրէ օր: Այս պատճառով ալ Ֆրանսա մեծաքանակ ներածում պիտի ընէ, տրուած ըլլալով որ Ֆրանսայի մէջ միսին գինը 20 առ հարիւր աւելի բարձր է քան Պրիւքսէլի մէջ ճշդուած սակերը: Միւս յաւելումները որոնք կը վերաբերին հացին եւ կաթին, հետեւանք են Հասարակաց Շուկայի պայմաններուն եւ մենաշնորհը չեն Ֆրանսայի:

Ելմտական նախարարը եւ Ֆրանսայի Դրամատան կառավարիչը որոշեցին նաեւ սահմանափակել վարկը:

Դրամատուներու պահեստներու գումարը, զոր անոնք պէտք է պարզեն Ֆրանսայի Դրամատան, կը բարձրանայ: Յարդ, այդ պահեստները պէտք է ներկայացնէին բացուած վարկերու չորս առ հարիւրը: Յետ այսօրիկ անոնց վրայ պիտի աւելնայ 15 առ հարիւրը, 1972 Ապրիլ 5էն ի վեր բացուած վարկերու աճումին: Այս ձեւով կը «պատժուին» այն դրամատուները միայն որոնք շատ բարձրացուցած են իրենց վարկերու քանակը վերջին ամիսներու ընթացքին: Կը կարծուի թէ ձեռք առնուած այս միջոցը պիտի «սառեցնէ» շուրջ 2ուկէս միլիառ Ֆրանք վարկ:

Ձեռք առնուած այս միջոցներուն առթիւ սենտիքաները արտակարգ խանդավառութիւն մը ցոյց չեն տար: Բանուորական Ուժի ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ կառավարութեան այս որոշումները յապաղումով տրուած են, մինչ Սէ. Էֆ. Տէ. Թէ. կը խորհի թէ եղածը աւելի հոգեբանական բնոյթ ունի քան իրական:

Ամէն պարագայի մէջ, կառավարութիւնը նկատել կուտայ թէ Հասարակաց Շուկայի ստեղծումէն ի վեր, գնելու կարողութիւնը բարձրացած է զգալի կերպով անդամ երկիրներու մէջ: Ֆրանսայի մէջ, օրինակի համար, գնելու կարողութիւնը 54 առ հարիւր բարձրացած է եւ 92 առ հարիւր Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ, մինչ Անգլիոյ մէջ հազիւ 30 առ հարիւրի հասած է այդ բարձրացումը:

× Սմիքը.— Աճման միջարհեստական նուազագոյն աշխատանձը հաւանաբար վերարժեւորուի Հոկտեմբեր մէկին, թէեւ կրնայ նաեւ յետաձգուիլ մինչեւ Նոյեմբեր 1:

ԹԱԼՔԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Մորհանժ Թալքին պատմութիւնը բաւական լուրջ փսիխոզ մը ստեղծած է ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, ուր նորածիններու մայրեր այլեւս միայն Թալքը կը տեսնեն իբրեւ պատասխանատու իրենց զաւակներու բոլոր անհանգստութեանց:

Ինչպէս յաճախ կը պատահի նման պարագաներու մէջ, մէկը միւսին վրայ կը թողու պատասխանատուութիւնը: Նախ Մորհանժ հաստատութիւնը կը ճշդէ որ իր ցուցանիշով ծախուող Թալքը, ինք չէ շիներ այլ Սեթիքօ տարրալուծարանը: Գալով ասոր, շատ բնական կը գտնէ յայտարարել թէ որեւէ պարտականութիւն չունի իր պատրաստած նիւթերը քննութենէ անցընելու եւ եղածը պարզապէս մարդկային թերացում մըն է: Աշխատողներէն մէկը սխալմամբ էկզաֆլորոֆէն դրած է խառնուրդին մէջ, ինչ որ պէտք չէ ընէր:

Կարելի չէ նաեւ ճշդել թէ ի՞նչ է մեռած նորածիններու հաշուեկշիռը, թիւը 25էն մինչեւ 100ի կը հասցնեն ոմանք:

Առողջապահութեան նախարարը՝ Ժան Ֆուայէ պատմականն ըրաւ այս խնդրին Նախարարաց Խորհուրդէն ետք: Ճշդեց թէ յետ այսօրիկ այն բոլոր արտադրութիւնները որոնք մէկ առ հարիւրէն աւելի էկզաֆլորոֆէն կը պարունակեն դեղ պիտի նկատուին եւ միայն դեղարաններու մէջ ծախուին: Նախարարը յայտնեց թէ հակակշիռը կարելի չէ շատ տարածել տրուած ըլլալով որ միայն 60 քննիչ-դեղագործ ունի իր տրամադրութեան տակ:

Նախարարը ըսած է նաեւ թէ խնդրոյ առարկայ Սեթիքօ ընկերութիւնը հայթայթիչն է նաեւ ուրիշ ծանօթ ցուցանիշներու ինչպէս՝ Ժիպս եւ Ռեֆաոնա ապահոտող օճառը: Բայց այս յայտարարութենէն անմիջապէս յետոյ Սեքիֆօ հաստատութիւնը ճշդեց թէ երբեք Ժիպս եւ Ռեֆաոնա օճառ չէ պատրաստած:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՅ ԱԽՈՅԵԱՆ ՄԸ՝ ՆՈՒՐԻԿԵԱՆ

ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆՆԵՐՈՒ մետալներու մրցանիշը առ այժմ Միացեալ Նահանգներու ձեռքն է եօթը ոսկի, ինը արծաթ եւ վեց պրոնզեայ մետալներով: Արեւելեան Գերմանիա եւ Խորհ. Միութիւն հինգական ոսկի մետալ ունին եւ Ճափոն՝ 3: Ֆրանսա մէկ արծաթ եւ երկու պրոնզեայ մետալով կը փորձէ պատուաւոր դիրք մը պահել: Լողալու մրցումին մէջ աւստրալիացի Շէյն Կուլտ մրցանիշ մը եւս կոտրեց առջի օր, 400 մեթրի վրայ: Ծանրաբարձութեան մէջ, Պուլկարահայ Նուրիկեան (փետուր) ոսկի առաջին մետալը ապահովեց Պուլկարիոյ 402 քիլօ 5ով (համաշխարհային մրցանիշ, ողիմպիական մրցանիշ):

ՖԻՇԷՐ – ՍՊԱՍԿԻ ախոյենական մրցումին 20րդ խաղն ալ հաւասար արդիւնքով վերջ գտաւ: Ֆիշէրի մէկ կէտ կը պակսի միայն աշխարհի ախոյեանի տիտղոսը առնելու համար:

ԱՄԵՐԻԿՈՒՀԻ Տիկին Ռիչէ իր հարստութիւնը՝ 14 միլիոն տոլար (7 միլիառ հին Ֆրանք) կտակած է իր 81 շուներուն...:

ՓՐԱԿԱՅԻ կուսակցական պաշտօնաթերթը՝ Ռուտէ Պրաւօ խիստ կերպով կը ձաղկէ Ֆրանսայի Ընկերվարական կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը՝ Միթերան, որու ելոյթը չեխ դատավարութեանց առթիւ «ըսի-ըսաւ եւ բամբասանք» կ'որակէ: Ըստ թերթին Միթերան «զրպարտած է Չեխոսլովաքիան եւ ուրացած Ֆրանսայի ընկերվարական աւանդը»:

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ Ծերակոյտը վաւերացուց միաձայնութեամբ պակաս մէկ ձայն, կառավարական օրինագիծը որ քուէարկելու իրաւունքը 20էն 18 տարեկանի իջեցուցած էր:

ՄՔ. ԿՈՎԸՐՆ, Միացեալ Նահանգներու Դեմոկրատ կուսակցութեան թեկնածուն կը շարունակէ իր ընտրապայքարը: Ներկայիս կը փորձէ շահիլ վեց միլիոն ամերիկացի Հրեաներու քուէները, յայտարարելով թէ Նիքսընի կառավարութիւնը չէ մտահոգուած Իսրայէլի ապահովութեամբ այլ պարզապէս կ'ուզէ Ռուսերը այդ շրջանէն դուրս քշել: «Երբ նախագահ ըլլամ, կ'ըսէ Մք. Կովերն, Խորհրդարանը եւ կառավարութիւնը միասնաբար պիտի աշխատին որ Ամերիկա հսկէ որպէսզի Իսրայէլ զինուորական գետնի վրայ ապահով ըլլայ, քաղաքականօրէն ժողովրդավար եւ տնտեսապէս՝ առողջ»:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ եւ Կիպրոսի յարաբերութիւնները զգալապէս բարելաւուած են վերջերս, գլխաւորաբար Կիպրոսի Արտաքին նախարարին Աթէնք կատարած այցելութեանց շնորհիւ: Կիպրացի եւ յոյն Արտաքին նախարարներու խօսակցութիւնները շատ գոհացուցիչ եղած են եւ օժանդակած աւելի սերտ գործակցութեան մը Աթէնքի եւ Նիկոսիոյ միջեւ: Յիշենք թէ Յունաստանի եւ Կիպրոսի յարաբերութիւնները վատթարացած էին Փետրուարին Կիպրոսի չեխական զէնքերու յանձնումին առթիւ:

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻԱ դադրեցուց իր նիւթական օժանդակութիւնը Ուկանտայի, որ ինչպէս ծանօթ է երկրէն արտաքսած է բրիտանական անցագիր կրող Հնդիկները: Անգլիա ալ ներս չառներ այս հպատակները զոր «երկրորդ կարգի Անգլիացի» կը համարի:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ կուսակցական պաշտօնաթերթը՝ Պրաւդա յստակօրէն պարզած է այն հեռանկարները զորս պաղեստինեան դիմադրութիւնը պէտք է հետապնդէ: Կը թելադրէ որ «ազգային ճակատ» մը կազմուի համախմբելով բոլոր պաղեստինեան կազմակերպութիւնները եւ վերջ տրուի ահաբեկչական գործունէութեան:

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ կառավարութիւնը տրամադրած է 20 միլիոն ոսկի փոխ տալու Եգիպտոսի ու նաեւ պաշտպանողական զէնքեր:

ՎԵՆԵՑՈՒԵԼԱՅԷՆ տասնեակ մը կրօնաւորներ արտաքսուած են, որովհետեւ իրենց գործէն զատ քիչ մը շատ զբաղած են ընկերային հարցերով: Ասոնք գլխաւորաբար Ֆրանսացի, պելժ եւ սպանացի են:

ԱՌՈՂՋ ՄՕՏԵՑՄԱՆ ԿԱՐԵԼԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Հնչակեան կուսակցութեան ԺԲ. Համագումարի եզրակացութեանց առիթով)

(Բ. եւ վերջին մաս)

« Համազգային խնդիրներ ու մտահոգութիւններ կան, որոնց լուծումն ու դարմանը գտնելն անհամեմատ կը դիւրանայ, եթէ անոնք հետապնդուին զուտ ազգային շրջագծի մէջ եւ անհրաժեշտ ճիգով եւ անկեղծութեամբ» եւ «Արարատ» իբրեւ այդպիսի մարզեր կը մատնանշէ «հողային դատը, հայապահպանումը, պայքարը արտագաղթի դէմ (Հայրենիքէն և Սփիւռքի գաղթօճախներէն), հայրենադարձութիւնը, Հայրենիք եւ Սփիւռք կապերու գործնական եւ ազդու սերտացումը»:

Հայ Դատը միայն հողային չէ անշուշտ, սակայն ամէն դատ ունի իր հանգրուանները, իր իրականացման աստիճանաւորումը. ուստի ոչ մէկ դժուարութիւն կայ հողային դատի սահմանում մը ընդունելի դարձնելու Հայութեան բոլոր հատուածներուն համար ալ, եթէ այդ սահմանումը չի պարունակեր այս կամ այն վարչաձեւի պարտադրութիւնը Հայութեան այս կամ այն հատուածին, եթէ ատիկա չի պարտադրեր յայտարարել, թէ ներկայ Խորհրդային Հայաստանի գոյութեամբ ու այնտեղ իշխող վարչաձեւով Հայութեան բոլոր հարցերն ալ լուծուած պէտք է համարել, եւ պէտք է անպայման դառնալ փառաբանողը վարչաձեւին: Ֆրանսայի մէջ Համայնավար եւ Ընկերվարական կուսակցութիւնները ներկայիս միացեալ ծրագրով մը հրապարակ իջած են եւ կը մտադրեն երկրի վարչաձեւը փոխել, եթէ ժողովրդային քուէներու մեծամասնութիւնը իշխանութիւնը իրենց յանձնէ: Ֆրանսայի իշխանաւորները արգելք չեն հանդիսանար նման տրամադրութեանց, ժողովուրդի քուէներուն կը դիմեն, ժողովրդավարական մեծամասնութեանց կամքը յարգել գիտեն. եւ եթէ պատահի որ վաղը, ընկերվարական-համայնավար միացեալ ճակատը յաղթէ ընտրութեանց մէջ ու դառնայ Ֆրանսայի նոր կառավարութիւնը եւ ընկերվարական վարչաձեւ մը հաստատէ հոն, այդ միացեալ ճակատն է որ պիտի չպահանջէ բոլոր Ֆրանսացիներէն անպայման համակրիք ըլլալ վարչաձեւին եւ փառաբանանքը կատարել անոր:

Վարչաձեւի, դրօշի եւ իշխանութեան հարցերը երկրորդական չեն, ինչպէս կ'ըսէ «Արարատ» իր 17 Օգոստոսի թիւին մէջ, երբ կը գրէ. «Հիմնականը մեր հողային իրաւունքին ճանչցուիլն ու գոհացուիլն է, վերակազմութիւնը ամբողջական Հայաստանին: Ասկէ անդին երկրորդական է ամէն ինչ: Վարչաձեւ, դրօշ, իշխանութիւն — հարցեր են, որոնք իրենց լուծումը կը ստանան յետագային եւ գերիշխան կամքովը ամբողջական Հայաստանի վրայ ապրող ժողովուրդին: Կարեւորագոյնը ապահովումն է Հայաստանի յաւերժութեան, որուն դէմ գնայուն եւ փոփոխական են եղած ու կրնան ըլլալ դրօշները իրենց գոյնով եւ վարչաձեւերը՝ իրենց օրէնքներով»:

Հարցը սակայն մեծ մասով լուծուած կ'ըլլայ, երբ կ'ընդունուի, թէ վարչաձեւի, դրօշի, իշխանութեան հարցերը ամբողջական Հայաստանի հողին վրայ ապրող ժողովուրդին գերիշխան կամքովը պիտի լուծուին յետագային (ընդգծումը մերն է): Ահա այդ ժողովրդային գերիշխան կամքի իրաւական գոյութիւնը ընդունելուն հետ է, որ բազմաթիւ հարցեր ինքնաբերաբար կը դադրին գոյութիւն ունենալէ եւ իրենց բնական լուծումը կրնան գտնել:

Երբ մենք կը պահանջենք անկախութիւնն ու ազատութիւնը իբրեւ ազգին հիմնական իրաւունքներուն անբաժան մէկ մասը, ուրացած չենք ըլլար Հայրենի երկրին վրայ պատմական ու քաղաքական դէպքերու բերումով յառաջացած ներկայ իշխանութիւնն ու անոր հաստատած վարչաձեւը: Պահանջել ժողովուրդին համար իր ազատ կամքով իր ճակատագիրը վարել, զինք ղեկավարող պետական սիստեմը ընտրել, չի նշանակեր ներկայիս գոյութիւն ունեցող պետական սիստեմին անմիջական ու բռնի ուժով տապալումը հետապնդել. չի նշանակեր անպայման հակադրութեան մէջ ըլլալ այդ Պետութեան եւ պետականութեան հետ: Կը նշանակէ միայն չզիջիլ ժողովրդավարական հիմնական սկզբունքէն, ազգերու եւ ժողովուրդներու հիմնական իրաւունքէն՝ ազատ ինքնորոշման իրաւունքէն, որ ճանչցուած է համայն մարդկութեան կողմէ:

Անմիջական հակադրութեան մէջ չըլլալ Պետութեան ու պետականութեան հետ չի նշանակեր նաեւ այդ պետականութեան կամակատարը դառնալ: Նման պահանջ դրուելուն պէս ազգային երկու հատուածներու «միասնական եւ անկեղծ տագնապում» գոյութիւն չունենար ի խնդիր ազգային համայնական շահերու. այլ գոյութիւն կ'ունենայ միայն ու միայն մէկ թեւին միւս թեւը բնաջնջելու փափաքը, այսինքն հարկադրական հակադրութիւնը երկու թեւերուն:

Որքան շուտ այս իրողութիւնը ըմբռնուի եւ իրապէս գործադրութեան դրուի, այնքան աւելի կը շահին հայ ժողովուրդն ու հայրենի երկիրը:

Չենք ուզեր քրքրել շատ մօտիկ անցեալի իրողութիւնները, երբ հողային դատը միասնաբար հետապնդել կարենալու համար Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կ'առաջարկէր այդ հողերը միասնաբար պահանջել իրենց միակ իրաւատիրոջ՝ Հայութեան անունով, Հայութեան համար: Կը հաստատենք միայն, որ իր 17 Օգոստոս 1972ի խմբագրականով, որ նուիրուած է, ինչպէս ըսինք, «Ազգային միասնութիւն՝ հողային դատին շուրջ» նիւթին, «Արարատ» կը հաստատէ, թէ պէտք է «հողերը ուզել Հայութեան անունով՝ Հայութեան համար»: Դրական մօտեցում մըն է ասիկա, որ դուռ կը բանայ բազմաթիւ կարելիութիւններու:

«Մինչեւ այսօր կարելի չեղաւ Սփիւռքի Հայութեան տարբեր հոսանքները մէկտեղել ու համադրել նոյն նպատակին շուրջ: Որովհետեւ կարելի չեղաւ ընդունիլ տալ հողային դատի ըմբռնման եւ հետապնդման ազգային հասարակաց քաղաքականութիւն մը բոլոր Հայերուն համար: Իւրաքանչիւր կողմ ունէր իրեն յատուկ հասկացողութիւն եւ նախասիրութիւն, որոնք քաղաքական եւ գաղափարական գոյն կուտային Դատին, որ ազգային է եւ համաժողովրդական»: Ճիշդ են նաեւ «Արարատ»ի այս տողերը: Եւ կարելիութիւններ տեսանելի կը դառնան անկասկած, երբ հայ ժողովուրդը հետաքրքրող հարցերուն վերաբերմամբ Հնչակեան կուսակցութեան ԺԲ. Համագումարը նման մօտեցումներ կը յայտնաբերէ:

Այդ կարելիութիւնները իրականութիւն դառնալու համար անհրաժեշտ է որ այլ իրականութիւններ, որոնք ցարդ գոյութիւն ունին, դադրին գոյութիւն ունենալէ: Երբ կը գրուի, թէ «հրամայական է հողային դատին շուրջ համազգային միութեան ստեղծումը, որ կ'ենթադրէ նաեւ լայն իրարհասկացողութիւն հայրենաքնակ ու արտերկրի աշխարհագրականօրէն բաժնուած, սակայն հոգեպէս ամբողջութիւն կազմող մեր ժողովուրդի երկու հատուածներուն միջեւ» (Արարատ, 17 Օգոստոս 1972), անհրաժեշտ է որ այդ մտածումը արտայայտութիւն դառնայ Հայրենի երկրի իշխանութիւնը ղեկավարողներուն կողմէ եւ իրապէս համայն Հայութիւնը համարուի ազգային ամբողջութիւն մը, մէկ՝ հոգեկան մղումներով, ազգային պահանջներով, հայրենասիրութեամբ ու նուիրումով ժողովուրդին: Տարբեր՝ անշուշտ հարցերու լուծման համար առաջարկուած ճամբաներով. տարբեր՝ տնտեսական, քաղաքական, ընկերային պայմաններն ու սիստեմները ճշդած, նախասիրած, նախընտրած կամ մերժած ատեն. սակայն նոյնը՝ հայկական շահերու, ազգային հիմնակա՛ն շահերու հետապնդման հարցին մէջ:

Նման իրողութեանց իրականութիւն դարձած ըլլալու զգացումն է որ կարելի պիտի դարձնէ որոշ պատերու քանդումը, որոշ յարաբերութեանց հաստատումը, ի խնդիր համահայկական շահերուն համահայկական գործակցութեամբ հետապնդումին ու պաշտպանութեան:

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ
«ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿ»ի

ՕԴԻ ԱՊԱԿԱՆՈՒՄ ԵՒ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Բ.— ԱՊԱԿԱՆԱԾ ՕԴԻ ՎՆԱՍՆԵՐԸ ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԱՌՈՂՋՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

Օդը ապականող գլխաւոր պատճառները ամփոփ կերպով աչքէ անցընելէ ետք, ընթերցողին համար հաւանաբար աւելի հետաքրքրական ու կարեւոր է գիտնալ անոնց ազդեցութիւնը մարդու առողջութեան վրայ:

Այս ազդեցութիւններն ալ կարելի է բաժնել երեք դասի.

Ա.— Անմիջական թունաւորում:

Բ.— Ժամանակի ընթացքին մարդկային գործարաններու մէջ վնասակար նիւթերու կուտակումով ստեղծուող թունաւորում:

Գ.— Խլիրդի վտանգ:

Առաջին վիճակը կը ստեղծուի բացառիկ պարագաներու մէջ, երբ արկածով կամ մեքենական խանգարումի մը հետեւանքով, մեծ քանակութեամբ ապականիչ նիւթեր կը լեցնեն որոշ շրջապատի մը օդը, որ շնչողը կ'ենթարկէ անմիջական թունաւորումի:

Իսկ թունաւոր կազեր, ինչպիսիք են ծծմբային թթուն, իրենց էութեամբ արդէն կը յառաջացնեն զանոնք շնչողներուն մօտ անմիջական թունաւորում:

Կը պատահի նաեւ որ մարդիկ ապրին օդի մը մէջ, որ օրն ի բուն կ'ապականի կուտակական (քիմիւլաթիֆ) յատկու–

ԵՐԲ ԱՅԼԵՒՍ ՉԵՆ ՍԻՐԵՐ

Երբ սգաւոր մօրը ձայնը բարձրանար, Երանիկ հանըմ կը փութար քովը, կը ջանար զայն մխիթարել:

— Ո՞վ քեզի բան կ'ըսէ, տուտո՛ւ, ցաւդ ծովի պէս մեծ է... ահա, անիկա պարտք մը ունէր, կատարեց, լուսերուն մէջ պառկի, մենք անոնց պիտի երթանք, ամէնքս ալ այդ ճամբուն ճամբորդն ենք, քանի մը տարի առա՛ջ, քանի մը տարի ե՛տք, ինչ ֆարղ ունի... աշխարհս թագաւորներուն չէ մնացեր, ժամ մը առաջ տեղաւորուողը, ազատեր է:

Բայց տուտուն կը մերժէր այս մխիթարանքը. չէ՛, չէ՛, ինքը ինչո՞ւ ամէնէն առաջ այդ ճամբան չէր բռներ:

— Աչքերս քէօռնա՛ն, եաւրո՛ւմ... արցունք թափելով հալեցայ, լմնցայ... սիրական աղբարդ առիր պառկեցար, ինծի ինչո՞ւ մինակ ձգեցիր հոս...

Այն ատեն Երանիկ հանըմ գերագոյն ջանքեր կ'ընէր, աւելի մեծ դժբախտութիւններ գտնելու կը ճգնէր, որպէսզի անոնց բաղդատական սաստկութեամբը ամոքէ անմխիթար պառաւը, եւ ակնարկելով աքսորի մէջ մեռած երիտասարդի մը, փորձառու եւ գիտակ կնոջ լրջութեամբ, կ'ըսէր եռանդով.

— Նորէն, դուք առիք հիւանդնիդ նստեցաք, հոգով մարմնով նայեցաք, խաղաղ բարձի վրայ աչքերը գոցեց, ձեռքովնիդ սուրբ հողը դրիք, ամէն կարգ ու կանոնը պակաս չըրիք: Միհրդատին մայրը հոգի չունի՞ որ ամէն տղաւարի գերեզմանատուն կ'երթայ, ուրիշներուն մեռելները կ'առնէ կը նստի... գէշէն գէշը կայ, տուտո՛ւ, տահա ինչե՛ր, ինչե՛ր կան աս աշխարհիս վրայ... ամէն բան մեզի համար է...:

Յակոբճան աղա մեռելին երկրորդ օրն իսկ իր սովորական խաղաղութիւնը գտեր ու զբաղեր էր գործերով, երկար ատեն գործերը սակաւ ըլլալէ ետքը, յանկարծ բացուեր էին. ո՞վ պիտի մեղադրէր զինքը... լացով ողբով փոր չի կշտանար:

Իրիկուընէ իրիկուն, ա՛լ տաղտկացած զոքանչին տխրութենէն եւ հեծեծանքներէն մինակ կը ձգէր զայն եւ Երանիկ հանըմին ու աղջկանը հետ կը քաշուէին պարտէզի վրայի սենեակը. օղին ափսէն շտկուած կ'ըլլար. կը խմէին ու հետզհետէ կը զուարթանային... Առաջին օրերը Յակոբճան աղա զօրով խմեր էր օղին, պնդեր էին բարեկամները, որպէսզի անոր վիշտը փարատի, ու անիկա խմեր էր լռին ու աչքերը խոնարհած, բայց այլեւս իր մանր աչքերը կը բարձրանային ու կը ժպտէին: Եփիմէին ներկայութիւնը տանը սուգը տեւական տօնի մը կը փոխէր. ան ի՛նչ աչքեր էին օ՛ֆ, օ՛ֆ... ու խօսքով կատակներուն յաջորդեցին ձեռքի կատակներ. ամիսներէ, տարիներէ ի վեր Յակոբճան ցաւի ցեցի մէջ էր մնացեր ու հիմա, հակառակ իր աւշային խառնուածքին ծուլութեանը, տարփանքի անզուսպ խոյանքներ կ'արթնցնէին զինքը: Նոր արիւն մը շրջան կ'ընէր կարծես իր երակներուն մէջ. իր պաղ եւ աննշան աչքերը կը քաղցրանային ու սովորաբար դանդաղ միտքը այնքան սրուած էր որ որեւէ առիթ չէր փախցներ ակնարկութիւն մը ընելու, խօսք մը նետելու:

Շաբաթ մը, մայր ու աղջիկ, Յակոբճան աղան պարուրելէ ետքը այնպիսի հրապուրանքի ցանցի մը մէջ, ուրկէ աւելի կորովի մարդիկ իսկ դժուարաւ իրենց հոգին կ'ազատեն, ելան տուն դարձան: Ձեւի համար, նորէն, բանելու գործ ուզեցին եւ առանց ուշադրութիւն ընելու Տային դիտողութիւններուն, սպասեցին: Յակոբճան աղա չէր կրնար այլեւս իրենցմէ բաժնուիլ: Առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, սապէս նապէս կ'անցնէր, բայց հազիւ թէ մութը կը կոխէր, անոր ոտքերը կ'երթային դէպի Եփիմէին տունը, այլեւս հոգ չէր ըներ որեւէ պատրուակ փնտռելու իր այցելութեանց, մայր ու աղջիկ առաջուց օղին ափսէն կը շտկէին, կը դնէին մէջտեղ ու երբ վարպետը կուգար, կը խմէին ու կը զուարճանային. առաջին օրերը իրենց քէֆերը գաղտնի պահեցին, բայց հետզհետէ անոնց չեչոտը բարձրացաւ, դուռ դրացի իրար անցան: Տային թէեւ նախապէս դժկամակեցաւ, սակայն հետզհետէ տեղի տուաւ ու դուրսը, իր ընկերներուն աչքին դիրք մը բռնելու համար չէր դադրեր գանգատելէ եւ պախարակելէ, քոյրն ալ վարպետն ալ:

— Կնիկ բաստ աճայիպ է՛... ինչ խելքի կը ծառայեն, ո՞վ գիտէ...

— Վարպետը քրոջդ աղջիկը պիտի առնէ եղե՛ր... անանկ կ'ըսեն կոր:

Տային իբր արհամարհանքի գերագոյն արտայայտութիւն, մէկ կողմ կը դառնար, կը թքնէր եւ ոտքը վրան կը քսէր:

— Թո՛ւ... չէքերը շան բերան ինկեր է. աղջկանը մեղք չէ՞... վարդի ֆիտան կ'ըլմանի...

Բայց ամէնէն աւելի զայրացեր ու փրփրեր էին թաղին կիները, կարծես հասարակաց վնաս մը կար այդ ամուսնութեան մէջ, անոնք ալ կը մեղադրէին թէ՛ մէկ եւ թէ միւս կողմը.

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(20 — Շար.)

թիւններ ունեցող կազային նիւթերով, այնպէս են օրինակ՝ ֆլիւորային ծուխերը, որոնք կը վնասեն ոսկորներու եւ ակռաներու, ծծմբային կազերը՝ որոնք ծնունդ կուտան ժամանակի ընթացքին յամրընթաց ցզատապի (պրոնշիթ քրոնիք), որ Լոնտոնի մէջ օրինակ՝ յաճախադէպ երեւոյթ է:

Գալով խլրդի վտանգին, ամէնէն մտահոգիչն է ան անկասկած եւ որուն ծնունդ կրնան տալ, ի մասնաւորի, Ջրաբնածխային նիւթեր, որոնք մէջտեղ կուգան ամբողջովին չվառած վառելանիւթերէ, ինչպէս նաեւ ինքնաշարժ մեքենաներէ դուրս ելող ծուխերուն մէջ: Այս կազերուն որոշ ժամանակ ներշնչումը պատճառ կ'ըլլայ թոքերու խլրդի:

Ցատկանշական պարագայ է նաեւ ծխան մաքրողներու մօտ պատահող ամորձիք-ներու պալկի (սքրոթիւմ) խլրդը, որ յառաջ կուգայ մուրի եւ բնածխային նիւթերու հետ իրենց յաճախակի շփումէն:

Գ.— ԿԱՆԽԱՐԳԵԼԻՉ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

Օդի ապականումէն յառաջ եկող այս ծանր վտանգներուն դիմաց, շատ բնական է որ մարդիկ մտածէին զանոնք կանխելու եւ կամ նուազագոյնի իջեցնելու սահմանուած միջոցներու մասին:

Մեկնելով այն հիմնական իրականութենէն որ ուղղակի կապ կայ օդը ապականող նիւթերու քանակին եւ անոնց վնասակար ազդեցութեան միջեւ, մտածուած է օդի մէջի թունաւոր նիւթերու խտութիւնն ու տոկոսը նուազագոյնին իջեցնել հետեւեալ միջոցներով.

— Գործարաններէ բարձրացող ծուխերու զտում յատուկ սարքաւորումներով:

— Գործածուող վառելանիւթերու մէջ ծծմբային նիւթերու սահմանաչափի մը ճշդում եւ խիստ հսկողութիւն որ այդ չափը յարգուի:

— Ինքնաշարժ մեքենաներու ծուխը զտող գործիքներու գործածութիւն:

— Եւայլն:

Միջոցներ՝ որոնք կը պարտադրուին շատ մը երկիրներու մէջ եւ որոնք պէտք է պարտադիր դառնան հոն ուր օդի ապականութիւնը կը հասնի վնասակար չափերու: Արդարեւ՝ օդի ապականութեան հարցը համաշխարհային չափանիշով ընկերային իսկական պատուհաս մըն է այն բոլոր հետեւանքներով, որոնք յաճախ անզգալաբար կը ստեղծեն աղիտալի վիճակ մարդու առողջութեան համար:

Եւ այնքան ատեն որ մարդիկ չեն կրնար ընտրել իրենց շնչած օդը, պետական իշխանութիւնները պարտաւոր են աչալուրջ կերպով հսկելու անոր մաքրութեան եւ կամ ապականութեան պարագային զայն նուազագոյնին իջեցնելու յատկացուած բոլոր միջոցներուն դիմելու:

ՏՈՔԹ. Մ. ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՎԵՆԵՏԻԿ

ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

—o—

Ա.

Ատենէ մը ի վեր ամէն կողմէ կը լսենք շատերուն համար անհասկնալի ահազանգ մը.

— Վենետիկ վտանգուած է. Վենետիկ ջուրերուն մէջ կ'ընկղմի:

Եւ անմիջապէս մեր աչքին առջեւ կը պատկերանան առասպելական այն քաղաքները, որոնք իջած են ծովերուն յատակը, եւ տարին անգամ մը կը լսուին անոնց եկեղեցիներուն զանգակները:

Վենետիկ աշխարհի այն հազուագիւտ քաղաքներէն է, որոնք ներշնչած են ու կը շարունակեն ներշնչել բանաստեղծները, նկարիչները, վիպասանները: Սիրահարները անոր կոնտոլներուն մէջ է, որ կ'ապրին իրենց երանական պահերը, տարիքոտ զոյգեր անոր հրապարակներուն վրայ կը վերագտնեն իրենց երիտասարդութիւնը:

Երկար պիտի ըլլար տալ այն արուեստագէտներու ցանկը, որոնք ապրած են այդ կախարդուհիին հմայքը, Միջին Դարէն մինչեւ մեր օրերը. Ռուսօ, Շաթօպրիան, Պայրըն, Շելի, Միւսէ, Պրաունինկ, Պառէս, Վարուժան, Արփիարեան, եւ նկարիչներ, երաժիշտներ, երգիչներ, արկածախնդիրներ:

Մէկ խօսքով՝ Վենետիկ կը հանդիսանայ ամբողջական թանգարան մը, ուր այցելութեան կուգան աշխարհի բոլոր մեծամեծները:

Որքա՜ն թատերգութիւններ, վէպեր, բանաստեղծութիւններ, օփերաներ իրենց իբր նիւթ առած են այս չքնաղ քաղաքը. յիշենք Շէյքսփիրի «վենետիկի վաճառականը», «Օթելլօ»ն, Միւսէի բանաստեղծութիւնները, Պայրընի պոէմները, Վարուժանի բանաստեղծական պատկերները, Քանալէթթոյի նկարները, եւայլն, եւայլն...

Պէտք է ըսել սակայն, որ Վենետիկի բոլոր սիրահարները երջանիկ չեն եղած անոր պատերուն մէջ: Եւ եթէ շատերուն համար անիկա ծովերու հարսն է, Ադրիականի թագուհին, Միւսէ զայն կը պախարակէ հետեւեալ տողերով.

> ... վենետիկ, ո՛վ նենգ քաղաք,
> Որուն Աստուած տուաւ չարաբաստիկ
> գեղեցկութիւն մը:
> Կը շնչեմ այդ օդը, որ կ'ապականէ հոգին,
> Եւ որուն ապականած շունչը կը մեղկացնէ
> Իտալիան...

Մէկ խօսքով՝ Վենետիկ քմայքոտ գեղեցկուհի մըն է, որ երբեմն կ'ուրախացնէ իր սիրահարները, բայց յաճախ կը տառապեցնէ զանոնք:

Վենետիկ կը հանդիսանայ յաւիտենականութեան մը փաստը, ուր անցեալը, ներկան եւ ապագան գիրար կը գտնեն:

Մենք անոր էութեան ճշգրիտ պատկերը տալու համար պիտի ըսենք, որ անիկա գեղեցիկ ու տարաշխարհիկ ծաղիկ մըն է, որ ծնած է ճահիճներէն:

Ասկէ մօտ 15 դար առաջ, այդ նոյն վայրերուն վրայ կը տարածուէին ճահիճներ եւ ցած ու անբնակ կղզիներ: Ցամաքին վրայ եւ Ալպեան լեռներու ստորոտը կ'ապրէր գաղղիական ցեղախումբ մը, վենէթները: Երբ Աթիլայի հոները անցնելով հռոմէական կայսրութեան սահմանները, խուժեցին դէպի Հռոմ, Վենէթները իրենք զիրենք վտանգուած զգալով՝ փնտռեցին բնակութեան աւելի ապահով վայր մը:

Ջուրը կը կազմէր ամէնէն մեծ պատնէշը բարբարոս հորդաներուն առջեւ: Վենէթները արդէն կը ճանչնային կղզիներու այդ խումբը, որոնք ցամաքէն բաժնուած էին աննշան ջուրի տարածութեամբ մը: Սակայն շրջանը ճահճային էր, եւ կղզիները ցած էին ու կազմուած՝ հողէ եւ աւազէ: Իրենց բնակարանները հաստատելու համար, շրջակայ լեռներէն կտրեցին ծառեր, ու կոճղերը մխրճելով հողին մէջ ամրացուցին զայն: Այդ սիւներուն վրայ հաստատեցին ընդարձակ տախտակամածներ, որոնց վրայ շինեցին իրենց փայտէ տուները: Իւրաքանչիւր կղզիի վրայ կազմուեցան մէկ կամ աւելի գիւղեր:

Վենէթները իրենց ապրուստը կը ճարէին ձկնորսութեամբ եւ աղի առեւտուրով: Այդ կղզիները կը կազմեն այսօր Վենետիկի արուարձանները, ինչպէս Կրատօ, Էրակլիա եւ Թուրչէլլօ:

10րդ դարուն, բնակչութեան մեծ մասը փոխադրուեցաւ Ռիալթօ կղզիին վրայ, որ աւելի ընդարձակ էր եւ աւելի լաւ պաշտպանուած զինք շրջապատող կղզիակներով: Ռիալթօ պիտի հանդիսանար Վենետիկի օրրանը: Չմոռնանք ըսելու, որ կղզիէ կղզի երթեւեկը կը կատարուէր նաւակներով, որոնք յետագային պիտի կատարելագործուէին եւ կոչուէին կոնտոլ:

Քաղաքական տեսակէտով Վենետիկ մաս կը կազմէր բիւզանդական կայսրութեան: 7րդ դարուն, Վենետիկցիները իրաւունք ունեցան ընտրելու իրենց քաղաքապետը, որուն տրուեցաւ դուքս կամ տոժ տիտղոսը: 10րդ դարուն, օգտուելով կայսրութեան տկարացումէն՝ Վենետիկցիները անկախութիւն հռչակեցին:

Բայց քաղաքին կը պակսէր մեծ սուրբի մը պաշտպանութիւնը: 828 թուականին, վենետիկցի երկու վաճառականներ, Եգիպտոսի Աղեքսանդրիա քաղաքէն իրենց հայրենիքը բերին Սուրբ Մարկոս աւետարանիչի մարմինը, որ դարձաւ քաղաքին պաշտպանը. Վենետիկը կոչուեցաւ Սուրբ Մարկոսի Հանրապետութիւն:

ՀՈՂՎՐՏԻՔ

—0—

Վերջերս իր մահկանացուն կը կնքէր Յակոբ Ռուբէնեան, մէկը եւս այն սերունդէն, որ կը նօսրանայ:

Բնիկ Պուրսայի Մեծ Նոր Գիւղէն՝ տիպար հայր մըն էր. հաւատաւոր դաշնակցական, իր սիրած կուսակցութեան վեհ գաղափարականը միշտ նուիրական էր իրեն համար:

Յակոբը կը ճանչնայի երկրէն: Զէնքի ընկերներ էինք:

1921ին երբ Յոյները Օրխան Կազիէն յանկարծ կը լքեն իրենց դիրքերը եւ կը հեռանան, Մեծ Նոր Գիւղ գտնուեցաւ մեր թշնամիին առաջաւոր գիծին առջեւ: Հարկ էր, որ ժողովուրդը փոխադրուէր Գիւղէ հայ գիւղը: Քանի մը զինուած ընկերներով կ'ապահովէինք այդ շարժումը: Թուրքերը կը տեսնեն տեղափոխութիւնը եւ կը յարձակին կարաւանին վրայ: Յակոբի գլխաւորութեամբ, զինուած Հայերը արդէնք կ'ըլլան անոնց նպատակին եւ մեր ժողովուրդը կ'ազատի ստոյգ վտանգէ:

Սիրելի Յակոբ, այս քանի մը տողերը որպէս ծաղկեփունջ կը զետեղեմ քու թարմ հողակոյտիդ վրայ:

ՄԻՀՐԱՆ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Վենետիկ իր փառքի օրերը ապրեցաւ ԺԱ. դարէն մինչեւ ԺԵ. դար:

Սկզբնական շրջանին, Վենետիկցիները իրենց դէմ գտան Տալմաթիոյ ծովահէնները, որոնք անդադար կը կողոպտէին առեւտրական նաւերը: Տոժերը ստիպուեցան անոնց վճարել անզքի տուրք մը: Սակայն ծովահէնները երթալով աւելի պահանջկոտ կը դառնային: Փիէթրօ Օրսէոլօ տոժը մերժեց անոնց պահանջները եւ պատերազմ յայտարարեց անոնց դէմ ու տարաւ վճռական յաղթանակ մը. եւ Ադրիականը վերածեց վենետիկեան ծովի մը:

Այս յաղթանակին տարեդարձը ամէն տարի կը տօնուէր մեծ շուքով: Մայիս ամսուան ընթացքին, Համբարձման տօնին, քարափներու վրայ խռնուած ծովածաւալ բազմութեան մը ներկայութեամբ, տոժը կանգնած Պուսանթօր նաւուն առաջամասը, կ'անցնէր Մեծ Ջրանցքէն եւ կ'ուղղուէր ծովուն բացերը: Հազարաւոր կոնտոլներ զարդարուած դրօշակներով եւ գոյնզգոյն կերպասներով կը հետեւէին անոր: Պուսանթօր նաւը կանգ կ'առնէր ծովուն բացերը եւ տոժը հանդիսաւորապէս ալիքներուն մէջ կը նետէր ադամանդակուռ մատանի մը եւ բարձրաձայն կը յայտարարէր.

— Ո՛վ ծով, մենք կ'ամուսնանանք հետդ եւ քեզ կը հռչակենք մեր իրաւական եւ յաւիտենական կողակիցը:

ՆՈՒՊԱՐ ՉԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (144)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Բայց եթէ իրաւցնէ հրաժարած ես ուսուցչական ասպարէզէն, ուրեմն ինչո՞ւ կ'աշխատիս հին պաշտօնդ ձեռք ձգելու....

— Ե՞ս, գոչեց Թորգոմ զարմացած դէմքով մը:

— Այո, դուն, ըսաւ Սուսերեանց:

— Կը սխալիս, չարաչար կը սխալիս...

— Հապա հանրագրութի՞ւնը...

— Այդ տարբեր բան, ես ատոր մէջ բաժին չունիմ, թաղեցի համակիրներ ատանկ բան մը կ'ընեն կոր, բնական է, որ չեմ կրնար արգիլել:

Սուսերեանց թերահաւատ դէմքով մը ժպտեցաւ: Յետոյ ըսաւ.

— Պարապ խօսքերը թողունք եւ լըրջօրէն խօսինք... երկու շաբաթէն վարժարանը պիտի բացուի բոլորովին բարեփոխուած ծրագրով մը: Դասարանները պիտի աւելնան եւ միեւնոյն ատեն ուսուցիչներու թիւն ալ պիտի աւելնայ... ինչպէս նաեւ վարժարանին պիւտճէն, որ գրեթէ կրկնապատկուած է:

— Շատ լաւ, շատ ուրախ եմ:

— Ներկայ Թաղական Խորհուրդը մեծ եռանդ ցոյց կուտայ դպրոցին համար եւ յանձն առած է ամէն զոհողութիւն ընելու:

— Կրնայ ըլլալ, բայց բոլոր ատոնք զիս չեն հետաքրքրեր:

— Ընդհակառակն, պէտք է որ հետաքրքրուիս... մնայուն կառավարիչի մը պէտք ունինք, որ միանգամայն վարի դասարաններուն մէկ քանի դասեր ալ տայ... շաբաթը 12 ժամ միայն:

— Թեկնածուներ շատ ըլլալու են այդ պաշտօնին համար:

— Այս կառավարիչը պիտի ստանայ ամսական եօթը ոսկի, շարունակեց Սուսերեանց:

— Զափաւոր վարձատրութիւն մըն է:

— Այսինքն իբրեւ տեսուչ քու ստացած ամսականիդ չափ:

— Այո, այնպէս է, հաստատեց Թորգոմ:

— Եւ նուազ աշխատութեան փոխարէն: Ահա այս պաշտօնը կ'ուզենք քեզի յանձնել:

— Տեսուչէն իջնել կառավարիչի, շնորհակալ եմ:

— Ամսականը նոյնն է:

— Խնդիրը դրամին վրայ չէ, այլ արժանապատուութեան:

— Արժանապատուութիւնը դեր չունի գործին մէջ:

— Թերեւս քեզի համար չունի, բայց ինծի համար ունի... ամէն նկարագիր մէկ չէ:

— Եթէ «կառավարիչ» բառն է, որ քեզ կը խրտչեցնէ՝ կրնանք փոխել, օրինակի համար կ'ըսենք դեր-տնօրէն:

— Ինչ որ ալ ըլլայ, ինծի համար չէ:

— Կը մերժե՞ս ուրեմն առաջարկութիւնս:

— Բացարձակապէս:

— Ահա տարօրինակ յամառութիւն մը:

— Կարծեմ ըսի ձեզի, որ առեւտրական ասպարէզին մէջ գործ գտած եմ, գործ մը, որ շատ աւելի վարձատրուած է, քան վարժարանի տնօրէնութեան պաշտօնը:

— Ըսիր, այո, բայց ես շատ կարեւորութիւն չտուի, որովհետեւ ճշմարիտ չթուեցաւ:

— Սուտ խօսելու սովորութիւն չունիմ:

— Դուն ոչ, բայց ուրիշները կրնան սուտ խօսած ըլլալ:

— Չեմ հասկնար, թէ ի՛նչ ըսել կ'ուզես:

— Ըսել կ'ուզեմ, որ քեզ խոստացած կ'ըլլան պաշտօն մը, զոր տալու դիտաւորութիւն չունին:

— Պաշտօնիս գրեթէ սկսած եմ:

— Այն ատեն տարբեր բան... միայն թէ սա հանրագրութիւնը կայ, որ կերպով մը կը հերքէ ըսածդ:

— Հանրագրութիւնը համակիրներուս գործն է... բայց ինչո՞ւ այսչափ կարեւորութիւն կուտաս այդ հանրագրութեան, հարցուց Թորգոմ հեգնօրէն, մանաւանդ որ քեզի դէմ չէ, այլ Առժամեայ Թաղական Խորհուրդին դէմ:

— Կարեւորութիւն չեմ տար, միայն թէ վնասակար կը նկատեմ:

— Ձե՞ր շահերուն...

— Իբրեւ մարդ՝ նիւթական շահը բնաւ նշանակութիւն չունի ինծի համար. սակայն դուն ալ գիտես... վնասակար կը նկատեմ այդ հանրագրութիւնը հասարակական տեսակէտով: Թաղը հանդարտութեան պէտք ունի, զարգանալու համար:

— Քու համոզումդ կրնայ այդպէս ըլլալ:

— Ոչ թէ միայն իմ համոզումս է այդ, այլ բոլոր մեր ընկերներու եւ բոլոր ողջամիտ թաղեցիներու համոզումը:

— Թերեւս, ըսաւ ուսուցիչը ժպտելով:

— Եւ որովհետեւ վնասակար կը նկատենք այդ բանը, մեզի պարտականութիւն համարած ենք պայքարիլ անոր դէմ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան Կոմիտէն խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ընկերներ Սերճիլան եւ Սարգիս Շերպէթեանի իրենց փեսային եւ քեռայրին Նիկողոս Նիկողոսեանի մահուան տխուր առթիւ:

ՆՈՒԷՐ

ԿՈՒՐՆՈՊԼԷՆ ընկ. Ղեւոնդ Թորոսեան Դաշնակցութեան իր անդամակցութեան 45րդ եւ «Յառաջ»ի հիմնադրութեան 47րդ տարեդարձին առթիւ 30 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Կամաւորներու Միութիւնը հրաւիրուած է Անծանօթ Զինուորի բոցը արծարծելու այս Չորեքշաբթի (Սեպտ. 6) ժամը 18ին:

Հաւաքուիլ 17.45ին Շան զ'Էլիզէի եւ Ավընիւ Ֆրիէտլանտի Թեռփլէնին վրայ:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ

Լիւքսէնպուրկի Պահապանը
Վարար Ջուրեր
Ոսկիէ Կշիռը
Ամէնուն Թէոդիկը
Ազատն Կոմիտաս
Վաղը
Սեւ Արեւ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» 1971

Գին 15 ֆրանք
փոստով՝ 17 ֆրանք
Դիմել «Յառաջ»ի

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պուլ. Օտտոյի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Վարդանեանի թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկին Վարդանեան 20 ֆր., Պր. Ա. Կօնոյեանի հոգեհանգիստին Տէր եւ Տիկին Կ. Կօնոյեան 10, Պր. Սարգիսեանի հոգեհանգիստին, այրի Տիկին Ե. Սարգիսեան 10, Տէր եւ Տիկին Գիւմիւրեան իր եղբօր հոգեհանգիստին 10, հանգուցեալ Տիկին Յովսէփեանի թաղման, Տէր եւ Տիկին Գասպարեան 10, այրի Տիկին Մարգրիտ Արթինեանի թաղման, Տէր եւ Տիկին Ա. Մերոնեան 20, Պր. Մ. Առաքելեանի քառասունքին առթիւ Տ. Նշան քահանայէ 15, Տէր եւ Տիկին Հայրապետեան հոգեհանգիստի առթիւ 10 ֆր.:

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

73, avenue Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les-Gonesse

Հայ քոյրերու գիշերօթիկ եւ փոքրիկներու կառտըրի վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են 1972 – 73 տարեշրջանին համար:

Պայմաններու եւ մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր վարժարանի վարչութեան: Հեռաձայն 985–01–79:

×

Առնուվիլի Ա. Յ. հայ Քոյրերը 1972-1973 տարեշրջանին Չորեքշաբթի օրերը՝ առաւօտուն եւ կէսօրէ վերջ, մասնաւոր հայերէնի դասաւանդութիւն մը ունին:

Կը հրաւիրուին հայ ծնողքները ղրկելու իրենց զաւակները, որպէսզի անոնք սորվին մեր մայրենի լեզուն:

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԱՆԹԻԼԻԱՍ
ՄԻՒՌՈՆՕՐՀՆԷՔԻ ԱՌԹԻՒ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 14 ԷՆ 28

Կազմակերպիչ՝
ՍԵՒԱՆ
agence de voyages SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON
Tél. : 60-13-66

Խումբին կ'ընկերանայ՝ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Յետագային՝ մանրամասնութիւնները

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՃԱՇ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Հայ Մշակոյթի Տան Տիկնանց Օժանդակ Միութիւնը, մատաղօրհնութեան արարողութենէ մը վերջ, ճաշ մը պիտի տայ Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, Սեպտեմբեր 24ին, ի պատիւ

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ

եւ տեղւոյն եկեղեցւոյ բարերարներուն:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)
Tél. : 326-88-65 C. C. P. Paris : 1278-35
ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4 ԻՆ

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցուի:

ԿՈՉ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ՝ ՈՒՂՂԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉՆԵՐՈՒՆ

Մեր հայ հասարակութեան քաջ ծանօթ է որ Հ. Բ. Ը. Միութեան «Նուպարեան» մատենադարանը մօտ կէս դարէ ի վեր կը ջանայ միջազգային այս Լոյսի Ոստանին մէջ տանելու հանրօգուտ առաքելութիւն մը՝ իր բազմահարիւր հայ թէ օտար հատորներով Հայ Մշակոյթն ու Պատմութիւնը ծանօթացնելու իր հայ եւ օտար ընթերցողներուն եւ ուսումնասիրողներուն, մասնաւորաբար հայագիտական մարզերու մէջ:

Շնորհակալ ենք որ բազմաթիւ հեղինակներ ու հրատարակիչներ ու թերթերու վարիչներ ինքնաբերաբար իրենց առաքումներով կը ճոխացնեն Մատենադարանը ու այդ կերպով զօրավիգ կը հանդիսանան մեր ջանադրութեան արդիւնաւորման:

Բայց կը թուի ոմանց անծանօթ ըլլալ Մատենադարանին այս դերը ու կան հեղինակութիւններ որոնցմէ զրկուած կը մնանք:

Հետեւաբար կը խնդրենք բոլոր հեղինակներէն ու հրատարակիչներէն, ու նաեւ բոլոր մեր ազգայիններէն որոնք իրենց մօտ ի պահ ունին մասնաւորաբար Հայութիւնը շահագրգռող հին թէ նոր հրատարակութիւններ, թերթերու կամ պարբերաթերթերու հաւաքածոներ, ամէն լեզուէ, — նոյնիսկ երաժշտական, թատերական եւ նկարչական, — որ բարեհաճին զանոնք նուիրել «Նուպարեան» Մատենադարանին որպէսզի վերջինս լաւագոյնս կարենայ շարունակել իր առաքելութիւնը ու ընդարձակել խել զայն:

Առաքումները կատարել հետեւեալ հասցիով՝

Bibliothèque Nubar de l'U.G.A.B.
11, Square Alboni — 75 - PARIS (16e)
FRANCE

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
«ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ» ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն *գրաւոր*, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի *ընթացիկ եւ նոր հասցէն*:

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով:

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 ֆրանքի դրոշմաթուղթ:

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1972–73 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են:

Վարժարանը կը գործադրէ Ֆրանսական երկրորդական վարժարաններու ծրագիրը տալով նոյնպէս իր սանուհիներուն հայեցի դաստիարակութիւն:

Դիմել վարժարանի տնօրէնութեան ամէն օր.

1, Bld. du Nord — 93 - Le Raincy
Հեռաձայն 927–01–72

ԱԶԴ

Մոնմորանսիի եւ Անտիեիի Հանգըստեան տուններուն այցելութիւնները արտօնուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14էն 18 (Նահանգապետութեան հրամանով):

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
(Կնիք)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզի Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը՝ Հոկտեմբեր 22ին: (Եղանակին առաջին եւ խիստ փայլուն պարահանդէսը) Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ:

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ՇԱԲԱԹ 2 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI 2 SEPTEMBRE 1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·504
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.504

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ո՞Վ Է «ԿԵՂԾՈՒՄ ՈՒ ՆԵՆԳԱՓՈԽՈՒՄ» ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Բ.

Յառաջի 1971 Հոկտ. 28էն 31 յաջորդական չորս թիւերուն մէջ մեր գրած խմբագրականները պատասխան մըն էին Հայրենադարձութեան Կոմիտէի նախագահի տեղակալ Յակոբ Այվազեանի «Հայրենադարձութիւնը կա՛յ եւ կը լինի» խորագրով Հայրենիքի Ձայնի 1971 Հոկտեմբեր 6ի թիւին մէջ հրատարակուած գրութեան:

Այվազեան կը գրէր թէ Հայաստանի մէջ խորհրդային կարգերու հաստատումով «Հայերը փոքր ու մեծ խմբերով, զանգուածաբար բռնեցին տունդարձի ճանապարհը»:

Մենք պատասխանած էինք թէ մինչ Հայաստանի Հանրապետութիւնը լայն բացած էր իր դուռները եւ ամէն կողմէ հայրենասէր Հայեր «ազատօրէն կը փութային հայրենիք, խորհրդայնացումէն անմիջապէս վերջ ամուր կերպով փակուեցան Հայաստանի դուռները եւ երկաթէ վարագոյր մը խրամէ բաժնեց Հայութեան երկու մեծ զանգուածները, հայրենաբնակներն ու վտարանդիները» (Յառաջ, 28 Հոկտ. 1971):

Ու կ'աւելցնէինք թէ «Կիլիկիոյ (1921) եւ Իզմիրի (1922) աղէտներէն ետք, երբ արմատախիլ Հայերը ապաստանելիք երկիր մը կը փնտռէին, բնական էր, որ առաջին առթիւ իրենց աչքերը ուղղէին դէպի հայրենիք: Աւա՜ղ սակայն, ճակատագրական այդ օրերուն ազատ էր Մայր Հայաստան..., ի վիճակի չէր իր գուրգուրոտ թեւերուն տակ պատսպարելու օտար աշխարհներ թափառող եւ ուրիշներու ծառայող իր սիրելի զաւակները»:

Այնքան պարզ ու հանրածանօթ ճշմարտութեան մը յիշատակութիւնը մեր կողմէն՝ քունը փախցուցեր է Սով. Հայաստանի քաղածածուկ յօդուածագիր Ա. Գ.ին, որ հազար աղբիւրէ ջուր կը բերէ փաստելու համար թէ դաշնակցական կառավարութեան օրով Հայաստանի բնակիչները ո՛չ թէ աճած են՝ այլ պակսած:

Մենք ո՛չ «ազգահաւաք» բառն ենք գործածած մեր չորս խմբագրականներուն մէջ, ո՛չ ալ գունազարդեր ենք «Հանրապետական Հայաստանի իրականութիւնը «պատկերելու» նրա «ծաղկումն ու բարգաւաճումը»: Ջակերտներու մէջ մեզի վերագրուած այս բառերը պարզապէս իր խելապատակէն ծնած են: Կեղծելու եւ նենգափոխելու նոր օրինակ մըն ալ այս:

Ա. Գ. երկար մէջբերումներ կ'ընէ Հայաստանի բնակչութեան մասին տնտեսագէտ Պօղոս Արէլեանի ուսումնասիրութենէն, ըսելու համար թէ խորհրդայնացման ատեն փոխանակ 1·206·730ի 740 հազար բնակիչ միայն ունէր Հայաստան: Ու թուաբանական պարզ սխալի մէջ իյնալով կը գրէ. «Եւ այսպէս, 1·206·730ից հանած 740·000ը, հաւասար կը լինի 458 հազար 730» (ճշդել՝ 466·730, Հ.–Ս.):

Ու կը հարցնէ մեզի թէ «Ո՞ւր գնացին Հայաստանի այդ 458·730 բնակիչները, ո՞ւր թաքնուեցին 1919–1920 թթ. ամենանուազագոյն հաշուով 30–40·000 նորածինները»:

Պատասխանն ալ ինք կու տայ: «Մօտ կէս միլիոն բնակիչ կոտորուեցին ազգամիջեան կռիւներում, հայ – թուրքական պատերազմում, սովի ու տարափոխիկ հիւանդութիւնների ճիրաններում, մեռան էջմիածնի վանքի պատերի տակ, որբանոցներում, Երեւանի փողոցներում»:

Ա. Գ. կը յիշէ նաեւ ուրիշ տնտեսագէտի մը՝ Պոլսոյ իրաւաբանական վարժարանէն մեզի դասընկեր վանեցի Զաւէն Կորկոտեանի «Լուրջ եւ հետաքրքրական ուսումնասիրութիւնը», սակայն կը նախընտրէ մէջբերումները կատարել Արէլեանի գրքէն: Այս վերջինը չենք տեսած: Սակայն ձեռքի տակ ունինք Զ. Կորկոտեանի խորհ. Հայաստանի բնակչութիւնը վերջին հարիւրամեակում, 1831–1931, Երեւան 1932, հրատարակութիւն Մելքոնեան ֆոնդի:

Արդ, Կորկոտեան Հայաստանի կորսնցուցած բնակիչներու շարքին կը յիշէ (էջ 185).—

Հեռացած թրքութիւն մինչ 1919 թ. հաշուառում դաշնակցական «մաքրողական» քաղաքականութեան հետեւանքով՝ 200·000:

Հեռացած թրքութիւն 1920 թուին՝ 60 հազար:

Իր գրքի 184րդ էջին վրայ Զ. Կորկոտեան այս մասին կու տայ հետեւեալ բացատրութիւնը.—

«Շնորհիւ Դաշնակցութեան «մաքրողական» քաղաքականութեան, Հայաստանից 1919 թուին քշուած էին ոչ պակաս 200·000 թուրքեր, քրդեր եւայլն, որը պէտք է հաշուի մէջ մտցնել:

«Բայց 1920 թուին խորհրդային իշխանութիւնը Դաշնակցութիւնից ստացաւ ոչ աւելի քան 10·000 թուրք բնակչութիւն: 1922 թուի վիճակագրութեամբ ցոյց տըրուած 72·596 թրքօ–թաթար բնակչութիւնից մնացորդը՝ մօտ 60·000ը խորհրդային իշխանութեան օրօք վերադարձան իրենց բները նախ քան 1922 թուի աշնան կատարուած հաշուառումը»:

Վիճակագրութեան սիրահար Ա. Գ. ո՛չ մէկ յիշատակութիւն կ'ընէ Հանրապետական Հայաստանի օրով, «շնորհիւ Դաշնակցութեան «մաքրողական» քաղաքականութեան», Հայաստանէն «քշուած» 260·000 թուրքերու եւ այլազգիներու մասին, զորս պարտաւոր էր հաշուել, իր իսկ ներկայացուցած թուանշաններով, նոյն շրջանին (1919–1920) Հայաստանէն պակսած 458·730 բնակիչներու շարքին մէջ:

Քաղածածուկ յօդուածագիրը չի յիշեր նոյնպէս թէ դաշնակցական կառավարութեան օրով Հայաստանէն քշուած «թրքօ-թաթար բնակչութեանց մօտ 60·000ը խորհրդային իշխանութեան օրօք վերադարձան իրենց բները», ինչպէս կը հաստատէ Զաւէն Կորկոտեան:

Ամէն գնով Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն ու Հանրապետական Հայաստանը վարկաբեկելու իր մոլուցքին մէջ Սով. Հայաստանի յօդուածագիրը բոլորովին կ'անտեսէ վիճակագրական այս տուեալները, որոնք հիմնական կարեւորութիւն կը ներկայացնեն մեր հայրենիքի բնակչութեան թիւը հաշուելու տեսակէտէն:

Ահա՛ թէ ո՞վ է «պատմութեան կեղծարար»ը:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

Տնտեսական եւ ընկերային գետնի վրայ վերամուտը բաւական դժուարութիւններ կը ստեղծէ Ֆրանսայի համար: Աշխատանքի Ընդհ. Համադաշնակցութեան (Սէ. Ժէ. Թէ.) ընդհ. քարտուղարը երկարօրէն տեսնուած է առջի օր Ընկերային Հարցերու նախարար՝ Էտկար Ֆօռի հետ: Դուրս ելած ատեն Ժորժ Սեկի յայտարարած է թէ «իրարու պատմութիւն չեն պատմած», այլ խօսքով չեն փորձած զիրար խաբել: Սեկի շեշտած է.– «Կառավարութիւնը գիտէ մեր դիրքը: Մենք ալ իր'ը գիտենք բայց Ընկերային Հարցերու նախարարը պարտաւոր էր պատասխան մը տալ մեզի Օգոստոս 3ին մեր ներկայացուցած յուշագրին մասին: Ոչ մէկ յանձնառութիւն առաւ: Կը շարունակէ իր քննութիւնները: Զծածկեց թէ բազմաթիւ հեռանկարներ զորս կ'ուզէր իրագործել, պիտի չիրագործուին, կառավարական քաղաքականութեան հրամայականներու պատճառով»:

ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ

Ամերիկացի երիտասարդ լողորդը՝ Մարք Սփից ողիմպիականներու պատմութեան բոլոր մրցանիշները կոտրեց հինգ ոսկի մետալ շահելով երկու օրուան մէջ: 200 մեթր «թիթեռնիկ»էն, 200 մեթր «ազատ»էն 4×100 մեթրէն ետք, առջի օր համաշխարհային և ողիմպ. մրցանիշը կոտրեց 100 մեթր «թիթեռնիկ»ի եւ 4 անգամ 200 մեթրի մէջ: Խաղերու 5րդ օրէն ետք առաջին դիրքը կը գրաւէ Խորհ. Միութիւն 14 ոսկի մետալով, յետոյ Ամերիկա՝ 12 եւ Արեւելեան Գերմանիա՝ 8: Ֆրանսա նոյն դիրքին վրայ է մէկ արծաթ եւ երկու պրոնզեայ մետալներով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԻ զաղտնի սպասարկութեանց շրջանակներուն համաձայն Խորհրդային Միութիւնը ի մօտոյ պիտի ձգէ նաեւ Եգիպտոսի ծովային խարիսխները:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ կուսակցական պաշտօնաթերթ՝ Պրաւդայի համաձայն, կեդր. կոմիտէն շատ «լուրջ ազդարարութիւն» մը ուղղած է հինգ փոխ – նախարարներու, որոնք պատասխանատու են ծանր ճար –՝ տարարուեստի, երկաթագործութեան, ելեկտրոնիկ ճարտարարուեստի, եւայլն: Ասոնք կը մեղադրուին ծանր յապաղումներու համար իրագործումներու մէջ:

ՄԻՋԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ խօսակցութիւնները կը շարունակուին Պոնի մէջ եւ անոնք պիտի յանգին բնականոն դարձնելու երկու Գերմանիաներու յարաբերութիւնները: Յաջորդ հանդիպումը տեղի պիտի ունենայ Արեւելեան Պերլին:

Մեր Այցելուները

Խմբագրատուն այցելեցին.—

Նկարչուհի Տիկին Վավա Սարգիս (Խաչատուրեան) Պոլսէն Նիւ Եորք իր վերադարձի ճամբուն վրայ:

Ընկ. Անտրէ Ամուրեան, որ շրջապտոյտ մը կատարելէ ետք Միացեալ Նահանգներ, Թեհրան կը վերադառնայ:

Ընկ. Տիգրան Ճինպաշեան, ուսուցիչ Պէյրութի Նշան Փալանճեան ճեմարանը, որ եկած էր շարք մը դասախօսութիւններ տալու Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի բանակումին:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ, Երեւան Օգոստոս 29–30

ԴԱՒԻԹ ԱՆՅԱՂԹ՝ ԼԵՀԵՐԷՆ

Վերջերս Վարշաւայի Մէանդեր հանդէսի մէջ լոյս տեսած են «Դաւիթ Անյաղթ»է հատուածներ «Սահմանք իմաստութեան» գրքէն: Թարգմանութիւնը բնագրէն կատարած է ծանօթ արեւելագէտ եւ հայագէտ Վարշաւայի համալսարանի դասախօս՝ Խվգենիուշ Սլուշկեւիչ, որ իր տրամադրութեան տակ ունեցած է Դաւիթ Անյաղթի 1960ի հրատարակութիւնը: Թարգմանուած հատուածները կը պատկանին գրքին 3րդ, 4րդ, 5րդ եւ 20րդ պրակներուն: Լեհերէն այս անդրանիկ թարգմանութեան կցուած է փիլիսոփայութեան տոքթոր Ստանիսլաւ Եղինակի ներածականը «Դաւիթ Անյաղթ եւ յունաբան հայ դպրոցը»:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔԸ

Ժողովրդական նկարիչ Եդուարդ Իսաբէկեան Դերենիկ Դեմիրճեանի «Վարդանանք»ի համար ստեղծած է գծագրական շարք մը, 216 աշխատանքներով, ուր պատկերուած են գրքի բոլոր հիմնական դրուագները:

Իսաբէկեանի այս գործերը կը պատկերազարդեն «Վարդանանք»ի նոր հրատարակութիւնը որ լոյս կը տեսնէ ի մօտոյ, ռուսերէն, «Հայաստան» Հրատարակչականի կողմէ:

ՔՈՐԷԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Երեք օր Հայաստան գտնուելէ յետոյ, Օգոստ. 28ին Երեւանէն Լենինգրադ մեկնած է Հիւսիսային Քորէայի արհեստակցական միութեան գործիչներու պատուիրակութիւնը

ԳԻՒՐՋԵԱՆԻ ՆՈՐ ԿՏԱՒԸ

«Գառնիի տաճարը» կը կոչուի Հայաստանի աւագ նկարիչներէն Գաբրիէլ Գիւրջեանի նոր աշխատանքը:

ԳԻՐՔ ՌՈՒԲԷՆ ՍԵՒԱԿԻ ՄԱՍԻՆ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի հրատարակչականը լոյս ընծայած է մենագրութիւն մը նուիրուած արեւմտահայ ծանօթ գրագէտ Ռուբէն Սեւակի կեանքին ու գործին: Հատորին հեղինակն է Մ. Աբեղեան Գրականութեան Հաստատութեան գիտական աշխատող՝ Վ. Կիրակոսեան:

Ռ. Սեւակ գրական մեծ ժառանգութիւն չէ ձգած: Անոր գրական վաստակը կը կազմեն շուրջ 50 չափածոյ ստեղծագործութիւններ, որոնց մէկ մասը — շուրջ երեք տասնեակ արձակ գործեր եւ նոյնքան ալ նամակ, ցարդ տեղ չեն գտած բանաստեղծին ժողովածուներուն մէջ: Այս մենագրութեան մէջ, Վ. Կիրակոսեան կ'ուսումնասիրէ Սեւակի ամբողջ գործը եւ մասնաւորաբար անոր անտիպ ստեղծագործութիւնները:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԿԱՅՑԵԼԵՆ

Օգոստ. 27–29ին Երեւան հիւրասիրուած են ֆրանսական Համայնավար կուսակցութեան խումբ մը պատասխանատուներ, որոնք իրենց արձակուրդը կ'անցընեն Խորհ. Միութեան մէջ:

Հիւրերը այցելած են Հայաստանի տեսարժան վայրերը եւ ընդունուած Հայաստանի Կոմկուսի Կենտկոմի քարտուղար՝ Ռ. Յ. Խաչատրեանի կողմէ:

ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

Գ.

ՍՐՃԱՐԱՆ

Երբ ես փողոց դուրս եկայ, այլեւս մենակ չէի: Գնացքի վանող ու տհաճ զգացումը չքացել էր, ու մայթերը զարմանալի թեթեւութեամբ էին հոսում ոտքերիս տակ: Ոչինչ, որ չէի հասկանում անցորդների լեզուն, որ այդպէս օտար էին ճչացող ռեկլամները: Ես քայլում էի հօրս, պապիս ու նրա հօր հետ եւ մենք բոլորով շրջապատի աղմուկից վերացած խօսում ու ծիծաղում էինք հայերէն: Երբեմն անցորդները կանգնում եւ գլուխները տարուբերելով նայում էին մեզ՝ ըստ երեւոյթին դժգոհելով մեր բարձր ձայնից ու անփոյթ շարժումներից: Բայց այսօր մենք կարող էինք անկիրթ լինել, այսօր մենք գտել էինք իրար: Ես միանգամից դարձել էի ուժեղ ու հարուստ, դրա համար օտար քաղաքի փողոցներով քայլում էի ոչ այնպէս, ինչպէս պապս էր քայլում յիսուն տարի առաջ, երբ ընդամէնը արիւնով ներկուած մի խուրջին ունէր ու տասնչորս երեխայ: Մայթեզրի շէնքերը, որոնք հազար անգամ տեսել էին պապիս իրենց պատերի տակ ցրտից սրթսրթալիս, զարմանքից քարացել էին: Նրանք չէին կարողանում հաւատալ, որ աշխարհում կարող է այդքան շատ բան փոխուել: Նրանք առաջին անգամ էին տեսնում մի Հայ, որ անհոգ ժպտում էր ու օգնութիւն չէր հայցում:

Ես հասկանում էի շէնքերին եւ աշխատում էի ներողամիտ ժպիտով նայել նրանց: Բայց յանկարծ շէնքերից մէկը պատասխանեց իմ ժպիտին: Ես կանգ առայ, որովհետեւ ինձ ժպտում էին հարեւան ծառերը, քարերը, գունաթափ պատերը:

— Դու սրանց ճանաչո՞ւմ ես, — հարցնում էի ինքս ինձ ու տարակուսանքով թօթվում ուսերս: Շատ ջերմ էին ժըպտում ծառերը, քարերը, գունաթափ պատերը:

— Դու երբեւէ եղե՞լ ես այստեղ, — հարցնում էի ինքս ինձ ու շփոթուած լռում: Ախր շատ ջերմ էին ժպտում ծառերը, քարերը, գունաթափ պատերը:

— Դու երեւի տուն ես վերադարձել. — յանկարծ գլխի ընկայ ես ու առաջին դարպասից ներս սուրացի: Մի խոշոր կատու, սեւ ու մռմռան, մլաւելով փաթաթուեց ոտքերիս ու անդրավարտիքիս կըպած, ինձ ներս տարաւ:

Մենք ընկանք փոշոտ ապակիների մէջ ծուարած խոնաւ ու կիսամութ սենեակ: Անձրեւի մի խոշոր շիթ՝ հետաքրքրասէր ու չար, օձի պէս սողալով հատուածների էր բաժանել հանդիպակաց պատը: Անկիւնում ծալապատիկ նստոտել էին մի խումբ երեխաներ ու տետրերի վրայ հակուած արագ-արագ ինչ որ բան էին սերտում: Նրանք բոլորն էլ ոտաբոպիկ էին ու բոլորի աչքերում էլ անհասկանալի սարսափ կար: Ինչպէս, ինչպէս էր հասցրել սարսափը բոյն դնել այդ փոքրիկ բիբերի մէջ: Քիչ անց երեխաների խմբի մէջ նկատեցի հօրս: Նա նստել էր ամենավերջում ու շրթունքները սեղմած դաս էր սովորում: Երեւի տանը չէր հասցրել: Որքան նման էր ինձ: Նոյն հայեացքը, նոյն անհոգ ծուլութիւնը դպրոցի նկատմամբ: Յանկարծ դուռը բացուեց եւ բոլորը նետի նման ձգուեցին տեղերում: Ուսուցիչը խոժոռադէմ էր ու ալեխառն մօրուք ունէր: Ես նրա նկարը հազար անգամ տեսել էի իմ այբբենարանի կազմի վրայ: Մեսրոպ Մաշտոցը մօտեցաւ ու մետաղալարից շինուած տառեր կախեց պատին: Յետոյ բարձրացրեց ձեռքերը, որոնցից ֆոսֆորի նման լոյս էր թափւում, եւ երեխաները սկսեցին միաձայն երգել.

— Այբ, բեն, գիմ, դա...

Բայց ինչո՞ւ ձայն չէր հանում հայրս: Նա նստել էր անշարժ ու բերանը բաց ու խուփ անելով նայում էր Մեսրոպ Մաշտոցի ձեռքերին: Երեխայ ժամանակ ես էլ ճիշդ նոյն կերպ էի վարւում, երբ մեզ զոռով տանում էին երգչախմբի փորձերի ու ստիպում էին երգել աղջիկների հետ կողք կողքի: Ես հայեացքս շրջեցի, որպէսզի չփոթկամ հօրս միամիտ խորամանկութեան վրայ: Բայց յանկարծ նրա աչքերը խոշորացան, դէմքը գունատուեց ու նա խոնաւ յատակին ընկնելով, վըժժաց.

— Աման ենիչէրի, ինձ մի սպանիր, ես որբ եմ, ղարիբ եմ, ոտքիդ հողն եմ...

Երեխաները գլխիկոր ցած հակուեցին, մի քանիսը լաց էին լինում, մի քանիսը արիւնոտելու չափ ամուր կծոտել էին շուրթերը: Անշարժ էր միայն Մեսրոպ Մաշտոցը: Նա առանց աչքը թարթելու նայում էր երեխաների խմբին ու յանկարծ, ուրիշ, մի ուրիշ աշխարհից հնչող ձայնով ասաց.

— Վեր կաց, որդեակ իմ, ասա հանապազօրեայ աղօթքդ:

Հայրս օրօրուելով ոտքի կանգնեց ու սկսեց դռռալ, ոչ, աւելի շուտ լաց լինել.

Հայ եմ ես, Հայ եմ ես
Սարսափեցէ՜ք իմ դէմքէս
Նախահօրս Հայկին պէս
Ազատ ապրող, ազատ մեռնող Հայ եմ ես:

Հօրս անօգնական հայեացքը ընկաւ այս ու այն կողմ ու յանկարծ դամուեց սենեակի այն մասին, որտեղ կանգնած էի ես: Նա մի ակնթարթում քարացաւ, արցունքները չորացան դէմքին եւ թուաց, թէ ուր որ է կը նետուի դէպի ինձ: Ես արագ շրջուեցի ու դուրս փախայ, որպէսզի իմ ներկայութեամբ չճնշեմ հօրս: Ախր նա իր պատմութիւններում ինձ երբեք այդպէս չէր նկարագրել իր մանկութիւնը: Երբ հայրս յիշում էր անցած օրերը, ես նրա աչքերում տեսնում էի իր հայրենիքի վարդագոյն նշենիները, որ ինքն էլ չէր տեսել, ես զգում էի այն ինքնամոռաց ոգեւորութիւնը, որ ունեցել էր նա, երբ այս օտար քաղաքի ինքնագործ բեմում խաղացել էր Քաջ Վարդան ու Դաւիթ Բէկ, Տիգրան Մեծ ու Սողոմոն Թեհլիրեան:

Երբեք, երբեք ես նրա աչքերում չէի տեսել այն սարսափն ու վիշտը, որ տեսայ քիչ առաջ նախավարժարանի «կոկոն» դասարանում: Ինչո՞ւ էր հայրս ինձնից այդպիսի խնամքով թաքցրել իր մանկութեան սարսափները: Թէ՞ ինքն էլ էր արդէն մոռացել: Ես չուզեցի նրա հետ երես առ երես ճշդել այս բոլորը, որովհետեւ հարկ չկար, որ տարիներ անց նա վատ զգայ իրեն այդքան միամիտ ասուած սուտի համար: Բայց սեւ կատուն, մենակ ու յոգնած, շարունակում էր քսմսուել ոտքերիս ու անհանգիստ մռռոցով ինչ-որ բան էր պատմում: Ես ոչինչ չէի հասկանում նրա ասածներից, պարզապէս լուռ ու խոնարհ հետեւում էի նրան: Նա ինձ առաջնորդում էր տանտիրոջ ակներեւ յաւակնոտութեամբ: Այդպէս մենք մտանք մի ուրիշ, աւելի տարօրինակ սենեակ, որի պատերին գունաթափւում էին Յիսուս Քրիստոսը, աւերակներին թախծող Մայր Հայաստանը, դաստակը սրին յենած Վարդան զօրավարը: Յիսուս Քրիստոսը նայում էր Մայր Հայաստանին, Վարդան զօրավարը Յիսուս Քրիստոսին եւ նրանց բոլորի հայեացքներում զարմանալի ծաղր կար: Ես ապշած մի քանի քայլ առաջ գնացի ու մոմերի պլպլոցի, խունկի թանձր ծխի միջից նկատեցի մերոնց. պապիս ու տատիս: Հօրս ու մօրս: Կողքին կնքահօրս ու կնքամօրս: Մէջտեղում քահանային, որը ձեռքերը պղնձէ թասի մէջ մտցրած մրմնջում էր միւռոնի պէս ծորուն մի մեղեդի: Մերոնք շունչները պահած պղնձէ թասին էին նայում եւ թւում էր, թէ ուր է այնտեղից դուրս է թռչելու բախտի զրնգուն աստղը: Բայց երբ քահանան մազոտ ափերը յաղթական վեր պարզեց, նրա թեւերի մէջ ջղաձգւում էր մի փոքրիկ, կարմիր մսագունդ: Ես ամուր կծեցի շրթունքս, որպէսզի եկեղեցու մէջ չփոթկամ: Այդ երեխան ես էի: Մերոնք հաւաքուել էին ինձ կնքելու համար: Նրանք տօնական զգեստներ էին հագել եւ այնպիսի արտայայտութիւն տուել դէմքերին, որ կարծես իմ կնունքով մի մեծ եւ կարեւոր բան պիտի փոխուէր աշխարհում:

Բայց քահանան, որ միւռոն էր քսում աչքերիս ու բերանիս, այդպիսի մեծ յոյսեր չունէր: Դրա համար ձանձրացած ձայնով ասաց.

— Կնքահայր, սանիկդ ի՞նչ կ'ուզէ...

— Յոյս, հաւատ, սէր եւ մկրտութիւն, տէր հայր, — ինձ քահանայի մօրուքից պոկելով խոնարհ ասաց կնքահայրը:

Քահանան վզիս նարօտ կապեց եւ սկսեց երկար ու տաղտկալի մի շարական, որի միակ նպատակը ըստ երեւոյթին իմ ճիչը խլացնելն էր: Երբ արարողութիւնը վերջացաւ, մերոնք մէկ-մէկ դուրս եկան սենեակից, իսկ քահանան փարաջայի տակից խոշոր բանալին հանելով կողպեց մէկ սենեականոց եկեղեցու միակ դուռը: Բայց մերոնք կանգնել էին բակում եւ չէին ուզում տուն գնալ:

— Կնքահայր, դուն երեխային համար ի՞նչ ուզեցիր, — յանկարծ սթափուեց պապս:

— Ի՞նչ պիտի ուզեմ, սանահայր, յոյս, հաւատ, սէր եւ մկրտութիւն:

— Ծօ ես քու յոյսիդ ալ, հաւատիդ ալ, մկրտութեանդ ալ, ինչո՞ւ երեխային համար հայրենիք չուզեցիր:

— Ի՞նչպէս ուզեմ, սուրբ գիրքին մէջ այդ տեսակ բան չկայ:

— Ծօ ես սուրբ գիրքը չեմ ուզեր, թոռանս համար հայրենիք կ'ուզեմ:

Պապս երեւի շատ էր զայրացած ու շատ բարձր էր գոռում, որովհետեւ ես սկսեցի ճչալ ու քրքրել բարուրը:

— Քա մարդ, քեզի ի՞նչ եղաւ, ձայնդ կտրէ, երեխան վախէն կուլայ, — սաստեց տատս:

— Հայրենիք չունեցող երեխան հարկաւ կուլայ, — գլխարկը թափով շրխկացրեց պապս ու քայլեց դէպի մօտակայ գինետունը:

Ես նայեցի կնքահօրս, որ յանկարծակի անզօր դարձաւ (խեղճ մարդը ինքն էլ չունէր, որտեղից ինձ տար հայրենիք), նայեցի պապիս ետեւից, որը չուզեց իր անզօրութիւնը բոլորին ցոյց տալ, նայեցի տատիս, որ արցունքները սրբելով փնթփնթում էր ամուսնու հասցէին.

— Ի՞նչ տեսակ մարդ է, ամէն ուրախ օրերնիս հարամ կ'ընէ:

ԳՐԻԳՈՐ ՋԱՆԻԿԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՎԵՆԵՏԻԿ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Վենետիկցիներուն տուած այս անհուն սէրը ծովուն հանդէպ դիւրաւ հասկնալի է. ծովը եղած է նախ իրենց պաշտպանը, եւ նաեւ իրենց հարստութեան աղբիւրը: 11րդ դարուն, ձկնորսները դարձած էին վաճառականներ, եւ անոնց բազմաթիւ նաւերը կ'ակօսէին Միջերկրականը արեւելքէն արեւմուտք եւ հիւսիսէն հարաւ՝ աշխարհի հարստութիւնը հոն ամբարելով: Չինաստանէն, Հնդկաստա-

ԵՐԲ ԱՅԼԵՒՍ ՉԵՆ ՍԻՐԵՐ

— Հայտէ՛, կը գոչէին արհամարհանքով, ամօթ չէ՞... տահա կնկանը պատանքը չէ պատռած...

Կրկին ամուսնութիւնը թէեւ օրէնքով արտօնուած, միշտ անարժան եւ անվայել բան մը համարուած է ժողովուրդին մէջ ու ասիկա անանկ խորունկ զգացում մըն է որ Եփիմէ ու մայրը թէեւ կը զայրանային իրենց դէմ ըսուածներուն համար, բայց արդարացի կը գտնէին, խորհելով թէ իրենք ալ իրենց կարգին այսպէս պիտի վարուէին, արդէն սկսած էին ընկրկումի շարժում մը ուրուագծել բայց ալ ուշ էր. աչափ խօսուելէն ետքը Եփիմէն ո՞վ կ'առնէր, ու քանի կը զգային թէ աս ու ան իրաւունք ունին, այնքան աւելի անպատկառօրէն կը մխրճուէին գայթակղութեան մէջ:

Իրիկուն մը, Խաչիկ որ իր գէշ օրերէն մէկուն, գէշ մէկ ժամուն մէջ կը գտնուէր, անսպասելի կերպով իմացաւ պատահածը: Հովարտային մէկը գինետուն մտնելով եւ Խաչիկը գտնելով հոն գրեթէ նստարանին վրայ գլտորած, գնաց մօտը, դրդեց զայն ու անոր քնատ աչքերուն մէջ նայելէն, որոնք օղիէն թէ վիշտէն մարած էին, ըսաւ յանկարծ...

— Ծօ, Խաչիկ, քուկինիդ տունին առաջքէն անցայ, հարսնի՞ք ունին ի՞նչ ունին, վերէն վար տունը լոյսերու մէջ կը վառէր:

Գինետան մէջ պահ մը խոր լռութիւն տիրեց ու ամէնուն աչքերը ուղղուեցան դէպի Խաչիկը՝ սոսկալի պոռթկումի մը սպասելով, բայց անիկա իր ծանր ու ընդարմացած գլուխը կրկին դրաւ սեղանին վրայ, ոչ իսկ հառաչանք մը արձակեց. իր խուլ եւ հեւացող շնչառութիւնը կարծել կուտար թէ կը քնանայ. պահ մը ետքը զայն մոռցան ու ամէն մէկը զբաղեցաւ իր տէրտը մարեցնել օղիի մէջ. ժամ մը անցաւ, թերեւս աւելի, շատերը արդէն մեկնած էին, կը մնային գինետան մէկ քանի հաւատարիմները, ոմանց դէմքերը մռայլ ու խոժոռ էին, բայց մէկ երկուքին զուարթութիւնը աղմուկով եւ եռանդով կը լեցնէր սրահը, երբեմն մոռցուած անկիւնէ մը խորունկ եւ սրտագին հառաչանք մը կ'արձակուէր. «օ՛ֆ... օ՛ֆ...» երբեմն ալ թրքական երգի ծուէն մը ղողղղալով կ'երկարաձգուէր ծուխով եւ անախորժ հոտերով տոգորուած սրահին մէջ:

Յանկարծ, Խաչիկ, զսպանակէ մը մղուածի պէս ելաւ, կանգնեցաւ, ուզեց քալել, բայց իր թուլիկ սրունքներուն վրայ դեղեւեց ու մէկ կողմին ծռած՝ լրձունքոտ բերանը անհասկնալի վանկեր թոթովեց. բայց անիկա իր առաջին տկարութեան յաղթահարելով, իրանը օրօրելէն կանգնեցաւ, մէջքին գօտին սեղմեց, աչքերը շրջեց զառանցող մարդու պէս ու նետուեցաւ փողոց... Անիկա կը քալէր, ինչպէս կը քալեն երազի մէջ, կզակը սեղմած, բռունցքները պնդացուցած ու ամբողջ էութիւնը պրկած գերագոյն ճիգի մը մէջ. ու անիկա կ'երթար առանց գիտնալու թէ ո՞ւր, առանց գիտնալու թէ ի՞նչ բանի, բայց անիկա կ'երթար, համոզուած որ այլեւս աշխարհիս վրայ ոչ մէկ տեսակ ուժ չէր կրնար զինքը կեցնել:

ՎԵՐՋԻՆ ԱԿՆԱՐԿԸ

Յակոբճան աղա իմանալով որ այդ օրը Եփիմէին տարեդարձին օրն է, մոռնալով իր սուգը եւ մոռնալով ամէն պատշաճութիւն, ընդուներ էր Երանիկ հանըմին հրաւէրը ու որոշեր էին իրենք իրենց զուարճանալ:

Քանի օրերէ ի վեր երկու գործաւորուհիները չէին աշխատեր ու պարապ պարապի վրայ կը դիզուէին, որովհետեւ Յակոբճան աղա չունէր Խաչիկի սրտաբուխ առատաձեռնութիւնները եւ երկու կիները նոյնիսկ առօրեայ ծախքերու համար մեծ դժուարութիւններու կը հանդիպէին: Բացի զանազան կարգի նրբահամ մէզէներէ՝ Յակոբճան աղա հետը բան մը չէր բերեր եւ Երանիկ հանըմ որ այնքան ծակաչք եղեր էր Խաչիկին նկատմամբ, որ արհամարհեր էր մասնաւորապէս անոր շքաւորութիւնը, ընդհակառակն մեծ լայնասրտութիւն մը կը յայտնէր վարպետին նկատմամբ.

— Կը վախնայ որ մեզ կը վշտացնէ, կ'ըսէր Եփիմէին երբ վայրկեան մը կ'անդրադառնային նոր կացութեան վրայ: Յետոյ, վերջապէս որոշեցին քաջութեամբ փարիլ աշխատութեան եւ սպասել. ապագան յոյսերով լեցուն էր, ի՛նչ փոյթ այսօրուան քաշած նեղութիւններնին:

Բայց ինչքան դժուարութիւններու յաղթել հարկ եղած էր այդ երեկոյթին պէտք եղածը ճարելու, ծայրը ծայրին բերելու համար:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(21 – Շար.)

տանէն եւ Պարսկաստանէն եկող կարաւանները ծանրաբեռնուած մետաքսեղէններով, գորգերով եւ համեմներով կը հասնէին մինչեւ արեւելեան Միջերկրականի ափերը, Թրիփոլի, Պէյրութ, Սայտա, Աքքա, ուր կը սպասէին վենետիկցի վաճառականները, որոնք այս թանկագին ապրանքները իրենց նաւերով դէպի Եւրոպա կը փոխադրէին, ապահովելով անհամար շահեր: Քաղաքի նաւաշինական գործարանները ի վիճակի էին օրական մէկ նաւ ծով իջեցնել: Շահուած ոսկիները չէին մնար սնտուկներուն մէջ, վենետիկցիները մեծ աշխատանք կը տանէին գեղեցկացնելու իրենց սիրելի քաղաքը եւ իրարու ետեւէ կը կառուցէին հոյակապ եկեղեցիներ, աշտարակներ, պալատներ եւ պետական շէնքեր, որոնք մինչեւ մեր օրերը կանգուն կը մնան եւ կը կազմեն քաղաքին զարդը:

Քաղաքական տեսակէտէ՝ Վենետիկ դարձած էր ծովային կայսրութեան մը կեդրոնը, որուն կարեւոր խարիսխները կը գտնուէին Յունաստան, Կիպրոս, Կրետէ եւ Մալթա: Այս կայսրութիւնը պաշտպանելու համար՝ Վենետիկցիները ստիպուած էին մղել արիւնալի պատերազմներ հզօր կայսրութիւններու դէմ, նախ՝ բիւզանդական կայսրութեան, եւ ապա՝ օսմանեան կայսրութեան դէմ, ինչպէս նաեւ իրենց մրցակից Ճենովայի Հանրապետութեան դէմ:

Խաչակրութեան շրջանին, Վենետիկցիները իրենց նաւատորմը տրամադրեցին Սուրբ Վայրերու ազատարարներուն, փոխարէնը՝ անոնցմէ պահանջեցին նախ Զարա նաւահանգիստին գրաւումը, որ կը պատկանէր Հունգարիոյ թագաւորին, եւ Պոլսոյ գրաւումը, ուր կը տիրէր Վենետիկի հակառակորդ կայսր մը: Այս երկու արարքները վնասեցին խաչակիրներու վարկին եւ գործունէութեան:

Վենետիկի Հանրապետութիւնը ջնջուեցաւ 1797ին, երբ Նափոլէոնի բանակները գրաւեցին Իտալիան:

Վարչակարգի տեսակէտով՝ Վենետիկ կը հանդիսանար ազնուապետական Հանրապետութիւն մը, որուն գլուխը կը գտնուէր տոժը, բայց բուն կառավարողները Տասներու խորհուրդի անդամներն էին:

Քաղաքին ամէնէն աչքառու վայրերն են Մեծ Ջրանցքը, Հառաչանքներու Կամուրջը, բանտը, Սուրբ Մարկոս Մայր եկեղեցին, Զանգակատունը, տոժերու պալատը, Ռիալթոյի կամուրջը եւ ուրիշ հարիւրաւոր եկեղեցիներ եւ պալատներ:

Մինչեւ 1886, Վենետիկ մաս կազմեց Աւստրեւհունգարական կայսրութեան:

Իրենց փառաւոր պատմութեան ընթացքին, Վենետիկցիները հանդիսացան քրիստոնեայ Եւրոպայի յառաջապահ ախոյեանները, անդուլ պայքար մղելով Թուրք արշաւողներուն դէմ: Բերդեր եւ պահակադիրքեր հաստատած էր Փոքր Ասիոյ շուրջ, ինչպէս՝ Կիպրոս, Երկոտասան կղզիները, ինչպէս՝ Կրետէ, եւայլն: Չմոռնանք, որ Օթէլլօ զօրավարը իր փառքը շահեցաւ Կիպրոսը պաշտպանելով Թուրքերու դէմ, թէ՝ Լեփանթոյի պատերազմը, որ քրիստոնէութիւնը կը մղէր օսմանեան կայսրութեան դէմ, շահուեցաւ շնորհիւ Վենետիկի նաւատորմին:

×

Այս բոլորէն զատ, Վենետիկ մասնաւոր հմայք մը ունի Հայութեան համար. հոն լոյս տեսած են հայերէն կարգ մը հին տպագրութիւններ, եւ անոր կղզիներէն մէկուն մէջ հաստատուած է Մխիթարեաններու Ս. Ղազար վանքը:

Այսօր Վենետիկ չունի այլեւս իր քաղաքական հին փառքը, այլ ունի միայն անոր յիշատակները: Մահամերձ քաղաք մըն է այսօր ծովերու հարսը, ուր կը խուժեն զբօսաշրջիկներ եւ արուեստագէտներ՝ վերակոչելու համար անոր հին փառքը եւ գեղեցկութիւնը:

Ծովը այլեւս յոգնած կը թուի Վենետիկէն եւ կ'ուզէ զայն թօթափել իր ուսերէն, ինք՝ որ դարերով զայն կրած էր իր ջուրերուն վրայ: Հոյակապ եկեղեցիներուն եւ պալատներուն հիմը սկսած են խախտիլ, թունդ հանելով անցեալի եւ արուեստի սիրահարներուն սրտերը:

Եւ աշխարհի չորս ծագերէն կը լուի մէկ ձայն միայն.

— Պէ՛տք է փրկել Վենետիկը ջրամոյն ըլլալու վտանգէն:

Որովհետեւ կարելի է փրկել Վենետիկը, բայց նիւթական այնպիսի զոհողութիւններով, որ անհատներու կարողութենէն շատ վեր է:

Իսկ, հակառակ պարագային, եթէ կարելի չըլլայ փրկել Վենետիկը, անոր պատկերը եւ գեղեցկութիւնը պիտի վերապրի նկարիչներու, երաժիշտներու, վիպասաններու եւ բանաստեղծներու գործերուն մէջ, որոնց ցանկը շատ երկար պիտի ըլլար յիշատակել հոս:

Ֆրանսացի գրագէտ Հանրի տը Ռենիէ իր «Վենետիկեան կեանքը» գործին մէջ այսպէս կը նկարագրէ Վենետիկի վերջալոյսը.

«Ոչ մէկ բան աւելի գեղեցիկ եւ աւելի յուզիչ է, քան հանդարտ ջուրերուն եզերքէն տեսնել իրիկուան էջքը Վենետիկի վրայ: Անմիջապէս, որ վերջալոյսի խարոյկները մարին, բոլոր գոյները կը նուաղին եւ թեթեւ մոխիր մը կ'իջնէ երկինքէն եւ կը քօղարկէ ամէն բան: Միջոցը խաղաղ է եւ ժամանակը կը դադրի գոյութիւն ունենալէ այն ստուերներուն համար, որ մենք ենք: Եւ սակայն այս լռութենէն, այս ամայութենէն ոչ մէկ տխրութիւն կը ծնի, այլ ապահովութեան եւ խաղաղութեան մթնոլորտ մը: Յաջորդ օր, Վենետիկ կը վերածնի, ժպտուն եւ քաղցր, իր պատմական քարերը եւ մարմարները շոյող առաւօտեան արեւին ճառագայթներուն տակ»:

Իսկ հայազգի տարաբախտ գրագէտ Տիգրան Չէօկիւրեան, իր «Ճամբու վրայ» գրքին մէջ, ահա թէ ինչպէս կը նկարագրէ Վենետիկը, որ կը կոչէ Վենեցիա:

«Ահա Վենեցիան: Վենեցիա... ի՜նչպէս կ'երազէ իր խաղաղութիւնը, որուն վրայ արուեստը կը սաւառնի: Վենեցիա չունի իսկական փողոցներ: Իր կեանքի երակները կը կազմեն ջրանցքները: Ջրանցքը կը շինէ Վենեցիայի ժպիտն ու կեանքը: Տակաւին այս բանաստեղծութիւնը թերի պիտի մնար, եթէ երջանիկ ներշնչում մը ջրանցքին եղբայր մը չտար, զայն չոգեւորէր փոխադրութեան միջոցով մը, որ քնար մըն է միանգամայն: Կոնտո՛լը: Կան կոնտոլներ, որոնք ճշմարիտ բանուածքներ, գեղարուեստի առարկաներ են: Անոր մարմինը վաճառական քաղաքին բռնաւորներու հոգին է ժանտ, անոր գնացքը արագ եւ ուժգին հարուածի հին տենչը, ու իր ձեւը արուեստն է, երազը անցեալ Վենեցիայի, որ դաւադրանքի, աւարի, ոճիրի եղբայր, եղաւ նաեւ սիրուհին արուեստներու»:

Մեղաւո՛ր, գեղեցի՛կ, նենգ ու անվախ միանգամայն, կեանքը վայելելու համար ծնած քաղաք մը, որ դեռ չուզեր մեռնիլ:

ՆՈՒՊԱՐ ՉԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔԸ ՊԵԼՖՈՆԹԷՆԻ ՄԷՋ

Օգոստոս ամսուն, Յուլիսը կրկնող իր աշխատանքով եւ գործունէութեան թափով, Կապոյտ Խաչի կայանը շարունակեց իր հաճելի եւ օգտաշատ ամրան գործունէութիւնը:

Կայանի աշխատանքները, համեմատած նախորդ տարիներուն, դարձած էին աւելի բարդ եւ եռուն, մանուկներու մեծ թիւին պատճառաւ, որ կը գլէր կ'անցնէր նախորդ տարիներու թիւը, որ չեչտուած էր՝ մասնաւորաբար Օգոստոս ամսուն:

Օգոստոսի սկիզբը, առաջին օրերու տաղտուկներէն ետք, շնորհիւ հարկ եղած կարգադրութեանց, կայանը գտաւ իր ներքին բնականոն ընթացքը, եւ սկսան աշխատանքները ապահովելու համար հայկական ջերմիկ մթնոլորտը, որուն մէջ պիտի ապրէր մանուկը լրիւ ամիս մը:

Յատկապէս Օգոստոս 15ը, կայանին համար դարձաւ յիշատակելի օր մը: Ծնողքներ, Թուլոնէն առաջ, մեծ մասով եկած հեռաւոր շրջաններէ, հիւրը եղան կայանին, ներկայ ըլլալով պատարագի արարողութեան եւ օրուան հանդէսին:

Տէսինի հոգեւոր հովիւը Հայր Վահան Ծ. Վարդապետը կատարեց պատարագը, օգնութեամբ ծնողքներու եւ կայանի վարիչներուն, որու աւարտին տեղի ունեցաւ աւանդական խաղողօրհնէքը:

Կէսօրին, ծնողքներ խանդավառ եւ ջերմիկ մթնոլորտի մէջ անցուցին հաճելի պահեր, որու ընթացքին Պր. Հրանտ-Սամուէլ, խօսք առնելով, չեշտը դրաւ կայանի անհրաժեշտութեան վրայ, նմանցնելով զայն ովասիսի մը, օտարութեան այս անապատին մէջ, ու կոչելով մանուկներուն բոյնը՝ «Փոքր Հայաստան» մը, որուն մէջ կ'ապրին լրիւ մէկ ամիս: Ապա շարունակելով իր խօսքը, վեր առաւ Կապոյտ Խաչի կազմակերպութիւնն ու անոր տարած աշխատանքը, յօգուտ ֆրանսահայ գաղութին, շնորհիւ Խաչուհիներու ժրաջան աշխատանքին, մասնաւորաբար կազմակերպութեան նախագահուհի՝ Օր. Աստղիկ Առաքելեանի, որ տարիներէ ի վեր կը մնայ Կապոյտ Խաչի խթան ուժն ու կազմակերպող ոգին:

Պր. Հրանտ-Սամուէլի խօսքի աւարտին, տեղի ունեցան նուիրատուութիւններ, որոնց հասոյթը պիտի աւելնայ կայանին համար կառուցուելիք նոր եւ արդիական շէնքի ֆոնտին վրայ:

Կէսօրէն ետք, ժամը 3,30ին, սկսաւ գործադրուիլ հանդէսի յայտագիրը:

Հանդէսին պաշտօնական բացումը կատարեց Կապոյտ Խաչի նախագահուհի՝ Օր. Աստղիկ Առաքելեան, որ հակիրճ խօսքերով շնորհակալութիւն յայտնեց ծնողքներուն, անոնց նուիրատուութեանց եւ վստահութեան համար, որոնցմով Կապոյտ Խաչը կը շարունակէ իր օգտակար աշխատանքները: Ապա պարերն ու երգերը, խմբական արտասանութիւններն ու խմբերգները արժանացան ծնողքներու խանդավառ ծափահարութեանց եւ գնահատանքին, յետոյ կայանի նաւասարդեան խաղերուն առաջին հանդիսացողները պարգեւատրուեցան արժանի շքանշաններով:

Անկախ Օգոստոս 15ի հանդիսութենէն, կայանին առօրեայ կեանքին մաս կը կազմեն պարերը, խաղերը, արտասանութիւնները ու հայերէնի դասընթացքները:

Տեղին է յիշել նաեւ Փութպոլի յատկանշական մրցումը Հայոց եւ դրացի կայանի պզտիկներու միջեւ, որու աւարտին Կապոյտ Խաչի մանուկները, գեղեցիկ խաղարկութենէ մը ետք տարին գոյգ արդար յաղթանակներ:

Կայանին գործունէութեան մաս կը կազմէ նաեւ դէպի Ժընեւ պտոյտ մը, որմէ քանի մը օր ետք, մանուկներ կը բռնեն վերադարձի ճամբան, անցընելէ ետք ամիս մը, բնութեան գրկին եւ հայկական ջերմ մթնոլորտի մը մէջ:

ՍԵՐՈԲ Ն.

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (145)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Պայքարի՞լ, գոչեց Թորգոմ, ի՞նչպէս կրնաք արգիլել Թաղեցիները ստորագրելու հանրագրութիւն մը, որուն համամիտ են:

— Երբեք արգիլելու դիտաւորութիւն չունինք, միայն թէ կրնանք մենք ալ մեր օրինաւոր զէնքերովը կռուիլ ձեզի դէմ... օրինակի համար դուն հանրագրութիւն մը ստորագրել կուտաս Թաղական Խորհուրդին դէմ...

— Ոչ թէ ես, այլ համակիր Թաղեցիները, ճշդել տուաւ Թորգոմ:

— Թող այդպէս ըլլայ... արդ, մենք ալ կրնանք ուրիշ հանրագրութիւն ստորագրել տալ ի նպաստ Թաղական Խորհուրդին... ահա իմ ըսած պայքարս... դուն թերեւս յաջողիս 40–50 ստորագրութիւն հաւաքելու, մենք ալ պիտի ջանանք 4–500 ստորագրութիւն հաւաքելու... հետեւանքը քեզի կը թողում գուշակել:

Պր. Թորգոմ ցնցուեցաւ: Այս պատահականութիւնը մտքէն անցած չէր: Մտածկոտ դէմք մը առաւ, ինչ որ չվրիպեցաւ Սուսերեանցի աչքէն: Հարուածը իր նպատակին հասած էր, բայց պէտք էր նոր եւ աւելի զօրաւոր հարուած մը տալ:

— Երէկ իրիկուն, ըսաւ Սուսերեանց, արտասովոր ժողով մը գումարեցինք եւ այդ հանրագրութեան խնդրով զբաղեցանք: Բոլոր ընկերները համամիտ գտնուեցան ի նպաստ Թաղական Խորհուրդի հանրագրութիւն մը պատրաստելու եւ ստորագրել տալու:

— Ազատ էք ընելու, պատասխանեց Թորգոմ:

— Նոյնիսկ հանրագրութիւնը խմբագրեցին, շարունակեց Սուսերեանց, եւ շատ բուռն ոճով մը:

— Բուռն ո՞ճ, որո՞ւ դէմ, հարցուց ուսուցիչը:

— Այն վարկաբեկ խմբակին դէմ, որ կարգ մը ստորին արարածներու շահամոլ նպատակներուն գործիք դառնալով՝ կ'աշխատի թաղին մէջ երկպառակութիւն սերմանել: Միեւնոյն ժամանակ հանրագրութիւնը իր համակրանքը կը յայտնէ նոր Թաղական Խորհուրդին, որ կարճ ժամանակի մը մէջ կրցած է օգտակար հանդիսանալ թաղին եւ վարժարանը իր անկեալ վիճակէն հանելով զայն տիպար հաստատութեան մը վերածել:

— Անկեալ վիճա՞կ, գոչեց Թորգոմ այլայլած:

— Հանրագրութիւնը մեր ընկերները խմբագրեցին, շարունակեց Սուսերեանց, այո, անկեալ վիճակ, շատ լաւ կը յիշեմ այդ բառերը, ես քիչ մը չափազանցուած գտայ այդ բացատրութիւնը բայց ինչ ընեմ, մեծամասնութիւնը պնդեց, որ այդպէս գրուի... գիտես, որ մեր մէջ որոշումները մեծամասնութեամբ կը տրուին:

— Ինծի համար ուղղակի ակնարկութիւն մը կա՞յ, հարցուց Թորգոմ, որուն մտահոգութիւնը հետզհետէ կ'աւելնար:

— Դժբախտաբար, պատասխանեց Սուսերեանց:

— Բայց ի՞նչ իրաւունք ունին անհատականութեան դպչելու:

— Ճիշդ ես ալ նոյն դիտողութիւնը ըրի: Բայց մեծամասնութիւնը դիտել տուաւ, որ ձեր հանրագրութեան մէջ ալ անհատականութեան դպած էիք:

— Ո՞վ ըսաւ...

— Ինծի դէմ բաներ մը գրուած է եղեր, մեր ընկերներէն մէկը կարդացեր է հանրագրութիւնը:

— Երբեք, ձեր ընկերներէն ոչ ոք տեսած է հանրագրութիւնը, գոչեց Թորգոմ:

— Տեսեր եւ կարդացեր է, պնդեց Սուսերեանց:

— Անկարելի է...

— Ինչո՞ւ այդպէս կ'ըսես եւ մանաւանդ ինչէ՞ն գիտես, որ անկարելի է:

— Որովհետեւ ես երբեք հանրագրութիւնը ցոյց չեմ տուած ձեր ակումբին:

— Թերեւս ուրիշները ցոյց տուին:

— Ուրիշնե՞ր... ինչպէս կարելի է: Հանրագրութիւնը իմ քովս է:

— Իրա՞ւ կ'ըսես:

— Անշուշտ, պնդեց Պր. Թորգոմ:

— Բայց քիչ մը առաջ դուն ըսիր, որ այդ գործով չես զբաղիր եւ թէ հանրագրութիւնը Թաղեցի համակիրներն են, որ ստորագրել կուտան:

— Այսինքն, կմկմաց ուսուցիչը, անոնք խորհուրդ տուին, որ ասանկ բան մը ընենք եւ խոստացան, որ պիտի աշխատին ամբողջ Թաղեցիներուն ստորագրել տալու համար:

— Ինչ որ է, խնդիրը այն է, որ դուն կամ ուրիշները հանրագրութիւնը կարդացեր էք մէկ քանի մարդոց, անոնք ալ մէջը գրուածները պատմեր են ուրիշներուն:

— Ատիկա կրնայ ըլլալ:

— Ինծի դէմ մասնաւորապէս ծանր բաներ կան եղեր, չեշտեց Սուսերեանց:

— Ոչ այնքան ծանր:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՃԱՇ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Հայ Մշակոյթի Տան Տիկնանց Օժանդակ Միութիւնը, մատաղօրհնութեան արարողութենէ մը վերջ, ճաշ մը պիտի տայ Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, Սեպտեմբեր 24ին, ի պատիւ

ԱՐՏԱԽԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ

եւ տեղւոյն եկեղեցւոյ բարերարներուն:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ
ՊՕՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղին միօրեայ դպրոցին հայերէնի դասըն-թացքները պիտի վերսկսին 14 Սեպտ.ին,

Արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան 1 Սեպտ. Ուրբաթէն սկսեալ մինչեւ 12 Սեպտ. ամէն օր բացի Կիրակիէ, ժամը 9.30էն 11 եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

Պօմոնի եւ շրջակայքի ծնողքները ջերմօրէն կը հրաւիրուին, ամէն Հինգշաբթի կանոնաւորապէս առաջնորդել իրենց սիրասուն փոքրիկները Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ սրահը ուր մեր Մեծաքանչ լեզուին գիրը, երգն ու ոգին կը սպասեն իրենց:

ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Կամաւորներու Միութիւնը հրաւիրուած է Անծանօթ Զինուորի բոցը արծարծելու այս Չորեքշաբթի (Սեպտ. 6) ժամը 18ին:

Հաւաքուիլ 17.45ին Շան զ'Էլիզէի եւ Ավընիւ Ֆրիէտլանտի Թեռփլէնին վրայ:

Ա Զ Դ

Մոնմորանսիի եւ Անտիեէի Հանգստեան տուներուն այցելութիւնները արտօնուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14էն 18 (Նահանգապետութեան հրամանով):

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
(Կճիէ)

Imprimerie Spéciale
du Journal «Haratch»
32, Rue de Trévise — Paris (9e)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՈՒԹԻՒՆ 1972Ի ԱՇՈՒՆ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1էն 16

Սենեակ, նախաճաշ, Ա. կարգի բնակութիւն Երեւանի մէջ

2050 Ֆր.

ՏԱՐԸ ՕՐՈՒԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄԵԿՆՈՒՄ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1

1800 Ֆ.էն ՍԿՍԵԱԼ

ՄԵԿՆՈՒՄ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1

1550 Ֆ.էն ՍԿՍԵԱԼ

Դիմեցէք մեր մանրամասն գրքոյկները ստանալու համար

Մանրամասնութիւն եւ արձանագրութիւն՝

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ — SONIA COUMRYANTZ
TRIM VOYAGE
1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ — Լիոնին մեկնումը օդանաւով
VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. : 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ — JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

GALERIE RAPHAEL MISCHKIND
7, Rue Jean-Sans-Peur — LILLE

CARZOU

DU 7 AU 24 SEPTEMBRE
de 11 à 12 heures et de 15 à 19 h.
(Dimanche de 15 à 19 h.)

Le 14 Septembre Carzou dédicacera son ouvrage
« CARZOU, graveur et litographe »
de 17 h. 30 à 19 h. 30

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

73, avenue Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les-Gonesse

Հայ քոյրերու գիշերօթիկ եւ փոքրիկներու կառտրռի վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են 1972 – 73 տարեշրջանին համար:

Պայմաններու եւ մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր վարժարանի վարչութեան: Հեռաձայն 985-01-79:

×

Առնուվիլի Ա. Յ. Հայ Քոյրերը 1972-1973 տարեշրջանին Չորեքշաբթի օրերը՝ առաւօտուն եւ կէսօրէ վերջ, մասնաւոր հայերէնի դասաւանդութիւն մը ունին:

Կը հրաւիրուին հայ ծնողքները ղրկելու իրենց զաւակները, որպէսզի անոնք սորվին մեր մայրենի լեզուն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզի Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը՝ Հոկտեմբեր 22ին: (Եղանակին առաջին եւ խիստ փայլուն պարահանդէսը) ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

Կապոյտ Խաչի, Լիոնի մասնաճիւղին, տարեկան պարահանդէսը, 18 Նոյեմբեր, Շաբաթ գիշեր, Շարպօնիէռի շքեղ սրահներուն մէջ:

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

էջմիածնի եւ Վարդանի մետալին ստեղծագործը

ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Եւ ընդհանրապէս, զոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար ձեր տրամադրութեան տակ է

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

40 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)
Tél. : 326-88-65 — C. C. P. Paris : 1278-35

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4 ԻՆ

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան

ԿԻՐԱԿԻ 3 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 3 SEPTEMBRE
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 120 ֆր. Վեցամսեայ 60 ֆր.
Արտասահման Տար. 135 ֆր. Հատը 0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.505
Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.505

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ո՞Վ Է «ԿԵՂԾՈՒՄ ՈՒ ՆԵՆԳԱՓՈԽՈՒՄ» ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

—0—

Գ.

Խօսելով «Հայրենադարձութեան շուրջ» 1971 Հոկտ. 28ին կը գրէինք...

«Երեւան ի լուր աշխարհի կը յայտարարէր թէ ինք «ամենայն Հայոց կառավարութիւն չէ»: Ու ճիշդ էր այդ յայտարարութիւնը երէկ: Այսօր ալ սխալ չէ: Խորհրդային Հայաստանի կառավարութիւնը ո՛չ դեսպան ունի, ոչ ալ՝ հիւպատոս արտասահմանի մէջ — քանի որ անկախ չէ — հետեւաբար չի կրնար իր պաշտպանութեան կամ հովանաւորութեան տակ առնել «աշխարհով մէկ ցրուած Հայերը, նոյնիսկ անոնք որ, մեզի պէս, տակաւին իրենց գրպանը կը պահեն «հայ գաղթականի» ինքնութեան թուղթը»:

Ա. Գ. կը հարցնէ թէ «ո՞վ, ե՞րբ եւ ի՞նչ առընչութեամբ է արել այդ յայտարարութիւնը (թէ Երեւան «ամենայն Հայոց կառավարութիւն չէ»), ու կ՚աւելցնէ՝ «այդ մասին ոչ մի խօսք»:

Համայնավար յօդուածագիրը եթէ Յառաջի հաւատարիմ ընթերցող մը եղած ըլլար, քանիցս կարդացած պիտի ըլլար այս սիւնակներուն մէջ թէ այդ նշանաւոր յայտարարութեան հեղինակն էր Տրապիզոնցի Արսէն Եսայեան, որ Խորհ. Հայաստանէն ղրկուած էր Փարիզ, Հ.Օ.Կ.ի գործերով զբաղելու համար:

Փքքի ժուռնալի մեծ սրահին մէջ Հ.Օ.Կ.ի կողմէ կազմակերպուած հրապարակային հաւաքոյթի մը ընթացքին է, որ Արսէն Եսայեան ըրաւ այդ պատմական յայտարարութիւնը, ի ներկայութեան հարիւրաւոր ունկնդիրներու, որոնց շարքին՝ տողերս ստորագրողը:

Հիմա հասկցա՞ք թէ «ո՞վ, ե՞րբ եւ ի՞նչ առընչութեամբ է արել այդ յայտարարութիւնը», պարոն Ա. Գ.:

Խօսելով ներգաղթի մասին, յօդուածագիրը կը խոստովանի, որ «Հայաստանում սովետական կարգեր հաստատուելու տարիներին երկիրը բոլորովին ի վիճակի չէր ներգաղթ կատարելու»:

Այս տողերով Ա. Գ. կը հերքէ Յակոբ Այվազեանի այն հաստատումը թէ՝ «խորհրդային կարգերու հաստատումով Հայերը փոքր ու մեծ խմբերով բռնեցին տունդարձի ճանապարհը»:

Ուրիշ բան չէինք ուզած ըսել մենք ալ, երբ կը գրէինք թէ 1921ին եւ 1922ին, Կիլիկիոյ եւ Իզմիրի աղէտներու ճակատագրական օրերուն, «Մայր Հայաստան ի վիճակի չէր իր գուրգուրոտ թեւերուն տակ պատսպարելու... իր սիրելի զաւակները» (Յառաջ, 28 Հոկտ. 1971):

«Ի վիճակի չէր» բոլորին ծանօթ պատճառներով, որոնց ի զուր թուումը կը կատարէ Ս. Հ. ամսագրի յօդուածագիրը, որ այդ առթիւ եւս թունաւոր սլաքներ կ՚արձակէ իր յաւիտենական մղձաւանջը կազմող Դաշնակցութեան դէմ, երբ կը գրէ.—

«Դրութիւնն էլ աւելի ծանրացաւ Դաշնակցութեան կազմակերպած փետրուարեան հակայեղափոխական դաւադրութեան հետեւանքով: Դաշնակցութեան աւազակները թալանեց ու տարաւ երկրի գանձերը» ???:

Այլեւս ո՛չ ոք կը հաւատայ այս առասպելներուն, որոնք կը յեղյեղուին բոլշեւիկեան գործակալներու կողմէ, աւելի քան կէս դարէ ի վեր: Փետրուարեան ապստամբութիւնը ապստամբութիւն էր կարմիր բռնակալութեան դէմ: Իսկ «թալանուած գանձերը» պարզապէս քօղածածուկ համայնավարներու գլխուն մէջ կը գտնուին:

Ա. Գ. մեծ ճիգ կը թափէ վիճակագրական վիճելի թուականներով ու թիւերով տեղեկութիւններ տալու համար կազմակերպուած ներգաղթի մասին, 1921ի Դեկտեմբերէն սկսեալ: Քանիցս կը կրկնէ թէ 1922, 1923, 1924–25 թուականներուն «Թուրքիայից» ալ ներգաղթողներ եղած են — Պարսկաստանէն, Յունաստանէն եւ Միջագետքէն հայրենիք գաղթողներուն հետ, որոնց ընդհանուր թիւն է եղած՝ 1921–1925՝ երեսուն հազարէն ոչ պակաս: Իսկ «1926–1930 թուականներին մանր խմբերով եւ անհատապէս շարունակւում էր տարագիրների վերադարձը: Դրանց թիւը հասաւ 5863 մարդու»:

«Թուրքիայից»ը չհասկցանք հասկնալ:

Այս թիւերը տալով, կարծի պաշտօնաթերթին յօդուածագիրը կ՚եզրակացնէ, որ մենք «բացարձակօրէն կեղծում եւ ստում» ենք եղեր, երբ «կը պնդենք», որ Կիլիկիոյ պարպումէն եւ Իզմիրի աղէտէն ետք խորհրդային իշխանութիւնները ոչ մէկ ճիգ ըրեր են գաղթական Հայերը տեղաւորելու համար մեր հայրենի հողերուն վրայ: (Յառաջ, 17 Յունուար 1971):

Այստեղ ո՞ւր է ստոն ու կեղծիքը: Ա. Գ. կրնա՞յ ըսել թէ Կիլիկիոյ եւ Իզմիրի աղէտներէն քանի՞ հոգի ընդունեցան Հայաստան: Խորհրդային իշխանութիւնները ի՞նչ ճիգ ըրին այդ դժբախտները հայրենիք փոխադրելու համար: Կրնայի՞ն որեւէ ճիգ ընել՝ երբ «ի վիճակի չէին», ինչպէս գրեր ենք մենք եւ ինչպէս կը հաստատէ ինք ալ:

Ուրեմն նոյնութեամբ իրեն կը վերադարձնենք «կեղծելու» եւ «ստելու» անտանելի զրպարտութիւնը, որ «անբարոյական ըմբռնում» է, իր իսկ բառերով:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԻՔՍԸՆ - ԹԱՆԱՔԱ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Հոնոլուլուի խօսակցութեանց առաջին արդիւնքն այն է որ Ճափոն շատ գնում պիտի ընէ Միացեալ Նահանգներէն: Մինչեւ Մարտ 1973, գնումներու այդ յաւելումը պիտի հասնի աւելի քան մէկ միլիառ տոլարի: Այս համաձայնագիրը հրապարակուեցաւ Նիքսըն – Թանաքա տեսակցութենէն ետք: Հասարակաց զեկոյցին մէջ յոյս կը յայտնուի որ Ճափոնի վարչապետին Փեքին այցելութիւնը, ամսուս վերջ, պիտի ծառայէ բարելաւելու Ասիոյ կացութիւնը: Միացեալ Նահանգներու նախագահը եւ Ճափոնի նախարարապետը կը շեշտեն նաեւ թէ իրենց կառավարութիւնները պիտի շարունակեն գործակցիլ, սերտ խորհրդակցութիւններու միջոցաւ, երաշխաւորելու համար իրենց փոխադարձ ապահովութեան դաշնագրին բնականոն եւ արդիւնաւոր գործադրութիւնը: Զեկոյցը կ՚անդրադառնայ քաղաքական թէ տնտեսական հարցերու բայց առեւտրական համաձայնագրին մանրամասնութիւնները երկկողմանի տարբեր յայտարարութեան մը մէջ են:

Նիքսըն եւ Թանաքա համաձայն գտնուած են նաեւ որ դրամական միջազգային դրութեան հիմնական բարեփոխում մը կենսական է: Շատ չեն ծանրացած Վիէթնամի վրայ, յոյս յայտնելով միայն որ Հնդկաչինի մէջ խաղաղութիւնը արագօրէն վերահաստատուի:

ՃԱՏՐԱԿԻ ԱԽՈՅԵԱՆ՝ ՖԻՇԷՐ

Ինչպէս կը սպասուէր ամերիկացի Պոպի Ֆիշէր ճատրակի աշխարհի ախոյեան դարձաւ Սպասկիի հետ իր հանդիպումին բոլոր խաղերը չվերջացած: Արդարեւ խորհրդային ախոյեանը 21րդ խաղէն առաջ քաշուեցաւ, աւելորդ համարելով շարունակել կորսուած դատ մը ու Պ. Ֆիշէր աշխարհի ախոյեան հռչակուեցաւ: Ֆիշէր, սակայն, սիրուած մէկը չէ, իր ամբարտաւանութեան եւ ինքնագոհութեան պատճառաւ: Հիմա ալ կ՚ուզէ որ այլեւս իր անունը «Ֆիշէր սիւփեր սթար» ըլլայ:

Ֆիշէր ուրեմն յաղթական ելաւ 8ուկէսի դէմ 12ուկէս կէտով եւ կը պատրաստուի յաղթական տողանցք մը կատարել Նիւ Եորքի մէջ մինչ Սպասկի գլուխը կախ պիտի վերադառնայ Խորհ. Միութիւն, ուր դադրեցաւ կուռք մը ըլլալէ:

ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ

Խորհ. Միութիւնը միշտ գլուխը կը գտնուի 19 ոսկի մետալով (12ական ալ արծաթ եւ պրոնզեայ): Իրեն կը յաջորդեն Միացեալ Նահանգները 13 ոսկի մետալով, ապա՝ Արեւելեան Գերմանիա՝ 10, Ճափոն՝ 9: Ֆրանսայի դիրքը չէ փոխուած եւ ցարդ ոչ մէկ ոսկի մետալ ունի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ Քորթալ հրթիռներու հարցը բաւական մեծ համեմատութիւններ առած է եւ կրնայ նոյնիսկ վարչակարգի տագնապ մը ստեղծել: Ծանօթ է որ Լիբանան ջնջեց այն պայմանագրութիւնը զոր ունէր Թոմսոն – Սէ. Էս. Էֆ.ի հետ 9ուկէս միլիոն ֆրանքի հատուցում մը վճարելով ֆրանսական ընկերութեան: Ներկայիս Խորհրդարանի իսկ դիմումին վրայ, լիբանանեան դատարանին յանձնուած է պատասխանատուութիւնը ճշդելու եւ յանցաւորները պատժելու հարցը բայց վարչապետ Սայէպ Սալամ ծանր ճնշումներու կ՚ենթարկուի, նոյնիսկ շանթաժի: Արդարեւ կ՚ըսուի իրեն թէ եթէ չպաշտպանէ այս հարցին մեղաւորները, իրենք ալ երեւան կը հանեն ուրիշ ծանր խնդիրներ ուր վարչապետը խնդրոյ առարկայ է:

ՄՈՆԹՐԷԱԼԻ մէկ գիշերարոյնին մէջ «Կապոյտ Թռչունը», ռումբ մը նետուած է Շաբաթ օր, առաւօտեան 4ին: Զոհերու թիւը կարելի չէ եղած անմիջապէս որոշել բայց առաջին առթիւ 35 մեռեալի մասին կը խօսուէր եւ շատ աւելի վիրաւորներու: Նայթ-Քլըպը քաղաքին կեդրոնը կը գտնուէր եւ այդ ժամուն ծայրէ ծայր լեցուն եղած է:

ՊԱՊԸ Վենետիկ պիտի երթայ Սեպտ. 16ին, ուրկէ պիտի անցնի Ուտինա նախագահելու Ս. Հաղորդութեան միջազգային համագումարին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ աշխատանքի ընդհ. Համադաշնակցութիւնը համաձայն չէ կառավարութեան հետ, գիներու յաւելման տոկոսին շուրջ: Մինչ իշխանութիւնները 0,8 առ հարիւր կը գտնեն Յուլիսի յաւելման սակը, Սէ. Ժէ. Թէ. 1,3 առ հարիւր կը հաշուէ:

ՄՈՆԹԵՎԻՏԷՕՅԻ մէջ ձերբակալուած է Թուփամարոներու գերագոյն պետը՝ Ռաուլ Սենտիք, որ իբրեւ թեքնիք խորհրդատու աշխատած է Քոսթա Կավրասի հետ Զէտ ֆիլմին համար:

ՈՃԻՐՆԵՐԸ կը սաստկանան Ֆրանսայի մէջ, պարապ պատրուակներով: Առջի օր բանուոր մը սպաննած է իր գործատէրն ու կինը, որովհետեւ պաշտօնանկ եղած էր: Երկու հոգի ալ սպաննուած են Մոզէլի մէջ, ջղագրգիռ մարդու մը կողմէ, որ կը գտնէր թէ կեցած կառք մը կը խանգարէ իր կառատան ելքը: Ատրճանակն առած ու սպաննած է կառքին վարորդը, որ իր դրացին էր, ու վկայ մը որ փորձած էր միջամտել:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս Օգոստոս 30)

ԳԵՂԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ՆՈՐ ՕՃԱԽՆԵՐ

Էջմիածնի շրջանի Ներքին Խաթունարխ գիւղը սկսած է բանիլ երաժշտական նոր դպրոցը: Սեպտեմբեր մէկէն հաստատութեան դաշնակի, ձեռնադաշնակի եւ ձայնաւոր դասարանները կ՚ուսանին 60 երախաներ: Նման դպրոց մը կառուցուած է նաեւ Մասիսի շրջանի Նոր Խարբերդ աւանի մէջ: Յետագայ հինգ տարիներու ընթացքին ծրագրուած է 15 երաժշտական նոր դպրոցներ կառուցանել Հայաստանի մէջ, որոնց մեծ մասը՝ գիւղական շրջանները:

Նոր ուսումնական տարուան նախօրեակին լաւ նուէր ստացած են Ղափանի, Հոկտեմբերեանի եւ Վէտոյի դպրոցականները: Անոնց համար կառուցուած են նկարչական դպրոցներ:

×

ԹԻՖԼԻԶԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԸ

Լենինականի Մշակութային Պալատին մէջ կարգ մը ներկայացումներ կու տայ Թիֆլիզի Ստ. Շահումեան հայկական պետական թատրոնը: Շարքը սկսած է Ա. Պապայեանի «Անսպասելի Հարսանիք»ով: Պիտի ներկայացուին նաեւ «Ծառերը կանգնած են մահանում», «Նամուս», «Արա Գեղեցիկ», եւայլն:

×

ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ Օգոստոս 31

ՀԱՅԱՍՏԱՆ 50

Տրուդ թերթի նախաձեռնութեամբ, Կիեւի մէջ բացուած է Հայաստան – 50, լուսանկարներու ցուցահանդէս մը: Նկարները կը ներկայացնեն Հայաստանի պատմական եւ նոր յուշարձանները, քաղաքներու նորակառոյցները, ճարտարապետական ամբողջութիւնները:

×

ՉԵԽ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Մօտ 70 չեխոսլովաք ուսուցիչներ երեք օր հիւրասիրուած են Հայաստան: Անոնք ծանօթացած են Հայաստանի կրթական վիճակին: Այսօր Հայաստանի մէջ կան 1355 հանրային դպրոցներ 650 հազար աշակերտներով:

ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

ՄՐՃԱՐԱՆ

(Բ. եւ վերջ)

Ես չգիտեմ, թէ ինչ կը պատահի մեռնոց հետ, եթէ յանկարծ նրանք կարողանային վեր բարձրացնել իրենց հայեացքները ու նկատել ինձ: Իմ հայեացքն ու աչքերը: Բայց ի հարկէ, նրանք այդ բանը չկարողացան անել եւ երբ ես կատուի հետ սրճարան մտայ, նոյն զգացումը ունէի, որ ունենում է նաւաբեկութիւնից փրկուած մարդը: Այդ զգացումը ինձ չլքեց մինչեւ անգամ սրճարանում, որտեղ չափազանց շատ աղմուկ ու ծուխ կար: Խումբ-խումբ ծերունիներ կեղտոտ սեղանների շուրջը հաւաքուած նարդի էին խաղում, կամ թուղթ, կամ էլ պարզապէս խմում էին դառը սուրճի հերթական բաժակը: Սակայն նրանց ոչ սուրճն էր զբաղեցնում, ոչ նարդին եւ ոչ էլ թղթախաղը: Հին ու մաշուած մեղեսիկները անհանգիստ չխչխկում էին նրանց ափերի մէջ եւ երեւի իրար պատմում էին այն բոլորը, որ իրենց տէրերը արդէն միլիոն անգամ ասել էին, պատմել, դժգոհել:

Որպէսզի մեղեսիկները չնկատեն իմ աչքերը, չզարմանան, թէ ինչու նրանց սեւութեան մէջ հոգսի ոչ մի նշոյլ չկայ, ես շրջուեցի դէպի պատը ու սկսեցի կարդալ կողք կողքի փակցուած մահազդները: Կատուն, որ մինչ այդ հաւատարմօրէն ծառայում էր ինձ, քաշուել էր սրճեփի անկիւնը ու ինքնագոհ մռռացնում էր տաք աւազի վրայ:

«Սրտի խոր կսկիծով կը հաղորդեմ, — գրել էր ինչ-որ մէկը ծուռումուռ տառերով, — դառնաղէտ մահը իմ սիրելի եղբօր Ցակոբ Քէլէկեանի (զաւակը ակնցի սեղանաւոր Մինասի), որ տեղի ունեցաւ քաղաքիս մէջ, խոր սուգի մատնելով հարազատները»:

— Աստուած ողորմի հոգուդ Մինասի որդի Ցակոբ, — արձագանգի պէս չըխչխկում էին մեղեսիկները, — հոգիդ լոյս դառնայ, Ակնի վրայ իջնայ, միշտ կ'ըսէիր՝ տղաք, մենք աւազի պէս պիտի կորսուինք այս օտար ծովին մէջ: Ճիշդ ես եղեր:

«Եօթ օր առաջ մահացաւ մեր սիրելի ամուսինը, հայրը եւ ազգականը, — չարունակում էին յամառել աչքերս, — Եղիշէ Ցակոբի Արմէնեանը, (ծնուած Մուշ, 1895ին): Այս առթիւ, Կիրակի, պիտի այցելենք իր թարմ հողակոյտին»:

— Աստուած ողորմի հոգուդ, մշեցի Եղիշ, — չխչխկում էին մեղեսիկները, — միշտ կ'ըսէիր, որ կոտորածէն յետոյ տարի անցաւ, բայց ջարդը քեզմէ վազ չանցաւ: Իրաւունք ունիս եղեր...

«Քառասուն օր առաջ մեզմէ յաւէտ բաժանուեցաւ մեր անմոռանալի ամուսինը, հայրը եւ մեծ հայրը՝ Սանասար Զախոյեանը (ծնուած Էրզրում, 88 տարեկան, հերոս Անդրանիկի զինուոր): Այս առթիւ Կիրակի պիտի խոնարհինք իր յիշատակին առջեւ»:

— Աստուած ողորմի, Սանասար, — չխչխկում էին մեղեսիկները, — միշտ կ'անիծէիր Թուրքին, որ վիզդ չկտրեց ու սատնկ դանդաղ մեռնելու դատապարտեց: Մուրազդ չառած, աշխարհէն գացիր, մեզ քեզի:

Երբ իմ հայեացքը վեր բարձրացաւ, սարսափից քիչ մնաց քարանայի: Այնտեղ, որտեղ քիչ առաջ նստած էին ծերունիները, գերեզմանաքարեր էին շարուած: Համր, գորշ գերեզմանաքարեր, որոնք անզօրութիւնից ճաքճքել էին: Ինչով էին մեղաւոր օտար երկրում ընկած այս քարերը, որ պատահականօրէն դրուել էին այնպիսի մարդկանց վրայ, որոնք գերեզմանափոսերում անգամ հանգիստ չէին, որոնք տապանաքարի տակից անգամ իրենց երկիրն էին ուզում՝ որպէս միակ փրկութիւն տանջուած հոգիների համար:

Աստուած էլ ի վիճակի չէր նրանց ցանկութիւնները կատարել, ի՞նչ կարող էի անել ես: Ես ոտքի կանգնեցի ու կամաց, որպէսզի ոչ մի տապանաքար չօրօրեմ, դուրս եկայ սրճարանից: Կատուն, որ միակ կենդանի էակն էր, ցատկեց ու փաթթուեց տաբատիս: Ես սախլուած կանգառայ ու հայեացքս դանդաղ սահեց նրա գզգզուած մորթու ու ծերացած աչքերի վրայով: Ո՞ւր տանէի ես նրան, չնայած կպել էր ոտքերիս ու լիզում էր կօշիկներս: Շատ թշուառ էր նրա տեսքը եւ նման չէր քաղաքի կուշտ ու չոյուած կատուներին: Դրա համար ես նրան համարեա ետ չպրտեցի եւ որպէսզի խղճի խայթ չզգամ, վազելով նետուեցի առաջին պատահած սրճարանը: Այնտեղ շատ լոյս, ծխի պէս թեթեւ երջանկութիւն կար եւ կատուի վերջին աղէկտուր ճիչը ջազի աղաղակներին խառնուելով կորաւ, հալուեց ինչ-որ տեղ:

Մօտեցաւ մատուցողը եւ միանգամից հինգ լեզուով հարցրեց, թէ ի՞նչ եմ ուզում: Կոնեակ: Մատուցողը գնաց եւ մատնոցի պէս մի փոքրիկ ըմպանակով կոնեակ բերեց: Ես հասկացրի, որ շատ եմ ուզում: Նա գնաց եւ մի այդպիսի ըմպանակ էլ բերեց: Կարծես ձեռ էր առնում ինձ: Ես ձեռքերով օդի մէջ նկարեցի մեծ, աշխարհի ամենամեծ բաժակը: Մատուցողը թօթվեց ուսերը ու հեռացաւ: Խեղճը մեղաւոր չէր: Ի՞նչ իմանար, թէ որտեղից եմ գալիս ես: Եւ որպէսզի վերջնականապէս ինձ ջախջախի, բերեց հարիւր գրամ կոնեակ: Ես խմեցի հարիւր գրամ կոնեակը: Ես դատարկեցի մատնոցների պէս փոքրիկ ըմպանակների պարունակութիւնը: Բայց աշխարհում ոչինչ, ոչինչ չփոխուեց: Տապանաքարերը տապանաքար մնացին, իսկ սեւ կատուն մռմռում էր շատ մօտիկ՝ հէնց քունքիս տակ: Աստուած իմ, որտեղից ճարեմ մէկ լիտր կոնեակ: Ցրակ հագած այս խիստ քաղաքավարի մատուցողը ինչո՞ւ իմ ուզածը չի բերում: Ինչո՞ւ նա չի հասկանում, որ մենք իրենց պէս խմիչքը հաճոյքի համար չենք խմում, որ եթէ Հայը խմում է, անպայման ուզում է ինչ-որ վիշտ խեղդել, եթէ անգամ խօսքը ուրախութեան սեղանի մասին է: Ի հարկէ, անհեթեթութիւն է մատուցողին նման բաներ բացատրելը, թող նա այդպէս էլ իմանայ, որ բոլոր քսան տարեկանները, որոնք իր սրճարանն են գալիս, ուզում են զուարճանալ այնպէս, ինչպէս դիմացի սեղանի տղաներն ու աղջիկները: Նրանցից ամէն մէկի առաջ ընդամէնը մի-մի գաւաթ գարեջուր կայ ու մի խեցգետին: Բայց ըստ երեւոյթին այդքանն էլ բաւական է, որպէսզի նրանք ծիծաղեն բարձր ու անկաշկանդ, պատեհ-անպատեհ համբուրուեն ու ռռնան կիթառի ռիթմով: Ես չեմ կարող ասել, որ շատ եմ նախանձում նրանց, բայց այդ անկաշկանդ ուրախութիւնը աւելի է ճնշում ինձ: Ես յիշում եմ իմ Երեւանի ընկերներին ու խղճում եմ նրանց: Ի՞նչ եմ պատմելու, երբ վերադառնամ: Նրանք սպասում են, որ ես Եւրոպայից կը բերեմ էստրադային աստղերի վերջին ձայնապնակները, հագուստի նոր ձեւերն ու գիշերային բարքերի հետ կապուած բազմաթիւ սիրային պատմութիւններ: Ոչ, ես չեմ կարող նրանց պատմել իմ տառապանքները: Իրենք էլ հազար անգամ արդէն լսել են այդ մասին, իրենք էլ ամէն ինչ ինձնից լաւ գիտեն:

Եւ որպէսզի մի ամիս անց իմ հնարելիք սիրային արկածները մի փոքր, գոնէ չնչին իրական հիմք ունենան, ես վեր եմ կենում տեղիցս, մի կերպ քսան տարեկան եմ դառնում ու մօտենում եմ խմբի ամենահրապուրիչ աղջկան.

— Ներողութիւն, ձեզ հետ պարել կարելի է՞:

Նա վեր է կենում տեղից ու թեթեւ, անկաշկանդ փարւում է ինձ: Կիթառի ձայները մեղմանում են, սրճարանը կիսախաւար է դառնում եւ աղջկայ սիրտը խփում է աջ կրծքիս տակ թեթեւ ու անհանգիստ: Ես մտքում շնորհակալ եմ լինում սրճարանին, նուագողներին ու այս օտար աղջկան, որ կրկին ինձ վերադարձրեց իմ տարիքը, ապրումներն ու հետաքրքրութիւնները: Աղջիկը, որ ձեռքերով վիզս գրկած, շնչում է ականջիս մօտ, ինձ ինչ-որ բան է ասում: Ես թօթվում եմ ուսերս ու մեղաւոր ժպտում:

— Հայաստանցի՞ էք, — հայերէն ժպտում է նա:

Ես ձեւացնում եմ, թէ աշխարհում ոչ մի զարմանալի բան չի պատահել ու գլխով եմ անում.

— Որտեղի՞ց իմացաք:

— Ըստ բառերս չհասկցար, ատոր համար, Հայաստանցի տղաքը օտար լեզու չեն խօսիր:

Աղջկայ համար երեւի դժուար է հայերէն բացատրուել, դրա համար նա լռում է ու նայում աչքերիս: Ես մտքումս հազար անգամ սիրահարւում եմ նրան, հազար անգամ ամուսնանում ու տանում մեր «Միջանցահովիկ» սրճարանը եւ բարձրաձայն ասում եմ.

— Ձեր սեղանի շուրջը բոլոր նստածներն էլ Հա՞յ են:

— Անշուշտ: Դէմքերէն չէ՞ս տեսներ:

Այդ, աշխարհի ամենաերկար, կամ ամենակարճ պարը աւարտւում է եւ աղջիկը ինձ թեւանցուկ տանում է դէպի իր ընկերները: Բոլորը զարմանալի դեղեցիկ ու զարմանալի նուրբ ժպիտով վեր են կենում, սեղմում են ձեռքս եւ իմ առջեւ յայտնւում է ճիշդ այնպիսի մի խեցգետին ու գարեջուր, ինչպիսին ունեն մնացածները: Մի պահ ինձ թւում է, բաւական է աչքերս փակեմ, որպէսզի աշխարհից վերանան բոլոր գերեզմանները, որպէսզի ես ինձ տանը զգամ՝ տղաներով ու աղջիկներով շրջապատուած:

Տարբերութիւնը թերեւս միայն այն է, որ սրանք խօսում են ինձ անհասկանալի լեզուով ու գարեջուրը խմում են ոչ թէ մեզ նման միանգամից, այլ ատրճանաբար, կում-կում: Բայց այստեղ էլ, ինչպէս մեր «Միջանցահովիկում» խօսակցութիւնը գնում է բիթլների, Թոմ Ջոնսի ու հիպիների մասին, սրանց աչքերում էլ մեր աչքերի նման պապիկների վշտի նշոյլն անգամ չկայ: Ի հարկէ, սա այն ուրախութիւնը չէ, որով մենք ուրախ ենք Հայաստանում եւ ոչ էլ այն հանգըստութիւնը, որով մենք հանգիստ ենք Հայաստանում: Այս սեղանի, այս քրքիջների ու համբոյրների մէջ այնպիսի մի ահաւոր անտարբերութիւն կայ, որ մարդու մազերը բիզ-բիզ են կանգնում: Ես աւելորդ դեկորացիայի նման նստել էի երկու ժամ եւ ոչ մէկը չէր շրջւում իմ կողմը, չէր հարցնում, թէ Երեւանում ի՞նչպէս է եղանակը, ի՞նչ ֆիլմեր են ցուցադրւում եւ որտեղ են հաւաքւում երիտասարդները: Միայն մէկը մի անգամ միամտօրէն փորձեց ինչ-որ բան ասել Հայաստանի մասին, բայց ընկերը ճարպիկ ձեւով փոխեց խօսակցութեան թեման: Եւ ճիշդ արեց, որովհետեւ այդ պահին զարմանալիօրէն մեզ էր Երեւանը, մեր հաւաքոյթներն ու Արփա-Սեւանը: Այս ուրախ եւ լուսաւոր սեղանի շուրջը աւելի մեծ յուսահատութիւն կար, քան հայկական ակումբում հետզհետէ բազմացող մահազդների մէջ...

Ես դուրս եկայ սրճարանից կէս գիշերին: Այսինքն երեւի դուրս չգայի էլ, եթէ մատուցողը դիմացս նստած, ցուցադրաբար չյօրանջէր: Ես կարող էի ժամերով նստել ու աշխարհից կտրուած հակուել գարեջրի բաժակի վրայ, որտեղ դանդաղ պայթում էին անգոյն պղպջակները: Իսկ հիմա թափառում էի անծանօթ քաղաքի փողոցներով ու ինձ թւում էր,

---

ԵՐԲ ԱՅԼԵՒՍ ՉԵՆ ՍԻՐԵՐ

Անհրաժեշտ էր նաեւ նոր հագուստ մը չինել Եփիմէին՝ անոր գեղեցկութիւնը իր լրումին մէջ յայտնելու համար ու Երանիկ հանըմ ջանք չխնայեց, նոյն իրիկունն իսկ երբ լամբաները կը վառէին՝ դեռ ճարելիք բան կար, դեռ պակաս կար լրացնելիք, բայց վերջապէս երբ Եփիմէ օղիին սեղանը կը շուկէր, մայրը անոր հասակն ի վեր նայելով ըսաւ գոհունակութեամբ.

— Եփիմէ՛, Աստուած տուն չինողին, աղջիկ կարգողին հետ է... Թուքով մուրով ճարեցինք ամա ամէն բան կարգին է:

Մութը իջնելէն քիչ ետքը Ցակոբճան աղա եկաւ երկու երգեցիկ տղոցմով, որոնք տօն օրերը չարական եւ գիշերները թրքական երգեր կ'երգէին: Ուրիշ հրաւիրեալ չունէին, բայց իրենց երեկոյթին շքեղութիւն տալու համար բոլոր լոյսերը վառեր էին եւ տունը իր բոլոր պատուհաններով լուսազարդուած էր: Քանի ժամերը կը սահէին, կ'անցնէին, այնքան երեկոյթը կ'ոգեւորուէր, երգողներուն ռնգային եւ ծեքծեքուն ձայնը երկարաձգուելով յուզումը կը բարձրացնէր սրտերու մէջ: Եփիմէ իր նոր շինած վարդագոյն շրջազգեստին մէջ թագուհիի մը պէս փքացած, նստեր էր մէկ կողմ ձեռքը ձեռքին, ու իր կայծկլտուն աչքերը կը պտըտցնէր Ցակոբճան աղային ու երգող տղոց վրայ: Մարտիկ տային մուշտակը հագած բազմեր էր անկիւնը եւ վերջնականապէս համակերպած կ'երեւէր իրաց նոր վիճակին եւ եթէ երբեմն կը խորհէր որ եղածը անհամ բան մըն էր, անմիջապէս իրեն հրամցուած նրբահամ մէզէ մը իր հայեցակէտը կը տեղափոխէր:

— Ատա՛մ, ինչո՛ւս պէտք, ինչ կ'ուզեն՝ ան ընեն...

Երանիկ հանըմ անհանգիստ ու տենդագին կը պտտուէր ամէն կողմ, հաճոյակատար եւ սիրալիր, բայց ջղագրգռուած, որովհետեւ մտադիր էր այն իրիկունն իսկ խօսք բանալ վարպետին՝ աղջկանը հետ ամուսնութեան մասին եւ գործը բանի մը կապել. որքան որ վստահած էր թէ Ցակոբճան աղա խորապէս հրապուրուած էր եւ, իբր գիտակ կին, ապահով էր թէ այդ վատուժ եւ անկարող մարդը չէր կրնար դիւրաւ ազատիլ այդպիսի հրապուրանքէ, սակայն եւ այնպէս կ'ուզէր անոր բերնէն խօսք առնել եւ գործը վերջացնել. մինչեւ այն ատեն իրենց մասին խօսող չէր եղած, պարկեշտ մարդիկ համարուած էին ու ամէնքն ալ ներքնապէս կը տանջուէին այն բոլոր բամբասանքներուն համար որոնց ծանրութեան ներքեւ կը զգային ինքզինքնին. ամէնքն ալ տարբեր տարբեր տեսակէտներով կը զգային թէ իրենց ճամբաներէն շեղած են, թէ մոլորումի մը մէջ են, բայց կը զգային միանգամայն որ այլեւս կարելի չէր ետ դառնալ. այս զգացումը, հանրային կարծիքին եւ ինքզինքին հանդէպ անարժան դարձածի զգացումը թէեւ կը պղտորէր ամէն մէկին հաճոյքը, բայց այդ բանէն իսկ խուսափելու համար կարծես հետզհետէ աւելի սանձարձակ կերպով մը առաջ կը մղուէին: Իսկ Խաչիկը... այնքան կատարելապէս մոռցած էին զայն, ինչպէս եթէ բնաւ գոյութիւն ունեցած չըլլար եւ հետեւաբար որեւէ խղճահարութիւն չունէին այն չարիքին համար զոր անոր կը պատճառէին:

Կէս գիշերը մօտեցած էր. երբեմն, տային գոյդ վարագոյրներուն մէջտեղէն կը նայէր դուրսը՝ անսալով իր հին սովորութեան, որովհետեւ եազմաճիներու համար օդին պայծառ կամ պղտոր ըլլալը մեծ նշանակութիւն ունի: Դուրսը կ'անձրեւէր մեղմօրէն, բայց ամպի սեւ վէտվէտումներու ընդմէջէն ցանցառ աստղեր կը պլպլային ու կը մարէին, դրացի տուներուն լոյսերը մարեր էին եւ միայն իրենցը կը պսպղար մութ փողոցին մէջ լուսեղէն հետք մը ձգելով. երգող երիտասարդները հետզհետէ աւելի եռանդով կը ձգէին իրենց ձայները ու Ցակոբճան աղա, շրթները խոնաւ, թուշը լեղոտ, աչքերը կծկումէն մանկացած, կը նայէր Եփիմէին դիմովի անդիտակից եւ անպատկառ նայուածքով: Ցանկարծ սոսկալի շառաչիւն մը ընդոստ ոտքի հանեց ամէնքը:

— Աստուածամա՛ր... գոչեց Երանիկ հանըմ ու ոտքերուն առջեւ ընդունեցաւ ջախջախուած ապակիի մը բեկորները. բաց պատուհանէն հովը ներս խուժելով մարեց լամբերէն մէկը եւ ահա խուճապէ բռնուած ամէնքն ալ փախան սենեակէն:

Երկրորդ շառաչիւն մը, երրորդ մը... քարկոծուած տունը կը թնդար իր ամէն կողմերէն... դրացիները արթնցած կը գոչէին, չհասկնալով եղածը:

Եփիմէ մոմի պէս ճերմկցած, երկու ձեռքով սիրտը բռնած, ապշահար աչքերով կը նայէր մօրը որ ա՛լ աւելի սարսափած, կ'աղաղակէր էրիկ մարդոց.

— Ոտքերնիդ պագնեմ, հասէ՛ք, բան մը ըրէք... տունս պիտի կործանէ:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(Շար. – 22)

ՀԻՆԵՐԿՆԵՐ

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ

(1884–1915)

Յիսունըեօթը տարի առաջ, Օգոստ. 26ին, Ռուբէն Սեւակի եւ իրեն ճակատագրակից ուրիշ երեք աքսորականներու հետ, Անքարայի եւ Չանղըրըի միջեւ՝ Գալէճիքի մօտ, ձորի մը մէջ, Թրքական ցեղասպանութեան զոհ կը դառնար հայ բանաստեղծութեան Արամազդը՝ Դանիէլ Վարուժան:

Կարգ մը տարեգիրքերու եւ կենսագրական վկայութիւններու մէջ, Վարուժանի եղերական մահուան թուական ցոյց կը տրուի 23 Օգոստոս 1915ի օրը: — Կ'ենթադրենք որ սխալ է: Ու կը հիմնուինք պաշտօնական այն տեղեկագրութեան վրայ, զոր Չանղըրըի այդ օրերու կառավարիչ Ասաֆ յղած էր Ներքին նախարար Թալաաթի, ընթացք տալու համար Պոլսոյ գերման դեսպանին կողմէ ներկայացուած պահանջագրի մը:

Գերման դեսպանը իր հարցագիրը ուղղած էր Թրքական իշխանութեանց՝ Սեւակի Աքանթինաւ կնոջ դիմումներուն առիթով: «Բժիշկ Ռուբէն Չիլինկիրեան»ն էր (Սեւակ) փնտռուողը, սակայն պատասխանէն կը պարզուէր որ ան, «Դանիէլ Չպուքքեարեանի եւ ուրիշ երեք հոգիներու հետ 13 Օգոստոսին (նոր տոմարով՝ 26 Օգոստոս) սպաննուած է Գալէճիքի մօտ, ձորի մը մէջ»:

Մահէն եօթը տարի առաջ, 1908ին, հայազգի տարեգիր Թէոդիկի ուղղեալ իր ինքնակենսագրականին մէջ՝ Վարուժան կը գրէ. «Ծնած եմ 1884ին, Սեբաստիոյ մօտ՝ Բրգնիկ գիւղը, ուր անցած է իմ մանկութիւնս: Հազիւ թիթեռնիկներ որսալու հասակիս մէջ, հայրս պանդխտած է Պոլիս»: Զինք տարած են հոն, 1896ի կոտորածի օրերուն, երբ հայրը «բանտարկուած է, սորէն ամբաստանուած»: Երկու տարի յաճախած է Սագըզ Աղաճի (Պոլսոյ եւրոպական թաղամասերէն) Մխիթարեան դպրոցը, ապա նաեւ Քաղկեդոնի (Գատըքէօյ) վարժարանը: 1902–1905 Վենետիկ է, Մուրատ Ռափայէլեան վարժարան, ուրկէ անցած է Պելժիոյ Կանտ քաղաքը, հետեւելու համար համալսարանի գրական – ընկերաբանական դասընթացքներուն: 1909–1912 Բրգնիկ է (ուսուցիչ), իսկ 1912–1915 Պոլիս՝ իբրեւ տնօրէն Բանկալթիի Ս. Լուսաւորիչ վարժարանին:

×

Կարճատեւ բայց հարուստ կեանք մը: Հարուստ՝ քերթողական վաստակով մը, որուն որակական կշիռին քով կը նսեմանան շատերը մեզի ծանօթ անուններէ:

Վարուժան, Թէքէեան, Մեծարենց, Դուրեան — ամէն մէկը իր ժամանակին մէջ եւ իր ինքնայատուկ մեծութեամբ — կը յատկանշեն հայ բանաստեղծութեան բարձրագոյն գագաթները: Վարուժանի «մասնաւոր»ութիւնը կը կայանայ իր բառին, պատկերին, քանդակին եւ երեւակայութեան արտակարգ կենդանութեան, հարազատութեան եւ թելադրականութեան մէջ — բայց մանաւանդ ամենապարփակ յղացումներուն՝ որոնք կը ժայթքին անպղտոր, յորդուն եւ մշտաթարմ, վառ եւ խորասոյզ, պատմականօրէն անայլայլ եւ գիտականօրէն անխոցելի, լեզուականօրէն շքեղ եւ ալրումի ճամբով առինքնող:

«Սարսուռներ»էն (1906) մինչեւ «Ցեղին սիրտը» (1909), ու «Հեթանոս երգեր»էն (1912) մինչեւ յետ մահու հրատարակուած իր «Հացին երգը» (1921)՝ Վարուժան հայ քերթողութեան Ասպետն է, բառին ամէնէն լման, ամէնէն անվիճելի առումով: — Անձնական ապրում, յեղափոխական երկունք եւ ազատագրական պայքար, գիւղաշխարհական թովիչքներ կամ պատմական ոգեկոչում, բոլոր տեսակի ստեղծումներուն մէջ կը մնայ անդոյգ: Իր հռետորաշունչ էջերուն մէջ խուժանային ոչ մէկ շեշտ, իր ամէնէն հնաոճ բառին մէջ մեռելութեան ոչ մէկ նշան: Թարմ է միշտ, պատկերուն եւ վառ, անմիջական հաղորդականութեան մը տաք, պարուրող եւ համակիչ շունչով:

Իր գործի մասնակի վերլուծումին փորձն իսկ՝ գրագատը կրնայ մղել պեղումի եւ քննական որոնումի լայնածիր ծաւալումներու: — Հայ քերթողութեան գագաթն է ան:

Մ. Թ.

թէ ինչ-որ տեղ կորցրել եմ իմ Երեւանը, իմ աղջկան ու մեր փողոցների աղմուկը: Թէ՞ նրանք գոյութիւն էլ չեն ունեցել: Գուցէ այդ բոլորը իսկապէս պատրանք է, գուցէ մենք Հայաստան չենք ներգաղթել, եւ այս տղաների պէս ամէն գիշեր պիտի գամ սրճարան ու աղջիկների իրաններին փարուած աշխատեմ մոռանալ ամէն ինչ: Բայց եթէ իրականութիւնը իսկապէս դա է, ինչո՞ւ, ինչո՞ւ էր Եփրատ գետը տարիներ շարունակ մարդկային գլուխներ քշում...

Իմ ետեւում ոտնաձայն լսուեց: Ես սարսռացի ու արագ ետ դարձայ, որովհետեւ կէս գիշերը վաղուց անցել էր: Դիմացի մայթին մենակ ու գլխիկոր քայլում էր հայրս: Նա երեւի աշխատանքից էր գալիս, որովհետեւ շատ յոգնած տեսք ունէր: Գուցէ եւ ինչ-որ դժբախտութի՞ւն էր պատահել նրան:

— Հայրիկ, — գոռացի ես ու վազելով կտրեցի մայթը:

Նա կանգ առաւ, բայց գլուխը վեր չբարձրացրեց: Մենք նայում էինք իրար ու չէինք կարողանում խօսել: Դա երկուսիս համար էլ անակնկալ հանդիպում էր, որովհետեւ ես արդէն հօրիցս մեծ էի:

— Հայրիկ, — ի վերջոյ որոշեցի անկեղծ լինել ես, — ինչո՞ւ խաբեցիր ինձ:

Նա ոչինչ չասաց, կարծես իմ հարցը չլսեց էլ:

— Հայրիկ, — կրկնեցի ես, — ինչո՞ւ ասացիր, որ աշխարհում ամէն բան կարգին է:

Մի պահ նա կարծես թէ ուզում էր խօսել, բայց շրթունքները իրարից չէին բացւում:

— Հայրիկ, — վախեցայ ես ու ցնցեցի նրա թեւը:

Նա ապակու նման սառը աչքերը դէմքիս յառելով ետ-ետ գնաց ու խշշոցով ցած ընկաւ: Եւ մինչ ես կը նետուէի օգնելու նրան, ձեռքերը պոկուեցին, ոտքերը կոտրատուեցին, իսկ գլուխը մայթեզրի քարին կպնելով փշուր-փշուր եղաւ: Ես մենակ կանգնել էի նրա գլխավերեւում ու անզօրութիւնից ծամում էի մատներս:

Աստուած իմ, ինչ արեցի ես, ի՞նչպէս, ի՞նչպէս սպանեցի հարազատ հօրս:

ԳՐԻԳՈՐ ՋԱՆԻԿԵԱՆ

ՇԱՐԺԱՊԱՏԿԵՐԸ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

———o———

ՀԱՄՐ ԺԱՊԱՒԷՆԻՆ ՈՍԿԵՇՐՋԱՆԸ (1919–1930)

Պատերազմը ոչ միայն աւերներ գործած է գրեթէ բոլոր երկիրներու մէջ, այլ նաեւ խախտած՝ անոնց սահմանները: Կարգ մը երկիրներ ջնջուած են, ուրիշներ՝ նոր ծնունդ առած:

Շարժապատկերը տարի մը կ'ապրի հին դրամագլուխին վրայ, բայց նոր ուժեր կը սկսին գործի անցնիլ: Եւ շարժապատկերը կամաց – կամաց կը ստանայ իր ուրոյն դիմագիծը, այսինքն կը դադրի ըլլալէ թատրոնին մէկ ճիւղը:

Վերստեղծումի այս գործը տարուեցաւ ընդհանրապէս երեք երկիրներու մէջ՝ Ֆրանսա, Գերմանիա եւ Միացեալ Նահանգներ, ու կարճ ժամանակի մը համար՝ Ռուսիա:

ՖՐԱՆՍ. ՇԱՐԺԱՊԱՏԿԵՐԸ 1919ԷՆ 1930

1919ին, ֆրանսական սթիւտիոներէն կ'արտադրուէր 208 ժապաւէն, մինչ շարժապատկերի սրահներուն մէջ կը ցուցադրուէին 68 իտալական, 22 անգլիական եւ 839 ամերիկեան ժապաւէններ: Այս թուանշանները ցոյց կու տան արդէն, որ Հոլիվուտ սկսած էր տիրապետել շարժապատկերի աշխարհին վրայ, շնորհիւ իր կազմակերպութեան եւ հարստութեան:

Լուի Ֆէօյատ, որ Կոմոն սթիւտիոներու տնօրէնն էր, ոչ միայն կը շարունակէր իր արտադրութիւնները, այլ մանաւանդ իր շուրջը կը հաւաքէր նոր ուժեր, որոնք յետագային պիտի դառնային ֆրանսական շարժապատկերին փառքերը: Այդ նորերէն յիշենք՝ Լէոն Փուարիէ, Հանրի Ֆեսքուր, Ժաք Ֆետէր, եւայլն:

Սակայն խոր անհասկացողութիւն մը կը տիրէր շարժապատկերի աշխարհի մէջ բոլոր անոնց միջեւ, որոնք զայն կը նկատէին ճարտարարուեստ եւ շահու աղբիւր, եւ անոնց, որ զայն կը նկատէին արուեստ: Առաջինները կառչած իրենց շահերուն եւ ճղճիմ հաշիւներուն, նորերը՝ զօրացած արուեստի գաղափարով:

Այդ շրջանին, Լուի Տըլիւքի անունը ճանչցուած էր իբրեւ քննադատ ու բեմադրիչ: Լուի Տըլիւք կողմնակից էր նորերուն, որոնք կ'ուզէին շարժապատկերը վերածել արտայայտութեան նոր միջոցի մը:

Տըլիւք, սերտ գործակցութիւն մը հաստատեց բեմադրիչուհի Ժերմէն Տիւլաքի հետ, որուն առաջին ժապաւէնը՝ «Սպանական տօնը», յայտնութիւն մը եղաւ իբրեւ արուեստի գործ: Այդ ժապաւէնին գլխաւոր դերը կը վերցնէր հռչակաւոր դերասանուհի Եվ Ֆրանսիս: Ասկէ դուրս, առաջին անգամ ըլլալով, Ժերմէն Տիւլաք փորձեց իր անձերուն հոգեբանութեան համաձայն դիտել տեսարաններ, այլափոխուած, բարեփոխուած, յաճախ գեղեցկացած ու աւելի յաճախ՝ տգեղցած: Սակայն Տիւլաք չկրցաւ շարունակել գեղարուեստական ուղիին վրայ, եւ արտադրեց կարգ մը առեւտրական ժապաւէններ: Սակայն տարեն մը ետք, կըրցաւ բեմադրել կարգ մը նրբաճաշակ գործեր, որոնցմէ յիշենք Պօտլէրի «Հրաւէր ճամբորդութեան»ը եւ Տըպիւսիի «Արապեսք»ը, որոնց շնորհիւ մեծ ազդեցութիւն գործեց միւս երիտասարդ բեմադրիչներուն վրայ:

Լուի Տիւլաք, սակայն, կը հանդիսանայ այդ շրջանի մեծագոյն անունը շարժապատկերի աշխարհի մէջ: Ան եղաւ քննադատ, սենարիստ եւ բեմադրիչ: Ան ուզեց պատկերը անջատել նիւթէն, եւ շարժուձեւերը փոխարինել դէմքի խաղերով, աւելի զուսպ եւ աւելի արտայայտիչ: Ջանաց թափանցել մարդ էակին հոգիին խորերը: Իր բեմադրած ժապաւէնները կը կոչուին «Լռութիւնը», «Տենդը», «Ջրհեղեղը» եւ մանաւանդ «Թափառական կինը», որ կը հանդիսանայ աշխարհի լաւագոյն ժապաւէններէն մէկը:

Տըլիւք եղաւ ռահվիրայ մը եւ մեծ ազդեցութիւն ունեցաւ իրմէ ետք եկող բեմադրիչներուն վրայ:

Այդ շրջանի ֆրանսական շարժապատկերի մեծագոյն դէմքերէն մէկը Ժան Էփսթէնն է, տեսաբան եւ միանգամայն բեմադրիչ: Իրմէ ունինք 41 ժապաւէն եւ 11 հատոր գրութիւն շարժապատկերի մասին: «Շարժապատկերը, — կ'ըսէր Էփսթէն, — արուեստ մըն է, որ մարմիններու մէջէն կ'արձանագրէ մտածումները»: Էփսթէն հեղինակն է հետեւեալ ժապաւէններուն. «Որմազդը», «Կրկնակ սէր», «Մոնկոլներու առիւծը», «Ֆինիս Թէրէ», եւ «Ուշըրներու տան անկումը», հետեւողութեամբ Էտկար Ալան Փոյի:

Էփսթէն իր «Ֆինիս Թէրէ» ժապաւէնով կը հանդիսանայ նոր իրապաշտներու նախահայրը, որովհետեւ այս ժապաւէնին դերասանները պարզ նաւաստիներ ու գիւղացիներ են: Էփսթէն ժապաւէններուն մէջ դեր տուած է իր ժամանակի մեծագոյն դերասաններուն, ինչպէս՝ Լէոն Մաթօ, Ժան Անժէլօ, Նաթալի Լիսենքօ եւն.:

Պէտք է ըսել սակայն որ, Էփսթէն թիրախը եղաւ համբակ քննադատներու, որոնք չէին հասկնար անոր փնտռտուքներուն նպատակը: «Հաւատարիմ սիրտ» ժապաւէնին մասին, Ռընէ Քլէր կը գրէր. «Այս ժապաւէնը պատրաստուած է պաստառին, եւ ոչ թէ բեմին համար: Խելացի մարդուն աչքերուն հաճոյք պատճառելու համար: Ժան Էփսթէն ունի շարժապատկերին բնազդային զգացումը»:

Կրնանք յիշել կարգ մը անուններ, որոնք նշանաւոր պիտի դառնային յետագային. Քավալքանթի, Կրեմիյոն, Ժան Ռընուար, Քլօտ Օթան-Լարա: Այդ նոյն շրջանին, Լուիս Պիւնիէլ կը բեմադրէր «Անտալու շունը», Սալվատոր Տալիի մէկ սենարիոյին վրայ: Այս ժապաւէնը մեծ գայթակղութիւններու տեղի տուաւ:

Այս բոլոր երիտասարդները, զոր աւանկարտ կը կոչէին, կը հետապնդէին մէկ նպատակ միայն. շարժապատկերը դուրս բերել այն փոսէն, որուն մէջ երթալով կը խրէր, անոր տալով տարբեր ուղղութիւն մը եւ տարբեր նպատակներ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (146)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Այո, այո, նախատական խօսքեր... մեր ընկերները լսեր եւ շատ բարկացեր են, ասիկա ուղղակի Ակումբին դէմ թշնամանք կը նկատեն կոր:

— Ակումբի խնդիր չկայ բնաւ:

— Երբոր անոր նախագահը կը նախատուի, բնականաբար, Ակումբն ալ նախատուած կ'ըլլայ: Չերկարեմ, ասիկա խնդիր ըրին երէկի ժողովին մէջ եւ անոր ազդեցութեան տակ խմբագրեցին հանրագրութիւնը, ի փոխարէն քեզի համար շատ աննպաստ ակնարկութիւններ ընելով:

— Հանրագրութիւնը սկսա՞ծ են ստորագրել ալ, հարցուց ուսուցիչը, որ չափազանց զզացուած էր Սուսերեանցի այս յայտնութիւններէն:

— Երէկ գիշեր անդամներէն ստորագրութիւն հաւաքեցին 30–35ի չափ: Այսօր ալ պիտի շարունակեն: Մարգար էֆէնտին խոստացած է ինք առանձին 100 ստորագրութիւն հաւաքելու:

Պարոն Թորգոմի մտածմունքը աւելցաւ: Եթէ Սուսերեանց ճշմարիտ կը խօսէր, կացութիւնը արդարեւ ծանրակշիռ էր իրեն համար: Մինչդեռ ինք դեռ մէկ ստորագրութիւն կրցած էր հաւաքել, իր հակառակորդները 35 հատ հաւաքած էին: Ուսուցիչը կը զգար, որ եթէ նմանօրինակ մրցում մը ըլլէին, ինքն էր, որ պիտի պարտուէր:

— Այդ Ակումբին հետ գլուխ ելլելը շատ դժուար է, մտածեց:

Բայց ջանաց իր վրդովումը ծածկելու:

— Յաջողութիւն կը մաղթեմ, բայց բողոքելու իրաւունքս կը վերապահեմ:

— Ի՞նչ բողոք, հարցուց Սուսերեանց:

— Եթէ հանրագրութեան մէջ պատիւս դպչելիք բան մը կայ՝ գիտցած եղէք, որ դատարանի կը դիմեմ:

— Ես շատ աշխատեցայ, որ մեղմ գրեն, բայց ընկերները մտիկ չըրին, ըսաւ Սուսերեանց, թէեւ ի վերջոյ քանի մը փոփոխութիւններ յաջողեցայ մտցնել մէջը: Բայց կրնանք, եթէ ուզես, այդ խնդիրը անուշութեամբ կարգադրել:

— Ի՞նչպէս, հարցուց Պր. Թորգոմ:

— Նախ, քեզի առաջարկած պաշտօնը կ'ընդունիս եւ յետոյ այդ հանրագրութիւնդ կը պատռես, այն ատեն ես ալ կը համոզեմ մեր ընկերները, որ իրենց հանրագրութիւնը պատռեն եւ խնդիրը մէջտեղէն վերնայ:

— Ես արդէն չէի ուզեր այս տեսակ խնդիրներ յարուցանել, բայց դուք տեղի տուիք, այսինքն Թաղական Խորհուրդը:

— Թաղական Խորհուրդը իր իրաւունքին մէջն էր... իր փափաքն էր պարզապէս Թաղին վարժարանը բարեկարգել: Հիմա դուն ինծի ըսէ, որ առաջարկութիւնս կ'ընդունի՞ս:

— Պէտք է խորհիմ այդ մասին, կամ մանաւանդ բարեկամներուս կարծիքը առնեմ, պատասխանեց Թորգոմ խուսափողական ձայնով մը:

— Լաւ, քանի որ ինքզինքիդ տէր չես եւ ուրիշներուն խորհուրդով ստիպուած ես շարժելու, ըսաւ Սուսերեանց հեգնօրէն, քեզի երկու օր պայմանաժամ կուտամ:

Այս խօսքերը քիչ մը վշտացուցին ուսուցիչը, բայց ջանաց յայտնի չընել:

— Կը խորհինք այդ մասին, ըսաւ եւ հեռացաւ իր նախկին ընկերոջ քովէն:

Այս հանդիպումը եւ իրեն ըրած անակնկալ առաջարկը խռովեցին Թորգոմի միտքը:

— Արդեօք առաջարկած պաշտօնը ընդունիմ եւ վե՞րջ տամ պայքարին, մտածեց:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

Այրի Տիկին Անդրանիկեան, Պ. Անդրանիկ Անդրանիկեան, Տէր եւ Տիկին Շաւլ Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Վաղինակ Անդրանիկեան, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Գիւրպաշեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Քիպարեան եւ զաւակը, այրի Տիկին Սանթուրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Միսաք Տէրտէրեան եւ զաւակը, ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՓԻԼԻՊՊՈՍ ԱՆԴՐԱՆԻԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտեմբեր 1ին, 67 տարեկանին, իր բնակարանը, 6 Պուլվար Քառնօ, Ալֆորվիլ:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի (Սեպտ. 5) ժամը 13·30–ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս–Պետրոս եկեղեցին, Կոմիտաս փողոց:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Պօղոս Դաւիթեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Զաւէն Դաւիթեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Դաւիթեան եւ զաւակները, Պ. Հըմայեակ Կարապետեան եւ զաւակները եւ համայն ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղիկով, փոխան ծաղիկի նուէրներով կամ մամուլով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր, մեծ–մօր եւ քրոջ՝

ԹԵՖԱՐ ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

×

Տէր եւ Տիկին Նազարէթ Մայիսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Մայիսեան եւ զաւակները, Տիկին Նուարդ Վարդանեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղիկով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր եւ մեծ–մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՀԱՅԿՈՒՀԻ ՄԱՅԻՍԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Սեդրաք Աստուրեանի, զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն իրենց մօր, մեծ–մօր, ազգականին՝ այրի Տիկին Աղաւնի Գուրուեանի մահուան առթիւ:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՊՈՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ

Կապոյտ Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղին միօրեայ դպրոցին հայերէնի դասընթացքները պիտի վերսկսին 14 Սեպտ.ին,

Արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան 1 Սեպտ. Ուրբաթէն սկսեալ մինչեւ 12 Սեպտ. ամէն օր բացի Կիրակիէ, ժամը 9·30էն 11 եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

Պոմոնի եւ շրջակայքի ծնողքները ջերմօրէն կը հրաւիրուին, ամէն Հինգշաբթի կանոնաւորապէս առաջնորդել իրենց սիրասուն փոքրիկները Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ սրահը ուր մեր Մեծասքանչ լեզուին գիրը, երգն ու ոգին կը սպասեն իրենց:

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ընտանիք մը որ վեց տարեկան աղջնակ մը ունի, կը փնտռէ երիտասարդ օգնական–կին մը, տնական աշխատանքներու համար: Լաւ պայմաններ, ուտելիք եւ բնակութիւն:

Հեռաձայնել՝ 704–52–11

ՄԱՏԱՂՈՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՃԱՇ ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Հայ Մշակոյթի Տան Տիկնանց Օժանդակ Միութիւնը, մատաղօրհնութեան արարողութենէ մը վերջ, ճաշ մը պիտի տայ Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, Սեպտեմբեր 24ին, ի պատիւ

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ

եւ տեղւոյն եկեղեցւոյ բարերարներուն:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

43րդ ցանկ

Այրի Տիկին Հ. Տիգրան Մուրատեան (Տէսին), Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Փափազեան (Տէսին), Տէր եւ Տիկին Աբրահամ Պօյաճեան (Տէսին), Տէր եւ Տիկին Վ. Ալթունեան (Լիվրի–Կարկան), Տէր եւ Տիկին Միշէլ Սոնեաի (Քլէրմոն), Տէր եւ Տիկին Ժաք Ալթունեան (Քլէրմոն), Պր. Տիգրան Շահպազեան (Մարսէյլ), Պր. Թադէոս Մայօեան (Վանտէմ), Պ. Մ. Գաբրիէլեան (Վանտէմ), Տէր եւ Տիկին Ագնիւ Մանուկեան եւ զաւակները (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Կարպիս Էկէքեան (Տէսին), այրի Տիկին Ագապի Կուպաթեան (Տէսին), այրի Տիկին Մառի Շիրինեան (Առնուվիլ), Պր. Հ. Նազաշեան (Ս. Ժեռմէն–ան–Լէյ), Պր. Ա. Հայրանեան (Լիլ), Պր. Ղ. Հայրանեան (Ս. Ժէրմէն–ան–Լէյ), Պր. Պետրոս Տէմիրճեան (Վիլ–ֆրանշ–սիւր–Սոն), Տէր եւ Տիկին Փաթրիկ Պառաւեան (Տէսին), Տէր եւ Տիկին Բիւզանդ Փափազեան (Տէսին), Տէր եւ Տիկին Յակոբ Շահինեան (Տէսին), Պր. Ռոպէր Ռուլոֆ (Քոէփիէօ–լա–Բար), Տէր եւ Տիկին Ղազարոս Սըվազլեան (Տրակինեան), Պր. Արշակ Պատրիկեան (Տրակինեան), Տէր եւ Տիկին Ժամկոչեան (Տրակինեան), Տէր եւ Տիկին Ժորժ Փափազեան (Տրակինեան), Պր. Սամուէլ Քիւլահմանեան (Տրակինեան) 50ական:

Նախկին գումար 141·584,38

43րդ ցանկի գումար 1·300

Ընդհ. գումար 142·884,38

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 200 Ֆր. փոխան ծաղկեպսակի այրի Տիկին Թեֆար Դաւիթեանի մահուան առթիւ, հաւաքուած իր դրացիներէն:

Pèlerinage à Antelias (Liban)

du 15 au 29 octobre

Organisé par

agence de voyages SEVAN

50, Cours de la Liberté — LYON

Tél. : 60-13-66

Voyage organisé de 14 jours au Liban. de PARIS, de LYON ou de MARSEILLE par avion pour BEYROUTH. Séjour en demi-pension, Hôtel 1ère classe, chambre double climatisée avec salle de bain

— Dimanche 22 Oct. 1972 : Messe à l'Eglise du Catolicossat Arménien à Antelias et Bénédiction de la Sainte Chrême par S. S. Khoren 1er Catholicos de Cilicie.

— Visite des Institutions Arméniennes, nombreuses excursions organisées sur place par Mr. Varoujan Sarkissian.

Prix par personne : PARIS/PARIS, LYON/LYON MARSEILLE/MARSEILLE

1 550 F.

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԱՆԹԻԼԻԱՍ ՄԻՒՌՈՆՕՐՀՆԷՔԻ ԱՌԹԻՒ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 15 ԷՆ 29

Այս տարի *Սեւան Վոյաժի* Տնօրէնութիւնը բացառիկ առիթ մը կ'ընծայէ ֆրանսահայ գաղութին՝ ներկայ գտնուելու Անթիլիասի մէջ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Ն. Ս. Օ. Վեհ. Տ. Խորէն Ա. Կաթողիկոսի կողմէ կատարուելիք Ս. Միւռոնի օրհնութեան արարողութեանց յառաջիկայ 22 Հոկտեմբեր 1972ին: Այս առիթով ծրագրուած են զանազան շրջապտոյտներ Լիբանանի տեսարժան և գեղատեսիլ վայրերը, ինչպէս նաև Պէյրութ տեղի ունենալիք ժողովրդ. բնականներու բացման հանդիսութեանց Լիբանանի Հանրապետութեան նախագահին ներկայութեան եւ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան ի Լիբանան հաստատման եւ Դպրեվանքի բացման քառասնամեակի հանդիսութեանց:

Գին՝ 1550 ֆր. օդանաւով երթուդարձ, առաջնակարգ պանդոկ կէս–փանսիոն

Տեղերը սահմանափակ ըլլալուն պատճառով, կը խնդրուի աճապարել արձանագրութեանց համար:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՄԱՐ

Պայմանները չեն փոխուած:

Մանրամասնութիւններու համար դիմել՝

Պոմոն՝ *Հայր Գեղամ Վրդ. Հեռ.* 51–73–50
Սէն–Լու՝ Տէր Շահան Քհյ. 47–97–13
Պլ. Օտտօ՝ Տէր–Նշան Քհյ. 50–18–23

ԲՈՅԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Կամաւորներու Միութիւնը հրաւիրուած է Անծանօթ Զինուորի բոցը արծարծելու այս Չորեքշաբթի (Սեպտ. 6) ժամը 18ին:

Հաւաքուիլ 17·45ին Շան զ'Էլիզէի եւ Ավընիւ Ֆրիէտլանտի Թեռփլէնին վրայ:

Imprimerie Spéciale
du Journal «Haratch»
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզի Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը՝ Հոկտեմբեր 22ին: (Եղանակին առաջին եւ խիստ փայլուն պարահանդէսը) Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

Կապոյտ Խաչի, Լիոնի մասնաճիւղին, տարեկան պարահանդէսը, 18 Նոյեմբեր, Շաբաթ գիշեր, Շարպօնիէռի շքեղ սրահներուն մէջ:

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գինները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
5
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MARDI
5 SEPTEMBRE
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 120 ֆր. Վեցամսեայ 60 ֆր.
Արտասահման Տար. 135 ֆր. Հատը 0,70 ֆր.

48րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12.506
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.506

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ո՞Վ Է «ՓՂՁՈՒՄ ՈՒ ՆԵՆԳԱՓՈԽՈՒՄ» ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

—0—

Դ.

Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէի ասուլ պարտականութիւնն է հայրենիքը սիրցնել սփիւռքին եւ փոխադարձաբար: Ոչ թէ որոմ սերմանել Հայութեան երկու մեծ զանգուածներուն միջեւ եւ երկպառակութիւն ստեղծել, իսկ լեցնել կրակին վրայ՝ խորացնելու համար պառակտումը եւ արտասահմանի մէջ տեսնել «հայաստանեան» եւ «հակահայաստանեան» իրարու հակամարտ երկու հոսանքներ:

Դժբախտաբար այս վերջին տխուր պարտականութեան է լծուած Կապի Կոմիտէն 1964էն՝ այսինքն իր կեանքի կոչուելու օրէն ի վեր:

Իր զոյգ պաշտօնաթերթերը՝ Հայրենիքի Ձայն շաբաթաթերթն ու Սովետական Հայաստան ամսագիրը ո՛չ մէկ արտատպում կ՚ընեն դաշնակցական մամուլէն, որ միւս կուսակցութեանց բոլոր թերթերու ընդհանուր գումարէն աւելի քանակ ունի եւ աւելի հարազատ արտայայտիչն է տարագիր Հայութեան ազգային եւ քաղաքական պահանջներուն:

Կապի Կոմիտէն գիտակցաբար կ՚անգիտանայ գոյութիւնը Հ. Յ. Դաշնակցութեան, կ՚անտեսէ ու կ՚ուրանայ անոր հայրենասիրական գործունէութիւնը ազգապահպանման բոլոր մարզերուն մէջ՝ շատ աւելի ընդարձակ սատիճանաչափի վրայ քան քաղաքական միւս հոսանքները, որոնք մեծ պատիւներու կ՚արժանանան իր կողմէ:

Կապի նախագահ Վարդգէս Համազասպեան քանիցս այցելած ըլլալով արտասահման, շատ լաւ տեղեակ է թէ ի՛նչ օգտակար ու արդիւնալից աշխատանք կը տանի Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը՝ ազգապահպանման մարզին մէջ՝ իր մամուլով, կրթական հիմնարկութիւններով, երիտասարդական, բարեսիրական, մշակութային եւ այլ զանազան կազմակերպութիւններով: Սակայն ձեռքը առաջ չերթար երկու տողով խոստովանելու դժնդակ պայմաններու տակ ձեռք բերուած դրական արդիւնքները: Ու երբ առիթը ներկայանայ, չի քաշուիր իր ճառերով ձաղկել Դաշնակցութիւնը:

Անդրադառնալով Սով. Հայաստանի 5րդ թիւի ծանօթ յօդուածին, դիտել տանք անգամ մը եւս թէ խեղաթիւրելու, նենգափոխելու եւ կեղծելու արուեստին մէջ վարպետ Ա. Գ. մեզի ըսել կուտայ այնպիսի բաներ, որ երբե՛ք չենք ըսած: Մեզի կը վերագրէ այնպիսի մըտքեր, որոնք բոլորովին հակառակ են մեր գաղափարներուն: Կը գործածէ այնպիսի անկիրթ լեզու մը, որ երբեք վայել չէ պարկեշտ լրագրողի մը:

Հայրենադարձութեան Կոմիտէի նախագահի տեղակալ Յակոբ Այվազեանի ծանօթ գրութեան առթիւ մեր գրած չորս խմբագրականներուն մէջ չկայ որեւէ նախատական խօսք կամ անձնական վիրաւորանք: Մեր գրած ամէն մէկ նախադասութիւնը հիմնուած է անհերքելի փաստերու վրայ:

Պարկեշտութիւնն ու քաջութիւնը կը պահանջէին նոյնութեամբ արտատպել մեր գրածները եւ տալ փաստացի պատասխան: Ո՛չ թէ խծբծել:

Ա. Գ. իրեն օգնութեան կը կանչէ Արեւի խմբագիրը, որ Յառաջի մէջ 1971 Հոկտեմբերին լոյս տեսած մեր չորս խմբագրականներուն պատասխաներ էր յօդուածաշարքով մը, — արտատպուած Փարիզի շաբաթաթերթին մէջ, իբրեւ թանկագին նիւթ: Ռամկավար խմբագիրն ալ Երեւանի իր պաշտօնակիցէն ետ չի մնար կեղծելու եւ նենգափոխելու արուեստին ինչպէս նաեւ անկիրթ ու անպատշաճ լեզու գործածելու մէջ:

Զարժեր աւելի երկար կանգ առնել Ա. Գ. տառերուն ետեւ պահուըտած քողածածուկ յօդուածագրի ուրիշ կեղծարարութեանց եւ նենգափոխումներուն վրայ, որոնց յետին նպատակն է որոմ սերմանել եւ սփիւռքի Հայութեան ազգային մեծագոյն կազմակերպութիւնը վարկաբեկել սուտ ու յերիւրածոյ զրպարտութիւններով եւ ամբաստանութիւններով:

Վա՜յ ձեզ: Դպրաց եւ Փարիսեցւոց, կեղծաւորա՛ց (Մատթէոս, ԻԳ. 15):

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈ՞Ր ԾՐԱԳԻՐ ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՀԱՄԱՐ

ԻՍՐԱՅԷԼ ԿԸ ՀԵՐՔԷ

Ամերիկեան Թայմ շաբաթաթերթին համաձայն Իսրայէլ նոր ծրագիր մը ներկայացուցած է Եգիպտոսի, Ամերիկացիներու միջոցով: Թայմ կը յայտնէ նաեւ թէ փորձած է յաւելեալ տեղեկութիւններ առնել Արտաքին Նախարարութենէն, բայց մերժողական պատասխան ստացած է:

Ըստ ուրեմն ամերիկեան թերթին, Իսրայէլ հետեւեալը կ՚առաջարկէ.— Ինք պիտի վերադարձնէ Եգիպտոսի Սինայի թերակղզին երկու երրորդը, այդ ձեւով մասամբ վերահաստատելով 1949ի զինադադարի գիծը: Պիտի պահէ Կազայի գօտին եւ հարաւային Սինայի լեռնային շրջանի մէկ կարեւոր մասը եռանկիւնի մը մէջ, որու կողմերը կ՚իյնան Շարմ–էլ–Շէյխ կ՚երթան, Աքապայի ծոցին երկայնքին եւ Շարմ–էլ–Շէյխէն Ապու Ռուտէս, Սուէզի երկայնքին: Թայմ կը ճշդէ որ Սինայի եգիպտական կտորը պիտի ապազինուի: Կ՚աւելցնէ որ Իսրայէլացիք որոշած են դիւանագիտական արշաւանքի մը դիմել, խորհրդային խորհրդատուներու արտաքսումի վաղորդայնին, տրուած ըլլալով որ ստեղծուած նոր կացութիւնը զինուորական վերակշիռ դիրք մը կուտայ Իսրայէլի:

Իրաց այս կացութեան մէջ, Իսրայէլ յարմար դատած է հաշտութեան ծրագիր մը ներկայացնել թէեւ Արտաքին Նախարարութեան բանբերը բացարձակապէս հերքած է:

Թայմ կը թուէ նաեւ այն դրդապատճառները որոնք մղած են Իսրայէլը այս քայլը առնելու: Սինայի հարաւը այս ձեւով կը վերածուի իսրայէլեան բերդի մը, որովհետեւ 1967էն ի վեր կառուցուած զինուորական հաստատութիւնները կը մնան: Այդ բերդէն մեկնելով, Իսրայէլացիք կրնան ռատարով հսկել Եգիպտացիներուն վերադարձուած շերտին վրայ: Իսրայէլացիք կրնան հակակշռել Սինայի կարմիր ծովու եզերքը, երաշխաւորելով հարաւի ծովային ճամբուն ապահովութիւնը: Վերջապէս Իսրայէլ « պարգեւ » մը տուած կ՚ըլլայ ինքն իրեն — Ռաս Ապու Ռուտայսի քարիւղի հանքերը:

× Դամասկոսէն կը հաղորդեն որ Սուրիա չուզեր արտաքսել խորհրդային փորձագէտները, ցորչափ անոնց պէտք ունի:

ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ

—0—

Շարաթավերջի մրցումները նոր դասաւորում մը ստեղծեցին, թէեւ հիմնականին մէջ երեք երկիրներ՝ Խորհ. Միութիւն, Մ. Նահանգներ եւ Արեւելեան Գերմանիա սկիզբէն ի վեր առաջին երեք տեղերը կը գրաւեն:

Հարիւր մրցումներէ ետք Մ. Նահանգներն ու Խորհ. Միութիւն 21ական ոսկի շքանշան ապահոված են. առաջինը ապահոված է նաեւ 21 արծաթ եւ 18 պրոնզեայ շքանշան՝ արձանագրելով 60 կէտ. երկրորդ դիրքի վրայ կը գտնուի Խորհ. Միութիւն 57 կէտով, իսկ Արեւելեան Գերմանիա ցայսօր ապահոված է 43 կէտ:

Ֆրանսա ապահովեց ոսկէ շքանշան մը, երբ Տանիէլ Մորէլլօ հեծելանիւի շրջավազքի մրցումին առաջին հանդիսացաւ:

Շաբաթավերջին ամերիկացի լուղորդը՝ Շփից իր վեցերորդ ոսկի շքանշանը ձեռք ձգեց: Առաջին անգամն է որ ողիմպիականի մը ընթացքին մարզիկ մը յաջողի վեց առաջնութիւն ապահովել:

Աշխկանց ութ հարիւր մեթրի վազքին առաջին հանդիսացաւ Հիլտըկարդ Ֆալք, Արեւմտեան Գերմանիայէն:

Նիզակի արձակման մէջ ախոյեան հանդիսացաւ Քլաուս Վոլֆերման, Արեւմըտեան Գերմանիայէն. երկրորդ եւ երրորդ տեղերը ապահովեցին ռուս եւ ամերիկացի երկու մարզիկներ:

Ֆինլանտացի մարզիկ մը՝ Լաս Վիրէն ոսկէ շքնշան ձեռք ձգեց 10.000 մեթր վազքի մրցումին, հակառակ այն իրողութեան, որ վազքի ընթացքին ինկած էր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՊԱՆԱԿԱՆ ոստիկանութիւնը սպաննած է երկու երիտասարդներ, որոնք մաս կը կազմէին պասք անջատողական շարժումին (էթա): Բախումը տեղի ունեցած է Պիլպաոյի մօտ:

ՍԱՆԹԻԱԿՈՅԻ մէջ (Չիլի) նոր կռիւներ տեղի ունեցած են շաբաթավերջին իբրեւ հետեւանք այն ցոյցերուն, զորս կեդրոնի եւ աջի տարրեր կազմակերպած էին կառավարական քաղաքականութեան դէմ:

ՓԱՐԻԶԻ խորհրդային դեսպանը՝ Աբրասիմով նամակով մը կը պատասխանէ ընկերվարական պարագլուխ՝ Միթերանի, որ վերջերս հրապարակաւ ու նաեւ Աբրասիմովի ուղղուած նամակով մը կը բողոքէր Ջեխոսլովաքիոյ դատերուն եւ Խորհ. Միութեան Հրեաներու կացութեան դէմ: Խորհրդային դեսպանը կը ճշդէ որ Հրեաներու դրուած պայմանը երկրէն դուրս ելլելու համար, ընդհանուր օրէնք է խորհրդային բոլոր հպատակներուն համար, մնաց որ այլ երկիրներ ալ, օրինակ Ֆրանսա պայմաններ ունին «ուղեղներու աքսորին» դէմ: Այսպէս կրթական թոշակով ուսած մէկը պարտաւոր է տասը տարի աշխատիլ Պետութեան համար ,կամ հատուցանել ստացած թոշակները: Գալով Ջեխոսլովաքիոյ կացութիւնը բնականոն կը դառնայ եւ... «պէտք է պաշտպանել ընկերվարական վարչակարգը»: Աբրասիմով կ՚ըսէ նաեւ թէ այլեւս պատեհ չի նկատեր Միթերանի Խորհ. Միութիւն կատարելիք ճամբորդութիւնը, այս ձեւով կը հասկցնէ թէ չի կրնար կատարել իր նախատեսած այցելութիւնը:

ՄՈՆԹՐԷԱԼԻ գիշերարոյնին հրդեհը ի վերջոյ 42 մեռեալ եւ 70 վիրաւոր պատճառած է: Երեք պատասխանատուները, որոնք կրակի տուած էին «Կապոյտ Թըռչուն» նայթ–քլըպը, ձերբակալուեցան եւ յայտարարեցին թէ այդ ձեւով վրէժ լուծած էին, որովհետեւ արտաքսուած էին հոնկէ:

ՀԱՆՕՅԻ իշխանութիւնները յայտարարեցին թէ ամերիկացի պատերազմական երեք գերիներ ազատ կ՚արձակեն ի մօտոյ:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՆԻՔՍԸՆ Կիրակի օր, օգտուելով Լապըր Տէյէն (աշխատանքի տօնը Միացեալ Նահանգներու մէջ Սեպտ. 3ին է) ձայն–հեռատեսիլ ճառ մը արտասանեց եւ շեշտեց թէ դեմոկրատ թեկնածուին ընտրութիւնը Նոյեմբեր 7ին պիտի նշանակէ Ամերիկայի աւանդական արժէքներու վախճանը, դայն շեղեցնելով իր դրամատիրական ճամբէն եւ առաջնորդելով դէպի հաւասարապաշտութիւն մը, ընկերվարական ներշնչումով, որ դէմ է աշխատողներու շահերուն:

ՄԻԼԱՆՈՅԻ մէջ քաղաքական եղեռնափորձեր եղած են առջի օր: Երկու ռումբ պայթած է, մէկը նոր փաշական Քանտիտօ շաբաթաթերթի տպարանին առջեւ, միւսն ալ Իտալական Ընկերային շարժումին գաւառական կեդրոնատեղիին մէջ: Վնասները մեծ են:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Քոնտոր ընկերութեան (Լուֆթհանզայի մէկ ճիւղը) մէկ օդանաւը առաջին անգամ ըլլալով արտօնութիւն ստացաւ Լայփցիկ (Արեւելեան Գերմանիա) էջք կատարելու Տօնավաճառին առթիւ:

ԻՏԱԼԱՅԻ 216 հազար ուղեվարներ գործադուլի շարժում մը սկսան Կիրակի. սկզբունքով միայն 24 ժամուան համար: Հռոմի մէջ ալ նպարավաճառները, պըտղավաճառները խանութները գոցեցին երկու օրուան համար իսկ մսավաճառները՝ ամբողջ շաբթուան:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ Արմէնփրէս (Օգոստոս 31)

ԿԱՄՕ ՈՒԴՈՒՄԵԱՆ՝ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութեան հրամանագրով Հայաստանի Արտաքին նախարար նշանակուած է Կամօ Ուդումեանը, որ մինչ այդ կը վարէր Մշակոյթի նախարարութիւնը:

×

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ «ՇԻՐԱԿ»Ը

Խորհ. Միութեան ֆութպոլի ախոյեանութեան Բ. Լիկայի չորրորդ ենթախումբի մէջ, 25 շրջանէ յետոյ, Լենինականի «Շիրակ»ը կը գլխաւորէ դասաւորումը: «Շիրակ»ը 1–1 արդիւնքով հաւասար մնաց Գորկիի Վոլգա խումբին հետ, որու քանի մը օր առաջ յաղթած էին Կիրովաականցիները մէկի դէմ չորս կէտով:

Լենինականցիները ներկայիս ունին 32 միաւոր: Մէկ կէտով անոնցմէ ետ կը մնայ Ջերժենկսիի «Քիմիկ»ը, որ սակայն մէկ խաղ պակաս ունի:

ՀԻՆ ՅՈՒՇԵՐ

ՔԵՄԱՆՉԻՍԹԸ

Նիհար ու վտիտ մարդ մըն էր Սիմոն աղբար, հայրը դպրոցական ընկերներէս Սարգիսին, որ հակապատկերն էր իր հօրը, — հաստապինդ բազուկներով առոյգ պատանի մը: Սարգիս մենամարտի մէջ կրնար յաջորդաբար տասնեակ մը հասակակիցներ գետին փռել: Ան աւելի մօրը քաշած էր. կարճահասակ գեղջկուհի մը, որուն աչքերուն խորը լեռներուն արեւը կար ու բազուկներուն մէջ վարարուն արիւն:

Կ'ըսեն թէ Սիմոն աղբար իր քեմանչէով կախարդած էր լեռցի այդ գեղջկուհին, որ քաղաք հարս եկած, փոխած էր իր տարազը, բայց տարիներ ետք իսկ, պահած էր կարչնեղ բազուկներուն մէջ ուժ ու կորով, գրեթէ ամէն օր լուացքի մը տաշտին առջեւ կանգնած՝ ընտանիքի բոլոր տեսակի կարիքներուն հասնելով:

Սիմոն աղբար առօրեայ արհեստ մը չունէր: Առտուընէ մինչեւ իրիկուն տանն էր ան նստած անկիւն մը, ծխախոտի տուփը առջեւը, կը ծխէր ու տրամադրութիւնը տեղը եղած ատեն, կը վերցնէր քեմանչէն ու կը նուագէր: Սիմոն աղբար դուրս կուգար տունէն այն օրերուն, երբ տեղ մը խնջոյք կամ հարսանիք կար, ուստի պահանջ իրեն:

Վերադարձին, բերածը կ'ըլլար օխայ մը կամ երկու ձուկ, հաց եւ շիշ մը օղի, իրեն տրուած դրամին հետ, զոր կը յանձնէր նոյնութեամբ կնոջը:

Գեղեցիկ շէնքի մը կուշտին, փոքրիկ պարտէզով տնակ մըն էր Սիմոն աղբօր բնակարանը, մենք թաղեցիներ էինք:

Երբ Սարգիս աւարտեց դպրոցը, աշկերտ դրին զինք երկաթագործի մը քով: Շաբաթ շաբաթ ստացած քանի մը դահեկանը մասամբ մեղմացուց տանը տնտեսութեան համար զգացուած կարգ մը կարիքներ, որոնց պահանջը մօրը ճիտին պարտքը եղած էր շարունակ:

Ես դպրոցէն դարձիս գրեթէ անգամ մը պէտք էի հանդիպիլ իրեն: Թաղեցի եւ դպրոցական ընկերներ էինք, Սարգիս յառաջադէմ աշակերտ մը չէր, բայց իր ուժով ծանօթ ամբողջ դպրոցին, սիրելի մէկը դարձած էր ինծի համար: Բնաւորութեամբ շատ համեստ: Երբ միասին դպրոց կ'երթայինք, զինք կողքիս ունենալով, հասակակից Թուրքերու պատահական որեւէ յարձակումի ընթացքին, թիկունքս ապահովուած կը զգայի: Սարգիսի ուժի համբաւը հասած էր մինչեւ Յոյներու Ջէօմլիքճի թաղամասը, ուր կը բնակէր Սարգիսէն քանի մը տարու մեծ Իսպիրին, որ լուր ղրկած էր, թէ պատրաստ է չափուելու Սարգիսին հետ: Գիտնալով հանդերձ, որ Իսպիրին աւելի մեծ էր իրմէ, Սարգիս չվարանեցաւ մենամարտելու Յոյնին հետ: Կռիւը տեղի ունեցաւ Թաքսիմ կոչուած մեծ աղբիւրին ետի հրապարակին վրայ, ճամբուն մօտ:

Սարգիսին կ'ուղեկցէինք քանի մը հասակակից ընկերներով, վարանելով լուրը տարածել դպրոցին մէջ, չպատժուելու համար: Իսպիրի եկած էր մի քանի յոյն տղոց հետ:

Պաշտօնական մենամարտ մը չէր եղածը, այլ՝ աւելի ատելավառ հանդիպում: Երբ երկու ախոյեանները իրարու փաթթուեցան, վայրը շուտով լեցուեցաւ հայ, թուրք եւ յոյն անցորդներով: Իսպիրի հասակով աւելի բարձր էր Սարգիսէն, բայց չկրցաւ նշանակելի առաւելութիւն մը ձեռք ձգել: Սարգիս մասամբ անոր թեւերուն տակ մնացած, զօրաւոր հարուածներ կը տեղար կուրծքին եւ երկու կողմերուն: Քրտինքներու մէջ երկու մրցակիցներ կը հեւային: Թուրքերու համակրանքը աւելի Սարգիսին համար էր. հաւանօրէն անոր աւելի փոքր բայց ժիր ըլլալուն հետեւանքով: Աւելի քան քառորդ ժամ տեւող այս կռիւը վերջ գտաւ մեծերու միջամտութեամբ ու Սարգիս իր բարձրութեան վրայ մնացած, ինծի հետ դարձաւ տուն: Մրցումին արձագանգը բարեբախտաբար մինչեւ դպրոց չհասաւ, բայց վերի կարգերու բոլոր աշակերտները լսեցին ու շնորհաւորեցին Սարգիսը:

Այս մրցումէն քանի մը օր յետոյ ես ականատես դարձայ Սարգիսին տանը մէջ՝ մօրմէն ծեծ ուտելու տեսարանին:

Իրական պատճառը չեմ գիտեր, բայց երբ ներս մտայ դուռէն, տեսայ որ մայրը կատաղօրէն կ'ապտակէր Սարգիսը: Հայրը բացակայ էր: Սարգիս համակերպութեամբ կը տանէր մարմնին ամէն կողմը տեղացող հարուածները: Կ'աշխատէր աւելի, որ դէմքին վրայ չիջնէին անոնք, ու ծեծուած ըլլալու նշանով մը չներկայանար ուրիշներու: Մայրը աւելի բարկացած տղուն կրաւորական համակերպութենէն, «ա'ռ քեզի հատ մըն ալ, հա'տ մըն ալ» ըսելով կը շարունակէր տեղալ իր հարուածները. ան դադրեցուց ծեծը, երբ վերջին անգամ գնդակի մը պէս նետեց տղան խշտեակին վրայ: Յետոյ անձայն ու հեւալով, մտաւ խոհանոց: Տեսարանը զարմանահար ձգած էր զիս: Մինչեւ այդ օրը ես ոչ մէկ գաղափար չունէի Սարգիսին մօրը ուժին մասին: Հիմա կը հասկնայի, թէ ինչո՞ւ ընկերս իր հասակակիցներուն մէջ բացառիկ ուժով տղայ մըն էր. ուղղակի ծնունդը իր մօրը:

Պարզ էր որ լեռներու այդ էգը, եթէ պէտք ըլլար, պիտի կրնար իր սեռէն տասնեակ մը քաղաքացի կիներու կողերը տրորել, կամ աներկիւղ ապտակել իր կրունկներուն վրայ ոռնացող ապերասան ստահակ մը:

Ընկերս ամօթահար չձգելու նպատակով, կամացուկ մը տուն մեկնեցայ. դէպքին մասին ոչ ոքի խօսեցայ: Սարգիս շարունակեց մնալ ինծի համար առաջուան յանդուգն ու ուժեղ տղան, որ գիտցած էր իրաւ կամ անիրաւ, մայրական հարուածները տանիլ լռելեան:

×

Ամրան յետ միջօրէի մը զարկի Սարգիսենց դուռը, միասին ծով երթալու համար:

Ներսէն նուագի ձայն մը կուգար: Սարգիս տունը չէր, մայրը բացաւ դուռը եւ ներս հրամցուց զիս: Հայրը երբ տեսաւ զիս, գլխով նշան ըրաւ որ մօտենամ իրեն: Անձայն նստայ մօտը, լարուած միտք ընելով եղանակը զոր Սիմոն աղբար կ'ոլորէր քեմանչային վրայ:

Եռալար սովորական քեմանչաներէն չէր իրենը, այլ քառալար նուրբ եւ վտիտ այն միւսներէն, որուն գործածութիւնը ընդհանրացած էր աւելի շրջանի Յոյներու մօտ:

Հայրս նմանապէս ունէր եռալար քեմանչէ մը, որուն վրայ, երկու գաւաթ օղի կուլ տուած ատեն, մերթ կը նուագէր պարի եղանակ մը, բայց ինչ որ կը լսէի Սիմոն աղբօր գործիքին վրայ, սովորական եղանակ մը չէր, այլ իրարու խառնուած քանի մը երաժշտական գործիքներու համանուագ մը: Պարզապէս հմայուած, կը դիտէի անկիւն մը կծկուած նիհար նուագածուն, որ վերացած՝ սիրտը դրած իր գործիքին եւ ճիպոտին սրտին, կը նուագէր մոգական կոչուելու աստիճան վարպետութեամբ:

Քեմանչէին լարերէն դուրս եկածը գեղեցիկ համանուագ մըն էր: Հոն կային սրինգի, թմբուկի, քեմանչայի միացեալ ձայները, տրուած այնքան ճարտարօրէն, որ հեռուէն լսողը պիտի կարծէր, թէ քանի մը նուագածուներ միասին կ'եղանակէին կտորը:

Հայ, յոյն եւ թուրք նուագածուներու ձեռքը շատ էի տեսեր Սիմոն աղբօր քեմանչէին նմանները, բայց անոնցմէ եւ ոչ մէկը կրցած էր այսքան անսովորօրէն խօսեցնել այս գեղջուկ գործիքը եւ անոր լարերէն բարձրացնել կախարդական համանուագ մը:

Սիմոն աղբար երբ աւարտեց վերջին եղանակն ալ, աչքերուն տակէն նայեցաւ ինծի: Ես պարզապէս հիացած, խնդրեցի ուրիշ կտոր մըն ալ, զոր չմերժեց, ապա երրորդ մը եւ չորրորդ մը: Միշտ հաճոյակատար, ան նուագեց նոր կտորներ, տարուած ինք ալ իր նուագով:

Իր նուագածութեան ամբողջ տեւողութեան, կինը խոհանոցին մէջ կը գործէր, ուշադիր միշտ ամուսնոյն եղանակներուն, աշխատելով անզգոյշ որեւէ արմուկով չեղծանել նուագին քաղցր հեգը:

Երբ աւարտեց վերջին կտորը, վար դրաւ գործիքը: Այն ատեն օղիով լեցուն գաւաթը ձեռքը, իրեն մօտեցաւ կինը, ու «ապրիս, Սիմոն, ապրիս» ըսելով երկարեց գաւաթը:

— Պարոնին չկա՞յ, խօսեցաւ Սիմոն աղբար, քթին տակէն ժպտելով, որուն ի պատասխան,

— Ան դեռ փոքր է, ատոր համար, պատասխանեց կինը ժպտուն, ու նշանացի հասկցուց թէ տրամադի՞ր էի արդեօք խմելու:

Շիկնած՝ գլուխս բացասօրէն շարժեցի, եւ մեկնելէ առաջ՝ շնորհակալութիւն յայտնեցի նուագին համար, որուն նմանը մինչեւ այդ օրը լսած չէի ծովեզերեայ մեր քաղաքին մէջ, որ ունէր զինուորական իր նուագախումբը, հայկական եւ յունական նուագախումբեր, դաշնակահարներ ու ջութակահարներ նմանապէս:

Վայրի այս տաղանդը, խոնարհ անկիւններու սահմանուած բացառիկ յայտնութիւն մըն էր, որուն գեղջուկ գործիքէն բարձրացած խառն նուագարաններու ներդաշնակ որոտը նման գործիքով մը, ուրիշ տեղ, անգամ մըն ալ պիտի չլսէի բնաւ:

ՎԱՐԴԱՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

ԽԱՒԱՐԻ ԱՍՊԵՏՆԵՐԸ

ԼՈՒՄԱՅԱՓՈԽԸ 2 ԻՏԱԼԱՑԻՆԵՐԸ ԵՒ ՎԻՏՈՔ

Ա.

ԺԹ. դարու սկիզբները, Փարիզի ամէնէն նշանաւոր վայրերէն մէկն էր Փալէ Ռուայալը: Երեւակայեցէք հսկայ շինութիւն մը՝ իր պարտէզներով, խանութներով, ճաշարաններով եւ վաճառատուներով, ուր կ'երթեւեկէին գործի մարդիկ, զինուորականներ, գրագէտներ, արուեստագէտներ, պերճազիճներ, խաղամոլներ, մէկ խօսքով՝ բոլոր անոնք, որոնց համար գիշերը հանգիստի եւ քունի պահ չէ, այլ՝ հաճոյքի, խաղի եւ արկածախնդրութեան:

Ուր կայ առեւտուր, ուր կայ խաղ, կայ նաեւ լումայափոխ:

Անոնցմէ ամէնէն նշանաւորը կը կոչ-

ԵՐԲ ԱՅԼԵՒՍ ՉԵՆ ՍԻՐԵՐ

Ամէնքն ալ հասկցեր էին թէ որո՛ւն գործն էր ասիկա եւ այդ իսկ պատճառով թերեւս, սարսափէ պապանձած ու քարացած կը մնային, փողոցին մէջ սակայն, ժխորը կը շատնար. մարդիկ հասեր էին եւ ահա մեծադղորդ աղմուկով զարկին դրանը:

— Աս ի՛նչ տուն է պէ՛... կը գոչէր Յակոբճան աղա՝ ինքզինքը զայրացած ցոյց տալով, կեցիր նայիմ...

Ու մէկ կողմ հրելով Եփիմէն՝ կը ջանար խոհանոցի ճամբէն ու պարտէզի դռնէն փախուստ տալ: Եփիմէ հասկցաւ բոլոր վտանգը ու ծառացաւ Յակոբճան աղային դէմ: Անիկա այս սոսկալի կացութեան մէջ վերջապէս գտեր էր իր պաղարիւնութիւնը եւ իր բնածին կորովը ու թէեւ նողկանքով կը նայէր վարպետին երկչոտութեան վրայ, բայց չէր ուզեր զայն ձեռքէ հանել. զգալով անոր բոլոր ցածութիւնը ու հոգեկան ստորնութիւնը, արագ հակակշիռ մը ըրաւ եւ գիտակցեցաւ իր գերազանցութեան ու այդ վայրկեանէն իսկ տէրը դարձաւ անոր. իր գերագրգռուած աչքերը սեւեռած անոր խուսափուկ նայուածքին, Եփիմէ, իր վարդագոյն հագուստը մէկ ձեռքով հանդրիճած կողին վրայ, միւսով կ'արգիլէր Յակոբճան աղային փախուստը. անիկա այլեւս չէր զիջեր կատուազգիի ճկունութիւններով վարպետը համոզելու այլ բռնի կը զսպէր ու կը կեցնէր զայն իր ամուր դաստակին ջլապնդուած կորովովը:

— Հէլպէթ բան մը կայ մէջերնիդ քի եկեր է խաղքութիւն հանելու, ըսաւ վերջապէս Յակոբճան աղա, յանդիմանական շեշտով...

— Չէ՛, վարպետ, սո՞ւտ պիտի ըսեմ:

Յանկարծ իր կանացի աչքերը փայլատակեցան, ծռեցաւ Յակոբճան աղային ականջին ու յուզմնալի ձայնով՝

— Շիտակը կ'ուզես նէ երկու ոսկի առնելիք ունի, ատ է եղածը...

Յակոբճան աղա կեղծ նայուածքով մը նայեցաւ Եփիմէին, պահ մը վարանեցաւ որոշումի մը վրայ եւ յետոյ ուսերը ցնցեց անփութութեամբ...

Տալին, վերջապէս թաղին քոմիսէրին ձայնը առնելով փութաց դուռը բանալու եւ տեսնելով որ Խաչիկ ոստիկաններէ բռնուած էր, դրանը առջեւ կեցաւ եւ կը նայէր անոր յուսահատական ոգորումներուն. ամէն պատուհաններու եւ ամէն դռներու առջեւ լոյս բերուած ըլլալով՝ փողոցին մէջ ցերեկի պէս կը տեսնուէր եւ թաղեցիները իրենց տուները քաշուած ականատես կ'ըլլային այս հրէշային եւ անհաւասար պայքարին: Զորս հինգ ոստիկաններ կը ջանային զսպել Խաչիկը եւ ուրիշներ անխնայ կը ծեծէին զայն. արիւնը կը վազէր անոր ճակատէն, վիզէն, ձեռքերէն, հագուստները պատռեր էին եւ կապուտցած միսերը կը ցցուէին դուրս, վէրքոտած եւ արիւնոտ՝ անիկա խելայեղօրէն կը պայքարէր եւ անմիջապէս որ մէկ ձեռքը ազատ էր՝ իր վիրաւորուած բռունցքով կը հարուածէր իր կարգին ու ոստիկանները կը սուլէին, պահապանները այսահարներու պէս կը կանչէին ու ամբողջ թաղը լեցուած էր շարագուշակ ու քստմնելի ժխորով մը:

Եփիմէ եւ Յակոբճան աղա, իրենց կարգին ապահովուելով, երբ դրանը առջեւ եկան, Խաչիկ այլեւս շնչասպառ գլտորած էր գետին, ու ցեխերուն մէջ ոստիկաններուն ներբաններու ներքեւ կը տապլտկէր՝ անգամ մըն ալ նայելու համար Եփիմէին, որուն ներկայութիւնը ընդնշմարած էր: Հիմակ այլեւս սթափեր էր եւ կը զղջար ըրածին՝ ոչ թէ հարուածներ ընդունելու, այլ Եփիմէն վախցուցած, անոր սիրտը կոտրած ըլլալուն համար, ու կ'ուզէր իր վերջին նայուածքին մէջ դնել իր բոլոր խղճահարութիւնը եւ ինքզինքը անոր հանդիսատին զոհելու իղձը... այն պահուն որ վերջապէս յաջողեցաւ իրանին վրայ գլուխը բարձրացնելով նայիլ Եփիմէին, Յակոբճան աղա անոր ականջէն բան մը կը փսփսար ու Եփիմէ անպատկառօրէն եւ պչրանքով կը ժպտէր անոր...

— Վա՜յ... վա՜յ... վա՜յ...

Սոսկալի, եղերական աղաղակ մը վայեց Խաչիկին հոգիին մէջ ու իրեն թուեցաւ որ աշխարհ լեցուած է այդ վայնասունով. ակնթարթի մը մէջ զարմանալի հակադեցութիւն մը առաջ եկաւ Խաչիկին խոշտանգուած էութեան մէջ. անոր հոգւոյն մէջ թափանցեցին շատ մը բաներ միանգամայն, որոնց արգելք եղած էր մինչեւ հիմա իր թանձր մարմինը. անոր հոգին կարծես թեւեր ստացաւ, վերակենդանացաւ ու նոր ոլորտի մը մէջ մտաւ, անպատմելի և խռովիչ դղրդիւնով մը անիկա գիտցաւ անիրաւ տեղը չարչարուելու ըմբոստութեան հետ, այդ չարչարանքը կամովին կրելու ամենաքաղցր եւ գրեթէ հեշտագին յուզումը. գիտցաւ մարդոց անպատմելի վատութիւնը ու այդ գիտակցութեան առթած ազնուական դառնութիւնը, բայց մանաւանդ աչքերը սեւեռած Եփիմէի ճերմակ եւ սուր ակռաներուն, որոնք ժպիտով մը բացուած լեցուն եւ կարմիր շրթներուն մէջտեղէն անտարբերութեամբ կը խնդային, յանկարծ գիտցաւ թէ ի՛նչ անսպասելի, ի՛նչ դաւաճան, ի՛նչ անգիտակից վայրագութեան կարող է կին մը երբ այլեւս չի սիրեր:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(Վերջ)

ուէր Պարոն Ժօղէֆ: Նշանաւոր էր, որովհետեւ բաց կը մնար գիշեր ու ցերեկ, եւ անթիւ խաղամոլներուն թանկագին առարկաները գրաւի առնելով, կը հայթայթէր անոնց մոլութեան գոհացում տուող միջոցներ:

Ցերեկները Պր. Ժօղէֆ կ'իջնէր քաղաք՝ գործերը կարգադրելու համար: Այդ ժամերուն կինը կը նստէր սեղանին առջեւ: Տիկին Ժօղէֆ այնքան գեղեցիկ էր, որ երիտասարդ անցորդները երկարօրէն կանգ կ'առնէին հոն, դիտելու համար այդ հրեշտակը՝ կորսուած սատանայի քարայրին մէջ:

Մութը կոխելուն պէս, Պր. Ժօղէֆ կը վերադառնար խանութ եւ կինը եղանակին համեմատ կ'երթար պտըտելու դէտին եզերքը կամ մտնելու մօտակայ թատրոններէն մէկէն ներս:

1826 Յունուար 11ին, Տիկին Ժօղէֆ մեկնած էր բաւական կանուխ, որովհետեւ այդ եղանակին մութը կը սկսէր կոխել ժամը չորսին:

Պր. Ժօղէֆ երբեմն երբեմն աչք մը կը նետէր փողոցին կողմը, ուր տիրող ցուրտին պատճառաւ, անցորդները նուազած էին, երբ յանկարծ խանութէն ներս մտան երկու մաքուր հագուած երիտասարդներ: Երիտասարդներէն մէկը քանի մը ոսկի հանեց գրպանէն եւ փոխարէնը հինգ ֆրանքնոց ուզեց: Միւսը գրպանները կը պրպտէր: Երբ ձեռքը դուրս հանեց, ոսկի մը ինկաւ գետին ու գլորելով մտաւ խանութին ետեւի սենեակը: Պր. Ժօղէֆ կ'իջնէ իր աթոռէն, եւ մոմակալը բռնած կը հալածէ թաւալող ոսկին: Իր վարժ աչքերով շուտով կը տեսնէ զայն, եւ կը ծռի զայն առնելու համար գետնէն...: Ճիշդ այդ պահուն դանակի հարուածներ կը տեղան իր կռնակէն ու գետին կ'իյնայ, «օգնութիւն» պոռալով: Երիտասարդներէն մէկը ալիւր կը լեցնէ բերնին մէջ, խեղդելու համար անոր ձայնը. մինչ երկրորդը կը բանայ արկղը, ուր պահուած էր 2.000 ոսկի: Այս գումարը գրպանելով, երկուքը միասին կը լքեն խանութը, վերջին նայուածք մը նետելով իրենց խեղճ զոհին վրայ, որ կը լողայ արեան ճապաղիքներու մէջ: Պր. Ժօղէֆ մեռած է...

Այսպէս կը կարծեն երկու ոճրագործները, բայց կը սխալին. Պր. Ժօղէֆ ծանրօրէն վիրաւորուած է, վիճակը յուսահատական է, բայց չէ մեռած: Կը յաջողի սողալ մինչեւ խանութին դուռը. անցորդներ կը հաւաքուին իր շուրջը եւ անոնցմէ մէկը կը վազէ ամէնէն մօտիկ ոստիկանատունը: Շատ չանցած, ոճիրին վայրը կը հասնին արքայական դատախազն ու ապահովութեան տնօրէնը, հռչակաւոր Վիտոք, նախկին աւազակ ու թիապարտ:

Պր. Ժօղէֆ շունչը կը հաւաքէ ու Վիտոքին կը նկարագրէ իր վրայ յարձակողները, յայտնելով նաեւ անոնց իտալացի ըլլալը:

Վիտոք անմիջապէս հրահանգ կուտայ ոստիկանատուներու անցագիրներու սպասարկութեան, որպէսզի հասկնան, թէ ո՞ւր կը գտնուին երկու երիտասարդ Իտալացիները: Վերջապէս կ'իմանայ, որ Սէնթ-Անթուան փողոցի պանդոկներէն մէկուն մէջ, ատենէ մը ի վեր կը բնակին երկու երիտասարդ Իտալացիներ՝ Ռաթա եւ Մալակութթի: Պանդոկապետը կը պատմէ, որ շաբաթ մը առաջ, իրիկուն մը, իր երկու յաճախորդները, պանդոկ վերադարձին, լուացած էին իրենց հագուստները եւ փռած չուանի մը վրայ:

Յաջորդ առտու, Վիտոք ձերբակալել կուտայ երկու Իտալացիները: Բայց հարցաքննութիւնը ոչ մէկ արդիւնքի կը յանգի եւ քաղաքապետը զանոնք ազատ արձակել կուտայ:

Բայց Վիտոք, որ երկու Իտալացիներու սենեակէն գտած էր կարգ մը առարկաներ հետապնդել կուտայ զանոնք: Առտու մը Ռաթա եւ Մալակութթի դուրս կուգան պանդոկէն ու կը քալեն դէպի արեւելեան թաղերը: Ոստիկանները անմիջապէս կը հետեւին անոնց: Բաւական քալելէ ետք, կը մտնեն ամայի ու նեղ փողոց մը: Հալածող ոստիկանը յանկարծ կանգ կ'առնէ. այնքան մեծ է խնդալու իր փափաքը: Երկու Իտալացիները կարծէք եկած են մինչեւ այս ամայի փողոցը՝ բնական պէտքի մը գոհացում տալու համար:

Քանի մը օր ետք, առտու կանուխ, Իտալացիներէն մէկը դուրս կուգայ Սէնթ-Անթուան փողոցի պանդոկէն, ու թափառելէ ետք փողոցէ փողոց, կրկին կը հասնի քաղաքին արեւելեան ծայրամասը, ուր արդէն կը սկսին պարտէզները ու կը մտնէ այն նոյն փողոցին մէջ, ուր քակելով տաբատն ու կոճակները, կը պատրաստուի բնական պէտքի մը գոհացում տալու: Այս անգամ ոստիկանները կը կորսնցնեն իրենց համբերութիւնը ու կը խուժեն մարդուն վրայ ու զայն կը ձերբակալեն այդ դիրքին վրայ: Ոստիկանները աչք մը կը պտըտցնեն իրենց շուրջը, առանց սակայն որոշ նպատակ մը հետապնդելու: Մալակութթի կը տարուի ոստիկանատուն, կը հարցաքննուի: Հարցումներուն կը պատասխանէ՝ առանց կորսնցնելու իր պաղարիւնութիւնը: Կրկին ազատ կ'արձակուի:

Սակայն Վիտոք չուզեր հրաժարիլ հետապնդելէ երկու կասկածելիները: Անմիջապէս ոստիկաններ կը ղրկէ քաղաքի արեւելեան դուռներուն: Քանի մը օր ետք, կ'իմանայ որ Մոնթրէօյի դրան մօտ պահակները ձերբակալած են երկու Իտալացիները, որոնք կը վերադառնային Շարոն գիւղէն, իւրաքանչիւրը թեւին տակ բռնած էր իր գլխարկը՝ հակառակ ցուրտ օդին: Ոստիկանները գլխարկներուն մէջ գտած էին ոսկի դրամներ:

ՆՈՒՊԱՐ ՉԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

ՄԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐԸ

Պ. Կասթոն Տերէլ կ'աճապարէր, որովհետեւ «Շան զ'էլիզէ»ի մէջ կնոջը հետ ժամադրութիւն ունէր ու չէր կրնար ուշանալ: Ոչ թէ անոր համար որ կ'աճապարէր զայն տեսնել, այլ՝ անոր համար, որ տիկին Օլիմպիա Տերէլ ուշացում չէր թոյլատրեր, ինչպէս որ ուրիշ ոչ մէկ բան կը թոյլատրէր:

Տիկին Տերէլ տգեղ էր, տռտռացող, լեզուանդար, բայց ունէր մեծ յատկութիւն մը, զոր չէր կրնար անտեսել Պ. Տերէլ: Շատ մեծ հարստութեան մը տէր էր, մինչդեռ՝ Պ. Տերէլ տասնոց չունէր:

Ուրեմն, Պ. Տերէլ շատ կ'աճապարէր: Ու շատ աճապարելուն համար «մեթրօ» մտած ատեն՝ դէշ կերպով հրեց օրիորդ մը:

Օրիորդը բարկացած՝ դարձաւ ու նայեցաւ անոր ու Պ. Կասթոն Տերէլ հաստատեց՝ թէ կեանքին մէջ այդպիսի գեղեցիկ բարկացոտ դէմք մը տեսած չէր երբեք:

— Կը ներէք, ըսաւ իր ամէնէն անուշ ժպիտով:

— Ուշադրութիւն ըրէք:

— Իրաւունք ունիք բացարձակապէս:

Ըսինք թէ Պ. Տերէլ անկումի էր: Զըսինք սակայն, թէ սիրուն էր, երիտասարդ, շարժանկարի դերասանի երեւոյթով եւ անուշ ժպիտով:

Մինչեւ Մոնմարթրի կայանը հասնելնին, անոր ըսած էր թէ Մոնիք կը կոչուէր: Օփերայի կայանը՝ հաստատեցին թէ հասարակաց շատ կէտեր ունէին: Իջան՝ Կալըրի Լաֆայէթի մօտ, գարեջրատան մը մէջ միասին բան մը խմելու:

Պ. Տերէլ կը պայքարէր իրեն սպառնացող կնոջ բարկութեան վախին ու շնորհալի Մոնիքի հետ «գործը չոկելու» փափաքին միջեւ:

Ի վերջոյ յաջողեցաւ, յաջորդ օրուան համար ժամադրութիւն տուաւ, բայց երբ իր կնոջ մօտ հասաւ, երեք քառորդ ժամ ուշացած էր:

— Ո՞ր հոտածին հետ կը պըտտէիր, բարձրաձայն պոռալ սկսաւ կինը:

— Օլիմպիա՛, կը լսեն մեզ:

— Հո՛գս: Որո՞ւն հետ կը կը պտըտէիր:

— Օլիմպիա՛, անիրաւ ես:

— Ինչո՞ւ ուշացար:

— Հանդիպեցայ... հանդիպեցայ Քամիյ Նեմուրին: Մանկութեան ընկերոջս Քամիյ Նեմուրին, որուն հետ մեծցած էինք Լիոնի մէջ... Քամիյին, որուն համար քեզի ըսած էի թէ հեծանիւէն վար ձգած էի...

— Երբեք ըսած չէիր: Որո՞ւն հետ կը պտըտէիր, կնո՛ջս:

— Օլիմպիա, կամաց:

— Պիտի պոռամ:

Ու պոռաց: Յետոյ զայրացած ոտքի ելաւ եւ ըսաւ թէ իր փաստաբանին պիտի երթայ, մինչ Կասթոն ետեւէն կը վազէր:

Այդ միջոցին պատահեցաւ անիմանալին:

Կարճահասակ, թխադէմ անծանօթ մը ինկաւ իր վրայ:

— Կասթո՛ն, պոռաց:

Կասթոն զարմացած նայեցաւ անոր:

— Ո՞վ էք, հարցուց Կասթոն Տերէլ ցած ձայնով:

Կինը կանգ առած էր հետաքրքիր ու կը հետեւէր անոնց:

— Կինդ՝ Օլիմպիա՞ն է ասիկա, հարցուց անծանօթը ուրախ ձայնով:

— Ասիկա է:

— Տիկի՛ն:

Ու կարճահասակ թխադէմ անծանօթը բռնեց ապշահար տիկին Օլիմպիա Տերէլի ձեռքերը:

— Վերջապէս առիթը կ'ունենամ ձեզ հետ ծանօթանալու: Կասթոն կէս ժամ ինծի կը խօսէր ձեր մասին: Քամիյ Նեմուրն եմ: Ձեր ամուսինին մանկութեան ընկերը: Մանկութեան օրերէն ի վեր զիրար տեսած չէինք ու ժամ մը առաջ հանդիպեցայ իրեն: Երկար-բարակ խօսեցանք:

Բարեկամական հարուած մը տուաւ ապշահար Կասթոնի կռնակին:

— Բախտաւոր մարդ: Հրաշալի կին մը գտած ես:

Ապա դարձաւ Օլիմպիայի կողմը:

— Բայց դուք ալ բախտաւոր էք: Ձեզ շատ կը սիրէ անպիտանը:

Երկրորդ հարուած մըն ալ տուաւ ապշահար Կասթոնի կռնակին:

Կասթոն Տերէլ ապշութեան սահմանները անցած էր: Բայց, տիկին Օլիմպիա Տերէլ խղճի խայթ ունէր: Անիրաւած էր ամուսինը...

— Հրամմեցէք միասին ճաշենք, քաղցրօրէն ըսաւ «մանկութեան ընկեր»ոջ:

«Մանկութեան ընկեր»ը փառաւոր մը ճաշեց, պատմեց թէ պզտիկ եղած ատենը Կասթոն ինչպէս զինք վար ձգած էր հեծանիւէն ու կէս գիշերին ելաւ մեկնելու, մինչ Կասթոն Տերէլ հարց կուտար ինքն իրեն՝ թէ վերջապէս ո՞վ էր այս անծանօթը:

Գաղտնիքը պարզուեցաւ՝ երբ «մանկութեան ընկերոջ» ընկերացաւ մինչեւ իր տան դրսի դուռը:

— Հարիւր ֆրանք՝ մատուցած ծառայութեանս համար, ըսաւ «Քամիյ Նեմուր»:

Կասթոն տուաւ:

— Բայց ո՞վ սատանան ես:

— Տիփոն կը կոչուիմ: Ձեր տրամադրութեան տակ եմ: Ձեր մօտը նստած էի, լսեցի տիկինին հետ ձեր կռիւը ու խորհեցայ թէ օգնութեան պէտք ունիք: Ձեր տրամադրութեան տակ եմ միշտ: Ու խօսքը մէջերնիս, իրապէս գոյութիւն ունի՞ այդ Քամիյ Նեմուրը:

— Ո՛չ:

ԺԱՆ ՄԱՐԹՕ

Թարգմ. Վ. Ե.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (147)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

Իրեն այնպէս կը թուէր, թէ իր ներկայութիւնը վարժարանին մէջ անհրաժեշտ դառնուած էր եւ այս բանը կը գըգուէր իր ինքնասիրութիւնը:

— Կ'երեւայ, որ հասկցեր են, թէ առանց ինծի կարելի չէ դպրոցը վարել...

Մինչեւ իրիկուն Թորգոմ այս անուշ երազովը օրօրուեցաւ: Յանկարծ միտքը եկաւ Ճանիկի հետ ըրած ժամադրութիւնը:

Ճանիկ արդարեւ անհամբեր իրեն կը սպասէր եւ երբ ուսուցիչը տեսաւ, ուրախութեամբ գոչեց.

— Վերջապէս եկար... ո՞ւր մնացեր մինչեւ հիմա:

— Կարծեմ շատ ուշ մնացի:

— Չէ, բայց ես վախցայ, որ չես գար: Ի՞նչ ըրիր տեսնենք, դրամ ճարեցի՞ր:

— Դրամը դիւրին է, ըսաւ Թորգոմ հպարտ ձեւով մը, դրամ կայ... միայն թէ...

— Եթէ դրամ կայ, ալ ի՞նչ կը մնայ անդին: Գործդ տեսնուած է ուրեմն:

— Շիտակը ես կը կասկածիմ կոր քիչ մը:

— Կասկածի՛լ, գոչեց Ճանիկ, երբ ես եմ գործը վրաս առնողը... իրաւ որ տարօրինակ մարդ ես եղեր:

Ուսուցիչը միշտ վարանոտ ընթացք մը ունէր: Ի՞նչ պէտք կար հանրագրութեան՝ եթէ Սուսերեանցի առաջարկը պիտի ընդունէր ու վարժարանին մէջ պաշտօնի կոչուէր: Միայն թէ իրաւունք ունէ՞ր այդպիսի պաշտօն մը ընդունելու, երբ յանձնառութիւններ առած էր հանդէպ Պօղոս էֆէնտիի եւ նոյնիսկ դրամ ալ ընդունած էր անկէ: Անշուշտ դրամը կրնար խակոյն վերադարձնել, բայց դասալքութիւն մը պիտի չըլլա՞ր ասիկա եւ զինքը պիտի չվարկաբեկէ՞ր վաճառականին աչքին: Բոլոր այս մտածումները իր միտքը կը չարչարէին այս վայրկեանին: Ճանիկ նշմարեց, որ իր խօսակիցը հոգեկան տագնապի մը մատնուած է եւ ըսաւ.

— Մտմտուք մը ունի կարծեմ, շատ մտածկոտ ու շուարած կ'երեւաս կոր:

— Այո, խոստովանեցաւ Թորգոմ:

— Դրամ չկրցա՞ր ճարել:

— Ընդհակառակն, դրամի խնդիրը կարգադրուած է... դրամը հոս պատրաստ է:

Եւ ուսուցիչը ձեռքը գրպանին դարկաւ, ուրկէ մէճիտիէներու քաղցր ձայն մը լսուեցաւ: Ճանիկի դէմքը ճառագայթեց:

— Ուրեմն վարանումդ ի՞նչ է, գոչեց:

— Կը մտածեմ, որ թերեւս անօգուտ ըլլայ այդ հանրագրութիւնը, պատասխանեց Թորգոմ:

— Ինչո՞ւ համար:

— Որովհետեւ միւսները տեղի տալու տրամադիր չեն:

— Ի՞նչ կերպով:

— Կ'երեւայ, որ համոզում գոյացուցած են թէ՝ առանց ինծի կարելի չէ վարժարանը վարել:

— Ո՞ւրկէ իմացար:

— Նոյնինքն Սուսերեանցը ըսաւ:

— Պարզապէս քու քթիդ խնդացեր է:

— Չէ, եղբայր, լրջօրէն խօսեցաւ եւ ինծի պաշտօն տալ ուզեց վարժարանին մէջ:

— Եւ դուն ալ այդ նուաստութիւնը յանձն առի՞ր:

— Տակաւին վերջնական որոշում չտուի ... բայց ինչո՞ւ նուաստութիւն ըլլայ ուսուցիչի մը համար պաշտօն ընդունիլ վարժարանի մը մէջ:

— Ատկէ աւելի ստորնութիւն կարելի չէ երեւակայել, չարունակեց Ճանիկ:

— Բայց պատճառը բացատրէ տեսնեմ:

— Քեզի խայտառակաբար դպրոցէն դուրս նետող ու տեղդ անցնող մարդուն հրամանին տակ պաշտօնավարել... ասկէ աւելի ի՞նչ ստորնութիւն կրնայ ըլլալ: Մարդ անօթի կը մնայ, ասանկ բան յանձն չառներ: Հաւատա, որ պարոն Թորգոմ, եթէ ասանկ բան մը ընես, պատիւդ փարայի մը կ'ըլլայ թաղին մէջ եւ բոլոր համակիրներդ քեզի դէմ կը դառնան: Ամէնէն առաջ ես բարեւս կը կտրեմ...

— Իրա՞ւ կ'ըսես:

— Բնականաբար, գոչեց Ճանիկ, պատուոյ զգացում չունի՞ս բնաւ:

— Բայց ես այդ առաջարկութիւնը ինծի համար պատուաբեր կը նկատեմ... քու ըսածդ ճիշդ կ'ըլլար, եթէ դիմումը ես կատարէի, բայց քանի որ անոնց կողմէ կուգայ կոր, կարծեմ ինծի համար անպատուաբեր չէ...

— Պարապ խօսք, էֆէնտիմ, գոչեց Ճանիկ, ասկէ զատ վստահ եղիր, որ ատիկա պարզապէս խաղ մըն է...

— Ի՞նչ խաղ:

— Այս տեսակ խոստումներով կամ առաջարկութիւններով Սուսերեանց կ'ուզէ քեզ խաբել եւ հանրագրութեան առաջքը առնել:

— Կը կարծե՞ս...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

Այրի Տիկին Մարգարիտ Թէրզեան, Օր. Սօսի Թէրզեան, Տէր եւ Տիկին Լօրան եւ զաւակները, Տիկին Քոլէթ Սորտ եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Աթլասեան եւ զաւակը (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Հրանդ Իփէքճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վերտոյեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ղազարոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գայսերլեան եւ զաւակները, Եաւրուեան ընտանիքներ (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Բաթթուկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սիսլեան եւ զաւակը, Պ. Ժաք Արզումանեան, Տէր եւ Տիկին Թադէոս Կիրակոսեան եւ զաւակները (Գահիրէ) խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց անմոռանալի ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր, եղբօր, սանահօր եւ ազգականին՝

ՅՈՎՍԷՓ ԹԷՐԶԵԱՆԻ
(Ուրփացի)

յանկարծական եւ կսկծալի մահը, որ պատահեցաւ Սեպտ. 2ին, 62 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի (Սեպտեմբեր 6) ժամը 11ին (կառախումբ Սէն - Լազարէն ժամը 10.30ին):

EGLISE REFORMEE
26, Rue du Temple, Argenteuil

Մահազդ չստացողները կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Իսի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Սէրճիվան Շէրպէթճեանի եւ Տէր եւ Տիկին Սարգիս Շէրպէթճեանի, ինչպէս նաեւ բոլոր ընտանեկան պարագաներու, իրենց փեսային եւ աներձագին Նիկողոս Նիկողոսեանի մահուան առթիւ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ամիրայեան կայան այցելութեան առթիւ 100 Փր. կը նուիրեն նոր շինուելիք շէնքի ֆոնտին ի նպաստ:

ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Կամաւորներու Միութիւնը հրաւիրուած է Անծանօթ Զինուորի բոցը արծարծելու այս Չորեքշաբթի (Սեպտ. 6) ժամը 18ին:

Հաւաքուիլ 17.45ին Շան զ'Էլիզէի եւ Ավընիւ Ֆրիէտլանտի Թեռփլէնին վրայ:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ
ՊՈՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ

Կապոյտ Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղին միօրեայ դպրոցին հայերէնի դասըն-թացքները պիտի վերսկսին 14 Սեպտ.ին,

Արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան 1 Սեպտ. Ուրբաթէն սկսեալ մինչեւ 12 Սեպտ. ամէն օր բացի Կիրակիէ, ժամը 9.30էն 11 եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

Պոմոնի եւ շրջակայքի ծնողքները ջերմօրէն կը հրաւիրուին, ամէն Հինգշաբթի կանոնաւորապէս առաջնորդել իրենց սիրասուն փոքրիկները Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ սրահը ուր մեր Մեծասքանչ լեզուին գիրը, երգն ու ոգին կը սպասեն իրենց:

ՃՇԴՈՒՄ

Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Տէր եւ Տիկին Սամուէլ Սըլօեան նուիրած են 2000 Ֆրանք:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ. — Պր. Մեսրոպ Զօրաբարէլեան եւ զաւակները փոխան ծաղկեպսակի 100ական Փր. կը նուիրեն Ալֆորվիլի Հայ Մշակ. Տան ֆոնտին, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին եւ «Յառաջ»ին, տարաբախտ Քրիստափոր Նօտարեանի մահուան առթիւ (Քրեսյլի):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն շնորհակալութեամբ ստացած է 100 Փր. այրի Տիկին Կար. Սօֆեանէ, իր ամուսնոյն՝ Կարապետ Սօֆեանի մահուան տասնամեակին առթիւ:

GALERIE RAPHAEL MISCHKIND
7, Rue Jean-Sans-Peur — LILLE

CARZOU

DU 7 AU 24 SEPTEMBRE
de 11 à 12 heures et de 15 à 19 h.
(Dimanche de 15 à 19 h.)

Le 14 Septembre Carzou dédicacera son ouvrage
« CARZOU, graveur et litographe »
de 17 h. 30 à 19 h. 30

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին ծանօթ հաւաքավայրը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը, 9 Սեպտեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ահարոնեան ակումբը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Շատ կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՃԱՇ ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Հայ Մշակոյթի Տան Տիկնանց Օժանդակ Միութիւնը, մատաղօրհնութեան արարողութենէ մը վերջ, ճաշ մը պիտի տայ Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, Սեպտեմբեր 24ին, ի պատիւ

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ

եւ տեղւոյն եկեղեցւոյ բարերարներուն:
Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ

Լիւքսէնպուրկի Պահապանը
Վարար Ջուրեր
Ոսկիէ Կշիռը
Ամէնուն Թէոդիկը
Ազատն Կոմիտաս
Վաղը
Սեւ Արեւ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» 1971

Գին 15 փրանք
փոստով՝ 17 փրանք
Դիմել «Յառաջ»ի

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Պ. Ժերար Սթեֆանէսքօ կը հաղորդէ որ մեծ հանդիպում մը տեղի պիտի ունենայ, Նոյեմբեր 1ին, Վերտէօն, ի ներկայութեան 5000 հոգիի, ի յիշատակ Ֆրանսայի համար մեռած Հայերուն: Այս առթիւ կը խնդրուի անոնցմէ որոնք ազգական մը կամ բարեկամ մը ունին որ իբրեւ ռազմիկ (1914-18 կամ 1939-45) թաղուած է զինուորական գերեզմանատուն մը որ հաղորդեն անունն ու թաղուած վայրը:

Միւս կողմէ, 1914-18ի Պատերազմի նախկին ռազմիկները, ինչպէս նաեւ Հնդկաչինի, Ալժերիոյ նախկին ռազմիկները եւ դիմադրականներն ու տեղահանուածները թող հաճին սերտօրէն յարաբերութեան մէջ մտնել Պ. Ժերար Սթեֆանէսքօյի հետ, հեռատեսիլի հայկ. յայտագրերու պատասխանատու

16, Rue José Maria de Heredia
PARIS (7e)

Պ. Սթեֆանէսքօ կը խնդրէ նաեւ որ իրեն հաղորդուի անունը, հասցէն, տարիքը, զինուորական աստիճանը բանակին մէջ, արհեստը, կռուած վայրերը եւ ի հարկին՝ պատուանշանները:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզի Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը՝ Հոկտեմբեր 22ին: (Եղանակին առաջին եւ խիստ փայլուն պարահանդէսը) Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

Կապոյտ Խաչի, Լիոնի մասնաճիւղին, տարեկան պարահանդէսը, 18 Նոյեմբեր, Շաբաթ գիշեր, Շարպօնիէռի շքեղ սրահներուն մէջ:

ԱԶԴ

Մոնմորանսիի եւ Անտիեիի Հանգստեան տուներուն այցելութիւնները արտօնուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14էն 18 (նահանգապետութեան հրամանով):

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
(Կնիք)

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

73, avenue Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les-Gonesse

Հայ քոյրերու գիշերօթիկ եւ փոքրիկներու կառոյի վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են 1972 - 73 տարեշրջանին համար:

Պայմաններու եւ մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր վարժարանի վարչութեան: Հեռաձայն 985-01-79:

×

Առնուվիլի Ա. Յ. հայ Քոյրերը 1972-1973 տարեշրջանին Չորեքշաբթի օրերը՝ առաւօտուն եւ կէսօրէ վերջ, մասնաւոր հայերէնի դասաւանդութիւն մը ունին:

Կը հրաւիրուին հայ ծնողքները ղրկելու իրենց զաւակները, որպէսզի անոնք սորվին մեր մայրենի լեզուն:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 6 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI 6 SEPTEMBRE 1972

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le Numéro 0,70 F.

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e)
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 120 ֆր. Վեցամսեայ 60 ֆր.
Արտասահման Տար. 135 ֆր. Հատը 0,70 ֆր.

48րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12.507
Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.507

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐԸ

—0—

Ա.

Ժամանակէ մը ի վեր Սփիւռքահայութեան ճակատագրով սկսած է զբաղիլ Սովետական Հայաստանի ամսագիրը՝ պաշտօնաթերթ Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէի:

1971ին քանի մը խմբագրականներ նուիրած էր այս հարցին, բացորոշ կողմնակալութեամբ, իբրեւ աղբիւր ունենալով «սփիւռքահայ առաջադիմական, իրաւ հայրենասիրական կազմակերպութիւններն» ու մամուլը:

Այս տարուան Փետրուարի թիւով (2–311) սկսաւ նոր շարք մը՝ «Մտքերի փոխանակութիւն Սփիւռքի ապագայի շուրջ» ընթախորագրով եւ «Հայրենիքը եւ Սփիւռքահայութեան ճակատագիրը» խորագրով: Անստորագիր եւ չարունակելի:

«Ս. Հ.»ի այդ գրութեան անդրադարձանք իր ատենին (Յառաջ, 19, 20 եւ 24 Մայիս 1972), մանրամասն քննութեան ենթարկելով անոր մէջ արտայայտուած կողմնակալ մտքերը:

Կապի պաշտօնաթերթը իր գրութիւնը կը վերջացնէր այսպէս.

«... Հայապահպանման հարցում պարզորոշ է թէ ովքեր են իրաւ հայրենասէրները, ովքեր են անկեղծօրէն մտահոգուած տարագիր Հայութեան ազգային շահերով, հայրենիքի շահերով, եւ ովքեր են իրենց նեղ կուսակցական շահերը բարձր դասում ազգային շահերից:

«Այդ մասին յետագայ համարներում»:

Նոր ստացանք «յետագայ» համարներէն թիւ 6 – 315ը (Յունիս), որուն մէջ դարձեալ գրութիւն մը կայ՝ նոյն խորագրով, անշուշտ իբրեւ շարունակութիւն առաջինին:

Ի զուր փնտռեցինք նորութիւն մը այս գրութեան մէջ, որ կ'ենթադրենք թէ կը պատկանի պատասխանատու խմբագրի գրչին, քանի որ անստորագիր է առաջինին պէս:

Խմբագիրը վեր վար դարձնելով նոյն մտքերը կը կրկնէ յանկերգի մը պէս: Նոյնիսկ կարգ մը գաղափարներ կարծէք թէ փոխ առնուած են Ա. Գ.ի ծանօթ գրութենէն:

Ի՞նչ ըսել կ'ուզէ Կապի պաշտօնաթերթի խմբագիրը իր երկարապատում ու անմէջ գրութիւններով, որոնք շատ հեռու են առարկայական ըլլալէ եւ կը մատնեն հոգեկան հիւանդութիւն մը:

Արդարեւ հիւանդագին երեւոյթ է աւելի քան կէս դարէ ի վեր շարունակ կրկնել, որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը թշնամի է հայ ժողովուրդին եւ Հայաստանին, որ ո՛չ միայն ազգապահպանման «բնագաւառ»ին մէջ (իրենց բառերով) որեւէ աշխատանք չի տանիր, այլեւ արգելք կ'ըլլայ «առաջադիմական, իրաւ հայրենասիրական կազմակերպութիւններին», որոնք «հայ ժողովրդի ու նրա տարագիր հատուածի ազգային շահերով են տոգորուած»:

Ներգաղթի մասին Հայրենադարձութեան Կոմիտէի փոխ–նախագահ Յակոբ Այվազեանի եւ Սով. Հայաստանի քօղածածուկ յօդուածագիր Ա. Գ.ի պատմութիւնները նոյնութեամբ կրկնելով, Կապի պաշտօնաթերթի խմբագիրը նոյն ժամանակավրէպ եւ դղումի համ տուող զրպարտութիւններն ու ամբաստանութիւնները կ'ուզէ Դաշնակցութեան դէմ, անոր վերագրելով «կուսակցական եւ քաղաքական նկատառումներ»:

Մեր «անկեղծ քննադատութիւնները» թելադրուած են եղեր «ո՛չ թէ տարագիր Հայութեան ազգային շահերի մասին հոգատարութեամբ, այլ... սովետական կարգերի եւ իշխանութիւնների նկատմամբ սփիւռքահայութեան մէջ թշնամանք սերմանելու նկատառումով, փոյթ չէ, որ այդ զրպարտութիւնները հայրենադարձ Հայի մէջ կարող են սպանել հայապահպանման ամենազօրեղ ազդակները՝ յոյսն ու հաւատը»:

Եւ սրբակրօն քարոզիչի սքեմ հագած՝ հաւատք, յոյս եւ սէր կ'ուզէ ներշնչել «տարագիր Հային». (մկրտութեան կնքահայրը պիտի աւելցնէր «... եւմկըրտութիւն):

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԻԹ - ԼԻՆՉ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Ըլսթերի հարցին կարգադրութեան ուղղութեամբ կարեւոր քայլ մը առնուեցաւ, երբ Անգլիոյ եւ Իրլանտայի Հանրապետութեան վարչապետները՝ Հիթ եւ Լինչ, օգտուելով Միւնիխի ողիմպիականի տրուած իրենց այցելութենէն, հանդիպում մը ունեցան:

Համաձայն Ճէք Լինչի յայտարարութեան, հանդիպման աւարտին, խօսակցութիւններու ընթացքին «շատ կարեւոր յաջողութիւն» ձեռք ձգուած է հարցին խաղաղ լուծման ուղղութեամբ: Իրլանտայի Հանրապետութեան վարչապետը կը յուսայ, որ Ըլսթերի համար կարեւոր հանգրուան մը կրնայ ըլլալ Պելֆասթի խորհրդաժողովը, որ տեղի պիտի ունենայ Սեպտեմբեր 25ին:

Ճէք Լինչի կարծիքով պէտք է վերջ տալ ահաբեկչական գործունէութեան եւ երկու կողմերն ալ, այսինքն կաթողիկէներն ու բողոքականները պէտք է փորձեն համաձայնութեան մը յանգիլ: «Իմ հանդիպումս Անգլիոյ վարչապետին հետ, կը ձգտէր այդ ուղին գտնել»:

Անգլիական շրջանակներն ալ կը շեշտեն, թէ առջի օրուան խօսակցութիւնները «բարեկամական անկեղծ» մթնոլորտի մէջ տեղի ունեցած են: Ճշդենք այս առթիւ, թէ 1971էն ցայսօր, չորրորդ անգամն է, որ Հիթ եւ Լինչ խօսակցութիւններ կ'ունենան Հիւս. Իրլանտայի հարցին շուրջ:

Էտ. Հիթ անհրաժեշտ գտած է, որ Տըպլին խիստ միջոցներ ձեռք առնէ Իռայի դէմ, որ իր ահաբեկչական գործունէութեան համար կայան դարձուցած է Իրլանտայի Հանրապետութիւնը: Ճէք Լինչ համաձայն է այս կէտին շուրջ, քանի որ մամուլի ասուլիսին ընթացքին յայտարարեց, թէ անհրաժեշտ միջոցներ ձեռք առնուած են, որպէսզի Իրլանտայի Հանրապետութիւնը «խարիսխ» չդառնայ Իռայի ահաբեկչական գործունէութեան:

Շատեր յուսատես աչքով չեն դիտեր Սեպտեմբեր 25ի խորհրդաժողովը նկատել տալով, թէ անջրպետը խոր է երկու համայնքներու միջեւ: Կաթողիկէները այս խորհրդաժողովին մասնակցելու համար պայման կը դնեն քաղաքական բանտարկեալներու ազատ արձակումը: Միւս կողմէ երկու համայնքներն ալ ունին իրենց ծայրայեղ տարրերը: Բողոքականները կ'ուզեն պահպանել իրենց իրաւունքները իրենք զիրենք նկատելով Անգլիացի: Իռա կը խօսի Իրլանտայի միասնականութեան մասին:

Այսուհանդերձ յոյս կայ, որ իրատես մօտեցումով կարելի ըլլայ երկուստեք ընդունելի կարգադրութեան մը յանգիլ Սեպտեմբեր 25ին: Շատեր այս խորհրդաժողովը «յոյսի խորհրդաժողով» կ'որակեն:

ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ

Մարք Սփիձ, ամերիկացի լողորդը, իր 7րդ ոսկէ շքանշանը ձեռք ձգեց, այս անգամ 4×100 մեթրի մրցումին:

Ուկրայնացի մարզիկ մը՝ Վալերի Բորզով երկու ախոյեանութիւններ ապահովեց հարիւր եւ երկու հարիւր վազքերուն մէջ: Նկատել կը տրուի, թէ ան առաջին եւրոպացի մարզիկն է, որ կը յաջողի ողիմպիականներու պատմութեան մէջ ախոյեան հանդիսանալ 100 եւ 200 մեթր արագավազքերու մէջ:

Արեւմտեան Գերմանիայէն 16ամեայ երիտասարդուհի մը՝ Ուլրիք Մէյֆարթ, բարձրութեան ախոյեան հռչակուեցաւ, երբ յաջողեցաւ մէկ մեթր 92 սանթիմեթր ցատկել՝ աշխարհի նոր մրցանիշը հաստատելով:

Մ. Նահանգները միշտ առաջին դիրքի վրայ կը գտնուին 69 կէտով (25 ոսկէ, 24 արծաթ եւ 20 պրոնզ շքանշաններով): Երկրորդ տեղը կը գրաւէ Խորհ. Միութիւն 59 կէտով (23 ոսկէ, 20 արծաթ եւ 16 պրոնզ), իսկ Արեւելեան Գերմանիա ունի 45 կէտ 16 ոսկէ, 12 արծաթ եւ 16 պրոնզ շքանշաններով:

Աւելցնենք, որ Ֆրանսա ընդհանուր դասաւորումին մէջ առջի օր 15րդ տեղը ապահոված էր: Թուրքիա Լիբանանէն ետ կը մնայ՝ գրաւելով 31րդ տեղը 38 ազգերու մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ կուսակցութեան պարագլուխը՝ Ֆ. Միթերան յայտարարեց թէ կը յետաձգէ Խորհ. Միութիւն կատարելիք իր ճամբորդութիւնը, իբրեւ հետեւանք խորհրդային դեսպան Աբրասիմովի իրեն ուղղած նամակին:

ՄՈՆԹՐԷԱԼԻ Գեղարուեստից թանգարանէն մէկ Ռամպրանտ եւ 17 այլ գլուխ գործոցներ գողցուեցան առջի օր: Ամբողջութիւնը 12ուկէս միլիոն ֆրանք արժողութիւն ունի:

ՄԱՐՈՔԻ մէջ ձերբակալուած է Ուսանողական Միութեան նախագահը:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՓՈՄՓԻՏՈՒ Զինատան հրաւիրուած է բայց հաւանական չի նկատուիր որ այս այցելութիւնը կատարուի ի մօտոյ: Շաբթուս վերջ Փոմփիտու Միւնիխ կ'երթայ, ուր ներկայ կ'ըլլայ ողիմպիականներու փակման հանդիսութեանց եւ կը տեսակցի նախարարապետ՝ Վիլլի Պրանտի հետ:

ԿԱԶԱՅԻ արաբ քաղաքապետին դէմ մահափորձ մը կատարուած է առջի օր, որ սակայն ձախողած է: Պաղեստինցիները կը մեղադրեն քաղաքապետը որ Հիւսէյնի հետ մէկ եղած է հաշտութիւն կնքելու համար Իսրայէլի հետ:

ԼԵՒՈՆ ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ, Սէն Կրասիէնի քաղաքապետը, յօդուած մը ստորագրած է Սեպտ. 5ի Մոնտին մէջ, ուր կ'անդրադառնայ ընկերվարական – համայնավար միացեալ ծրագրին եւ կը բացատրէ իր (Արմատական) կուսակցութեան դիրքը:

ԱՐՋԱԿՈՒՐԴԻ վերջին վերադարձերը ծանր արկածներու առիթ տուին, անգամ մը եւս: 113 մեռեալ եւ 954 վիրաւոր կայ բայց վիրաւորներու մէջ 393ը՝ ծանր վիճակի մէջ են:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ, Արմէնփրէս (Սեպտեմբեր 1)

ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ ՕՏԱՐ ԼԵԶՈՒՆԵՐՈՎ

Յովհ. Թումանեանի տուն – թանգարանը վերեջրս Միացեալ Նահանգներէն ստացած է մեծ բանաստեղծի «Սասունցի Դաւիթ» ստեղծագործութեան մէկ հետաքրքրական հրատարակութիւնը: Նիւ Եորքի Օշական Հրատարակչականին լոյս ընծայած ժողովածուի մէջ զետեղուած են Սասունցի Դաւիթի հայերէն բնագիրն ու անգլերէն թարգմանութիւնը ինչպէս նաեւ Թումանեանի 1916–1922 թուականներու քառեակները: Հատորը պատկերազարդուած է Հայաստանի նկարիչներէն՝ Քոչարի, Իսաբեկեանի եւ Խանջեանի գործերով: Ունի նաեւ յառաջաբան մը նուիրուած գիւցազնավէպին: Անգլերէն թարգմանութիւնը կատարած է Տոքթ. Խ. Վարդանեան:

×

ԽԱՂՈՂԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Այս տարի Հայաստանի խաղողի արտադրութիւնը եղած է 200 հազար թոն, ինչ որ զգալի յաւելում մըն է բաղդատմամբ անցեալ տարուան: Խաղողաքաղը արդէն սկսած է: Խաղողագործութիւնը, որ Հայաստանի տնտեսութեան հիմնական ուղղութիւններէն մէկն է, օրէ օր կը զարգանայ:

×

ԴԱՍԱԳՐՔԵՐ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՄԱՐ

Երեւանի «Լոյս» Հրատարակչականը հարիւր հազար օրինակ դասագիրք ղրկած է Սփիւռքի երախաներուն համար: Հրատարակչականը այս տարի լոյս ընծայած է 103 տարբեր դասագիրքեր, որոնց ընդհ. տպաքանակն է հինգուկէս միլիոն, այսինքն մէկուկէս միլիոն աւելի քան անցեալ տարի:

×

ԱՐՀԵՍՏԱԿՑԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐ

Բանուորական նոր քադրերով կ'ամբողջանայ Հայաստանի ժողովրդական տնտեսութիւնը: 17 հազար պատանիներ ու աղջիկներ, աւարտելով արհեստի եւ թեքնիքի ուսումնարանները սկսած են իրենց աշխատանքը գործատուներու, շինարարութեան եւ այլ մարզերու մէջ: Ասոնցմէ 400ը մասնագիտութեան հետ ստացած են նաեւ միջնակարգ կրթութիւն եւ երեք տարի առաջ հիմնուած առաջին միջնակարգ ուսումնարաններու անդրանիկ սաներն են:

ԵՐԲ ԿԸ ՅԻՇԵՆՔ ՁԻՐԵՆՔ...

Անօգուտ եւ ծիծաղելի է ամէն փորձ հերքելու այն իրողութիւնը որ տարուէ տարի ձեւական յիշատակութիւններու կը վերածուին տօնական արձանագրութիւնները, տարասփիւռ հայ մամուլի մէջ:
— «Ձեւական», որովհետեւ ազգը կեցած չէ ոգեկոչական այդ քայլերուն ետեւ: Իր ներկայութեամբ, շունչով ու ապրումով չարժեւորեր պաշտամունքի հրապարակային եւ հաւաքական արտայայտութիւնները:

Բոլորս ալ պատճառներ կրնանք մատնանշել, արդարացումներ գտնել եւ պարտադրանքներ փնտռել՝ արդար կամ անընդունելի: Փաստն այն է որ Հայութեան պատմական, մշակութային, ոգեկան եւ բարոյական մեծութիւնները խորհրդանշող անձեր ու անցքեր հազի՛ւ կը յիշուին ու մեր լայն զանգուածները իրենց դէմքը դարձուցած են տարբեր արեւներու...

Չենք յանգած տակաւին այն եզրակացութեան, որ դադրած ենք ազգովին տէր ըլլալէ թափուած արիւններուն: Սակայն լուրջ վախ ունինք որ այդ օրն ալ կրնայ հասնիլ շուտով, եթէ հիմնական փոփոխութեան չենթարկուին կարգ մը կեցուածքներ Հայրենիքի կողմէ:

Չէք հանդիպիր հարիւրէն մէկ հոգիի, որ այս կարգի պարագաներու մէջ համարձակի ոտքի ելլել ու հարց տալ թէ Հայաստանի մէջ ինչո՞ւ արդեօք ազգային տօներու եւ ոգեկոչական թուականներու կարգ չեն անցնիր Տալին Գարահիսարի, Ուրֆայի, Սուէտիոյ, Հաճընի, Վանայ, Այնթապի եւ նման հերոսական գոյամարտներու տարեդարձները:

Պատկան հայրենակցականներու եւ Սփիւռքի սեփականութի՞ւնն են միայն մեր հերոսներն ու հերոսամարտները:

Եւ ի՞նչ տրամաբանութեամբ, ի՞նչ իրաւունքով ակնկալել որ օտար հողի վրայ միայն արմատանան ու աճին «տունկեր»՝ որոնք կը կարօտին հայրենի ջուրին, հողին եւ արեւուն: Եթէ հայրենաբնակ մեր ժողովուրդը ամէն տարի եւ ճշգրիտ թուականին հաւաքականօրէն պիտի չոգեկոչէ այս հերոսամարտներէն մէկն ու միւսը, սա ի՞նչ հայրենիք է ուրեմն՝ որ կը գոհանայ մէկ ու միւս հայրենակցականին նպաստով երբեմնի հայկական բոյներու անունները «յաւերժացնել»ով, սակայն լքեալ դոյքի ճակատագրին դատապարտելով անոնց արութեան գործերը:

Օ՛, գիտե՛նք, գիտե՛նք. «քաղաքական պատճառնե՛ր» կան. նման որեւէ քայլ կրնայ վտանգել Թուրքեւխորհրդային յարաբերութեանց բնականոն զարգացումը:

Հայրենասիրութեան չտեսներուն եւ քաղաքական մտածողութեան փափկանկա՛տ ու շրջահայեաց ներկայացուցիչներուն մէկ գիւտն է ասիկա, Հայաստանի վրայ ծանրացող թաթը անմեղ եւ անդատապարտ հռչակելու համար:

Բայց երբ առիթը ստեղծուի մեղադրելու տարասփիւռ Հայութիւնը իր ակամայ մոռացումներուն եւ թերացումներուն համար՝ դատախա՛զ կը դառնան բոլորն ալ, առանց անդրադառնալու որ հիւրընկալ երկնքի տակ ամէնէն աւշալիր ծառն իսկ չի կրնար Հայրենի թփիկներուն չափ շուք ու ապաստան ընծայել ազգային հիմնական ծարաներու...

Մոռնա՛նք Խանասորները, Մայիս 28ները, Յեղափոխութեան դարբին եւ յառաջապահ առաքեալները, Ազատագրական պայքարի հերոսները, անուանի եւ անանուն հայդուկները. բայց հարց տանք առնուազն, որ ինչո՞ւ հայրենական-հաւաքական տօնախմբութիւններու չեն վերածուիր Վարդանանց եւ Մշակոյթի Օրերը, Տալին Գարահիսարն ու միւսները, մանաւանդ Վանը՝ որ վէմ քար դարձաւ հայրենիքի եւ Հայութեան վերյայտնութեան:

×

Դառնանք հիմա Անդրանիկի պարագային:

Ինչո՞ւ Փարիզի մէջ մնայ իր աճիւնը: Փէռ Լաշէ՞զն է վերջնական օթեւանը ազգային հերոսի մը՝ որուն կեանքը պատարագ եղաւ ազգին ու հայրենիքին:

1937 Մայիս 27ին, Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան 10րդ համագումարին մէջ, օրուան Կեդր. Կոմիտէի քարտուղարը՝ Ա. Ամատունի, իբրեւ «երկերեսանի, տրոցկիստ – նացիոնալիստ եւ Դաշնակ» խարանելէ ետք Դրաստամատ Սիմոնեանի, Ալազանի եւ Բակունցի նման դէմքեր, բառացիօրէն կը շեշտէր, զանոնք անարգանքի սիւնին գամելու համար.

— «Բակունց եւ ուրիշներ, խանջեանի ցուցմունքով, պահանջում էին որպէսզի կինօն ցուցադրի Դաշնակ աւանտիւրիստների յարձակումն Օսմանեան Բանկի (Պանք Օթոմանի) վրայ. ԱՌԱՋԱՐԿՈՒՄ ԷԻՆ ԿԻՆՈՆԿԱՐ ՊԱՏՐԱՍՏԵԼ ՀԱԿԱՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԿ ԽՄԲԱՊԵՏ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՄԱՍԻՆ»: (Տե՛ս «Խորհրդ. Հայաստան» օրաթերթի 9 Յունիս 1937ի թիւը):

Մեր օրերուն, այս կարգի ձայներ անցած – գացա՛ծ պատմութիւն կրնան նկատուիլ եւ սթալինեան թունոտ բարբանջանք: Անլուր նախատինքներով ո՛չ Ալազանն ու Բակունցը նսեմացան, ոչ ալ հայրենաբնակ Հայութիւնը կթօտեցաւ Անդրանիկեան պաշտամունքի մէջ: Կերան Բակունցի գլուխը (Զարենցի, Թոթովենցի եւ ուրիշներու հետ), սակայն անոնց մահով մեռնող ցորեանի հատիկները «բազում արդիւնս տուին»...

Հիմա որ հրէշը չկայ, պայմանները տարբե՛ր են ու հայ գրագէտ եւ ժողովուրդ կը համարձակին «Դաշնակ խմբապետը» դնել համահայկական իր պատուանդանին վրայ, օրուան իշխանութիւնը ինչո՞ւ հերոսին աճիւնը կը թողու օտար հիւրընկալ հողին մէջ:

Եթէ հայրենի լեռները չգրկեն զայն ու հայրենի ժողովուրդը տարուէ տարի չխմբուի իր նշխարներուն շուրջ՝ ի՞նչպէս ակնկալել որ տարասփիւռ Արտասահմանը կարենայ արժանի շուքով յաւերժացնել անոր գործը եւ շօշափելի արտայայտութիւն տալ իր յարգանքի արտայայտութեանց:

Այնպէս որ, ամէն մեղք, ամէն կթոտում եւ ամէն թերացում չփաթթենք Սփիւռքի վզին...:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

ԶՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ (ՕԶԱՆԵԱՆ)

(1866–1927)

(Ի յիշատակ իր մահուան 45ամեակին)

Քառասունըհինգ տարի առաջ, Օգոստոս 30ին, Քալիֆորնիոյ Սաքրամենթօ քաղաքի հիւսիսակողմը գտնուող Չիքօ անուն ջերմուկային գաւառակին մէջ — ուր կը գտնուէր ամառնային օդափոխութեան համար — իր մահկանացու կեանքը կը կնքէր Հայոց ազատագրական պայքարի եւ յեղափոխական խիզախումներու պատմութեան ամէնէն շքեղ դէմքերէն ԱՆԴՐԱՆԻԿ (գերդաստանային մականունով՝ Օզանեան), «Սարերու Ասլան» եւ «մշտամռունչ առիւծ», սարսափը Թուրքին ու Քիւրտին, հանուր Հայութեան պաշտամունքին առարկայ առասպելային հերոս՝ որուն ճակատը դափնիով էին պսակած «Հայոց կուսանք» եւ որուն կեանքը, 1880ական թուականներէն մինչեւ լուծումը կամաւորական գունդերու (1917), եղաւ նուիրում, յառաջապահ գիծերու թէ թիկունքային պաշտպանութեան դիրքերու վրայ:

Ծնած էր 1866ին, Տալին Գարահիսարի մէջ՝ որու լեռներուն սլացքը եւ ամրութիւնը եղան իր կեանքին ու գործունէութիւնը խորհրդանշող նկարագրային գիծեր: Զաւակն էր ատաղձագործ հօր, որուն արհեստին հետեւեցաւ մինչեւ 17 տարիք. ամուսնացա՛ւ ալ, հազի՛ւ երիտասարդ, ու այրիացաւ 1884ին, «այնուհետեւ պսակուելու համար հայրենիքին հետ», ինչպէս կը գրէ Ս. Վրացեան՝ հերոսի կենսագրական գիծերուն մէջ:

Յեղափոխական խիզախումներու յառաջապահ դիրքերուն մէջ էր արդէն իննսունական թուականներու սկիզբը: Մատնութիւն, ձերբակալութիւն, բանտ՝ մինչեւ Պապը Ալիի ցոյցը. ապա Կովկասեան ճակատ՝ միանալու համար հայդուկային խումբերուն: 1897ին Վան է արդէն ապա Ախլաթ ու Տարօն, Աղբիւր Սերոբի կողքին: Յետոյ՝ Առաքելոց վանք: Մասնակից՝ Աղբիւր Սերոբի սպանիչ Խալիլ բէկի ահաբեկումին:

1904ին կը ղեկավարէ Սասնոյ ապստամբական ուժերը՝ Սեբաստացի Մուրատի, Գէորգ Չաւուշի, Սեպուհի, Կայծակ Առաքելի եւ ուրիշներու հետ: Յանդուգն, երկաթակազմ, սրտոտ եւ մշտարթուն, ի ծնէ ռազմագէտ եւ «ի ձուոյ» զինուորական՝ «քաջազանգուր» բառին ամբողջական առումով. հնարամիտ ու սնդիկ՝ կեանքին դէմ նետուած դաւերէ զերծ մնալու համար միշտ: — «Անդրանիկը քաջ» տարազը բացատրութիւն մը չէ. քաջութեան իմացումին մարդեղութի՛ւնն իսկ է, որուն համար է որ մեր ժողովուրդը հոմանիշ նկատեց, միշտ, գլրար արժեւորող այդ երկու բառերը:

Կովկասէն ետք իր գործունէութեան դաշտերը կ՚ըլլան Ժընեւ, Եգիպտոս, Պուլկարիա Հ. Յ. Դաշնակցութեան կազմակերպական կեանքին եւ նախաձեռնութեանց մէջ: Կը մասնակցի 1907ի չորրորդ Ընդհ. Ժողովին՝ Վիէննայի մէջ, Նիկոլ Դումանի, Մուրատի, Սեպուհի եւ ուրիշ խմբապետներու հետ:

1908ի Օսմ. Սահմանադրութիւնը հաւատք չներշնչեց իրեն: 1912ին վերադարձաւ Պուլկարիա եւ Պալքանեան պատերազմին կռուեցաւ Թուրքերու դէմ՝ կամաւորական իր խումբով: 1914ին Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի կարգադրութեամբ անցաւ Թիֆլիզ եւ իբրեւ հրամանատար Կամաւորական Ա. Գունդի, վարեց Տիլմանի ճակատամարտը՝ անխնայ հետապնդելով Հալիլ փաշայի նահանջող ուժերը:

×

Հերոսի կեանքին մէջ հոգեկան բեկումի շրջանը կը սկսի 1917ի Փետրուարէն ետք, երբ կը լուծուին կամաւորական գունդերը: Ս. Վրացեան, Անդրանիկի շրջադարձութիւնը՝ Հ. Յ. Դաշնակցութենէն հրաժարումը, նորաստեղծ Հանրապետութիւնը «չճանչնալու» յամառութիւնը, ինքնագլուխ եւ այլամերժ քայլերը կը վերագրէ հոգեկան այն ցնցումներուն՝ որոնց ենթարկուած էր ան, Հայութեան հասած ծանր աղէտներուն հետեւանքով:

Իր յետագայ ծայրայեղութիւնները զինք մղեցին էջմիածնայ ճամբով... «Ե-

---

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՄԱԿՐԻՆԷ

Ա.

Բաւական ժամանակէ հետէ չէի տեսած Պետրոս աղան: Իմաստասիրական խնդրոյ մը վրայ խորհելով՝ տուն կը վերադառնայի տպարանէն, երբ վաղեմի բարեկամիս՝ կամ մանաւանդ բարի հօրս այն վաղեմի բարեկամին հանդիպեցայ. առողջութեանս, սեւ գաղափարներուս, ճերմակ մազերուս, աշխատութեանցս, դրօսանացս, անցեալին ու ներկային վրայ հարցումներ ու դիտողութիւններ ըրաւ Պետրոս աղան հապճեպով ու խառնիխուռն, առանց միշտ պատասխանիս սպասելու: Յետոյ զիս հրաւիրեց իր տունն անցունել նոյն գիշերն եւ երկարօրէն տեսնուիլ, հին օրերուն ու նոր իրերուն վրայ խօսակցիլ վառարանին քով: Յաջողեցաւ հաւանեցունել զիս, որ դունուրեք տունէն դուրս կ՚անցունեմ գիշերն: Ալ տուն մտնելէ առաջ՝ խանութ մը պիտի մտնէինք, ուր Պետրոս աղան գնելիք ու պատուիրելիք բաներ ունէր:

Հայազգի էր խանութպանն, որուն ալեւոր մազերուն հետ հակապատկեր մը կը կազմէին կարմիր այտերն ու վառվռուն աչքերն: Երբ հօրս բարեկամն ներկայացուց զիս խանութպանին, սա յայտնեց թէ նոյն առաւօտ իսկ իմ վրայ խորհած, եւ նախազգում մը ունեցած էր թէ՝ զիս պիտի տեսնէր ու ճանչէր այն օր: «Բայց ուստի՞ է ձեր այդ ջերմ համակրանք իմ վրայ.— «Ձեր վրայ միայն այսօր չէ որ խորհեցայ». պատասխանեց մելամաղձոտ՝ որքան ազդու ձայնով մը. «Ձեր վրայ շատ անգամ կը խորհիմ, երբ առանձին գտնուիմ. դուք այն էք այսօր, ինչ որ եղած եմ ես երիտասարդական հասակին մէջ. շատ սիրած, շատ տառապած, շատ խորհած — ու շատ ալ ծիծաղած եմ աշխարհի եւ ամենայնի վրայ: Միայն թէ դուք կը պատկերացնէք ձեր կեանքն հոգեյոյզ էջերու մէջ, մինչ ես գրելու համար՝ գրիչ, եւ երգելու համար՝ ունեցած չեմ քնար, աւա՛ղ...»:

— Ծառ կը խօսիս կոր, ընդհատեց զուարճաբանօրէն Պետրոս աղան՝ գոգցես փարատելու համար խանութպանին յուզմունքն, ատ խօսքերն ո՞ւր սորվեցար. մեզի հետ շիփ-շիտակ հայերէն մը չես ուզեր խօսիլ, ու պատուելիներուն հետ ճիշդ իրենց լեզուով խօսելու կարող ես: Քեզ ալ եկո՛ւ խմբագիր ընենք. ասօրուան ամէնէն բանուկ արհեստն է. ծանուցում է՝ կ՚ըսես, կ՚առնես. ննջեցեալ է՝ կ՚ըսես, կ՚առնես. ննջեցեալին տարիքը կը պզտիկցնես ու արժանիքը կը մեծցունես, կ՚առնես. կորկոտաւոր մարդու մը վրայ մուր կը քսես, կ՚առնես. խունկ կը ծխես, կ՚առնես. լուռ կը կենաս, կ՚առնես. կը պոռաս, կ՚առնես. կարգաւորէն կ՚առնես, աշխարհականէն, կ՚առնես. կ՚առնես օղլու կ՚առնես: Մեր Գրասէրն ալ խմբագիր ըլլալուն, աս իրիկուն տուն հրաւիրեցի որ քիչ մը կոթտեմ. հարկաւ աս միջոցիս քսակը բաւական լեցուեցաւ...»:

— Գրասէ՛րն, ըսաւ խանութպանն. ո՛հ, խմբագիր մի՛ կոչէք Գրասէրն. իր քսակն երբեք պիտի չլենայ, բայց իր սիրտն երբեք պիտի չամայանայ, բայց իր գլուխն երբեք պիտի չդատարկանայ: Գրասէ՛րն, այն նիւթապա՛շտն, այն անհաւա՛տն, ամէնէն աւելի հոգի ու հաւատք ունի... Քսակն երբեք պիտի չլենայ Գրասէրին. բայց եթէ ցաւ կը զգայ ու ցաւ կը յայտնէ քսակին դատարկութեանն համար, պատճառն այն թէ դոյզն ինչ աւելի նախանձելի նիւթական վիճակի մը մէջ՝ նա պիտի զերծանէր այն մեքենական աշխատութիւններէն, որք կը գրաւեն իր թանկագին ժամանակն, որք կ՚արգիլեն զայն աւելի երազելէ, աւելի մտածելէ, աւելի գրելէ, աւելի հրատարակելէ: Գրասէ՛րն. եթէ նա ծնած ըլլար, եթէ գրական ասպարէզին մէջ նա գտնուած ըլլար երբ ես մեծահարուստ էի, երբ այս կրպակին տեղ՝ մեծ շտեմարաններ ունէի...

Եւ առանց աւարտելու խօսքն՝ եկաւ խանութպանն համբուրել ճակատս՝ հեզահամղձուկ ձայնով մը գոչելով. «Չեմ կրնար բացատրել թէ ի՛նչ կը զգամ, երբ գրուածներդ կը կարդամ»:

Հէ՛ք Ստեփան Պէյլիկճեանն, իր աղէտաբեր որոշումն ի գործ դնելէն երեք օր առաջ՝ ինծ նոյն խօսքն ըսած էր գրեթէ նոյն շեշտով եւ թախանձագին յաւելով. «Սրտիս մինչեւ խորը կ՚ազդէ գրութիւնդ... մի՛ տխուր գրեր, մի՛ տխուր գրեր, կ՚աղաչեմ...»: Թերեւս այդ զգայուն խանութպանին հոգւոյն վրայէն ալ սեւ ամպեր կ՚անցնէին այն պահուն. թերեւս երիտասարդութեան մէջ անձնասպանութիւն մտաբերած էր, եւ երբ իսկ կը մտաբերէր, ինծ նման. ո՞վ գիտէ...

Սակայն ընդ փոյթ խաղաղութիւնն համակրելի խորհրդաւոր խանութպանին ճակտին վրայ ու ձայնին մէջ վերահաստատուեցաւ. սկսաւ զուարճաբանել Պետրոս աղային հետ, որպէս թէ պահ մը առաջ բնաւ յուզուած չըլլար, որպէս թէ ներկայութիւնս բնաւին մոռցած ըլլար: Բայց իր յուզումն ինծ հաղորդեցաւ, ու խոնաւ աչքերս երկինք վերցուցի՝ չգիտեմ ի՛նչ փնտռելու համար. գուցէ այդ հանելուկին լուծումն...

ԵՂԻԱ ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ

(1 – Շար.)

ՆԱԽԱՐԻ ԱՍՊԵՏՆԵՐԸ

ԼՈՒՄԱՅԱՓՈԽԸ 2 ԻՏԱԼԱՑԻՆԵՐԸ ԵՒ ՎԻՏՈՔ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Վիտոք շուտով կը ժամանէ Մոնթրէօյի դրան պահականոցը եւ կը հարցաքննէ երկու Իտալացիները։ Ռաթային կը հարցնէ թէ ուրկէ առած է այդ ոսկին։ Ռաթա կը պատմէ աներեւակայելի պատմութիւն մը.

«Ընկերս ու ես պտոյտի ելած էինք։ Հասած էինք Շարոնի կողմերը, երբ փորիցաւ մը զգացի, ու անմիջապէս մտայ ամայի փողոց մը, բնական պէտքիս գոհացում տալու համար։ Ընկերս ալ բրաւ նոյնը։ Այդ դիրքին վրայ էինք, երբ աչքիս զարկաւ ճերմակ թաշկինակի մը ծայրը, որ կ'ելլէր հողէն դուրս։ Քաշեցինք թաշկինակին ծայրը, բայց տեղի չտուաւ։ Վերջ ի վերջոյ հողը քիչ մը փորեցինք եւ թաշկինակներուն մէջ գտանք ոսկի դրամներ։ Ոսկիները դրինք մեր գլխարկներուն մէջ, որովհետեւ ուրիշ միջոց չունէինք։ Ու մտանք քաղաք»։

Վիտոք առաւ երկու թաշկինակները, որոնք իրրեւ թէ հողին մէջէն գտնուած էին։ Մէկուն վրայ կարդաց Կ. Ռ. տառերը, միւսին վրայ Ճ. Մ., այսինքն՝ Կաէթանօ Ռաթա եւ Ճանուարիօ Մալակութթի։

Այս փաստերը բաւական էին, որպէսզի կարենար բանտարկել տալ երկու կասկածելիները, իրրեւ գող։ Հիմա կը մնար խնդրին ամէնէն դժուար մասը. փաստել, որ այդ երկու Իտալացիները սպաննած էին Պր. Ժօղէֆը եւ գողցած անոր ոսկիները։ Ասիկա շատ դժուար եւ գրեթէ անկարելի բան մըն էր։ Այսպէս կը կարծէին երկու ոճրագործները։ Ո՞վ պիտի տար այդ փաստը. ո՞վ տեսած էր զիրենք Պր. Ժօղէֆի խանութը, 11 Յունուարի գիշերը։ Ոչ ոք։ Այսինքն՝ Պր. Ժօղէֆը միայն, զոհը, որ մեռած էր։

Բայց Պր. Ժօղէֆ դեռ ողջ էր։ Ծանրօրէն վիրաւորուած, այո՛, բայց կրնար տեսնել ու խօսիլ։

Վիտոք գործելու ազատութիւն ստացած էր։ Որպէսզի ամէն ինչ օրինաւոր ըլլար, դատարանի բարապանին գրասենեակը բերել տուաւ հինգ հոգի, որոնք նոյն հասակը ունէին եւ նոյն հագուստները կը կրէին։ Անոնց մէջ էին նաեւ Ռաթա եւ Մալակութթի։

Վիտոք նշան մը ըրաւ։ Անմիջապէս դուռը բացուեցաւ եւ պահակները ներս բերին պատգարակ մը, որուն վրայ պառկած էր Պր. Ժօղէֆ։ Պ. Ժօղէֆ աչք մը պտըտցուց իր չուրջը եւ յանկարծ սարսուռ մը անցաւ մարմնէն։ Աջ ձեռքը բարձրացնելով՝ ցոյց տուաւ Ռաթան եւ Մալակութթին, ըսելով.

— Այս երկու անձերն են իմ ոճրագործներս։ Իսկ զիս հարուածողը այս մէկը եղաւ, ցոյց տալով Մալակութթին։

Երկու Իտալացիները բացագանչեցին.

— Անմեղ ենք, պարոն, մեզ կ'ամբաստանես սխալմամբ։

— Ո՛չ, ըսաւ Պր. Ժօղէֆ, ոչ, կ'երդնում որ ասոնք են իմ ոճրագործներս։

Եւ խեղճ Պր. Ժօղէֆ կորսնցուց իր ուշքը։

Ուրեմն բոլոր փաստերը պատրաստ էին, կը մնար միայն ոճրագործներուն խոստովանութիւնը, առանց որուն կարելի չէր զանոնք դատապարտել դատարանի մը կողմէ։

Յաջորդ օրը, Վիտոք այցելութիւն մը տուաւ Մալակութթիի, որ երկուքէն ամէնէն փորձառուն էր։ Ռաթա զոհը եղած էր անոր գէշ խրատներուն։ Այդ օրերուն համաձայնութիւն մը կար Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ միջեւ ոճրագործներու ար– չութեամբ։ Սարտենիոյ թագաւորը կը պահանջէր այն քաղաքացիները, որոնք կը դիմէին իր պաշտպանութեան։

Վիտոք այս բոլորը գիտէր, գիտէր նաեւ որ Ֆրանսական կառավարութիւնը կրնար ժխտական պատասխան մը տալ Սարտենիոյ թագաւորին։

— Մալակութթի, — ըսաւ Վիտոք, — դուն օտարահպատակ ես։ Մինչեւ որ չխոստովանիս, քեզ պիտի չարչարենք եւ պիտի պահենք զնտաններու մէջ. ուրիշ մարդիկ պիտի ձերբակալենք ու բանտարկենք, անմեղներ պիտի տուժեն։ Եթէ խոստովանիս, ոճիրդ հարցը փակուած կը համարինք. լուր կուտանք Փիէմոնի կառավարութեան, որ կրնայ պահանջել ձեր յանձնումը։ Ձեզ կը ղրկենք ձեր երկիրը. եւ հոն կը տեսնուի ձեր դատը...

Այս խօսքերը դիւր եկան Մալակութթիի, որ անմիջապէս սկսաւ խոստովանիլ.

«Ռաթա ու ես միասին եկած էինք Ֆրանսա՝ աշխատելու համար։ Քանի մը շաբաթ հոս ու հոն զբաղեցանք, բայց կրկին անգործութիւն տիրեց։ Ձմեռը վրայ հասաւ, անօթութենէ եւ ցուրտէ կը տառապէինք։ Մէկ միջոց կար փրկուելու համար այս թշուառութենէն. գողութիւնը։ Սկսանք ուսումնասիրել ոսկերիչներու խանութները, եւ վերջ ի վերջոյ մեր ընտրութիւնը ըրինք։ Ամէնէն յարմար խանութը՝ լումայափոխ Պր. Ժօղէֆին խանութն էր։ Տիկինը շատ գեղեցիկ ու համակրելի էր, ուզեցինք խնայել անոր։ Պր. Ժօղէֆ աւելի հակակրելի էր։ Երբ խանութէն ելանք ոսկիներով, նկատեցինք որ մեր հագուստին վրայ արեան բիծեր կային։ Գետի ջուրին մէջ լուացինք ու գացինք պանդոկ՝ ուշ գիշերին։ Երկու օր դուրս չելանք։ Յետոյ ոսկիները առինք ու գացինք Շարոն, ու դաշտի մը եզերքը թաղեցինք։ Ամէն օր կ'երթայինք այդ կողմերը՝ ստուգելու համար մեր ոսկիներուն ապահովութիւնը։ Առտու մը տեսանք որ գիւղացի մը սկսած էր դաշտը հերկել։ Անմիջապէս հանեցինք մեր գանձը ու թաղեցինք այն ամայի փողոցին մէջ, ուր ոստիկանները մեր վրայ յարձակեցան։ Մնացեալը դուք գիտէք արդէն»։

Վիտոք անմիջապէս թուղթ ու մելան բերել տուաւ եւ, Մալակութթի գրի առաւ իր խոստովանութիւնը։ Անկէ անցաւ Ռաթայի խուցը։ Ինչպէս կը պատահի յաճախ, երկու ոճրագործները իրարու վրայ կը նետէին պատասխանատուութեան մեծագոյն մասը։ Ռաթա գրել-կարդալ չէր գիտեր։ Վիտոք զայն տարաւ ընդհանուր ոստիկանապետին գրասենեակը։

Ռաթա խոստովանեցաւ իր մեղքը, ներողութիւն խնդրեց, ըսաւ որ ինք միշտ պարկեշտ մարդ մը եղած էր։ Եթէ ճանչցած չըլլար Մալակութթին, հիմա վերադարձած պիտի ըլլար իր գիւղը, ծնողքին մօտ։

Ընդհանուր ոստիկանապետը խղճաց այս բարձրահասակ ու վայելուչ երիտասարդին վրայ։ Սակայն դատարանը աւելի խիստ գտնուեցաւ։ Մալակութթի եւ Ռաթա մահուան դատապարտուեցան եւ, զղջալով իրենց կատարած արարքին, քաջաբար վճարեցին իրենց պարտքը... մարդկային ընկերութեան։ Եւ այն պահուն՝ երբ եռանկիւն դանակը կը կատարէր իր պաշտօնը, հիւանդանոցին մէջ Պր. Ժօղէֆ կը փչէր իր վերջին շունչը...

ՆՈՒՊԱՐ ԶԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

բեմին վրայ արշաւելու» սպառնալիքի մը՝ որ սակայն խնայուեցաւ, շնորհիւ Զօր. Դրոյի վճռական կեցուածքին.—

— «Ես խնդրում եմ իմ պաշտած հայդուկապետին, որ նա արատ չբերի իր յեղափոխական անցեալին եւ հրաժարուի Երեւանի դէմ քայլեր առնելուց. (այլապէս) կը ստիպես ինձ դիմել զէնքի, եւ կարող եմ վստահեցնել քեզ որ Երեւան չես կարող մտնել»...

Անդրանիկ զինաթափ եղաւ։ Ձէնք ու ռազմամթերք յանձնեց կաթողիկոսին, ցրուեց իր ուժերը, մերժեց Հայաստան մեկնիլ եւ հաստատուեցաւ ի վերջոյ Քալիֆորնիա՝ ուր եւ փակեց իր աչքերը 1927 Օգոստոսին։

Իր աճիւնը ամփոփուած է Փարիզի Փէր Լաշէզ գերեզմանատան մէջ ու կը սպասէ ներգաղթելու հայրենիք՝ որուն սարերը կ'արձագանգեն դեռ.

— «Իբրեւ արծիւ սաւառնում ես լեռ ու ձայո,
Թնդացնում ես երկինք — գետին, տենչավառ,
Քո անունը պիտի յիշուի դարէ դար,
Հսկայ լերինք քեզ ապաստան,
Անդրանի՛կ»...։

Մ. Թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Երեւանի Համալսարանի Գիտական Խորհուրդի հանդիսաւոր նիստը, լսելէ ետք երեք ընդդիմացող մասնագէտներու գնահատականները միաձայնութեամբ հայ գրականութեան եւ լեզուի տոքթորի կոչում շնորհած է Հէկտոր Ռշտունիի, իրրեւ աւարտաճառ ընդունելով անոր 1970ին հրատարակած «Սիամանթօ» աշխատութիւնը։

Հէկտոր Ռշտունիի ծնողքը գաղթած է Ռշտունեաց երկրէն։ Ինք, ինչպէս ծանօթ է, 1961ին ալ հրատարակած է «Դանիէլ Վարուժան» մենագրութիւնը։

LIVRES REÇUS

« Nous n'irons plus au Luxembourg », roman de Gabriel Matzneff, Ed. La Table Ronde, Paris 1972.

ՄԱՐԴԻԿ ԵՒ ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ

Իր իշխանութիւնն ու տիրապետութիւնը յաւերժացնելու համար՝ բռնապետ մը կ'ուզէ ճզմել ամէն տեսակի նուաճում։ Կ'անհետացնէ արժէքաւոր մարդիկը, կ'արգիլէ դաստիարակութիւնն ու զարգացումը, հսկողութեան տակ կ'առնէ քաղաքացիներու բոլոր շարժումները եւ զանոնք կը պահէ մշտնջենական ծառայութեան մէջ։

Կ'ուզէ, որ անոնք կապուած մնան ըստորնութեան եւ վախկոտութեան սիւնին։

Ամէն տեղ լրտեսներ կը պահէ, որպէսզի անոնց միջոցաւ գիտնայ, թէ ի՞նչ կը խօսուի հաւաքոյթներու ընթացքին։ Ապա՝ անհամաձայնութիւն ու պառակտում կը սերմանէ քաղաքացիներուն միջեւ։ Իսկ ինչ որ ամէնէն կարեւորն է, բռնապետ մը միշտ կ'ուզէ պատերազմ յառաջացնել, որպէսզի հպատակները ազատօրէն շնչելու ժամանակ չունենան եւ հարկադրաբար մնայուն պետի մը պահանջը զգան...։

ԱՐԻՍՏՈՏԷԼ

Ազատութեան համար պայքարիլ կը նըշանակէ միշտ հաւատարիմ մնալ ազատութեան գաղափարին ու այդ հիման վրայ գործել։

Ազատութեան գլխաւոր յատկանիշը այն է, որ երբ մարդիկ ազատութեան համար աշխատին եւ հասնին անոր, փոխանակ հոն կանգ առնելու՝ ստիպուած են ձեռք բերուած ազատութեան սահմանները աւելի եւս ընդարձակելու։

Այսպէս, երբ մարդիկ կ'ըսեն. «Մենք արդէն ունեցանք մեր ազատութիւնը», խորքին մէջ անոնք կը խոստովանին, թէ կորսնցուցած են իրենց ազատութիւնը։

ԻԲՍԷՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (148)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Այդ մասին ապահով եմ։ Քեզի պէս միամիտը գտեր է, ուղածին պէս կը խաղցնէ կոր... Ասկէ զատ, քեզի ուրիշ բան մը ըսե՞մ...

— Ըսէ տեսնենք...

— Նոյնիսկ եթէ տրամադրութիւն ունիս վարժարանին մէջ պաշտօն ընդունելու, դարձեալ դուն հանրագրութիւնը ստորագրել տալու ես... անիկա ճիշդ ձեռքդ զէնք մըն է։ Տես, հանրագրութեան խօսքը միայն բաւական եղաւ, որ ատանկ առաջարկ մը ընեն, երբոր հանրագրութիւնը ստորագրուի, այն ատեն աւելի իրար պիտի անցնին եւ լաւագոյն պայմաններով պիտի ստիպուին քեզի պաշտօնի կանչել եւ այն ատեն պատիւովդ պիտի մտնես վարժարանէն ներս եւ ոչ ոք իրաւունք պիտի ունենայ դիտողութիւն մը ընելու կամ քեզ դատապարտելու։

Ճանիկի այս խօսքերը վերջապէս վճռական ազդեցութիւն մը գործեցին Թորգոմի վրայ եւ անոր վարանումները ցրուեցին։

— Իրաւունք ունիս, գոչեց, հանրագրութիւնը պէտք է ստորագրուի։

— Նոյնիսկ այս իրիկունէ գործի սկըսելու է։

— Ատիկա դուն վրադ պիտի առնես։

— Անշուշտ, հոգ մի ըներ. հիմա, անմիջապէս կը սկսիմ, միայն թէ դրամական խնդիրը կարգադրենք։

— Առ հաշիւ 200 ղրուշ պիտի վճարեմ անմիջապէս, ըսաւ Թորգոմ։

— Քիչ է, սիրելիս։

— Կարծեմ թէ մեր պայմանը այնպէս էր, պատասխանեց Թորգոմ։

— Այո, բայց քովս որչափ աւելի դրամ գտնուի, գործը այնչափ արագ կը լմննայ։

— Երբոր այս 200 ղրուշը ծախսես եւ արդիւնքը ցոյց տաս, անմիջապէս դարձեալ նոր վճարում մը կ'ընեմ։

Ճանիկ աւելի չպնդեց. ուրախութեամբ մէճիտիէները գրպանեց եւ ըսաւ.

— Գործը եղածէն սեպէ, ո՞ւր է հանրագրութիւնը։

— Տունն է, պատասխանեց ուսուցիչը։

— Ուրեմն երթանք առնենք։

Միասին ճամբայ ելան։ Ճանիկ այնքան վստահօրէն կը խօսէր իր յաջողութեան մասին, որ ուսուցիչին տարակոյսները բոլորովին փարատեցան։

— Աղէկ ըրինք այս մարդը ձեռք ձգեցինք, մտածեց, Թաղին մէջ այս գործին յարմար միակ անձն է։

Հանրագրութիւնը Ճանիկին յանձնելով հարցուց.

— Ե՞րբ տեղեկութիւն մը կրնամ առնել։

— Ի՞նչ տեղեկութիւն...

— Հանրագրութեան մասին։

— Ես երկու օրէն կուգամ քեզի կը տեսնեմ... անհոգ եղիր։ Գործը կատարուած համարէ...

— Երկու օրէն անպատճառ կը սպասեմ։

Եւ երկու բարեկամները իրարմէ բաժնուեցան։

Պարոն Թորգոմ այդ երկու օրը անձկութեան մէջ անցուց։ Մէկ կողմէ անհամբեր կը սպասէր Թաղական Խորհուրդի կողմէ իրեն ըլլալիք պաշտօնական դիմումին, որպէսզի բարեհաճի վարժարանին մէջ պաշտօն ընդունելու, միւս կողմէ Ճանիկի գործունէութեան արդիւնքին։

Միտքը դրած էր շատ դիւրաւ տեղի չտալու եւ խիստ պայմաններով կրկին վարժարան մտնելու։

Յաջորդ օրը մինչեւ իրիկուն տունը մնաց, յուսալով, որ Սուսերեանց պիտի գար իր առաջարկը կրկնելու։

— Լաւագոյն է, որ դուրսը իրարու չհանդիպինք, եւ ես զինքը փնտռելու կերպարանք չառնեմ, կը մտածէր, եթէ անպատճառ ինծի պէտք ունին, կրնան տունս գալ ու զիս գտնել։

Եւ սակայն ոչ ոք երեւցաւ։

Իրիկունը ուշ ատեն, ալ համբերութիւնը սպառած, Պր. Թորգոմ դուրս ելաւ եւ ուղղուեցաւ այն սրճարանը, ուր ընդհանրապէս կը հաւաքուէին թաղեցիները։

Ներս մտնելով նշմարեց Մանուկ աղան եւ անոր մօտեցաւ։

— Նայինք, Թաղական Խորհուրդին մէջ ի՞նչ որոշում տրուեր է իմ մասին, ըսաւ ինքն իրեն։

Մանուկ աղա, ինչպէս միշտ, սիրալիր ընդունելութիւն մը ըրաւ ուսուցչին. որպիսութիւնը հարցուց եւ մի քանի խօսքերէ ետքը ըսաւ.

— Պաշտօն մը գտա՞ր, Պր. Թորգոմ։

— Շիտակը, շատ ետեւէն ինկած չունիմ, պատասխանեց միւսը, քանի մը գործեր կան, մէկ քանի առաջարկներ եղած են, բայց դեռ վերջնական որոշում մը չեմ տուած։

— Շատ լաւ, ուրախ եմ ուրեմն։

— Ինծի պէս փորձառու ուսուցիչ մը պարապ չի մնար, ասկէ զատ, ուսուցչական ասպարէզէն դուրս ալ գործեր ներկայացան։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիրամայր Արաքսի Նազգաշեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի, 10 Սեպտեմբեր, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ յաւարտ պատարագի հոգեհանգիստ կը կատարուի իրենց Հալէպի մէջ մահացած ամուսնոյն եւ հօր՝

ՀԱՅԿ ՆԱԶԳԱՇԵԱՆԻ

հոգւոյն համար, անոր մահուան քառասունքին առիթով:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 50 ֆր. Տէր եւ Տիկին Մելքոն Եսկիճեանէ, Տաճատ Յովհաննէսեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ԻՍԻԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ՆՈՐՈԳՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

17րդ ցանկ

Տէր եւ Տիկին Գէորգ Սերոբեան, Տէր եւ Տիկին Վահան Զօրայեան, Տէր եւ Տիկին Ժօզէֆ Էլլիպանեան 1000ական ֆր. Տէր եւ Տիկին Կարապետ Միսաքեան, Պր. Նափոլէոն Պիւլիւքեան, Թրիքօ Պարաթեան եւ Պալեան 500ական ֆր., Թոմլաք ընկերութիւն Թովմասեան Թովմաս 250, Օրիորդ Անի Խաչիկեան, Օրիորդ Սիւզան Թադէոսեան, այրի Տիկին Ալպէր Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկին Անուշաւան Շտիկեան 200ական, Օրիորդ Ժանէթ Խաչիկեան, Ակաթ ընկերութիւն, Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Ալեքսանեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Գահվէճեան 100ական, Ոմն 50 ֆր.:

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՃԱՇ ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Հայ Մշակոյթի Տան Տիկնանց Օժանդակ Միութիւնը, մատաղօրհնութեան արարողութենէ մը վերջ, ճաշ մը պիտի տայ Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, Սեպտեմբեր 24ին, ի պատիւ

ԱՐՏԱԽԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ

եւ տեղւոյն եկեղեցւոյ բարերարներուն:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Կամաւորներու Միութիւնը հրաւիրուած է Անծանօթ Զինուորի բոցը արծարծելու այս Չորեքշաբթի (Սեպտ. 6) ժամը 18ին:

Հաւաքուիլ 17.45ին Շան զ'Էլիզէի եւ Ավընիւ Ֆրիէտլանտի Թեռփլէնին վրայ:

Imprimerie Spéciale
du Journal «Haratch»
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ — Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին ծանօթ հաւաքավայրը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

×

ՎԱԼԱՆՍ — Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը, 9 Սեպտեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ահարոնեան ակումբը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Շատ կարեւոր օրակարգ:

ՎԱՐՁՈՒ Է

Փարիզի կեդրոնը, չորս սենեակնոց յարկաբաժին մը, կահաւորուած կամ ոչ, Բ. յարկ, բոլոր արդիական յարմարութիւններով:

Դիմել՝ 345-89-87

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ

Լիւքսէմպուրկի Պահապանը
Վարար Ջուրեր
Ոսկիէ Կշիռը
Ամէնուն Թէոդիկը
Ազատն Կոմիտաս
Վաղը
Սեւ Արեւ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» 1971

Գին 15 ֆրանք
փոստով՝ 17 ֆրանք
Դիմել «Յառաջ»ի

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ եշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ղազարեան Գրիգոր, ծնած 1920ին, Պոլիս: Հօրը անունը՝ Միհրդատի Ղազարեան, մօրը՝ Զարուհի Ղազարեան, քրոջը՝ Փերուզ Ղազարեան:

Լուր ունեցողներէն դիմել՝
Mr et Mme Artinian
14, Bd. de la Chapelle — Paris (18)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզի Ազքատախնամի տարեկան պարահանդէսը՝ Հոկտեմբեր 22ին: (Եղանակին առաջին եւ խիստ փայլուն պարահանդէսը) Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

Կապոյտ Խաչի, Լիոնի մասնաճիւղին, տարեկան պարահանդէսը, 18 Նոյեմբեր, Շաբաթ գիշեր, Շարպօնիէռի շքեղ սրահներուն մէջ:

GALERIE RAPHAEL MISCHKIND

7, Rue Jean-Sans-Peur — LILLE

CARZOU

DU 7 AU 24 SEPTEMBRE

de 11 à 12 heures et de 15 à 19 h.
(Dimanche de 15 à 19 h.)

Le 14 Septembre Carzou dédicacera son ouvrage
« CARZOU, graveur et litographe »
de 17 h. 30 à 19 h. 30

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

73, avenue Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les-Gonesse

Հայ քոյրերու գիշերօթիկ եւ փոքրիկներու կառոյցի վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են 1972 – 73 տարեշրջանին համար:

Պայմաններու եւ մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր վարժարանի վարչութեան: Հեռաձայն 985-01-79:

×

Առնուվիլի Ա. Յ. հայ Քոյրերը 1972-1973 տարեշրջանին Չորեքշաբթի օրերը՝ առաւօտուն եւ կէսօրէ վերջ, մասնաւոր հայերէնի դասաւանդութիւն մը ունին:

Կը հրաւիրուին հայ ծնողները ղրկելու իրենց զաւակները, որպէսզի անոնք սորվին մեր մայրենի լեզուն:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՊՕՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղին միօրեայ դպրոցին հայերէնի դասընթացքները պիտի վերսկսին 14 Սեպտ.ին,

Արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան 1 Սեպտ. Ուրբաթէն սկսեալ մինչեւ 12 Սեպտ. ամէն օր բացի Կիրակիէ, ժամը 9.30էն 11 եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

Պօմոնի եւ շրջակայքի ծնողները ջերմօրէն կը հրաւիրուին, ամէն Հինգշաբթի կանոնաւորապէս առաջնորդել իրենց սիրասուն փոքրիկները Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ սրահը ուր մեր Մեծասքանչ լեզուին գիրը, երգն ու ոգին կը սպասեն իրենց:

Ա Զ Դ

Մոնմորանսիի եւ Անտիեի Հանգստեան տուներուն այցելութիւնները արտօնուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14էն 18 (Նահանգապետութեան հրամանով):

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
(Կնիք)

Կ Ո Չ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ՝ ՈՒՂՂԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉՆԵՐՈՒՆ

Մեր հայ հասարակութեան քաջ ծանօթ է որ Հ. Բ. Ը. Միութեան «Նուպարեան» մատենադարանը մօտ կէս դարէ ի վեր կը ջանայ միջազգային այս Լոյսի Ոստանին մէջ տանելու հանրօգուտ առաքելութիւն մը՝ իր բազմահարիւր հայ թէ օտար հատորներով Հայ Մշակոյթն ու Պատմութիւնը ծանօթացնելու իր հայ եւ օտար ընթերցողներուն եւ ուսումնասիրողներուն, մասնաւորաբար հայագիտական մարզերու մէջ:

Շնորհակալ ենք որ բազմաթիւ հեղինակներ ու հրատարակիչներ ու թերթերու վարիչներ ինքնաբերաբար իրենց առաքումներով կը ճոխացնեն Մատենադարանը ու այդ կերպով զօրավիգ կը հանդիսանան մեր ջանադրութեան արդիւնաւորման:

Բայց կը թուի ոմանց անծանօթ ըլլալ Մատենադարանին այս դերը ու կան հեղինակութիւններ որոնցմէ զրկուած կը մնանք:

Հետեւաբար կը խնդրենք բոլոր հեղինակներէն ու հրատարակիչներէն, ու նաեւ բոլոր մեր ազգայիններէն որոնք իրենց մօտ ի պահ ունին մասնաւորաբար Հայութիւնը շահագրգռող հին թէ նոր հրատարակութիւններ, թերթերու կամ պարբերաթերթերու հաւաքածոներ, ամէն լեզուէ, — նոյնիսկ երաժշտական, թատերական եւ նկարչական, — որ բարեհաճին զանոնք նուիրել «Նուպարեան» Մատենադարանին որպէսզի վերջինս լաւագոյնս կարենայ շարունակել իր առաքելութիւնը ու ընդարձակել խիկ զայն:

Առաքումները կատարել հետեւեալ հասցէով՝

Bibliothèque Nubar de l'U.G.A.B.
11, Square Alboni — 75 - PARIS (16e)
FRANCE

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
«ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ» ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU

Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
7
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
JEUDI
7 SEPTEMBRE
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.508

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.508

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐԸ

———0———

Բ.

Սովետական Հայաստան ամսագրի խմբագիրը հետեւելով Ա. Գ.ի օրինակին, «մէջբերում» մը կ'ընէ Յառաջի 17 Յունուար 1971ի միեւնոյն խմբագրականէն, խեղաթիւրելով ու «ձեւափոխելով» զայն, յարմարցնելու համար իր կանխակալ չարամիտ նպատակներուն։

Խնդրոյ առարկայ խմբագրականին մէջ ի զուր փնտռեցինք հետեւեալ տողերը, զորս մեզի կը վերագրէ խմբագիրը.—

«Սովետական իշխանութիւնը, Հայաստանի կառավարութիւնը բոլորովին մտահոգուած չեն տարագիր Հայերի ճակատագրով»։

Ինչպէս բացատրել ա՛յսքան վրան բաց «ձեւափոխում» Մշակութային Կապի պաշտօնաթերթին կողմէ, որ իբրեւ թէ որդիաբար կը հետաքրքրուի սփիւռքահայութեան ճակատագրով, սակայն իրականին մէջ թոյն կը սրսկէ, որոմ կը սերմանէ, բռնաբարելով կը ճգնի «երկփեղկում» առաջ բերել արտասահմանի Հայութեան շարքերուն մէջ։

Սփիւռքահայութիւնը պէտք չունի Մշակութային Կապի Կոմիտէի պաշտօնաթերթին թունալից գրութիւններուն, իր ճակատագիրը տնօրինելու համար։

Ա՛լ կը բաւէ սփիւռքի մէջ տեսնել «առաջաւոր մտաւորականութիւն» կամ «իրաւ հայրենասէրներ» եւ զանոնք հակադրել Հ. Յ. Դաշնակցութեան, որ արտասահմանի մէջ ուրիշ բան գործ չունի եղեր, բայց եթէ խանգարել հայրենադարձութիւնը եւ արգելք հանդիսանալ «հայաստանասէր»ներու ճակատին ազգապահպանման աշխատանքներուն...։

Ո՞ր միամիտը կը հաւատայ նման յափրատուքներու։ Սփիւռքի Հայութիւնը շատ լաւ կը ճանչնայ Դաշնակցութիւնն ու դէմքերը։ Կապի պաշտօնաթերթէն դաս առնելու պէտք չունի։

Տարին տասներկու ամիս նոյն ստայօդ ու «ձեւափոխուած» յանկերգները կրկնելով Դաշնակցութեան դէմ, Երեւան նստող համայնավար գործակալները փոխանակ բարուքելու Սփիւռքահայութեան ճակատագիրը, աւելի կը թունցնեն ազգապահպանման մարզին մէջ անոր փորձած ճիգերը։

Աւելի օգտակար գործ կը կատարեն անոնք, եթէ հանգիստ ձգեն Սփիւռքահայութիւնը, որ շատ լաւ գիտէ իր պարտականութիւնը։

Ուրիշ սուտ մըն ալ՝ Ս. Հայաստանի Երգ թիւի գրութեան մէջ.

«... Հայրենադարձների յիշողութեան մէջ դեռեւս թարմ են տասնեակ հայրենասէրների, հայրենադարձութեան կազմակերպիչների դէմ Դաշնակցութեան կազմակերպած տեռորիստական գործողութիւնները»։

Ո՞ւր, ե՞րբ, որո՞նց դէմ։

Մենք իրեն պէտք է հարցնենք թէ ո՞ւր են, ի՞նչ եղան, ո՞ղջ են թէ «մաքրագործուած»՝ ներգաղթի յայտնի կազմակերպիչներ Դ. Շահվէրդեանը, Ա. Հինայէկեանը, Հրանտ Տէվէճեանը։

Խմբագիրը ճշմարտախօսութեան բացառիկ ճիգ մը կ'ընէ՝ խոստովանելու համար, որ «... յետպատերազմեան շրջանի առաջին զանգուածային հայրենադարձութեան» ատեն «սխալներ ու թերութիւններ» տեղի ունեցեր են, այդ պատճառաւ «Սով. Հայաստանի կառավարութիւնը հայրենադարձութիւնը իրականացնում է ոչ թէ զանգուածային ձեւով, այլ փոքր խմբերով, բայց յարատեւօրէն եւ պլանաչափ»։

Խմբագիրը չուզեր մանրամասնել թէ ի՞նչ էին այդ «սխալներն ու թերութիւնները»։ Զուզեր յիշել թէ ի՛նչպէս Պէյրութի եւ Հալէպի մէջ ներգաղթի համար արձանագրուողներէն իբրեւ նախապայման կը պահանջէին հրաժարում Դաշնակցութենէն։ Հրաժարագիրներ կը հրատարակէին թերթերու մէջ, նոյնիսկ անուններովը անոնց, որոնք երբեք Դաշնակցութեան շարքերուն մէջ չէին եղած։

«Սկսած 1963 թուականից աստիճանաբար աճում է հայրենադարձների թիւը եւ այժմ հասել է տարեկան աւելի քան չորս հազարի», կը գրէ խմբագիրը, որ կ'աւելցնէ թէ «Սով. Հայաստանը այժմ հնարաւորութիւն ունի աւելին ընդունելու, քան ընդունում է։ Սակայն բանն այն է, որ առայժմ հայրենադարձութեան ծաւալմանը խոչընդոտում են արտաքին կարգի մի շարք հանգամանքներ»։

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ԵՂԵՐԱԿԱՆ ՎԱԽՃԱՆ ՄԻՒՆԻԽԻ ՄԷՋ ՊԱՂԵՍՏԻՆԵԱՆ ԱՀԱԲԵԿՈՒՄԷՆ ԵՏՔ

18 ՄԵՌԵԱԼ (11 ՀՐԵԱՅ ՊԱՏԱՆԴ, 5 ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻ, ԵՐԿՈՒ ԳԵՐՄԱՆԱՑԻ)

ԱՇԽԱՐՀ ԿԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏԷ ԱՅՍ ՏՄԱՐԴԻ ԱՐԱՐՔԸ

ԾԱՆՐ ՀԱՐՈՒԱԾ ՄԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՀԱՄԱՐ

Միւնիխի ողիմպիականները կոչուած էին ա մ է մ է ն յիշատակելիներէն մէկը ըլլալու, յետ պատերազմեան շրջանին, բայց ոչ անշուշտ այս ձեւով։ Առաջին օրերէն, բոլորը չէին սպասեր իրենց հիացումը կազմակերպութեան անթերի բնոյթին հանդէպ եւ յանկարծ պատահեցաւ ինչ որ չէր նախատեսուած։ Ու Միւնիխ պիտի մնայ յիշատակելի իր աքինալի վախճանով։

Ամբողջ օր մը, շատ երկար օր մը, բոլոր ուժերը միացած, բոլոր փորձերը չինայուած, կարելի չեղաւ փրկել իսրայելացի 11 պատանդները, զորս պաղեստինեան ահաբեկչական խմբակ մը կը պահէր զէնքի սպառնալիքի տակ։ Ամէն ինչ կը սկսէր Երեքշաբթի վաղ առաւօտեան, երբ քանի մը Պաղեստինցիներ կը յաջողէին մտնել ողիմպիական գիւղը, ու խուժել իսրայելեան տաղաւարը։ Հոն կը գտնուէին իսրայելացի մարզիկներ, ո-րոնց պետը, մարզիչ՝ Մոշէ Վայնպէրկ կը սպաննուէր անմիջապէս փախուստի իր փորձին ընթացքին։ Քիչ ետք, կը մեռնէր երկրորդ մը, ծանրօրէն վիրաւորուելէ ետք։ Ու կը սկսէր անվերջանալի օր մը, որ իր եղերական վախճանը պիտի գտնէր գիշերուան 11ին, Միւնիխի զինուորական օդակայանը՝ Ֆուրսթըն-ֆելտպրուք։

Բանակցութիւնները սկսած էին Միւնիխի ոստիկանութեան պատասխանատուներու, Արեւմտեան Գերմանիոյ Ներքին նախարարին եւ պաղեստինցի ղեկավարներուն միջեւ ժամը 8ին իսկ։ Յետոյ մղձաւանջային սպասումն էր որ պիտի տեւէր մինչեւ գիշեր։ Պաղեստինցիները կը պահանջէին որ պատանդներու փոխարէն ազատ արձակուին երկու հարիւր պաղեստինցի բանտարկեալներ, որոնք իսրայելեան բանտերու մէջ են։ Ասոնց կարգին կը գտնուէին մէկ Ճափոնցի, որ մաս կը կազմէր Լոտի օդակայանի յարձակման զունդին եւ մէկ ալ Ֆրանսուհի, որ մասնակցած էր նաեւ պաղեստինեան ահաբեկչական արարքի մը։ Այս պահանջներու գործադրութեան համար, Պաղեստինցիները առաջին պայմանաժամ մը կուտային.— ժամը 12, յետոյ կ'երկարաձգէին մինչեւ ժամը 15 եւ վերջապէս մինչեւ ժամը 17։ Հակառակ պարագային, կը յայտնէին թէ ժամը երկու պատանդ պիտի սպաննեն։

Իսրայէլի մէջ Տիկին Կոլտա Մէյր անմիջապէս կառավարական եւ խորհրդարանական նիստ կը գումարէր եւ կը դիմէր Ողիմպիական Կոմիտէին որպէսզի խաղերը ընդհատուին։ Արդարեւ, քիչ ետք, Կոմիտէն կ'որոշէր 24 ժամ ընդհատել խաղերը ու Չորեքշաբթի առտու արարողութիւն մը կատարել ի յիշատակ սպաննուած երկու իսրայելացի մարզիկներուն։ Իսրայէլ կը յայտնէր նաեւ Գերմանիոյ Դաշնակցային Հանրապետութեան թէ որեւէ ձեւով տեղի չի տար սպառնալիքին եւ ոչ մէկ բանտարկեալ ազատ կ'արձակէ։ Ջնջելով ժամադրութիւնը զոր ունէր Անգլիոյ վարչապետին հետ, Վիլլի Պրանտ, իր կարգին կը մեկնէր Միւնիխ, անձնապէս վարելու համար բանակցութիւնները։ Ի վերջոյ գիշերուան 10ին ատենները, հրարանցում մը ծայր կուտար եւ յայտնի կը դառնար թէ եղբակցութեան մը կարելի եղած է յանգիլ։ Ըստ ստացուած տեղեկութեանց, համաձայնութիւն գոյացած էր որ պաղեստինցի ահաբեկիչները եւ իրենց ինը իսրայելացի պատանդները մեկնին դէպի արաբական մայրաքաղաք մը (բացի Ամմանէն եւ Պէյրութէն կը պահանջէին Պաղեստինցիները)։ Ու ժամը 22.30ին երեք թռանելով Ֆուրսթընֆելտպրուք կը հասնէին պաղեստինցի, իսրայելացի եւ գերման ոստիկաններ։ Էջք կը կատարէին Լուֆթհանզայի պատրաստ օդանաւին մօտ եւ Պաղեստինցիներու պետը կ'իջնէր թռանէն յառաջանալով դէպի գերմանական օդանաւը երբ յանկարծ լուսարձակներու մէջ կ'առնուէր թռանններէն մէկը, ուր կը մնային 9 պատանդները եւ Պաղեստինցիներն ու Պավարիոյ ոստիկանութիւնը կը սկսէր հրացանաձգութիւնը։ Այս վայրկեանէն ետք, ամէն ինչ չփոթ է եւ տըրուած լուրերը հակասական։ Յստակ է որ կը մեռնէին 9 պատանդները, հինգ պաղեստինցի ֆէտայիներ եւ երկու Գերմաններ (մէկը՝ օդաչուն, միւսն ալ ոստիկան մը)։ Ի՞նչպէս կը մեռնէին, շատ պարզ չէ։ Ըստ կարգ մը լուրերու թռանը կրակ առած է պաղեստինցի ղեկավարին նետած ձեռնառումբէն, ըստ ուրիշ աղբիւրներու, նոյն ղեկավարը երբ հասկցած է Գերմանացիներու ծուղակը, վերադարձած է թռան ու հրացազարկ ըրած ինը պատանդները։ Սպաննուած են նաեւ հինգ պաղեստինցի եւ ձերբակալուած երեք ուրիշներ։

Այս եղերական վախճանը անշուշտ մեծ յուզում յառաջ բերած է ամէն կողմ եւ առաջին առթիւ կը դատապարտուի գերման ոստիկանութիւնը իր անձեռնհասութեան համար։ Կ'ըսուի սակայն թէ Գերմանացիները չարժած են Իսրայէլի կառավարութեան իսկ դիմումին վրայ, որովհետեւ Իսրայէլ ուզած էր որ ամէն ջանք թափուի որպէսզի պատանդները չմեկնին Միւնիխէն։ Այս իսկ պատճառով Իսրայէլ, Չորեքշաբթի առտու, պաշտօնական յայտարարութիւն չէր ըներ բայց քաղաքական շրջանակները կը յայտնէին թէ ինչ որ գերմանական ոստիկանութիւնը ըրած է շատ բնական է եւ ոչ մէկ պատասխանատուութիւն ունի Գերմանիա այս եղերական վախճանին համար։

Պարզ է որ ամէն ինչ չի վերջանար այս ջարդով։ Սուրիա արդէն պաշտպանողական միջոցներու կը դիմէ, վախնալով իսրայելեան հակազդեցութիւններէ, ընդհանուր չփոթ ստեղծուած է արաբական աշխարհին մէջ եւ խնդրոյ առարկայ է նաեւ ողիմպիականներու շարունակութիւնը։ Մեծ հարուած մը կը ստանան անշուշտ ողիմպիականները, որոնք ցարդ բարեկամութեան եւ խաղաղութեան խորհրդանիշն էին եւ ուր արդէն քաղաքականութիւնը մուտք գործած էր սկիզբէն իսկ, Ռոտեզիոյ արտաքսումով։ Մեծ հարուած մը կը ստանայ Արեւմտեան Գերմանիա եւ մանաւանդ Վիլլի Պրանտ, ընտրութիւններու նախօրեակին եւ բան չի շահիր պաղեստինեան դատը նման տմարդի արարքներով։ Բոլոր անոնք ալ որոնք համակրանք ունին այս դատին հանդէպ, որ անկասկած արդար կողմեր ունի, որեւէ ձեւով չեն կրնար արդարացնել «Սեւ Սեպտեմբեր»ի պաղեստինեան ծայրայեղ տարրերու այս ձեւի գործունէութիւնը։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԽԱՂԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

———0———

Չորեքշաբթի առտու, Ողիմպիական Կոմիտէն որոշեց խաղերը շարունակել, հակառակ կարգ մը կարծիքներու։

Նախագահ Պրընտէժի համար քաղաքականութիւնը պէտք չէ մաս կազմէ Ողիմպիականներուն եւ այդ պատճառով է որ այս որոշումը կը տրուի։ Այս որոշումը պաշտօնապէս կը հաղորդուէր այն արարողութեան ընթացքին, որ նուիրուած էր իսրայելացի զոհերուն։

80 հազար հոգի ներկայ եղաւ այս արարողութեան, որու ընթացքին խօսք առաւ նաեւ Իսրայէլի պատուիրակութեան պետը։ Շեշտեց թէ Իսրայէլ նոյն մարզական ոգին պիտի պահէ բայց պահանջեց որ խաղերը ընդհատուին։ Ամէն պարագայի մէջ, Իսրայէլ կը քաշուի։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ի. Տէ. Էռ.ի ընդհ. քարտուղար ընտրուեցաւ Ալէն Փէյրըֆիթ 61 ձայնով, 50ի դէմ Ֆանթոնի, ինչ որ ջախջախիչ յաղթանակը չէ որու կը սպասուէր։

ՊՈՒԷՆՈՍ - ԱՅՐԷՍԻ Ֆիլիփս ընկերութեան տնօրէնը՝ հոլանտացի Եան Ֆան տը Ֆան անծանօթներու կողմէ առեւանգուեցաւ։ Առեւանգիչները իբրեւ փրկագին կը պահանջեն կէս միլիոն տոլար, ինչպէս նաեւ աշխատանքի պայմաններու բարելաւում ընկերութեան գործատան մէջ։

ՏԻԳՐԱՆ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԶՕՀՐԱՊԻ ՄԱՍԻՆ

Հաճելի անակնկալ մը վայելքը ունեցայ կարդալով Կիրակի առտուան «Ազատամարտ»ի մէջ Գ. Զօհրապի նամակը, իր չորս տարի առաջ գրուած «Ծաղիկ»ի հրատարակութեան ձեռնարկի մը առթիւ եւ որ գրագէտ – փաստաբանին դարակներուն խորէն յարութիւն առած ըլլալ կ'երեւայ: Այս գրուածքը, իր գրական արժէքէն դուրս, մտքիս մէջ կ'արթնցնէ շարք մը յիշատակներ, որոնք թէեւ ոչ շատ հեռաւոր անցեալի մը կը վերաբերին, անհետացած մոռցուած ըլլալու պատրանքը կուտան սակայն:

«Մասիս»ի հրատարակութիւնն է այն, երբեւ գրական շաբաթթերթ, որուն սերտիւ կապուած էր Զօհրապին անունը, իր առաջին երիտասար – դութենէն մինչեւ հասուն տարիքին մօտաւորութիւնը, երբեմն ինք վարելով խմբագրութիւնը ու երբեմն իր զօրաւոր աշխատակցութիւնը նուիրելով: Եւ ինչ տագնապներու, յուզումներու շրջանի մը մէջ, երբ անողոք գրաքննութիւնը իր ժանիքները կարկառած էր ամէն հրատարակութեանց վրայ, նոյնիսկ վիպակներուն ու բանաստեղծականներուն: Ես ինքս մաշեցուցած ըլլալով, երկար տարիներ, մտքիս տկար կորովը այդ հեւ ի հեւ վազքին մէջ, մօտէն ականատես եղած եմ Զօհրապին խանդոտ մասնակցութեանը ըստ գրական գործին, առանց որեւէ նկատումի եւ շատ անգամ նիւթական զոհողութիւններով, միայն արուեստին սի – րոյն:

Երբ անցեալ տարի ձեռքս առի խղճմտանքի ձայները ու «Բոսթալը» հանդի – պեցայ աչքիս, սիրուած մտերիմ մը վերագտնելու հմայքը կրեցի, վասնզի այդ նորավէպին հրատարակութիւնը 1900ի Մասիսին մէջ, իր արկածները ունեցած էր ու քիչ մնաց, որ լոյս չտեսնէր, եթէ հնարամտութիւն մը չբանեցնէր թերթին վարիչը, որ պատիւ ունի ստորագրելու այս տողերը: Զօհրապի անունը սովոր կ'ազդէր աւագ գրաքննիչ Մինաս էֆէնտի Կամսարի, որուն ականջները լեցուցած էին այն ատենի Մաթպաաթին նրբանցքներուն մէջ, թէ բուռն յօդուածներ կը գրէ եւ թէ պէտք է յատուկ ուշադրութիւն դարձնել:

Դժուարն հոն էր՝ որ Զօհրապին սկզբունքն ալ կը կայանար իր ձեռագիրներէն բառ մը պակսած չտեսնելուն մէջ:

Ի՞նչպէս հաշտեցնել այս երկու ծայրայեղութիւնները: Անքուն գիշեր մը ան – ցուցի «Բոսթալը» տպարան յանձնելէ առաջ: Հարկ էր կա՛մ հրատարակել զայն ամբողջութեամբ եւ կամ հրաժարիլ այդ գոհար նորավէպէն, որ թէեւ քաղաքա – կան գոյն մը չունէր, բայց ընկերային ու ընտանեկան տխուր բարքերու այն տե – սակ սաստիկ ճաղկում մըն էր «ազնուաշուք»ներուն դէմ, որ ապահովապէս պիտի գայթակղեցնէր Մինաս էֆէնտին: — «Մեծ աղաներուն դէմ գրել չըլլար»․ այս էր արդէն իր ինքնաստեղծ յանդերդը՝ պետական ճնշիչ մթնոլորտէն ներշըն – չուած: Ամբողջ ձեռագիրը ընդօրինակեցի, վերնագիրը վերածելով «Աղախինի մը պատմութիւնը»ի եւ ստորագրութեան տեղ դնելով «Ետուարտ»: Արտաքին երեւոյթը փրկուած էր:

Եւ ահա ներս կը մտնէ Մինաս էֆէն – տին:

— Ի՞նչ ունիս տեսնենք այս շաբթուան թիւին մէջ:

— Ոչինչ, Մինաս էֆէնտի: Խմբագրական մը Ուսումնական Խորհուրդին վրայ:

— Քննադատական չգտնուի մէջը:

— Բնաւ:

— Ուրի՞շ:

— Ոտանաւոր մը:

— Եթէ Ալփասլանէն է, կարդամ:

— Ո՛չ, Սիպիլէն:

— Անոր գրչի վրայ վստահութիւն ունիմ, անցիր: Յետոյ աւելցուցի վարանոտ շեշտով մը, ընդարձակ նորավէպ մը կայ:

Բարեմիտ գրաքննիչը ցատկեց տեղէն․ այս բառը ցնցած էր զինքը, վասնզի իր կէս ամսաթոշակը կորուած էր վիպական պատասխանիչ հրատարակութիւն մը արտօնած ըլլալուն համար:

— Վտանգաւոր բան մը չէ, Մինաս էֆէնտի, — յարեցի համոզիչ ձայնով մը, պարտիզակցի աղախինի մը կեանքը:

— Հեղինակը ո՞վ է:

— «Ետուարտ», արտօնատէր Եու – թունճեան էֆէնտիի որդին, բժիշկը:

— Շատ լաւ, ուրեմն կարդալու պէտք չկայ:

Ու մեկնեցաւ գնաց, առանց բառ մը կարդալու, ամբողջ ձեռագիրը ստորա – գրելով: Ըրածս վստահութեան զեղծում մըն էր, բայց անվտանգ: «Բոսթալը» փրկուած էր․ այս պէտք էր ինծի:

Շաբաթ առտու հրապարակ կ'ելլէր Մասիսը, մեծ աղմուկ հանելով մանա – ւանդ Գատըգիւղի ու Բերայի ջոջ դասակարգերուն մէջ, որ գայթակղութիւն սփռեց, մինչ ժողովրդական խաւերը հիացումով լափած էին Զօհրապի նորավէպը: Կը նախազգայի, որ փոթորիկ մը պիտի պայթէր գլխուս:

Երկուշաբթի առտու Մինաս էֆէնտին ներս խուժեց խմբագրատան դրասենեա – կէս, ինք որ կէսօրէն առաջ դուրս չէր ելլէր տունէն, ու այլայլած ձայնով մը․

— Պաւօ, Տիգրան, այս խաղը ըրիր ինծի, «Բօսթալ» վերնագիրը ու Զօհրապին ստորագրութիւնը ծածկելով ինձմէ: Տեսնենք այսօր Մաթպաաթին մէջ աղմուկ պիտի ելլայ: Հիֆզի պէյին աչքին երեւալու չէ:

Հանդարտեցուցի զինքը․ պատասխան չունէր տալու: Օրերը յաջորդեցին օրերուն, շաբաթը անցաւ ու ձայն չեղաւ բարեբախտաբար: Մինաս էֆէնտի չխրատուեցաւ այս միջադէպէն, — վասնզի ազնուասիրտ մըն էր ու մինչեւ վերջը միշտ նոյն կոյր վստահութիւնը ունեցաւ իմ վրաս, որուն շնորհիւ հրատարակեցի վեց տարի շարունակ Մասիսին մէջ, ոչ միայն Զօհրապին արձակներն ու ոտանաւորները, այլ մինչեւ իսկ արտասահմանի գրագէտներէ ղրկուած յօդուած – ներ, — աւելորդ է ըսել ծածկանունով: Այս շրջանին մէջ, գրագէտ փաստաբանին երկու գրուածքները միայն չհամարձակեցայ առնել, խափանումի մը վախէն: Նուրեան էֆէնտիի եւ Վահան վարդա – պետի Ուրուագիծերը, մէկը «Անհետացող դէմքերու» եւ միւսը «Ծանօթ դէմքերու» շարքին մաս կազմող, որոնք սահմանադրութեան հռչակումէն ետք միայն կրցան հրատարակուիլ, այս էջերուն մէջ, կարծեմ:

… Պէտք է շեշտել, սակայն, թէ այդ շրջանը ճշմարիտ մարտիրոսութիւն մըն էր պոլսահայ թերթերու վարիչներուն եւ անոնց յանդուգն աշխատակիցներուն համար, որոնց դրօշակիրն հանդիսացաւ Գ. Զօհրապ իր անուղղակի՝ բայց յարատեւ մաքառումներովը սանձիւղի ճնշումնե – րուն դէմ:

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Նոր ստացանք Շաքէ Տէր–Մելքոնեան–Մինասեանի «Հայ ժողովրդային դիւցազներգութիւնը, — «ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ» անուն քննական աշխատասիրութիւնը: Ֆրանսերէնով, 224 մեծադիր էջերէ բաղկացած պատկերազարդ հատոր մը, որ կը համադրէ:

Ա) ՆԵՐԱԾԱԿԱՆ ընդհանուր ակնարկ մը՝ առհասարակ «դիւցազներգութեան» մասին․ բանահիւսական – առասպելային ճամբով, գրոյցներու եւ երեւակայու – թեան, հաւատալիքներու, հերոսներու, գաղափարական հաւմողումներու եւ խորհրդապաշտական ձգտումներու թելադրանքով մարմին առնող գրական այս ճիւղին մասին: Եօթը էջերէ բաղկացած ակնարկ մը, որ, ինքն իր մէջ, դիւցազներգութեան ժողովրդային, ազգային եւ գրական բնութագծերը կ'ենթարկէ քննական վերլուծումի:

Բ) ՆԿԱՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ բաժին մը՝ ուրկէ հեղինակը «կը պատրաստէ» ընթերցողը իր աշխատասիրութեան, հիմնական իր առաջադրանքը պարզաբանելով, ցայտուն դարձնելով «Սասունցի Դաւիթ»ի կամ «Սասնայ Ծռեր»ու նկարագրային յատկանիշները եւ արագ թուումով մը յիշատակելով Հայ ժողովրդական այդ դիւցազներգութեան մասին հրատարակուած ուսումնասիրութիւններ:

Տիկին Շաքէ Տէր–Մելքոնեան–Մինասեան կ'ընդգծէ մանաւանդ՝ որ քննական իր աշխատասիրութիւնը կը միտի «պարապ մը լեցնել», դարմանել չգոյութիւնը Ֆրանսերէնով գրի առնուած նման գործի մը. — «1950էն ի վեր, կը շեշտէ ան, հաստատած էինք թէ՝ հակառակ հայալեզու գրական – քննադատական հրապարակութիւններու (նուիրուած «Սասունցի Դաւիթ»ի), գրեթէ ոչինչ գոյութիւն ունէր այս տեսակէտով՝ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ լեզուով: Ահա նաեւ թէ ինչո՛ւ, Փարիզի Համալսարանի մեր վարդապետական աւարտաճառին համար որոշեցինք նիւթ դարձնել քննական այս երկասիրութիւնը»:

Հեղինակը ապա չորս լայնաշունչ գլուխներու մէջ կը ներկայացնէ 1) Հայ ժողովրդային դիւցազներգութեան յայտնութեան մասին պատմական համապարփակ նշմար մը, 2) Ամփոփումը «Սասունցի Դաւիթ»ի (Սանասար եւ Բաղդասար, Մեծ Մհեր, Սասունցի Դաւիթ ու Փոքր Մհեր), 3) Հայ ժողովրդային դիւցազներգութեան ծագումը եւ էատարրերը, 4) Վերլուծական ուսումնասիրութիւն մը՝ որ իր ամբողջական գործը կը դնէ գիտական եւ գրաքննադատական պատկառելի աշխատասիրութեան մը տարողութեան մէջ:

Վերջապէս՝ առանձին արժէքով երեք բաժիններ, — «Եզրափակում», «մատենագիտութիւն» եւ «ցուցակ բացատրական»՝ տեղանուններու, անձնանուննե – րու, եւայլն:

×

Տիկին Շաքէ Տէր–Մելքոնեան–Մինասեանի «Սասունցի Դաւիթ»ը վկայութիւնն է գիտական խորաթափանց եւ լայնաշունչ սեւեռումի մը՝ որ կ'ընդգրկէ Հայոց պատմութիւնը, հերոսապատումը, ժողովրդային հաւատալիքներն ու պաշտամունքը, ստեղծագործ երեւակայութիւնը, ազատութեան ձգտումը, կեանքի ու մահուան հանդէպ քաջութեամբ պայմանաւոր կեցուածքը, խիզախ ոգին, «խռովասէր» ու պայքարունակ նկարագիրը, անընկճելի հայրենասիրութիւնը եւ Տորք Անգեղեան կամքը:

Փարիզի Համալսարանէն այս աշխատասիրութեան առթիւ իրեն ընծայուած վարդապետական տիտղոսը այնքան արժէք ու իմաստ չունի մեզի համար, որքան այն արդար վարկն ու հեղինակութիւնը՝ զոր կ'ապահովէ Հայոց քննական եւ բանասիրական վաստակի մարզին մէջ, անգամ մը եւս հաստատելով որ Սփիւռքն ալ գիտական ու միջազգային առումով արժէքներ կը ծնի:

Մ. Թ.

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՄԱԿՐԻՆԷ

Այլ ակնարկս վերընկաւ տախտակէ սնտուկի մը վրայ, զոր Պետրոս աղան դրան մօտ կը ցուցնէր խանութպանին, այդ սնտուկին ինչ ըլլալուն, ուստի եկած ըլլալուն եւ ինչ պարունակելուն վրայ հետաքրքրաբար հարցումներ ուղղելով անոր, չգիտեմ ինչ բանէ կասկածելով թէ սովորական ապրանաց սնտուկ մը չէր այն․ խանութպանն հառաչեց․

— Այդ սնտո՛ւկն․

Connais-tu le pays où les orangers fleurissent ?

— Վա՜յ, դուն գաղիերէ՞ն ալ գիտես եղեր, բացագանչեց Պետրոս աղան՝ զարմանքէ զարմանք ընթանալով:

— Գիտէի՛, պատասխանեց հառաչանօք խանութպանն:

— Գրասէրին տեսութիւնը բոլորովին փոխեց քեզ․ նոր մարդ մը մեզ երեւան հանեց․ ճշմարիտ, մեղք է քեզի, խա – նութդ ձգէ դուն, ու գրագէտ, վարժա – պետ, վարդապետ, վերջապէս սանկ բան մը եղիր, — բայց սա սնտուկին մէջի եղածը բարեկամներուդ ըսելէն, սա սընտուկի մէջինը մեզի ցուցնելէն ետքը:

— Սնտուկին մէջը բանաստեղծութիւն կայ:

— Բանաստեղծութի՜ւն․ Վենետիկէ՞ն եկած է սնտուկը․ ըսել է՝ սխալ են բերեր․ Մարգարեանին երթալու տեղ, քեզի է եկեր:

— Գրաւոր բանաստեղծութիւն չէ՛:

— Անգիր բանաստեղծութիւն կա՞յ․ վախնամ Վեցհազարեայի նման սատանայական բան մըն է: Մեր բարեկամն ի՞նչ ըսել կ'ուզէ, պարոն Գրասէր, անգիր բանաստեղծութիւն ըսելով ի՞նչ կ'իմանաք դուք․ արդեօք երաժշտութի՞ւն է, սո – խա՞կ կամ նոթայի տետրա՞կ կայ սնտուկին մէջ․ նիմպալօ՞ է, ի՞նչ է:

Խանութպանն հետաքրքրաշարժ սնտուկի երեսի մէկ տախտակն արդէն հանած էր, եւ կլորիկ կլորի՜կ, բոլրիկ բոլրի՜կ կը փայլէին կը բուրէին, կը բուրբուրէին նարինջներն:

Ասո՞նք են բանաստեղծութիւնդ, գոչեց հրճուանօք Պետրոս աղան, որ կարի յօժ պտուղ, կամ մանաւանդ նարինջ կը սիրէր: Ո՛ւր էր թէ Վենետիկէն ալ գրաբարմրաբար գրքեր ու քերթութիւններ գա – լու տեղ՝ ամէն ատեն սանկ համով հոտով ու գունով գեղով բանաստեղծու – թիւններ գային: Ի՛նչ են ան նարինջի թախլիթ ոսկեզօծ հասար կլոր գիրքերը, Հայկ դիւցազն, Ոդիսականն, չինծու թափծու բանաստեղծութիւններ․ հինէն նորցած, նորէն հինցած, անհամ անհոտ, անմարսելի, անգործածելի բաներ: Ես ալ սա խօսքը փիլիսոփայ վարժապետէ մըն ալ լսած եմ, ու բոլորովին կատակ չեմ ըներ: Բուն բանաստեղծութիւնը՝ աղէկ ըսիր՝ ահա սա նարինջներն են: Այնպէս չէ՞, սիրելի Գրասէր: Ես Հայր Արսէնին հետ չեմ փոխեր սա նարինջը․ սա՛ ձեռքինդ, Յովսէփ Աղա՛:

— Ես զայն մեր սիրելի Գրասէրին համար ընտրեցի․ ըսաւ պանծանօք գեղանձնեայ խանութպանն՝ որ կ'արդարացնէր իր սատուածաշնչական անունն: Եւ Գրասէրն, ո՞վ գիտէ, գուցէ բանաստեղծութիւն մը յօրինէ…

— Այդ նարինջէ՞ն գեղեցիկ… Բայց այդ սնտուկն ո՞ւրկէ կուգայ քեզի, հարցուց անհամբերութեամբ Պետրոս աղան:

— Երուսաղէմէն:

— Կատակը ձգենք հիմա: Ո՛չ Երուսաղէմի եւ ոչ Վենետիկի վանքէն սանկ ճաշակիս յարմար բան չի գար: Երուսաղէմէն կլորիկ հաֆիֆ մատնի կը բերեն, կամ… կլորիկ պարտք․ Վենետիկէն ալ՝ կամ գրաբար սուղ գրքեր կը բերեն, կամ … կլորիկ ճերմակ գլխարկ:

— Պետրոս աղա՛:

— Ըսէ՛, սնտուկ մը նարինջ ո՞ր կողմէն նուէր ղրկեցին քեզի․ դուն իմ ճանչցած մարդս չես եղեր․ թէ որ քիչ մը երկանկէկ հարցափորձ ընենք, ինծի կուգայ որ՝ Մոնթէ–Քրիսթոյի նման բան մը պիտի ելլէ քու մէջէդ:

— Մոնթէ–Քրիսթոյին հաւատացա՞ծ էք:

— Ես անհաւատ չեմ: Բայց քանի որ Ֆէրի քէօյի Փրէնկ աստուածածինին հրաշքները լսեցի, ու կտոր մըն ալ ատ տեսակ բժշկութիւններուն վրայ տեղե – կութիւններ առի, հրաշքներու վրայ հաւատքս խախտեցաւ, ու հիմա հրաշքներուն վրայ մենծ հաւատք մը չունիմ․ կամ թէ որ հրաշքի հաւատամ, Մոնթէ–Քրիսթոյին հայտէ հայտէ կը հաւատամ:

— Ի լուր այդ կրկնուած քաղցրահնչի՜ւն հայտէ անունին՝ սիրտս սկսաւ տրոփել: Բոլոր վիպասութեանց դիւցազնուհինե – րուն մէջէն ամէնէն աւելի սիրած եմ Հայտէն, զի Վիշտ կոչուած մոլորակի մը նախկին բնակիչն եմ եւ ես…

Պետրոս աղան շարունակեց․

ԵՂԻԱ ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ

(2 – Շար․)

ՁԵՌԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ

ԽՕՐՏԷԿՑԻՆԵՐՈՒՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Ամէն տեղէ եկած էին այս հանդէսին — Քանատայէն, Քալիֆորնիայէն, մօտակայ քաղաքներէն, եւ արուարձաններէն — անգամ մը եւս վերապրելու համար խօրտէկի փառապանծ անցեալը։

Մուտքին՝ կը ծախուէր «Խօրտէկի Պատմութիւնը», հաստափոր հատոր մը, 1025 էջերէ բաղկացած, պատկերազարդ։

Ի պատիւ խօրտէկցիներուն պէտք է ըսել որ յայտարարուած ժամէն առաջ սրահ լեցուած էր ժողովուրդը։ Բայց հետեւելով մեր հնադարեան աւանդութեան, հանդէսը սկսաւ ժամ մը ուշ։

Բազմազան մէզէներ շարուած էին սեղաններուն վրայ... մանթը, սու պէօրէյի, լէհմաճուն, փորով քիւֆթէ, առանց փորի քիւֆթէ, բաքլաւա, եւայլն։ Յայտագրին մէջ յիշուած «Առատ կերուխում» բացատրութիւնը խօրտէկցիներուն համար պարապ խօսք չէ։

Նուագին սկսելէ առաջ, ոմանք արդէն սկսած էին ումպ-ումպ օղի կլլել մարսողութեան գործողութիւնը դիւրացնելու համար։

Հանդէսը բացուեցաւ Միացեալ Նահանգներու ազգային օրհներգով, որ յոտնկայս թէ՛ երգուեցաւ եւ թէ նուագուեցաւ ալաթուրքա ոճով։

Ըստ յայտագրին, նուագածուներն էին արեւելեան երաժշտութեան Ամերիկայի ամէնէն երեւելի վարպետները... Ուտի Կարպիս, Քէմանի Նիքօ, Զուռնաճի Բօղ, Քանոնի Մելքոն եւ Տաւուլճի Սարը Բենիկ։ Որեւէ ծախք չխնայելով, վերջին վայրկեանին Նիւ Եորքէն բերել տուած էին Ալթուն Տիշլի Փերուզը իբրեւ մեներգող։

Համախօրտէկցիական Ընդհանուր Միութիւնը նոր կազմակերպութիւն մըն է։ Ա՛յն աստիճանի նոր է որ դեռ երկուքի չէ բաժնուած։ Միութեան Պոսթոնի մասնաճիւղին Մշակութային Յանձնախումբին ատենապետը հակիրճ «երկու խօսք»ով հանդէսին բացումը ըրաւ։ Իր ճառին բովանդակութիւնն էր հետեւեալը.

— Աստուածնի՛դ սիրէք խաօ, չատ բուդըրտը մի՛ հանէք, որպէսզի չալղըճինէրուն ձայնը լաւ լսուի. խօճա ճէ՛ չալղըճինէրը բան մը կը հասկնան, ճէ՛ տէ դուք, թէնք խու, շնորհակալ ենք»։

Այս ատենախօսութենէն ետքը սկսաւ հանդէսին գեղարուեստական բաժինը, եւ խօրտէկցի օրիորդ մը երգեց Կոմիտասի «Հով Արէք»ը։ Այս կտորը դեռ չաւարտած ժողովուրդին մէջէն մէկը պոռաց. «Հայերէ՛ն ալ բան մը երգէ՛»...

Այս ինքնաբուխ արտայայտութիւնը պէտք չէ անքաղաքավարութիւն համարել, այլ պէտք է ընդունիլ իբրեւ հայրենասիրական խանդավառ բացադանչութիւն մը։

Հանդէսին այս պաշտօնական բաժնին ժամանակ սրահին մէջ կարգապահութիւնը կատարեալ էր։ Ներկաները իրարու հանդէպ ցոյց կուտային արեւելեան փափկանկատ քաղաքավարութիւն։ Յաճախ կը լսուէին այսպիսի խօսակցութիւններ.

— Ի՞նչպէս էք, օլուխ չօճո՞ւխ ի՞նչպէս են։

— Շատ լաւ ենք, թէնք խու, շնորհակալ ենք, ձեզի տեսանք աւելի՛ լաւ եղանք։

— Այդ ձեր ազնուութիւնն է։

— Թէնք խու, շնորհակալ ենք։

Յանձնախումբին անդամները գրեթէ կէս ժամի մը չափ աշխատեցան բարձրախօսը կարգի դնելու։ Ասիկա մեծ մտահոգութիւն պատճառեց ունկնդիրներուն, որոնք վախցան թէ նուագին ձայնը պէտք եղածէն չափ բարձր պիտի չլսուէր։ Ներկաներուն փափաքին տեղի տալով՝ բարձրախօսը այնքան բարձրացուցին որ ջութակին ձայնը սկսաւ լսուիլ զուռնայի պէս։

Վերջապէ՛ս սկսաւ յայտագրին ամենակարեւոր մասը՝ նուագը։

Ներդաշնակ բէշրէֆով մը սկսան նուագողները։

Ժողովուրդին խանդավառութիւնը չափ ու սահման չունէր։ Բէշրէֆին յաջորդեց սրտաշարժ երգ մը՝ «Խօրտէկ կէօլլէրտէ օլուր» (բառերը լճերու մէջ կ'ըլլան), ի յիշատակ խօրտէկին։

Ամէն կողմէ լսուեցան քաջալերական բացագանչութիւններ, — աֆէրի՛մ, մաաշալլա՛, եաշա՛...

Ցիրաւի, գնահատանքի արժանի էին թէ՛ երգողները եւ թէ նուագողները։ Ժողովուրդը այն աստիճան յուզուեցաւ, որ չատեր սկսան օղին ոտքի վրայ ճնկել, որպէսզի հրապարակով տեսնուէին։ Ուրիշներ սեղաններուն վրայ ելան եւ սկսան պորտախաղ պարել։

Մասնաւորապէս ուշադրութեան արժանի էին ուտի Կարպիսին երգած յուզիչ կազէլները։ Ըստ ինքեան, այս կազէլները կը գերազանցեն միայն այն չարականները, զորս ատենօք՝ ձեռքը ականջին դրած կ'երգէր Սամաթիոյ Սուրբ Գէորգ եկեղեցւոյ դպրապետ՝ Ուզուն Կարապետը։

Այսպիսի արեւելեան երաժշտութիւն մը կարենալ հասկնալու, գնահատելու եւ վայելելու համար մարդ պէտք է մտիկ ըրած ժամանակ օղի խմէ։ Այդ վիճակին մէջ՝ մարդ որքա՛ն մտիկ ընէ այս տեսակ երաժշտութիւն մը, ա՛յնքան կը գնահատէ զայն։ Ո՛րքան գնահատէ՝ այնքա՛ն կը յուզուի։ Որքա՛ն յուզուի՝ այնքա՛ն կը խանդավառուի՝ եւ որքան խանդավառուի՝ այնքան պահանջ կը զգայ օղի խմելու։ Ի հարկէ, մարդ որքան խմէ, այնքան աւելի կը վերջոյ, երաժշտութիւնն ու օղին ա՛յնքան կ'ազդեն վրադ, որ հարկ կը զգաս... կնիկդ ծեծելու։ Եթէ ամուսնացած չես, անշուշտ քիչ մը անպատեհ է ուրիշին կինը ծեծել։ Այս պարագային՝ տղամարդու մը հետ կը բռնուիս, պայմանով որ ընտրած հակառակորդդ քեզմէ պզտիկ ըլլայ։

Թէեւ այս հանդէսին ալ տեղի ունեցան այս կարգի քանի մը աննշան միջադէպեր, սակայն պէտք է խոստովանիլ որ ժողովուրդը լաւ քէյֆ ըրաւ։ Կերաւ, խմեց, պարեց, երգեց... եւ ազգին գործերը զգալիօրէն առաջ գացին։

Չալղըճըները վեց ժամ անընդհատ նուագեցին զանազան եղանակներ... չիֆթէ թէլլի, բէշրէֆ, հիճազքեար, հիճազքեար քիւրտի, հիւզամ, աճէմ աշըրան, սապահ, րասթ, ճէհավէնտ, քանթօ, ճէվա կիւզէլ, ուշաք, պէյաթի, հիւսէյնի, ճէզայիր, եւայլն, եւայլն։

Ոմանք իրենք զիրենք խօրտէկ փոխադրուած զգացին։ Ուրիշներ ապրեցան հազար ու մէկ գիշերներու մթնոլորտի մէջ։ Իսկ ես ինքզինքս կարծեցի Պոլիս, Շիշլիի կողմը գտնուող Տէլի Սրապին մէյխանէն...։

ԵՆՈՎՔ ԼԱԶԻՆԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Պ. ԴՈՒՐԵԱՆԻ ԵՐԿՀԱՏՈՐԵԱԿԸ

Երեւանի մէջ լոյս տեսած է Պետրոս Դուրեանի երկերու հաւաքածոյին երկրորդ հատորը։ Ասով վերջ կը գտնէ բանաստեղծին գրական ժառանգութեան ամբողջական հրատարակութիւնը, որուն ձեռնարկած էր տարիներ առաջ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի գրականութեան հիմնարկութիւնը։

Երկրորդ հատորին մէջ ամփոփուած է Դուրեանի թատերական ժառանգութիւնը՝ եօթը ստեղծագործութիւն։ Ասոնք ունին հետեւեալ խորագիրները.— «Վարդ եւ Շուշան կամ Հովիւք Մասեաց», «Սեւ հողեր կամ յետին գիշեր Արարատեան», «Արտաշէս Աշխարհակալ», «Անկումն Արշակունի Հարստութեան», «Ասպատակութիւնք Պարսկաց ի Հայս կամ Աւերումն Անի Մայրաքաղաքին Բագրատունեաց», «Թատրոն կամ Թշուառներ» եւ «Տարագիր ի Սիպերիա»։

Դուրեանի յետ մահու առաջին հաւաքածոյին մէջ զետեղուած է միայն հինգ թատերախաղ։ Տպագրական ծախքերը մեծ ըլլալով չորս ուրիշ թատերախաղեր ժողովածուէն դուրս մնացած են։ Անոնց ձեռագիրները յետագային չեն գտնուած Դուրեանի դիւանին մէջ, որովհետեւ, ինչպէս ինք կը գրէ, տոխպուած էր զանոնք «տակով փոխանակել»։ Բանաստեղծին եղբայրը՝ Եղիշէ Արք. Դուրեան մեծ ճիգով կը յաջողի ձեռք ձգել առաջին հաւաքածոյին մէջ տեղ չգտած «Արտաշէս Աշխարհակալ»ն ու «Տիգրան Բ.»ի երկու մասերը («Փիննա» եւ «Ասուդ կամ Լեզուահատն»)։ Այս վերջինը, յետագային, դարձեալ կորսուած է եւ թերեւս այս անգամ վերջնական ձեւով։ Արշակ Չօպանեանի դիւանին մէջ գտնուած է յիշեալ երկու մասերուն համառօտագրութիւնը։ Այս է, որ ներկայացուած է վերոյիշեալ հատորին մէջ։

Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքարանին մէջ 1959ին գտնուած է «Տարագիր ի Սիպերիա» ողբերգախաղը։ Կը հետեւի, ուրեմն, թէ Դուրեանի տասնեակ մը թատերախաղերէն մնացած է միայն այսքանը։

Երկու կորսուած թատերգութիւններուն միայն վերնագիրները ծանօթ են մեզի, մէկը կը կոչուի «Կործանումն Հռովմայ», միւսը՝ «Շահատակութիւնք Հայոց կամ Շուշանիկ»։ Համաձայն կարգ մը տեղեկութիւններու, ասոնք կիսաւարտ մնացած են։

Թատերգութիւնները Դուրեանի գրական ժառանգութեան ամէնէն ծաւալուն մասը կը կազմեն։ Ասոնցմէ «Թատրոն կամ Թշուառները» ժամանակակից կեանքէ է, «Տարագիր ի Սիպերիա»ն այլաբանական ողբերգութիւն է Մ. Նալբանդեանի մասին, «Վարդ եւ Շուշան»ը՝ սիրային, իսկ միւսները պատմական ողբերգութիւններ են։

Հատորի բնագիրը պատրաստած, ծանօթագրած, դժուար հասկնալի բառերու, անձնանուններու եւ տեղանուններու բառարանները կազմած է Ա. Շարուրեան, իսկ հատորը խմբագրած էր իր մահէն առաջ Պարոյր Սեւակ։

ՊՈՒՏ'Մ ԺՊԻՏ

Ամուսինը կայարան կ'ընկերանայ իր կնոջ որ կը մեկնի եւ կ'ըսէ «մինչեւ քարափ հետդ կուգամ»։

— Ոչ, չարժեր մէկ Ֆրանքի տոմս մը առնել միայն մեկնումս տեսնելու համար, սիրելիս։

— Այո՛, այո՛, այդքան ալ կ'արժէ։

×

Հիւլէական պատերազմը ամէն ինչ բնաջնջած է, միայն կը վերապրի զոյգ մը մարդակապիկ։

— Ահ, եթէ միայն բան մը ունենայինք ուտելիք, կ'ըսէ արուն։

Այդ պահուն էգը, ժպտելով խնձոր մը կ'երկարէ...

— Ա՜հ, ո՛չ, կ'ըսէ արուն, ամէն բան ծայրէն պիտի չսկսինք։

«ՑԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (149)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Վայ... աւելի աղէկ, ի՞նչ տեսակ գործեր։

— Առեւտրական ասպարէզին մէջ... շնորհքով գործեր։

— Կեցցես, տեսա՞ր մի աղէկ գործը, բնաւ մի կենար ու ձեռքէ մի փախցներ ատանկ գործ մը, գոչեց Մանուկ աղա, փող անցիր սա վարժապետութենէն... հրապարակի մարդ եղիր։

— Բայց իմ կոչումս ուսուցչութիւնն է։

— Կոչում-մոչում պարապ խօսքեր են, դուն դրամ վաստակելդ նայէ. վարժապետութեան մէջ ապագայ չկայ, ահա, աչքերնուս առջեւն են վարժապետները... ամէնէն աղէկը վերջ ի վերջոյ կամ անօթի կը մնայ եւ կամ հիւանդանոցին մէջ կեանքը կը վերջացնէ։

Պարոն Թորգոմ գոհ չմնաց Մանուկ աղայի այս տեսութենէն։ Ինք կը յուսար, որ Թաղականը պիտի ջանար զինքը համոզելու, որպէսզի ուսուցիչ մնայ եւ պիտի աղաչէր, որ վարժարանին մէջ պաշտօն ընդունի։

— Տեսնեմ, բսաւ, դեռ մտածելու ատեն ունիմ, ես ուսուցչութիւնը կը սիրեմ եւ նիւթականէն աւելի բարոյական վարձատրութիւն եւ գոհունակութիւն կը փնտռեմ... Ես պատրաստ եմ կրկին ուսուցչութեամբ ապրելու, բայց պայմանաւ...

Մանուկ աղա չհարցուց թէ ինչ էր այդ պայմանը, սակայն ուսուցիչը շարունակեց.

— Նախ պէտք է, որ կատարեալ գոհացում տրուի ինծի, յետոյ ամսական յաւելում ըլլայ եւ կանոնաւոր պայմանագրութիւն մը կնքուի առնուազն հինգ տարուան համար, որպէսզի այս կամ այն Թաղականին կամ հոգաբարձուին քմահաճոյքէն կախուած չըլլամ։

— Իրաւունք ունիս, պատասխանեց Մանուկ աղա, Պր. Թորգոմի խօսքը անպատասխան չթողելու համար։

— Հարկաւ իրաւունք ունիմ, գոչեց ուսուցիչը ուժ առնելով Թաղականին այս հաւանութենէն, քանի որ անհրաժեշտ պէտք ունին ինծի, քանի որ իրենք ստիպուած են դիմում ընել եւ խնդրել, որ պաշտօնս ընդունիմ, ուրեմն պէտք է, որ իմ պայմաններս ընդունին... այնպէս չէ՞։

— Անանկ է, միսիւ Թորգոմ։

— Ալ հերիք է, որքան որ չահագործեցին իմ բարեկամութիւնս... նախ պէտք է, որ արժանապատուութիւնս լիովին գոհացում գտնէ...

— Բայց խնդիրը ի՞նչ բանի վրայ է. հարցուց Մանուկ աղա միամտօրէն, ի՞նչ պաշտօն է ձեզի առաջարկուածը։

— Ի՞նչպէս, դուք լուր չունի՞ք, գոչեց Թորգոմ զարմացած։

— Չէ, քու մասիդ բան չեմ իմացած բնաւ։

— Թաղական Խորհուրդին մէջ խնդիրը չէ՞ ծեծուած։

— Ի՞նչ խնդիր...

— Ճանըմ, ինձ կրկին ազգային վարժարանին մէջ պաշտօն տալու խնդիրը։

— Բնաւ ատանկ խնդիր մը չէ եղած մեր մէջ... դուն ուրկէ՞ իմացար։

— Պարոն Սուսերեանցը ըսաւ։

— Պարոն Սուսերեանցը ըսաւ, որ Թաղական Խորհուրդը որոշած է քեզ պաշտօ՞ն տալ ազգային վարժարանին մէջ։

— Չէ, Թաղական Խորհուրդի խօսքը չըրաւ, խոստովանեցաւ ուսուցիչը, միայն թէ ըսաւ, որ եթէ ուզեմ, ինծի պաշտօն պիտի տրուի։

— Բնաւ լուր չունիմ, կ'երեւայ, որ Սուսերեանց իր կողմէ ատանկ բան մը ըսեր է։

— Առանց Թաղական Խորհուրդի հաւանութեան ի՞նչպէս կրնայ ինծի պաշտօն առաջարկել։

— Բնականաբար չի կրնար առաջարկել, եւ ճիշդ ասոր համար է, որ պարապ խօսք է ըսածը, որովհետեւ քեզի մտերմաբար ըսեմ, որչափ ատեն որ Մարգար էֆէնտին Թաղական Խորհուրդի ատենապետ մնայ՝ կարծեմ քեզի համար շատ յոյս չկայ մեր վարժարանին մէջ պաշտօն առնելու, եւ ասոր համար խորհուրդ կուտամ քեզի, որ առանց այդ տեսակ խօսքերու կարեւորութիւն տալու, գըլխուդ ճարը նայիս եւ եթէ ուրիշ գործ մը գտած ես, ձեռքէ չփախցնես... գիտես եա, ես քեզ կը սիրեմ, անոր համար այսպէս անկեղծօրէն կը խօսիմ։

— Շնորհակալ եմ, պատասխանեց Թորգոմ բոլորովին յուսաբեկ եղած։

Թաղականին խօսքերը պաղ ջուր մը լեցուցած էին իր երազներուն վրայ։

— Ես ալ արդէն պիտի չընդունէի վարժարանին մէջ պաշտօն, կմկմաց։ Տարբեր բան՝ եթէ բոլոր պայմաններս ընդունին։

— Ինչ որ է, պատասխանեց Մանուկ աղա, խնդիրը այն է, որ քեզի պաշտօն առաջարկող չկայ առայժմ։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՊԵՐԼԻՆԷՆ Պր. Ռուտոլֆ Սարաֆեան, Պր. Լուտվիկ Սարաֆեան, Տիկին Փաուլա Քէօնիկ (ծնեալ Քալէնպախ), Տէր եւ Տիկին Ալֆրէտ Մուրատեան եւ զաւակները եւ Տիկին Արուսեակ Սանթէրեան կը ծանուցանեն իրենց յոյժ սիրեցեալ մօր, քրոջ, մօրաքրոջ, մեծ մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՄԱԹԻԼՏԸ ՍԱՐԱՖԵԱՆԻ
(ծնեալ Քալէնպախ)

մահը, որ պատահեցաւ Պերլին յետ կարճատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Պերլին 1 Սեպտեմբերին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Ս. Սաղաթէլեան, Տէր եւ Տիկին Հ. Պալեան, Տէր եւ Տիկին Նուրհան Անտոնեան, Տէր եւ Տիկին Միհրան Անտոնեան եւ համայն ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (Սեպտեմբեր 10) առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԵՌԱՆԴԻԿ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Այրի Տիկին Հնազանդ Ռուբէնեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՅԱԿՈԲ ՌՈՒԲԷՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ այս Կիրակի (Սեպտ. 10) առաւօտ Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Տիրամայր Արաքսի Նազգաշեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի, 10 Սեպտեմբեր, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ յաւարտ պատարագի հոգեհանգիստ կը կատարուի իրենց Հալէպի մէջ մահացած ամուսնոյն եւ հօր՝

ՀԱՅԿ ՆԱԶԳԱՇԵԱՆԻ

հոգւոյն համար, անոր մահուան քառասունքին առիթով:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՇԱՒԻԼ.— Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերուհիները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկերուհի Տիրամար Աթանեանի իր եղբօր Յակոբ Տէր-Յակոբեանի մահուան առթիւ:

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին ծանօթ հաւաքավայրը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը, 9 Սեպտեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ահարոնեան ակումբը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Շատ կարեւոր օրակարգ:

ՊՈՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ, Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

եւ կը ձեռնադրէ հետեւեալները.— Լեւոն Պէշլեան, Գրիգոր Շվոտեան, Վահագն Տէրտէրեան եւ Սարգիս Գըլըճեան:

Կը հրաւիրուին բոլորը ներկայ ըլլալու այս արարողութեանց:

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ

44րդ ցանկ

Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Կարսեան (Քանլա-Պոքա), Տէր եւ Տիկին Կարապետ Թուլլեան, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Թուլլեան, Տիկին Նոյեմզար Թուլլեան, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Կարմիրեան, Տէր եւ Տիկին Ղազար Ալեւոխեան (Փիւժէ-Վառ), ազգասէր Փարիզցի մը, Պր. Յակոբ Կերտանեան, այրի Տիկին Լուիզ Մումճեան, Պր. Նազարէթ Տէր-Բարսեղեան, Պր. Կարապետ Մէհլէմէճեան, Պր. Ռաֆֆի Պապալեան, այրի Տիկին Մառի (Լա-Թուռ-տիւ-Փէն), Պր. Գէորգ Զաքըրեան, Պր. Աշոտ Ադիկեան, Պր. Գասպարեան (Փոն-տը-Շերիւ), Տիկին Ռոմելա Համամճեան (Լիոն), այրի Տիկին Արաքսի Գէորգեան, Տէր եւ Տիկին Առնու Լուպէ (Վօ-ան-Վըլէն), այրի Տիկին Անժէլ Քրդարճեան (Տէսին), Պր. Արամ Ճէնէզեան ընտանիք, Պր. Վարդան Մալաթեան (Փարիզ) 50ական ֆր.:

Նախկին գումար 142.884,38
44րդ ցանկի գումար 1.100
Ընդհ. գումար 143.984,38

ՎԱՐՁՈՒ Է

Փարիզի կեդրոնը, չորս սենեակնոց յարկաբաժին մը, կահաւորուած կամ ոչ, Բ. յարկ, բոլոր արդիական յարմարութիւններով:

Դիմել՝ 345-89-87

Pèlerinage à Antelias (Liban)

du 15 au 29 octobre

Organisé par

agence de voyages SEVAN

50, Cours de la Liberté — LYON

Tél. : 60-13-66

Voyage organisé de 14 jours au Liban. de PARIS, de LYON ou de MARSEILLE par avion pour BEYROUTH. Séjour en demi-pension, Hôtel 1ère classe, chambre double climatisée avec salle de bain

— Dimanche 22 Oct. 1972 : Messe à l'Eglise du Catolicossat Arménien à Antelias et Bénédiction de la Sainte Chrême par S. S. Khoren 1er Catholicos de Cilicie.

— Visite des Institutions Arméniennes, nombreuses excursions organisées sur place par Mr. Varoujan Sarkissian.

Prix par personne : PARIS/PARIS, LYON/LYON MARSEILLE/MARSEILLE

1550 F.

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԱՆԹԻԼԻԱՍ ՄԻՒՌՈՆՕՐՀՆԷՔԻ ԱՌԹԻՒ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 15էն 29

Այս տարի Սեւան Վոյաժի Տնօրէնութիւնը բացառիկ առիթ մը կ'ընծայէ ֆրանսահայ գաղութին՝ ներկայ գտնուելու Անթիլիասի մէջ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Ն. Ս. Օ. Վեհ. Տ. Խորէն Ա. Կաթողիկոսի կողմէ կատարուելիք Ս. Միւռոնի օրհնութեան արարողութեանց յառաջիկայ 22 Հոկտեմբեր 1972ին: Այս առիթով ծրագրուած են զանազան շրջապտոյտներ Լիբանանի տեսարժան և գեղատեսիլ վայրերը, ինչպէս նաև Պէյրութ տեղի ունենալիք ժողովրդ. քնականներու բացման հանդիսութեանց Լիբանանի Հանրապետութեան նախագահին ներկայութեան եւ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան ի Լիբանան հաստատման եւ Դպրեվանքի բացման քառասնամեակի հանդիսութեանց:

ԳԻՆ՝ 1550 ֆր. օդանաւով երթուդարձ, առաջնակարգ պանդոկ կէս-փանսիոն

Տեղերը սահմանափակ ըլլալուն պատճառով, կը խնդրուի աճապարել արձանագրութեանց համար:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՄԱՐ

Պայմանները չեն փոխուած:

Մանրամասնութիւններու համար դիմել՝

Պօմոն՝ Հայր Գեղամ Վրդ. Հեռ. 51-73-50
Սէն-Լու՝ Տէր Շահան Քհյ. 47-97-13
Պլ. Օտտօ՝ Տէր-Նշան Քհյ. 50-18-23

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզի Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը՝ Հոկտեմբեր 22ին: (Եղանակին առաջին եւ խիստ փայլուն պարահանդէսը) Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

Կապոյտ Խաչի, Լիոնի մասնաճիւղին, տարեկան պարահանդէսը, 18 Նոյեմբեր, Շաբաթ գիշեր, Շարպօնիէռի շքեղ սրահներուն մէջ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ղազարեան Գրիգոր, ծնած 1920ին, Պոլիս: Հօրը անունը՝ Միհրդատի Ղազարեան, մօրը՝ Զարուհի Ղազարեան, քոյրը՝ Փերուզ Ղազարեան:

Լուր ունեցողներէն դիմել՝

Mr et Mme Artinian

14, Bd. de la Chapelle — Paris (18)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU

Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՃԱՇ ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Հայ Մշակոյթի Տան Տիկնանց Օժանդակ Միութիւնը, մատաղօրհնութեան արարողութենէ մը վերջ, ճաշ մը պիտի տայ Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, Սեպտեմբեր 24ին, ի պատիւ

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ

եւ տեղւոյն եկեղեցւոյ բարերարներուն:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՊՈՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ

Կապոյտ Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղին միօրեայ դպրոցին Հայերէնի դասընթացքները պիտի վերսկսին 14 Սեպտ.ին,

Արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան 1 Սեպտ. Ուրբաթէն սկսեալ մինչեւ 12 Սեպտ. ամէն օր բացի Կիրակիէ, ժամը 9.30էն 11 եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

Պոմոնի եւ շրջակայքի ծնողքները ջերմօրէն կը հրաւիրուին, ամէն Հինգշաբթի կանոնաւորապէս առաջնորդել իրենց սիրասուն փոքրիկները Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ սրահը ուր մեր Մեծաջանչ լեզուին գիրը, երգն ու ոգին կը սպասեն իրենց:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ՈՒՐԲԱԹ
8
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI
8 SEPTEMBRE
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12.509

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.509

ՕՐՈՒԱՆ ԽՈՍՔԸ

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐԸ

—0—

Գ.

Նոյն իմաստով կը գրէր Յակոբ Այվազեան Հայրենիքի Ձայնի 1971 Հոկտ. 6ի թիւին մէջ, սա տարբերութեամբ միայն, որ մինչ անիկա ներգաղթի տարեկան թափնչափը 5.000 հոգի կը հաշուէր, Սով. Հայաստանի խմբագիրը 4.000ի կ'իջեցնէ այդ թիւը, հակասելով ինքն իրեն, — «տարիճանաբար աճում են» ին :

Հիմնուելով 5.000 հոգիի տարեչափին վրայ, 20 Մայիս 1972ին կը գրէինք Յառաջի մէջ.—

«Եթէ մէկ միլիոն հաշուենք տարագիր Հայութեան թիւը... երկու հարիւր տարի պէտք է, «մինչեւ որ աւարտուի հայրենադարձութիւնը» :

Ուրիշ առթիւ օրինակ կը բերէինք Իսրայէլը, ու բոլոր համեմատութիւնները պահելով, կը պահանջէինք, որ ծրագրուած ձեւով կազմակերպուի հայրենադարձութիւնը, որ Հայաստանի կառավարութիւնը հնարաւորութիւններ ստեղծէ աւելի մեծ թիւով տարագիրներ ընդունելու համար արտասահմանէն : Սակայն այժմ կը տեսնենք, որ տարեչափը փոխանակ յաւելում կրելու, 5000էն իջեր է 4000ի :

Իրե՛նք են ըսողը :

Մեր ըսածն ա՛յն է, որ Սփիւռքահայութիւնը ձուլումէ փրկելու, ազգապահպանումը իրապէս երաշխաւորելու միակ միջոցն է հայրենադարձութիւնը : Աւելի յստակ կարելի չէ խօսիլ :

Երկու խօսք ալ «Անչա»յի մասին, որ աժան դրամագլուխ դարձած է կարգ պաշտօնաթերթին :

Ըսած ենք եւ կը կրկնենք, որ «Անչա»ն դաշնակցական կազմակերպութիւն չէ : Ամերիկահայերը ստեղծած են զայն՝ ատղատ աշխարհ փոխադրելու համար վերջին պատերազմի ընթացքին Գերմանիա ապաստանած այն խորհրդային հպատակները, — զինուոր թէ քաղաքացի, — որոնք չէին ուզեր վերադառնալ իրենց երկիրը :

Գահիրէի Անչային առաջին եւ աւելի մեծ թիւով արձանագրուողներն եղան ռամկավարները : Պէյրութի Անչան կարեւորութեան սահմաններուն մէջ օգնեց Ռումանիայէն ու Պուլկարիայէն ձերբազատելու համար անհուն զոհողութիւններ ստանձնող հայրենակիցներու տեղափոխութեան եւ ազատ երկիրներ հաստատուելուն : Համայնավար վարչաձեւի ենթակայ այդ երկիրներու Հայերը ինչո՞ւ կ'ուզէին դուրս գալ ա՛յնքան տարիներու իրենց երկրորդ հայրենիքէն : Ինչո՞ւ Հայաստանի կառավարութիւնը ակր չզարմա՛ւ անոնց :

Անչայի աջակցութեամբ Սով. Հայաստան կը յիշէ անունը «Զօրջ Մարտիկեան»ի, իբրեւ «մեծ բարերար», «մեծ Հայ»ի, որուն յոբելեանը կը տօնուի, որու պատուին հանդէսներ ու հացկերոյթներ կը կազմակերպուին եղեր : Ու կ'աւելցնէ.

«Իսկ Անթիլիասի գահակալը չտալեց «մեծ Հայ»ի կուրծքը զարդարել կաթողիկոսութեան բարձրագոյն շքանշանով» :

Սփիւռքահայութեան ճակատագրով ըղբաղելու յաւակնող, սակայն անոր կեանքին անտեղեակ խմբագրին մղձաւանջը փարատելու համար յայտնենք, որ Խորէն Ա. կաթողիկոս Մարտիկեանին կուրծքը զարդարեց ո՛չ թէ իբրեւ Անչայի նախագահի, այլ իբրեւ ազգային «մեծ բարերար»ի, որ իր դրամով կառոյց «Ճորճ Մարտիկեան Վարժարան»ը, Կաթողիկոսարանին կից, Անթիլիասի հայ համայնքի երկսեռ աշակերտներուն համար :

Եզրակացութի՞ւն :

Առանց ազդուելու Երեւանէն փչող խրատմբեր եւ դառնաշունչ հովերէն, Հ. Յ. դաշնակցութիւնը անխոնջ ու անվհատ, հայրենասիրաբար եւ անհուն զոհողութիւններով յիսուներկու տարիէ ի վեր կը կատարէ կարելին եւ այսուհետեւ եւս պիտի շարունակէ կատարել՝ ազգապահպանման ճակատին վրայ, ձուլումէ եւ վերջնական կորուստէ փրկելու համար Սփիւռքահայութիւնը, որուն ծոցէն բըխած է եւ որուն ազգային ու քաղաքական բաղձանքներուն ու պահանջներուն հարազատ արտայայտիչն է :

Դաշնակցութիւնը կը ջատագովէ եւ կը քաջալերէ հայրենադարձութիւնը, իբրեւ լաւագոյն միջոցը տարագիր Հայութեան փրկութեան :

Ի գիտութիւն՝ պատմութիւնը կեղծողներուն եւ նենգափոխողներուն :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԵՊՔԵՐԸ

ԽԱՂԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ ԲԱՅՑ ...

—0—

Ինչպէս գրած էինք երէկ, Ողիմպիական Միջազգային Կոմիտէն որոշեց խաղերը շարունակել թէեւ, աւելորդ է ըսել, որ մթնոլորտը չի կրնար նոյնն ըլլալ : Իսրայէլ, պարզ է, քաշուեցաւ : Քաշուած են նաեւ կարգ մը արաբական երկիրներ (Եգիպտոս, Լիբիա, Քուէյթ) բայց ըստ թղթակիցներուն Չորեքշաբթի իրիկուն Միւնիխ վերադարձած էր իր ուրախ ու զուարթ դիմագիծը եւ այլեւս Միւնիխի ոգերզութիւնը կը շարունակուի Միւնիխէն դուրս : Իսրայէլ կ'ուզէ որ Միացեալ Նահանգներն ու Արեւմտեան Գերմանիա խաղերէն քաշուին, նոյնը կը պահանջէ Նիւ Եորք Թայմզ : Չորեքշաբթի առաւ իսրայէլացի զոհերուն ի յիշատակ եղած արարողութեան չեն մասնակցած Խորհ. Միութիւն եւ արաբական երկիրները : Այս վերջինները ջարդին ամբողջ պատասխանատուութիւնը կը թողուն Գերմանացիներուն վրայ, ինչ որ անշուշտ ամէնէն դիւրին լուծումն է բայց յստակ է որ իսրայէլեան ճնշումին տակ գործած են գերման իշխանութիւնները, որոնք շատ աւելի պախարակելի պիտի նկատուէին եթէ ձգէին որ ինը իսրայէլացի պատանդ արաբական մայրաքաղաք մը երթան : Իսրայէլի դիրքը շատ որոշ էր.— « Պատանդները մահուան դատապարտուած են պէտք է փորձ մը ընել ամէն գնով » : Այս փորձն է որ ձախողեցաւ : Այլ խօսքով հաշիւը ճիշդ էր բայց սխալ ելաւ : Գերմանիա որոշած է արդէն «Սպիտակ Գիրք» մը հրատարակել մանրամասն պարզելով Միւնիխի սեւ օրուան բոլոր մանրամասնութիւնները : Մարք Շփից, ամերիկացի ախոյեանը (7 ոսկի շքանշան) որ իր հրեայ ծագումին պատճառով Միւնիխէն մեկնած էր Երեքշաբթի օր, յայտարարած է Լոնտոնի մէջ, թէ ապահովութեան միջոցները աւելի լաւ էին քան Մեքսիքօ :

× Մոսկուայի Լիբանանեան դեսպանատան առջեւ ցոյց մը կատարած են շուրջ 50 Հրեաներ, որոնց կարգին խորհրդային հիւլէական ռումբի հայրը՝ Անդրէյ Սախարով, բողոքելու համար Միւնիխի ջարդին դէմ : Սախարով ձերբակալուած ապա ազատ արձակուած է :

× Իսրայէլ կը պահանջէ որ բոլոր երկիրները արտակարգ միջոցներ ձեռք առնեն ահաբեկչական այս գործունէութեան դէմ մինչ Ուաշինկթընի Ծերակոյտը կ'ուզէ որ Միացեալ Նահանգները չօգնեն այն Պետութիւններուն, որոնք ապաստան կուտան Պաղեստինցիներուն :

× Արաբական երկիրներէն միայն Յորդանանն է որ բացէ ի բաց դատապարտած է Պաղեստինցիներու արարքը, մինչ Պէյրութ ցաւ կը յայտնէ իսկ միւս երկիրները կը լռեն :

× Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութիւնը զեկոյցով մը կը դատապարտէ «արկածախնդրական մեթոտները» որոնք կը վնասեն արաբական դատին :

Փարիզի մէջ քանի մը հազար հոգի ցոյց կատարած են Ռիւ տը լա Վիքթուարի սինակոկին առջեւ, ապա թափօրը գացած է մինչեւ իսրայէլեան դեսպանատուն :

× Իսրայէլացի 11 զոհերու դագաղները Իսրայէլ կը հասնէին Հինգշաբթի առաւօտ եւ արարողութեան ներկայ կ'ըլլար նաեւ Տիկին Կոլտա Մէյր :

× Ինչպէս նախատեսուած էր Նախագահ Փոմփիտու Միւնիխ կ'երթայ շաբթուս վերջ ուր պիտի տեսակցի նաեւ վարչապետ Պրանտի հետ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

ԸՆԴՀԱՆՐԱՊԷՍ ԳՈՀԱՑՈՒՄ ՉԻ ՏԱՐ

—0—

«Լեռը մուկ մը ծնաւ» յայտարարեց Համայնավար կուսակցութեան փոխ-քարտուղար՝ Ժորժ Մարշէ, այս ձեւով մեկնաբանելով կառավարական ընկերային ծրագիրը, որ գոհացում չի տար ընդհանրապէս, թէեւ երկուքուկէս միլիառի պիւտճէի յաւելում մը կը նշանակէ կառավարութեան համար :

Ընկերային նպաստ.— Ընկերային նըպաստներու համար կը ջնջուին այլեւս պանազան շրջաններու զեղչերը : Այս շըրջանները թիւով չորս էին եւ մէկէն չորս առ հարիւր զեղչ մը կը նշանակէին :

Հանգստեան թոշակ.— Տարեկան նուազագոյնը կը բարձրանայ 4500 ֆրանքի : Անկէ զատ այդ թոշակին սակը պիտի որոշուի ոչ թէ վերջին տասը տարիներու աշխատավարձքերու համեմատ, ինչպէս կ'ըլլար ցարդ, այլ տասը լաւագոյն տարիներու, այսինքն այն տասը տարինե - րուն վրայ, որոնց ընթացքին աշխատողը բարձրագոյն ամսական մը ստացած է :

Այրի կիներ.— Կառավարութիւնը որոշած է 65էն 55 տարեկանի իջեցնել թոշակի այն իրաւունքները զորս այրի կին մը կը ստանար իր ամուսնոյն մահէն ետք :

×

Այս պիւտճէին մէկ մասը կ'ապահովուի կառքերու վինեէթի գինին յաւելումով 1973 Նոյեմբերէն սկսեալ :

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ (Սեպտեմբեր 4)

« ԱՐԱՐԱՏ »Ի ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Առանց իր երկու կարեւոր խաղացողներուն (ինչպէս յայտնի է Յովհ. Զանազանեան եւ Արկադի Անդրէասեան Խորհ. Միութեան ոլիմպիական խումբին հետ Միւնիխ կը գտնուին), «Արարատ» Սեպտեմբեր 3ին Մոսկուայի մէջ հանդիպում մը ունեցաւ տեղւոյն «Լոկոմոտիվ»ի հետ :

Խաղի 60րդ վայրկեանին Եդ. Մարգարով գնդակը կը փոխանցէ Սուրէն Մարտիրոսեանի, որ կ'արձանագրէ մրցումին միակ կոլը :

«Արարատ» 24 կէտ ունի ցայսօր :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՆԻՔՍԸՆԻ անձնական խորհրդատուն Մոսկուա կը մեկնի այս կիրակի : Հենրի Քիսինկէր եռօրեայ խորհրդակցութիւններ պիտի ունենայ խորհրդային վարիչներուն հետ :

ՈՒԿԱՆՏԱՅԻ նախագահը՝ Իտի Ամին յայտարարեց, թէ Անգլիացիք ծրագրած են սպաննել զինքը, ուրկէ նոր նախագահի մը ընտրութեամբ վերջ դրուի Ասիացիներու արտաքսումին, Լոնտոն «ոչ մէկ ճշմարտութիւն կայ այս ամբաստանութեան մէջ» յայտարարեց :

ԶԱՄԲԻԻ նախագահը՝ Քաունտա «ամօթալի, անմարդկային» որակեց Ուկանտայի նախագահին որոշումը՝ Ասիացիներու արտաքսումը երկրէն : Միւս կողմէ, Անգլիոյ Աշխատաւորական կուսակցութեան պետը՝ Հերոլտ Ուիլսըն Իտի Ամինը (Ուկանտայի նախագահը) նկատեց «մտային հիւանդ» մը :

ՖԻՆԼԱՆՏԱ եւ Արեւելեան Գերմանիա մտադիր են դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատել իրենց միջեւ : Նախնական համաձայնագիր մը ստորագրուած է արդէն այդ ուղղութեամբ : Արեւելեան Գերմանիայէն ընտանիք մը՝ չորս հոգիէ բաղկացած, յաջողած է փախուստ տալ դէպի Պավարիա :

ՖՐԱՆՍԱՑԻ Միշէլ Սիֆր, 33 տարեկան, ամբողջ վեց ամիս քարայրի մը մէջ անցընելէ ետք, առջի օր դուրս ելաւ գետնափոր քարանձաւէն : Ֆրանսացին գիտական ուսումնասիրութիւններ կատարեց հարիւր ոտք խորութեան մէջ : Գետնափոր քարանձաւը կը գտնուէր Թեքսասի մէջ : Առողջական վիճակը լաւ է : Կարօտը զգացած է իր կնոջ, ֆրանսական պանիրի (քամամպէր) եւ աղմուկի :

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ նախագահը՝ Թիթօ յայտարարեց, թէ խիստ մաքրագործում պէտք է կատարուի համայնավար շարքերէ ներս : Հոնկէ պէտք է հեռացուին ազգայնականները եւ բոլոր անոնք, որ դրամ դիզելով առանձնաշնորհեալ դաս մը կազմած են :

ՄԻԹԵՐԱՆ եւ Ընկերվարական կուսակցութեան գործադիր Կոմիտէն վճռապէս որոշած են յետաձգել Միթերանի Խորհ. Միութիւն այցելութիւնը : Միւս կողմէ Միթերան պիտի չգլխաւորէ ընկերվարական պատուիրակութիւնը Կիրակի օր Իւմանիթէի մեծ տօնին, ինչպէս նախատեսուած էր : Քլօտ Էսթիէ եւ Ժորժ Սէռ պիտի ներկայացնեն կուսակցութեան ղեկավարութիւնը : Կը թուի թէ ի վերջոյ Արբաւոմովի Նամակը պառակտում կը ձգէ երկու կուսակցութեանց միջեւ եւ խաղ կը քաշէ մեծամասնութեան հացին :

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

ՆԻՒԹԵՐ ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԳԻՒՂԵՐՈՒ ԵՒ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Ա.

ԽՄԲ.— «Պատմա-բանասիրական Հանդէս»ի անցեալ տարուան Բ. թիւին մէջ շահեկան յօդուած մը լոյս ընծայած էր Ա. Այվազեան՝ Նախիջեւանի հայկական պատմական յուշարձաններու վերաբերեալ (տես «Յառաջ»ի 1971 Սեպտեմբեր 24 եւ 25ի թիւերը):

Ա. Այվազեան երկրորդ ուսումնասիրութեամբ մը, լոյս տեսած վերոյիշեալ հանդէսի այս տարուան Բ. թիւին մէջ, կրկին կ'անդրադառնայ Նախիջեւանի պատմական յուշարձաններուն եւ գիւղերուն, այս անգամ աւելի լայն գիծերով:

Յօդուածագրին ուսումնասիրութիւնները ցոյց կուտան եւ կը հաստատեն Նախիջեւանի հայկական դիմագիծը անցեալին: Ասիկա խորքին մէջ փաստացի հերքումն է Ադրբէջանցի «պատմաբաններու» եւ կարգ մը ռուս հեղինակներու անհեթեթ վարկածին, թէ Արցախն ու Ուտիքը, նոյնիսկ Սիւնիքը, այսինքն Ղարաբաղէն Զանգեզուր, Նախիջեւան եւ մինչեւ Սեւանի շրջանը անցեալին ոչ-հայկական շրջաններ եղած են:

Ա. Այվազեանի ուսումնասիրութիւնը կը ներկայացնենք որոշ յապաւումներով:

×

Պատմահնագիտական ուսումնասիրութիւնները կարելիութիւն կը ստեղծեն լուսաբանելու պատմական Նախիջեւանի Ճահուկ (Շահապունիք) գաւառի բազմաթիւ վայրերու տեղագրութիւնը, ներկայացնելու յուշարձանները: Այս գետնի վրայ աչքի առջեւ պէտք է ունենալ Ստ. Օրբելեանի (ԺԳ. դարու պատմագիր) պատմութեան հատորը, որու ՀԳ. բաժնին մէջ ներկայացուած է Ճահուկ գաւառի կազմութեան պատմութիւնը: Ըստ տրուած տեղեկութիւններուն Ճահուկը եղած է Սիւնիքի 14րդ գաւառը: Ներկայացուած են 48 գիւղեր: Անհրաժեշտ կը համարինք ընդգծել, որ այս գաւառի գիւղերու մեծ մասին անցեալին, պատմական յուշարձաններու շինութեան վերաբերեալ մատենագիտական եւ վիմագրական տեղեկութիւններ չկան: Այս պատճառով հնարաւորութեան սահմաններուն մէջ արձանագրած ենք բնակավայրերու շրջակայքը գտնուող գիւղերու տեղերը, եկեղեցիները եւ այլ պատմական յուշարձանները, ինչպէս նաեւ օգտուած ենք ժողովրդական աւանդութիւններէն:

Ճահուկ գաւառի յուշարձանները (եկեղեցիներ, վանքեր) հիմնուած են ընդհանրապէս ԺԲ.–ԺԶ եւ ԺԶ.–ԺԷ. դարերուն: Բազմաթիւ յուշարձաններ քանդուած են ԺԹ. դարու առաջին կէսին, դարավերջին եւ առաջին համաշխարհային պատերազմի տարիներուն:

Պատմական Ճահուկ գաւառը բաժնուած էր երկու մասի, որու Շահապունիք մասը երբեմն եղած է առանձին գաւառ:

Պատմական Շահապունիք գաւառը այժմ Նախիջեւանի Շահբուզի շրջանն է, որ կազմուած է 1930ական թուականներուն: Անոր այժմու տարածութիւնն է 815 քառ. քիլոմեթր: Ան սահմանակից է պատմական Վայոց Ձորին (Հայաստանի Ազիզբէկովի շրջան), Ծղուկին (Հայաստանի Սիսիանի շրջան), Երնջակին (Նախիջեւանի Ջուլֆայի շրջան) եւ Ճահուկին (ներկայիս Նախիջեւանի շրջանի մէկ մասը):

Խոզրամիր. — *Այս գիւղատեղին կը գտնուի պատմական Կոնքի, Կուքի գիւղէն մօտ հինգ քիլմ. վեր, «Կարնի Գէօլ» լճակին մօտ: Այս գիւղին անցեալը ծանօթ չէ եւ անմարդաբնակ է երկար ժամանակէ ի վեր: Փլատակներու մէջ մնացած խաչքար – տապանաքարերը կը վկայեն, որ այս գիւղը հին հայկ. բնակավայր մըն է եղած, մօտաւորապէս 30–40 տուն բնակչութեամբ:*

Քիւքի (*Կոնքի, Կուքի*). — *Ասիկա Ստեփանոս Օրբելեանի յիշատակած Կուքի գիւղն է, որ Շահապունիքի հին հայկական գիւղերէն մէկն է: Այս իրողութեան վկայութիւնը կուտան գիւղին մօտերը գտնուող նախնադարեան մարդոց դամբարանները, բնակավայրերու, ամրոցներու, եկեղեցիներու աւերակները: Պատմական Կոնքին մեծ գիւղ էր: Ունեցած է յայտնի Ս. Նշան (Հազարաբիւրաց, Հազարափրկիչ) վանքը, Ս. Գրիգոր, Ս. Աստուածածին, Ս. Վարդան եկեղեցիները: Բայց այժմ այդ չորս աղօթատեղիներն ալ աւերակ վիճակի մէջ են եւ վերջին երեք եկեղեցիներու հետքերը հազիւ կը տեսնուին: Ս. Վարդան եկեղեցիի աւերակներուն վրայ Ի. դարու սկիզբները մզկիթ մը հաստատած են: Ս. Նշան վանքը հիմնուած է ԺԲ. դարուն եւ վերաշինուած է ԺԷ. դարուն: Միջին դարուն Շահապունիքի հոգեւոր եւ կրթական կեդրոններէն մէկն էր:*

Նուխարի Ռեմեշէն (*Անուշաւան*). — *Մեր կարծիքով Անուշաւան գիւղը կը գտնուէր հոս: Անոր հնութիւնները կը հաստատեն գիւղին հին եւ հայկական ըլլալը: Շրջակայքը կան անդապղնձի դարու բնակավայրեր, ուրկէ յայտնաբերուած են հնագիտական իրեր: Գիւղէն քիչ մը հեռու կը գտնուի հայկական բաւական մեծ գերեզմանատուն մը: Գիւղը ունեցած է նաեւ քարաշէն եկեղեցի:*

Աշաղը Ռեմեշին (*Արմաւաշէն*). — *Շրջանի Հայերը աւանդութիւն մը կը պատմեն, ըստ որու գիւղին իսկական անունը եղած է Ուռամիջին, այսինքն ուռենիներու մէջ տեղաւորուած գիւղ: Ասիկա կարծես կը փաստէ գիւղին շրջակայքը գտնուող բազմաթիւ ուռենիներով: Արմաւաշէն ունեցած է եկեղեցի, որուն աւերակները դեռ կ'երեւին. ճանչցուած է իբրեւ սրբավայր — Արմաւաշէնի գերեզմանատունը այժմ ունի աւելի քան 200 քանդակազարդ տապանաքարեր: Գետի միւս ափին, բլրակի մը վրայ կայ մեծ եւ գեղեցիկ քանդակներով երկու խաչքար:*

Արինջ (*Ակոռի*). — *Ասիկա պատմական Շահապունիքի հայկական մեծ գիւղերէն մէկն է եղած: Դժբախտաբար, հին աղբիւրներու մէջ յիշատակութիւն չկայ անոր մասին: Գիւղի հայկական եկեղեցին, Մարիամ Աստուածածին անունով, կը գտնուէր գիւղին կեդրոնը: Մօտաւորապէս 1675–1677ին Նախիջեւանի Շարիֆ խանի յելուզակները զայն աւերած են: Յետոյ, 1874ին, հին եկեղեցիին տեղ գիւղացիները շինած են նոր մը (դրան գլխաքարը 1874 թուականով ներկայիս կը գտնուի գիւղի հին գերեզմանատան մէջ), որ ներկայիս կրկին աւերակ է:*

Հին եւ Նոր Արինջի մօտերը յայտնաբերուած են հայկական հին դամբարաններ, պաշտամունքի իրեր: Ներկայիս գիւղէն մէկ քիլոմեթր հեռու «Գեացուկ» բլրակին վրայ կը մնայ Կոյս Վառվառ մատուռը:

ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹԻ ԱՌԱՍՊԵԼԸ ՓՈՐԹՈՒԿԱԼՑԻ ՃԱՄԲՈՐԴՆԵՐՈՒ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՄԲ

«Սասունցի Դաւիթ» դիւցազնավէպը, ինչպէս յայտնի է, առաջին անգամ հրատարակած է Գ. Սրուանձտեան 1874ին Կ. Պոլիս՝ «Սասունցի Դաւիթ կամ Մհերի դուռը» խորագրով: Սակայն կը պարզուի, որ այդ թուականէն աւելի քան երեք դար առաջ հայկական դիւցազնավէպի մասին արձանագրութիւններ կատարած են Փորթուկալցի երկու ճամբորդներ՝ Անթոնիօ Թենեյրօ եւ Մըսթր Ալֆոնսօ: Անոնց ուղեգրութիւնները ուսումնասիրած եւ գտնոնք Լիզպոնի մէջ հրատարակած է Ռուբէն Կիւլպէնկեան:

Անթոնիօ Թենեյրօ 1523–29ին քանի մը ճամբորդութիւններ կատարած է դէպի արեւելեան երկիրներ: Իր երկրորդ ճամբորդութեան ընթացքին՝ 1524–25ին, ան անցած է Հայաստանէն եւ իր ուղեգրութեան մէջ յիշած է «Սամսամի», այսինքն՝ Սասունի անունը, ինչպէս նաեւ «Սամսոն հայ թագաւորը»: Ըստ երեւոյթին, ան նկատի ունեցած է Սասունցի հայ դիւցազնը:

Մ. Ալֆոնսոյի ճամբորդութիւնը տեւած է 1565 Փետրուարէն մինչեւ 1566 Օգոստոս: Ան ուղղակի յիշատակած է Դաւիթի անունը: Ան մանրամասն նկարագրելով Հիզու քաղաքը, որ կը գտնուի Սասունի լեռներուն վրայ, հետեւեալը կ'արձանագրէ.— «Այս քաղաքն է ապրած միշտ (որովհետեւ շատ կը սիրէր զայն) հսկայ թագաւոր Դաւիթը, որ կ'իշխէ Հայաստանի վրայ: Ան քանդած էր Ախլաթ քաղաքը: Հոս կը գտնուէր նաեւ անոր հսկայ կինը՝ Խանդութը: Ան, ըստ սովորութեան, ոտքերուն կ'անցընէր ոսկեայ հսկայ օղեր, այնքան լայն, որ սովորական մարդու մը գլուխն ու մարմինը կրնային անոր մէջէն անցնիլ: Ան թաղուած է քաղաքէն քիչ հեռու, եւ այն Քիւրտը, որ այժմ կ'իշխէ քաղաքին, անոր գերեզմանէն հանած է այդ օղերը, իսկ թագաւորի գերեզմանէն՝ ոսկի խաչ մը: Հայերը զայն անուանած են «Սուրբ Նշան», որովհետեւ այնքան զօրութիւն ունէր, որ երբ այդ խաչը պատերազմի կը տարուէր, ոչ մէկ զէնք չէր կրնար անոր վնասել»:

Մ. Ալֆոնսօ մանրամասն նկարագրած է նաեւ Ախլաթ (Խլաթ) քաղաքը, ուր իբրեւ թէ թագաւորած է Դաւիթ, յետագային զայն քանդելով, որպէսզի թշնամիին ձեռքը չանցնի:

Ռ. Կիւլպէնկեան, հիմնուելով այս արձանագրութիւններուն վրայ, եւ նկատի առնելով, որ Ժ. դարէն ետք Խլաթի մէջ հայ իշխաններ գոյութիւն չեն ունեցած, նկատել կուտայ, թէ դիւցազնավէպը պէտք է ստեղծուած ըլլայ այդ դարուն: Ըստ հեղինակին, Խլաթ քաղաքի պատմութիւնը ուսումնասիրելով հաւանաբար կարելի ըլլայ հայկական դիւցազնավէպին պատմական հիմքերը հետազօտել:

Այս կէտը արժանի է հայ բանասէրներու ուշադրութեան:

Ա. ԿԵՍՈՅԵԱՆ

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՄԱԿՐԻՆԷ

—o—

— Ա՛խ Մոնթէ-Քրիսթօ. տեսա՞ր մի, գիրքը ան է: Տելեմաքն ալ անոր քով բան մը չէ: Աստուածներ, չաստուածներ, հին ու մին, չինծու մինծու բաներ. ինծի նմանող մէկը չգտայ ես ատ Արկածք Տելեմաքայ ըսուած գեղեցիկ գիրքին մէջ. կարելի է պատուելիներուն ու խորունկ կարդացողներուն ճաշակին աղէկ գայ Աթենասը, Աթանասը: Ինծի համար գիրք՝ նորէն կ'ըսեմ՝ Մոնթէ-Քրիսթօն է. քանի՛ քանի անգամ կարդացեր եմ: Իզմիրէն եկած ուրիշ ատ տեսակ գիրքերն ալ խոշոր ու փոքր՝ ժամանակին ու ժողովուրդին մտքին ու սրտին յարմար բաներ էին. ամէնքն ալ կարդացի ու կը կարդամ նորէն: Հարկաւ ամէնն ալ ծայրէ ծայր չհասկցայ, բայց հասկցածովս ալ կրնամ ըսել՝ ոտքէս մինչեւ գլուխս փոխուեցայ. հին Պետրոսը չեմ: Երուսաղէմ բեր, Յովսէփ աղա. Երուսաղէմը մեզի համար հազարներով Սաղմոս տպեց: Ի՛նչ օգուտ ըրաւ. վանքին պարտքը աւելցաւ:

Վենետիկը սնտուկ – սնտուկ Աղօթագիրք ու Վարք Սրբոց տպեց ու Հայոց ազգին մէջ ցրուեց. ազգը քանի՞ քայլ յառաջ գնաց ատ ոսկեզօծ աղօթագիրքերը ու տուցինայով վարք սրբոցները կարդալով (ու գրաբար ըլլալուն՝ կարդացածէն բանիկ չհասկնալով): Ոսկիները փուճ տեղերը վատնեցին ու կը վատնեն: Թէ որ Իզմիրը, թէ որ Պոլիսը չըլլար, թէ որ Սաղմոսին ու լիակատար Վարք Սրբոցին կապուած մնացած ըլլայինք մինչեւ այսօր, վա՛յ էր մեզի: Վենետիկ, Էջմիածին, Երուսաղէմ, Արմաշ, դեռ շատ ատեն կը քամէին ատ խեղճ ազգին քսակէն, ատ խեղճ ազգին կեանքէն... բայց Մեղուն եկաւ, Ոսկանեան ու Ռուսինեան եկան, Արմենակ Հայկունիէն սորվեցանք որ՝ մարմին ունինք, ու մարմինը պաշտելն ալ Աստուծոյ օրինաց դէմ չէ, Մամուրեանէն ու Չիլինկիրեանէն սորվեցանք որ՝ միտք ունինք, ու մինչեւ որ միտքերնիս չմշակենք մարդ չենք կրնար ըլլալ: Շահնազարեանէն ու Խրիմեանէն սորվեցանք որ՝ ազգութիւն ունինք, ու ատ ազգութիւնը պահելը մեր ամէնէն մեծ պարտականութիւնն է: Ասանկ կամաց կամաց արթնցանք, արթնցանք, հապա՞, ու տեսանք որ Սաղմոս, Նարեկ քաղելը շատ սուղի նստեր է մեզի... Գրասէրը ընտա՛ր քմծիծաղ մը կ'ընէ որովհետեւ իրեն բերնէն կը խօսիմ կոր: Մենք ալ հիմա քիչ շատ փիլիսոփայ եղանք: Ու երբ որ մեր քարոզիչը «Աշխարհքը սուտ է, նիւթը գարշելի է, գիտութիւնը պարապ է, փիլիսոփայութեան լոյսը կեղծ է», աս տեսակ խաւարեալ խօսքեր կ'ընէ քարոզին մէջ, եկեղեցիէն կ'առնեմ կը քալեմ ալ չիյտեմ որ քարոզիչը էնէլ վնասաւոր կ'ըլլէ, թէ՞ ես: Ինծի կուգայ որ մեր կղերը կտոր մը լեզուն փոխելու է. որովհետեւ, պատուական Գրասէր, դուն աղէկ ըսած էիր Մասիսի մէջ, որ կղերին կեանքը, վարքը փոխուած ու ժամանակին պահանջմունքներուն յարմարած է հիմա. ի՞նչ ընէ, կարգաւորն ալ մարդ է. մարդն ալ մարդու պէտքերը գոհացնելու է: Մեր ըսելուն հարկ չի մնար կոր, ու կղերը մարմնոյ պէտքերը մենէ էնէլ կը հոգայ կոր ա՛... Բայց գոնէ մեր կէսին չափ մարդու լեզու, տասնըիններորդ դարուն մէջ ապրող եկեղեցականի լեզու թող գործածէ բեմին վրան: Թէ որ ասանկ չընէ, մենք ալ եկեղեցի չենք երթար, ու մեր տղաքն ալ կը խնդան Մասիսի քարոզիչին, քուսիրական սրբազան Աստղիկին վրայ, չարաճճի Գրասէր Ատոմս:

— Բայց ես ալ ի քեզ, պատուական Պետրոս աղա, ուրիշ մարդ մը կը գտնեմ. ձայնեց զարմանախառն գոհունակութեամբ ազնիւ խանութպանն, որ ուշադրութեամբ ու գրեթէ յափշտակութեամբ ունկնդրած էր բարի հօրս վաղեմի բարեկամին բանից. յիս գրագէտ մը, բանաստեղծ մը, վիպական կամ դիւցազներգական էակ մը գտաք կամ պիտի գտնէիք. ես ալ կը տեսնեմ որ պատմաբան մը, իմաստասէր մը, գրագատ մըն էք դուք:

— Իրա՞ւ. ուրեմն աղուոր նարինջ մըն ալ ինծի համար զատէ՛. ժամն ալ տասուերկուք կը զարնէ: Գործի վրայ վաղը կը խօսինք: Բայց անշուշտ Գրասէր Ատոմն ալ ինծի չափ ախորժանօք՝ մտիկ պիտի ընէ այս նարինջի սնտուկին պատմութիւնը՝ որ մեզի պիտի պատմես. երկա՞ր է:

— Կեանքիս պատմութիւնն է:

— Էյ ուրեմն աս գիշեր մեր տունը երթանք ու իմանանք ատ հետաքրքրաշարժ պատմութիւնը:

ԵՂԻԱ ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ

(3 Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ (ԸԿՆԱՐԿՆԵՐ)

ՌԱՓԱՅԷԼ ՊԱՏԿԱՆԵԱՆ (ԳԱՄԱՌ-ՔԱԹԻՊԱ)

(1830–1892)

—0—

Ութսուն տարի առաջ, Օգոստոս 22ին, Նոր Նախիջեւանի մէջ իր մահկանացուն կը կնքէր Արեւելահայութեան ազգային-ընկերային զարթօնքի առջինեկ գրողներէն Ռափայէլ Պատկանեան։

Ծնած էր Նոր Նախիջեւանի մէջ 1830ին, բազմերախտ տոհմէ մը։ Հայրը՝ Գաբրիէլ Քհնյ. Պատկանեան, հիմնադիր-խմբագիրն էր Արեւելահայերու աշխարհաբար առաջին շաբաթաթերթին, «Արարատ»ի (1850, Թիֆլիզ)։ Մեծ հայրը՝ Սերովբէ Պատկանեան, Պոլսէն գաղթած Արեւելք, եղած է «ուսումնական» (ուսուցիչ)։ Զարմիկները՝ Քերովբէ եւ Միքայէլ Պատկանեաններ, ծանօթ են հայագիտական աշխատանքներով եւ թատերական գրականութեան ընծայած իրենց նպաստով։

Նախակրթութիւնը ստացած է ծննդավայր գիւղին մէջ, ուր իր քահանայ հայրը եղած է իր գլխաւոր դաստիարակը։ 1843–1849 ուսանած է Մոսկուայի Լազարեան ճեմարանին մէջ, որուն ընթացքը անաւարտ ձգած եւ հօրը հետ անցած է Թիֆլիզ, ուր Գաբրիէլ Քհնյ. ստանձնած է Ներսիսեան վարժարանի տնօրէնութիւնը։ 1851ին կը մեկնի Արեւելահայոց «Փարիզը»՝ Դորպատ (Յուրիեւ), ուր տարի մը մնալէ ետք կ՚անցնի Մոսկուա եւ կը կազմէ հրատարակչական խմբակցութիւն մը, հայ գրողներու հատընտիր գործերը հրատարակելու նպատակով։ — Այս միութիւնն է որ կոչուեցաւ Գամառ Քաթիպա՝ խմբակցութեան անդամ երեք հոգիներու անուան սկզբնատառերով եւ մականուններու առաջին երկու գիրերով. — Գէորգ ՔԱնանեան, Մնացական Թիմուրեան, Ռափայէլ ՊԱտկանեան (ԳաՄաՌ ՔԱ-Թի-ՊԱ)։

1855–1860, խմբակցութիւնը հրատարակած է չորս գրքոյկներ՝ որոնց մէջ հրատարակուած են, ի դէպ, Դոդոխեանցի «Մըծեռնակ»ը եւ Պատկանեանի «Արաքսի արտասուքը»։

Մինչ իր ընկերները հրատարակչական գործը կը վարէին, ինք կ՚անցնի Փեթերսպուրգ, կը հետեւի արեւելեան լեզուներու համալսարանական դասընթացքին եւ կը վկայուի 1860ին։

Այս թուականէն ետք է, որ Պատկանեան կ՚աշխատակցի զանազան հանդէսներու («Հիւսիսափայլ», «Կռունկ»)։ 1867ին Նախիջեւանի մէջ կը հիմնէ վարժարան մը, ապա կ՚անցնի Ռոստով՝ ուր եւս կը շարունակէ դաստիարակչական իր գործունէութիւնը։ 1879ին կը ստանձնէ Նոր Նախիջեւանի «Արուեստական Դպրոց»ի տնօրէնութիւնը եւ կը մնայ այդ պաշտօնին վրայ մինչեւ իր մահը, 1892 Օգոստոս 22։

×

1850–1880 երեսնամեակի մեր գրականութեան տիրական գիծը — յատկապէս արեւելահայ ճակատի վրայ — դաստիարակչական, հայրենասիրական եւ քարոզչական է։ Պատկանեանի բոլոր սեռերէ գործերուն մէջ, հետեւաբար, կը գտնենք զարթօնքի, հայրենասիրութեան եւ յեղափոխական խլրտումի կոչը։

1864ին հրատարակուած են սկզբնական օրերու իր բանաստեղծութիւնները, իսկ 1878ին՝ քերթուածներու հաւաքածոյ մը, «Ազատ երգեր» անունին տակ։ Պատմաշունչ խորքով, Հայութիւնը դէպի լոյս եւ ծառացում հրաւիրելու ազնիւ կիրքով, ամէն կարգի դասալքութիւն ըստապարտելու վճռականութեամբ գրի առնուած էջեր՝ բոլորն ալ։ Ո՞վ չի յիշեր իր «Հիմի՞ էլ լռենք»ը, «Բողոք առ Եւրոպա»ն, «Ջայն բարբառոյ յանապատի»ն, «Վանեցու հայր մեր»ը եւ բազմաթիւ ուրիշներ՝ որոնց ճամբով կը ծառանայ մերթ քրիստոնեայ Եւրոպայի, մերթ հայ ընչաքաղցին եւ սնափառ հարուստին, մերթ հակայեղափոխականին, մերթ խաթարուած հոգեւորականութեան եւ առհասարակ անձնասէր ու անտարբեր մարդուն դէմ։

Պատկանեան ունի նաեւ վիպական փորձեր՝ որոնց նպատակն է պախարակել օրուան ապաբարոյ բարքերը, ստորամոլութիւնն ու նիւթապաշտութիւնը։

Մ. Թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԵԱՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

—0—

Հայաստանի մամուլի Օգոստոսի թիւերէն կը պարզուի, թէ ներկայ ուսումնական տարեշրջանի սեմին մօտաւորապէս 30.000 երիտասարդներ ներկայացած են բարձրագոյն ուսումնարաններու մուտքի քննութիւններուն։

Նախ եւ առաջ նկատողութեան կ՚առնուի երեւոյթ մը, որ դրական է։ Արդարեւ, այս տարուան քննութիւնները կազմակերպուած բնոյթ ունեցած են եւ, ինչ որ կարեւոր է, վերջ գտած են ուրիշ տարիներու յայտնի թերութիւնները — թոյլ հսկողութիւն, որու հետեւանքով անպակաս կ՚ըլլային կողմնակի միջամտութիւնները։ «Բուհերը առաջուան պէս չեն օղակուած ծնողքներու հոծ զանգուածով։ Ճիշդ է, այդ ցաւը դեռ վերջ չէ գտած, բայց զգալի կերպով նուազած է։ Առաջուան տագնապը չկայ», նկատել կու տայ յօդուածագիր մը։ Երկրորդ դրական երեւոյթը խոր ծանօթութիւն ձեռք ձգած շրջանաւարտներու թիւի յաւելումն է։ Ուրախալի իրողութիւն է նաեւ այն, որ լաւ գիտելիքներ ունեցող պատանիներու եւ պարմանուհիներու շրջանակին մէջ զգալի թիւ կը կազմեն գիւղական դպրոցներու սաները։

Բազմարուեստից հիմնարկութիւնը Հայաստանի ամէնէն մեծ բարձրագոյն դըպրոցն է։ Մօտաւորապէս վեց հազար պատանիներ եւ պարմանուհիներ դիմում կատարած են ընդունուելու համար հիմնարկութեան ցերեկային բաժինը։ Դըժբախտաբար, տրամադրելի տեղերը յարաբերաբար քիչ են, քանի որ միայն 1965 հոգի կարելի է ընդունիլ։ Ընդունելութեան քննութիւններու մասնակցողներու 70–80 տոկոսը դրական գնահատական ստացած է։

Արդիւնքներէն դժգոհ է բժշկական հիմնարկութեան քիմիագիտութեան բաժնի քննիչը, որովհետեւ 68 հոգիէն 55ը ձախողած է առողջապահութեան եւ դեղագործական բաժնի քննութիւններուն մէջ։ «Շատերը դեղագործական ֆակուլտետներ դիմել են մտածելով, որ այնտեղ կոնկուրս չի լինի. դիմողներից շատերի պատասխանները խիստ պրիմիտիվ էին»։

×

× Աշխատանքի ժամերը փոփոխութեան ենթարկուեցան Սեպտեմբեր 1ին։ Պաշտօնեաներու աշխատանքը կը սկսի առաւօտեան ժամը 9ին եւ կ՚աւարտի ժամը 18ին, կէսօրուան 45 վայրկեան ընդմիջումով։ Ուրբաթ օրերը աշխատանքը վերջ կը գտնէ ժամը 17.45ին։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ ԺԱՄԱՆՈՒՄԸ ՄԱՐՍԷՅԼ

—0—

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յատուկ) — Ուրբաթ 1 Սեպտեմբեր, Մարսէյլ ժամանեց Անթիլիասի Դպրեվանքի տեսուչ Արտաւազդ Եպիսկ. Թրթռեան։

Աւելի քան երկու հարիւր Հայեր, որոնց կարգին եկեղեցականներ՝ Հայր Գեղամ Վրդ., Տէր Շահան եւ Տէր Նշան քահանաներ, կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներ եւ անձնաւորութիւններ փութացած էին Մարինիանի օդակայանը դիմաւորելու Սրբազան Հայրը։

Առաջին աջհամբոյրներէն եւ ողջագուրումներէն յետոյ, կառքերու երկար թափօրով մը, Արտաւազդ Եպս. առաջնորդուեցաւ Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին, ուր քանի մը վայրկեաններու աղօթքէ վերջ, ընդունուեցաւ եկեղեցւոյ կից սրահը, հոն կազմակերպուած գինեձօնին առթիւ, Հայր Գեղամ Վրդ. արտասանեց բարի գալուստի սըրտագին եւ խանդավառ խօսքեր եւ իր կարգին Արտաւազդ Եպս. յայտնեց իր սրտի ուրախութիւնն ու գոհունակութիւնը վերագտնելով ծանօթ վայրեր, ծանօթ դէմքերով։

Նկատի առնելով որ շատ շատեր անտեղեակ էին Սրբազան Հօր կատարելիք այցելութենէն, անակնկալօրէն եղած խանդավառ եւ սիրալիր սոյն ընդունելութիւնը ապացոյց մըն է որ ան սիրուած ու գնահատուած է գաղութին կողմէ։

Իր եօթը տարիներու առաքելութեան ընթացքին, իբր Առաջնորդ Հարաւային Ֆրանսայի թեմի, ժողովուրդը իր մէջ տեսաւ ու հաստատեց կատարեալ եկեղեցականը օժտուած շատ մը առաքինութիւններով եւ մեծ մտաւորականը բազմակողմանի յատկութիւններով։

Անկասկած, իր այս այցելութեան առթիւ, պատեհութիւններ պիտի ստեղծուին կրկին վայելելու իր ներկայութիւնը, լըսելու եւ լեցուելու իր շինիչ խօսքերով եւ պատգամներով։

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

×

ՀՈՂՎՐՏԻՔ

Օգոստոս 24ին Թրոնչի (Կրընոպլը) հիւանդանոցը իր մահկանացուն կը կընքէր Հրանդ Խաչատուրեան, աւելի քան ամիս մը պայքարելէ ետք մահուան դէմ։ Արդարեւ Յուլիս 16ին էր որ տարաբախտ Հրանդը ծանրօրէն կը վիրաւորուէր ինքնաշարժի մը կողմէ, իր տան դրան մօտ։

Օգոստոս 25ին կը կատարուէր իր յուղարկաւորութիւնը։ Ընտանիքէն զատ, բազմաթիւ ընկերներ եկած էին շրջաններէն իրենց վերջին յարգանքը մատուցանելու մինչ դագաղին առջեւէն կ՚երթային ռըկպիի եւ Փութպոլի մարզիկներ, քանի որ ողբացեալը վարչական անդամ էր երկու մարզական միութեանց։

Այսպէս Հրանդն ալ իր աչքերը կը փակէր Տարօնէն հեռու ու անոր կարօտով ու կը հանգչի այսօր Ռընոժի գերեզմանատունը։

ՍԳԱԿԻՐ ԸՆԿԵՐ ՄԸ

ՊՈՒՍ՚Մ ԺՊԻՏ

— Գիրքերը լաւագոյն բարեկամներն են։

— Իսկ ինչո՞ւ անոնք նոյնիսկ թերթատուած չեն։

— Օ՛, ինչպէս կրնամ դանակ բարձրացնել բարեկամներուս վրայ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (150)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

Պահ մը լռութիւն տիրեց երկու խօսակիցներուն միջեւ։ Պր. Թորգոմ իր ընդունած այս նոր հարուածէն ընկճուած էր եւ խօսակցութիւնը շարունակելու շատ սիրտ չունէր։

Թաղականը կռահեց ուսուցիչին հոգեկան այս տխուր վիճակը եւ փորձեց մխիթարել։

— Մտածելու բան չկայ, ըսաւ, Աստուած մէկ դուռը գոցէ նէ՝ ուրիշ դուռ մը կը բանայ... արդէն դուն ալ քիչ մը առաջ ըսիր, որ քանի մը գործեր կան եւ թէ քեզ թողուած է ընտրութիւն մը ընել։

— Այնպէս է, պատասխանեց Թորգոմ։

— Իսկ եթէ այդ յոյսերդ ի դերեւ ելլեն, նորէն յուսահատելու բան չկայ... թերեւս միջոց մը գտնենք կարգադրութիւն մը ընելու։

— Ի՞նչ կարգադրութիւն, հետաքրքրուեցաւ ուսուցիչը։

— Այսինքն կ՚աշխատինք Մարգար էֆէնտիին սիրտը առնել...

— Ի՞նչպէս, իրմէ ներո՞ւմ խնդրելով արդեօք, գոչեց Թորգոմ։

— Ինչո՞ւ չէ։

— Երբեք աստանկ բան մը մի սպասէք ինէ... կը նախընտրեմ անօթի մեռնիլ, քան թէ յանձնառու ըլլալ այդպիսի ստորնութեան մը։

— Այդ ըրածդ պարզապէս յիմարութիւն է։ Եւ անոր փորձանքն է, որ կը քաշես կոր հիմա։

— Կրնայ ըլլալ, պատասխանեց Թորգոմ։

Նոր ծանօթներ եկան եւ սեղանին շուրջը բազմեցան, որով խօսակցութիւնն ալ վերջ գտաւ։

Թորգոմ քիչ յետոյ մեկնեցաւ սրճարանէն եւ ուղղուեցաւ տուն, չուզելով ուրիշներու հետ խօսակցութեան բռնուիլ։

Առանձնանալու պէտք կը զգար, միտքը ամփոփել կը մտածէր։

— Հիմա կը հասկնամ թէ ինչու Սուսերեանց պաշտօնի վրայ առաջարկութիւն ըրաւ ինծի... պարզապէս որպէսզի վազ անցնիմ հանրագրութենէն։ Անպիտանը ուզեց գիս խաբել կրկին եւ այսքան ետեւէս ինկած է հանրագրութեան համար. ըսել է, որ կը վախնայ կոր անկէ... ով գիտէ, թերեւս Մարգար էֆէնտիին հետ խորհած ու այս միջոցը մտածած են գիս պայքարէն ետ կեցնելու համար։ Ատով միայն պիտի կրնամ վրէժս լուծել եւ հակառակորդներուս աչքը վախցնել։

Այս մտածումը զինքը քիչ մը մխիթարեց եւ Թորգոմ նոյն գիշերը հանդիստ քնացաւ այն վստահութեամբ, թէ վերջնական յաղթանակը իրեն պիտի մնար։

Հետեւեալ առտու կանուխ դեռ նոր անկողինէն ելած էր, երբ Ճանիկ երեւցաւ։

Չափազանց աճապարեալ կերպարանք մը ունէր։

— Սրկէ հարիւր յիսուն ղրուշ տուր, գոչեց Թորգոմին, առանց «բարի լոյս» ըսելու։

— Ի՞նչ կայ որ, հարցուց միւսը շուարած։

— Ճանըմ, տուր սա 150 ղրուշը...

— Տամ, բայց նախ նստէ տեսնենք, քիչ մը խօսինք, նայինք ի՞նչ եղաւ հանրագրութեան գործը։

— Աղբար, երկար բարակ խօսելու ատեն չէ, գործ տեսնենք, խօսքով բան չի լմննար, ետքը շատ կը խօսինք։

— Բաւական ստորագրութիւն հաւաքուեցա՞ւ, հարցուց ուսուցիչը։

— Ինծի Ճանիկ կ՚ըսեն, աչքիս մէջ աղէկ նայէ, գոչեց միւսը հպարտօրէն։

— Քանի՞ հատ ժողվեցիր մինչեւ հիմա...

— Ես բան մը վրաս առնեմ նէ՝ կը կատարեմ, հէմ աղէկ կը կատարեմ։

— Լաւ, բայց քիչ մը բացատրութիւն տուր։

— Նախ սա 150 ղրուշը համրէ։

— Քանի՞ ստորագրութիւն հաւաքեցիր։

Ճանիկ խորհրդաւոր ձեւով մը մօտեցաւ Թորգոմի ականջին եւ փսփսաց.

— 60ը անցաւ...

Ուսուցիչը ուրախութենէն այլայլեցաւ։

— Ի՞նչ կ՚ըսես, գոչեց։

— Այո, երեսուն ժամուան մէջ 60 ստորագրութիւն, այսինքն մէկ ժամուան մէջ երկու հատ, հաստատեց Ճանիկ։

— Անհաւատալի բան։

— Եւ սակայն բացարձակ ճշմարտութիւն է։

— Ո՞ւր է հանրագրութիւնը, աչքովս տեսնեմ անգամ մը։

— Ուրեմն խօսքիս չե՞ս հաւատար։

— Կը հաւատամ, բայց...

— Ճանիկը սուտ չի խօսիր, սա գիտցած եղիր... երկու օրէն ստորագրութիւնները 150ի պիտի հասնին... Նա՛, սա պատին վրայ գրէ՝ եթէ կ՚ուզես։

— Աղէկ, եղբայր, խօսքիդ կը հաւատամ, բայց անգամ մը տեսնեմ սա հանրագրութիւնը, նայինք ի՞նչ տեսակ մարդիկ ստորագրած են։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

Այրի Տիկին Լեւոն Հովեան, Տէր եւ Տիկին Ֆիլիփ Հովեան, Օր. Քրիսթին Հովեան, Մարք Հովեան, Տէր եւ Տիկին Շառլ Լըսար եւ զաւակները, Պ. Սիմոն Հովեան խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր, քեռայրին, հօրեղբօր՝

ԼԵՒՈՆ ՀՈՎԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Սեպտ. 5ին, 75 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ (Սեպտ. 8) ժամը 14ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15, Ռիւ Ժան Կուժոն, Փարիզ 8րդ:

Ներկայս ընդունիլ իբրեւ մահազդ:
131, Rue Michel-Ange, Paris (16)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ռընաժէն, Վահան Խաչատուրեան եւ այրի Տիկին Ալիք Թովմասեան իրենց սիրելի եղբօր Հրանդ Խաչատուրեանի (Տարօնցի) արկածալի մահուան առթիւ կը նուիրեն 50 Ֆր. Հայ Մշակոյթի Տան Շաւարշ Միսաքեան սրահի կահաւորման, 50 Ֆր. Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի նոր շէնքին, 50 Ֆր. Կապոյտ Խաչի կայանի նոր շէնքին, 50 Ֆր. Տարօն Տուրուբերանի Միութեան, 50 Ֆր. Ապրիլեան Յուշարձանին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 50 Ֆր. «Յառաջ»ին:

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼ

Մարսէյլի Ս. Սահակ-Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան վարչութեան հովանաւորած հայերէնի դասընթացքները կը սկսին Երեքշաբթի, Սեպտ. 19ին:

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան հետեւեալ ձեւով.— Ամէն Երեքշաբթի ժամը 17.30 – 19.30: Իսկ Չորեքշաբթի օրերն ալ, ժամը 9–12 եւ 14–18 Բարեգործականի Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ, 7, Ռիւ Փափէր:

Արձանագրութեան համար դիմել ուսուցչուհի Տիկին Հ. Պօղոսեանի կամ քարտուղարութեան, վերոյիշեալ ժամերուն:

ԿՈՉ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ՝ ՈՒՂՂԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉՆԵՐՈՒՆ

Մեր հայ հասարակութեան քաջ ծանօթ է որ Հ. Բ. Ը. Միութեան «Նուպարեան» Մատենադարանը մօտ կէս դարէ ի վեր կը ջանայ միջազգային այս Լոյսի Ոստանին մէջ տանելու հանրօգուտ առաքելութիւն մը՝ իր բազմահարիւր հայ թէ օտար հատորներով Հայ Մշակոյթն ու Պատմութիւնը ծանօթացնելու իր հայ եւ օտար ընթերցողներուն եւ ուսումնասիրողներուն, մասնաւորաբար հայագիտական մարզերու մէջ:

Շնորհակալ ենք որ բազմաթիւ հեղինակներ ու հրատարակիչներ ու թերթերու վարիչներ ինքնաբերաբար իրենց առաքումներով կը ճոխացնեն Մատենադարանը ու այդ կերպով զօրավիգ կը հանդիսանան մեր ջանադրութեան արդիւնաւորման:

Բայց կը թուի ոմանց անծանօթ ըլլալ Մատենադարանին այս դերը ու կան հեղինակութիւններ որոնցմէ զրկուած կը մնանք:

Հետեւաբար կը խնդրենք բոլոր հեղինակներէն ու հրատարակիչներէն, ու նաեւ բոլոր մեր ազգայիններէն որոնք իրենց մօտ ի պահ ունին մասնաւորաբար Հայութիւնը շահագրգռող հին թէ նոր հրատարակութիւններ, թերթերու կամ պարբերաթերթերու հաւաքածոներ, ամէն լեզուէ, — նոյնիսկ երաժշտական, թատերական եւ նկարչական, — որ բարեհաճին զանոնք նուիրել «Նուպարեան» Մատենադարանին որպէսզի վերջինս լաւագոյնս կարենայ շարունակել իր առաքելութիւնը ու ընդարձակել իսկ զայն:

Առաքումները կատարել հետեւեալ հասցէով՝

Bibliothèque Nubar de l'U.G.A.B.
11, Square Alboni — 75 - PARIS (16e)
FRANCE

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
«ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ» ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Ս. Սաղաթէլեան, Տէր եւ Տիկին Հ. Պալեան, Տէր եւ Տիկին Նուրհան Անտոնեան, Տէր եւ Տիկին Միհրան Անտոնեան եւ համայն ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (Սեպտեմբեր 10) առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԵՌԱՆԴԻԿ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Այրի Տիկին Հնազանդ Ռուբէնեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՅԱԿՈԲ ՌՈՒԲԷՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ այս Կիրակի (Սեպտ. 10) առաւօտ Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Տիրամայր Արաքսի Նազգաշեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի, 10 Սեպտեմբեր, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ յաւարտ պատարագի հոգեհանգիստ կը կատարուի իրենց Հալէպի մէջ մահացած ամուսնոյն եւ հօր՝

ՀԱՅԿ ՆԱԶԳԱՇԵԱՆԻ

հոգւոյն համար, անոր մահուան քառասունքին առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը, շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Աստուր Մարկոյեանէ 50 Ֆր., իրենց աղջկան անգլերէնի ակրէկասիոնի յաջողութեան առթիւ:

ՎԱՐՁՈՒ Է

Փարիզի կեդրոնը, չորս սենեակնոց յարկաբաժին մը, կահաւորուած կամ ոչ, Բ. յարկ, բոլոր արդիական յարմարութիւններով:

Դիմել՝ 345-89-87

GALERIE RAPHAEL MISCHKIND
7, Rue Jean-Sans-Peur — LILLE

CARZOU

DU 7 AU 24 SEPTEMBRE
de 11 à 12 heures et de 15 à 19 h.
(Dimanche de 15 à 19 h.)

Le 14 Septembre Carzou dédicacera son ouvrage
« CARZOU, graveur et litographe »
de 17 h. 30 à 19 h. 30

ՊՈՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ, Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

եւ կը ձեռնադրէ հետեւեալները.— Լեւոն Պէշլեան, Գրիգոր Շվոտեան, Վահագն Տէրտէրեան եւ Սարգիս Գըլըճեան:

Կը հրաւիրուին բոլորը ներկայ ըլլալու այս արարողութեանց:

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՃԱՇ ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Հայ Մշակոյթի Տան Տիկնանց Օժանդակ Միութիւնը, մատաղօրհնութեան արարողութենէ մը վերջ, ճաշ մը պիտի տայ Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, Սեպտեմբեր 24ին, ի պատիւ

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ

եւ տեղւոյն եկեղեցւոյ բարերարներուն:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Սէն-Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ՝ Խաչվերացի տօնին առիթով Կիրակի (17 Սեպտ.) տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր պատարագ եւ մատաղօրհնութիւն:

Արարողութեանց կը նախագահէ եւ կը քարոզէ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Կը պատարագէ՝

Տէր Շահան Քհնյ. Տէտէեան

Մատաղօրհնութեան նուէրները կարելի է զրկել եկեղեցւոյ Օժանդակ Տիկնանց Միութեան վարչութեան:

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տիկին Նուարդ Բապուճեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր քրոջ՝ Տիկին Սիրարփի Մերտինեանի (Սէն-Ժեռոմ):

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին ծանօթ հաւաքավայրը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը, 9 Սեպտեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ահարոնեան ակումբը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Շատ կարեւոր օրակարգ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն-Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները փոխան ծաղկեպսակի՝ Ահարոն Ասատուրեանի մահուան առթիւ.—

Ասատուրեան ընտանիք 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Սամուէլեան 200 Ֆր., Պր. Արշակ Սամուէլեան 200, Փափազեան ընտանիք 100, Տէր եւ Տիկին Յով. Յուսիկեան 30, Պր. Գրիգոր Նաճարեան 20, Տիկին Անժէլ Զիլինկիրեան 20, Տէր եւ Տիկին Գասպարեան (Փարիզ) 100, Պր. Աւագ Զալկըճեան 10, Օր. Սոֆի Մելքոնեան 10, Պր. Անդրէ Գոգոյեան 10, Պր. Աւետիս Զըպլաքեան 10, Տիկին Վիքթորիա Մուրատեան 10 Ֆր.:

CHEZ VOUS ET SANS MAITRE

APPRENEZ L'ARMENIEN
EN 3 MOIS

En y consacrant 1/4 d'heure par jour

GRACE AU NOUVEAU MANUEL PRATIQUE DE LA LANGUE ARMENIENNE REDIGE PAR :

HAROUTIOUN KURKDJIAN

chargé de cours au « Haïgazian Collège »
Professeur de français au Lycée Arménien Palandjian de Beyrouth

CONÇU D'APRES LES METHODES PEDAGOGIQUES LES PLUS RECENTES ET ACCOMPAGNE D'UN DISQUE 33 TOURS

PRIX DE LANCEMENT : 20 F. (25 F. avec le disque)

PUBLICATION
UNION DES ETUDIANTS ARMENIENS D'EUROPE
EDITIONS « HAMASKAINE »

388 pages, 72 leçons + supplément + lexique

EN VENTE :
Maison des Etudiants Arméniens, 57 Bd. Jourdan — Paris (14e)
Librairie « Le Petit Prince », 121 Bd. St Michel — Paris (5e)
Maison de la Culture Arménienne, 17, Rue Bleue, Paris (9e)
Tzerikiantz 13, Rue des Dominicaines, Marseille

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՊՈՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ

Կապոյտ Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղին միօրեայ դպրոցին հայերէնի դասընթացքները պիտի վերսկսին 14 Սեպտ.ին,

Արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան 1 Սեպտ. Ուրբաթէն սկսեալ մինչեւ 12 Սեպտ. ամէն օր բացի Կիրակիէ, ժամը 9.30էն 11 եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

Պոմոնի եւ շրջակայքի ծնողքները ջերմօրէն կը հրաւիրուին, ամէն Հինգշաբթի կանոնաւորապէս առաջնորդել իրենց սիրասուն փոքրիկները Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ սրահը ուր մեր Մեծասքանչ լեզուին գիրը, երգն ու ոգին կը սպասեն իրենց:

Imprimerie Spéciale
du Journal «Haratch»
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՇԱԲԱԹ 9 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI 9 SEPTEMBRE
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12.510
Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.510

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Սեպտեմբեր 5)

ՇԷՅՔՍՓԻՐԸ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԹԱՏՐՈՆԻ ԲԵՄԻՆ ՎՐԱՅ

Շէյքսփիրի «Ռիչըրտ Գ.» ողբերգութեան ներկայացումով է սկսած Երեւանի Դրամատիկական Թատրոնի հինգերորդ խաղաշրջանը: Առաջին անգամն է որ նորաստեղծ այս թատերական խումբը կը ձեռնարկէ անգլիացի մեծ թատերագիրին գործերու բեմադրութեան: Այս յաջող ներկայացման առթիւ թատրոնի գեղարուեստական ղեկավարը՝ Հրաչեայ Ղափլան - եան յայտարարած է Արմէնփրէսի թղթակցին թէ չորս տարուան թատրոնի մը համար համարձակ փորձ մըն էր գիմել Շէյքսփիրի եւ մանաւանդ Ռիչըրտ Գ.ի որ ցարդ չէր բեմադրուած հայկական բեմի վրայ: Ռիչըրտ Գ.ը ընտրուած է որպէսզի առիթ տրուի երիտասարդներուն դասական դերեր փորձելու: Երեւանի Դրամատիկան չորս տարիներու ընթացքին ներկայացուցած է 18 թատերգութիւն, որոնք արժանացած են մեծ գնահատանքի: Առաջինը եղած է թատերական ներկայացման վերածելու Յովհ. Թումանեանի «Անոյշ»ը եւ Սիլվա Կապուտիկեանի «Եօթը կայարաններ»ը: Մասնաւոր յաջողութիւն արձանագրած է Եր. Օտեանի «Սէր եւ ծիծաղ»ը, որ պիտի ներկայացուի նաեւ Մոսկուա:

×

ՆՈՐ ԹԱՂԱՄԱՍ

«Աւանի գանգուած» կը կոչուի Երեւանի բնակելի նոր թաղամասը, որ կը կառուցուի քաղաքին հիւսիսային կողմը: Այս նոր թաղամասը նախատեսուած է 100 հազար բնակիչի համար եւ անոր շինութիւնը կը սկսի գալ տարի:

×

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ԱԽՈՅԵՆԱԿԱՆ ԼԻԿԸ

Սեպտ. 5ին, Խորհ. Միութեան ֆութպոլի ախոյենական Բարձրագոյն Լիկան հետեւեալ պատկերը կը պարզէ.—

1.— Զարեա 19 խաղ, 27 կէտ
2.— Բկաա 21 խաղ, 27 կէտ
3.— Արարատ 20 խաղ, 24 կէտ:

Ցիշենք որ Արարատ 20 խաղի վրայ, յաղթած է ինը անգամ, վեց անգամ հաւասար մնացած, հինգ անգամ պարտուած է:

×

ՀՈՒՆԳԱՐ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Սեպտեմբեր 4ին Երեւան ժամանած է Հունգարիոյ Դեօր-Շոպրոնի մարզական պատուիրակութիւնը եւ ջերմ ընդունելութեան արժանացած: Հիւրերը դիմաւորած են Կոմկուսի Կենտկոմի քարտուղարներ՝ Գ. Տէր-Ղազարեան, Մ. Մելքոնեան, Ռ. Խաչատրեան, Կոմկուսի Երեւանի Քաղաքային Կոմիտէի Ա. քարտուղար Լ. Ղարիբջանեան, Կենտկոմի բաժնի վարիչներ՝ Ա. Ստեփանեան եւ Կ. Դալլաքեան: Մ. Դաւթեան, ինչպէս ՀԼԿԵՄ Կենտկոմի Ա. քարտուղար Լ. Սահակեան, Երեւանի Քաղաքական Գործկոմի նախագահ Գ. Հասրաթեան, Արտաքին նախարար Կ. Ուզունեան եւայլն, եւայլն: Հիւրերը դէպի պանդոկ ամբողջ ճամբու ընթացքին Երեւանցիներու խանդավառ ընդունելութեան արժանացած են:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍՊԱՌՆԱԼԻՔՆԵՐԸ ԿԸ ՏԵՂԱՆ
ԻՍՐԱՅԷԼ՝ ԱՐԱԲՆԵՐՈՒՆ ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻՆԵՐԸ՝ ԳԵՐՄԱՆՆԵՐՈՒՆ

———0———

Արաբական երկիրները, մասնաւորաբար Լիբանան եւ Սուրիա անձկութեան օրեր կ՚ապրին, վախնալով իսրայէլեան հակազդեցութենէն: Իսրայէլ չծածկեց որ անպատիժ պիտի չթողու ինչ որ պատահեցաւ Միւնիխի մէջ: Փոխ-վարչապետը, Իկալ Ալլոն, շատ խիստ ճառ մը արտասանեց այս ուղղութեամբ, շեշտելով թէ արաբական երկիրներու պատասխանատուութիւնն ալ նուազ չէ քան արարքին հեղինակներունը: Ալլոն լսաւ նաեւ.— « Ի վիճակի չըլլալով գէն ի ձեռին կռուելու Իսրայէլացիներուն դէմ, ի վիճակի չըլլալով Իսրայէլի եւ Այսրյորդանանի արաբ բնակչութեանց օժանդակութիւնը ապահովելու, ահաբեկիչները ուրիշ ելք չեն գտած քան գործել ազատ երկիրներու մէջ սարսափ եւ ոճիր սփռելով: Ժամը հնչած է եւրոպական երկիրներուն համար վերջ դնելու այս ոճրային խեղկատակութեան: Միջոցներն ունին: Վտանգը միայն Իսրայէլի չի սպառնար այլեւ ամբողջ մարդկութեան»:

Դէտերու կարծիքով Երուսաղէմի մէջ կը տիրէ լարուած մթնոլորտ մը, որ կը յիշեցնէ վեցօրեայ պատերազմին նախօրեակը:

Միւս կողմէ արաբական երկիրները կը շարունակեն ամբողջ ջարդին պատասխանատուութիւնը թողուլ գերմանական իշխանութեանց վրայ:

Պաղեստինցիները կը սպառնան Արեւմտեան Գերմանիոյ եւ «Սեւ Սեպտեմբեր»ը կը պահանջէ ձերբակալուած ահաբեկիչներու ազատ արձակումը: Պոնի կառավարութեան բանբերը յայտարարեց թէ ապահովութեան բոլոր միջոցները ձեռք առնուած են որեւէ հաւանականութեան դէմ դնելու մտահոգութեամբ:

Եգիպտական կառավարութեան բանբերն ալ չուզեր ընդունիլ որ Եգիպտոս որեւէ պատասխանատուութիւն ունենայ, կ՚ըսէ թէ Վիլի Պրանտ ժամը 22.20ին հեռաձայնած է Եգիպտոսի վարչապետին, ըսելով որ Եգիպտոս ընդունի Պաղեստինցիները եւ պատանդները, ու յանձնառու ըլլայ անմիջապէս ետ ղրկելու պատանդները: Երբ Եգիպտոսի վարչապետը հարցուցած է թէ Պաղեստինցիները համաձա՞յն են, Պրանտ պատասխանած է թէ չի գիտեր անոնց ուզածը: Ու Եգիպտոս մերժած է: Ամէն պարագայի յստակ էր Իսրայէլի համար թէ պատանդները մահուան դատապարտուածներ էին եւ փորձ մը պէտք էր կատարել եւ չթողուլ որ անոնք մեկնին Իսրայէլի թշնամի երկիր մը:

Քոմանտոյի պատերազմի մասնագէտներու համաձայն օդակայանի գործողութիւնը շատ դէշ պայմաններու մէջ տարուած է եւ անհրաժեշտ էր մասնագէտներ ունենալ, պարզ ոստիկաններ, նոյնիսկ «ընտրանի հրացանաձիգ»ներ մարզուած չեն նման բարդ գործողութեանց համար:

× Եասըր Առաֆաթ Պաղեստինի Ազատագրման Կոմիտէի նախագահը յայտարարած է թէ ինչ որ պատահեցաւ Միւնիխի մէջ համաշխարհային անտարբերութեան արդիւնքն է, ու աւելցուցած է.

« Պիտի զարնենք թշնամիին, հո՛ն ուր կը գտնուի»:

× Անգլիոյ ընդդիմադիր կուսակցութեան պետը՝ Ուիլսըն կ՚ուզէ որ Եգիպտոսի Արտաքին նախարարը յետաձգէ Լոնտոն իր այցելութիւնը ցորչափ Եգիպտոս չէ դատապարտած Միւնիխի արարքը:

ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ

Ողիմպիական մրցումները վերսկսան, թէեւ կարգ մը երկիրներու խումբեր հեռացած են ծանօթ պատճառներով:

Առջի օրուան մրցումներուն երեք երկիրներ՝ Մ. Նահանգներ, Խորհ. Միութիւն եւ Արեւելեան Գերմանիա երկուական ոսկի շքանշան ապահովեցին: 110 մեթր արգելավազքին մէջ ամերիկացի սեւամորթ Ռոտ Միլպըրն առաջին հանդիսացաւ: Նոյն մրցումին Ֆրանսա երկրորդ տեղը գրաւեց, շնորհիւ իր մարզիկներէն Կի Տրիւյի, որ փոքր առաւելութեամբ մը երրորդ դիրքի վրայ ձգեց ամերիկացի Թոմաս Հիլը: Ֆրանսա այս ձեւով արծաթեայ շքանշան մը եւս կ՚ապահովէ:

Զորս հարիւր մեթր վազքի մէջ ամերիկացի Վ. Մաթիւս ոսկի շքանշան մը ապահովեց:

Խորհ. Միութեան առջի օրուան զոյգ ոսկէ շքանշանները ապահովեցին Ա. Բոնդորչիկ (մուրճի արձակում) եւ Նադեժդա Շիզհովա (գունդի արձակում): Արեւելեան Գերմանիոյ երկու մարզիկուհիներ՝ Ռ. Շթեչէր եւ Մոնիքա Զերթ, առաջինը 200 եւ երկրորդը 400 մեթր վազքերու մէջ առաջնութիւն ձեռք ձգեցին:

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

Ցաւով կ՚իմանանք թէ Հինգշաբթի գիշեր, Սեպտ. 7ին, իր մահկանացուն կնքած է գրագէտ - երգիծաբան Նշան Պէշիկթաշլեան, որ քանի մը շաբաթ է հիւանդանոց փոխադրուած էր:

Ողբացեալը ծնիկ Պոլսեցի, ծնած էր 1898ին, Բերա թաղամասը: Նախակրթարանի շրջանէ մը ետք, Նշան Պէշիկթաշլեան կանոնաւոր կերպով ոչ մէկ վարժարան յաճախած է եւ միայն ինքնաշխատութեամբ կատարելագործած է իր զարգացումը ու մանաւանդ հայերէնը, որ իր գրիչին ներքեւ դարձած էր արդի արեւմտահայերէնի գեղեցկագոյն եւ մաքուր նմոյշներէն մէկը:

Գրական ասպարէզ մտած է շատ կանուխէն: 10-12 տարեկանին արդէն գրիչ կը շարժէր, նախ քերթուածներով եւ երգիծական յօդուածներով: Իր գլխաւոր գործերն են.— Ընկ. Շահնազար (1927), Սիտոնիա (1928), Ռապպի (1931), ապա երգիծական գործեր՝ Երգիծական (1933), Հիւանդտես (1937), Ծաղրանկարներ (1938), Հայ աղբրտիք (1941), Երգիծավէպեր (1942), Լուլուտի (1942), Ծիրանի գօտի (1945), Ձէն ու զարդ (1946), Մեր պարտէզէն (1947), Յակոբ Օշական (1947), Մեր դրախտէն (1948), Նոր ծաղրանկարներ (1952), Յուզումը (1953), Մոմիաներ (1954), Սադայէլի պոչին տակ ու շուքին (1954) եւայլն: Պատմական թատերախաղ մը հրատարակած է 1950ին՝ Գրիգոր Նարեկացի եւ Սմբատ Բ., իր վերջին կարեւոր գործը եղաւ «Թատերական դէմքեր» 1969, որու անդրադարձանք իր առենին:

Նշան Պէշիկթաշլեան գրական բացառիկ տաղանդ ունեցող մէկը եղած է, օժտուած գիտելու սուր կարողութեամբ եւ երգիծական շնորհքով: Այս վերջին մարզին մէջ իր լաւագոյն ծաղրանկարները կը հանդիսանան առաջինները, որոնք հատորի մէջ ամփոփուելէ առաջ, լոյս տեսած են «Յառաջ»ի մէջ: Մեծաքանակ արտադրող էր, ինչ որ երբեմն վնասած է իր ստեղծագործութեանց որակին բայց այդ ալ ներելի կարելի է նկատել, երբ անդրադառնանք թէ ի՛նչ են պայմանները Սփիւռքի այն հայ գրողին, որ համար - ձակութիւնը կ՚ունենայ միայն իր գրիչով ապրելու: Նախապատերազմեան շրջանին, կանոնաւորապէս աշխատակցած է «Յառաջ»ի, ու մինչեւ վերջերս կ՚աշխատակցէր Սփիւռքի բազմաթիւ օրաթերթերու եւ պարբերականներու:

Պոլսոյ մէջ դերասանութիւն ըրած է, նաեւ Իզմիր, ուր կը գտնուէր 1912ին, արեւմտահայ բեմի մեծերու կողքին:

Փարիզի եւ արուարձաններու մէջ հայերէնի ուսուցիչ եղած է հաւաքական թէ անհատական դասերով: Գիտէր իր դասերը համեմել խանդավառութեամբ եւ հիւմուրով, ու գրաւել աշակերտին ուշադրութիւնն ու համակրանքը:

Տարիներէ ի վեր իր առողջութիւնը քայքայուած էր եւ գրեթէ չէր կրնար բնակարանէն դուրս ելլել ու Յուլիսի վերջն ալ հիւանդանոց փոխադրուած էր:

Իր մահով, մէկը եւս կը պակսի այն նօսրացած սերունդէն որ տասնեակ տարիներ ծառայած է հայ լեզուին ու գրականութեան:

Յուղարկաւորութեան մանրամասնութիւնները մեր վաղուան թիւով:

Մեր ցաւակցութիւնները այրի Տիկին Շաքէ Պէշիկթաշլեանի:

ՀԱՅԵՐՈՒ ԱՆՈՒՆԸ ՉԻ ՅԻՇՈՒԻՐ

———0———

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԱԾ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ ՄԸ, ՈՐ ՉԷՐ ՅԻՇԱՏԱԿԵՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԱՐԴԵՐԸ, ՄԵՐԺՈՒԱԾ Է ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ ԵՆԹԱՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

ՆԻՒ ԵՈՐՔԷՆ, ծանօթ լրագրող Լեւոն Քէշիշեան կը տեղեկացնէ հետեւեալը.

« Ցեղասպանութեան կանխարգելման եւ փոքրամասնութիւններու պաշտպանութեան ՄԱԿի Ենթայանձնախումբը պարտականութիւն տուած էր Ռուանտացի Նիքոտէմ Ռուհաշիանքիքօյին, իբրեւ զեկուցաբեր՝ ուսումնասիրութիւն մը պատրաստելու ցեղասպանութեան մասին: 27 էջերէ բաղկացած տեղեկագրին մէջ ո՛չ մէկ յիշատակութիւն կայ Հայերու մասին, մինչդեռ ամբողջ գլուխ մը յատկացուած է ցեղասպանութեան երեւոյթին:

«Ենթայանձնախումբը, որուն անդամ են նաեւ Եգիպտոսի եւ Իրաքի ներկայացուցիչները, խստօրէն քննադատեց այս թերի ուսումնասիրութիւնը եւ մերժեց զայն: Բազմաթիւ Հայեր բողոքներ ներկայացուցած էին ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղար Քուրթ Վալտհայմին, Հայոց գզգուումներուն հասցուած այս վիրաւորանքին համար: Այդ պատճառով, Ափրիկեցի մասնագէտին ուսումնասիրութիւնը չընդունուեցաւ եւ Ենթայանձնախումբը իրմէ պահանջեց, որ նոր տեղեկագիր մը պատրաստէ:

« Հայերու մոռացութեան տրուելուն գլխաւոր պատասխանատուն ՄԱԿի Թուրք պաշտօնեաներէն մէկն է »:

ՍՓԻՒՌՔԻ ՆՇԱՆԱՒՈՐ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐԸ

ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵՍԻՆ ՈՒՂԻՂ ՆԱՅՈՂ ԳՐՈՂԸ

(ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐԻ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

ԽՄԲ. — Երեւանի « Գարուն» ամսաթերթի Յուլիսի թիւին մէջ լոյս տեսած է այս յօդուածը, նուիրուած Շահան Շահնուրի: Յօդուածին կը յաջորդէ նաեւ Շահնուրի մէկ պատմուածքը՝ *Մանուկ մը տարեցներու մէջ* («Յարալէզներուն Դաւաճանութիւնը» հատորէն): Յիշենք որ «Գարուն» ՀԼԿԵՄ Կենտկոմի եւ Հայաստանի Գրողներու Միութեան վարչութեան գրական – գեղարուեստական, հասարակական – քաղաքական ամսագիրն է:

×

Քսանական թուականների վերջերին, մեծ եղեռնից շուրջ մէկ տասնամեակ յետոյ, երբ թւում էր, թէ արեւմտահայ գրականութիւնը չի կարողանայ գլուխ բարձրացնել մեծ կորուստից, երբ թւում էր, թէ Վարուժանի, Զօհրապի, Սիամանթոյի, Սեւակի, Զարդարեանի եւ բազում այլ փայլատակող տաղանդների կորստից յետոյ տիրելու էր երկարատեւ լռութիւն, Փարիզում ձայն բարձրացրին մի խումբ տղաներ, որոնք յետագայում մեր գրականութեան մէջ յայտնի դարձան Վազգէն Շուշանեան, Զարեհ Որբունի, Շաւարշ Նարդունի, Փայլակ Միքայէլեան, Բիւզանդ Թօփալեան, Պետրոս Զարոյեան, Նշան Պէշիկթաշլեան, Նիկողայոս Սարաֆեան եւ մեր գրականութեան համար առաւել կամ նուազ նշանակութիւն ունեցող այլ անուններով: Սակայն կար մէկը, որ այդ խմբում լինելով հանդերձ դեռ այն ժամանակ հեռուից եւ հեռուներին երեւում էր: Նրա անունը Շահնուր Քերէսթէճեան էր, կամ՝ յետագայում գրական աշխարհին յայտնի Շահան Շահնուր:

Նա ծնուել է 1903 թուականին, Պոլսում:

Զարմանալի բանասէր եւ խստաբարոյ բանահաւաք Թէոդիկի հովանաւորութեան տակ հասակ նետած, Ինտրայի շնչի տակ մեծացած պատանին Փարիզ ընկաւ, ինչպէս ժամանակին Պոլիս էին ընկնում գաւառների տաղանդաւոր տղաները եւ նրանցից քչերին էր յաջողւում գլուխները չկորցնել: Շահնուրը չկորցրեց գլուխը Փարիզի թոհուբոհի մէջ: Ցերեկները աշխատեց գոյութիւնը պահելու համար, իսկ գիշերները՝ վասն հայ գրականութեան: Եւ առաջին իսկ գրքով հայ գրականութեան երկնակամարի վրայ դրոշմուեց Շահան Շահնուր անունը:

Մեծ չէ Շահնուրի վաստակը որպէս քանակ, բայց այն ունի այնպիսի բարձր որակ, որ անպայման պատիւ կը բերէր նոյնիսկ գրականութեամբ հարուստ ժողովուրդներին: Բայց այդ գրականութիւնը էապէս եւ էութեամբ հայկական է, հայ ժողովրդի անցեալի, ներկայի եւ ապագայի հարցերով տոգորուած, հայ գրականութեան հարուստ աւանդութիւնների վրայ յենուած ու հայ գրականութեան համար աւանդութիւններ ստեղծող, հայ կեանքից ներշնչուած ու սնունդ առած:

Առաջին իսկ գրքով Շահան Շահնուրը դարձաւ մեր գրականութեան արու զաւակներից մէկը, որից մեծ սպասելիքներ ունէր մեր ժողովուրդը: «Նահանջը առանց երգի» (1929 թ.) վէպը առաջին իսկ օրից իր վրայ բեւեռեց բոլորի ուշադրութիւնը: Այդ ժամանակից անցել է աւելի քան քառասուն տարի, եւ հետաքրքրութիւնը հեղինակի ու նրա գրած առաջին վէպի նկատմամբ գնալով խորանում ու լայնանում է:

Ո՞րն է այդ վէպի առանձնայատկութիւնը: Ինչո՞ւ նրա նկատմամբ վերաբերմունքը չի մաշւում, ինչո՞ւ այդ գիրքը գրադարանների փոշիների տակ չի հանգրտանում, ինչպէս վաղուց պատմութիւն դարձած տասնեակ ու տասնեակ առաւել շռնդալից վերնագրերով գրքեր: Կարելի էր մեծ տաղանդով գրուած սիրային անսովոր մի պատմութիւն համարել այն, սիրոյ եւ խանդի տեսարաններով, սպասումներով ու հանդիպումներով, հոգեբանական նուրբ պահերով, եթէ ամբողջ այդ պատմութեան հերոսը չլինէր համաշխարհային առաջին պատերազմից ու հայ ժողովրդի ոչնչացմանը սպառնացող մեծ եղեռնից յետոյ Ֆրանսիա նետուած տասնեակ հազարաւոր հայ երիտասարդներից մէկը, եթէ այդ վէպի մի ծայրից միւսը չանցնէր իր հայրենիքից դուրս, Փարիզի սալայատակների վրայ նետուած, հայ մնալու յուսահատական պայքարում ամէն օր իր ինքնութիւնը մի փոքր աւելի կորցնող հայ մարդու ողբերգական պատմութիւնը: Եւ գրքի սիւժետային *հիմնական գծի հետ կարծես էական կապ չունեցող այդ ողբերգութիւնը դարձել է հեղինակի հիմնական նպատակը, վէպի վրայ դրել իր կնիքը եւ աւել զարմանալիօրէն դիպուկ ու արտայայտիչ վերնագիր, «Նահանջը առանց երգի»: Սփիւռքահայութեան նահանջի պատմութիւնն է այն, երբ մեծ արագութեամբ զառիթափով ցած են գլորւում բոլոր սրբութիւնները, բարոյական բոլոր հասկացողութիւնները:*

«Կը նահանջեն ծնողք, որդի, քեռի, փեսայ, կը նահանջեն բարք, ըմբռնում, բարոյական, սէր: Կը նահանջէ լեզուն, կը նահանջէ լեզուն, կը նահանջէ լեզուն: Եւ մենք դեռ կը նահանջենք բանիւ եւ գործով, կամայ թէ ակամայ, գիտութեամբ եւ անգիտութեամբ, մեղայ, մեղայ... Արարատին»:

Գեղարուեստական խօսքի կատարելութեան տեսակէտից նոր ոստում էր Շահնուրի երկրորդ գիրքը՝ «Յարալէզներու Դաւաճանութիւնը» պատմուածքների ժողովածուն (1933): Այստեղ հեղինակը ե՛ւ հասուն արուեստագէտ է, ե՛ւ աւելի յստակ մտածող: Եթէ «Նահանջի» հերոսների երբեմն շատ յախուռն մտքերը ընթերցողների մօտ արթնացնում էին տարակարծութիւն ու կասկածանք, «Պճեղ մը անուշ սիրտ», «Դերձակ մը, իր երկու հիւրերը եւ ուրիշ բաներ», «Զաթոսթէ», «Առաւօտեան շեփոր» եւ այլ պատմուածքները մտածել են տալիս մեծ արուեստագէտի մասին, որ ե՛ւ ասելիք ունի, ե՛ւ ասելաձեւ:

Եթէ «Նահանջը առանց երգի» վէպի ամենաողբերգական հերոսներից Լոխումի համար մտասեւեռում էր դարձել հայրենիք գնալը ու «Զորցնենք ճահիճները, ջրանցքներ բանանք»ը, «Յարալէզներու Դաւաճանութիւնը» գրքի հեղինակը արդէն շատ յստակ դիրքորոշում ունի ե՛ւ իր սովետական հայրենիքի, ե՛ւ սփիւռքում իր գոյութիւնը քարշ տուող մարդկանց այն խմբի նկատմամբ, որ աչքերը փակած ճշմարտութեան ու լոյսի հանդէպ, լոյս ու ճշմարտութիւն փնտռող է ձեւանում:

«Զաթոսթէ» պատմուածքում Շահնուրը անողոք ընդհանրացումով սփիւռքահայութեան մի հատուածը անուանում է Դաշնակցութեան ախտով վարակուածներ, եւ նրանց համար փրկութեան մի ճանապարհ միայն տեսնում: Բուժուել այդ հիւանդութիւնից:

Այդ երկու գրքերից ու սփիւռքահայ մամուլում լոյս տեսած բազմաթիւ յոյժ շահեկան գրականագիտական յօդուածներից յետոյ, դէպքերի դժբախտ բերումով Շահան Շահնուրը դադարեց հայերէն գրելուց: Յետպատերազմեան ֆրանսիական գրականութեան մէջ ի յայտ եկաւ Արմէն Լիւբէն ստորագրութեամբ մի նոր անուն, որ իր արձակ եւ չափածոյ ստեղծագործութիւններով շուտով գրաւեց ֆրանսիական գրաքննադատների ուշադրութիւնը: Եւ 1956 թուականին արժանացաւ Ռիվարոլ մրցանակին:

Սակայն Շահնուրի պէս հայ գրողը չէր կարող հայ գրականութեան համար խոպան կորչել: Հայութիւնը նրա համար շապիկ չէր, որ կարողանար ուզած ժամանակ վրայից հանել եւ հագնել, առենք, ֆրանսիականը: Նա անպայման պէտք է վերադառնար:

Եւ վերադարձաւ:

« Թերթիս Կիրակնօրեայ Թիւը » վերնագրով հատորում ի մի են ամփոփուած Շահնուրի տարբեր տարիներին գրած յօդուածները, որոնք գրականագիտական եւ ազգային մեծ նշանակութիւն ունեն եւ հրապարակախօսութեան անզուգական նմոյշներ են:

Շահնուրի երկրպագուների համար մեծ անակնկալ էր 1967 թուականին լոյս տեսած «Զոյգ մը կարմիր տետրակներ» գիրքը: Ո՞վ էր գրելու Թէոդիկի մասին, եթէ ոչ նրա քրոջ որդին՝ Շահնուրը: Բայց հէնց այդ ազգականութիւնը վտանգաւոր էր, կարող էր կողմնապահութեան առաջնորդել: Սակայն Շահնուրը հաւատարիմ մնաց ռէալիստ գրողի իր սկզբունքներին: Նա տուրք չտուեց մանկութիւնից եկող յուշերի հմայքին, ազգականական կապի վտանգաւոր փորձութեանը: Երկար լռութիւնից յետոյ նա մնացել էր նոյն առնական, սրատես, ճշմարտութեան երեսին ուղիղ նայող գրողը: Նոյն ուրոյն գրելաձեւն ու ինքնատիպ ոճը, հարուստ, պատկերաւոր, դիպուկ ու ճկուն լեզուն, որով արժանի շարունակողն ու աւելի բարձր մակարդակի հասցնողն է նա Զօհրապի, Ինտրայի, Օտեանի եւ Զարդարեանի ստեղծած արեւմտահայերէնը: Ընդհանրացնող մեծ ուժ ունեցող նրա պատկերները նոյն ժամանակ ունեն ճանաչողական մեծ արժէք: Ժամանակակից արձակին յատուկ արտայայտչական իր ուրոյն ու հատու ձեւերով Շահնուրը ընթերցողի առաջ քանդակում է իր հերոսներին, բաց անում նրանց հոգեբանութեան ու բնաւորութեան ամենաբարդ խորութիւնները: Նրա վէպի ու պատմուածքների գործողութիւնները արագընթաց են, տրամաբանուած, կերպարների զարգացման ընթացքը համոզիչ է ու բնական:

1970 թուականին լոյս տեսաւ Շահնուրի «Ազատն Կոմիտաս» յօդուածը նոր մշակմամբ, իբր յաւելուած ունենալով «Վազը» գրութիւնը, իսկ 1971ին «Բաց Տոմարը» նոր ժողովածուն, որտեղ վերամշակուած մի քանի պատմուածքների կողքին կան Վահան Թէքէեանի եւ Թէոդիկի պայծառ յիշատակները ոգեկոչող «Ոսկէ կշիռը» եւ «Ամէնուն Թէոդիկը» գործերը: Այս գիրքը մի անգամ եւս ապացուցում է մի փաստ, որ առանց այն էլ ապացուցման կարիք չունէր: Դա Շահնուրի մեծ տաղանդն է, մեծ գրականութիւն ստեղծելու նրա անսահման հնարաւորութիւնները, նրա մեծ ու վաւերական գրող լինելու վերստին հաստատումը:

Շահան Շահնուրը ժամանակակից սփիւռքահայ գրականութեան զարդն ու պսակն է, եւ որպէս այդպիսին հայ գրականութեան լաւագոյն վարպետներից մէկը:

Հայ ժողովուրդը, հայրենիքում թէ սփիւռքում, մեծ սպասելիքներ ունի իր տաղանդաւոր զաւակից: Իսկ չէ՞ որ զաւակը միշտ էլ պարտաւոր է իր ամբողջ ունեցածը տալ իր ծնողքին, առաւել եւս իրեն հոգեւոր ու բարոյական սնունդ տուող ժողովրդին եւ երկրին: Ում որ շատ է տրուած, նրանից շատ է պահանջւում: Իսկ Շահնուրի նկատմամբ բնութիւնը առատաձեռն է եղել, շատ առատաձեռն:

ԳՐԻԳՈՐ ՔԷՇԻՇԵԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ - ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

—o—

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս Սեպտեմբեր 4)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԺՈՂՈՎՐԴ. ԹԱՏՐՈՆՆԵՐԸ

1958էն սկսեալ Հայաստանի տարբեր շրջաններուն եւ տարբեր ժամանակներու մէջ ստեղծուած են ժողովրդական թատրոններ (27 հատ), իսկ գիւղերու, գործարաններու եւ աւաններու մէջ կազմակերպուած են թատերական ինքնագործ խմբակներ, որոնց թիւը այսօր հարիւրներու կը հասնի, կը գրէ թատերագէտ Հրայր Յովակիմեան (*), իր «Հայաստանի ժողովրդական թատրոնները» գիրքին

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՄԱԿՐԻՆԷ

—o—

— Այս գիշեր խոստացած եմ անցունել պարոն Չիլինկիրեանին հետ. եւ դժգոհ պիտի չըլլար մեծանուն դրագէտն, եթէ միասին ընկեր տանէի պարոն Գրասէր Ատոմն:

— Գրասէր Ատոմն ինծի խօսք տուաւ:

—o—

Բ.

Պետրոս աղային տունն անցուցի գիշերն: Քանի տարիներէ հետէ կորուսած է խե՛ղճն, իր կողակիցն, որ չքնաղ կին մըն էր. աղջիկ մը եւ զոյգ մը մանչ զաւակ ունի, որք կը դուրդուրան իրենց հօր վրայ. որբեւայրի, բարի հօրաքոյր մը կը հսկէ նոցա վրայ, ջանալով դարմանել ժրագլուխ տանտիկնոջ եւ որդեգորով մօր բացակայութիւնն:

Հարցուց ինծ Պետրոս աղան թէ ի՞նչ պարտ էր ընել, որպէսզի գերազանց հիւրընկալութիւն մը ըրած ըլլար ինծ: Չհամարձակեցայ փափաքս յայտնել չըրթամբք: Աչքերս կարգաւ յածեցուցի այն երրեակ խարտեաշ գլխոց վրայ, — վեցտասնամեայ կուսին, եօթեւտասնամեայ եւ ութեւտասնամեայ պատանեաց վրայ: Պետրոս աղան թափանցեց միտքս՝ սրտիս խորն ընթերցաւ իղձքս, եւ ըսաւ փափուկ արտասանութեամբ մը, որ գրեթէ լիովին կը համաձայնէր շուկայի խօսակցութեան սովորական եղանակին հետ:

« Պէտք է որ Մակրինէս դաշնակին վրայ զարնէ ամէնէն աւելի սիրուած եղանակը. պէտք է որ Վահէս կրկնէ ամէնէն աւելի սիրած բանաստեղծութիւնը. պէտք է որ Հրանտս գլուխ մը կարդայ ամէնէն աւելի յարգած փիլիսոփայէդ»:

Եւ Մակրինէն ածեց դաշնակին վրայ Կուսին աղօթքն. *եւ Վահէն ըսեց Ալֆրէտ տը Միւսէի* Լիւսին. *եւ Հրանտ կարդաց* Համլէտի *վերջին արարուածն:*

— Ի՛նչ, գիտողութիւն ըրաւ Պետրոս աղան, ես կը կարծէի թէ Շէյքսփիր ամենամեծ թատերգակ մըն է:

— Շէյքսփիր ամենամեծ իմաստասէրն է, պատասխանեցի:

Գիշերն երազիս մէջ մինչեւ առաւօտ նոյն սրահին մէջ էի, բայց առանձին... Մակրինէին հետ: Նա խօսեցաւ ինծ իր լուսահոգի մօր վրայ, ես խօսեցայ նմա իմ լուսահոգի հօրս վրայ. մեր արտասուքն իրարու խառնուեցան...

Առաւօտուն Պոլիս իջանք Պետրոս աղային հետ: Բարեկամս իր գործին գնաց, ես գնացի տպարան, եւ սկսայ սրբագրել Երկրագունդին *փորձերն, հոգւո՛ց հանելով, յիշելով իրիկուան պաշտելի հրեշտակն ու գիշերուան դրախտային երազն, եւ անիծելով տուընջեան վաղահաս ճաճանչներն՝ որք սեւ տառեր աչացս կը յայտնէին, փոխան սեւ երկայն հերացն եւ սեւ լայն աչացն Մակրինէի՛ն:*

Եւ երեկոյին տպարանէն ելնելով՝ յիշեցի Յովսէփ աղան, այն անծանօթ մեծ մարդն. յիշեցի Պետրոս աղան, որ յակնապուրկ երեւոյթի մը ներքեւ ազատախոհ, խորազգաց ու փափկաճաշակ անձ մըն էր, որ բարի հօրս վաղեմի բարեկամն էր, որ... Մակրինէին հայրն էր:

Եւ մնալով ի լուր նարնջին պատմութեան՝ զոր խոստացաւ խորհրդաւոր խանութպանն, «այն երկիրն ուր նարնջենիք կը ծաղկին» երեւակայութեամբ՝ կը դեգերի՛մ յաւէտ... Մակրինէի՛ն հետ:

ԵՂԻԱ ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ

(4 եւ վերջ)

մէջ: Գիրքը հրատարակութեան պատրաստած է Հայկական Թատերական Ընկերութիւնը: Զայն լոյս ընծայած է «Հայաստան» հրատարակչականը:

Հրայր Յովակիմեան կը նշէ, որ 1961–1967 թուականներուն ժողովրդական թատրոններու փառատօները յստակ ցոյց տուին, թէ նշանակալի յաջողութիւններ արձանագրուած են այս բնագաւառին մէջ: Հեղինակը հանգամանօրէն կ'անդրադառնայ առանձին շրջաններու թատրոններու գործունէութեան:

×

(*) ԽՄԲ. « ՅԱՌԱՋ »Ի.— Այս առթիւ յիշենք որ, « Հայաստանի ժողովրդական թատրոնները » գիրքին հեղինակը՝ Հրայր Յովակիմեան, «Հասունացած հարց» խորագրին տակ հետաքրքրական եւ, միաժամանակ, գործնական առաջարկ մը կ'ընէր «Սով. Հայաստան»ի Ապրիլ 2ի թիւին մէջ:

Յօդուածագիրը հաստատելէ ետք, թէ Հայաստանի գրեթէ բոլոր մշակոյթի տուներու եւ ակումբներու մէջ կազմակերպուած են թատերական ինքնագործ, այսինքն սիրողներէ կազմուած խումբեր, որոնց թիւը կը հասնի շուրջ 700ի, առանց հաշուելու դպրոցական, մանկա–պատանեկան աւելի քան 100 թատերախումբերը, նկատել կուտար, թէ ժողովրդական թատրոններու բեմադիրները, ինքնագործ խումբերու ղեկավարները մեծ դժուարութեամբ ձեռք կը ձգեն թատերախաղեր, որու հետեւանքով յաճախ ստիպուած են թոյլ գործեր բեմադրել: «Ի դէպ, համարեա օր չկայ, որ Հանրապետութեան հեռաւոր շրջաններից, գիւղերից ու քաղաքներից տասնեակ մարդիկ պիէս ձեռք բերելու նպատակով չդիմեն կուլտուրայի մինիստրութիւն, ժողովրդային ստեղծագործութեան հանրապետական տուն, այս կամ այն բեմական գործչին»:

Այս կապակցութեամբ ան կ'առաջարկէր Հայաստանի Մշակոյթի նախարարութեան, որ թատերախաղերու գրադարան մը ստեղծուի:

Ահա թէ ի՛նչ կը գրէր ան այս մասին.— «Հանրապետութիւնում գործող արուեստի, գեղարուեստա – թատերական ինստիտուտների ու թատերական ստուդիաների, ինչպէս նաեւ 14 պետական, 27 ժողովրդական թատրոնների եւ հարիւրաւոր ինքնագործ խմբերին բարձրորակ պիէսներով ապահովելու համար անհրաժեշտ է կազմակերպել դրամատուրգիայի գրադարան, որտեղ կը կենտրոնացուեն ոչ միայն տպագիր, այլեւ ընդունուած, բայց ձեռագիր վիճակում գտնուող թատերագրութիւններ... Պիէսները՝ ցանկացողներին կը տրուեն մի քանի օրով, որպէսզի մեքենագրուեն եւ վերադարձուեն»:

ԹՐԹՌԵԼՈՎ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

ՆԻՒԹԵՐ ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԳԻՒՂԵՐՈՒ ԵՒ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Բ.

Բիչանակ (Ոփիք, Բջնաղ, Կարմալի – նովկա), պատմական գիւղի անցեալին վերաբերեալ գրաւոր աղբիւրներ չկան: Ներկայիս գիւղէն մօտ երեք քիլմ. անդին, անտառին մէջ կը գտնուի «Մարնի Փոշտ» աւերակ գիւղը, որ հաւանաբար Ոփիք պատմական գիւղն է եղած, քանի որ հոն կան հայկական եկեղեցիի մը աւերակները՝ 2,5–3 մեթր բարձրութեամբ պատերով: Ըստ շինութեան ոճին եւ արուեստին ան կառուցուած պէտք է ըլլայ ԺԱ.–ԺԳ. դարերուն: Բիչանակի շրջակայքի հնութիւնները կը վկայեն, որ այդ վայրը, անտառի բացատները հայկական վաղեմի բնակավայրեր եղած են: Ներկայիս գիւղին վերը, Բաթաբաթ վայրին մէջ, կան հայկական միջնադարեան գիւղի մը աւերակները՝ քանդուած եկեղեցի, գերեզմանատուն, տուներու հետքեր:

Ստոյգ չէ թէ երբ է դադրած կեանքը «Մարնի Փոշտ»ի մէջ եւ երբ է հաստատուած այժմու գիւղը: Միայն յայտնի է, որ 1677ին Նախիջեւանի Շարիֆ խանը քանդած է այդ գիւղը եւ սուրէ անցուցած տեղւոյն բնակչութիւնը: 1750–1760ին Բիչանակի Հայութիւնը գաղթած է հոնկէ: 1842–1845 հոն բնակութիւն հաստատած են ռուս մալականներ, որոնք յետագային, 1919ին, Սեւանի շրջանը հաստատուած են:

Ջառնաթուն (Եգատունք) գիւղի հայկական գերեզմանատան եւ միւս հնութիւններուն ուսումնասիրութիւնները կը հաստատեն գիւղին մեծ ըլլալը:

Խնձրա (Խանգիրակ, Խնձորակ) գիւղի աւերակներուն մէջ, կիսաքանդ ձեւով դեռ կը մնայ հայկական եկեղեցին, որու փլատակներուն տակ կան տասնեակ մը մեծ (2–3 մեթր երկարութեամբ) խաչքարեր, որոնցմէ մէկը ունի ԹՃՀԶ թուականը: 1919–1920ին Խնձրայի բնակչութիւնը տեղափոխուած է Բիչանակ, որմէ ետք Խնձրա մնացած է անմարդաբնակ:

Աշաղը Ղշլաղ (Ադատ, Ալիմէմէտ Ղըշլաղ).— Այս հին հայկական գիւղ է: Գիւղէն քիչ դուրս, դաշտին մէջ կը գտնուի հայկական գերեզմանատունը:

Եուխարի Ղշլաղ (Արքոյքայ, Մարադա Ղշլաղ).— Գիւղի շրջակայքը գտնուած են անաղարտ ղարու բնակավայրեր, հայկական քանդակներով գերեզմանաքարեր:

Քոլան (Ոլենի, Քոլանի Ղշլաղ).— Հին գիւղի աւերակներէն յայտնի կը դառնայ, որ Ոլենին եղած է միջին մեծութեամբ գիւղ մը եւ ունեցած է հայկական եկեղեցի: Գիւղէն քիչ անդին կը գտնուի Շահապունիքի ծանօթ սրբավայրերէն մէկը՝ «Հազարափրկիչ» մատուռը, որ գետնափոր շինութիւն մըն է: Ներսը զարդարուած է գեղեցիկ խաչքարերով: Կ'ենթադրուի, որ մատուռին տեղ միջնադարուն գեղեցիկ եւ մեծաշուք եկեղեցի մը գոյութիւն ունեցած է:

Գէօմուր (Գոմեր, Գեհենիք).— Հին հայկական գիւղ է, որու կեդրոնական թաղամասին մէջ դեռ կանգուն կը մնայ Ս. Գրիգոր (տեղացիները Ս. Յովհաննէս կ'անուանեն) եկեղեցին, որ քարաշէն է: Անոր կողքին ժամանակին դպրատուն մը եղած է, որ այժմ աւերուած է: Ժամանակի ընթացքին փլած է նաեւ եկեղեցիին գմբէթը: Գեհենիքը գոյութիւն ունեցած է Ը.–Թ. դարերէն, իսկ անոր Ս. Գրիգոր եկեղեցին, հաւանաբար, հիմնուած է ԺԲ. դարուն եւ վերանորոգուած քանի մը անգամ:

Կժաձոր (Քաջաձոր).— Հին հայկական գիւղ է եւ Շահապունիքի աչքի զարնող բնակավայրերէն մէկն է եղած: Այժմու գիւղի շրջակայքը կը գտնուին քանի մը ամրոցներու հետքեր, 500–600 տապանաքարերով հայկական գերեզմանատուն: Գիւղի կեդրոնը կանգուն է Ս. Գէորգ գմբէթաւոր եկեղեցին, որ կը թուագրուի մօտաւորապէս ԺԳ. դարուն: Կժաձորի բնակչութիւնը ի հնուց հայկական է եղած: Շրջակաները կան քանի մը հայկական սրբավայրեր, իսկ Խաչի Ձոր կոչուած դաշտերուն մէջ, բաւական մեծ տարածութեան մը վրայ դեռ տեսանելի են գիւղաքաղաքի մը հետքերը: Տեղացիները Դուքան–Պազար (նաեւ Զարսու–Պազար) կ'անուանեն, սակայն, ըստ աւանդութեան հայկական հին գիւղաքաղաք մը եղած է:

Մազրա (Զուր, Նորս–Մազրա).— 1960էն ի վեր անմարդաբնակ է: Գիւղ տանող ճամբու ձախ եզրին կը գտնուի «Կապոյտ Խաչ» սրբավայրը, որ մատուռ մըն է եւ ունի քանի մը հնաքանդակ խաչքարեր:

Մահմուտավա (Ադու, Մահմուտա – պատ).— Գիւղի հնութիւնները կը վկայեն անոր հայկական ըլլալը: Գիւղին մօտ կը գտնուի «Ջէչի Քար» սրբավայրը: Նորաչայ վտակի ձախ ափին կը գտնուի հին գիւղի հայկական գերեզմանատունը, որ ունի տասնեակ մը գեղեցիկ խորաքանդակ տապանաքարեր:

Գարաբաբա (Բարունք).— Պատմական Բարունքը Շահապունիքի ամէնէն մեծ գիւղերէն մէկն է եղած: Գիւղէն քիչ դուրս կը գտնուի հայկական հին եւ մեծ գերեզմանատունը, տեսանելի են մեծ եկեղեցիին աւերակները: Ստոյգ յայտնի չէ թէ երբ հիմնուած է պատմական գիւղին եկեղեցին: Կարելի է ենթադրել, որ ան հիմնուած է ԺԳ. դարավերջին եւ քանդուած է 1840–1845ին: Գիւղը քանի մը անգամ աւերուած է, իսկ ԺԹ. դարու սկիզբը անոր բնակչութեան թիւը խիստ կը նուազի եւ առաջին համաշխարհային պատերազմի տարիներուն ան կը հասնի նուազագոյնի:

Խոռնիկալա (Խոռունիք).— Հոս տեսանելի են հայկական գերեզմանատան մը եւ այլ շինութիւններու հետքեր: Ան ունեցած է բերդ–ամրոց, որ կը գտնուի ժայռաշղթայի մը վրայ: Տեսանելի են ամրոցին հետքերը, պարիսպներուն աւերակները: Ասիկա Օրբելեանի յիշատակած Խոռունիք պատմական գիւղն է:

Ա. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԿԱՄՕ, ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ՆՈՒՎԷԼ – ՕՊՍԵՐՎԱԹԷՕՐ

Վերջերս լոյս տեսաւ Ֆայար Հրատարակչականին կողմէ՝ «Կամօ, Լենինի մարդը» հատորը, որու հեղինակն է՝ Ժաք Պէյնաք: Եւրոպական մամուլը բազմաթիւ գրախօսականներով անդրադարձաւ այս հատորին եւ Նուվէլ–Օպսերվաթէօրի մէջ ալ Միշէլ Քուրնօ կը խօսի այս գիրքին մասին ու այդ առթիւ կը պաշտպանէ Հայերու դատը, ի պատասխան գրքին հեղինակին կարգ մը անհամ ակնարկութիւններուն: Արդարեւ Ժաք Պէյնաք գրած է ի մէջ այլոց.— «Իրենց ազգային փառքերու խորհրդանշական պանթէոնին մէջ, Հայերը խառնիխուռն կ'ընդունին Շառլ Ազնաւուր, Նացի զօրավար Կիւլէքեանը եւ Կամօն, որու մեծհոգիութեամբ ներած են համայնավար ըլլալը»: Ու Նուվէլ–Օպսէրվաթէօրի քննադատը կ'ըսէ.— «Ո՞ր Հայերուն մասին կը խօսիք: Ո՞ւր տեսած էք այդ խառնիխուռնը: Ո՞ր Հայը որո՞ւ կը ներէ որ համայնավար եղած է: Կարելի է ոչ մէկ բանի կարեւորութիւն տալ, բայց պժգալի է, ամէն պարագայի մէջ, տեսնել այսքան անփոյթ վարմունք մը հանդէպ ժողովուրդի մը որ հարիւր անգամ ջարդուած է, հարիւր անգամ աքսորուած եւ որ ամէնէն ամօթալի օրինակներէն մէկն է Սարթրի «Պատմութեան անտեսուած հաշիւներուն » (Լէսէ–փուռ–Քոնթ):

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (151)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Ամէնքն ալ շնորհքով, պատուաւոր մարդիկ, ես իմ գործս չե՞մ գիտեր... քանիներ ստորագրել ուզեցին եւ ես մերժեցի, աննշան մարդիկ ըլլալնուն համար... աս 150 ղրուշը տուր, ուշ մնացի:

— Հանրագրութիւնը ցոյց տուր տեսնեմ:

— Անկարելի է:

— Ինչո՞ւ համար, գոչեց Թորգոմ զարմացած:

— Քովս չէ, բարեկամի մը տուած եմ, որ խոստացաւ ինքն ալ 20–30 ստորագրութիւն հաւաքել:

Այս բացատրութիւնը թէեւ ճշմարտանման, բայց չգոհացուց ուսուցիչը, որուն մտքին մէջ թեթեւ կասկած մը ծագած էր:

— Քեզի բան մը ըսե՞մ, պատասխանեց, 150 ղրուշը հոս գրպանս է եւ քու տրամադրութեանդ ներքեւ, միայն թէ այն ատեն պիտի տամ, երբոր հանրագրութիւնը մէյ մը տեսնեմ... թող վաղը ըլլայ, վնաս չունի...

— Հասկցայ, ըսաւ Ճանիկ բարկութեամբ ոտքի ելլելով, մնաք բարով:

— Ինչո՞ւ կը բարկանաս, բարեկամ, հարցուց ուսուցիչը:

— Կը բարկանամ, որովհետեւ գլխս ստախօս խաբեբայի մը տեղ կը դնես կոր:

— Ես անանկ բան չըսի, բողոքեց Թորգոմ:

— Անանկ ընթացք մը կը բռնես կոր, որ իբր թէ ես քու դրամդ առնելու համար խաղ կը խաղամ կոր քեզի:

— Քաւ լիցի, բայց...

— Պարապ խօսք մտիկ չեմ ըներ, ամէն մարդ պատիւ ունի... մնաս բարով:

— Կեցիր, եղբայր, իրարու խօսք հասկընանք:

— Դուն ինծի երկու հարիւր ղրուշ չտուի՞ր:

— Այո, կմկմաց Թորգոմ:

— Վաղը դրամդ ետ կը բերեմ, հանրագրութիւնն ալ կ'երթամ կը պատռեմ, լմնցաւ գնաց... յանցանքը իմս է, որ քեզ պէս մարդուն ծառայութիւն ընել ուզեցի, արիւն քրտինք մտայ, յոգնեցայ, լեզու թափեցի, ժամեմ չժամեմ մարդոց խօսք հասկցնել, համոզել աշխատեցայ...

— Եղբայր, այդ խօսքերուն բնաւ տեղը չկայ...

— Հանրագրութիւնը չտեսած բնաւ դրամ չի տար եղեր... սըւոր նայեցէք մէյ մը, գետնին տակն անցնին դրամդ ալ, հանրագրութիւնդ ալ...

Եւ Ճանիկ բարկաճայթ կերպարանքով մը դէպի դուռը ուղղուեցաւ:

Թորգոմ չուարած՝ ետեւէն վազեց, իր վերջին գերագոյն յոյսն էր, որ կը սպառնար հեռանալու, Ճանիկի թեւէն բռնեց, խնդրեց, աղաչեց, որ ետ դառնայ:

— Թեւս ձգէ, գոչեց միւսը:

— Կ'աղաչեմ, ներէ՛, ես քեզ վիրաւորել չուզեցի:

— Աւելի աղէկ էր գլխուս բան մը իջեցնէիր, քան թէ այդ խօսքը ընէիր:

— Եղբայր, եթէ գիտնայի որ պիտի բարկանաս՝ չէի ըսեր. իմ միտքս քեզ վիրաւորել չէր, միայն թէ հետաքրքիր էի անգամ մը հանրագրութիւնը տեսնել...

— Չաթլամիշ չես ըլլար եա...

— Անանկ է, աւելի աղէկ է, որ բոլոր ստորագրութիւնները հաւաքելէ ետքը տեսնեմ, առ սա 150 ղրուշը:

— Չեմ ուզեր, ես այս գործէն վազ անցայ, պոռաց Ճանիկ, միշտ բարկութիւն կեղծելով:

— Կ'աղաչեմ, մրմնջաց ուսուցիչը:

— Չէ, ըսինք եա...

— Կը խնդրեմ, մի մերժէք, խօսք մըն էր բերնէս փախցուցի... ներէ՛:

Եւ Թորգոմ հարիւր յիսուն ղրուշը դրեթէ բռնութեամբ Ճանիկի գրպանը խօթեց:

— Ես ասանկ բան չեմ սիրեր, ըսաւ Ճանիկ, ինծի հետ գործ ունեցողները պէտք է որ վրաս կատարեալ վստահութիւն ունենան... Ես եթէ այդ հանրագրութեան գործը վրաս առի՝ պարզապէս քեզ սիրելուս համար էր եւ ոչ թէ դրամ շահելու... տուած դրամդ ամբողջութեամբ կը ծախսեմ կոր ուրիշներու համար, եթէ հաշիւ ընենք, թերեւս գրպանէս ալ վրայ տուած եմ: Գուցէ չես հաւատար ըսածիս, բայց այս այսպէս է:

— Կը հաւատամ, սիրելիս, փութաց պատասխանել ուսուցիչը, որ չէր ուզեր նոր խնդիր մը ունենալ իր դիւրազգաց բարեկամին հետ:

— Այս 150 ղրուշն ալ որ առի՝ հիմա անմիջապէս պիտի յանձնեմ այն մարդուն, որուն քով կը գտնուի հանրագրութիւնը եւ որ խոստացաւ 20–30 ստորագրութիւն հաւաքել: Եթէ չես ուզեր հաւատալ հիմա միասին եկուր...

— Կը հաւատամ, կրկնեց Թորգոմ:

— Մեղք, որ մինչեւ հիմա ինձ չես ճանչցեր, ըսաւ Ճանիկ յանդիմանական շեշտով մը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

Այրի Տիկին Նշան Պէշիկթաշլեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Պէշիկթաշլեան, զաւակները եւ թոռները, այրի Տիկին Անահիտ Թօփուզեան, զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Խըլըչեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, եղբօր, հօրեղբօր, քեռայրին եւ փեսային՝

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտ. 7ին, 74 տարեկանին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Յովսէփ Թէրզեանի կսկծալի մահուան առթիւ, Տիկին Զապէլ Հօճապաշեան փոխան ծաղկեպսակի 50 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Տէր եւ Տիկին Սիսլեան եւ իրենց աղջիկը՝ բաժնելով այրի Տիկին Մ. Թէրզեանի եւ իր զաւակներուն, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Յովսէփ Թէրզեանի մահուան ղառն կսկիծը, ցաւակցութիւն կը յայտնեն իրենց եւ իրենց ընտանեկան պարագաներուն, եւ փոխան ծաղկեպսակի 50 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

×

Տէր եւ Տիկին Սիսլեան եւ իրենց աղջիկը՝ ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկեր եւ ընկերուհի Ավավեանի եւ Տիգրանուհի Ավավեանի, ինչպէս նաեւ իրենց ընտանեկան պարագաներուն, իրենց զաւկին, եղբօր եւ ազգականին՝ Լեւոն Ավավեանի կսկծալի մահուան առիթով, եւ փոխան ծաղկեպսակի 50 Ֆր. կը նուիրեն տեղւոյն Կապոյտ Խաչի դպրոցին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կրընոպլի Կապոյտ Խաչը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկերուհի Մ. Սալաւանեանէ Լեւոն Ավավեանի մահուան տխուր առիթով փոխան ծաղկեպսակի 50 ֆրանք ի նպաստ իր դպրոցին:

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Մարսէյլի Ս. Սահակ-Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան վարչութեան հովանաւորած հայերէնի դասընթացքները կը սկսին Երեքշաբթի, Սեպտ. 19ին:

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան հետեւեալ ձեւով.— Ամէն Երեքշաբթի ժամը 17.30 – 19.30: Իսկ Չորեքշաբթի օրերն ալ, ժամը 9–12 եւ 14–18 Բարեգործականի Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ, 7, Ռիւ Փափէր:

Արձանագրութեան համար դիմել ուսուցչուհի Տիկին Հ. Պօղոսեանի կամ քարտուղարութեան, վերոյիշեալ ժամերուն:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՊՈՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ

Կապոյտ Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղին միօրեայ դպրոցին հայերէնի դասընթացքները պիտի վերսկսին 14 Սեպտ.ին,

Արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան 1 Սեպտ. Ուրբաթէն սկսեալ մինչեւ 12 Սեպտ. ամէն օր բացի Կիրակիէ, ժամը 9.30էն 11 եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

Պոմոնի եւ շրջակայքի ծնողքները ջերմօրէն կը հրաւիրուին, ամէն Հինգշաբթի կանոնաւորապէս առաջնորդել իրենց սիրասուն փոքրիկները Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ սրահը ուր մեր Մեծասքանչ լեզուին գիրը, երգն ու ոգին կը սպասեն իրենց:

×

ՎԱԼԱՆՍ

Հայ Առաքելական Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութիւնը կը յայտարարէ թէ Հինգշաբթիի հայերէնի ու կրօնական դասընթացքները տեղի պիտի ունենան այսուհետեւ Չորեքշաբթի օրերը ժամը 8,30էն սկսեալ մինչեւ 11.30:

Վերաբացման արձանագրութիւնները տեղի պիտի ունենան Դաւիթեան սրահը Չորեքշաբթի Սեպտ. 13ին, Տէր Նարեկ քահանայի մօտ:

Կը խնդրուի գաղութի բոլոր ծնողքներէն անխտիր, բարի ըլլալ առաջնորդել իրենց փոքրիկները Դաւիթեան սրահը՝ 6, Ալէ ժօլլան, Պուր-լէ-Վալանս:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիրամայր Արաքսի Նազգաշեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի, 10 Սեպտեմբեր, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ յաւարտ պատարագի հոգեհանգիստ կը կատարուի իրենց Հալէպի մէջ մահացած ամուսնոյն եւ հօր՝

ՀԱՅԿ ՆԱԶԳԱՇԵԱՆԻ

հոգւոյն համար, անոր մահուան քառասունքին առիթով:

×

Հաճի Նոտարեան ընտանիքը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (Սեպտ. 10) առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց եղբօր՝

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՆՈՏԱՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Այս տխուր առթիւ, Հաճի Նոտարեան ընտանիքը 100 Ֆր. Էջմիածնի, 100 Ֆր. Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցիին, 100 Ֆր. Դպրոցասէրին, 100 Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի նոր շէնքի կառուցման, 100 Ֆր. «Յառաջ»ի, 50 Ֆր. Փարիզի Մշակոյթի Տան եւ 50 Իսիի Մշակոյթի Տան կը նուիրէ (ստանալ «Յառաջ»էն:

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ, Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

եւ կը ձեռնադրէ հետեւեալները.— Լեւոն Պէշլեան, Գրիգոր Շվոտեան, Վահագն Տէրտէրեան եւ Սարգիս Գըլըճեան:

Կը հրաւիրուին բոլորը ներկայ ըլլալու այս արարողութեանց:

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՃԱՇ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Հայ Մշակոյթի Տան Տիկնանց Օժանդակ Միութիւնը, մատաղօրհնութեան արարողութենէ մը վերջ, ճաշ մը պիտի տայ Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, Սեպտեմբեր 24ին, ի պատիւ

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ

եւ տեղւոյն եկեղեցւոյ բարերարներուն:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Սէն-Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ՝ Խաչվերացի տօնին առիթով Կիրակի (17 Սեպտ.) տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր պատարագ եւ մատաղօրհնութիւն:

Արարողութեանց կը նախագահէ եւ կը քարոզէ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Կը պատարագէ՝

Տէր Շահան Քհնյ. Տէտէեան

Մատաղօրհնութեան նուէրները կարելի է ղրկել եկեղեցւոյ Օժանդակ Տիկնանց Միութեան վարչութեան:

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Պ. Փայլակ Կիրակոսեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Արտաշէս Ղարիպեանի (Միլանօ) եւ 50 Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ալֆորվիլի Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ այրի Տիկին Անդրանիկեանի, զաւակներուն եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝ Փիլիպպոս Անդրանիկեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին ծանօթ հաւաքավայրը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը, 9 Սեպտեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ահարոնեան ակումբը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Շատ կարեւոր օրակարգ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՈՒԹԻՒՆ 1972Ի ԱՇՈՒՆ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1էն 16

Սենեակ, նախաճաշ, Ա. կարգի բնակութիւն Երեւանի մէջ

2050 Ֆր.

ՏԱՍԸ ՕՐՈՒԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄԵԿՆՈՒՄ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1

1300 Ֆ.էն ՍԿՍԵԱԼ

ՄԵԿՆՈՒՄ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1

1550 Ֆ.էն ՍԿՍԵԱԼ

Դիմեցէք մեր մանրամասն գրքոյկները ստանալու համար

Մանրամասնութիւն և արձանագրութիւն՝

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ Լիոնէն մեկնումը օդանաւով

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE

agence de voyages **SEVAN**

50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. : 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS

87, La Canebière, Marseille 1er Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ՎԱՐՁՈՒ Է

Փարիզի կեդրոնը, չորս սենեակնոց յարկաբաժին մը, կահաւորուած կամ ոչ, Բ. յարկ, բոլոր արդիական յարմարութիւններով:

Դիմել՝ 345-89-87

GALERIE RAPHAEL MISCHKIND
7, Rue Jean-Sans-Peur — LILLE

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ

Լիւքսէմպուրկի Պահապանը
Վարար Ջուրեր
Ոսկիէ Կշիռը
Ամէնուն Թէոդիկը
Ազատն Կոմիտաս
Վաղը
Սեւ Արեւ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» 1971

Գին 15 ֆրանք
փոստով՝ 17 ֆրանք
Դիմել «Յառաջ»ի

CARZOU

DU 7 AU 24 SEPTEMBRE

de 11 à 12 heures et de 15 à 19 h.
(Dimanche de 15 à 19 h.)

Le 14 Septembre Carzou dédicacera son ouvrage
« CARZOU, graveur et litographe »
de 17 h. 30 à 19 h. 30

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ԿԻՐԱԿԻ 10 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 10 SEPTEMBRE 1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e
— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82
Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.511
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.511

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԶՈՅԳ ՅՈԲԵԼԵԱՐՆԵՐԸ

(Հ. Վահան Վ. Յովհաննէսեան եւ Հ. Ստեփան Վ. Ֆէրահեան)

—0—

Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութիւնը Սեպտեմբեր 8ին Սուրբ Ղազարի մայրավանքին մէջ հանդիսաւորապէս տօնախմբեց Միաբանութեան վաստակաւոր հայրերէն Հ. Վահան Վրդ. Յովհաննէսեանի եւ Հ. Ստեփան Վրդ. Ֆէրահեանի քահանայական օծման եւ գրական ու կրթթական գործունէութեան յիսնամեայ յոբելեանը:

Սեպտեմբեր 8ը նուիրական թուական մըն է Մխիթարեան Միաբանութեան համար: 1717 Սեպտեմբեր 8ին է, որ Սեբաստացի Մխիթար Աբբայ իր առաջին աշակերտներուն հետ ոտք դրաւ Սուրբ Ղազարի ամայի փոքրիկ կղզին:

Այս պատմական թուականը կ'ոգեկոչուի ամէն տարի մասնաւոր արարողութեամբ իբրեւ տարեդարձ «Փոքրիկ Հայաստան»ի հաստատման Ադրիականի խաղաղ ծոցին մէջ:

Այս տարի Միաբանութիւնը Ս. Ղազարի 255րդ տարեդարձը նշեց իր յարգանքի տուրքը մատուցանելով իր անդամակիցներէն երկու արժէքաւոր հայրերու, որոնք ամբողջ կէս դար հոգեւին նուիրուած են — հոգեւորականի սքեմին տակ — հայ նոր սերունդի կրթութեան, հայ մշակոյթին ու գրականութեան:

Յոբելեար Հ. Վահան Վ. Յովհաննէսեան ծնած է Ախալցխայի Նորշէն գիւղը 1894ին: Փոքր տարիքէն ղրկուած է Ս. Ղազար, ուր հետեւած է դպրեվանքի դասընթացքին: Հոգեւորականի կոչում զգալով, քահանայ ձեռնադրուած է եւ անմիջապէս նուիրուած ուսուցչական ասպարէզին, որուն հաւատարիմ առաքեալը պիտի մնար երկար տարիներ:

Վենետիկի Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանին մէջ պաշտօնավարելէ ետք եկած է Փարիզ, իբրեւ ուսուցիչ Սեւրի Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանին:

1935ին երբ Եթովպիա գրաւուեցաւ Իտալացիներու կողմէ, Հ. Վահան ղրկուեցաւ Ատտիս-Ապապա՝ իբրեւ վարիչ տեղւոյն Մխիթարեան առաքելութեան:

Երկրորդ աշխարհամարտի ընթացքին, երբ Անգլիացիք ազատագրեցին Եթով – պիան, Հ. Վահանը իբրեւ հպատակ թըշնամի երկրի (Իտալիոյ) աքսորեցին Քէնիա, ուր արգելափակման ճամբարի մը մէջ տառապեցաւ տարիներով, իբրեւ գերի:

1947ին վերադարձաւ Վենետիկ եւ կըրկին նուիրուեցաւ ուսուցչութեան: 1951ին զինքը տեսանք Հալէպ, իբրեւ տեսուչ տեղւոյն Մխիթարեան վարժարանին:

Անխոնջ աշխատող, սիրով ու ձեռնհասութեամբ կատարեց Միաբանութեան կողմէ իրեն վստահուած զանազան պարտականութիւնները:

Իբրեւ ուսուցիչ Հայոց պատմութեան, նախակրթարաններու Ա–Զ դասարաննե – րուն համար հրատարակած է վեց հատորէ բաղկացեալ դասագրքեր (1951–1953):

Հ. Վահան բանաստեղծ է միաժամանակ: Հրատարակած է բանաստեղծական հատորներ: Ցի՜չե՛նք Հայրենի կրակարան (1930), 264 էջ, Սրտերու երգը — վանքի ծաղիկներ (1939), 301 էջ, Վանատուր ծածկանունով, Խեղճ մարդկութիւն (1948), 244 էջ, Հայկական գիւղը (1948), 256 էջ, Մարեմական (1954), Ես ու դուն (1960), Հայրենի հող (1962):

Գրած է նաեւ քանի մը պատմական թատերախաղեր.— Անիէն քար մը բե՛ր (1957), Արգինայի զանգակները (1957), Տարօսի առիծը (1960), Դէպի Աւա – րայր, եւայլն:

Մանուկներու համար հրատարակած է կարգ մը հայրենաշունչ վիպասանութիւններ: Կատարած է զանազան թարգմանութիւններ: Յիշատակութեան արժանի է նաեւ իր երկարաշունչ մէկ բանաստեղ – ծութիւնը՝ Բազմավէպի 1968ի Բացառիկին մէջ, նուիրուած Ս. Ղազարի 250ամեակին:

Հ. Վահան Հայաստան այցելեց քանի մը անգամ: 1962ին, երկրորդ այցելու – թեան առթիւ գրեց իր տպաւորութիւն – ները, Ինչպէս տեսայ Հայաստանը, որ յօդուածի ձեւով լոյս տեսաւ Յառաջի մէջ: Իբրեւ գիրք հրատարակուած երկու տպագրութիւնները շուտով սպառեցան:

Երկրորդ յոբելեարն է Հ. Ստեփան Վրդ. Ֆէրահեան: Ծնած է Անգարա:

Նոյնպէս կանուխէն մտած է Ս. Ղազարի դպրեվանքը, զոր աւարտելէ ետք հոգեւորական կոչում զգալով ձեռնադրը – ուած է քահանայ:

Առաջին օրերէն սկսեալ լրիկ մինչեւ նուիրուած է կրթական ասպարէզին: Պաշտօնավարած է Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանին մէջ: Եղած է մեծաւոր դպրեվանքին եւ առաջիկայ՝ Միաբանութեան:

Մասնաւորաբար հետաքրքրուած է բուսաբանութեամբ եւ յարատեւ աշխատանք է կատարած ուսումնասիրելու համար բնական գիտութեանց այդ ճիւղը: Ուզած է լրացնել Հ. Ղ. Ալիշանի Հայբուսակը (1895), որ կը պարունակէ աւելի քան 3400 բոյսերու ստուգաբանութիւնը՝ բաղդատութեամբ եւրոպական կոչումներու:

Հ. Ֆէրահեան Վրդ.ի ուսումնասիրութիւնը կը մնայ անտիպ:

Սակայն իր ամէնէն կարեւոր գործն է եղած Պուէնոս Այրէսի Մխիթարեան վարժարանին հիմնարկութիւնը 16 տարի առաջ: Իր այս ձեռնարկին աջակցած են ազգային բարերարներ Յովհաննէս Տիարպէքիրեան, Մանուկ Շիրինեան (նախկին սան Մուրատ – Ռափայէլեանի) եւ Փանոս Լօրնէքեան: 1956 Մարտ 23ին միաբանաբար կը գնեն ներկայ շէնքը եւ Ապրիլ 10ին կը բացուին վարժարանին դռները, 50 աշակերտներով, — մանկապարտէզի եւ նախակրթարանի դասա – րաններով:

Երեք տարի վերջ միայն մանչերու համար Երկրորդականի կը վերածուի Մխիթարեանը, որ 1963ին կուտայ իր առաջին պսակաւոր (պաչըլիէ) շրջանաւարտները: 1969էն սկսեալ երկրորդականը կ'ըլլայ երկսեռ:

Ներկայիս Պուէնոս Այրէսի Մխիթարեան վարժարանի աշակերտներու թիւն է 350 հոգի, մէկ մասը տեղացի: Օգտուելով տեղական օրէնքներէն, վարժարանը մինչեւ կէսօր կը գործադրէ պետական ծրագիրը, կէսօրէ վերջ՝ հայկականը: Շրջանաւարտները կազմած են «Մխիթարեան Արիներու Խումբ»ը: Անոնք ամէն շաբաթ կը հաւաքուին վարժարանի շըրջափակին մէջ մարզական խաղեր, հաւաքոյթներ եւ հանդէսներ կազմակերպելով:

Հ. Ստեփան Վրդ. Ֆէրահեան Պուէնոս Այրէսի Մխիթարեան վարժարանի տե – սուչի պաշտօնը վարեց 1956էն 1964, երբ հիւանդանալով փոխադրուեցաւ Վենե – տիկ: Այդ թուականէն ի վեր կը զբաղի վանական աշխատանքներով:

Շնորհաւորելով զոյգ յոբելեարները, կը մաղթենք իրենց առողջ կեանք:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՌՄԲԱԿՈԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՎՐԱՅ

—0—

32 ՄԵՌԵԱԼ ԵՒ 100 ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐ

—0—

Ինչպէս կը սպասուէր իսրայէլեան հակադրեցութիւնները սկսան Ուրբաթ օր բուռն ռմբակոծութիւններով Սուրիոյ եւ Լիբանանի վրայ: Ըստ իսրայէլեան աղբիւրներու ռմբակոծութիւնները եղած են պաղեստինեան տասը կայաններու վրայ, բայց Սուրիա եւ Լիբանան կ'ըսեն թէ զոհերը պարզ քաղաքացիներ են եւ Փարիզի սուրիացի դեսպանը կը յայտարարէ թէ պաղեստինեան ոչ մէկ քոմանտօ կայ ռմբակոծուած շրջանները: Ամէն պարա – գայի մէջ 32 մեռեալ կայ եւ հարիւր վիրաւոր: Արդէն Արտաքին Նախարար Ապպա Էպան յայտարարած էր թէ խաղա – ղութեան հարցը երկրորդական գետնի վրայ անցած է այլեւս: Իսրայէլի գլխաւոր հեռանկարն է ներկայիս պայքարը ահաբեկչական գործունէութեան դէմ: Էպան այս առնչութեամբ խիստ ազդարարութիւն մը կ'ընէ արեւմտեան Պետութեանց եւ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան:

× Ապահովութեան Խորհուրդը բողոք մը ստացած է Լիբանանէն ռմբակոծու – թեանց առթիւ եւ նամակ մը Իսրայէլէն, ուր կը պահանջուի որ միջազգային հաւաքականութիւնը իր ազդեցութիւնը բանեցնէ արաբական երկիրներու վրայ, որոնք զօրավիգ կը կենան պաղեստինեան ահաբեկիչներուն:

× Արեւմտեան Գերմանիա, Աւստրիա եւ Զուիցերիա, բայց մանաւանդ առա – ջինը, ապահովութեան արտակարգ միջոցներ ձեռք առած են պաղեստինեան որեւէ նոր յարձակումի դէմ: Բազմաթիւ սպառնալիքներ եղած են Շաբաթ եւ Կիրակի օրերուն համար, որոնք Հրեաներու Նոր Տարին են:

× Շաբաթ առտու ժամը 10ին, Նախագահ Փոմփիտու Միւնիխ կը հասնէր ուր պիտի տեսնուէր Վիլի Պրանտի հետ եւ ներկայ ըլլար Խաղերուն:

× Գահիրէի մէջ Հասան Էլ Զայաթ Արտաքին նախարար նշանակուեցաւ փոխարինելով Մուրատ Ղալէպը:

× Եասըր Արաֆաթէն ետք, Տօքթ. Հապաշ, Պաղեստինեան Ազատագրման ժողովրդական Ճակատի պետը Խորհ. Միութիւն կ'այցելէ, ուր պիտի տեսնուի խորհրդային ղեկավարներուն հետ: Յարդ. այս այցելութիւնը գաղտնի կը պահուէր, արդարեւ կ'ըսուի թէ Հապաշ Մոսկուա կը գտնուի Երեքշաբթիէն ի վեր: Կը կարծուի թէ Մոսկուա ճնշում պիտի բանեցնէ համոզելու համար Պաղեստինցի – ները որ վերջ տան բռնութեան:

× Պաղեստինցի հինգ ահաբեկիչները, որոնք սպաննուեցան առջի գիշեր Միւ – նիխի զինուորական օդակայանը թաղ – ուած են գաղտնի վայր մը: Իրենց ինքնութիւնն ալ յայտնի չէ եղած: Թունուզ դիմում կատարած էր որ անոնց մարմինները իրեն յանձնուին:

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

—0—

Ողբացեալ Նշան Պէշիկթաշլեանի յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 13, ժամը 14ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Որեւէ մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, ողբացեալ մտաւորականին յիշատակը յարգողները կը հրաւիրուին իրենց վերջին յարգանքը մատուցանելու:

ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ

Ամերիկացի երկու սեւամորթ մարզիկներ՝ Վ. Մաթիւս եւ Ռ. Քոլէթ այլեւս իրաւունք չունին մասնակցելու ոլիմպիական խաղերուն: Այս որոշումը տուած է Ոլիմպիականի Միջազգային Կոմիտէն, որովհետեւ, առջի օր, երկու սեւամորթները 400 մեթրի վազքի առաջին եւ երկրորդ տեղերը գրաւելէ ետք, «անպատ – կառ» կեցուածք ունեցած էին շքանշաններու յանձնումի ժամանակ: Արդարեւ, ամերիկեան փառերգի հնչեցման ատեն անոնք փոխանակ յարգանօք կենալու, իրարու հետ խօսած, անտարբեր ձեւեր ըրած են: Իսկ մեկնումի պահուն «սեւ յովազ»ներու բարեւը տուած են:

Հանդիսականները պարզապէս զայթակղած էին: Ոլիմպիականի Կոմիտէն երկու սեւամորթներուն այս քայլը կը նկատէ անհամապատասխան Ոլիմպիականի ոգիին: Ասոնց արտաքսումէն ետք, ամերիկացի բոլոր սեւերը սպառնացած են քաշուիլ եւ Միացեալ Նահանգներն ալ, իրար անցած, դիմում կատարած են Ոլիմպիական Կոմիտէին որպէսզի տուած որոշումը ետ առնէ: Ամերիկա աւելի կարեւոր կը նկատէ քանի մը հաւանական շքանշան չկորսնցնել...

Առջի օրուան մրցումներուն երկու գըլխաւոր յաղթանակները ապահովեցին Խորհ. Միութիւն եւ Արեւելեան Գերմանիա: Տեքաթլոնի մէջ յաղթական ելաւ Ն. Ավիլով, իսկ հարիւր մեթր արգելավազքի մէջ՝ Ա. Էհրհարտ:

Վոլէյպոլի մրցումին Արեւելեան Գերմանիա պարտութեան մատնեց խորհր – դային խումբը, որ վերջին երկու ոլիմպիականներուն ոսկի շքանշան ապահո – ված էր: Արեւել. Գերմանիա ձեռք կը ձգէ ոսկէ շքանշանը:

Ֆրանսա երկու ոսկի մետալ ունի (հեծանիւ եւ առագաստանաւ) չորս արծաթ եւ հինգ պրոնզեայ:

Մ. Նահանգները ցայսօր 81 կէտ ապահոված են. Խորհ. Միութիւն՝ 74, իսկ Արեւելեան Գերմանիա՝ 57, բայց դասաւորման գլուխն է Խորհ. Միութիւն 34 ոսկի մետալով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԵԹԵՒ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ՄԸ տեղի ունեցած է Հինգշաբթի կէս գիշերին մօտ, հարաւ – արեւմտեան Ֆրանսա, գլխաւորաբար Պորտօ, Արքաշոն, Իլ տ'Օլերոն, եւայլն: Հինգշաբթի գիշեր ժամը 23.30ի ատեններն է որ հողը աւելի դողացած է քան շարժան բայց խուճապը մեծ եղած է: Փարիզի շրջանն ալ զգալի եղած է բայց շատ թեթեւ կերպով:

ՃԱՏՐԱԿԻ աշխարհի նոր ախոյեանը Ֆիշէր, ամբարտաւան յայտարարութիւն մը կատարեց ըսելով, թէ «ուրախ է, որ պարտութեան մատնած է Ռուսերը», որոնք ըստ իրեն ճատրակի «բթամիտ խաղ» մը ունին «բթամիտ երկրի» մը մէջ:

ԴԷՊԻ ԱՊԱՐԱՆ

Երկրի մը գլխաւոր փառքը կապուած է անոր յուշարձաններուն հետ։ Այն ազգերը որ չունին մտքի եւ հոգիի կոթողներ՝ չունին պատմութիւն եւ բարբարոսներ են։

Երեւանը գեղեցիկ է. բայց մեր հնամեայ եկեղեցիներն անփոխարինելի են։ Որքան կ'երազէի որ գար առիթն այցելելու Հայաստանի պատմական վայրերը. այլ է գիրքերու մէջ կարդալ, գիրքերով հետեւիլ, այլ է իրականութիւնը։ Երբեք պիտի չցաւէի Երեւանը կամ Լենինականը չտեսնելուս, որքան մեր պատմութիւնը փառաւորող այդ կոթողները, որոնց ամէն մէկուն հետ կապուած է պատմական անձ մը, հերոսական կամ մտաւորական էջ մը։

Մատենադարանի վարչութիւնն ազնիւ գաղափարն ունեցաւ մեզ պտոյտի հրաւիրել դէպի Ապարան։ Բացի Մատենադարանի գրագէտներէն, գլխաւոր հիւրն էր Օր. Սիրարփի Տէր-Ներսէսեան, Յ. Քիւրտեան եւ ես։ Անցանք Երեւանի մօտ Աւան գիւղէն, յիշեցի Մօրիկ Հայկազն կայսրը, նշանաւոր Հայերը առելու մէջ, որ հոս հակաթոռ կաթողիկոս մը դրաւ Դուինի դէմ Զ. դարուն։ Հասանք Եղիվարդ գիւղը. տափարակ հինաւուրց տուներէն վեր կը սլանար Ս. Աստուածածին եկեղեցիին երկնաթիռ գմբէթը։ Դրան ճակատին Պռօշեանց զինանշանը ԺԳ. դարէն։ Եկեղեցիին առեանը բոլորովին քանդուած էր, հազիւ քանի մը սիւներ դեռ վեր կը բռնէին խախուտ կամարները։ Աւագ խորանին վրայ դեռ կանգուն էր զանգակատան ձեւով բարձրադիր գմբէթը, յարկ յարկի վրայ, նիզակ մը դէպի երկինք ցցուած։ Եկեղեցիին պատերը, շրջապատը ծեփուած էին արձանագրութիւններով, որոնք իշխաններու, եպիսկոպոսներու, հաւատացեալներու անանցանելի հաւատքը մեզի կը փոխանցէին։

Երկու մղոն չարունակելով՝ մեր առջեւ պարզուեցաւ կանաչ հովիտ մը. Աշտարակ գիւղը, եւ հեռուն ծառերով պըրակուած Օշականը։ Ամառանոցներու կալուածներն էին։ Գինեւէտ է Աշտարակը, բայց իր զաւակները չէին գիտեր Դոդոխեանի սրտառուչ Ծիծեռնակ, ծիծեռնակ կարօտի կանչը։ Գիւղին վերեւ բարձրադիր փոքրիկ հրապարակի մը վրայ՝ Է. դարէն կանգուն մնացած է փոքրիկ մատուռ մը, շատ փոքրիկ, վարդի չափ, սրտի չափ, կարմիր կտուրով, նազելի հասակով, կարմրաւոր Ս. Աստուածածին եկեղեցին էր։ Արձանագրութիւններով լի գերեզմանաքարեր, անուններ եւ անուններ ննջեցեալներուն պաղատանքը կը տանէին Տիրամօր ոտքը։ Փոքրիկ մատուռ մը, մինակ, արքայական բուրաստանի մը դարպասին նման։ Որքան արտաքուստ սիրուն եւ գրաւիչ, այնքան ներսը մրոտ եւ անխնամ. կարելի էր համբուրելով մաքրել որմերը, եթէ ոսկեզօծ խճաքարերով չեն ուզեր զարդարել։

Երթալով մենք անցանք Արայի լերան թիկունքը. ճամբան ոլորուեցաւ դէպի Արագած եւ Արագածը լայն հովիտներով, կարծես բազուկները բացած մեզի եկաւ, ընչեց իր զովարար քամիները։ Ահա բացավայր մը, ուր մխ-մինակ կանգնած էր գարձեալ եկեղեցի մը, կիսաւեր, ու չափազանց վիրաւոր, Ս. Զօրաւոր կը կոչուի։ Զայն կառուցեր է Զ. դարուն Գրիգոր Մամիկոնեանը։ Պէտք էր ժամանակին հրաշակերտ տաճար մը եղած ըլլար. իր քանդակները, խոյակները եւ կիսաւեր աւագ խորանի գմբէթը շատ խօսուն էին եւ գեղեցկութեան աղաղակող վկաներ։ Ո՜վ գիտէ, քանի՜ չէն էր այս վայրը, քանի՜ Մամիկոնեան բամբիշներ գեսպակներով ուխտի եկած են հեռաւոր Սասունէն եւ քանի զունդեր չարուած՝ զօրավարներ ընդունելու։

Դեռ աւելի մօտեցանք Արագածին, ահա թրքական գիւղ մը եւ մօտը Սաղմոսավանքը։ Խոր ձորի մը մէջէն Քասախ գետը սկսաւ մռնչել։ Եկեղեցին կանգուն է, ամբողջական է, բաւ է դռները դնել, մաքրել եւ սրբագործել՝ հին չարականները հնչեցնելու համար։ Գիւղը աղքատիկ է, քիչ Հայեր կան. աթարը տուներու կողքին, այդիները իրենց դիմաց, եւ Սաղմոսավանքը, որ ժամանակին մըշակոյթի կեդրոն եղեր է, եւ իր գրադարանն ունէր։

Կէսօրուան դադարէն յետոյ՝ դեռ պէտք էինք այցելել Յովհաննավանքը, որ շատ հեռու չէր եւ գմբէթները կ'երեւէին Քասախի ափերուն։ Մեր աջին անդունդները կը պատռէին, եւ մութ ձորերէն աւելի խուլ կը լսուէր Քասախ կամ Ազատ գետին աղմուկը։ Առասպելը կ'ուզէ որ Տրդատ Թումբեր բարձրացուցած ըլլայ՝ զայն սանձելու համար, բայց գետը փըրփրոտ եւ կատաղի իր ճամբան բացած եւ հեռացած է, անոր համար զայն Ազատ կոչած են։

Կէս ժամ հազիւ անցած՝ ինքնաշարժը կանգ առաւ Յովհաննավանքին դիմաց. բարձունքի մը վրայ կառուցուած էր ամբողջ գեղեցկութեամբ կը սլանար անդունդներուն վրայ։

Աւերակ եւ անմարդաբնակ, դադրած են աղօթքներ եւ կոչնակներ. բայց անտակութին կը դիմադրէ դարերուն՝ յուսալով օր մը լսել կոչնակին ձայնը։

Այս բոլոր եկեղեցիներուն վրայ Պետութեան կողմէ կը հսկէ մասնաւոր ճարտարապետ մը, որ մեզի ընկերացաւ եւ գիտական բացատրութիւններ տուաւ։ Բոլոր եկեղեցիները գորշագոյն քարերով շինուած են եւ դարերը տուած են հնաբոյր գեղեցկութիւն։

Որքան աւելի պիտի չքեղնային՝ եթէ մարդկային ձեռք մը զանոնք ներսէն ու դուրսէն յարդարէր ճարտար արուեստով։ Զի բաւեր միայն կմախքներ ոտքի պահել, պէտք է միս եւ գոյն տալ, հոգի տալ։ Ընդհանրապէս մեր եկեղեցիները ներքին ծեփ չեն ունեցած, վարպետները սիրած են քարերը խնամքով յղկել, քանդակել։ Քիչեր ունեցած են խճանկար կամ որմնանկար։

Երբ հասանք Ապարան, Քասախ գետը արդէն առուակներու վերածուած էր, որոնք կը սահէին՝ ցրտասարսուռ ջուրերով՝ տափարակի մը մէջէն։ Անոնց քիչ մը վերեւ՝ աննշան մատուռ մը, քահանայ մը եւ քանի մը մարդիկ։ Ապարանը ժամանակին Արշակունիներուն ամարանոցն է եղած եւ Ապարանք կը կոչուէր։ Արագածոտն գաւառին մէջ, տափարակի մը վրայ է գիւղը. քանի մը նոր տուներ, ճամբուն վրայ Ստալինը կանգնած կը սպասէ մեկնելու։ Արդէն Երեւանէն շուրջ 65 մղոն հեռացեր էինք։ Մեզ կը հետաքրքրէր Ս. Խաչ եկեղեցին, թերեւս այս շրջաններուն ամենահինը։

Քառակուսի տափարակ կտուրով, 16 դարերու հնութիւնը կողերէն կը թափթփէր. մեհեան եղած է եւ Լուսաւորիչ սրբացուցած, խաչը տնկած, Ս. Խաչ կոչած է։ Այժմ չի գործածուիր, ոտքի է. ներսը մի՛ մտնէք, սրտերնիդ կը ցաւի։

Ժայռոտ բարձունքի մը վրայ է, եւ անոր թիկունքէն իսկոյն կը խորանայ Քասախի անդունդը։

Կարմրաւոր Աստուածածին մատուռէն մինչեւ Ս. Խաչ յանձնուած է մասնաւոր ճարտարապետի մը հոգածութեան՝ կործանումէ փրկելու համար։ Տարիներ առաջ, գիւղացիները եկեղեցիներուն քարերը կը կրէին՝ իրենց տուները շինելու համար. այժմ գիտակից են եւ նախանձախնդիր իրենց եկեղեցիներուն, եւ ճարտարապետը կըցեր է անոնց վստահութիւնը շահիլ, ու զինքը ժամկաճ կը կոչեն։ Անշուշտ տարիներ առաջ սարսափ ունէին թէ քանդիչ ձեռքեր կրնային իրենց ժամերը կործանել, այժմ ապահով են թէ Պետութիւնը պաշտպան է ազգային հնութիւններու։

Զեմ գիտեր քանի անգամ շրջեցանք եկեղեցիին բոլորտիքը, քանի անգամ մեր ձեռքերը շօշափեցին սրբացած քարերը։ Ո՛վ գիտէ քանի՛ հնաբոյր համբոյրներ դրոշմած են անոր սրբացած որմերուն ու կարծես մեր ձեռքերը կը հպէին անոնց համբոյրներուն։

Հ. Վ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

(Քաղուած «Ինչպէս տեսայ Հայաստանը» գիրքէն, 1962)

«ՀԱՅՐԵՆԻ ԿՐԱԿԱՐԱՆ»
(Քերթուածներ)

ԲԵՐԷՔ ԻՆՁ ՁԱՅՆ

—o—

Բոլոր հայ որբերուն

Փողոցին մէջ եթէ երբեք հանդիպիք
Լակոտ մը մերկ, սեւ ու խոշոր աչքերով.
Որ կը շրջի սուլելով «Մեր հայրենիք»,
Բերէք ինձ զայն, բերէք իմ գիրկըս սիրով։

Պիտի պագնեմ անոր ճակատը մըրոտ,
դըրոշմելով այնտեղ հոգի մ'ապրստամբ.
Պիտի վառեմ աչքերուն մէջն առաւօտ,
Հայաստանի արեգակին պերճութեամբ։

Արշալոյսի մ'երկունքն ունի ահաւոր
Իր ամպոտած յօնքերուն տակը խըռով.
Բերէք որ ես սրբեմ աչքերն իր աղտոտ
Այնտեղ գըծեմ նոր Հայաստան մը
վառքով։

Կուրծքը պատեմ սեւ ժայռերէն
Վան-Տոսպի,
Անհաւասարութեանց Տիգրաններուն տամ
հանճար,
Եւ Վարդանի մութ կարմրութիւնը սրտի
Որ բարձրաբանայ հրսկայաբնայ անդադար։

Զուլեմ անոր երկու երկաթ բազուկներ,
Սիրտ մը պողպատ, արեւ աչքեր
հըրավառ.
Որպէս հոգի շընչեմ խըրոխտ բուքը մեր.
Թիկունք տալով կողը Մասեաց
վեհափառ։

Անոր վառվռուն հոգիին մէջ բըսնաւոր,
Որբութեան հետ կ'ապրի ազնիւ ցեղ մը
հին.
Անոր ծըծած կաթն արիւն է դառնօրակ.
Ու մայր չունի, Թուրքերը զայն
կոտրեցին։

Զայն փողոցները նետեցին զրգնոտիկ
Փափուկ ձեռքին ցուպ մը տալով
պանդըխտի.
Գրնա՛ ըսին, դուն հոս չունիս հայրենիք
Եւ ոչ հայր մը որ քաջերուն հետ հանգչի։

Արտասուելով դուն որդեակ իմ գընացիր
Մինչեւ Տէր-Զօր մինչեւ Նիւ-Եորք ու
մինչեւ...
Ճամբաներդ հայ արիւնով ներկեցիր,

ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

Դ.

ԾՈՎ

—0—

Յաջորդ օրը ես ուզում էի փախչել աշխարհի այնպիսի անկիւն, որտեղ ոչ մի Հայ չկայ։ Ճիշդ է, այս ցանկութեան մէջ մի քիչ պարտութիւն կար, բայց այն ինձ ազատում էր ամէն տեսակ հոգսից ու ետ էր վերադարձնում տարիքս։ Ի վերջոյ, ես չէի կարող ամբողջ օրը թրեւ գալ՝ մեռած նախնիներիս ուրուականները ուղեղիս մէջ։ Դա արդէն ոչ մէկին պէտք չէր եւ ծիծաղելի էր դրա մէջ իմաստ որոնելը։ Աշխարհում վաղուց Դոն-Կիխոտներ չէին ծնւում եւ ռեկլամները մարդկանց հայեացքները ուղղում էին միայն դէպի վայելքները։ Դրա համար, հէնց որ ես համոզեցի ինձ, որ իրաւացի եմ, վերցրեցի ճամպրուկս ու կայարան սլացայ։ Ամբողջ ճանապարհին վազում էի, որ յանկարծ ինչ-որ մէկը չկանչի ետ, ինչ-որ սառւեր չփակի ճամբաս։ Մութ գիշերուայ մէջ, ես ու լըքուած կայարանը կանգնել էինք դէմ դիմաց։ Երկուսս էլ տխուր էինք։ Միշտ էլ ծանր է, երբ մարդ վերջնականապէս բաժանւում է ինչ-որ բանից, եթէ անգամ այդ ինչ-որ բանը աշխարհի քարտէզի մէջ կորած մի աննշան քաղաք է։ Ես կախուել էի գնացքի պատուհանից, նայում էի ետ-ետ փախչող տներին ու զգում էի, որ երբ էլ խօսեմ ծննդավայրիս մասին, չեմ կարող օգտագործել «ինչ-որ» բառը։ Այս քաղաքում հաստատուել էր պապիկս, ապրել էին ծնողներս, ծնուել էի ես։ Ես չկարողացայ ինձ համար պարզել, թէ ինչու էր ամէն ինչ հէնց այդպէս ստացուել, որովհետեւ քաղաքը անհետացաւ խաւարում։ Հեռւում երկնքի աստղերին ձուլուեցին իմ ծննդավայրի լոյսերը, որոնք հասկանալի է, այլեւս երբեք չեմ տեսնի։ Գուցէ եւ երբեմն երազում տեսնեմ, եթէ իրօք, ճշմարտութիւն է, որ նրանք ձուլուեցին աստղերին։ Աստիճանաբար գնացքը մճրխւում էր նորանոր քաղաքների ու գիւղերի մէջ եւ որքան օտարանում էր շրջապատս, այնքան ես ինձ երջանիկ էի զգում։ Ես պատրաստ էի ամէն տեսակ խենթութիւն անել, միայն թէ մոռանայի անունս ու կարողանայի ծիծաղել յիմարութիւնների վրայ։ Բայց դա երեւի այնքան էլ հեշտ չէր, որովհետեւ ճանապարհին հանդիպող Հայերը խէթ հայեացքով էին նայում ինձ։ Այն հայեացքով, որ ունենում էր հայրս, երբ ես գիշերը կասկածելի ժամին տուն էի վերադառնում՝ կասկածելի տրամադրութեամբ։ Ի հարկէ, զարմանալու բան էր, թէ ի՞նչպէս էին նրանք հասել այս գիւղերը, քաղաքներն ու կայարանները, բայց որ ամէն տեղ հետեւում էին ինձ, փաստ էր։ Որպէսզի ազատուեմ այդ հետապնդումից, ես գնացքից իջայ ու աւտոբուս նստեցի, յետոյ ինքնաթիռ, յետոյ նաւ եւ հանգստացած շունչ քաշեցի միայն այն ժամանակ, երբ զգացի, որ հասել եմ մի հին, աշխարհից կտրուած կղզի։ Ես երբեք չեմ մոռանայ ծովի խշշոցը, եկեղեցիները, փողոցների ճօճուող լապտերներն ու գիշերային զինետները։ Եւ մանաւանդ երեկոները՝ կղզու երեկոները, որոնք այնքան աննկատ գոյներով կարողանում էին տարբերուել աշխարհի բոլոր մնացած երեկոներից։ Ամէն գիշեր, երբ աղջամուղջը ծովի վրայից սողում էր դէպի կղզի, ձկնորսները (կղզում բոլորը ձկնորսներ են), նաւակները ցցից կապելով տուն էին վերադառնում։ Նրանցից ամէն մէկը ետեւից քարշ էր տալիս ձկների մի մեծ շարան, որոնք պոչերը աւազին քսելով բարակ հետք էին թողնում (զարմանալի ազդեցիկ էր մեռած ձկների հրաժեշտը մայր ծովին)։ Կիսաբաց դռների մօտ ամուսիններին սպասող կանայք վերցնում էին շարանը եւ քիչ անց կղզին լցւում էր տապակուող ձկան բոյրով։ Երբ տղամարդիկ ընթրում էին, հաւաքւում էին մայթերին տեղաւորուած զինետներում, որպէսզի մի գաւաթ օղու շուրջը պատմեն իրենց ծովային արկածներն ու երգեն ձկնորսական թախծոտ երգերը։ Մի քանի քայլ հեռու խշշում էր ծովը, եւ թւում էր, թէ ոչ թէ ալիքներից է գալիս ծովի բոյրը, այլ ձկնորսների երգից։

Իմ սենեակը կախուած էր ուղիղ ծովի վրայ։ Այն ետեւի մասով կռթնել էր մի հին եկեղեցու, եւ գիշերը, երբ կղզու բոլոր լոյսերը մարում էին, եկեղեցուց աղօթքի մրմունջ էր լսւում։ Գոնէ այդպէս էր հաւատացնում տանտիրուհին, որ պատշգամբում նստած թալիսմաններ էր պատրաստում զբօսաշրջիկների համար։

Մենք կիսախաւարի մէջ շրջապատում էինք նրան եւ լուռ լսում ծովախեցիների խշշոցն ու տանտիրուհու սարսռեցնող պատմութիւնները իրենց տան եւ կղզու քանդուած եկեղեցիների մասին, որոնց սեւ կմախքները ուրուագծւում էին ծովի թափանցիկ ֆոնի վրայ։ Ես նրա ասածները լաւ չէի հասկանում, որովհետեւ նա Յոյն էր եւ ինչ լեզուով էլ որ փորձում էր խօսել, ինձ թւում էր, թէ արտասանում է «ս» հնչիւնը։

ԳՐԻԳՈՐ ՋԱՆԻԿԵԱՆ

(1 – Շար.)

Գրտնելու քեզ պատառ մը հաց, քիչ
մ'արեւ:

Ո՜վ արտասուեց քեզ հետ ընկեր առ
ընկեր.
Ո՜վ սրբեց քու ցօղն աչքերուդ
յորդառատ.
Համբուրեցին ու մատնեցին քու պարզ
սէրն:
Հպարտ հոգիդ լոկ քեզ մընաց: — Բաւ
է այդ:

Բաւ է քեզ այդ երբ երակիդ մէջն ունիս
վահագներու աստուածային արիւնէն,
Երբ զաւակն ես երիտասարդ իմ ցեղիս,
Որ չի մատներ ոչ քաջութիւն եւ ոչ քէն:

Թող լայն ճակատդ այժմ համբուրեմ
սրտաբաց
եւ Հայութեանդ երկրպագեմ
հաւատքով,
Ո՛վ հայրենի գեղեցկութիւն տանջըւած,
Ու մերձենամ բալիներուդ յարգանքով:

Եկուր որ քեզ սորվեցընեմ պապերուս
Քաջի խօսքերն ու մարտական
քայլերգներ.
Բանամ քեզի խորենացին խռովայոյզ,
Եւ հոգւոյդ մէջ դընեմ վրէժի մըրրիկներ.

Որ չըշըրջիս թափառական դռնէ դուռ,
Որ չըմուրաս թուղթ մը անարգ անցագրի.
Ազատ մեծնաս, հըպարտ մեծնաս,
կաշըմբուռն
Զաւակն ըլլաս հայրենիքիդ արժանի:

Ես կը սիրեմ քո խենթ արիւնն հայկական,
Բոցն աչքերուդ որ մինչ երկինք
կ'երկըննայ.
Այնտեղ խաչի եւ հաւատքի լոյսեր կան,
Այնտեղ կայ մեր վըրէժխնդիր ապագան:

Խըմէ՛ անյագ հայ մայրերուն կաթն եռուն
Դըրնդերներէդ ցուլի կորով թող էջնէ.
Ձախդ լուսինն, աջդ երկարես արեւուն,
Մարմինդ ամբողջ մայր Հայաստանը
բըռնէ:

Երբ հընազանդ հայրենիքիդ օրէնքին
Դու բըռնաւոր օտարին դէմ միշտ ելլես,
Այն ատեն լոկ տաք համբոյրով քո
ճակտին
Պիտ' ըսեմ քեզ. *Ապրիս տըղաս, դուն
Հայ ես:*

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Միլան, 31 *Մայիս* 1929

ԻՐ ԿՐԹԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՀԱՅՐ ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ՈՒՍՈՒՑԻՉ

Մխիթարեան Միաբանութեան՝ Փարիզի Մուրատեան վարժարանի վերամուտն էր, 1931ի աշնան:

Վենետիկէն նոր վարդապետ մը եկած էր: Երեսունը քիչ մը անց, միջահասակ, վառվռուն սեւ աչքերով, սեւ մօրուքով, լայն ճակատով՝ ուր կը նշմարուէր վաղահաս ճաղատութիւն, թուխ՝ այլ նուրբ եւ վայելուչ դէմքով, ամբակազմ Հայաստանցի մըն էր:

Փոքր տարիքին՝ Ախլցխայէն գինքը Ս. Ղազար ղրկած էին: Ուսումը աւարտելէ ետք՝ քահանայ ձեռնադրուած էր ու զանազան պաշտօններ վարած էր վանքին մէջ, ապա Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանը փոխադրուած էր: Եւ հիմա եկած էր Փարիզ:

Հայր Վահան Յովհաննէսեանն էր:

Հայագիտական նիւթերու մեր ուսուցիչներն էին Հ. Յովհաննէս Թորոսեան (Հայոց հին մատենագրութիւն), Հ. Սահակ Տէր–Մովսէսեան (Հայոց պատմութիւն) եւ Հ. Սրապիոն Ուլուհոճեան (գրաբար): Եւ Հայր Վահանին յանձնուած էին հետեւեալ նիւթերու դասաւանդութիւնը. հայերէն աշխարհաբար, Հայաստանի աշխարհագրութիւն եւ Հայոց արդի գրականութիւն:

Այդ աննման դաստիարակներու խումբէն՝ միակ վերապրողը Հ. Վահան Յովհաննէսեանն է: Ո՞ւր գացին տարիները, վարդապե՛տ:

×

Աշխարհի չորս անկիւններէն եկած պատանիներ՝ ոմանք կէս այլասերած, ուրիշներ հազիւ թերխաչ հայերէն մը խօսելով, Հայր Վահանէն հայերէն սորվելով՝ Մուրատեան վարժարանի բովէն կ'անցնէին ու կը դարբնուէին, եւ մնայուն հայադրոշմ ձեւ մը կը ստանային:

Հայր Վահանին հայրենավառ շունչով՝ Հայոց Աշխարհը — այն երկիրը զոր չէինք տեսած — մեզի համար կենդանի պատկեր մը կը դառնար իր սեգ լեռներով, բարեբեր դաշտերով, յորդաբուխ գետերով, հնամեայ քաղաքներով ու դեղակերտ վանքերով:

Հայր Վահան աշակերտութեան առջեւ լայն կը բանար համայնապատկերը մեր գրականութեան — միջնադարեան շրջանէն մինչեւ մեր օրերը — եւ դոյն, ձեւ, մարմին ու կեանք կը ստանային մեր ազգային գրական արժէքները:

Ներշնչման մշտաբուխ աղբիւր մըն էր իր անձը, իր շունչը, իր հաւատքը:

Մեզի համար միայն վարժապետ չէր, այլեւ ընկեր մըն էր: Քաջ մարզիկ՝ եռանդով կը մասնակցէր մեր խաղերուն: Կը բաժնէր մեր ուրախութիւնը, մեր ցաւերը եւ մեր հոգերը: Սակայն երբեմն կը հատնէր իր համբերութիւնը ու կը պոռթկար իր բարկութիւնը: Ի՞նչպէս տոկային խեղճ ուսուցիչները մեր հնարագիտ չարութիւններուն: Բայց թեթեւ ամպի մը պէս կ'անցնէր իր դժգոհութիւնը առանց հետք ձգելու:

Ուժեղ նկարագիր ունէր, եւ երբեմն համարձակախօս ու հաստատակամ կրնար ըլլալ: Ասիկա հաւանաբար հետեւանքն էր իր խառնուածքին: Իր խորքին մէջ՝ երկաթ էր, միանգամայն թաւիշ: Երբեմն Հայաստանի ժայռերու նման կարծր էր, բայց յաճախ Արարատեան դաշտի առաւօտեան մշուշի նման մեղմ:

Բանաստեղծ էր: Եւ անտարակոյս՝ իր մտքին ու սրտին մէջէն կ'անցնէին խռովայոյզ մրրիկներ: Բայց առաւելապէս իր մէջ կը տիրէր անդորրութիւն կատարեալ: Եւ իր բուռն կենսունակութիւնը միշտ կը ցոլար իր նրբագգաց ոգիին ծալքերէն:

Իբրեւ ուսուցիչ՝ Հայր Վահան չէր հաւատար թէ դասաւանդութիւնը բաւական է սերունդ դաստիարակելու համար: Ան կը ջանար զմեզ մասնակից ընել գեղեցիկին եւ ճշմարիտին, եւ այդ յարատեւ մղումով՝ որեւէ ջանք չէր խնայեր: Հաստատեց իր աշակերտներուն մէջ հայկականութեան տրամաբանական գիտակցութիւնը, զայն ամբողջացնելով տոհմիկ մշակոյթով: Եւ ասիկա կրնար ընել որովհետեւ ինքը — հիմնական իմաստով — Հայ էր, կրօնաւոր էր, բանաստեղծ էր:

Հայկականութեան առաքեալ մըն էր իր աշակերտներուն համար: Իբր այդ, անսպառ եռանդով ու անխախտ համոզումով՝ անոնց ներշնչեց հայկականութեան զգացումը, հաւատքը եւ գիտակցութիւնը. արժանիքներ որ ամրակուռ կը մնան արտասահմանեան այլասերող պայմաններուն դէմ:

Չափազանցուած չըլլար ըսել թէ մեր ածուին մէջ աշխատող մշակներուն նիւթական վարձատրութիւնը մեծ բան մը չէ: Իսկ Մխիթարեան վանական մը որեւէ դրամական ակնկալութիւն չի կրնար ունենալ: Իր կոչումն է ձրիաբար ծառայել ազգին: Բայց կը սիրենք հաւատալ թէ Հայր Վահանին բարոյական վարձատրութիւնը եւ հոգեկան բաւարարութիւնը մեծ են:

Հայր Վահան Յովհաննէսեանին յիսնամեայ յոբելեանին առթիւ՝ ի՛նչ հանդիսութիւն որ կազմակերպուի, ապահովաբար իր ամենամեծ եւ իր սրտին ամենամօտիկ գոհունակութիւնը պիտի ըլլան իր հարիւրաւոր երախտապարտ երբեմնի աշակերտները որոնք կենդանի յուշարձան մըն են իր տքնաջան, անձնուրաց եւ ազգանպաստ կրթական անդնահատելի վաստակին: Քիչերուն վիճակուած է այս պատիւը: Յարգա՛նք քեզ, վարդապետ:

ԵՆՈՎՔ ԼԱԶԻՆԵԱՆ

Պոսթըն

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ԳԻՇԵՐ

Այս գիշեր սըրտիս հըծծիւններ եկան,
Ծառերու խարշափ, կարկաչ աղբիւրի.
Անյայտ խօսքերու մըրմունջ լըռեցի,
Այս գիշեր սըրտիս հըծծիւններ եկան:

Լուսինն էր խաղաղ, գեփիւռը գըգւող,
ինչպէս բամբիշի հովահարի թեւ.
Մեր երգը կ'անցնէր տերեւէ տերեւ,
Բերելով ինծի տենչեր աղերսող:

Մեր երգն աղօթք է այս լուռ գիշերուան
Օծուած վարդերու շաղով շափիւղայ.
Ի՜նչ անոյշ թովք է շըրթներուն վըրայ,
այս գիշեր սըրտիս հըծծիւններ եկան:

Երազանք մ'ունի ամէն պատուհան,
Սըրինգներու մէջ, որ լալով կ'անցնին.
Դաշտերէն կուգայ ձայնը սոխակին
Բերելով հըծծիւն եւ երգ գիւղական:

Խաղաղ է հոգիս եւ սիրտս անալիք.
Ինչպէս սիրողի հեշտին թմրութիւն.
Ինձ կը նայի լոկ ժամի սըրբութիւնն,
Փակ են տուներու աչքեր գեղեցիկ:

Լուսնակն անոյշ է նոր հարսի նըման.
Այս գիշեր սըրտիս հըծծիւններ եկան...:

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

(*«Հայրենի Հող» հատորէն*)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (152)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Կը կրկնեմ, որ խնդրին մէջ թիւրիմացութիւն կայ, ես երբեք քու ուղղամտութեանդ մասին կասկած յայտնել չուզեցի... միայն թէ դուն մէկէն ի մէկ ընկեցար:

— Բնականաբար կը ընկլիմ, միւսիւ Թորգոմ, հէր քուշուն էթի ենմէզ *կ'ըսեն, ես իմ պատիւս միշտ բարձր կը բռնեմ...*

— Շատ իրաւունք ունիս այդպէս ընելու, պատիւը ամէն բան է մարդուս համար:

Այս ձեւով խօսակցութիւնը քանի մը վայրկեան եւս շարունակուեցաւ որմէ ետքը Ծանիկ մեկնեցաւ Թորգոմի տունէն, կատարելապէս հաշտուած անոր հետ եւ շատ ուրախ տրամադրութեան ներքեւ:

— Մեծ փորձանք մը անցուցինք, խորհեցաւ ուսուցիչը, երբ առանձին մնաց: Մաղ մնաց, որ Ծանիկը պիտի վշտացնէր եւ ամբողջ գործը խանգարէր... ճշմարիտը յանցաւոր եմ այսպէս վարուելուս համար, յայտնի է, որ մարդը մեծ անձնուիրութիւն ցոյց կուտայ կոր, դիւրին բան չէ այսքան կարճ ժամանակի մէջ 60 ստորագրութիւն հաւաքել: Այս յաջողութեամբ եթէ շարունակէ, կարծեմ 300 ստորագրութիւն պիտի կրնանք ժողվել եւ այն ատեն տեսնենք ինչ պիտի ըլլայ մեր Մարգար էֆէնտին:

Ուսուցիչը վերստին սրտապնդուած էր եւ վստահութեամբ կը դիտէր ապագան:

Հետեւեալ օրը գնաց Պօղոս էֆէնտին գտաւ եւ անոր պատմեց գործին յաջող վիճակը:

Վաճառականը իր գոհունակութիւնը յայտնեց եւ աւելցուց.

— Քու մարդուդ ըսէ, որ եթէ ստորագրութիւնները հարիւր յիսունի հասնին՝ ալ թող ետեւէն չիյնայ ու հանրագրութիւնը քեզի բերէ:

— Թերեւս մինչեւ հիմա 150ի հասած է, դիտել տուաւ Թորգոմ:

— Այն ատեն վաղը հանրագրութիւնը առ եւ ինծի բեր, որովհետեւ կորսնցնելու ժամանակ չունինք:

— Այս իրիկուն կը ջանամ զինքը տեսնելու:

— Ստորագրողները ի՞նչպէս մարդիկ են, հարցուց Պօղոս էֆէնտի:

— Ամէնքն ալ պարկեշտ, պատուաւոր, գիտակից թաղեցիներ են, հաւաստեց ուսուցիչը:

— Դուն մէկիկ մէկիկ քննեցի՞ր:

— Գրեթէ, այսինքն... Ծանիկը այնպէս ըսաւ:

— Աչքովդ չտեսա՞ր:

— Ոչ, հանրագրութիւնը ուրիշին յանձնած էր, չկրցի տեսնել, վաղը, միւս օրը երբ բոլորովին լմնցնէ, պիտի բերէ յանձնէ:

Այս բացատրութիւնը չգոհացուց վաճառականը, որ գոչեց.

— Կը տեսնեմ, որ դեռ բան մը չէ ըրած... եւ ըլլալիք ալ չունի:

— Ի՞նչպէս, բողոքեց ուսուցիչը, բան մը չէ եղած, հապա 60 ստորագրութիւնները մէկ ու կէս օրուան մէջ:

— Դուն տեսա՞ր, համրեցի՞ր:

— Ոչ, բայց Ծանիկը սուտ չի խօսիր:

— Ո՛վ գիտէ...

— Բացարձակ վստահութիւն ունիմ իր վրայ:

— Ատիկա բաւական չէ:

— Ասկէ զատ, Ծանիկը զիս կը սիրէ եւ ինէ կը պատկառի, թերեւս ուրիշները խաբէ, բայց ինծի անանկ բան չըներ:

— Ատոնք վարժապետի խօսքեր են: Դրական մարդու խօսք չեն, գոչեց վաճառականը: Ես եթէ քու տեղդ ըլլամ, անմիջապէս կ'երթամ այդ Ծանիկ ըսուած մարդը կը գտնեմ ու անպատճառ հանրագրութիւնը մէյ մը ձեռք անցնելով ստորագրութիւնները կը քննեմ:

— Ես ատիկա փորձեցի եւ չյաջողեցայ, խոստովանեցաւ Թորգոմ:

— Ի՞նչպէս, հարցուց Պօղոս էֆէնտի:

— Ծանիկ դիւրազգաց մարդ է, իրեն համար անարգանք կը համարի կոր հանրագրութիւնը ցոյց տալը, բոլոր ստորագրութիւնները չհաւաքած:

— Ինք այդպէս ըսա՞ւ:

— Այո, նոյնիսկ բարկացաւ:

— Վա՛յ, վա՛յ:

— Եւ սպառնացաւ հանրագրութիւնը կտոր–կտոր ընել:

— Ի՞նչ կ'ըսես, գոչեց վաճառականը հեգնական շեշտով մը:

— Հազիւ կարող եղայ զինքը հանդարտացնել եւ խնդիրը անուշ տեղը կապել:

— Անշուշտ հազար ներում խնդրելով:

— Ի՞նչ ընէի, ուրիշ ճար չկար:

— Եւ այսպէս հանրագրութիւնը չտեսար:

— Ոչ, բայց վաղը կամ միւս օրը անպատճառ պիտի բերէ, եւ խկոյն ես ալ ձեզի կը բերեմ:

— Այդ մարդուն մինչեւ հիմա ո՞րքան դրամ տուիր, — հարցուց վաճառականը:

— Առաջին անգամ 200 ղրուշ եւ երէկ ալ 150 ղրուշ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

Այրի Տիկին Նշան Պէշիկթաշլեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Պէշիկթաշլեան, զաւակները եւ թոռները, այրի Տիկին Անահիտ Թօփուզեան, զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Խըտըշեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, եղբօր, հօրեղբօր, քեռայրին եւ փեսային՝

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտ. 7ին, 74 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 13ին, ժամը 14ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Վիլմոմպլի գերեզմանատունը:

Որեւէ մահազդ դրկուած չըլլալով, ողբացեալին յիշատակը յարգողները կը հրաւիրուին իրենց վերջին յարգանքը մատուցանելու:

Ողբացեալին փափաքին համաձայն ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Յովսէփ Թէրզեանի մահուան առթիւ, Արժանթէօյէն Տէր եւ Տիկին Սարգիս Տեփանեան 40 Ֆր. կը նուիրեն Մոնմորանսիի հանգստեան տան (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 10 Ֆր. «Յառաջ»ի:

×

Mr et Mme Harry Bolson (New-York) կը նուիրեն 250 Ֆր. Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի նոր շէնքի կառուցման, փոխան ծաղկեպսակի վաղամեռիկ Պերճ Ռոպէր Գույումճեանի յիշատակին:
(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՄԱՏԱՂՈՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՃԱՇ ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Հայ Մշակոյթի Տան Տիկնանց Օժանդակ Միութիւնը, մատաղօրհնութեան արարողութենէ մը վերջ, ճաշ մը պիտի տայ Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, Սեպտեմբեր 24ին, ի պատիւ

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ

եւ տեղւոյն եկեղեցւոյ բարերարներուն:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՎԱՐՁՈՒ Է

Փարիզի կեդրոնը, չորս սենեակնոց յարկաբաժին մը, կահաւորուած կամ ոչ, Բ. յարկ, բոլոր արդիական յարմարութիւններով:

Դիմել՝ 345-89-87

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզի Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը՝ Հոկտեմբեր 22ին: (Եղանակին առաջին եւ խիստ փայլուն պարահանդէսը) Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

Կապոյտ Խաչի, Լիոնի մասնաճիւղին, տարեկան պարահանդէսը, 18 Նոյեմբեր, Շաբաթ գիշեր, Շարպոնիէռի շքեղ սրահներուն մէջ:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տարօն – Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Պ. Վահան Խաչատուրեանի, Տիկին Ալիք Թովմասեանի եւ բոլոր պարագաներուն իրենց տարարախտ եղբօր Հրանդ Խաչատուրեանի արկածալի մահուան առթիւ:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՊՈՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ

Կապոյտ Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղին միօրեայ դպրոցին հայերէնի դասընթացքները պիտի վերսկսին 14 Սեպտ.ին,

Արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան 1 Սեպտ. Ուրբաթէն սկսեալ մինչեւ 12 Սեպտ. ամէն օր բացի Կիրակիէ, ժամը 9.30էն 11 եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

Պոմոնի եւ շրջակայքի ծնողքները ջերմօրէն կը հրաւիրուին, ամէն Հինգշաբթի կանոնաւորապէս առաջնորդել իրենց սիրասուն փոքրիկները Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ սրահը ուր մեր Մեծասքանչ լեզուին գիրը, երգն ու ոգին կը սպասեն իրենց:

×

ՎԱԼԱՆՍ

Հայ Առաքելական Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութիւնը կը յայտարարէ թէ Հինգշաբթիի հայերէնի ու կրօնական դասընթացքները տեղի պիտի ունենան այսուհետեւ Չորեքշաբթի օրերը ժամը 8,30էն սկսեալ մինչեւ 11.30:

Վերաբացման արձանագրութիւնները տեղի պիտի ունենան Դաւիթեան սրահը Չորեքշաբթի Սեպտ. 13ին, Տէր Նարեկ քահանայի մօտ:

Կը խնդրուի գաղութի բոլոր ծնողքներէն անխտիր, բարի ըլլալ առաջնորդել իրենց փոքրիկները Դաւիթեան սրահը՝ 6, Ալէ Ժօլլաճ, Պուր–լէ–Վալանս:

×

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼ

Մարսէյլի Ս. Սահակ–Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան վարչութեան հովանաւորած հայերէնի դասընթացքները կը սկսին Երեքշաբթի, Սեպտ. 19ին:

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան հետեւեալ ձեւով.— Ամէն Երեքշաբթի ժամը 17.30 – 19.30: Իսկ Չորեքշաբթի օրերն ալ, ժամը 9–12 եւ 14–18 Բարեգործականի Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ, 7, Ռիւ Փափէր:

Արձանագրութեան համար դիմել ուսուցչուհի Տիկին Հ. Պօղոսեանի կամ քարտուղարութեան, վերոյիշեալ ժամերուն:

×

ՎԻԷՆ

Վիէնի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին միօրեայ դպրոցին հայերէնի դասընթացքները պիտի վերսկսին Հոկտեմբեր 7ին, Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Հ. Յ. Դ. Գասպար Իփէկեան ակումբին մէջ:

Վիէնի ծնողքներէն ջերմօրէն կը խնդրուի իրենց փոքրիկները ուղարկել Կապոյտ Խաչի դպրոցը: Ուսուցչուհին է Տիկին Տէր–Յարութիւնեան:

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Հինգշաբթի (Սեպտ. 14) իրիկուն ժամը 20.30ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

×

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը 16 Սեպտեմբեր, Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Գասպար Իփէկեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Շատ կարեւոր օրակարգ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Սէն–Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ՝ Խաչվերացի տօնին առիթով Կիրակի (17 Սեպտ.) տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր պատարագ եւ մատաղօրհնութիւն:

Արարողութեանց կը նախագահէ եւ կը քարոզէ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Կը պատարագէ՝

Տէր Շահան Քհնյ. Տէօէեան

Մատաղօրհնութեան նուէրները կարելի է ղրկել եկեղեցւոյ Օժանդակ Տիկնանց Միութեան վարչութեան:

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'ARMÉNIE

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE

Troisième édition, Paris, 1971, 437 pages
Reliure pleine toile

Prix : 36 Frs
Avec les frais d'envoi : 39 Frs

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris (6e)
C. C. P. 1278-35, Tél. : 324-88-65

Pèlerinage à Antelias (Liban)

du 15 au 29 octobre

Organisé par

agence de voyages SEVAN

50, Cours de la Liberté — LYON
Tél. : 60-13-66

Voyage organisé de 14 jours au Liban. de PARIS, de LYON ou de MARSEILLE par avion pour BEYROUTH. Séjour en demi-pension, Hôtel 1ère classe, chambre double climatisée avec salle de bain

— Dimanche 22 Oct. 1972 : Messe à l'Eglise du Catolicossat Arménien à Antelias et Bénédiction de la Sainte Chrême par S. S. Khoren 1er Catholicos de Cilicie.

— Visite des Institutions Arméniennes, nombreuses excursions organisées sur place par Mr. Varoujan Sarkissian.

Prix par personne : PARIS/PARIS, LYON/LYON MARSEILLE/MARSEILLE

1550 F.

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԱՆԹԻԼԻԱՍ
ՄԻՒՌՈՆՕՐՀՆԷՔԻ ԱՌԹԻՒ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 15 ԷՆ 29

Այս տարի *Սեւան Վոյաժի* Տնօրէնութիւնը բացառիկ առիթ մը կ'ընծայէ ֆրանսահայ գաղութին՝ ներկայ գտնուելու Անթիլիասի մէջ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Ն. Ս. Օ. Վեհ. Տ. Խորէն Ա. Կաթողիկոսի կողմէ կատարուելիք Ս. Միւռոնի օրհնութեան արարողութեանց յառաջիկայ 22 Հոկտեմբեր 1972ին: Այս առիթով ծրագրուած են զանազան շրջապտոյտներ Լիբանանի տեսարժան և գեղատեսիլ վայրերը, ինչպէս նաև Պէյրութ տեղի ունենալիք ժողովրդ. բնականներու բացման հանդիսութեանց Լիբանանի Հանրապետութեան նախագահին ներկայութեան եւ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան ի Լիբանան հաստատման եւ Դպրեվանքի բացման քառասնամեակի հանդիսութեանց:

Գին՝ 1550 ֆր. օդանաւով երթուդարձ, առաջնակարգ պանդոկ կէս–փանսիոն

Տեղերը սահմանափակ ըլլալուն պատճառով, կը խնդրուի աճապարել արձանագրութեանց համար:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՄԱՐ

Պայմանները չեն փոխուած:

Մանրամասնութիւններու համար դիմել՝

Պոմոն՝ *Հայր Գեղամ Վրդ. Հեռ.* 51-73-50
Սէն–Լու՝ Տէր Շահան Քհյ. 47-97-13
Պլ. Օտտօ՝ Տէր–Նշան Քհյ. 50-18-23

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
12
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MARDI
12 SEPTEMBRE
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, rue de Trévise - Paris (9e)

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.512

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.512

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅՈՒՍԱՀԱՏՈՒԹԵԱՆ ԺԱՅԹՔՈՒՄ

—o—

Այնքան ատեն, որ արաբեւիսրայելեան վէճը արդար կարգադրութեան մը չէ յանգած, պաղեստինցի ֆէտայիները պիտի չարունակեն աշխարհի հանրային կարծիքին առջեւ արծարծել իրենց Դատը, ատեւ կամ նուազ դղրդագին ձեւերով:

Քառորդ դարու պատմութիւն մը ունի այդ Դատը իր ետեւ:

1947 Նոյեմբեր 29ին է, որ ՄԱԿը որոշեց երկուքի բաժնել Պաղեստինը, ինչ որ կը նշանակէր անոր մէկ մասին վրայ ստեղծել Իսրայէլի անկախ Պետութիւնը:

Պաղեստինի հոգատար Անգլիա իր վերջին զինուորները Եաֆայէն նաւ դրաւ 1948 Մայիս 14ին, հրաժեշտ տալով Աւետեաց Երկրին, որուն ճակատագիրն էր վարած շուրջ երեսուն տարի, 1917 Դեկտեմբերին Երուսաղէմի գրաւումէն ի վեր:

Պաղեստինի բաժանումին ի նպաստ քուէարկեր էին Միացեալ Նահանգներն ու Խորհրդային Միութիւնը, իրենց վրայ հրաւիրելով Արաբներու ատելութիւնը հաւասարապէս:

Անգլիացիներու մեկնած օրը մինչ Պէն Կուրիոն հանդիսաւորապէս կը հռչակէր Իսրայէլի անկախութիւնը, Արաբները զէնքի կը դիմէին՝ արգիլելու համար օտար տարրի մը վերջնական տեղաւորումը Պաղեստինի հողին վրայ:

1948ի արաբեւիսրայելեան կռիւներուն հետեւանքով է, որ հարիւր – հազարաւոր պաղեստինցի Արաբներ ստիպուեցան լքել տուն – տեղ եւ խելայեղ փախուստ տալով ապաստանիլ դրացի ցեղակից եր – կիրները:

Այստե՛ղ է, որ ծագում առաւ Պաղեստինի արաբ գաղթականներուն հարցը, որ աւելի կնճռոտեցաւ եւ լայն ծաւալ ստացաւ 1956ի եւ 1967ի պատերազմներէն ետք:

Ներկայիս շուրջ մէկուկէս միլիոն պաղեստինցի Արաբներ կ'ապրին Կազայի, Յորդանանի, Լիբանանի եւ Սուրիոյ հիւրընկալ հողերուն վրայ:

ՄԱԿի Նպաստամատոյց Մարմինը — ՈՒՆՐՈՒԱ — ստանձնած է այդ դժբախտներու հոգատարութիւնը: Իսկ ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդը քանիցս բանաձեւ է քուէարկած՝ պահանջելով գաղթականներու հայրենադարձը:

Իսրայէլ առ ոչինչ գրած է Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան հոգեչահ բանաձեւերը եւ ցարդ ո՛չ մէկ արաբ գաղթականի արտօնած է վերադառնալու Պաղեստին եւ տէր դառնալու իր սեփական կալուածին:

ՄԱԿը բանակ չունի՝ իր որոշումները պարտադրելու համար: Իր «կապոյտ գդակաւոր»ները պարզապէս ոստիկանի, կարգապահութեան հսկելու դեր կը կատարեն, ինչպէս երբեմն Սուէզի երկայնքին եւ ներկայիս Կիպրոսի մէջ: Յարձակողական զէնքերով չեն սպառազինուած անոնք:

Պետութեանց հաւաքական երաշխաւորութիւնը փոքր ազգերու համար ո՛չ մէկ գրական արդիւնք է տուած անցեալին, Մեծերու մրցակցութեան հետեւանքով:

Փաստ՝ Պերլինի դաշնագրի 61րդ յօդուածը Հայկական Նահանգներու Բարենորոգումներուն համար, երաշխաւորութեամբ վեց մեծ Պետութեանց: Եթէ գործադրուէր Սան–Ստեֆանոյի դաշնագրին 16րդ յօդուածը, որուն համաձայն Հայկական նահանգները գրաւող ռուս զօրքերը պիտի հեռանային այն ատեն միայն, երբ գործադրուէին Բարենորոգումները, թերեւս Հայկական Հարցը կը լուծուէր այն ատեն:

Մէկ Պետութեան երաշխաւորութիւնը աւելի արժէք կը ներկայացնէր քան Վեցերունը, որոնք հակամարտ շահեր ունէին օսմանեան կայսրութեան մէջ:

Եւ ինչպէս Հայերը՝ յուսահատ երաշխաւոր Պետութեանց անտարբերութենէն եւ չահամոլ մեղսակցութենէն՝ իրենց փրկութիւնը յուսացին ձեռք բերել սեփական ուժերով, այնպէս ալ պաղեստինցի արաբ գաղթականները, կարծես հետեւելով Հայոց օրինակին, կազմակերպեցին ֆէտայիներու խումբեր:

Դժբախտութիւն է, որ անոնք չկրցան միացեալ ճակատի մը մէջ համախմբել պիտանի բոլոր ուժերը: Գաղափարախօսական եւ անհատական տարակարծու – թիւններ զանազան հակամարտ խմբակ – ցութեանց բաժնեցին արաբ հայրենա – սէրները, որոնց վերջնական գերագոյն նպատակն էր նոյնը, — Պաղեստինի ազատագրութիւնը եւ գաղթականներու հայրենադարձը:

Ինչ որ փորձեցին անոնք զանազան առիթներով եւ ինչ որ տեղի ունեցաւ Սեպտեմբեր 5ին Միւնխի մէջ, յուսահատութեան ժայթքում մըն էր պարզապէս, կոչուած նիւթապաշտ աշխարհի ուշադ – րութիւնը հրաւիրելու իրենց արդար Դատին վրայ:

Հանրային կարծիքը դատապարտեց իրենց արարքը: 76 տարի առաջ, Օսմանեան Պանքան գրաւող դաշնակ – ցական ֆէտայիները իրենց 120 (ըստ կարգ մը աղբիւրներու՝ 157) պատանդ – ներու մազի թելին չդպան եւ հաւատալով Մաքսիմովի եւ Դրամատան տնօրէնի հաւաստիքներուն, պարպեցին շէնքը եւ ապահով մեկնեցան Եւրոպա:

Միւնխի մէջ Գերմանները, հպատա – կելով Իսրայէլի կառավարութեան պահանջներուն, ծուղակ լարեցին արաբ ֆէտայիներուն դէմ, եւ ստեղծուեցաւ օդակայանի զարհուրելի ողբերգութիւնը:

Ահա՛ թէ ինչ եղերական արդիւնքի յանգեցաւ յուսահատութեան ժայթքումը:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ողիմպիականներու Վերջաւորութիւնը

ՀԱՅՈՒՀԻ ՄԸ—ՄԵԼՆԻՔ—ՈՍԿԻ ՄԵՏԱԼ

—o—

ՓՈՄՓԻՏՈՒ - ՊՐԱՆՏ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

—0—

Շաբաթ օր խաղերը կը շարունակուէին մինչ Նախագահ Փոմփիտու եւ վարչա – պետ Պրանտ կը խօսէին Եւրոպայի մասին: Դեռ յայտնի չէ թէ Փարիզի Հոկտեմբերեան Վեհաժողովը տեղի պիտի ունենա՞յ թէ ոչ: Հրաւիրողը անշուշտ Փոմփիտուն է որու համար այդ Վեհաժողովը որեւէ իմաստ չունի եթէ ի յառաջագունէ չապահովուին անոր կարգ մը դրական արդիւնքները: Ամէն պարագայի մէջ Հռոմի ժողովէն կախում ունի ամէն ինչ եւ Եւրոպայի Ելմտական ու Արտաքին նախա – րարներու այս հանդիպումէն ետք է որ ամէն ինչ կ'որոշուի: Մինչ այդ սակայն Փոմփիտու – Պրանտ տեսակցութիւնը յառաջդիմութեան առիթ տուաւ: Երկու ղեկավարները հաստատեցին կրկին որ եւրոպական դրամներու միջեւ փոխանակութեան սակերը պէտք է կայուն մնան եւ դէմ արտայայտուեցան առանձին տատանումներու: Համաձայն են նաեւ որ առաջին հանգրուանով իսկ ստեղծուի գործակցութեան հիմնարկութիւն մը (նախատեսուած երկրորդ հանգրուանին): Ասոր մաս պիտի կազմէ կարճ պայմանաժամով օժանդակութիւնը, որ պիտի տրուի փափաքող երկրին: 90 վայրկեանի տեսակցութենէն ետք, Փոմփիտու յայ – տարարեց լրագրողներուն թէ «Վեհա – ժողովը, Խաղերուն պէս է, միայն վերջին հանգրուանին կ'որոշուի»:

ԽԱՂԵՐԸ

Նախագահը ներկայ եղաւ նաեւ խաղերուն մէկ մասին եւ տեսակցեցաւ Ֆրանսացի մարզիկներու հետ:

Շաբաթ եւ Կիրակի տեղի ունեցան վերջին մրցումները եւ Երկուշաբթի փակման արարողութիւնը, հասկնալի պատճառ – ներով, մասնաւոր փայլ մը չէր ունենալ:

Շաբաթ գիշերուան պասքէթի մրցումը Խորհ. Միութեան եւ Միացեալ Նահանգներու միջեւ բաւական խրախուսում կը ստեղծէր: Խաղին մինչեւ վերջին երեք վայրկեանները խորհրդայինները կը յաղթէին միշտ 5–6 կէտի տարբերութեամբ ինչ որ անընդունելի էր Ամերիկացիներուն համար, որ երբեք չէին պարտուած այդ մարզին մէջ: Վերջին պահուն սակայն կը յաջողէին մէկ կէտով յաղթել երբ խորհրդային բողոքի մը վրայ երեք երկվայրկեան կ'երկարաձգուէր խաղը, առիթ տալով խորհրդային երկու կէտի եւ վերջնական յաղթանակի: Այս անգամ Ամերիկա կը բողոքէր մերժելով ներկայանալ արարողութեան, որուն ընթացքին իրեն պիտի յանձնուէր արծաթ շքանշանը:

Խորհ. Միութիւնը Կիրակի օր ալ ոսկի շքանշանի մը կ'արժանանար շնորհիւ Երեւանցի Հայուհիի մը՝ Ֆաինա Մելնիք, որ սկաւառակ նետելու մէջ պարտութեան կը մատնէր Ռումանուհին Ողիմպիական մրցանիշը կոտրելով 66 մեթր 62ով: Յիշենք սակայն թէ իր մրցանիշը 66 մեթր 76 է, զոր կոտրած է վերջերս Մոսկուայի մէջ: Հեռատեսիլի Բ. կայանի ռըփոր–թէրը յայտնեց այս առթիւ թէ «Մելնիքի անունը շատ ծանօթ չէր: Հայուհի մըն է եւ անոր համար միայն Հայերը կը ճանչնային զինքը»: Այս ձեւով պուլկարահայ Ն. Նուրիկեանէ ետք երկրորդ ոսկի մետալն է զոր Հայ մը կ'ապահովէ:

Զորս անգամ 400 մեթր փոխանցում – վազքի մէջ, անակնկալ մը եղաւ Ֆրան – սացիներուն Գ. տեղը գրաւելը ապահովելով օրուան երկրորդ պրոնզեայ մետալը Ֆրանսայի: Այս անսպասելի յաղթանակը ձեռք ձգուեցաւ նաեւ Գերմանացիին վերջին պահուն անհանգստութեան պատճառով: Ասոր իբրեւ հետեւանք դիշեր – ուան 10ին յուզում յառաջ եկած է Ողիմպիական գիւղը երբ ատրճանակի ձայներ լսուած են Ֆրանսական տաղաւարին մօտ: Պարզուած է որ Ֆրանսացիք «կատակ» կ'ընեն եւ կը տօնեն իրենց պրոնզեայ երկու մետալները: Ամէն պարագայի շատ անհամ կատակի մը տպաւորութիւնը ձըգած է եւ պատիւ չէ բերած Ֆրանսական խումբին, որ յաղթանակ տօնելու ալ մասնաւոր պատճառներ չունի:

Հունգարիա պարտուած է Լեհաստա – նէն Ֆութպոլի մէջ:

× Ամերիկացի Շորթէր շահեցաւ 42 քիլոմեթրի Մարաթոնը:

ՄԻՒՆԻԽԻ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

Փոքր բախումներ տեղի ունեցան շաբաթավերջին՝ Իսրայելացիներու եւ Սուրիացիներու միջեւ: Ուրբաթ օրուան իսրայելեան յարձակումներէն ետք, որոնց ընթացքին Իսրայելացիք ռմբակոծեցին պաղեստինեան եօթը գաղթակայաններ, որոնց հետեւանքով 66 հոգի մեռաւ եւ վիրաւորուեցաւ 220 հոգի (ըստ լիբանանեան թերթերու մեռեալներու թիւը 200ի կը հասնի), սուրիական չորս օդանաւեր փորձեցին Կոլանի բարձունքները ռմբակոծել: Իսրայելեան Միրաժ օդանաւերը, որոնք աւելի արագընթաց են բաղդատմամբ Սուրիացիներու գործածած խորհրդային Միկոյ օդանաւերուն, յաջողած են յարձակող օդանաւերը վար առնել: Դամասկոս կ'ընդունի, որ կորսնցուցած է երեք օդանաւ, սակայն իր կարգին, կը շեշտէ, թէ երեք Միրաժներ ալ զգետնած են:

Ապահովութեան Խորհուրդը քննութեան առաւ Պէյրութի եւ Դամասկոսի բողոքը իսրայելեան յարձակումներու դէմ:

Մ. Նահանգները պահանջեցին, որ Ապահովութեան Խորհուրդը դատապարտէ 11 իսրայելացի մարզիկներու սպանութեան պատասխանատուները: Խորհրդային ներկայացուցիչը բողոքեց այս մեկնաբանութեան դէմ, յիշեցնելով, որ ժողովի օրակարգը իսրայելեան յարձա – կումի մասին է:

Մ. Նահանգները իրենց վեթօն օգտագործեցին — երկրորդ անգամն է ՄԱԿի իրենց պատմութեան մէջ — երբ Խորհ. Միութիւն եւ Զինաստան բանաձեւ մը պահանջեցին, ուր Թել Ավիվը դատապարտուէր: Մոսկուայի եւ Փեքինի ներկայացուցիչները, իրենց կարգին, վեթօ դրին, երբ Ֆրանսա, Պելժիա, Իտալիա եւ Անգլիա բանաձեւ մը ներկայացուցին, որով կը պահանջուէր վերջ տալ զինուորական ահաբեկչական գործողութիւններուն Միջին Արեւելքի մէջ:

× Թիթօ չի վարանիր յայտարարելէ թէ նոյնինքն Իսրայէլ կրնայ պատրաստած ըլլալ Միւնխի ոճրային արարքը: Կոզարա խօսած իր ճառին մէջ, Թիթօ կ'ըսէ թէ ո՞վ կ'օգտուի այս ահաբեկումէն, անկասկած Իսրայէլ եւ կարելի կը նկատէ որ լրտեսական ցանցերու զոհ գացած ըլլան Պաղեստինցիք:

× Միւնխի ոստիկանապետը յայտարարեց թէ իսրայելացի ոստիկաններ, գերմանական զգեստով գերման ոստիկաններու կողքին էին, Միւնխի օդակայանը: Պավարիոյ Ներքին նախարարը թէեւ կը հերքէ այս լուրը բայց ապահով է որ իսրայելացի կար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՒՄԱՆԻԹԷԻ տօնին մօտ 600 հազար հոգի ներկայ եղած է: Ինչպէս ամէն տարի «տօնավաճառի» բնոյթին կողքին, կար նաեւ քաղաքական կողմը եւ Մարշէի ճառը յատկանշական կողմեր ունէր, մանաւանդ անոր կոչի բնոյթը ձախի համախմբումի, ընկերվարականներու եւ ձախ արմատականներու հետ:

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ հիւսիսը զօրաւոր շարժ մը տեղի ունեցաւ, որու հետեւանքով մեռան 100 հոգի: Աւելի քան 1000 տուն քանդուեցաւ:

ՃԱՏՐԱԿԻ աշխարհի նախկին ախոյեան՝ Սպասկի Մոսկուայի օդակայանին մէջ ընդունուեցաւ անշուք ձեւով: Միայն 8 հոգի ներկայ էին զինքը ողջունելու համար:

ԻՏԱԼԻՈՅ ուղեւորները ամսական 127,50 Ֆրանքի յաւելում ստացան: Ուղեւորները գործադուլի դիմած էին անցեալ շաբաթ:

ԾԱՂՐԱՆԿԱՐՆԵՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ա.

ԽՄԲ.— Նշան Պէշիկթաշլեանի մահուան ի յիշատակ, ստորեւ կը հրատարակենք Շաւարշ Նարդունիի նուիրած իր ծաղրանկարը (1938), որ արժանացած էր նաեւ ենթակայի գնահատանքին։

Ցամի Տեառն 1898, Փետրուարի տասներեքին, Տէրնատաի իրիկունով, Արմաշու մէջ պատահած է երկրաշարժ մեծ։ Երկրաշարժին յաջորդած է հրդեհ ու հով սաստիկ, իսկ հրդեհին՝ համաճարակներ մահաբեր։

Այս բոլորին կը յաջորդէ Շաւարշ Նարդունի։

Ծնելէն անմիջապէս յետոյ կ'անցնի երկրաշարժին, հրդեհին ու համաճարակներուն վրայէն եւ ձեռքը թուղթ ու մատիտ, կ'երթայ թաղէ թաղ ու փողոցէ փողոց՝ աղէտին հետեւանքով որբ մնացողները արձանագրելու եւ հիմը դնելու «Որբերու Միութեան»։

Աղէտեալները ծնրադիր ու պաղատագին կը խնդրեն որ «Աղետելոց Միութիւն» մըն ալ կազմէ՝ սակայն կը ստանան հետեւեալ կտրուկ պատասխանը.

— Պիտի ճանչնամ, ամբողջ կեանքիս մէջ, միայն ու միայն մէկ միութիւն։ Անիկա որբերու միութիւնն է։ Եթէ կ'ուզէք՝ դուք ալ արձանագրուեցէք։ Հակառակ պարագային գիս միշտ ձեր դէմը պիտի ունենաք։

Զլինք սակայն թէ ի՛նչ կերպարանքով էր ծնած։ Անիկա երկու գլուխով էր։ Տեսակ մը Սիամի երկուորեակ։ Մէկ գլուխին անունը դրին Շաւարշ Նարդունի, իսկ միւսինը՝ Աւքանաղ Այվազեան։

Մէկ գլուխը կը հետաքրքրուէր որբերու առողջութիւնով, իսկ միւս գլուխը կը զբաղէր որբերու հիւանդութիւնով։

Երբ բաւական սահուն կերպով խօսիլ սկսաւ՝ Նարդունի — գլուխը հարցուց իր հօրը.

— Տէր մարդ, ո՞վ ես դուն...

— Ես քու հայրդ եմ, զաւակս...

— Վա՜յ խայտառակութիւն... ինծի նայէ, ա՛յ մարդ ո՛չ ոքի ըսես որ դուն իմ հայրս ես... ես կ'ուզեմ ըլլալ առանց ծնողի...

— Սակայն անարատ յղութիւնով ծնած չես դուն...

— Բաւական է... ես որբ եմ...

Անդին՝ Աւքանաղ Այվազեան գլուխը կը հարցնէ իր մօրը.

— Ա՛յ պառաւ կին, ո՞վ ես դուն...

— Ես քու մայրդ եմ, զաւակս...

— Տգիտութիւն պէտք չէ։ Մայրութիւնը նախապաշարում է։ Պատմափիլիսոփայութիւն կարդա որ զարգանաս եւ համոզուիս բանիս։ Ես որբ եմ։

Նարդունի յաճախեց Արմաշի Նարեկեան վարժարանը։

Ամառ ատեն երեսուն աշակերտներուն մէջ կը հանդիսանար առաջին, իսկ ձմեռը կ'ըլլար տասնեւհինգերորդ՝ որպէսզի աշակերտներուն մէջտեղը գտնուի եւ պաղ չառնէ։ Ցուրտին՝ առջեւը կամ ետեւը կենալէ կը վախնար, քանզի միշտ հարբուխ կ'ըլլար ու քիթը կը վազէր։

Շաւարշ մէկ գլուխով կ'ուտէր գրաբարը ու միւս գլուխով կը խմէր, ջուրի պէս, աշխարհաբարը։ Գրաբարեան եւ աշխարհաբարեան պայքարի ժամանակ՝ ձեռքերովը կը բռնէր երկու գլուխները եւ գայրոյթով իրարու կը զարնէր։

Զարխաբան Ս. Աստուածամօր ուխտի շրջանին՝ Նարդունի կը մօտենար կոյր աղջկան մը ու կ'ըսէր.

— Որբերու Միութեան մէջ եկուր։ Մենք քու աչքդ կը բանանք։

Դպրոցէ ու ժողովէ դուրս իր պարապոյ ժամերը կ'անցընէր ծառերուն վրայ։ Իր կեանքին մեծ մասը անցուցած է ոտքը հողէն կտրած։ Այս պատճառով մեկնակեաց է ու լռակեաց։ Կրնայ եօթն անգամ քառասուն օր ըլլալ առանց խօսելու՝ բաւական է որ քթին տակէն երգ մը սուլէ։ Այդ բազմամսեայ լռութեան շրջանին՝ եթէ մէկը իրեն հանդիպի եւ հարցում մը ուղղէ, Նարդունի կը գոհանայ «ը՛մ ը՛մ» մը ընելով իբրեւ պատասխան։

Անոր լեզուն բանալու մէկ միջոց կայ միայն։ Պէտք է քննադատել որբերու միութիւնը. այն ժամանակ ծառին վրայ ըլլայ թէ փուշի, կ'ընէ հինգ ժամ բանախօսութիւն եւ ապա կը նստի գրելու յօդուած մը՝ երկար նման չարականի։

Երբ աւարտեց Նարեկեան վարժարանը, իր երկու գլուխներուն ետեւ գլուխ մը եւս բուսած էր։ Ըսաւ.

— Ես ինքս երեք որբ եմ։ Իրիկունս ժողովին մէջ երեք ձայն պէտք է ունենամ։ Առաջին գլուխս որբերու միութեան ատենապետն է ու միաժամանակ բժիշկ, երկրորդ գլուխս միութեան ատենադպիրն է եւ միանգամայն դրագէտ, իսկ երրորդ նոր գլուխս ալ գանձապահ է եւ զօրավար։ Երեք գլուխներս կը կազմեն որբերու միութեան վարչութիւնը։ Ես եմ Հայոց որբ թագաւորը։

Արմաշի որբութեան շրջանը լրացնելով, Նարդունի ճամբայ կ'ելլէ դէպի Ատա-Փազար, ուսանող ըլլալու Կեդրոնական վարժարանին։ Իրեն տնօրէն կ'ունենայ Լեւոն Լարենցը որ կը քարոզէր վերակազմեալ հնչակութիւն։ Հազիւ Շաւարշին մէկ գլուխը իր կողմ չահած՝ կը դադրի պաշտօնավարելէ։ Կը յաջորդէ Արամ Նիկողոսեանը որ կը ճգնի Շաւարշին երկրորդ գլխուն մէջ ցետեղել ռամկավարութիւն։ Կը տմպէ Ենովք Արմէնը իբրեւ տնօրէն ու կը պարպէ Շաւարշին երեք գլուխները անոնց մէջ նոր բաներ լեցնելու համար։ Պատերազմը վրայ հասնելով՝ ժամանակ չունենար։ Նարդունի Արմաշ կը փախչի թեթեւութեամբ, իր հետ տանելով Ատա-Փազարի երկինքին բոլոր աստղերը։

Արմաշը կը տարագրուէր։ Շաւարշին հայրիկը զինուոր ըլլալուն՝ ինք, մայրն ու եղբայրները կը փրկուին աքսորէ՝ սակայն կը փոխադրուին Գանտրա, ութ տուննոց գիւղակ մը, մերձ ի Սեւ Ծով։ Նարդունի եւ իր եղբայրները այս անգամ կրկնակի որբեր են։

Գանտրայէն մինակը կը փախչի ու կ'երթայ Ատա-Փազար, անկէ նորէն Արմաշ, յետոյ Արիֆէ, դարձեալ Ատա-Փազար։ Հետզհետէ կ'ըլլայ բեռնակիր, փայտահետ, մշակ, երշիկի միս քաշող եւ խոհարար։ Կը լսէ զարհուրելի լուրեր։ Կը տխրի, կը տխրի։ Կ'ունենայ ուրախութեան մէկ ճառագայթ միայն՝ մտածելով.

— Որբերը կը շատնան... կը շատնան որբերը...

Կը մտնէ թաղապետական բժիշկ Տոքթ. Միսաք Սարգիսեանին քով՝ նախ իբր քարտուղար եւ վերջապէս իբր օգնական բժիշկ։ Հազիւ շունչ առած՝ կը կանչուի զինուոր։ Իր առաջին գլուխը կ'ըլլայ հետեւակ զինուոր, երկրորդը ձիաւոր ու երրորդը թնդանօթաձիգ։ Սեւ Ծովէն մինչեւ Սաքարիա գետին միջեւ գտնուող հողամասերուն պաշտպանութիւնը կը յանձնեն իրեն։ Ցետոյ տեսնելով իր կատարած հերոսութիւնները, կը փոխադրեն զինքը Պոլիս, Սպայից վարժարան, ուրտեղ քաջարար կը կնքէ զինադադարը։ Կ'երթայ Ատա-Փազար ու կ'ըլլայ դեղագործ, շատ մը դեղահատներ ալ ինքը կլլելով։

Քանի մը ամսուան մէջ Նարդունի դեղարանը մաքրեց՝ եղած-չեղածը ուտելով, խմելով ու կլլելով։ Դեղարանին թոյներն ալ կը քսէր իր գրչածայրին։

Առտու մը պոռաց.— Ես ճամբորդ եմ։

Զայս ասաց եւ չուեաց ի Պոլիս եւ սատակ հայրուխով մը մտաւ բժշկական վարժարանը։

Քէմալականներուն մուտքով՝ ըրաւ իր ելքը ու անցաւ Փարիզ, շարունակելով եւ աւարտելով բժշկական վարժարանը... կէս գլուխով։ Միւս կէսը նուիրուած էր խմբագրութեան, «Յառաջ»ի մէջ, եւ գրականութեան։ Այդ շրջանին ըրած է նաեւ ուսուցչութիւն, Ալֆորվիլի մէջ, ներկայանալով իբր կենդանի քերական եւ ներկայացնելով իր վրայ հայ լեզուի ալֆան եւ օմեղան։

Ու մանաւանդ այդ շրջանին է որ վերակազմած է Զափահաս Որբերու Միութիւնը, կարճօրէն անուանելով զայն «ԶՈՄ»։ Ոմանք ակամայ կը յիշեն չոմաքը։

Այս միութեան անդամները ուքան ալ ամուսնանան, զաւակներու հայրիկ ըլլան կամ նոյնիսկ օր մը մեծ հայրիկ՝ իրենց ֆիրմաՆ պիտի չփոխեն, քանզի քաջ գիտեն որ իրենց միութիւնը պիտի մնայ հազիւ չափահաս։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԸ

Նոր ուսումնական տարեշրջանը սկսաւ Սեպտեմբեր մէկին։

Ստորեւ չահեկան տուեալներ նոր ուսումնական տարեշրջանի ներկայացուցած պատկերի մասին.

— Հայաստանի 1355 դպրոցները այդ օր հիւրընկալեցին 647.000 աշակերտ։

— Առաջին դասարան ընդունուած են 64.000 աշակերտներ։

— Ութերորդ դասարան աւարտածներուն 98 տոկոսը իր ուսումը կը շարունակէ միջնակարգ կրթութեան ուսումնական հաստատութիւններու մէջ։ Անցեալ տարի այդ տոկոսը մօտ 95 էր։

— Ներկայ ուսումնական տարուան համար բացուած է 23 նոր դպրոց, 38ութամեակներ վերածուած են միջնակարգերու, աւելցած են երեկոյեան և հեռակայ (թըղթակցութեամբ դասաւանդութիւն) դպրոցները։

— Անցեալ ուսումնական տարուան ուսումի յառաջդիմութիւնը՝ հանրակրթարաններու մէջ, հասած է 92,7 տոկոսի։

— Արդէն հրատարակուած եւ դպրոցներուն յանձնուած են 104 դասագիրքեր՝ 4 միլիոն ընդհանուր տպաքանակով։ Առաջին դասարաններու գիրքերը այս տարի ձրի տրուած են։

— Մանկավարժական ուսումնարաններէ շրջանաւարտ եղած եւ ուսուցչական ասպարէզի լծուած են 2.150 երիտասարդներ։

— Գիւղական դպրոցներու մէջ դգալի պակաս կայ մասնագէտ ուսուցիչներու, յատկապէս հետեւեալ ճիւղերուն մէջ՝ բնագիտութեան, ուսողութեան, օտար լեզուներու (ռուսերէն եւ ուրիշ), երգ-երաժշտութեան եւ մարմնամարզութեան։

— 1972 Սեպտեմբեր մէկէն սկսեալ աշխատավարձքի յաւելում կատարուած է առողջապահութեան եւ լուսաւորութեան ճիւղերու մէջ աշխատողներուն։

Որբերու միութիւնը կը հրատարակէ ԵՐԿՈՒՆՔ հանդէսը՝ անխնայ մաշեցնելով իր տպարանին «ռ», «ր» եւ «բ» գիրերը։

Միութիւնը կը սարքէ նաեւ Ապրիլ Տասնմէկի սպահանդէսը, կը կազմակերպէ դասախօսութիւններ, մէջ ընդ մէջ ալ կը քաշէ գաւազաններ։

Միութիւնը իր կոնակը տուած է Շաւարշին. մերթ ալ Շաւարշն է որ իր կռնակը կուտայ միութեան։ Երկուքին ալ կռնակները դեռ ոչ տաք են, ոչ ալ շըրտկուած։

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

Դ.

ԾՈՎ

Թերեւս դա աւելի խորհրդաւոր էր դարձնում նրա պատմութիւնները եւ կլանում Եւրոպայի տարբեր ծայրերից այստեղ հաւաքուած աղջիկներին, որոնք ջազերից ու պարերից յոգնած, գերագոյն հաճոյք էին գտում էգոտիկայի վերջին փշրանքների մէջ։

Աւելի տարօրինակ մարդ էր սանտէրը։ Նրա խոժոռ հայեացքում զարմանալի կերպով այն արտայայտութիւնը կար, որ ես տարիներ շարունակ տեսել էի պապիս նկարում։ Մենք առաւօտները միասին գնում էինք ձուկ որսալու եւ նա ճիշդ նոյն ձեւով ինձ պատմում էր հորիզոնի միւս կողմում մնացած իր Յունաստանի, այնտեղի անկրկնելի օդու եւ անշուա ձկան բոյրի մասին։ Ես ծնկներս գրկած լսում էի, եւ երբ նա լռում էր, կարթերը ծովը նետելու համար, ուզում էի հարցնել, թէ արդեօք նրանց տանը Աստուածաշունչ չկա՞յ։ Միշտ ինչ-որ բան խանգարում էր դա անել եւ մի օր էլ ես պարզապէս ասացի.

— Իսկ ես Հայ եմ։

Կարծում էի, որ դա կ'ուրախացնի, կամ գոնէ կը մխիթարի նրան, բայց ձկնորսը նոյնիսկ իմ կողմը չնայեց։

— Գիտեմ, գիտեմ, — ձեռքը թափ տուեց նա։

— Ի՞նչ գիտէք։

— Նրանք շատ կոտորուեցին, կարծում եմ քիչ են մնացել, համարեա չեն մնացել։ Քո հայրը ո՞ղջ է։

— Ոչ։

— Խեղճ մարդ։ Իսկ պա՞պդ։

— Չէ։

— Այդպէս էլ կարծում էի։ Գոնէ տատ ունե՞ս գլխից վրայ։

— Ես նրան չեմ տեսել։ Համ էլ ես արդէն մեծ եմ։

Ձկնորսը ոտքից-գլուխ զննեց ինձ ու քմծիծաղ տուեց.

— Դու ի՞նչ Հայ ես որ։ Դու թոյլ, անօգնական երեխայ ես...

Ես ձայն չհանեցի, բայց հասկանալի է, որ դա իմ վերջին ձկնորսութիւնը եղաւ։ Ես չէի կարող թոյլ տալ, որ ինչ-որ մէկը խղճայ ինձ, մանաւանդ, օտարերկրացին։ Աւելի լաւ է, նրանք ոչինչ չիմանային մեր մասին, քան իմանային հէնց այն, որ ինքներս էլ մեծ հաճոյքով կ'ուզէինք մոռանալ։ Դրա համար ես հետզհետէ աւելի քաշուեցի իմ մէջ ու ինքս ինձ հետ հարբում ու թրեւ էի գալիս ծովափին։ Ես համոզուեցի, որ մարդ չի կարող իրենից փախչել եւ եթէ ես թէկուզ աշխարհի ամենամոզեռն բարում նստեմ հարբեմ, նորից Կիլիկիացի Արգարի թոռն եմ։ Մի գիշեր էլ քնեցի ծովափին, ալիքներից տարուբերուող նաւակի մէջ։ Ականջիս մօտ, շատ մօտ ճլմփում էր ծովը, եւ ես աչքերս բաց նայում էի երկինքի աստղերին, որոնք կախուել էին նաեւ աշխարհի միւս ծայրում գտնուող Երեւան քաղաքի վրայ։

Առաւօտեան, երբ բացեցի աչքերս, կողք-կողքի կապուած նաւակները կափկափում էին ցրտից։ Առաջ եղեամ էր իջել տախտակամածի, հապուստների եւ անդամ ալիքների վրայ։ Ծովն ալեկոծ էր եւ դժուար էր ասել, որտեղ են վերջանում ալիքները եւ որտեղից է սկսում մշուշը։ Սպիտակաթեւ ճայերը դուրս խոյանալով ամպերի միջից, ճչում էին, որ հորիզոնի ետեւում հրաշք է սպասում։ Հասկանալի է, ծնուելու էր արեւը։ Իսկ ես ամբողջ գիշեր երազ չտեսայ, չնայած մինչեւ աչքերիս փակուելը, նայել էի Հայաստանի աստղերին։ Մրսել էի։ Հարկաւոր էր շտապ ռոմ խմել ու յանձնուել յոյն սանտիրուհու ճարպիկ մատներին, որոնք իբր բուժում էին աշխարհի բոլոր հիւանդութիւնները։ Ես ցատկում էի նաւակից նաւակ ու մեքենայօրէն կարդում անունները՝ «Աֆրոդիտէ», «Քուազիմոդօ», «Անի», «Ոլիմպիոս»։ Ինչ-որ մէկը քաշեց թեւիցս։ «Անի»։ Ի՞նչ Անի։ Երեւի աղջկայ անուն է, իմ նախնիների հայրենիքն ուր, այս կղզին ուր։ Ծովափի աւազը խշխացնելով կամաց-կամաց յայտնում էին ձկնորսները։ Նրանք քայլում էին դանդաղ, ուսերին ջրի փարչ, անհանգիստ հայեացքները դորշ ալիքներին։ Մէկը անջատուեց խմբից եւ ընկերներին ձեռքով անելով մօտեցաւ «Անիին»։ Ճիշդ որ Հայ էր։ Քթով, բեխերով, մազոտ կրծքով։ Ես չիմացայ, թէ ինչպէս ցատկեցի նաւակների վրայից ու գոռացի.

— Բարի լոյս, հայրենակից։

Նա հայեացքը բարձրացրեց, տեսաւ ինձ ու գլխով արեց։

— Ինձ էլ ծով կը տանէ՞ք, — տեսնելով, որ նաւակը հեռանում է, հարցրեցի ես։

— Ինչո՞ւ չէ, — ասաց ծերունին, — նստիր։

Նա, ի հարկէ, ենթէաա Հիմինգուէյ չէր, բայց ի վերջոյ Հայ էր։ Մենք իրար հանդիպել էինք այս հեռաւոր կղզում, եւ ինչ խօսք, երկուսս էլ աշխարհի ամենաբախտաւոր մարդիկն էինք։ Դրա համար ինձ թւում էր, թէ ամենալաւ նաւակը մերն է, ամէնից արագ մենք ենք սլանում, եւ մենք ենք բռնելու ամենախոշոր ձկները։

ԳՐԻԳՈՐ ՋԱՆԻԿԵԱՆ

(2 – Շար.)

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

ՆԻՒԹԵՐ ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԳԻՒՂԵՐՈՒ ԵՒ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

(Գ. եւ Վերջին Մաս)

Քեչիլ (Քրոն) .— Պատմական Քրոն գիւղը Շահապունիքի միջին մեծութեան գիւղերէն եղած է: Ներկայիս տեսանելի են հին գիւղի եկեղեցին, տուներուն, գերեզմանատան հետքերը: Մեր քննութիւնները եւ ծերերու հետ ունեցած զրոյցները հիմ կուտան եզրակացնելու, որ պատմական գիւղը քանդուած է քանի մը անգամ եւ այնտեղէն Հայերը գաղթած են 1800-1810ին: Պատմական գիւղի Ս. Գրիգոր եկեղեցին, որ հիմնադրուած էր ԺԴ. դարուն, աւերուած է 1805-1810ին:

Ագարակ .— Ստ. Օրբելեանի յիշատակած Ագարակ գիւղն է: Այժմ անմարդաբնակ է եւ աւերակ: Այդ գիւղէն Հայերը գաղթած են 1800-1810ին. տասնը մէկ մասը բնակութիւն հաստատած է Սիսիանի շրջանի Ուզ գիւղը. Հայերու գաղթէն ետք Ագարակ հաստատուած են Թաթարներ եւ Պարսիկներ: Ագարակ ունեցած է Ս. Խաչ վանքը: Գիւղին մօտ կայ հայկական մեծ գերեզմանատուն մը՝ 500-600 քանդակազարդ տապանաքարերով:

Եսիֆիանդ (Ջաղա, Աչանջուղ, Աչան-ու) .— Մեր կարծիքով պատմական Ջաղա գիւղը եղած է միջին մեծութեամբ գիւղ, մօտաւորապէս 40-50 տուն բնակչութեամբ: Մեր կողմէ յայտնաբերուած քանի մը հնագիտական բեկորները (խաչքար, ամրոցի պատեր) մտածել կուտան, թէ Ջաղան ունեցած է բերդ եւ եկեղեցի:

Ագիզբեկով (Դալարինք, Դայլախլու) .— Շահապունիքի պատմական Դալարինքն է, հին հայկական գիւղ է, ունեցած է եկեղեցի: Ստոյգ յայտնի չէ, թէ Հայերը երբ են գաղթած այդ գիւղէն:

Մարալիկ (Ծաւալք) .— Հին գիւղի (որ այժմ անմարդաբնակ եւ աւերակ է) ուսումնասիրութենէն կ'երեւայ, որ անիկա եղած է փոքր գիւղ մը եւ ունեցած է ամրոց:

Գարաբոյա (Հեծանս, Ղարաբոյա) .— Միջին մեծութեամբ հին հայկական գիւղ մըն էր. անոր հնութիւնները կը հաստատեն, թէ Դ.-Ժ. դարերուն եռուն եղած է այնտեղի կեանքը: 1954-1955ին անոր բնակչութիւնը տեղափոխուած է Բաղամլու (պատմական Օծոփ), որմէ ետք Հեծանս աւերակներու վերածուած է:

Շադա (Շամէն, Շամին) .— Այժմու գիւղին եւ անոր շրջակայքերը գտնուող հայկական գերեզմանատան, աւերակ եկեղեցիին հետքերը կը վկայեն Շաղարի հայաբնակ եւ հայկական հին գիւղ ըլլալը:

Քամու խաչ (Ս. խաչ) վանքը .— Այժմ կիսաւեր է. շէնքին ոճը ցոյց կուտայ, թէ ան շինուած է ԺԱ. դարուն:

Սալասուզ (Սաղուասոնք) .— Հայ բնակչութիւնը գաղթած է 1800-1820ին, որմէ ետք հոն բնակութիւն հաստատած են Թաթարներ, Թուրքեր եւ Պարսիկներ:

Թրքեշ (Թաթերք) .— Տեղւոյն հնութիւնները կը հաստատեն հայ բնակչութեան գոյութիւնը հին անցեալին:

ՃԱՀՈՒԿ

Այս պատմական գաւառին համանուն գաւառակը ներկայիս կ'ընդգրկէ Նախիջեւանի մէկ մասը, որ սահմանակից է Վայոց Ձորի, Շարուրի (ներկայիս Նախիջեւան), Նախիջեւանի եւ Շահապունիքի: Ղազար Կաթողիկոս Ճահկեցի Ճահուկի անունին շուրջ գրած է, «Իսկ Ճահուկն որ է անուն գաւառաց եւ գեօղից վասն պատուականութեան տեղացն, որ թարգմանի ճաշ եւ ըմբոն. այսինքն, գեղեցիկ հարկաւոր եւ կարի պատշաճ»:

Ըստ Ստ. Օրբելեանի կազմած ցուցակին Ճահուկ գաւառի պատմական Խոստունիք (Գորատիս), Ղապէն (Ճանիքենդ), Ագրերխաչ (Աղխաչ), Կարմիր եկեղեցի եւ Ընջգակերտ գիւղերը այժմ մաս կը կազմեն Հայաստանի Ազիզբեկովի շրջանին, որով հոս չեն ներկայացուած:

Վայխր (Խախ) .— Գիւղը ունեցած է 100-130 տուն Հայութիւն: Շրջակաները տեսանելի են եկեղեցիի, գերեզմանատունի, ամրոցներու հետքերը:

Խալխալ (Գայլակալ) .— Ճահուկի պատմական Գայլակալ գիւղն է, որ Խալխալ անունը կը կրէ եւ մաս կը կազմէ Նախիջեւանի:

Բզգով (Բզգավն, Բզգան .— Հնութիւնները կը վկայեն գիւղի հին հայկական ըլլալը: Մօտաւորապէս 1840-1860ին հոն բնակութիւն հաստատած են Թաթարները:

Գարմաչաթաղ (Թամաչալ) .— Հնութիւնները կը վկայեն, որ գիւղը ունեցած է հայկական եկեղեցի, ամրոց, 50-60 տուն հայ ազգաբնակչութիւն:

Լիզքիրտ (Նորբերդ) .— Պատմական գիւղը ունեցած է գեղեցիկ վանք. տեսանելի են ամրոցի մը հետքերը, քանի մը գեղեցիկ քանդակազարդ խաչքարեր կը գտնուին գիւղին շրջակայքը:

Բայխս (Պահեստ) .— Գիւղին հնութիւնները կը վկայեն, որ գիւղը ունեցած է մօտաւորապէս 140-150 տուն հայ բնակչութիւն, վանք:

Որտոֆ .— Ճահուկի պատմական Որտաք գիւղը այժմ աւերակ է: Ան ունեցած է եկեղեցի եւ մօտ 80-100 տուն հայ բնակիչ:

Նազարաբաթ (Վասակակերտ, Դամրգնդան) .— Գիւղին հայկական գերեզմանատան (կը գտնուի ներկայիս գիւղին գղրոցին մօտ) հնութիւններու ուսումնասիրութիւնը ցոյց կուտայ, թէ Վասակակերտը եղած է մեծ հայկական գիւղ մը, ունեցած է եկեղեցի եւ 120-130 տուն հայ ազգաբնակչութիւն:

Դիդիվար (Տիգէն) .— Պատմական Տիգէն գիւղը այժմու Նախիջեւանի շրջանի Դիգիվար գիւղն է: Ունեցած է մօտ 100 տուն հայ բնակչութիւն:

Ա. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

—o—

ԽՄԲ. — Հայաստանի մարզական կեանքի մասին շահեկան հաստատումներ եւ խորհրդածութիւններ կը կատարէ արձակագիր Կամարի Տոնոյեան, «Գրական Թերթ»ի Օգոստոս 11ի թիւին մէջ:

— Մարզական կեանքի զարգացման, անոր ժողովրդականացման, մարզիկներու վարպետութիւնը բարձրացնելու ուղղութեամբ վերջին տարիներուն ակնառու նուաճումներ արձանագրուած են Հայաստանի մէջ: Միայն անցեալ տարի մեր մարզիկները միջազգային եւ միութենական (խմա՛ Խորհ. Միութիւն) մրցումներու ընթացքին շահած են 51 ոսկի, 105 արծաթ եւ 200 պրոնզ շքանշան: Ասիկա կը նշանակէ, որ 1971ին հայ մարզիկները ամէն օր մէկ շքանշան շահած են՝ ոսկի, արծաթ կամ պրոնզ: Թոքիոյի եւ Մեքսիկոյի ողիմպիական խաղերուն Հայաստանէն կը մասնակցէին ընդամէնը մէկական մարզիկ, իսկ այսօր, Խորհ. Միութեան ողիմպիական խումբին մէջ կան վեց հայ մարզիկներ:

Վերջին չորս տարիներուն մարզարաններու եւ մարզադաշտերու շինութեան համար աւելի շատ գումար յատկացուած է, քան անոնց նախորդող ամբողջ 46 տարիներու ընթացքին: Երեւանի մէջ շինուեցաւ 70.000 տեղ ունեցող «Հրազդան» մարզադաշտը՝ «Արարատ»ի հիմնալի մարզական համալիրը, ճատրակի տունը, թենիսի փակ դաշտը, մարզական նոր կեդրոններ գրեթէ բոլոր շրջաններու մէջ:

Այս ամէնը շատ լաւ է:

Կը թուի, թէ մարզական կեանքի զարգացումին պիտի նախորդէր, մարզական շարժումի ժողովրդականացումը, աշխատանքներու լայն ծաւալումը, քանի որ մարզախաղերու ժողովրդականացումը, առաջին երաշխիքն է մարզական վարպետութեան բարձրացումին: Պէտք է ըսել, թէ տեւեալ պարագային այս օրինաչափութիւնը, ըստ երեւոյթին, լրիւ չափով կիրարկելի չէ, եւ մարզախաղերու ասպարէզին մէջ մեր արձանագրած յաջողութիւնները պէտք է բացատրել գլխաւորաբար մարմնամարզի կատարելագործութեամբ (գիտական եղանակներու կիրարկում եւայլն):

Այս ուղղութեամբ թիւերը ցայտուն են. այսպէս ջրացատքով կը զբաղին ընդամէնը 50 – 60 մարզիկ, թէեւ այդ մարզախաղին մէջ մենք ունինք 42 լաւ մարզիկ, որոնցմէ 4ը, այսօր, կը համարուին երկրին լաւագոյններէն: Երեւանի մէջ հեծելամարզով (էքիթասիոն) կը զբաղին ընծամէնը 15-20 հոգի, որոնցմէ երկուքը ողիմպիական խումբի մաս կը կազմեն: Ուշադրութիւն դարձուցէք հետեւեալ թիւերուն վրայ:

Ըստ պաշտօնական տուեալներու, 1968-ին Երեւանի մարզական ակումբներու (իրենց լեզուով՝ «Ֆիզկուլտ կոլեկտիվներում») անդամ էին 120.000 հոգի, 1969ին այդ թիւը 117.000ի կ'իջնէ, 1970ին՝ 74 հազարի, իսկ 1971ին՝ կը բարձրանայ 85 հազարի: Որով չորս տարուան ընթացքին «Ֆիզկուլտուրնիկ»ներու թիւը 35.000ով նուազած է Երեւանի մէջ:

Այսուհանդերձ, առաջին հայեացքով որքան ալ տարօրինակ թուի, մարզանքով զբաղողներու թիւը իրականութեան մէջ ոչ թէ նուազած, այլ ընդհակառակն՝ աւելցած է: Հարցը այն է, որ վերջին տարիներուն խիստ պայքար տարուած է, որպէսզի «Ֆիզկուլտ» կազմակերպութիւններու ցանկէն դուրս հանուին այսպէս կոչուած «մեռեալ հոգիները»: Արդարեւ, 1971ի 85.000ը շատ աւելի ճիշդ թիւ է, քան 1968ի 120.000ը...:

Բայց նոյնիսկ այս թիւը կրնա՞նք բաւարար համարել: Մեր քաղաքին մէջ մարմնամարզութեամբ եւ մարզախաղերով այս կամ այն չափով «անձնական» կապ ունի տասը հոգիէն միայն մէկը: Ասիկա երկրին ցուցանիշն է նաեւ:

Հին եւ նոր մարզական կեդրոնները լայն զանգուածներու տրամադրութեան տակ չեն դրուիր: Երեւան 12 լողալու աւազան ունի, որուն չորսը՝ փակ, որով կրնան գործածուիլ ամբողջ տարին: Արդ, անոնցմէ միայն մէկն է մատչելի ժողովուրդին, այն ալ «կազմակերպուած ձեւով», այսինքն՝ ֆիզկուլտ կոլեկտիվի միջոցով: Սակայն կայ նաեւ հարցին միւս երեսը: Վերջերս «Հայաստանի Ֆիզկուլտուրնիկ» թերթը լոյս ընծայեց Ֆիզկուլտ կոմիտէի ծանուցումը, որով Երեւանցիները կը հրաւիրէր «Հրազդան» մարզադաշտի լողալու աւազանը, ուր անոնք մասնագէտներու հսկողութեան տակ կրնային լողալ սորվիլ: Ընդամէնը քանի մը հոգի ներկայացաւ: Ոմանք կ'ըսեն՝ ազգային առանձնայատկութիւն է: Ոչ, պարզապէս մեր կենցաղին մէջ դեռ պատշաճ տեղ չունի մարմնամարզութիւնը:

Եզրակացութիւնը պարզ է: Անհրաժեշտ է քարոզչութեան ճամբով սիրցնել մարզանքը, մարզախաղերը:

Կ. Տ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (153)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Քեզի եթէ բան մը ըսեմ՝ չես բարկանար եա...

— Ինչո՞ւ բարկանամ:

— Լաւ ուրեմն, դղումին մէկն ես եղեր, հիմա հասկցայ:

— Ի՞նչպէս, գոչեց ուսուցիչը յուզուած:

— Այդ մարդը պարզապէս քեզ կը խաբէ կոր, դրամ փրցնելու համար:

— Անկարելի բան է:

— Ես գրաւ կը դնեմ, որ այսպէս է:

— Պօղոս էֆէնտի, հաւատացէք որ կը սխալիք կոր:

Վաճառականը չպատասխանեց եւ միայն ձեռքի անորոշ շարժում մը ըրաւ, որ շատ գոհուիչ չէր ուսուցչին համար, այս վերջինը դժգոհ կերպարանքով մը ոտքի ելաւ եւ մնաք բարեւ ըսաւ վաճառականին:

— Երկու օրէն երբոր հանրագրութիւնը ստորագրութիւններով բերեմ, այն ատեն պիտի համոզուիք, որ սխալեր էք, — ըսաւ հաստատ շեշտով:

— Ինշալլահ... այն ատեն ըսած խօսքերս ետ կ'առնեմ, եւ կը խոստանամ բացէն ապուր նուէր մը ընել այդ քու վարպետորդի Ճանիկիդ:

— Պիտի տեսնէք, որ իրաւցնէ արժանի պիտի ըլլայ այդ նուէրին:

Եւ Թորգոմ յաղթականօրէն դուրս ելաւ վաճառականի գրասենեակէն:

Սակայն քիչ մը ետքը մտատանջութեան մէջ ինկաւ:

Կասկածանքը իր սիրտը պաշարեց:

— Արդեօք Պօղոս էֆէնտի իրաւունք ունի՞: Ճանիկը գլս կը խաբէ՞ կոր, խորհեցաւ:

Եւ այս կասկածը հետզհետէ ստուարացաւ իր մէջը, մինչեւ որ իր թաղը հասաւ:

— Պէտք է որ միանգամ ընդմիշտ լուսաբանեմ այս կէտը, վճռեց:

Ասոր համար հարկ էր Ճանիկը գտնել եւ զայն ստիպել որոշ բացատրութիւն մը տալու:

Բաւական դժուարին գործ մըն էր այս: Մի առ մի պտըտեցաւ բոլոր այն սրճարանները, ուր սովորութիւն ունէր յաճախել Ճանիկ, բայց ի զուր:

Բարեկամներ հարցուփորձեց եւ վերջապէս իմացաւ, որ յաճախ կը գտնուէր յոյն սրճարանի մը ետեւի կողմը գտնուող սրահի մը մէջ, որ թղթախաղի յատկացուցած էր:

Դիմեց ցոյց տրուած սրճարանը եւ արդարեւ հոն գտաւ Ճանիկը, որ քանի մը ծանօթներու հետ թուղթ խաղալու զբաղած էր:

Երկու բարեկամները գիրար բարեւեցին եւ Թորգոմ նստաւ Ճանիկին քով: Այս վերջինը այնքան զբաղած էր խաղով, որ բաւական ժամանակ բնաւ խօսք չուղղեց ուսուցչին:

Ի վերջոյ, պահ մը սիկարէթ վառելու համար թուղթերը վար դրաւ եւ Թորգոմին ծռելով անտարբեր ձեւով մը հարցուց.

— Ըսելի՞ք մը ունիս ինծի:

— Այո, անպատճառ կ'ուզեմ քիչ մը հետդ տեսնուիլ, պատասխանեց ուսուցիչը:

— Ի՞նչ բանի մասին:

— Ստ մեր գործին մասին:

Ճանիկ թուղթերը կրկին ձեռք առաւ եւ խաղը շարունակեց:

— Չե՞ս կրնար թուղթդ թողուլ, ըսաւ Թորգոմ:

— Չէ, ընկեր ունիմ, պատասխանեց Ճանիկ, եթէ խօսելիք մը ունիս, խօսէ:

— Կ'ուզէի որ առանձին ըլլայինք:

— Վնաս չունի, ասոնք Յոյն են, հայերէն չեն գիտեր, ազատօրէն կրնաս խօսիլ:

— Ստ մեր խնդրին վրայ տեղեկութիւն պիտի առնէի...

— Հոգ մի ըներ, կարգին է...

— Այո, բայց հանրագրութեան պէտք ունիմ անպատճառ:

— Դեռ միւսին քովն է:

— Միւսը չե՞նք կրնար տեսնել. տեղը ո՞ւր է:

— Շիտակը տունը չեմ գիտեր:

Թորգոմ անհամբերութեան շարժում մը ըրաւ, իսկ Ճանիկ անտարբերութեամբ խաղը շարունակեց:

— Վա՛յ չունչանորդի, ինչ գէշ թուղթ կուգայ կոր, մռմռաց պահ մը ետքը դժգոհ դէմքով մը, ամմա ուղուրբզ ոտք ունիս եղեր, քովս գալէդ ի վեր բախտս դարձաւ:

— Կարճ կապէ ու դուրս ելլենք, պատասխանեց ուսուցիչը:

— Անանկ է եա, երկու մէճիտիէ կորուստ ունիմ, ձգեմ երթա՞մ:

— Ստ հանրագրութեան խնդիրը պարզենք:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

Այրի Տիկին Նշան Պէշիկթաշլեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Պէշիկթաշլեան, զաւակները եւ թոռները, այրի Տիկին Անահիտ Թօփուզեան, զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Խըտըշեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, եղբօր, հօրեղբօր, քեռայրին եւ փեսային՝

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտ. 7ին, 74 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 13ին, ժամը 14ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Վիլմոմպլի գերեզմանատունը:

Որեւէ մահազդ դրկուած չըլլալով, ողբացեալին յիշատակը յարգողները կը հրաւիրուին իրենց վերջին յարգանքը մատուցանելու:

Ողբացեալին փափաքին համաձայն ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ:

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՃԱՇ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Հայ Մշակոյթի Տան Տիկնանց Օժանդակ Միութիւնը, մատաղօրհնութեան արարողութենէ մը վերջ, ճաշ մը պիտի տայ Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, Սեպտեմբեր 24ին, ի պատիւ

ԱՐՏԱԽԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ

եւ տեղւոյն եկեղեցւոյ բարերարներուն:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Սէն-Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ՝ Խաչվերացի տօնին առիթով Կիրակի (17 Սեպտ.) տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր պատարագ եւ մատաղօրհնութիւն:

Արարողութեանց կը նախագահէ եւ կը քարոզէ՝

ԱՐՏԱԽԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Կը պատարագէ՝

Տէր Շահան Քհնյ. Տէտէեան

Մատաղօրհնութեան նուէրները կարելի է դրկել եկեղեցւոյ Օժանդակ Տիկնանց Միութեան վարչութեան:

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Հինգշաբթի (Սեպտ. 14) իրիկուն ժամը 20.30ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

×

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը 16 Սեպտեմբեր, Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Գասպար Իփէկեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Շատ կարեւոր օրակարգ:

×

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընդհ. ընկ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի ընկերները այս Ուրբաթ (Սեպտ. 15), ժամը 20.30ին սովրական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար դիմել վարչութեան

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԸ

Կը կազմակերպէ Ուրբաթ 22 Սեպտեմբեր ժամը 21ին, Պօմոնի սրահին մէջ

դասախօսութիւն մը՝

ՀԱՅ ՎԱՆԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՊԱՍՏԸ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻՆ

Կը խօսի ԱՐՏԱԽԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ
(Անթիլիասի Դպրեվանքի Տեսուչ)

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՊՕՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղին միօրեայ դպրոցին հայերէնի դասընթացքները պիտի վերսկսին 14 Սեպտ.ին,

Արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան 1 Սեպտ. Ուրբաթէն սկսեալ մինչեւ 12 Սեպտ. ամէն օր բացի Կիրակիէ, ժամը 9.30էն 11 եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

Պօմոնի եւ շրջակայքի ծնողքները ջերմօրէն կը հրաւիրուին, ամէն Հինգշաբթի կանոնաւորապէս առաջնորդել իրենց սիրասուն փոքրիկները Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ սրահը ուր մեր Մեծասքանչ լեզուին գիրը, երգն ու ոգին կը սպասեն իրենց:

×

ՎԱԼԱՆՍ

Հայ Առաքելական Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութիւնը կը յայտարարէ թէ Հինգշաբթիի հայերէնի ու կրօնական դասընթացքները տեղի պիտի ունենան այսուհետեւ Չորեքշաբթի օրերը ժամը 8,30էն սկսեալ մինչեւ 11.30:

Վերաբացման արձանագրութիւնները տեղի պիտի ունենան Դաւիթեան սրահը Չորեքշաբթի Սեպտ. 13ին, Տէր Նարեկ քահանայի մօտ:

Կը խնդրուի գաղութի բոլոր ծնողքներէն անխտիր, բարի ըլլալ առաջնորդել իրենց փոքրիկները Դաւիթեան սրահը՝ 6, Ալէ Ժօլլան, Պուր-լէ-Վալանս:

×

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Մարսէյլի Ս. Սահակ-Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան վարչութեան հովանաւորած հայերէնի դասընթացքները կը սկսին Երեքշաբթի, Սեպտ. 19ին:

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան հետեւեալ ձեւով.— Ամէն Երեքշաբթի ժամը 17.30 – 19.30: Իսկ Չորեքշաբթի օրերն ալ, ժամը 9–12 եւ 14–18 Բարեգործականի Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ, 7, Ռիւ Փափէր:

Արձանագրութեան համար դիմել ուսուցչուհի Տիկին Հ. Պօղոսեանի կամ քարտուղարութեան, վերոյիշեալ ժամերուն:

×

ՎԻԷՆ

Վիէնի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին միօրեայ դպրոցին հայերէնի դասընթացքները պիտի վերսկսին Հոկտեմբեր 7ին, Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Հ. Յ. Դ. Գասպար Իփէկեան ակումբին մէջ:

Վիէնի ծնողքներէն ջերմօրէն կը խնդրուի իրենց փոքրիկները ուղարկել Կապոյտ Խաչի դպրոցը: Ուսուցչուհին է Տիկին Տէր-Յարութիւնեան:

ՎԱՐՁՈՒ Է

Փարիզի կեդրոնը, չորս սենեակնոց յարկաբաժին մը, կահաւորուած կամ ոչ, Բ. յարկ, բոլոր արդիական յարմարութիւններով:

Դիմել՝ 345-89-87

GALERIE RAPHAEL MISCHKIND
7, Rue Jean-Sans-Peur — LILLE

CARZOU

DU 7 AU 24 SEPTEMBRE
de 11 à 12 heures et de 15 à 19 h.
(Dimanche de 15 à 19 h.)

Le 14 Septembre Carzou dédicacera son ouvrage
« CARZOU, graveur et lithographe »
de 17 h. 30 à 19 h. 30

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'ARMÉNIE

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Troisième édition, Paris, 1971, 437 pages
Reliure pleine toile
Prix : 36 Frs
Avec les frais d'envoi : 39 Frs
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris (6e)
C. C. P. 1278-35, Tél. : 324-88-65

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

73, avenue Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les-Gonesse

Հայ քոյրերու գիշերօթիկ եւ փոքրիկներու կառտըռի վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են 1972 – 73 տարեշրջանին համար:

Պայմաններու եւ մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր վարժարանի վարչութեան: Հեռաձայն 985-01-79:

×

Առնուվիլի Ա. Յ. հայ Քոյրերը 1972–1973 տարեշրջանին Չորեքշաբթի օրերը՝ առաւօտուն եւ կէսօրէ վերջ, մասնաւոր հայերէնի դասաւանդութիւն մը ունին:

Կը հրաւիրուին հայ ծնողքները դրկելու իրենց զաւակները, որպէսզի անոնք սորվին մեր մայրենի լեզուն:

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզի Ազգատախնամի տարեկան պարահանդէսը՝ Հոկտեմբեր 22ին: (Եղանակին առաջին եւ խիստ փայլուն պարահանդէսը) Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

Կապոյտ Խաչի, Լիոնի մասնաճիւղին, տարեկան պարահանդէսը, 18 Նոյեմբեր, Շաբաթ գիշեր, Շարպօնիէռի շքեղ սրահներուն մէջ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
13
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI
13 SEPTEMBRE
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, rue de Trévise - Paris (9e)
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.513
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.513

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ ԻԶՄԻՐԻ ԱՂԷՏԻՆ (*)

—0—

Յիսուն տարի առաջ, Սեպտեմբերեան չարաչուք օր մը, Մուսթաֆա Քէմալի միլլի ուժերը չարաչար պարտութեան մատնելով Կոստանդին Թագաւորի հելլենական բանակները, յաղթական մուտք կը գործէին Իզմիր :

Հետեւելով Կեդրոնական Ասիայէն դէպի արեւմուտք խուժող իրենց նախահայրերու վայրենի օրինակին, Թուրքերը հուրի եւ սուրի կը մատնէին Միջերկրականի Թագուհի կոչուելու արժանի այդ չքեղ քաղաքը : Կը թալանէին Հայերու եւ Յոյներու հարուստ վաճառատուները, կրակի կուտային քրիստոնեայ թաղերու հոյակապ շէնքերն ու փառաւոր եկեղեցիները եւ անխնայ կը սպաննէին անմեղ ու անպաշտպան Հայեր ու Յոյներ, ամէն սեռի ու տարիքի :

Հրդեհէն ու ջարդէն ճողոպրելու յուսահատական յետին ճիգով քրիստոնեաները խուճապահար կը խուժէին դէպի ծովեզերք, նաւահանգիստին մէջ խարսխած եւրոպական նաւերուն եւ դաշնակից մարտանաւերուն մէջ ապաստան մը գտնելու յոյսով :

Սրտաճմլիկ տեսարաններ կը պարզուէին Իզմիրի նշանաւոր քարափի երկայնքին եւ ծովուն մէջ : Փախստականներէն շատ քիչեր միայն բախտը կ'ունենային փրկելու իրենց կեանքը : Շատեր կը մնային երկու սուրի միջեւ : Ետեւէն Թուրք արիւնարբու խուժանն ու վրիժառու ջարդարար զօրքը, առջեւէն քրիստոնեայ դաշնակիցները, որոնք կը մերժէին իրենց նաւերէն ներս ընդունիլ լեղապատառ փախչող Հայերն ու Յոյները : Դաշնակից մարտանաւերը ո՛չ մէկ ճիգ ըրին արգիլելու համար Իզմիրի Թրքական նախճիրները :

Եւ ըսել թէ օսմանեան սնարդ. լուծին տակ հեծող քրիստոնեաները անոնց վրայ դրեր էին իրենց ամբողջ յոյսը . . . :

Իզմիրը դառն դաս մը եղաւ բոլոր բախտի երազատեսներուն համար :

Թուրքիոյ քրիստոնեաներու ժամանակակից պատմութեան մէջ ճակատագրական դարձակէտ մը կազմեց Իզմիրի աղէտը :

Մուսթաֆա Քէմալ ծով թափելով հելլենական բանակը, չուրջ երեքուկէս տարի իր գրաւման տակ էր պահած Անատոլուն, պահ մը նոյնիսկ Սաքարիայէն անդին սպառնալով Անգարայի, վերջնական ու վճռական կերպով կ'ամրապնդէր իր հեղինակութիւնը : Ինքզինք կը պարտադրէր Պոլսոյ սուլթանին եւ օսմանեան կառավարութեան, որոնք գլուխ էին ծռած դաշնակից գրաւման բանակներուն :

Նոր էջ մը կը բացուէր պատմութեան մէջ օսմանեան կայսրութեան, որ իր վերջին օրերը կ'ապրէր :

Մուսթաֆա Քէմալ տէր - տիրական դարձած երկրին՝ իր կամքը կը պարտադրէր նոյնիսկ դաշնակից Պետութեանց, որոնք օսմանեան մայրաքաղաքն ու Մարմարայի շրջանը գրաւման տակ կը պահէին 1918 Հոկտ. 30ի Մուտրոսի Զինադադարէն ի վեր :

1922 Հոկտեմբերի սկիզբը Մուտանիոյ մէջ Իսմէթ փաշայի նախագահութեամբ կը գումարուէր խորհրդաժողով մը, որուն կը մասնակցէին Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ զինուորական լիազօրները : Մէկ շաբաթ տեւող բուռն վիճաբանութիւններէ ետք Հոկտ. 11ին կը ստորագրուէր համաձայնագիր մը, որով դաշնակիցները կը պարտադրէին Յունաստանը, որ Թուրքիոյ վերադարձնէ Արեւելեան Թրակիան, ինչպէս նաեւ Թուրք գերիները :

Մուտանիա նախաքայլ մըն էր :

Իտալիա արդէն պարպած էր իր գրաւած ազդեցութեան գօտին — Գոնիա - Ատալիա շրջանը, մինչեւ Քուշ Ատասը : 1923ի գարնան դաշնակիցները պիտի պարպէին Պոլսոյ եւ Բիւթանիոյ շրջանը : Նոր խուճապի պիտի մատնուէին Հայերը : Ամէն ոք գլխուն ճարը պիտի նայէր :

Դաշնակիցները տարիներով յուսադրելէ ետք, բոլորովին իրենց բախտին պիտի ձգէին անտէր - անտիրական Հայերը :

Փակ էին Հայաստանի դռները :

Ցրուեցանք ի սփիւռս աշխարհի . . . :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

(*) ԽՄԲ. — Սեպտեմբերի ընթացքին «Յառաջ»ի մէջ լոյս պիտի տեսնեն զանազան գրութիւններ նուիրուած Իզմիրի աղէտին յիսնամեակին : Քանի մը օրէն կը դէտին սկսինք հրատարակել մեր աշխատակից՝ Գուրգէն Պօյաճեանի յուշերը :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆՆԵՐԸ ՎԵՐՋԱՑԱՆ

—0—

ՅԱՋՈՐԴ ԺԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ՄՈՆԹՐԷԱԼ ԵԹԷ . . .

Ինչպէս ամէն բանի մէջ, հոս ալ, Ողիմպիական Խաղերու մէջ անհամութեան հոտանք մը ծայր տուաւ սկիզբէն ի վեր : Քաղաքականութիւնը մուտք գործեց հոս ալ, նախ Ռոտեզիոյ արտաքսումով, ապա հասաւ եղերական ատեանի մը Սեպտեմբեր 5ին ու մինչեւ անշուք փակումը լարուած մթնոլորտը տեւեց : Երկուշաբթի իրիկուն, 24 ժամ երկարաձգումով վերջ կը գտնէին Միւնիխի Ողիմպիականները, որոնք բարեկամութեան եւ խաղաղութեան խորհրդանիշը չեղան : Վերջին ահազանգ մը Երկուշաբթի իրիկուն կը տագնէր Գերմանիոյ ու զօրակոչի են - թարկէ իր օդուժը եւ հալածիչ օդանաւեր պաշտպանեն վերջին արարողութիւնը : Լուր մը հասած էր թէ արաբական օդանաւեր պիտի ռմբակոծեն : Բան մը չպատահեցաւ թէեւ բայց մթնոլորտը ծանր եղած է եւ խորապէս տպաւորիչ՝ յոռետեսութեան վայրկեանը, որ կ'ողեկոչէր 11 իսրայելացի մարզիկներու յիշատակը :

Այսուհանդերձ հաշուեկշիռը դրական կը նկատուի Գերմանիոյ համար, որ այս հանդիպումով կ'ուզէր ջնջել տալ 1936ի Պերլինի խաղերուն տխուր յիշատակը ու ցոյց տալ թէ չափահաս Պետութիւն մըն է այլեւս, որ ընտրած է խաղաղ բարեկամութեան ճամբան :

Խաղերու յաղթականն է Խորհ. Միութիւնը. 50 ոսկի, 27 արծաթ եւ 22 պղնձեայ մետալներով : Իրեն կը յաջորդեն Միացեալ Նահանգները 33 ոսկի, 31 արծաթ եւ 30 պղնձեայ մետալով : Գ. եւ Դ. տեղերը կը գրաւեն Արեւելեան Գերմանիա եւ Արեւմտեան Գերմանիա, որոնք Ա. դիրքը կը գրաւէին սակայն եթէ մէկ ըլլային, քանի միասնաբար ունին 33 ոսկի, 33 արծաթ եւ 39 պղնձեայ մետալ : Ֆրանսա աւելի տկար դուրս եկաւ քան Մեքսիքոյի խաղերուն : Այս անգամ ունի միայն երկու ոսկի, 4 արծաթ եւ 7 պղնձեայ մետալ : Յիշենք թէ երկու ոսկի մետալ առին հայ մարզիկներ, մէկը՝ Նուրիկեան (Պուլկարիա) եւ միւսը՝ Մելնիք (Խորհ. Միութիւն) :

Ողիմպիական բոցը մարած է, կրկին պիտի վառի 1976ին, Մոնթրէալ եթէ մինչ այդ կարելի ըլլայ փրկել Ողիմպիական ոգին, որ իր մեծագոյն հարուածը ստացաւ այս անգամ :

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

—0—

Ողբացեալ Նշան Պէշիկթաշլեանի յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 13, ժամը 14ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին :

Որեւէ մասնաւոր մահազդ. ղրկուած չըլլալով, ողբացեալ մտաւորականին յիշատակը յարգողները կը հրաւիրուին իրենց վերջին յարգանքը մատուցանելու :

ՍՈՒՐԻԱ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆ ՄՏԱՀՈԳ

—0—

Լիբանանի եւ Սուրիոյ սահմանագլուխներուն վրայ ջղագրգիռ մթնոլորտ մը կը տիրէ : Սահմանամերձ շրջաններու արաբ բնակչութիւնը անխուսափելի կը նկատէ իսրայելեան զօրաւոր հակադարձութիւն մը՝ Միւնիխի եղերական դէպքին կապակցութեամբ : Առջի օրուան ռմբակոծութիւններէն ետք, իսրայելեան օդանաւերը կը շարունակեն հետախուզական թռիչքներ կատարել Լիբանանի եւ Սուրիոյ սահմանամերձ գօտիներու վրայ :

Թել Ավիվի մէջ իսրայելեան կառավարութիւնը երկար քննած է պաղեստինեան խնդիրը : Այս մասին մանրամասնութիւններ չեն տրուիր : Յայտարարուեցաւ սակայն թէ կառավարութիւնը լիազօրութիւն տուած է վարչապետին՝ հարկ դատած ձեւով պայքարելու ահաբեկումներու դէմ : Տիկին Կոլտա Մէյր Երեքշաբթի օր ճառ մը կ'արտասանէր Քնեսէթին առջեւ :

Լիբիական օդանաւ մը սպաննուած հինգ ահաբեկիչներու մարմինները Միւնիխէն Թրիփոլի փոխադրեց, ուրկէ ալ մեծաշուք թաղումի արժանանան անոնք :

Միւս կողմէ գերման կառավարութիւնը մօտաւորապէս 5 միլիոն Ֆրանք կը տրամադրէ՝ սպաննուած մարզիկներու ընտանիքներուն յանձնուելու համար : Գումարը յանձնուած է Դաւիթի Կարմիր Աստղին (Իսրայէլի Կարմիր Խաչը) : Գերման իշխանութիւնները անուղղակի ձեւով հասկցուցած էին Եգիպտացիներուն թէ անհրաժեշտ է, որ դատապարտեն պաղեստինցի ահաբեկիչներու եղերական քայլը՝ Միւնիխի Ողիմպիականի ընթացքին : Գահիրէ դժգոհ մնացած է այս առաջարկին համար, զայն նկատելով գերման միջամտութիւն մը Եգիպտոսի «ներքին գործերուն» : Եգիպտոսի Արտաքին Նոր Նախարարը՝ Մոհամմէտ Զայյաթ այս իմաստով բողոքած է Գահիրէի գերման դեսպանին :

× Երկու Արաբներ կրակած են Պրիւսէլի իսրայելեան դեսպանատան պաշտօնատարներէն մէկուն վրայ, սրճարանի մը մէջ : Պաշտօնատարը վիրաւորուած է եւ փոխադրուած հիւանդանոց : Վէրքերը մահացու չեն նկատուիր :

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս Սեպտ. 6–7)

ՀՈՒՆԳԱՐ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Հունգարիոյ Դեօր-Շոպրոնի շրջանի պատուիրակութիւնը զանազան հանդիպումներ ունեցած է Հայաստանի կուսակցական եւ պատասխանատու մարմիններու հետ :

Կենտկոմի հետ հանդիպման առեն խօսք առած են Ա. քարտուղար Ա. Քոչինեան եւ հունգար պատուիրակութեան ղեկավար, Դեօր - Շոպրոնի մարզային ղեկատէի Ա. քարտուղար՝ Լասլօ, որ շեշտած է հունգար եւ հայ ժողովուրդներու պատմական ճակատագրի կապերը, անոնց հերոսական կռիւները յանուն ազատութեան եւ անկախութեան :

×

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՆՈՐ ՕՃԱԽ ԴԻԼԻՋԱՆԻ ՄԷՋ

Դիլիջանի մէջ շահագործման յանձնուած է Մշակոյթի նորակառոյց պալատը, որուն նախագիծը պատրաստած են ճարտարապետներ՝ Խ. Վաթինեան, Ս. Աւետիսեան եւ Ռ. Գէորգեան : Շինութիւնը ունի 600 տեղնոց դահլիճ եւ երկու սրահ, ամէն մէկը 200 տեղով : Հիմնական սրահը նախատեսուած է թատերական ներկայացումներու եւ համերգներու համար, իսկ փոքրերը՝ դասախօսութիւններու եւ հանդիպումներու : Պալատին մէջ կան նաեւ գրադարան - ընթերցասրահ, գեղարուեստական եւ այլ խմբակներ : Բացման առթիւ հոն հաւաքուած են քանի մը հարիւր Դիլիջանցիներ եւ մշակոյթի ու գիտութեան գործիչներ : Մուտքի ժապաւէնը կտրած է Հայաստանի Կոմկուսի Կենտկոմի քարտուղար Ռ. Խաչատրեան :

×

«ԱՐԱՐԱՏ»Ի ՎԵՐՋԻՆ ԽԱՂԵՐԸ

Պուլկարիա կատարած մրցումներէն ետք եւ Մոսկուայի «Լոկոմոտիվ»ի հետ ունեցած հանդիպումէն յետոյ, Արարատի խաղացողները Սեպտեմբեր 7ին (*) վերադարձած են Երեւան :

Պուլկարիոյ մէջ չորս հանդիպում ունեցած են՝ երեքը կորսնցուցած, մէկը՝ շահած :

×

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՇԱԲԱԹ ՏԱՃԻԿԻՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Սեպտ. 7ին սկսած է հայ գրականութեան շաբաթը, որուն մասնակցելու համար Դուշանպէ մեկնած է Հայաստանի գրողներու պատուիրակութիւնը գլխաւորութեամբ Հրաչեայ Յովհաննիսեանի : Պատուիրակութեան մէջ են՝ Ազատի, Ս. Կապուտիկեան, Ա. Դարբնի, Ա. Գրաշի, Գ. Էմին, Ս. Այվազեան, Ա. Սարոյեան, Ա. Սահակեան, Վ. Կարենց : Իրենց կ'ընկերանայ նաեւ արուեստագէտներու խումբ մը :

(*) «Արարատ»ը յաջորդ օրն իսկ մեկնած է Պէյրութ, ուր Շաբաթ օր, Պուրճ-Համուտի քաղաքապետարանի մարզադաշտին վրայ կը մրցէր Հ. Մ. Ը. Մ. - Հ. Մ. Մ. խառն խումբին դէմ :

ԾԱՂՐԱՆԿԱՐՆԵՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

—0—

(Բ. եւ Վերջին Մաս)

Զափահաս Որբերու Միութեան ծրագիր–կանոնագիրը բանադրելով է որ Մուսոլինի եւ Հիթլէր կազմեցին իրենց կուսակցութիւնները:

×

Նարդունի շրջան մըն ալ գացած մնացած է Ամիէնի յիմարանոցին մէջ, դոյդ Հանդամանքով: Բժշկապետը իրեն կը նայէր, ինքն ալ բնակիչներուն կը նայէր: Քիչ մնաց Ամիէնի մէջ. փախաւ ու եկաւ Փարիզ:

Ցիմարութիւնը պաշտպանուած է իրմէ, քանի որ ան մայրն է արուեստին ու ստնտուն Հանճարին:

×

Նարդունի ունի գինուորական ըլլալու շատ մեծ փափաք: Իր իտէալն է ըլլալ Հայ դիկտատոր: Սենեակին մէջ կը գտնուին Նափոլէոնի արձանիկը՝ որուն կը ժպտի Նարդունի. իսկ Պոնափարթ կը խնդայ քիթին տակէն:

×

Շաւարշ Նարդունի ամէն գիշեր կը լեցնէ իր մտքի ամբարը: Եւ սակայն չկըրնալով լեցուն պահել՝ ամէն ցերեկ կը պարպէ: Այդ պատճառով մերթ շատ լեցուն, մերթ ալ պարապ կը կարծուի: Իր մէջ կը լեցուին ու կը պարպուին գրականութիւններ, բժշկութիւններ, հնախօսութիւններ, բանասիրութիւններ եւ հոգեբանութիւններ ու որբագիտութիւն – ներ: Նարդունի իր գանձերը միշտ իր առջեւ թափած է:

Մտքի նոր հարուստ մըն է:

Բժիշկ Ասքանազ Այվազեանը մինչեւ կէսօր կը դրաղի հիւանդներով եւ «Հայ–Բոյժ»ով, խմբագիր Շաւարշ Նարդունին, կէսօրէ վերջ, ժամը երկուքէն մինչեւ հօթը կ՚աշխատի գրելով ու փորձ սրբագրելով: Որբապետն ալ ժամը ութէն – տասնըմէկ կը պարապի ժողովներով:

Կէս գիշերին բժիշկը, գրողը եւ ազգ. գործիչը իրար կը գտնեն, միեւնոյն յարկին ներքեւ ու երեքը մէկ իրարու խառնուած կը քնանան ու կը զառանցեն.

— Մեր Վահագն որբերու միութիւնը .. Փիէվրը Թիֆոյիտ ունի... Մե՛ղք դեռ չափահաս էր... Ցոյս չկայ... Մի՞ս հիւանդը... «Ցառաջ»ի դանձն է միշտ... Ասոր «սուլու սաթլըճան» կ՚ըսեն... «Հայ–Բոյժ»ը հազիւ ինքզինք կը բուժէ... Տունը մուկերէն մաքրեցէք... Մեծ ու պըզտիկ բոլոր մուկերէն... փրոֆեսէօր Արգալը եւ Յովհ. Պօղոսեանը... Հայոց ապագան որբութեան մէջ է...:

×

Անկից քանի մը տարի առաջ՝ չէինք գիտեր Նարդունիի կուսակցական ըլլալը: Օր մը, խօսակցութեան մէջ ըսաւ.

— Ես Դաշնակցական եմ:

— Գրէ՛ Դաշնակցական ըլլալդ:

— Ո՞ւր գրեմ...

— Վրաս գրէ:

×

Նարդունի առիթ չի փախցներ մեզի ըսելու որ ինք համալսարանական է: Ու երկրորդ՝ թէ ինք «քաղքցի» չէ այլ գիւղացի: Աստ–Փազար քաղաքի մեր ազգակիցներն ալ սակայն Նարդունին անպայման իրենց հայրենակից կը յայտարարեն: Միւս կողմէ Նարդունի երբեք չի հերքեր անոնց ըսածը:

Օր մը այս մասին երկու կողմն ալ հարցաքննեցինք եւ եկանք այն եզրակացութեան որ Նարդունի հակառակ Արմաշ ծնած գիւղացի մը ըլլալուն՝ է նաեւ Ատա–Փազար ապրած քաղքցի մը: Մէկ խօս – քով՝ «գիւղաքաղաքացի» մը:

Եւ իրաւմբ իրեն առնուազն գիւղ մը եւ քաղաք մը պէտք է՝ հռչակուելու համար Թագաւոր Բիւթանիոյ եւ կայսր Բաթակոնիոյ:

Նարդունի քաղաքի մէջ նստած կը պոռայ.

— Ես գիւղացի եմ. վարունգ կ՚ուտեմ:

Թող զզուշանայ Փարիզէն որ կ՚ըսէ.

— Ես քաղաք եմ ու քեզի վարունգ կը կերցնեմ:

Նարդունի կը մոռնայ որ վարունգին Թագաւորը, «ծաղիկը քթին վրայ», Պոլսեցիները կ՚ուտէին, Վլանկա կոչուած արուարձանէն: Կը մաղթենք որ այդ վարունգին ալ համը առնէ ինք, իբրեւ արքայական:

Մենք իր գիւղացիութեան պիտի հաւատանք այն օրը միայն երբ սիրէ սխտորը ու սոխը:

Նարդունի երբեմն հանդիսաւորապէս կը յայտարարէ.

— Ես օձ եմ: Վա՛յ ինծի դպչողին, վա՛յ պոչիս վրայ կոխողին...:

Ու կարծես հաստատելու համար ըսածը՝ կ՚երթայ կը ծրարուի անկիւն մը ու կը սկսի սուլերգել...

Նարդունի սակայն օձ մը չէ, եթէ անպայման կենդանիի մը նմանցնել հարկ ըլլայ՝ իր կերպարանքէն ու կացութենէն եզրակացնելով գինքը պիտի անուանենք գայլ: Միշտ շուները իր վրայ կ՚արձակուին: Այդ շնիկները եթէ չեն կրնար խածնել, լաւ կը հաչեն սակայն: Գայլ–Նարդունին չափուած է ծեր գամբռներու, խնձերու, բոբեններու հետ: Զափը տըրւած ու չափը առած է:

Նարդունիի գայլ մը ըլլալը բոլորովին կը հաստատուի երբ կը տեսնենք իր հայրական սէրը հանդէպ մարդիկ–գայլիկ – ներուն:

Նարդունի ամառ – ձմեռ քաղաք իջած գայլ մըն է ու սիրով կը գործակցի վաղըՄխաքեան Շաւարշին հետ:

Համուլոսեան գայլ մը ըլլալը կ՚երեւի նաեւ իր փաշական գինապաշտութենէն:

Կը խնդրուի սակայն Նարդունին չշփոթել բնաւ Թրքական «պօզ քուրտ»ին՝ այսինքն գորշ գայլին հետ:

Նարդունի սեւ գայլ մըն է: Իր շուրջը որբերը՝ գայլուկներ:

Նարդունի որբերէն պիտի սանղծէ նոր ազգութիւն: Ու ապագայ հայ ցեղերու բանաստեղծ մը պիտի երգէ Մէհմէտ Էմինին նման.

«Պիր ճիհանկիր միլլէթ չըքար պիր աշիրէթտէն»՝ որ թարգմանի՝ «Աշխար – հակալ ազգ մը ելաւ՝ ցեղախումբէ մը»:

×

Սախալուած ենք սակայն Նարդունի Այվազեանը նմանցնել նաեւ ուրիշ կենդա – նիներու՝ ինչպէս յիշաչար ուղտին ու նոյնքան անյիշաչար աղուէսին: Համբոյր մը սակայն բաւական է թուլցնելու համար իր պէնուզարդը եւ մէջքը: Եթէ վաղը Փրոֆ. Ադոնց իր թեւերը բանայ եւ ա լա Ահարոնեան համբուրէ Շաւարշիկին ճակատը՝ ո՛հ, այն ժամանակ՝ «բախտին ամէն ոխ չար ու նենգ, ի մի համբոյր ցրուին ի բաց»:

×

Նարդունի տէր կանգնիլ ուզեց նաեւ նոր գրողներու որբութեան: Այս վերջինները սակայն Ապողոնի զուլթը չարժելով՝ որդեգրուելէ վերջ՝ որբ թողուցին Շա – ւարշը:

«Ցարդգող» եւ «Մենք» գրական խմ – բակցութիւններու շրջաններուն՝ բաւա – կան ասուլիսներու, վէճերու եւ պայքարներու մէջ, թիավարեց՝ երթալով պատմական քաղաքներ. — Բիւզանդիոն, Քաղկեդոն, Նիկիա, Եդեսիա, Աղեքսանդրիա ու մասնակցելով ժողովներու եւ ծեծե – լով օրակարգի բոլոր խնդիրները՝ գիտական քննադատութիւն, գրականութեան քաղաքականութիւն եւ դաւաճան աղան – դաւորութիւն:

Շատ է բռնուած փոթորիկներու՝ մտքի ծովուն մէջ: Երբ մերթ ուզած է նաւել դէպի Միջերկրական՝ ինկած է Սեւ Ծովու ալիքներուն մէջ: Մերթ ալ փափաքած է Գեննեսարեթ երթալ Ցորդա – նանի վրայէն եւ քշուած է Մեռեալ ծով: Երբեմն ալ Քանարեան կղզիները հեռա – նալու ցանկութիւն է ունեցած՝ ինքզինքը գտնելով Արմաշի մէջ:

×

Նարդունի իբր արձակագիր՝ տաղան – դաւոր բանաստեղծ է: Իր բանահիւսութեան մէջ կան նկարչութիւն, երաժըշ – տութիւն, քնարական իմաստասիրութիւն եւ նոյնիսկ խոր... բժշկութիւն:

Անցեալին մէջ երկու գլուխ ունենալուն հետեւանք՝ իր գրականութեան մէջ երկու անձնաւորութիւն կայ:

Եթէ ուրիշներ կը լուսանկարեն գիւղը՝ Նարդունի անոնցմէ է, որոնք կը նկարեն: Ան մեզի կուտայ նոր պատկերներ, տեսիլք գեղեցկութիւնով, որոնց մէջ լաւ պիտի ըլլար եթէ բացակայէր յաւակնութեան կաս–կարմիրը:

Իր լեզուն գեղանկարչութիւն է ու խճանկարչութիւն, գիւտ ու փանթիւ հայկական:

Ունի երկու գիրք՝ «Ալպոմ» եւ «Մեղեդինե՛ր, Մեղեդինե՛ր»:

Ունի նաեւ քնարական շատ գեղեցիկ վէպ մը. «Երուսաղէ՛մ, Երուսաղէ՛մ»:

Հետզհետէ կ՚երթայ հմտութեան. գէպի քննութիւն, խուզարկութիւն եւ բան իմաստուն:

×

Որբերու Միութեան նախագահ Շա – ւարշը կը նմանի գիւղացի Տոն Քիշոթի:

Գրագէտ Նարդունին կը նմանի գպրի քահանայի:

Իսկ «Հայ–Բոյժ»ի բժիշկ Այվազեանը կը նմանի ծանր հիւանդի:

Գիւղացի Տոն Քիշոթը թող խնայէ դպրի քահանային, դպրի քահանան ալ թող աղօթէ որ տէրը բժշկութիւն պարգեւէ ծանր հիւանդին:

Իսկ մենք կը մաղթենք որ երեքին ալ Աստուած կեանք ու շնորհք տայ:

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

1938

ՇԱՐԺԱՊԱՏԿԵՐԸ ԱՆՑԵԱԼԻՆ ԵՒ ԵՐԷԿ

—0—

ՄԱՐՍԷԼ ԼԵՐՊԻԷ

Մարսէլ Լերպիէ, ծնած Փարիզ 1890ին, կը հանդիսանայ Ֆրանսական շարժա – պատկերի մեծագոյն բեմադրիչներէն մէկը:

Ան գործի սկսաւ իբրեւ սենարիստ, բայց դժգոհ մնաց, երբ գրածները վերածուեցան ժապաւէնի: Ուստի, փորձեց ուղղակի ինք բեմադրել իր սենարիոները: Իր առաջին գործը կը կոչուի «Ռոզ Ֆրանս», ինքնատիպ եւ արդիական: Ընկերութեան տնօրէնը՝ Լէոն Կօմոն գնահատեց երիտասարդ բեմադրիչին կարո – ղութիւնը, բայց անկէ խնդրեց, որ արտադրէ աւելի դասական եւ աւելի ժո – ղովրդային գործեր:

Լերպիէ ժապաւէնի վերածեց Պալզաքի

ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

Դ.

ԾՈՎ

—0—

Ինձ հասկանալու համար իմաստուն պէտք չէր լինել: Բաւական էր այսքան շատ զուարճութիւնների մէջ ապրել այս մենակութիւնը: Ծովն անհանգիստ էր: Ալիքներն ուռչում էին, ճերմակ գլուխ – ները մտցնում նաւակի մէջ եւ ինչ–որ բանից վախեցած հապճեպ ետ փախչում: Ծերունին խոր շունչ քաշելով մի անգամից ընդգրկեց ծովի բոլոր նրբերանգներն ու թիակը պարզեց առաջ:

— Այ, այնտեղ պիտի երթանք, ծովին մութ գոյնը կը տեսնա՞ս, ձուկերը հոն են:

Նա լռեց ու ինձ թուաց, թէ ձուկ է բուրում ոչ միայն նրա հագուստներից ու նաւակից, այլ մինչեւ անգամ ձայնից: Բայց նա խօսել չէր սիրում: Ամբողջ էութեամբ տարուած էր ծովով, նաւա – կով եւ ես ակներեւաբար նրա համար գոյութիւն չունէի: Միայն բաւական անց, տեսնելով, որ չեմ կարողանում թիավարել, միացրեց մոտորը:

— Պէտք է շուտ ընենք, հիմա արեւը կ՚ելլայ, ձուկերը խորը կը փախին:

Մենք բաւական առաջ անցանք, եւ նա ճարպիկ շարժումներով քանդեց կարթերը: Ամէն կարթի վրայ քսան–երեսուն կեռիկ կար, որոնց խայծի փոխարէն փետուր էր կապած:

— Սրանք ինչի՞ համար են, — զարմացայ ես:

Կեռիկները խճճուել էին, եւ ծերունին բարկութիւնը թափեց վրաս.

— Ի՞նչ է, դուն Հայ չե՞ս, դուն ալ Հային խելքին վրայ կը զարմանաս: Չե՞ս գիտեր, որ մեր միտքը տեղը չի նստիր, միշտ առաջ կ՚երթայ: Փոխանակ ամէն անգամ կարթին որդ շարելու, փետուր կապած եմ. Ջուրին մէջ փետուրները կը խաղան եւ ձուկը ուտելիք գինալով կը կլլէ: Այդպէս թէ հեշտ կը բռնուին, թէ ինծի յոգնութիւն չըլլար...

Կեռիկները անջատուեցին իրարից ու ծերունին խօսքը կիսատ թողնելով ետ դարձաւ: Մի ակնթարթ յետոյ, երբ կարթը դուրս նետեց ծովից, անգոյն լարի վրայ, խօք, ցոլցլում էին տասը–տասնհինգ ձկնիկ: Նա բռնանի պէս արագ – արագ ձկները պոկելով շպրտում էր նաւի յատակը եւ թոյլ էր տալիս, որ ալիքները նորից կուլ տան կարթը: Զգիտեմ, ծերունին իսկապէս լաւ ձկնորս էր, թէ ծովում շատ ձուկ կար, շուտով նաւակը լցուեց:

— Վայ, անպիտաններ, — մերթ ընդ մերթ մեզ մօտեցող նաւակներին նայելով հայհոյում էր նա, — անպայման ետեւէս պիտի գաք: Չէ՞ք գիտեր, որ ձուկերը ինծի կը սիրեն, ձեր կարթին մօտ չեն գար:

Երբ մենք բաւական հեռացել էինք, նա մի ձեռքով կարթը բռնած, միւսով շօշափեց դտաւ նաւախելին ընկած օղուշիշը եւ հայեացքը ծովից չկտրելով, մօտեցրեց շուրթերին: Ցանկարծ, երբ կարթը քաշելու ժամանակը անսպասելիօրէն եկաւ, նա շիշը նետեց ինձ ու կայծակ – նահար եղած գոռաց.

— Առ, ցատկէ...

Ես վախեցած վեր կացայ տեղիցս ու մի կերպ տեղաւորուեցի նաւախելին: Զօրս կողմս արծաթէ մետաղադրամների պէս թռչկոտում էին ձկնիկների ճերմակ իրանները: Բայց ծերունին անընդհատ քաշում – նետում էր կարթերը, կարծես ծովի հետ խաղ էր անում: Քրտինքը առուակի նման հոսում էր նրա դէմքով եւ ծծւում հեւացող կրծքի մէջ, բայց նա ոչինչ, ոչինչ չէր զգում:

— Վաղո՞ւց էք այստեղ ապրում, — մի բան ասած լինելու համար կամաց հարցրեցի ես:

— Զէ, — գլուխը շարժեց նա, — երկու տարի:

— Այստեղ շա՞տ Հայ կայ:

— Մինակ ես եմ: Առաջ քանի մը ընտանիք կային, գործերը լաւ չէր, ելան ուրիշ քաղաք գացին: Այդ օր իմացայ, ես ալ տունս, տեղս ձգեցի, տիկնոջս հետ հոս եկայ:

— Ինչո՞ւ:

— Ի՞նչպէս թէ ինչու: Հոս Հայ չէր մնացեր:

— Ի՞նչ անենք:

— Ի՞նչ ըսել է «ինչ անենք», — նորից բարկացաւ ծերունին, — ինչ տարօրինակ մարդիկ են աս հայաստանցիները: Ծօ, կը վայլէ՞ որ աշխարհի մէջ քաղաք մը ըլլայ, ուր Հայ չապրի: Օտարները լսեն՝ վրանիս կը խնդան:

Ծերունին շրջուեց ու կարթը որքան կարող էր շպրտեց հեռու: Հէնց այդ պահին հորիզոնը ուռճացաւ, ուռճացաւ, կարծես ուզում էր նաւակը տակովն անել ու ալիքների միջից դուրս պոռթկաց արեւը: Աշխարհի ամենամաքուր եւ ամենանանդալրտ արեւը, որ ես տեսել եմ երբեւէ: Նա արագ բարձրանում էր իրեն ճամբայ տուող ամպերի միջով եւ թւում էր, թէ կողերից ծովաջուր է կաթում:

— Ետ դառնանք, — ուշքի եկաւ ծերունին, — հիմա արեւը կը սկսի այրել:

ԳՐԻԳՈՐ ՃԱՆԻԿԵԱՆ

(Շար. – 3)

վէպերէն մէկը՝ «Բացերէն եկող մարդը»: Ամուր կառոյցով, խրապաշտ եւ զօրաւոր գործ մը, որ համոզեց ե՛ւ տնօրէնը ե՛ւ քննադատները, ե՛ւ հանդիսատեսները:

Իրաւունք ստացաւ ազատօրէն գործելու: Իր հռչակաւոր ժապաւէններէն մէկն ալ կը կոչուի «Էլ Տորատօ» Ցուլիչ պատանի կը կոչուի «Էլ Տորատօ» Ցուլիչ պատմութիւն մը, որուն հերոսուհին, գեղեցիկ սպասուհի մը, ինքզինք կը զոհէ՝ փրկելու համար իր զաւակը: Անոր կը յաջորդեն «Տոն ժուան» եւ «Ֆաուսթ», ուր երեւան կուգայ բեմադրիչին հասկացողութիւնը եւ հաւատարմութիւնը գրական այդ երկու գլուխ գործոցներուն հանդէպ:

1923ին, Մարսէլ Լերպիէ կ'ուզէ արտադրել գեղարուեստական գործ մը՝ արդիական տեքորներով: Ծնունդ կուտայ «Անմարդկային կինը» ժապաւէնին, որուն իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն վիպասան փիէր Մաք Օրլան, երաժիշտ Տարիուս Միլհօ, նկարիչ Ֆերնան Լեժէ եւ գերասանուհի Ժորժէթ Լըպլան, վիպասան Մորիս Լըպլանի քոյրը, եւ բանաստեղծ Մորիս Մեթերլինկի սիրուհին: Այս ժապաւէնը՝ հանդիսատեսներու անհասկացողութեան արժանացաւ միայն, հակառակ իր գեղարուեստական անուրանալի արժէքին:

Լերպիէ չյուսահատեցաւ սակայն, եւ յաջորդ տարին բեմադրեց «Հանգուցեալ Մաթիաս Փասքալ»ը, Լուիճի Փիրանտելլոյի հետեւողութեամբ: Գլխաւոր դերը կը վերցնէր ռուս մեծ դերասան Իվան Մոզժուքին: Խորհրդաւոր եւ երգիծական միջնոլորտը մեծապէս օգտագործուեցաւ բեմադրիչին կողմէ: «Հանգուցեալ Մաթիաս Փասքալ» ժապաւէնը մեծ յաջողութիւն գտաւ հանդիսատեսներուն մօտ, եւ մեծապէս գնահատուեցաւ մասնագէտներու կողմէ:

Մարսէլ Լերպիէ ունէր ոսկերիմ թերթեր, որոնք ամէն գնով կ'ուզէին փնասել իրեն, մանաւանդ երբ բեմադրեց Էմիլ Զօլայի «Դրամը» վէպը եւ զայն վերածեց մեծածախս ժապաւէնի մը, որուն մէջ դեր վերցուցած էին միջազգային համբաւ վայելող դերասաններ՝ Պրիկիթէ Հելմ, Անթոնէն Արթօ, Ռեմոն Ռուլօ, եւայլն: Սակայն այսօր, շնորհիւ իր տաղանդին, պարկեշտութեան եւ գիտակցութեան, ան կը նկատուի փրանսական շարժապատկերի մեծագոյն արուեստագէտներէն մէկը:

ԱՊԷԼ ԿԱՆՍ

Ապէլ Կանս շարժապատկերի Վիքթոր Հիւկոն է, այն իմաստով, որ իր մէջ երեւակայութիւնը եւ քնարերգութիւնը կը գերազանցեն միւս բոլոր յատկութիւններ:

Ծնած է Փարիզ 1889ին եւ երիտասարդ տարիքին նետուած է շարժապատկերի ասպարէզին մէջ: Պատերազմական շրջանին բեմադրած էր օրուան պատշաճ ժապաւէններ, ինչպէս՝ «Մաքէր Տոլոբոզա», «Կ'ամբաստանեմ» եւ «10րդ համանուագը»:

Իր առաջին մեծ գործը կը բեմադրէր 1921ին: Այս ժապաւէնը, որ նախ պիտի կոչուէր «Երկաթուղիին վարդը», հրապարակ իջաւ «Անիւը» անունին տակ: Նիւթը յուզիչ էր, բայց անիրական մելոտրամ մը: Կը սկսի շոգեկառքի արկածով մը: Վակոններու կտորներուն մէջէն մեքենավարը կը գտնէ աղջնակ մը, որուն ծնողքը մեռած են արկածի մը ընթացքին: Մեքենավարը կ'որդեգրէ աղջնակը եւ զայն կը մեծցնէ իր մանչ զաւկին հետ: Տարիներ ետք, աղջիկը կը մեծնայ: Հայր ու տղայ կը սիրահարին այդ գեղեցիկ աղջկան: Այս ողբերգութեան վրայ կ'աւելնայ ուրիշ մը. մեքենագործը կը կորսնցնէ իր տեսողութիւնը եւ չի կրնար այլեւս վարել շոգեկառքերը...

Այս անհեթեթ նիւթը, սակայն, Ապէլ Կանսի տաղանդին շնորհիւ կը վերածուի գլուխ գործոցի մը: Կանս կեանք կուտայ անկենդան իրերու. տեսարանները կը զարտուղէ դրոշմուած տեսութեան կշռոյթին համընթաց: Եւ ինչպէս կ'ըսէ Ժերմէն Տիւլաք «Կանս հիմը կը դնէ տպաւորապաշտութեան, պատկերներու ուժգնութեամբ ազդելով զգացումներուն վրայ»: Երկու տեսարաններ արժանի գտնուած են տեղ առնելու ժողովածուներու մէջ. «Երկաթուղիին երգը» եւ «Անիւին երգը», որոնք նկատուած են տեսողական բանաստեղծութիւններ:

Ապէլ Կանսի անունը անբաժանելի կը մնայ Նափոլէոնի անունէն: 1927ին ան բեմադրեց առաջին ժապաւէնը՝ նուիրուած Օսթերլիցի հերոսին: Ժապաւէնը պէտք է կոչուէր «Պոնափարթ», որովհետեւ ան ցոյց կուտայ իր հերոսին վերելքը մինչեւ Իտալիոյ պատերազմները: Կանս կը մտադրէր Նափոլէոնի կեանքի իւրաքանչիւր շրջանին յատկացնել ժապաւէն մը:

Հոս ալ Կանս բերաւ թեքնիք կարգ մը նորութիւններ: Օրինակի համար, քամերան փոխանակ անշարժ ձգելու եռոտանիին վրայ, զայն կապեց լուսանկարողին կուրծքին, որպէսզի, ի պահանջել հարկին, ան մօտէն հետեւի գործողութեան: Փոթորիկի մը ընթացքին, քամերան կապեց տախտակամածի մը, որ ունէր ծովուն ալիքներուն շարժումը: Իսկ երրորդ նորութիւնը, որ նախապէս հանճարեղ գիւտ մըն էր, գործածեց՝ երբ Ֆրանսական բանակը կը քալէր Իտալիոյ դաշտերուն մէջ: Ասոր համար ինք պէտք ունէր աւելի խոշոր նկարներու քան այն՝ ինչ որ կը գործածուէր 28 Դեկտեմբեր 1895էն ի վեր: Կանս երեւակայեց եւ իրագործեց լայն պաստառը: Կեդրոնական պաստառին երկու կողմերը զետեղել տուաւ նոյն մեծութեամբ պաստառներ, որոնց վրայ կը սփռէր երեք պատկերներ՝ երեք մեքենաներու միջոցաւ: Նկարները երբեմն զիրար կ'ամբողջացնէին. յաճախ անոնք իրարմէ տարբեր էին եւ կ'արտայայտէին տարբեր գաղափարներ. կամ կեդրոնի նկարը կը հակադրուէր երկու կողմնակի նկարներուն: Մէկ խօսքով, Ապէլ Կանս երեւակայած ու իրագործած էր Սինեռամաև եւ սինեմասքոփը իր համեստ միջոցներով, աւելի քան կէս դար առաջ:

Ասկէ զատ, Նափոլէոնի յատկացուած ժապաւէնները ցոյց կուտային ծովածաւալ բազմութիւններ, բանակներ, ամբոխներ, որոնք ամբողջութիւններ կը կազմէին եւ կ'ապրէին խորհրդաւոր կեանք մը: Իսկ դերակատարները խիկապէս կը մարմնաւորէին այդ պատմական անձնաւորութիւնները:

Ապէլ Կանս եւ իր ժապաւէնները, բայց մանաւանդ «Նափոլէոն» ժապաւէնը կը կազմեն այդ շրջանի Ֆրանսական շարժապատկերի գագաթները, եւ հիացում կը պատճառեն բոլոր շարժապատկերի սիրահարներուն:

ՔԱՋ ՆԱԶԱՐԻ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ

ՏԱՐԲԵՐԱԿԸ

———o———

«Հայաստան» հրատարակչականը լոյս ընծայած է բանաստեղծ Վեսպէրի հէքեաթներու եւ աւանդավէպերու նոր գիրքը՝ «Մեր քաջ Դժիկոն» խորագիրով: Դժիկոն, ինչպէս ծանօթ է, հանրայայտ Քաջ Նազարն է: Այս ժողովրդական հէքեաթին առանձին տարբերակները մշակած են անցեալին Յովհ. Թումանեան, Աւ. Իսահակեան, Դ. Դեմիրճեան, Ստ. Զօրեան, Սիպիլ եւ ուրիշներ: Հետեւելով անոնց եւ հիմնակէտ ունենալով Գ. Սրուանձտեանի արձանագրածը, Վեսպէր մշակած է հէքեաթին այն տարբերակը, որ տարածուած էր Վասպուրականի մէջ՝ «Քաջ Դժիկօ» անունով:

Հակառակ միջավայրի տարբերութեան, Դժիկօ եւ Նազար նկարագրի եւ գործելակերպի նմանութիւններ ի յայտ կը բերեն: Արդարեւ երկուքն ալ ծոյլ են եւ վախկոտ, ստախօս եւ պարծենկոտ:

«Դէ՛, դէ՛, մազը երկար, խելքը կարճ կնիկ, ձէնդ կտրի, աշխարհքն ափիս մէջ առած՝ նրա չարն ու բարին եմ կշռում, իմացի՛ր, թէ ով է դիմացիդ մարդը...», կ'ըսէ Դժիկօ, երբ կինը զայն կը մեղադրէ ամբանութեան մէջ:

Եօթը ճանճ բռնել – սպաննելը ան կը համարի այնպիսի քաջագործութիւն, որ արժանի է յիշատակութեան, որով գիւղի վարժապետէն կը խնդրէ, որ «երկու լաւ խօսքով» անմահացնէ իր այդ «սխրագործութիւնը»:

«Ծառաներիս իրենց տներն ուղարկեցի, քանի որ աշխարհքը իմ ծառան է, ունեցածս ինչո՞ւ վերցնէի հետս, աշխարհքը իմն է, զէնքն էլ վախկոտ մարդկանց ապաւէնն է», պարծանքով կ'ըսէ ան:

Երբ կռիւի մէջ պարտուած չորս իշխանները կուգան անոր ոտքը կ'իյնան, Դժիկօ քա՛հ-քա՛հ կը ծիծաղի աշխարհի բաներուն վրայ:

Դժիկօն, այսուհանդերձ, կարգ մը բաներու մէջ տարբեր է Նազարէն: Այսպէս, օրինակ, ան գոհ է իր վիճակէն, քանի որ կրնայ «... մի կտոր հաց ու թաց ճարել» եւ երբեք չի մտածեր «քարւան կտրելու» մասին, ինչպէս Յովհ. Թումանեանի Քաջ Նազարը: Ան կը խնդրէ Արարիչէն, որ իրեն արու զաւակ մը տայ ոչ թէ իր իշխանութիւնը շարունակելու համար, ինչպէս կը մտածէ Դ. Դեմիրճեանի Քաջ Նազարը, այլ որպէսզի «ներս ու դուրս անէր, էս ժեռ հողից մի պատառ հաց քամէր»: Դժիկօ տունէն կը հեռանայ խռոված, այն ալ ոչ թէ էշի վրայ նստած, այլ ոտքով՝ դրօշակի փոխարէն «համտ ու ծխապատ անթրոցը» ձեռքին, հետը տանելով նաեւ իր ունեցած միակ կովը: Ի տարբերութիւն Նազարի, Դժիկօ կնոջ հանդէպ ցոյց կուտայ բոլորովին տարբեր վերաբերում: Ինչպէս յայտնի է, թագաւոր դարձած Քաջ Նազարը որոշ պատմուածքներու մէջ կ'ընդունի իր գեղեցիկ կինը եւ հաշտ ու խաղաղ կ'ապրի հետը (Աւ. Իսահակեան, «Աղա Նազար»), որոշ պատմուածքներու մէջ ալ կ'ընդունի իր կինը եւ անոր հետ խռովելէ ետք կը կործանէ իր ապագան (Դ. Դեմիրճեան, «Քաջ Նազար»): Վեսպէրի մշակած տարբերակին մէջ «եօթը եղբայրների աէրութեան մէջ» Դժիկօ թէեւ կ'ընդունի իր նախկին կինը՝ Շողօն, բայց հագուստները փոխել եւ զրպանները ոսկի լեցնել տալէ ետք կը հրամայէ՝ «եկած ճանապարհով իսկոյն ետ ուղարկել»: Այս ձեւով կը վարուի իր կնոջ հետ, որպէսզի ծածկէ իր ինքնութիւնը, «թէ չէ, կը մտածէ ան, ո՞վ գիտէ, կ'ելնի սրան ու նրան կը պատմի ամէն բան: Չէ, էս աշխարհքի առաջ խաղք ու խայտառակ լինելու ժամանակ չունեմ, ես հիմի քաջ ու անյաղթ Դժիկոն եմ: Պրծաւ գնաց...»:

Գիրքին երկրորդ մասը կը բովանդակէ երեք աւանդավէպ՝ «Քանութի վէշտը», «Իմաստուն անցորդը» եւ «Դիոնիսիոսն ու Միրոսը»:

Յ. ՅՈՎԱՍԱՓԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (154)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Գետինն անցնի հանրագրութիւնը...

— Եղբայր, գոնէ սա մարդը ով է նէ՝ գոնէ ես երթամ փնտռեմ:

— Աստուած պէլաև տայ այդ մարդուն: Պարոն Թորգոմ լռեց ու քիչ մըն ալ սպասեց: Ճանիկ կը շարունակէր կորսնցնել եւ հետզհետէ բարկութիւնը կ'աւելնար:

— Ինչ ուղուրսուզ ես եղեր, կրկնեց:

— Ես ի՞նչ յանցանք ունիմ, պատասխանեց Թորգոմ:

— Սանկ քիչ մը քովէս ելիր, տեսնենք ինչպէս կ'ըլլայ, կարելի է բախտս կը փոխուի:

Թորգոմ չպատասխանեց եւ տեղը անշարժ մնաց:

— Վայ չունչանորդի, բոլորն ալ պօշ, գոչեց Ճանիկ թուղթերը առնելով, Աստծու սիրոյն, սրտեղէն ելիր, պէ հէրիֆ:

Այս անգամ ուսուցիչը ոտքի ելաւ:

— Օ՜ֆ, հառաչեց միւսը:

— Բայց անպատճառ քեզ տեսնելու պէտք ունիմ, պնդեց Թորգոմ:

— Վաղը առտու ես քեզի կը հանդիպիմ:

— Խօսք կուտա՞ս:

— Կուտամ, էֆէնտիմ, կուտամ, անհոգ եղիր:

— Յատկապէս պիտի սպասեմ:

— Սպասէ՛, անպատճառ պիտի գամ, հանրագրութիւնն ալ հետս կը բերեմ, դուն ալ կ'ազատիս, ես ալ:

Թորգոմ մեկնեցաւ ու վերադարձաւ տուն, շատ սրտաբեկ վիճակի մէջ:

Ճանիկի ընթացքը իրեն շատ տարօրինակ թուած էր: Ինք այնպէս կ'ենթադրէր, որ Ճանիկ ստորագրութիւն հաւաքելու զբաղած էր, մինչդեռ սրճարանը նստած թուղթ կը խաղար:

— Գոնէ 70-80 ստորագրութիւն հաւաքած ըլլար, ես ալ իմ կողմէս 30-40 հատ կը հաւաքէի ու գործը կը լմննար, մտածեց:

Եւ սակայն հետեւեալ առտու Ճանիկ չերեւցաւ եւ այս պատճառով ալ աւելի Թորգոմի մտատանջութիւնը աւելցաւ:

Մինչեւ իրիկուն թաղին մէջ ի զուր փնտռեց զայն: Ոչ ոք կրցաւ տեղեկութիւն մը տալ իր մասին:

— Ուրիշ տեղ մը գացած ըլլալու է, ըսին մէկ քանիները:

— Թերեւս Գարթալ գացած է, երբեմն հոն կ'երթայ, քանի մը շաբաթ կը մնայ, կարծեմ եղբայր ունի այնտեղ, հաւաստեց մէկը:

— Մազրի գիւղ քրոջը գացած է գուցէ, ըսաւ ուրիշ մը:

Բոլոր այս բացատրութիւնները ուրիշ արդիւնք մը չունեցան՝ այլ եթէ Թորգոմի մտատանջութիւնը աւելցնել:

Իրիկունը ուշ ատեն թաղեցի մը եկաւ գտաւ ուսուցիչը եւ ըսաւ.

— Ճանիկ մէջտեղ ելաւ, աչքդ լոյս:

— Ո՞ւր է, գոչեց Թորգոմ ուրախութեամբ:

— Միչոյին գինետունը օղի կը խմէ կոր:

Թորգոմ իսկոյն փութաց ցոյց տուած սրճարանը: Արդարեւ Ճանիկ հոն էր, սեղանի մը առջեւ նստած օղի կը խմէր, ճնկէր:

Թորգոմ մօտեցաւ իրեն:

— Բարեւ Ճանիկ աղա, ըսաւ ձայնը բարձրացնելով:

Միւսը գլուխը վեր առաւ եւ ուսուցիչը տեսնելով ըսաւ.

— Աղէկ որ եկար, նստէ տեսնենք:

Ուսուցիչը տեղաւորուեցաւ աթոռի մը վրայ:

— Երէկ առտու, քեզի սպասեցի չեկար, ըսաւ:

— Ի՞նչպէս գայի, գոչեց Ճանիկ, ի՞նչպէս գայի...

— Ի՞նչ եղաւ որ, հարցուց Թորգոմ:

— Քիչ մնաց գլուխս պիտի պատռէր:

— Որո՞ւ գլուխը:

— Կեցիր որ պատմեմ, նախ օղի մը խմէ տեսնենք:

— Կը խմեմ, շնորհակալ եմ:

— Վա՜յ չունչանորդի, ասանկ բան գլխուս չէր եկած բնաւ:

— Ի՞նչ պատահեցաւ տեսնենք... բայց նախ սա մեր հանրագրութիւնը ի՞նչ եղաւ:

— Խնդիրը ճիշդ ատոր վրայ է:

— Ի՞նչ է:

— Կեցիր, որ պատմեմ, ինչ անհամբեր մարդ ես, սա օղիդ խմէ մէյ մը:

Ուսուցիչը ստիպուեցաւ գաւաթը պարպել, որպէսզի Ճանիկ ժամ մը առաջ իր բացատրութիւնը սկսի:

— Ծօ՛, վա՜յ անպիտան մարդ, գոչեց Ճանիկ, երբեք մտքէս չէր անցներ, որ ասանկ ապուշութիւն մը պիտի ընէ:

— Որո՞ւ կ'ակնարկես կոր, հարցուց Թորգոմ:

— Խմէ նայինք, պատասխանեց Ճանիկ, բարկութենէս այս իրիկուն ինքզինքս խմելու տուի:

— Բայց դեռ չհասկցանք, թէ խնդիրը ի՞նչ բանի վրայ է, ըսաւ ուսուցիչը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ԽԱՉՎԵՐԱՑ
ՇԱՐՈՒԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի Խաչվերացի տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի։ Խաչհանգիստ յաւարտ պատարագի, ինչպէս նաեւ մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն, հոգելոյս Տ. Եսայի խաչակիր Քհնյ. Ալթունեանի վախճանման 8րդ տարելիցին առթիւ։

Ի գիտութիւն եկեղեցւոյն վաստակաւոր հոգեւոր հովիւին յիշատակը յարգող հաւատացեալներուն։

ՆՈՒԷՐ

Ալֆորվիլէն Գրիգոր Աշնամեան 500 ֆր. կը նուիրէ Իսիի Մշակոյթի Տան։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'ARMÉNIE
DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE

Troisième édition, Paris, 1971, 437 pages
Reliure pleine toile
Prix : 36 Frs
Avec les frais d'envoi : 39 Frs

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris (6e)
C. C. P. 1278-35, Tél. : 324-88-65

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Այս Կիրակի Խաչվերաց եւ տօն Ս. Խաչ եկեղեցւոյ։ Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10.30ին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԸ

Կը կազմակերպէ Ուրբաթ 22 Սեպտեմբեր ժամը 21ին, Պօմոնի սրահին մէջ

դասախօսութիւն մը՝

ՀԱՅ ՎԱՆԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՊԱՍՏԸ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻՆ

Կը խօսի ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ
(Անթիլիասի Դպրեվանքի Տեսուչ)

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Հինգշաբթի (Սեպտ. 14) իրիկուն ժամը 20.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

×

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը 16 Սեպտեմբեր, Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Գասպար Իփէկեան ակումբը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Շատ կարեւոր օրակարգ։

×

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան Կոմիտէն ընդհ. ընկ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի ընկերները այս Ուրբաթ (Սեպտ. 15), ժամը 20.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ
ՊՕՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղին միօրեայ դպրոցին հայերէնի դասընթացքները պիտի վերսկսին 14 Սեպտ.ին,

Արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան 1 Սեպտ. Ուրբաթէն սկսեալ մինչեւ 12 Սեպտ. ամէն օր բացի Կիրակիէ, ժամը 9.30էն 11 եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ։

Պօմոնի եւ շրջակայքի ծնողքները ջերմօրէն կը հրաւիրուին, ամէն Հինգշաբթի կանոնաւորապէս առաջնորդել իրենց սիրասուն փոքրիկները Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ սրահը ուր մեր Մեծաքանչ լեզուին գիրը, երգն ու ոգին կը սպասեն իրենց։

×

ՎԱԼԱՆՍ

Հայ Առաքելական Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութիւնը կը յայտարարէ թէ Հինգշաբթի հայերէնի ու կրօնական դասընթացքները տեղի պիտի ունենան այսուհետեւ Չորեքշաբթի օրերը ժամը 8,30էն սկսեալ մինչեւ 11.30։

Վերաբացման արձանագրութիւնները տեղի պիտի ունենան Դաւիթեան սրահը Չորեքշաբթի Սեպտ. 13ին, Տէր Նարեկ քահանայի մօտ։

Կը խնդրուի գաղութի բոլոր ծնողքներէն անխտիր, բարի ըլլալ առաջնորդել իրենց փոքրիկները Դաւիթեան սրահը՝ 6, Ալէ Ժօլլան, Պուր-լէ-Վալանս։

×

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼ

Մարսէյլի Ս. Սահակ-Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան վարչութեան հովանաւորած հայերէնի դասընթացքները կը սկսին Երեքշաբթի, Սեպտ. 19ին։

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան հետեւեալ ձեւով.— Ամէն Երեքշաբթի ժամը 17.30 – 19.30։ Իսկ Չորեքշաբթի օրերն ալ, ժամը 9–12 եւ 14–18 Բարեգործականի Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ, 7, Ռիւ Փաւէր։

Արձանագրութեան համար դիմել ուսուցչուհի Տիկին Հ. Պօղոսեանի կամ քարտուղարութեան, վերոյիշեալ ժամերուն։

×

ՎԻԷՆ

Վիէնի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին միօրեայ դպրոցին հայերէնի դասընթացքները պիտի վերսկսին Հոկտեմբեր 7ին, Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Հ. Յ. Դ. Գասպար Իփէկեան ակումբին մէջ։

Վիէնի ծնողքներէն ջերմօրէն կը խնդրուի իրենց փոքրիկները ուղարկել Կապոյտ Խաչի դպրոցը։ Ուսուցչուհին է Տիկին Տէր-Յարութիւնեան։

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՃԱՇ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Հայ Մշակոյթի Տան Տիկնանց Օժանդակ Միութիւնը, մատաղօրհնութեան արարողութենէ մը վերջ, ճաշ մը պիտի տայ Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, Սեպտեմբեր 24ին, ի պատիւ

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ

եւ տեղւոյն եկեղեցւոյ բարերարներուն։

Մանրամասնութիւնները յետագային։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Տիրուհի Սէրէնկիւլեանէ շուրջ 200 գիրքեր (հայերէն եւ ֆրանսերէն) Շաւարշ Միսաքեան գրադարանին տրամադրելու նպատակաւ։

Նմանապէս շնորհակալութիւն կը յայտնէ Տիկին Պարամեանի, որ իր ամուսնոյն՝ Մկրտիչ Պարամեանի հրատարակած Այբբենարաններու երեք շարքերը ամբողջութեամբ նուիրած է նոյն նպատակին։

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ
45րդ ցանկ

Տիկ. Ովսաննա Տուտումեան, այրի Տիկին Վերժուհի Թիւրգի Թաղապեան (Վիէն), Տէր եւ Տիկ. Արմենակ Պետրոսեան (Փարիզ), Պր. Սարգիս Զաքըմեան (Լիոն) Տէր եւ Տիկ. Ստեփան Պուտոյեան (Տէսին), Տէր եւ Տիկ. Յարութիւն Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկ. Նազար Սարգիսեան (Վօ-ան-Վըլէն), Տիկ. Լուսընթագ Կիւլեան (Շաւիլ), Տէր եւ Տիկ. Նաւիլ Զաքարեան (Փարիզ), այրի Տիկ. Մաքրուհի Բիրլեան (Ֆրէժիւս-Վառ), Տէր եւ Տիկ. Լեւոն Տօնիկեան (Պանեէօ), Զոմական մը (Մարսէյլ), այրի Տիկ. Մ. Հաննէսեան (Նիս), Պր. Նշան Նիկողոսեան (Վիլէօրպան), այրի Տիկ. Նարխաթուն Միքայէլեան (Տէսին), Պր. Ա. Պայրամեան (Փարիզ), այրի Տիկին Նազլուքէօլէեան (Փարիզ), այրի Տիկ. Արտեմիս Միքայէլեան եւ որդիք (Պորտօ) 50ական ֆր.։

Նախկին գումար 143.984,38
45րդ ցանկի գումար 900
Ընդհ. գումար 144.884,38

ԱԶԴ

Մոնմորանսիի եւ Անտոնիի Հանգըստեան տուներուն այցելութիւնները արտօնուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14էն 18 (Նահանգապետութեան հրամանով)։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱԶԳԱՍՏԱՆԱՄԻ
(Կնիք)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Սէն-Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ՝ Խաչվերացի տօնին առիթով Կիրակի (17 Սեպտ.) տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր պատարագ եւ մատաղօրհնութիւն։

Արարողութեանց կը նախագահէ եւ կը քարոզէ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Կը պատարագէ՝

Տէր Շահան Քհնյ. Տէտէեան

Մատաղօրհնութեան նուէրները կարելի է ղրկել եկեղեցւոյ Օժանդակ Տիկնանց Միութեան վարչութեան։

ՎԱՐՁՈՒ Է

Փարիզի կեդրոնը, չորս սենեակնոց յարկաբաժին մը, կահաւորուած կամ ոչ, Բ. յարկ, բոլոր արդիական յարմարութիւններով։

Դիմել՝ 345–89–87

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1972–73 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են։

Վարժարանը կը գործադրէ ֆրանսական երկրորդական վարժարաններու ծրագիրը տալով նոյնպէս իր սաներուն հայեցի դաստիարակութիւն։

Դիմել վարժարանի տնօրէնութեան ամէն օր.

1, Bld. du Nord — 93 - Le Raincy
Հեռաձայն 927–01–72

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 14 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 14 SEPTEMBRE 1972

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

LE NUMÉRO 0,70 F.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.514
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.514

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՍՐԱՅԷԼԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՃԱՌԸ

Ահաբեկումներու հարցը հիմնական մըտահոգութիւն կը պատճառէ շատերու մասնաւորապէս Միւնիխի դէպքէն ետք։

Իսրայէլի վարչապետը, ինչպէս գրած էինք երէկ, կարեւոր ճառ մը կ'արտասանէր Քնեսէթի առջեւ առջի օր։ Տիկին Կոլտա Մէյր մանրամասն անդրադարձած է Միւնիխի դէպքին մասնաւորապէս շնորհաւորելով գերման կառավարութիւնը, որ տեղի չէ տուած ահաբեկիչներու ըսպառնալիքին առջեւ։ Համաձայն վարչապետին տուած տեղեկութիւններուն, Դաշնակցային Գերմանիոյ իշխանութիւնները չեն խնդրած Թել Ավիվէն, որ ազատ արձակէ 200 պաղեստինցի բանտարկեալներ, ինչպէս կը պահանջէին «Սեւ Սեպտեմբեր»ի ահաբեկիչները։ Միեւնոյն ատեն, նկատել տուած է ան, թէ ոչ մէկ իսրայէլացի ներկայացուցիչ մասնակցած է բանակցութիւններուն։ «Բոլոր բանակցութիւնները գերմանացի անձնաւորութիւններու կողմէ կատարուած են, գերման կառավարութեան անունով»։ Այնուամենայնիւ, իսրայէլացի պաշտօնատար մը Միւնիխ գտնուած է, երբ ամէն որոշում արդէն իսկ տրուած էր Գերմանացիներու կողմէ։

Իսրայէլ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայէ արաբ Պետութիւններու բռնած դիրքին։ Օրինակ, Հիւսէյն Թագաւորը դատապարտած էր Միւնիխի ահաբեկչական արարքը եւ, հետեւաբար, Թել Ավիվ «նըկատի կ'առնէ այս պարագան»։ Միւս կողմէ արաբ այլ Պետութիւններու դիրքը, երեւան եկած յատկապէս Գահիրէի մէջ Արաբ. Լիկայի ժողովի ընթացքին, ցոյց կուտայ «խոր ատելութիւն» մը որ գոյութիւն ունի Արաբներու մօտ Իսրայէլի հանդէպ։ Ասիկա կը հաստատէ, թէ Միւնիխի դէպքին մէջ պատասխանատու են նաեւ արաբ երկիրները։

Տիկին Կոլտա Մէյր իր ճառի շարունակութեանը մէջ յայտարարած է, թէ ահաբեկչութեան դէմ պայքարելու միջոցներ կան, եւ այդ միջոցներէն շատերուն դեռ չէ դիմած Իսրայէլ։ Ցամենայն դէպս յստակ է վարչապետին միտքը. «պիտի հարուածենք գտնուած ամէնուր»։ Ասոր ատրնթեր Թել Ավիվ իր քաղաքացիները պաշտպանելու միջոցներ ձեռք պիտի առնէ, թէեւ այդ «պաշտպանութիւնը ամբողջական» չի կրնար ըլլալ։

ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարն ալ իր կարգին անհրաժեշտ գտած է, որ ՄԱԿը միջոցներ ձեռք առնէ արգիլելու համար «ամէն բռնութիւն»։

Տասները եւս որոշած են պայքարիլ ահաբեկչութեան դէմ։ Արդարեւ, Հասարակաց Շուկայի տասը երկիրները պարտականութիւն յանձնած են իրենց «քաղաքական կոմիտէին», որ Լահէի ժողովի ընթացքին (Հոկտ. 20 եւ 21) առաջարկներ ներկայացնէ պայքարի միջոցներու շուրջ։

«Ֆրանսա — Արաբական Երկիրներ» պարբերականի յաջորդ թիւին մէջ լոյս տեսած մը ունի նախկին նախարար եւ Իւ. Տէ. Իւ.ի ներկայ երեսփոխան Լուի Թէռնուար ուր կ'ըսէ ի մէջ այլոց.— «Այս ողբերգութեան մէկ ուրիշ երեսը նայինք, ոչ՝ յուսահատութեան երեսը այլ՝ ամօթին։ Որովհետեւ ամօթի զգալ է որ ատրին հասնեցաւ երբ վատ խորամանկութիւն մը թելադրուեցաւ Գերմանացիներուն, որոնք բաւոլոյթի տալնալով կ'ալլին Տալատէն քանի մը քիլոմեթր անդին։ Իր հաղորդութեան մէջ Տիկին Կոլտա Մէյր իսրայէլացի մարզիկներու մահը վճռեց, ինք է, միայն ինք որ վճիռը արձակեց եւ անոր գործադրութիւնը յանձնեց գերման Պետութեան այն միակ մարդուն որ քաջութիւնն ունեցած էր ծնրադրելու Աուշվիցի զոհերու յուշարձանին առջեւ»։

× Ուկանտայի նախագահը՝ Իտի Ամին հեռագիր մը ուղղած է ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարին։ Ափրիկեցի նախագահը կ'արդարացնէ վեց միլիոն Հրեաներու սպանդը նացի Գերմանիոյ կողմէ, որովհետեւ «Հիթլէր եւ գերման ամբողջ ժողովուրդը գիտէին, թէ Իսրայէլացիները չեն մարդասէր ժողովուրդ այլ մարդկութեան շահերով եւ ահա թէ ինչու անոնք սպաննեցին Իսրայէլացիները կազի սենեակներու մէջ»։

Ուկանտայի նախագահին համաձայն, Իսրայէլացիները պէտք է «Անգլիա տեղափոխուին», քանի որ Իսրայէլի Պետութեան կազմութեան պատասխանատուն Անգլիան է։ Միւնիխի դէպքին պատասխանատուն Իսրայէլն է, «Իսրայէլացիներն են, որ պէտք է դատապարտուին»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՕՐ 12 միլիոն աշակերտներ դպրոցի ճամբան կը բռնեն։ Ինչպէս ծանօթ է այս վերամուտէն սկսեալ ամսական Հինգշաբթին, որ ցարդ դըպրոցականներու արձակուրդի օրն էր, փոխարինուած է Չորեքշաբթիով։

ՍԱՅԿՈՆԻ մօտ (30 քիլոմեթր) գտնուող ամերիկեան օդանաւային խարիսխը հափշտակութեան արարքի մը ենթարկուած է եւ փճացած են շուրջ 100 ամերիկեան եւ հարաւային վիէթնամեան օդանաւեր, ինչ որ ծանր հարուած մը կը նկատուի Սայկոնի համար։

ՀՌՈՄԻ եւ Ֆրասքաթիի մէջ վերջ գտան Հասարակաց Շուկայի տասը երկիրներու Արտաքին եւ Ելմտական նախարարներու ժողովները։ Ելմտական նախարարները համաձայնեցան դրամական համագործակցութեան եւրոպական փոնտ մը հաստատել եւ, միւս կողմէ, միասնական ճիգով պայքարիլ էնֆլասիոնին դէմ։ Զոյգ ժողովներու մասնակիցներու տեսակէտով ներկայիս բաւարար ազդակներ կան, որպէսզի Հոկտեմբեր 19ին Փարիզի մէջ գումարուի Եւրոպայի վեհաժողովը։ Տասը երկիրներէն վեցը արդէն իսկ իրենց համաձայնութիւնը տուին։ Ֆրանսա, Հոլանտա, Պելժիա եւ Գերմանիա որոշեցին իրենց համաձայնութիւնը տալ յետագային, Նախարարներու Խորհուրդներու ժողովներէն ետք։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ Քիսինկէր խօսակցութիւններ ունեցաւ խորհրդային վարիչներու հետ։ Խօսակցութեանց բնոյթը գաղտնի կը պահուի։ Նախագահ Նիքսոնի անձնական խորհրդատուն Հինգշաբթի կը տեսակցէր Անգլիոյ վարչապետին հետ։ Ուրբաթ օր կ'ընդունուի Նախագահ Փոմփիտուի կողմէ։

ՊԵԼԺ կառավարութիւնը որոշեց զեղչել օտար ուսանողներու թիւը պելժ համալսարաններու մէջ, որովհետեւ ուսման ծախքերը ծանր կը կշռեն պիւտճէին վրայ եւ, միւս կողմէ, բազմաթիւ հարուստ երկիրներու ուսանողներ Պելժիա կ'ուսանին, որովհետեւ նիւթական զետնի վրայ աւելի ձեռնտու է իրենց համար։ Այժմու 9.000 օտար ուսանողներու թիւը պիտի կրճատուի երեք հազարով։ Թերաճ երկիրներու ուսանողներու թիւը պիտի չկրճատուի։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս Սեպտ. 6–7)

ԴԵՐԱՍԱՆՈՒՀԻ Ն. ՄԱՆՈՒՉԱՐԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Երեւանի մէջ 87 տարեկանին մեռած է ծանօթ դերասանուհի Նինա Մանուչարեան։

Դերասանուհին ծնած էր Թիֆլիս 1885ին։ Թատրոնով հրապուրուած է դեռ դպրոցական տարիներուն։ Անոր բեմական կեանքը կը սկսի Թիֆլիսի Զուբալովի թատրոնին մէջ։

Թատերական արուեստին անվերապահ նուիրուած դերասանուհին հետզհետէ կը փայլի հայ եւ օտար խաղերու մէջ։ Ան խաղընկեր ունեցած է անուանի դերասաններ եւ դերասանուհիներ, ինչպէս Սիրանոյշ, Աբելեան, Ցասմիկ, Արմէնեան, Զարիֆեան, Քալանթար եւ ուրիշներ։

1925ին կը սկսի անոր բեմական կեանքին նոր շրջանը, երբ կը հիմնուի «Հայկինօ», այսինքն հիմը կը դրուի Հայաստանի շարժարուեստին՝ «Նամուս»ի ժապաւէնի պատրաստութեամբ։ Այդ ժապաւէնին մէջ յաջողութեամբ կը կատարէ Շպանիկի դերը, այնուհետեւ Զառնիշանը («Զար Ոգի»), Եղուանը (Ղուլ») եւ, վերջապէս, Պեպոյի Նաթելը, որ դերասանուհին գլուխ գործոցը կը համարուի շարժանկարի իր դերերուն մէջ։

1929ին հիմնադիրներէն մէկը կը դառնայ պատանեկան թատրոնին։

1949ին կը ստանայ ժողովրդական դերասանուհիի կոչում։

ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ Սեպտեմբեր 8

ԲԱԶՄԱՐՈՒԵՍՏԻՑ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ ԴԻԼԻՋԱՆԻ ՄԷՋ

Դիլիջան Հայաստանի 5րդ քաղաքն է որ կ'ունենայ ուսումնական բարձրագոյն ուսումնարան։ Հոն բացուած է Երեւանի Կ. Մարքս Բազմարուեստից Հաստատութեան ռատիօէլեկտրոնիքի համալսարանի մասնաճիւղը։

×

38.444 ՄԵԹՐ

Օգոստոսին բարձր արտադրողութեամբ գործած են Արփի–Սեւան ջրատարի չորս հատուածներու հաւաքականները միայն իսկ կառոյցի միւս տեղամասերու աշխատանքը անբաւարար եղած է։

Հորատման մէջ լաւ աշխատած են թիւ 7ի լեռնագործները եւ յաղթահարելով ընդերքի բարձր ջերմութեան ստեղծած դժուարութիւններուն 120 մեթր յառաջ գացած են։ Օգոստոսին ջրատարը 330 մեթր երկարած է։ Սեպտեմբեր 1ի վիճակով ջրատարի ընդհանուր երկարութիւնը հասած է 38.444 մեթրի։

×

ՀԱԶՈՒԱԳԻՒՏ ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ

Երեւանցի նկարիչ Ռուբէն Յովնաթանեան արժէքաւոր հաւաքածոյ մը կազմած է ի մի հաւաքելով հայ ոսկերիչներու տարբեր ժամանակներու գործերը։ Հոն կան ժողովրդական վարպետներու պատրաստած բազմաթիւ արծաթ գօտիներ որոնք զարդարուած են կենդանիներու նըկարներով եւ զանազան խորհրդանշաններով։ Այդ աշխատանքները կը վկայեն որ 18–19րդ դարերուն կատարուած են Հայաստանի քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ ինչպէս նաեւ՝ Թիֆլիզ եւ Բագու։

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Սեպտ. 9)

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Անպաշտօն այցելութիւն մը կատարած է Հայաստան, Քանատայի խորհրդային դեսպանը՝ Ա. Ֆորտ եւ Սեպտեմբեր 9ին ընդունուած Հայաստանի Արտաքին նախարար՝ Կ. Ուդումեանի կողմէ։

×

ՀՈՒՆԳԱՐՆԵՐՈՒ ՇՐՋԱՊՏՈՅՏԸ

Հունգարիոյ Դեօր – Շոպրոնի մարզի պատուիրակութիւնը կը շարունակէ իր այցելութիւնները Հայաստանի զանազան վայրերը։ Լենինականէն եւ Կիրովականէն զատ, հիւրերը եղած են Դիլիջան, ապա՝ նաեւ Սեւան։

×

«ԱՐԱՐԱՏ» ԿԻՊՐՈՍ ՄԵԿՆԵՑԱՒ

«Արարատ» ֆութպոլի խումբը Կիպրոս մեկնած է ուր Սեպտ. 13ին Լարնաքա քաղաքի էպա խումբի հետ հանդիպում կ'ունենայ Իւէֆաի բաժակի մրցումներու կարգին։ Պատուիրակութեան ղեկավարն է Ռ. Ծաղիկեան։ Այդ խաղի համար մարզիչներ, Ն. Գլէբով, Յ. Քեհէեան եւ Յ. Աբրահամեան ընտրած են հետեւեալ խաղացողները՝ բերդապահներ՝ Ա. Աբրահամեան եւ Ն. Դեմիրճեան, պաշտպաններ՝ Ս. Գէորգեան, Ա. Կովալենկօ, Ա. Յարութիւնեան, Ն. Մեսրոպեան, կիսապաշտպաններ՝ Ս. Մարտիրոսեան, Ս. Բոնդարէնկօ, Էտ. Մարգարով, յարձակողներ՝ Ն. Պետրոսեան, Լ. Իշտոյեան, Ն. Ղազարեան, Էտ. Յարութիւնեան։ Կազմին մէջ են նաեւ Ա. Սարգսեան եւ Ս. Պօղոսեան։ Կիպրոսի մէջ «Արարատ»ի կը միանան նաեւ Ա. Անդրէասեանն ու Յ. Զանազանեան, որոնք խորհրդային խումբին մաս կը կազմէին Միւնիխի Ողիմպիականներուն մէջ։

Մեր Այցելուներ

Խմբագրատուն այցելեցին.—

Տէր եւ Տիկին Յ. Յակոբեան, Նիւ Եորքէն, որ շրջապտոյտ մը կը կատարեն Եւրոպա։

Ընկ. Երուանդ Թուշեան, Գահիրէէն։

Ընկ. Միհրան Յակոբեան, Նիւ Եորքէն։

Ընկ. Արշաւիր Յովսէփեան, Պէյրութէն։

Պ. Հրանդ Աճէմեան, ուսուցիչ եւ խըմբավար Նոր–Ջուղայի մէջ, որ եկած է Փարիզ տոքթորան պատրաստելու։

ՏԱՂԱՒԱՐ ՏՕՆԵՐՈՒ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՍՈՒՐԲ ԽԱՉ

—o—

Տարուայ վերջին տաղաւար տօնն է Խաչվերացը, մեծագոյնը՝ Խաչի քառեակ տօներուն: Այսկա առիթ պիտի նկատենք մենք խօսելու խաչի մասին ընդհանրապէս:

Խաչվերացն ալ, միւս տաղաւար տօներուն պէս, ունի իր նախընթաց շաբաթապահքը, իր նախօրեակ նաւակատիքը եւ յաջորդող Մեռելոցը: Տօնախմբութիւնը կը տեւէ լման շաբաթ մը: Միւս բոլոր քրիստոնեայ եկեղեցիները կը տօնեն զայն Սեպտեմբեր 14ին, հոգ չէ շաբթուան որ օրուան համընկնի: Իսկ Հայաստանեայց Եկեղեցին, ըստ իր որդեգրած սկզբունքին, որով անխախտ թուականի կապուած կարգ մը տօներ կը փոխադրէ մերձաւորագոյն Կիրակիին, Խաչվերացը կը կատարէ Սեպտեմբեր 14ի մօտաւորագոյն Կիրակիին, այսինքն 11–17ի միջեւ: Այս տարի ամէնէն ուշ եկողն է, այսինքն Սեպտեմբեր 17ին:

Աստուածամօր պէս, ու անոր հետ շատ կարեւոր տեղ կը գրաւէ Սուրբ Խաչը քրիստոնէական բոլոր հին, պատմական ու առաքելական եկեղեցիներու մէջ: Բողոքական շարժումը սուրբերու եւ սրբազան իրերու հանդէպ իր ունեցած ժխտական կեցուածքը բնականաբար տարածեց նաեւ Խաչին հանդէպ ուստի Խաչն ալ զուրկ ձգեց իր կրօնական կեանքէն եւ պաշտամունքէն: Վար առին զայն պաշտամունքի սեղաններէն, մինչեւ իսկ եկեղեցիներու գմբէթներէն ուր որ հնարաւոր եւ դիւրին էր: Դադրեցան երեսները խաչակնքելէ: Այսօր սակայն, երբ շատոնց թուլցած է առաջին մոլեռանդութեան այդ թափը, խաչը հետզհետէ վերադարձած է գրաւելու համար իր նախկին տեղը գրեթէ բոլոր լուրջ Բողոքական համաքականութիւններու մէջ: Ուր որ պաշտամունքի սեղաններ ունին Բողոքականներ, Խաչը արդէն յաղթականօրէն բազմած է անոնց վրայ: Անգլիկաններ, Լուտերականներ եւ ասոնց նման քիչ շատ ծէս ու պատարագ ունեցող Բողոքականներ, պահած՝ կամ վերստին որդեգրած են խաչակնքելու սովորութիւնը: Ի դէպ: Գաւառէն եկող մեր մանուկները, որոնց մեծ մասը կ'ուսանի Մայր եկեղեցիի շրջանակներու մէջ, եւ ոմանք ալ Հայ Աւետարանական միջավայրի մէջ, երկու կողմերուն միջեւ եղած տարբերութեան առաջին անգամ կ'անդրադառնան — յաճախ մանկական զարմանքով — երբ առաջին կողմի ուսանողները կը խաչակնքեն Հայր Մեր ըսելու ատեն, իսկ միւս կողմինները չեն խաչակնքեր...:

Քրիստոնէական եկեղեցիին կողմէ թէ՛ Աստուածամօր եւ թէ Խաչին հանդէպ սնուցուած բացառիկ յարգանքը եւ սէրը ունեցած է մէկ եւ նոյն դրդապատճառը: Երկուքն ալ Քրիստոսի կեանքին եւ Անոր հիմնական երկու տնօրինութեանց հետ սերտօրէն կապուած են, իրենց կարեւորութիւնը կը ստանան Քրիստոսի հետ ունեցած այս կապէն: Աստուածամայրը անբաժանելիօրէն կապուած է Մարդեղութեան մեծ խորհուրդին հետ: Իսկ Խաչը՝ Փրկագործութեան հետ: Մեր շարականները երկուքին ալ գրեթէ նոյն դերը կը վերագրեն: Աստուածամօր ի պատիւ գրուած շարականներէն մէկին մէջ կ'երգուի. «Որ եղուր մեզ զպտուղն կենաց». իսկ Խաչի շարականներէն մէկին մէջ կ'ըսուի.«զՔրիստոս պտղաբերեցեր»:Այնպէս որ երկուքին ալ հանդէպ ցոյց տրուած մեծ յարգանքին աղբիւրը նոյնինքն Քրիստոսն է, եւ անուղղակի կերպով կ'երթայ Անոր: Երկուքն ալ իրենց արժէքը կը ստանան Քրիստոսէն միայն: Առանց Յիսուսի հետ ունեցած իր մայրական կապին, Մարիամն ալ պիտի ըլլար այն միլիոնաւոր կիներէն որոնք աշխարհ եկեր ու գացեր են: Իսկ Խաչը՝ պիտի շարունակէր մնալ այն, ինչ որ եղած էր դարերով — այսինքն պատմական անիծեալ գործիք մը:

Եթէ Խաչի կամ Աստուածամօր հանդէպ ժխտական կեցուածք կամ յարգանքի պակաս կայ կարգ մը քրիստոնէական շրջանակներու մէջ, այդ արդիւնք է նախ այն չափազանցութեան, որ կը յայտնաբերուի կարգ մը ուղղափառ շրջանակներու մէջ անոնց հանդէպ: Ուրիշ խօսքով կարգ մը Բողոքական շրջանակներու ժխտական կեցուածքը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ հակառակ ծայրայեղ ռէաքսիոնը ուղղափառներէն ոմանց պաշտամունքի մօտեցող եւ նմանող՝ այս չափազանց յարգանքին: Այսինքն աոնք ալ ինկած են հակառակ չափազանցութեան մէջ, խոտոր մերժելով Խաչը եւ գրեթէ բոլորովին անտարբեր — երբեմն մինչեւ իսկ անպատկառ — ցանուելով Աստուածամօր հանդէպ: Չափազանցութիւնը երկու պարագային ալ մեղադրելի է: Երբ Աւետարանի մէջ Աստուածամայրը մեծարուած է իբրեւ «կիներուն մէջ օրհնուածը» եւ որակուած է «Տիրոջ մայրը», երբ ինքն իսկ իրեն համար ըսած է.— «Ահա ասկէ յետոյ երանի պիտի տան ինծի բոլոր ազգերը»: Երբ Քրիստոսի խօսքերէն ներշնչուած մէկը յանկարծ պոռթկաց խօսքը Յիսուսին ուղղելով «երանի այն կնոջ որ քեզի մայր եղաւ», երբ Աստուած պատուեց այս օրհնեալ կինը իր Սուրբ կաթերովը եւ զանազան շնորհներով, այլեւս ոչ մէկ աստուածապաշտ իրաւունք ունի անտարբեր ցանուելու անոր հանդէպ:

Պօղոս Առաքեալ կ'աղաղակէ. «Քաւ լիցի, որ ես պարծենամ ուրիշ բանով, բայց միայն Տէր Յիսուս Քրիստոսի Խաչով»: Որքան ալ այս խօսքը ըսուած է ակնարկելով Խաչի բարոյական իմաստին, սակայն կրնայ նոյնութեամբ կիրարկուիլ նաեւ նիւթական Խաչի մասին, որուն վրայ «Փառք Տէրը Խաչ հանեցին»: (Ա. Կորնթ. Բ. 8). կամ որով Քրիստոս մարդիկը «հաշտեցուց» Աստուծոյ հետ. (Եփես. Բ. 16, Կող. Ա. 40): Կուլայ ու կ'ողբայ Պօղոս Առաքեալ «Խաչին թշնամիները» (Փիլ. Գ. 18): Ուստի մենք ոչ Խաչը կը պաշտենք եւ ոչ ալ՝ Աստուածամայրը: Մենք կը պաշտենք երկինքի եւ երկրի Արարիչ Աստուածը Իր երեք Անձերուն եւ մէկ բնութեան մէջ: Երկուքին ալ նկատմամբ մեր ունեցած բացառիկ յարգանքը եւ սէրը կը բխի Աստուծմէ ու կ'երթայ Աստուծոյ, որ զանոնք սիրելի եւ յարգելի դարձուցած է մեզի անոնց հետ ունեցած իր աստուածային ու մարդկային անջնջելի կապերով: — Յաճախ կը մոռցուի նաեւ այն իրողութիւնը, որ սուրբեր եւ սրբազան իրեր դաստիարակչական առարկայական միջոցներ են:

ՇՆՈՐՀՔ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

—o—

Գրագէտ մը եւս պակսեցաւ արտասահմանի մեր վտիտ ածուէն:

Նշան Պէշիկթաշլեան, իբր երգիծաբան, լաւագոյն տեղ մը կը գրաւէր հայ գրականութեան մէջ:

Դպրոցական ընկերներ էինք Կ. Պոլիս, Բերայի Խասեան վարժարանի 5րդ վերջին դասարանին մէջ, հազիւ 13–14 տարեկան եւ քով քովի կը նստէինք դասարանը, սրտակիցներ էինք դարձած:

Ի՞նչպէս սկսաւ Նշանի առաջին քայլը գրականութեան սեմէն ներս: Պատանեկան ոտանաւորներ կը գրէինք երկուքս ալ ու նաեւ դերասանական հովեր սկսած էինք առնել: Ներշնչուած էինք ու աղդուած այդ շրջանին Պոլիս հաւաքուած բազմաթիւ հանրածանօթ գրագէտներէ ու դերասաններէ: Մեր վրայ ամէնէն շատ ազդած էր Վահրամ Փափազեանը:

Յայտնի գրագիտուհի Սիպիլ, մեզի կը դասաւանդէր հայ գրականութիւն, շաբաթական մէկ ժամ: Անգամ մը մեզի յայտնեց որ յաջորդ շաբթուան համար գիրքին մէջէն դաս պիտի չտայ, այլ իւրաքանչիւրս պիտի ընտրէինք մեր յարմար տեսած նիւթը եւ պիտի պատրաստէինք զայն արձակ կամ ոտանաւոր:

Ես ընտրած էի արձակը, նկարագրած ձմեռը, դաշտերու մէջ ձիւնի ճերմակ սաւանները եւայլն: — Նստէ ըսաւ Սիպիլ, շատ լաւ շարադրած ես բայց նիւթդ շատ պայաթ է:

Կարգը եկած էր Նշանին, որ մինչ այդ, մեզմէ զաղտնի պահած էր իր գրածը: Գրած էր երկար ոտանաւոր մը աստղերու մասին, կ'անիծէր զանոնք: Սկսաւ կարդալ, ամէնուն ծանօթ ձեւերով, բարձրաձայն ձեռքերու մեծ շարժումներով, զարմանք պատճառելով բոլորիս. կարծեցինք թէ խենթեցած է այն ատեն, որ ընկերներս սկսան խնդալ եւ թելադրեցին որ «փէշ»ը քաշեմ: «Զգեցէ՛ք» պոռաց ու շարունակեց, եւ յուզուած ինկաւ գրասեղանին վրայ ի զարմանս բոլորիս:

Սիպիլ իրեն մօտեցաւ, ճակատը համբուրեց, առաւ իր ձեռքէն գրութիւնը, շնորհաւորեց յայտնելով որ պիտի հրատարակէ զայն, կարծեմ «Հայ Սիրտ» պարբերականին մէջ: Ինչպէս ալ կատարեց իր խոստումը:

Նշան կը կոչուէր բուն անունով Տուլլեան, այդ օրէն ան փոխեց իր մականունը եւ եղաւ Պէշիկթաշլեան:

Այս երեւոյթը խթան մը եղաւ իրեն, եւ ինքնօգնութեամբ շարունակեց բարձրանալ այլեւս գրագէտներու սանդուխէն վեր, գնահատուեցաւ ու քաջալերուեցաւ բոլորէն:

«Կավռօշ»ին կ'աշխատակցէինք երկուքս ալ, մեր ուսանողական ժամանակին ներած չափով, թէեւ պատանի, բայց Ե. Օտեանի սիրով տեղ կուտար մեր գրութիւններուն:

Սկսանք նաեւ դերասանական ցատկըռտուքներու, սեւ երկար փողկապներ կապած: Այդ շրջանին Պոլսոյ մէջ եկեղեցիներու «բաց»ի եւ «գոց»ի խնդիր մը ծայր տուած էր. կուսակցականները կ'ուզէին օգտագործել եկեղեցիները վարագոյրը գոցելով, դասախօսութեանց համար, իսկ ջոջ ազաները կը հակառակէին. պայքարը ծայր աստիճանի հասած էր:

Յ. Ճ. Սիրունիին պարտականութիւն տրուած է երգիծական թատերգութիւն մը պատրաստել: Ներկայացնել Երեսփոխանական ժողովը ուր երեսփոխանները պիտի պոռային կամ «համամիտ ենք» եւ կամ «չենք ընդունիր». Նշանին հետ մաս կազմեցինք այդ թատերգութեան իբրեւ երեսփոխան:

Նշան, յետագային եղաւ լաւագոյն երգիծաբան գրագէտներէն մին հայ իրականութեան մէջ. հրատարակեց բազմաթիւ գիրքեր եւ աշխատակցեցաւ թերթերու սրամիտ յօդուածներով: Մաս կազմեց դերասանական խումբերու այդ շրջանի եռանդուն հայկական ձեռնարկներու, իր խանդավառ բնաւորութեամբ:

Ճակատագիրը այնպէս կարգադրած էր, որ ան այդ բոլորէն հեռու Վիրմոնթի մէջ, լուռ մնջիկ աւանդէ իր հոգին:

Դպրոցական ընկերոջ մը յիշատակը յարգած ըլլալու համար, պարտականութիւն նկատեցի մրոտել սոյն քանի մը տողերը, հանգիստ մաղթելով իր ոսկորներուն:

Պ. ՉՊՈՒՔՃԵԱՆ

ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

Դ.

ԾՈՎ

—o—

Նա թեքեց նաւակի ընթացքը եւ նաւախելին նստած ձկները արագ-արագ շարեց թելերի վրայ, ամէն շարանում տասը ձուկ: Երբ աշխատանքը վերջացաւ, նորից օղի խմեց եւ բաճկոնի վրայ թեք ընկած սկսեց երգել.

Երբ պիտ տեսնեմ, Կարին նստած հայ
իշխան
Հայ տառերով գրեր Հայոց հրաման
Տիգրանակերտ, Մուշ Բայազէդ, դէպի
Վան
Հայոց զէնքը դրկուէին պահապան:

Այնպիսի զոհունակութիւն կար նրա ձայնում, կարծես ինքն էր ստեղծել այս ծովը, արեւն ու երգը եւ հիմա հրճւում էր իր ստեղծագործութեամբ: Երբ ափ հասանք ու կօշիկներս թրջելով նաւակը քաշեցինք աւազի վրայ, նա ինձ մեկնեց ամենալաւ շարանը:

— Ասլիս, լաւ ձկնորս ես: Աս քեզի:

— Ոչ, ոչ, — կարմրեցի ես, — շնորհակալութիւն, հարկ չկայ:

— Ի՞նչ ըսել է հարկ չկայ, — սրտացաւ ծերունին, — որչափ ալ կարմրիս ասկէ աւելի չեմ տար: Քու աշխատանքդ ասչափ արժէ:

Նա շարանը կախեց ուսիցս եւ լայն քայլերով հեռացաւ:

— Գոնէ եկէք երեկոյեան հանդիպենք, — ետեւից վազելով գոռացի ես, — ես կը խնդրեմ տանտիրուհուն, որ այս ձկները տապակի: Հայաստանից հետս խմիչք եմ բերել, կը նստենք...

— Ծօ քու բերած խմիչքներովդ դուն եւրոպացի աղջիկները զարմացուր, — քմծիծաղ տուեց ծերունին, — ես տունը այնպիսի հայկական կոնեակներ ունիմ, որ երազիդ մէջն ալ չես խմած: Հիչ տեսած ունի՞ս «Երեւան», «Հայաստան», միւսին անունը ի՞նչ էր հօ... հօ... հա, «Յոբելեանական»: Տասը տարի է կը պահեմ, մինչեւ Հայաստան երթալս պիտի պահեմ:

Նա իր լայն, ձկոտ ափը դրեց ուսիս ու անսովոր քնքշութեամբ ասաց.

— Հայրիկիդ շատ, շատ բարեւ կ'ընես:

— Ես հայրիկ չունեմ, — կամաց ասացի ես ու վախեցայ, որ հիմա կը կրկնուի յոյն ձկնորսի պատմութիւնը:

— Հոգ չէ, մեծ հայրիկդ ողջ ըլլայ:

— Մեծ հայրիկ ալ չունիմ:

— Ի՞նչ ընենք, թող մեծ մայրիկդ ողջ ըլլայ:

— Մեծ մայրիկ ալ չունիմ:

— Է, եղբայր, դուն ողջ եղիր, — ձեռքը ուսիս խփելով ջղայնացաւ նա ու արագ քայլերով գնաց: Նոյնիսկ անունս չհարցրեց: Կարծես շատ բնական էր, որ այս հեռաւոր կղզում, Հայաստանից այսքան հեռու, երկու Հայ հանդիպեցին իրար, ձուկ որսացին ու բաժանուեցին: Այսինքն ի՞նչ անբնական բան կար որ: Ես շարանը նետեցի ուսս ու գլուխս բարձր, բոլոր ձկնորսների նման հպարտ-հպարտ վերադարձայ տուն: Ուզում էի անպայման տեսնել յոյն տանտիրոջը, այն բոլոր մարդկանց, որոնք խօսելիս ինձ տխրել էին հայեացքս ցած խոնարհել: Բայց տանտէրը տանը չէր, եւ եւրոպացի աղջիկները աղջամուղջի հետ մէկիկ-մէկիկ հաւաքւում էին տանտիրուհու շուրջը, որպէսզի նորից լսեն նրա սարսռեցնող ու տարօրինակ պատմութիւնները: Ի հարկէ, դրանք մանկական հէքեաթներ էին, համեմատած այն բոլորի հետ, որ պատահել էր ինձ: Դրա համար ես չդիմացայ ու պատմութեան ամենահետաքրքիր մասում բարձր ասացի.

— Գիտէ՞ք, ես այսօր հանդիպել եմ իմ հայրենակցին:

Աղջիկները տարակուսանքով նայեցին ինձ ու շրջուեցին դէպի յոյն կինը:

— Նա շատ լաւ ծերունի էր, — բողոքեցի ես, — մենք միասին ձկներ որսացինք, այ այսքան մեծ...

Թեւերս օդում կախուած մնացին, որովհետեւ ոչ ոք իմ կողմը չէր նայում: Միայն Ֆրանսուհի Անրիէտը ձեռքը շարժեց, որ նշանակում էր՝ լռիր ու աւելի սեղմուեց տանտիրուհուն:

Ես պատշգամբում կանգնած մի պահ նայում էի աղջամուղջի մէջ հալուող ծովին, իսկ յետոյ վերցրեցի կոկա-կոլայի շիշը ու բոլորի նման տանտիրուհուն սեղմուած, ձեւացրի, թէ լսում եմ նրա պատմութիւնները, որովհետեւ այդպէս աւելի հեշտ էր լսել ձկնորս ծերունուն, որ ականջիս տակ ուրիշ, մի ուրիշ հէքեաթ էր պատմում:

ԳՐԻԳՈՐ ՋԱՆԻԿԵԱՆ

(4 – Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՑԱՅԼԱՋԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

———o———

Արմէնփրէս՝ Երեւան – Փարիզ հեռատիպի գիծով կը հաղորդէր Օգոստոս 30ին թէ էջմիածնի շրջանի Ներքին Խաթունարխ գիւղը, ինչպէս նաեւ Մասիսի շրջանի Նոր Խարբերդ աւանը ունեցած են իրենց երաժշտական դպրոցները: Իսկ յեկող քանի մը տարիներու համար ծրագրուած է 15 երաժշտական նոր դպրոցներ կառուցանել Հայաստանի մէջ, որոնց մեծ մասը գիւղական շրջաններու: (Տե՛ս «Յառաջ»ի Սեպտ. 3ի թիւը):

Մատաղ սերունդի գեղարուեստական դաստիարակութեան գործին մէջ կարեւոր տեղ վերապահուած է երաժշտական կրթութեան: Ահա թէ ինչո՛ւ տարիներէ ի վեր խօսք կ՚ըլլայ պարզունակ երգեցողութիւնը իսկական երաժշտական ուսուցմամբ փոխարինելու մասին: Սակայն, ինչպէս դեռ վերջերս նկատել կու տար Մ. Քրիչեան, (արուեստի վաստակաւոր գործիչ), «այդ ուղղութեամբ ներկայ պահանջները բաւարարող արդիւնքներ տակաւին չկան» (1): Ասոր իբրեւ հիմնական պատճառ ցոյց կը տրուի մասնագէտներու պակասը:

Ըստ Հայաստանի Լուսաւորութեան նախարարութեան հայթայթած տուեալներուն, Երեւանի 160 նախակրթարաններէն 20ին մէջ երգի եւ երաժշտութեան դասատուներ չկան, իսկ միւսներէն շատերուն մէջ դասատուները չեն համապատասխաներ իրենց կոչումին:

1971–1972 ուսումնական տարեշրջանին էջմիածինի, Վեդիի, Աշտարակի, Արտաշատի շրջաններու նախակրթարաններուն մեծ մասը մասնագէտ դասատու չէ ունեցած: Հոկտեմբերեան քաղաքի եւ շրջանի 47 նախակրթարանները ունեցած են հինգ մասնագէտ դասատու, որոնք հազիւ ապահոված են տասը դպրոցներու պահանջը: Եւ այսպէս դեռ ուրիշ շրջաններու մէջ:

Երաժշտական դպրոցներ յաճախող աշակերտներու թիւը բաւական մեծ է: Այսպէս, 1970–71 ուսումնական տարեշրջանին այդ դպրոցներու աշակերտութեան թիւը 14.272 էր, որմէ, ի դէպ, դաշնակի ուսուցման բաժնին կը հետեւէին 9.943 հոգի, ժողովրդական նուագարանին՝ 1.122, փողերու՝ 449, իսկ լարային եւ աղեղնաւոր նուագարաններու՝ 2.758 աշակերտ (2):

Ներկայիս երկրին մէջ կան 67 երաժշտական հաստատութիւններ՝ 17.000 աշակերտութեամբ (3):

Այդ թուականին երաժշտական դպրոցներու մէջ ուսուցչութեամբ կը պարապէին 1.365 հոգի: Ասոր 556ը ունէր բարձրագոյն երաժշտական կրթութիւն, 170ը՝ թերի բարձրագոյն, իսկ 609ը՝ միջնակարգ կրթութիւն: Գալով վերջին ուսումնական տարիին՝ երաժշտական ուսումնարաններէն շրջանաւարտ եղած են 125 երաժիշտ – խմբավար մանկավարժներ:

Համաձայն հարցին ծանօթ գիտնականներու, այս թիւերը յուսադրիչ են, թէեւ դեռ մեծ է պահանջը պատրաստուած ուսուցիչներու, յատկապէս գիւղական դպրոցներու մէջ: Արդարեւ, հիմնական հարցը «ճիշդ տեղաւորումին» մէջ է, իսկ առաջին հերթին կը նշանակէ «տեղերում աշխատելու եւ ապրելու նորմալ պայմաններ ստեղծել»: Այսպէս Լենինական այսօր ունի 23 խմբավար, որոնք ստացած են բարձրագոյն կրթութիւն: Սակայն այս վերջինները չեն ուզեր դասաւանդել՝ նիւթական եւ այլ պատճառներով, որու հետեւանքով շրջանի դպրոցներու մէջ այդ գործով կը զբաղին երաժշտական ուսումնարանի 3–4րդ դասարաններու ուսանողները:

Սակայն, ինչպէս գրել կու տան ոմանք, ճիշդ պիտի չըլլար ամբողջ «մեղքը» բարդել երիտասարդ շրջանաւարտներու վրայ: «Հարցը նրանում է, կը գրէ Մ. Քրիչեան, որ յաճախ ժողովրդական կրթութեան բաժինները, դպրոցների ղեկավարները անտեսում են աշակերտների գեղագիտական դաստիարակութեան կարեւորութիւնը: Այստեղից էլ բխում է անտարբերութիւնը շրջան գնացած երաժշտի նկատմամբ՝ ոտնահարում են նրա նիւթական տարրական շահերը, բնակարանով չեն ապահովում եւայլն»:

×

ԱՌՕՐԵԱՅԻ ՀԵՏ ԿԱՊ ՈՒՆԵՑՈՂ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

«Պրաւդա» Սեպտ. 6ի իր խմբագրականին մէջ նկատել կու տայ ի մէջ այլոց, թէ «մինչեւ հիմա ալ դանդաղ կ՚ընթանան սնունդի ձեռնարկութիւններու շինարարութիւնը Հայաստանի, Ադրբեջանի եւ Տաճիկիստանի մէջ»: (Թարգմանաբար լոյս տեսած «Սով. Հայաստան»ի Սեպտ. 7ի թիւին մէջ):

Ներկայ տարեշրջանի առաջին վեցեօթը ամիսներու ցուցանիշերը, առօրեայի հետ կապ ունեցող սպասարկութիւններու մասին, կը հաստատեն այս իրողութիւնը:

Այս առթիւ նախ ճշդենք ներկայ հնգամեակի (1970–1975) ծրագիրը: 1970ի համեմատութեամբ, կենցաղային սպասարկութեան ծաւալը պէտք է ընդլայնի 2,4 անգամ (գիւղերու մէջ՝ 2,8):

Հայաստանի բնակչութեան առօրեայի հետ կապ ունեցող սպասարկութեանց եօթը ամսուան ծրագիրը իրագործուած էր 95 տոկոսով, իսկ գիւղական վայրերու մէջ՝ 88 տոկոսով: Ասիկա չի բաւարարեր ներկայացող պահանջները, որոնք օր ըստ օրէ կը բարձրանան:

Բնակչութեան կենցաղային սպասարկութիւնով կը զբաղին քանի մը նախարարութիւններ, որոնց մէջ գլխաւոր տեղը կը գրաւէ համանուն (խմ՛ կենցաղային սպասարկման) նախարարութիւնը: Այս վերջինը իր եօթը ամսուան ծրագրին մէջ թերացած է, քանի որ համաձայն պաշտօնական թիւերուն, ան իրագործած է զայն 94,8 տոկոսով, իսկ գիւղական վայրերու մէջ՝ 84,6 տոկոսով:

Յատկապէս դանդաղ թափով կ՚ընթանան շինարարական աշխատանքները խանութներու, առեւտրական կեդրոններու եւայլն: Այսպէս, այս տարուան համար նախատեսուած է 3.180.000 ռուբլիի արժէքով շինութիւններ կերտել՝ կենցաղային սպասարկութեան նախարարութեան միջոցով: Արդ, առաջին կիսամեակին փաստօրէն օգտագործուած է 1.360.000 ռուբլի, որ կը կազմէ տարեկան ծրագրին 42,8, իսկ կիսամեայ ծրագրին 77,8 տոկոսը (4):

Ժ. Մ.

(1) Սով. Հայաստան», Օգոստոս 6:
(2) «Սով. Հայաստան», 1971 Օգս. 28:
(3) Սով. Հայաստան», Օգոստոս 30:
(4) «Սով. Հայաստան», Օգոստոս 25:

ԳԻՏԱԿԱՆ ՓՈՐՁԵՐ

ԱՆՁՐԵՒ ՍԵՒԱՆԻ ՎՐԱՅ

———o———

Սեւանի ջուրին անհաշիւ օգտագործման հետեւանքով, ինչպէս յայտնի է, Հայաստանի մարգարիտին մակարդակը տարիներ առաջ սկսաւ իջնել: Եւ, որովհետեւ, Սեւան կը նշանակէ ելեկտրական եւ անով բանող ճարտարարուեստ, կը նշանակէ նոյնպէս ոռոգում, ստորերկրեայ ջուրերու մակարդակ եւ, վերջապէս, կլիմայ ու ձուկի պաշար, հրապարակ ելաւ կարեւոր հարց մը՝ պահպանել լիճի ջուրին բարձրութիւնը:

Եւ Հայաստանի գիտնականները գտան այդ հարցին լուծումը: Այժմ Ջերմուկի հանքավայրէն շինարարները կը փորեն 48 քիլմ. փապուղի մը, որ աստիճանաբար կ՚անցնի Վարդենիսի լեռներու տակէն: Այդ ճամբով Արփայի ջուրերը պիտի հոսին մինչեւ լիճ:

Այդ աշխատանքներուն առընթեր պըրպտումներ կը կատարուին, որպէսզի կողմնակի միջոցներ եւս գտնուին լիճին մակարդակը բարձրացնելու ուղղութեամբ: Այդ հետազօտութիւններէն մէկը ներկայիս կը կատարեն երկու հիմնարկութիւններ՝ Հայաստանի եւ ՍՍՀՄ Մինիստրների սովետին կից հիդրոօդերեւութաբանական գլխաւոր վարչութեան կիրառական գեոֆիզիկայի ինստիտուտ եւ Մոսկուայի Պետհամալսարանի մեխանիկայի ինստիտուտ: Ասոր միտքը պարզ եւ, միաժամանակ բարդ է· թող ամպերը իրենց ջուրերը թափեն միայն Սեւանի վրայ:

Ըստ երեւոյթին պարզ գաղափար մը կը թուի ըլլալ, քանի որ մասնագէտները արդէն իսկ յաջողած են անձրեւ յառաջ բերել, երբ անոր անհրաժեշտութիւնը կը զգացուի: Բայց հարցը կը դժուարանայ, երբ նկատի առնուի, թէ պէտք է այնպէս մը ընել, որ այդ անձրեւը թափի ուղղակի Սեւանի վրայ: Ասկէ կը ծագի գործին բարդութիւնը: Եւ ահա թէ ինչո՛ւ: Հովը երբեք կայուն չէ, նոյնիսկ ճշդուած վայրկեանին ան տարբեր բարձրութիւններու վրայ կրնայ տարբեր ուղղութիւններով փչել: Որով ամպերու շարժումը կառավարելու համար, պէտք է գիտնալ, թէ օդի հոսանքը տուեալ պահուն եւ տուեալ վայրին մէջ ի՛նչ ուղղութեամբ կ՚ընթանայ: Պէտք է գիտնալ նաեւ անձրեւի հետեւանքով յառաջ եկող բոլոր ոլորապտոյտները: Ի հարկէ, ասիկա կարելի է ընել օդանաւերու եւ զանազան սարքերու օգնութեամբ: Բայց այդ բոլոր գործողութիւնները թէ՛ երկար ժամանակի եւ թէ մեծ նախապատրաստութեան կը կարօտին:

Այս պատճառով միտք յղացուած է կազմելու օդի տեղափոխութեան մնայուն քարտէսը՝ Սեւանը շրջապատող լեռներու տարբեր կէտերուն մէջ, որպէսզի, տեղեակ ըլլալով օդի ուղղութեան ճշդուած վայրին եւ վայրկեանին, կարելի ըլլայ որոշել անոնց ճամբան եւ ամպերու ուղին:

Ահա այս խիստ կարեւոր աշխատանքն է, որ կը կատարուի ներկայիս փորձնական գետնի վրայ:

ՍՈՒՏ ԺՊԻՏ

Ամուսինը, որ առաւօտեան ժամը 3ին տուն կը մտնէ, կը փորձէ ինքզինքը արդարացնել իր բարկացած կնոջ մօտ·

— Կարծածդ չէ, սիրելիս, իրականին մէջ, յաւելեալ ժամեր ըրի գրասենեակը:

— Այո, ատանկ բաներ կլլեցնելու համար, ինծմէ աւելի ապուշ կին մը պէտք է առնէիր:

— Գիտեմ, կը հառաչէ ամուսինը, դժբախտաբար չգտայ:

×

— Ես կը զարմանամ, թէ ինչո՛ւ անվերջ կը կռուիս կնոջդ հետ եւ, միւս կողմէ, կը յարգես զոքանչդ:

— Ատեն մը ան էր, որ դէմ էր մեր ամուսնութեան:

×

Տնօրէնը՝ քարտուղարուհիին·

— Այս նամակը խիստ կարեւոր է, անոր համար ալ զայն դրէք ձեր եղունգի ներկին մօտ, որպէսզի հարկ եղած պարագային կարողանաք շուտ գտնել:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (155)

ԹՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Եօթը մէճիտիէ ալ համբած չըլլամ իրեն, չարունակեց Ճանիկ:

— Բայց որո՞ւ վրայ է խօսքդ:

— Ճանըմ, քեզի չըսի՞ որ հանրագրութիւնը մէկու մը յանձնած էի, որ 30–40 ստորագրութիւն հաւաքէ:

— Այո, ըսիր եւ ճիշդ ատոր համար ալ եկայ տեղեկութիւն առնելու:

— Ատոր համար 142 ղրուշ համբեցինք իրեն:

— Այդ ալ գիտեմ:

— Հարկաւ գիտես, քանի որ դրամը դուն տուիր:

— Է՛յ, յետոյ ի՞նչ եղաւ:

— Այս տասը մարդը եղաւ եկաւ...

— Աղէկ ուրեմն, ընդմիջեց Թորգոմ, կը յուսամ հանրագրութիւնը հետը բերաւ եւ քեզի յանձնեց:

— Մտիկ ըրէ, եղբայր, բայց նախ սա գաւաթը պարպէ... այս ատտուան պէս տակաւին կեանքիս մէջ բարկացած չունէի: Քովս եկաւ թէ չէ «սա հանրագրութիւնը տուր նայիմ» պոռացի: Ի՞նչ պատասխան տայ նէ կը հաւնիս...

— «Դեռ չեմ լմնցուցեր ստորագրելու գործողութիւնը»:

— Իցիւ թէ այդպէս ըլլար... «Հանրագրութիւնը քովս չէ» չըսէ՞ մի... «էյ ի՞նչ եղաւ», հարցուցի, «Պատռեցին» պատասխանեց...

— Պատռեցի՞ն մի, ըսաւ Թորգոմ տեղէն ցատկելով:

— Ասիկա լսելուս պէս, շարունակեց Ճանիկ, ինչ ըլլալս չգիտցայ, ականջներուս չուզեցի հաւատալ...

— Բայց ի՞նչպէս կը պատռեն հանրագրութիւնը, գոչեց խեղճ ուսուցիչը, որուն յուզումը հետզհետէ կ՚աւելնար:

— Մտիկ ըրէ: Մարդը հանրագրութիւնը կ՚առնէ եւ իր խոստումին համեմատ կը սկսի ծանօթներուն ստորագրել տալ եւ կը յաջողի 20 ստորագրութիւն եւս աւելցնել իմ հաւաքած 60 ստորագրութիւններուս վրայ: Սրճարանի մը մէջ է եղեր եւ նոր մէկու մըն ալ ստորագրել կու տայ կոր եղեր, երբ անծանօթ մարդ մը ներս կը մտնէ, կուզայ հանրագրութիւնը կ՚առնէ «մէյ մըն ալ ես կարդամ» ըսելով եւ ահա, յանկարծ բարկութեամբ կտոր-կտոր կը պատռէ, կարգ մը հայհոյանքներ ուղղելով քեզի...

— Ո՞վ է եղեր այդ թշուառականը, գոչեց Թորգոմ:

— Չեմ գիտեր, եղբայր, բայց ետեւէն պիտի իյնամ ու պիտի գտնամ... Թող տանելիքը ըլլայ...

— Ի՞նչ օգուտ հանրագրութիւնը պատռելէ ետքը...

— Գոնէ վրէժնիս լուծենք:

Վրէժխնդրական այս ծրագիրը շատ չժպտեցաւ Պր. Թորգոմին, որ չէր կըրնար մխիթարուիլ այս պատահած փորձանքէն:

— Հատ մըն ալ խմէ, — թելադրեց Ճանիկ:

— Այսպէ՞ս կը կատարես խոստումդ, — ըսաւ ուսուցիչը յանդիմանական շեշտով մը, — յոյսս քու վրադ դրած էի եւ ի փոխարէն ինչ դրամ որ ուզեցիր՝ ճարեցի ու հիմակ, ոչ թէ ստորագրութիւններ ձեռք չանցան, այլ հանրագրութիւնն ալ մէջտեղէն անյայտացաւ:

— Ես յանցանք ունի՞մ, յանցանքը այն աւանակինն է, որ թուղթը չճանչցած մարդուն ձեռքը տուեր է:

— Ես թուղթը քեզի յանձնեցի՝ հետեւաբար քեզ կը ճանչնամ, իբրեւ եղածին պատասխանատու:

— Դուն ալ իրաւունք ունիս, — խոստովանեցաւ Ճանիկ, — բայց ես գործը աւելի շուտ յաջողցնելու համար հանրագրութիւնը այդ մարդուն տուի... Ինչ որ է, ալ կարճ կապենք, եղածը եղած է, ճար չկայ: Հիմա պէտք է դարմանին վրայ մտածենք:

— Ի՞նչ դարման...

— Ճանըմ, դուն ալ շատ թուհաֆ մարդ ես, հանրագրութիւնը պատռեր է եղեր, ինչ ընենք, ուրիշ մը կը գրես, լմնցաւ գնաց, քան փարայի թուղթին վրայ է խնդիրը:

Յոյսի նշոյլ մը փայլեցաւ ուսուցչին աչքերուն մէջ:

— Գրելը դիւրին է, — ըսաւ, — պարունակութիւնը գրեթէ գոց գիտեմ... կէս ժամուան գործ է:

— Տեսա՞ր մի, — գոչեց Ճանիկ ուրախութեամբ, — ի՞նչ կը մտածես կոր ... խմէ՛ նայինք:

— Միայն թէ պիտի կրնա՞ս շուտ մը կրկին ստորագրել տալ:

— Ատ գործը ինծի ձգէ... դուն փարայէն խապար տուր:

— Ի՞նչ փարա, — հարցուց Թորգոմ զարմացած:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

Այրի Տիկին Վարդուհի Լէյլէկեան (Աղեքսանդրիա), Տէր եւ Տիկին Սուրէն Գործունեան եւ զաւակը (Փարիզ), Տէր եւ Տիկ. Գուրգէն Գործունեան և զաւակները (Փարիզ), Պր. Գուրգէն Տէր–Ղեւոնդեան (Աղեքսանդրիա), Պր. Սապպաղեան Պերճ (Հալէպ), Պր. Տէր–Ղեւոնդեան Հայկ եւ ընտանիք (Քալիֆորնիա), Պր. Տէր–Ղեւոնդեան Երուանդ (Պրիւսէլ), Պր. Թէոդոր Լէյլէկեան (Քարաքաս), Պր. Լէյլէկեան Գրիգոր եւ ընտանիք (Աղեքսանդրիա), Պր. Լէյլէկեան Լեւոն եւ ընտանիք (Աղեքսանդրիա), զօրավար Գարամանուկեան եւ Տիկին (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Արամ Տէր–Ղեւոնդեան (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Զօհրապ Մատղաշեան, Պապոյեան ընտանիք (Պէյրութ), եւ բոլոր ընտանեկան պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց զաւկին, եղբօր, քեռայրին, զարմիկին, եղբօրորդւոյն եւ ազգականին՝

ՏԻՐԱՆ ԹՈՐՈՍ ԼԷՅԼԷԿԵԱՆԻ

մահը որ պատահեցաւ Սեպտեմբեր 11ին Աղեքսանդրիա (Եգիպտոս) 47 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Աղեքսանդրիոյ եկեղեցին եւ մարմինը ամփոփուած ընտանեկան դամբարանը:

ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆԻ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒՄ

Առողջական պատճառներով կը փոխանակուի հինգ սենեակնոց յարկաբաժին մը, յարմարութիւններով, խոհանոց, 5րդ յարկ, արհեստի գործածելի, փոքր վարձք 3–4 սենեակնոց յարկաբաժնի մը դէմ, առաւելագոյն 2րդ յարկ 18–10–9–17 թաղամասերը կամ երկու յարկաբաժնի փոխարէն՝ մէկը 1–3 սենեակ եւ միւսը՝ սթիւտիօ մը:

Ժամը 20էն ետք հեռաձայնել 076–07–98

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Ավավեանի, ընկերուհի Տիգրանուհի Լէոտիս Ավավեանի, Տէր եւ Տիկին Սիմոնեանի եւ իրենց ընտանեկան պարագաներուն, իրենց զաւկին, եղբօր եւ ազգականին՝ ԼԵՒՈՆ ԱՎԱՎԵԱՆԻ մահուան տխուր առիթով:

Ցաւակցութիւն կը յայտնէ նոյնպէս Տէր եւ Տիկին Վահան Խաչատուրեանի եւ Տիկին Թովմասեանի ու իրենց զաւակներուն, իրենց եղբօր եւ հօրեղբօր՝ Հրանդ Խաչատուրեանի արկածալի մահուան ցաւալի առիթով:

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՃԱՇ ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Հայ Մշակոյթի Տան Տիկնանց Օժանդակ Միութիւնը, մատաղօրհնութեան արարողութենէ մը վերջ, ճաշ մը պիտի տայ Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, Սեպտեմբեր 24ին, ի պատիւ

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ

եւ տեղւոյն եկեղեցւոյ բարերարներուն:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՎԱՐՁՈՒ Է

Փարիզի կեդրոնը, չորս սենեակնոց յարկաբաժին մը, կահաւորուած կամ ոչ, Բ. յարկ, բոլոր արդիական յարմարութիւններով:

Դիմել՝ 345–89–87

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Սէն–Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ՝ Խաչվերացի տօնին առիթով Կիրակի (17 Սեպտ.) տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր պատարագ եւ մատաղօրհնութիւն:

Արարողութեանց կը նախագահէ եւ կը քարոզէ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Կը պատարագէ՝

Տէր Շահան Քհնյ. Տէտէեան

Մատաղօրհնութեան նուէրները կարելի է ղրկել եկեղեցւոյ Օժանդակ Տիկնանց Միութեան վարչութեան:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկ. Նազարէթ Տալաքիւփէեան եւ զաւակները, Տիկին Այնաճեան (ծնեալ Տալաքիւփէեան) եւ զաւակները, Ժան Տալաքիւփէեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Տալաքիւփէեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ իրենց հօր, աներհօր, մեծ–հօր

ՅԱԿՈԲ ՏԱԼԱՔԻՒՓԷԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առիթով կը կատարուի պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտամունք Կիրակի Սեպտ. 17ին, Մարսէյլի Ս. Սահակ–Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ մէջ:

×

Տիկին Նազելի Պուճատեան, Տէր եւ Տիկին Կրէկոր Պուճատեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Գալփաքճեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ռաֆֆի Պուճատեան հոգեհանգիստ կատարել կուտան իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ–հօր, եւ աներհօր՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ՊՈՒՃԱՏԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առիթով այս Կիրակի Սեպտ. 17, Սէն Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ մէջ:

Յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Այրի Տիկին Վարդանոյշ Տէր–Յակոբեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Վալանսի Ս. Գրիգոր–Լուսաւորիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ–ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՌԸՆԱԺ.— Տէր եւ Տիկին Վահան Խաչատուրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Խաչատուրեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Խաչատուրեան եւ զաւակը, այրի Տիկին Ալիք Թովմասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հրայր Թովմասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Րաֆֆի Թովմասեան եւ զաւակները եւ համայն ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն «Յառաջ»ի խմբագրութեան, Ռընաժի հայ գաղութին, Տէրտէրեան ընտանիքին եւ բոլոր անոնց որոնք մասնակցեցան իրենց սուգին անձամբ, հեռագիրով, ծաղկեպսակով եւ նուիրատուութիւններով, իրենց սիրելի եղբօր, հօրեղբօր եւ մօրեղբօր՝

ՀՐԱՆԴ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ
(Տարօնցի)

արկածալի մահուան առթիւ:

ԽԱՉՎԵՐԱՑ
ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի Խաչվերացի տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի: Խաչհանգիստ յաւարտ պատարագի, ինչպէս նաեւ մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն, հոգելոյս Տ. Եսայի խաչակիր Քհնյ. Ալթունեանի վախճանման 8րդ տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն եկեղեցւոյն վաստակաւոր հոգեւոր հովիւին յիշատակը յարգող հաւատացեալներուն:

×

ԼԻՈՆ — Ս. ՅԱԿՈԲ

Այս Կիրակի, Խաչվերացի տօնին առթիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ, իսկ յաւարտ պատարագի Թափոր – անդաստան:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Գաւիթ Ծ. Վրդ. Սահակեան:

Պատարագը կ'երգէ Կոմիտաս երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պր. Օֆլազի, երգեհոնի ընկերակցութեամբ Օր. Պ. Գապազճեանի:

ՏԱՐՒՈՅՆ ՎԵՐՋԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ՊԵԼՃԻԱ

ՍԵՊՏ. 23էն 24

ՄԵԿՆՈՒՄ Շաբաթ Սեպտ. 23: Հաւաքուիլ ժամը 7.30ին Մեթրօ Շաթօ–տը Վէնսէն, Քաֆէ Թերմինիւսի առջեւ եւ 8ին Կառ տիւ Նոռ, Քաֆէ Քիւրվէօր:

Մեկնում ժամը 8.15ին դէպի Օսթանտ հիւսիսի կառուղիէն: Ճաշ ճամբու ընթացքին եւ ժամանում Օսթանտ, ապա մեկնում դէպի Պրիւժ, քաղաքի այցելութիւն եւ չարունակութիւն դէպի՝ Կանտ, ուրկէ ժամանում Պրիւսէլ եւ տեղաւորում Շեռս պանդոկը: Իրիկունը՝ ազատ: Կիրակի քաղաքի այցելութիւն, ցերեկուան ճաշ՝ պանդոկը եւ մեկնում դէպի Ուաթերլօ: Վերադարձ դէպի Փարիզ եւ ժամանում ժամը 22ի առեններ:

Մասնակցութիւն 119 Փր. կանխավճար՝ 50, մնացեալը վճարելի մեկնումի օրը:

Սահմանափակ տեղեր

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՉԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'ARMÉNIE
DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Troisième édition, Paris, 1971, 437 pages
Reliure pleine toile
Prix : 36 Frs
Avec les frais d'envoi : 39 Frs
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris (6e)
C. C. P. 1278-35, Tél. : 324-88-65

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԸ

Կը կազմակերպէ Ուրբաթ 22 Սեպտեմբեր ժամը 21ին, Պոմոնի սրահին մէջ

դասախօսութիւն մը՝

ՀԱՅ ՎԱՆԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՊԱՍՏԸ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻՆ

Կը խօսի ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ
(Անթիլիասի Դպրեվանքի Տեսուչ)

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Հինգշաբթի (Սեպտ. 14) իրիկուն ժամը 20.30ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

×

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը 16 Սեպտեմբեր, Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Գասպար Իփէկեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Շատ կարեւոր օրակարգ:

×

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընդհ. ընկ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի ընկերները այս Ուրբաթ (Սեպտ. 15), ժամը 20.30ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Այս Կիրակի Խաչվերաց եւ տօն Ս. Խաչ եկեղեցւոյ: Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10.30ին:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՊՈՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ

Կապոյտ Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղին միօրեայ դպրոցին հայերէնի դասընթացքները պիտի վերսկսին 14 Սեպտ.ին,

Արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան 1 Սեպտ. Ուրբաթէն սկսեալ մինչեւ 12 Սեպտ. ամէն օր բացի Կիրակիէ, ժամը 9.30էն 11 եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

Պոմոնի եւ շրջակայքի ծնողքները ջերմօրէն կը հրաւիրուին, ամէն Հինգշաբթի կանոնաւորապէս առաջնորդել իրենց սիրասուն փոքրիկները Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ սրահը ուր մեր Մեծասքանչ լեզուին գիրը, երգն ու ոգին կը սպասեն իրենց:

×

ՎԱԼԱՆՍ

Հայ Առաքելական Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութիւնը կը յայտարարէ թէ Հինգշաբթի հայերէնի ու կրօնական դասընթացքները տեղի պիտի ունենան այսուհետեւ Չորեքշաբթի օրերը ժամը 8,30էն սկսեալ մինչեւ 11.30:

Վերարացման արձանագրութիւնները տեղի պիտի ունենան Դաւիթեան սրահը Չորեքշաբթի Սեպտ. 13ին, Տէր Նարեկ քահանայի մօտ:

Կը խնդրուի գաղութի բոլոր ծնողքներէն անխտիր, բարի ըլլալ առաջնորդել իրենց փոքրիկները Դաւիթեան սրահը՝ 6, Ալէ Ժօլլան, Պուր–լէ–Վալանս:

×

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼ

Մարսէյլի Ս. Սահակ–Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան վարչութեան հովանաւորած հայերէնի դասընթացքները կը սկսին Երեքշաբթի, Սեպտ. 19ին:

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան հետեւեալ ձեւով.— Ամէն Երեքշաբթի ժամը 17.30 – 19.30: Իսկ Չորեքշաբթի օրերն ալ, ժամը 9–12 եւ 14–18 Բարեգործականի Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ, 7, Ռիւ Փափէր:

Արձանագրութեան համար դիմել ուսուցչուհի Տիկին Հ. Պօղոսեանի կամ քարտուղարութեան, վերոյիշեալ ժամերուն:

×

ՎԻԷՆ

Վիէնի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին միօրեայ դպրոցին հայերէնի դասընթացքները պիտի վերսկսին Հոկտեմբեր 7ին, Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Հ. Յ. Դ. Գասպար Իփէկեան ակումբին մէջ:

Վիէնի ծնողքներէն ջերմօրէն կը խնդրուի իրենց փոքրիկները ուղարկել Կապոյտ Խաչի դպրոցը: Ուսուցչուհին է Տիկին Տէր–Յարութիւնեան:

ՈՒՐԲԱԹ
15
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI
15 SEPTEMBRE
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.515
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.515

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆԱԽԸՆԹԱՑ ԴԷՊՔԵՐԸ

(Իզմիրի աղէտի յիսնամեակին առթիւ)

Ա.

1918ի աշնան բոլոր ճակատներու վրայ չարաչար պարտութեան էին ենթարկուած օսմանեան «մեծազօր» բանակները։

Զօր. Ալէնպիի բանակները Սեպտեմբեր 18ին Պաղեստինէն ընդհանուր յարձակողական անցնելով, կայծակի արագու թեամբ, մէկ շունչով հասած էին Դամասկոս, ուկից պիտի շարունակէին իրենց անարգել արշաւը դէպի Հալէպ եւ Կիլիկիա։

Միւս կողմէ զօրավար Ֆրանշէ տ'Էսփերէի բանակները Սելանիկէն մեկնելով յաղթական կը գրաւէին Մակեդոնիան եւ արեւմտեան Թրակիան, հասնելով մինչեւ Էտիրնէ՝ արեւելեան Թրակիոյ մայրաքաղաքը։

Հոկտեմբեր 13ին կը հրաժարէր Իթթիհատի կառավարութիւնը, — հրէշածին մեծ-եպարքոս Թալէաթի գահլիճը։

Տասը տարի տեւած էր ոճրագործ կուսակցութեան իշխանութիւնը։

Սուլթան Վահիտէտին Հոկտ. 14ին մեծ-եպարքոսի պաշտօնին կը կոչէր նախկին Պատերազմական նախարար Ֆէրիք Ահմէտ Իզզէթ փաշան, որ Անգլիացիներուն դիմելով անձնատուութիւն առաջարկեց։

Հոկտեմբեր 30ին Մուտրոսի մէջ անգլիացի ծովակալ Քըֆ Քալթրոփի եւ Րէուֆ պէյի միջեւ կնքուեցաւ ծանօթ Զինադադարը, որով վերջ կը տրուէր պատերազմական վիճակին՝ օսմանեան կառավարութեան եւ դաշնակիցներու միջեւ։

Նոյեմբեր 4ին Ջարդարարներու երրորդութիւնը — Թալէաթ - Էնվէր - Ճէմալ — խայտառակօրէն խոյս կուտար Պոլսէն, գաղտնօրէն, նախ քան դաշնակիցներու նաւատորմին մուտքը Վոսփոր եւ մայրաքաղաքին գրաւումը։

Մուտրոսի Զինադադարը կը բաղկանար 25 յօդուածներէ։ Ըստ 4րդ յօդուածին՝ «Դաշնակից բոլոր պատերազմական գերիները, բոլոր գերի եւ արգելափակեալ Հայերը պէտք է հաւաքուին Պոլիս եւ այնտեղ առանց պայմանի յանձնուին Դաշնակիցներուն»։

Ուրիշ յիշատակութիւն չկայ Հայերու մասին։ 7րդ յօդուածով դաշնակիցները իրաւունք պիտի ունենային գրաւելու ռազմագիտական որեւէ կէտ՝ եթէ երբեք վտանգուէր դաշնակիցներու ապահովութիւնը։

Արեւելեան նահանգներու Թրքական բանակները զինաթափ չէին եղած։ Ընդհանրապէս Քեազիմ Կարապեքիր փաշա... Ընդհակառակն նախկին իններորդ բանակը կը վերածուէր 15րդ զօրաբանակի, կեդրոն ունենալով Էրզրումը։

Դաշնակիցները հետզհետէ կը գրաւէին 1916ի Սայքս-Փիքոյ գաղտնի համաձայնագրով իրենց յատկացուած «ազդեցութեան գօտի»ները։

Իզմիրի շրջանին մէջ խռովութիւններ ծագած ըլլալով, դաշնակիցներու Փարիզի Գերագոյն Խորհուրդին որոշումով, 1919 Մայիս 15ին, անգլիական նաւատորմին եւ հելլենական Ավէրոֆ եւ Լիմնոս մարտանաւերու պաշտպանութեան տակ Յոյները կը գրաւեն Իզմիրը ու կը սկսին յառաջանալ դէպի արեւելք։

Քանի մը օր վերջ, Մայիս 19ին, Մուստաֆա Քէմալ, անգլիական ծովակալութեան համաձայնութեամբ, սուլթանական կառավարութեան կողմէ կը ղրկուի Անատոլու, իբրեւ քննիչ Թրքական բանակներու։ Մ. Քէմալ Սամսոն ցամաք կ'ելլէ եւ կը յառաջանայ դէպի Էրզրում։

Իզմիրի գրաւումն ու Միլլի շարժումին ծագումը կը զուգադիպին նոյն օրերուն։

Թուրքերը անտրտունջ համակերպեր էին գլուխ ծռելու մեծ Պետութեանց ջախջախիչ յաղթանակի հետեւանքներուն։ Կը հրաժարէին արաբախօս երկիրներէն։ Սակայն չէին կրնար հանդուրժել, որ երէկի իրենց հպատակ Յոյնը յաւակնի գրաւել Փոքր Ասիան (Միքրասիա)։ Արժանապատուութեան խնդիր էր։ Ահա՛ թէ ինչու այնքան արագ ծաւալ առացաւ Մ. Քէմալի շարժումը։

Դաշնակիցները գոհ՝ իրենց գրաւած շրջաններէն՝ երբեք չէին հետաքրքրուիր Անատոլուի անցուդարձերով։

Անգլիա 1919ի գարունէն սկսեալ Եգիպտոսի գերանոցներէն մաս-մաս ազատ արձակելով Թուրք գերիները, կը ղրկէր իրենց տուները։ Ասոնք կը միանային Միլլի շարժման, որ հետզհետէ կը ծաւալէր ամբողջ երկրին մէջ, հասնելով մինչեւ Պոլիս, ուր սուլթանական վարչաձեւին համակիր եւ պահպանողական Նորարաց Խորհրդարանը 1920 Յունուար 12ին կը քուէարկէր ծանօթ Ազգային Ուխտը (Միսաքը Միլլի)։

Այս Ուխտին համաձայն, Թուրքերը կ'երդուընային ո՛չ մէկ թիզ հող տալ Հայերուն ու Յոյներուն։

ՀՐԱՆԴ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՃՇԴՈՒՄ — 13 Սեպտ.ի խմբագրականին մէջ վարէն վեր 4րդ հատուածը կարդալ այսպէս.—

«Մուսթաֆա Քէմալ ծով թափելով հելլենական բանակը, որ չուրջ երեքուկէս տարի իր գրաւման տակ էր պահած Անատոլուն...»։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՔԻՕ ԵՒ ՓԵՔԻՆ ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՆ

Ճափոն եւ Չինաստան դիւանագիտական աշխատանքներ կը տանին՝ բարելաւելու համար յարաբերութիւնները իրենց միջեւ։ Ճափոնի նոր վարչապետը՝ Ք. Թանաքա Սեպտեմբերի վերջերը Փեքին կը մեկնի, համաձայն լաւատեղեակ աղբիւրներու։

Նոյն աղբիւրներու համաձայն, արդէն իսկ համաձայնագիր մը մշակուած է երկու երկիրներու կողմէ։ Ծանօթ է, որ Փեքին կը գտնուէր Յուլիս 25էն Օգոստոս 3 Քոմէյթօ կուսակցութեան պարագլուխը՝ Թաքէյրի։ Այս վերջինը տեսակցութիւններ ունեցած էր չին վարիչներու հետ։

Համաձայնագիրը, որ 8 կէտերէ կը բաղկանայ եւ յաւելեալ երեք գաղտնի պարբերութիւններէ, իբրեւ միացեալ զեկոյց կը նախատեսուի հրապարակել Ճափոնի վարչապետին Փեքին այցելութեան առթիւ։

Երկու երկիրները նախ համաձայն են նկատելու, թէ պատերազմական վիճակը վերջ գտած է իրենց միջեւ։ Այս առթիւ կը ճշդուի, թէ Թոքիօ 1952ին արդէն իսկ խաղաղութեան դաշնագիր մը կնքած էր ազգայնական Չինաստանի հետ։

Համաձայնագրին երկրորդ կէտով Ճափոն կ'ընդունի, թէ Փեքին օրինաւոր միակ կառավարութիւնն է Չինաստանի համար։ Միեւնոյն ատեն երկու երկիրները դիւանագիտական յարաբերութիւններ կը հաստատեն իրենց միջեւ։ Ասոր կը հետեւի առեւտրական եւ այլ բնոյթի համաձայնագրերու կնքումը։

Գալով գաղտնի կէտերուն, անոնք կը վերաբերին Ֆորմոզի։ Թոքիօ պիտի խզէ իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները այս վերջինոյն հետ եւ, միեւնոյն ատեն, ան կ'ընդունի, թէ Ֆորմոզի «ազատագրումը» Փեքինի կողմէ չինական ներքին հարց մըն է։

Քաղաքական շրջանակներու տեսակէտով, Փեքին շատ ճկուն դիրք մը բռնած է Ճափոնի հանդէպ, քանի որ այս վերջինոյն հաստատած «ապահովութեան» դաշնագիրը Մ. Նահանգներու հետ, խոչընդոտ չի նկատեր մերձեցման։ Միեւնոյն ժամանակ հրաժարած է իր երկրորդ նախապայմանէն, որ կը պահանջէր Ճափոնի հրապարակային յայտարարութիւնը, թէ Ֆորմոզ Չինաստանի անբաժան մասն է։

Պարզ է, որ երկու երկիրներու մերձեցումով նոր կացութիւն մը պիտի ստեղծուի Ասիոյ մէջ։ Այս իմաստով մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ Թանաքայի մօտալուտ այցելութիւնը Փեքին։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՈՒԹՊՈԼԻ Եւրոպայի բաժակի հանդիպումները կը շարունակուին։ Լիոնի մէջ Մարսէյլի Օլէմփիքը Օի դէմ մէկ կէտով պարտութեան մատնեց Թորինոյի խումբը։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ նախկին նախարար Լուի Թէռնուարի եկայթը Միւնիխի ողբերգութեան առթիւ եւ ուր Իւ. Տէ. Էռ.ի երեսփոխանը Կոլտա Մէյրի վրայ կը ձգէր 11 Իսրայելացիներու սպանութեան ամբողջ պատասխանատուութիւնը բաւական աղմուկ հանած է գանազան շրջանակներու մէջ։ Փարիզի Իսրայէլի դեսպանատունը «նախատական եւ զզուելի» կը գտնէ աւելցնելով թէ նման յայտարարութիւնները կրնան միայն վարկաբեկել մարդ մը որ վերջերս Դամասկոսի մէջ կը խօսէր «Համաշխարհային Սիոնական դաւի» մասին եւ կը դատապարտէր «Սիոնականներէն գնուած ֆրանսական մամուլը»։

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ Արտաքին նախարարը Պոն ժամանեց երկօրեայ պաշտօնական այցելութեան համար։ Պատերազմէն ցայսօր առաջին անգամ է, որ լեհ նախարար մը Դաշնակցային Գերմանիա կ'այցելէ։ Բնականոն յարաբերութիւններու հաստատման ճամբուն վրայ կարգ մը վիճելի խնդիրներ կան, որոնք լուծման կը կարօտին։ Ասոնց շարքին է Լեհաստան բնակող Գերմանացիներու արտագաղթի հարցը։ Ցայսօր 34.000 Գերմանացիներ Դաշնակցային Գերմանիա գաղթած են Լեհաստանէ։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Ալ Նահար» թերթը կը հաղորդէ, թէ խորհրդային մասնագէտներ անգործածելի դարձուցած են կարգ մը կարեւոր զէնքեր՝ Եգիպտոսէն մեկնումի պահուն։ Այդ զէնքերը պէտք է յանձնուէին Եգիպտացիներուն։

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ համաձայնած է Չինաստանի ծախել 400.000էն 500.000 թոն հացահատիկ։

ԴԱՄԱՍԿՈՍ հաղորդեց, թէ Իսրայելեան օդանաւ մը վար առնուած է սահմանագլուխին վրայ։ Թել Ավիվ հերքեց։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ճամբաներու վրայ ինքնաշարժի արկածներու հետեւանքով անցեալ տարի մեռած են 55.000 հոգի։ Քննութիւնները ցոյց կուտան, թէ մեռածներուն առնուազն կէսը խմած վիճակի մէջ կը վարէին իրենց կառքերը։

ԼԱՏԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ընդհանուր բնակչութեան թիւը 300 միլիոն եղաւ։ Եթէ բնակչութեան աճի ներկայ թափը շարունակուի (2,9 տոկոս է այժմ), 2000ին վեց հարիւր միլիոնի պիտի հասնի շրջանի բնակչութեան ընդհանուր թիւը։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ կացութիւնը միշտ շփոթ է եւ ձերբակալութիւններ կը կատարուին միշտ։ Վերջերս բազմաթիւ լրագրողներ ձերբակալուեցան։ Մելէնի կառավարութեան գլխաւոր գործն է արդէն պայքարիլ անիշխանութեան դէմ եւ իրմէ չէ որ կարելի է ակնկալել սպասուած բարեփոխումները։ Ընդհ. ձեւով քաղաքական կուսակցութիւնները կ'ուզեն որ երկիրը ժողովրդավար իսկական վարչակարգ մը ունենայ։

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ

ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Սփիւռքի մահերը մանաւա՛նդ, չեն կրնար մեղ չմղել դառն խորհրդածութիւններու, որքան ալ ուզենք յուսատես ըլլալ և նահանջողական ոգի չցուցաբերել։ Բայց եւ այնպէս, ամէն անգամ որ Հայ մը փոս կ'իջնէ, բան մը կ'երթայ Հայութենէն ու երբ մեռնողը կը պատկանի մտաւորական, արդէն ամայացած ընտանիքին, դառնութիւնը կ'ըլլայ աւելի խոր։

Մեռելները կը շատնան ու թաղողները կը պակսին եւ կը հասնի պահը ուր Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին հազիւ կը լեցուի, վերջին հրաժեշտ մը տալու համար հայ մտաւորականին։

Այսպէս եղաւ Նշան Պէշիկթաշլեանի համար եւս, Զորեքշաբթի կէսօրէ վերջ երբ Հայոց եկեղեցին փութացած էին ողբացեալին գրչեղբայրները, բարեկամները, աշակերտները եւ զանազան կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները։ Արեւմտահայ գրիչ մը եւս կը պակսէր ու այդ էր ամէնէն կարեւորը։

Արարողութեան կը նախագահէր Կաթող. պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան, որ նաեւ արտասանեց միակ հրաժեշտի խօսքը (ողբացեալին փափաքին համաձայն, ոչ մէկ դամբանական խօսուեցաւ)։

Սերովբէ Արք. շեշտեց թէ դժուար է խօսիլ գրագէտի մը մասին վանդի անոր գործերն են իր լաւագոյն դամբանականը։ Նշան Պէշիկթաշլեան եղաւ սերունդի մը արժանաւոր ներկայացուցիչը երբ հասաւ Փարիզ, որ Եղեռնէն ետք դարձած էր, արտասահմանի մտաւորական եւ գրական կեդրոնը։ Իր կեանքը եղաւ իրական մտաւորականի մը կեանքը, ապրեցաւ դժուար պայմաններու մէջ բայց միշտ ստեղծագործեց։ Պարոնեանէն եւ Օտեանէն ետք թերեւս ամէնէն փայլուն մշակողը եղաւ երգիծական ճիւղին, որ իրեն ամէնէն աւելի սիրելի էր։ Պաշտամունք ունէր մեր գրականութեան ու մեր լեզուին հանդէպ եւ ուսուցիչ Նշան Պէշիկթաշլեան սերունդ մը հասցուց Փարիզի մէջ, որ իրեն կը պարտի այսօր իր գիտցած հայերէնը։ Կը բաժնուի այսօր մեզմէ խոր պարապ մը ձգելով արտասահմանի գրական աշխարհին մէջ։

Քիչ ետք, Վիլմոմպլի գերեզմանատան մէջ իր վերջին հանգիստը կը գտնէր Նշան Պէշիկթաշլեան ու իր դագաղը հող կ'իջնէր հայ քահանային վերջին աղօթքով։

Ընտանիքէն զատ հազիւ քանի մը հոգի եկած էին մինչեւ գերեզմանատուն, ուր փոս մը կ'աւելնար, ոչ թէ պարզապէս ֆրանսական գերեզմանատան մը մէջ, այլ՝ Սփիւռքի հայ կեանքին մէջ։ Երեւի այս գիտակցութիւնը չունեցան բոլոր անոնք որոնք բացակայ էին։

ԴԻՄՔԵՐ ՈՒ ԴԻՄՔԵՐ

ԱՐՄԷՆ ԱՐՄԷՆԵԱՆ

(Ցապաղած պարտք մը)

Արմէն Արմէնեան կը պատկանի բեմական գործիչներու այն մեծ փաղանգին, զոր Պոլիս ընծայ ըրկեց Կովկասի հայ թատրոնին։ Ադամեանէ, Ազնիւ Հրաչեայէ եւ Սիրանոյշէ ետք՝ որոնք իրենց բացառիկ տաղանդը գացեր էին ծաղկեցնել Կովկասի Հայութեան ծոցին մէջ՝ հայ բեմին մեծ աստղերը դառնալու համար քիչ յետոյ, Պոլիս անընդհատ Կովկաս տեղացուց նորանոր ուժեր, որոնք նոյնպէս սիւներ պիտի հանդիսանային հայ բեմին համար, Թրիացէն եւ Վրոյրէն սկսեալ մինչեւ Արմէնեան, չորք, որ պիտի գաղաթմանար, աւելի նոր օրերու, այն մեծ երրորդութեամբ, զոր Արուս Ոսկանեան, Վահրամ Փափազեան եւ Հրաչեայ Ներսէսեան պիտի կազմէին։

Արուեստագէտներու այդ մեծ հոյլին մէջ տարբեր պիտի ըլլար, սակայն Արմէնեանի գրաւած տեղը։ Ան դերասան մը չէր միայն, որ կ'երթար հերոսներ անձնաւորել, հայ բեմին վրայ եւ սրահներ մագնիսացնել իր խաղով, ինչպէս պիտի ընէին Ադամեանն ու Սիրանոյշը մեզմէ սերունդ մը առաջ, իսկ մեր օրերուն՝ Վահրամ Փափազեանն ու Հրաչեայ Ներսէսեանը։

Տարբեր պիտի ըլլար Արմէն Արմէնեանի բերած նպաստը հայ բեմին։

Մինչ ուրիշներ հայ բեմին էին եկեր իրենց բնածին ձիրքերը մարզելու այստեղ, անոր բացառիկ աստղերը դառնալէ առաջ, Արմէնեան կուգար իր կեանքը հայ թատրոնին նուիրել լուրջ պատրաստութենէ մը յետոյ։ Մխիթարեանց եւ Կեդրոնականի այս նախկին աշակերտը արուեստի մեծ ոստանները գացեր էր թափառիլ նախ իրենց խաղերուն մէջ տեսնելու համար մեծ վարպետները, որոնք Սառա Պեռնարն ու Տուզէն, Փօլ Մունէն եւ Մունէ Սիւլլին, Քոքլէնն ու Անթուանն էին, եւ անոնցմէ ոմանց չունչին տակ իսկ թօթափելու իր սկսնակութիւնը։

Այդտեղ կանդ պիտի չառնէր սակայն իր բացառիկ տեղը հայ բեմին համար։

Իր ձիրքերը մարզելէ յետոյ համաշխարհային վարպետներու անմիջական չունչին տակ, երբ ան կը դառնար Կովկաս իր բաժինն առանձնելու համար թատերական շարժման մէջ՝ իր գործունէութիւնը չսահմանափակեց միայն այս կամ այն խաղին իր մասնակցութեամբ։ Ան մարզեց եւ ուրիշները։ Հայ բեմին մեծ դերասաններէն շատերը նոյնպէս սերունդ հասցուցեր էին իրենց կողքին՝ մենտոր հանդիսանալով նոր ուժերու։ Արմէնեան դերուսոյցի իր պաշտօնը թատերախաղերու մէջ տեսակ մը առաքելութեան վերածեց։ Դեռ շատ առաջ մեծ անուններէն, որոնք բեմադիր դարձան հայ բեմին վրայ՝ Արմէնեան զայն ասպարէզի փոխակերպած էր արդէն։

Երբ մենք ճանչցանք զայն՝ դերասանն ու դերուսոյցը հաւասարապէս հասունցած էին իր մէջ։

Մենք զայն տեսանք ճիշդ այն օրերուն, երբ Կովկաս իր պարտքը հատուցանելու կուգար Պոլսոյ։ Օսմանեան Հիւրրիէթը, 1908 Յուլիսէն յետոյ, առիթ էր տուեր որ Թիֆլիզէն չորս հայ թատերախումբեր եռեւ եռեւ «փոխադարձ այցելութեան» գան պոլիս։ Այդ չորս խումբերուն մէջ ալ Պոլիս կ'ողջունէր իր մէկ զաւակը, Տիկին Սիրանոյշը իր իսկ խումբին մէջ՝ Զարիֆեան–Մանուէլեան խումբին մէջ Տիկին Արաքսը, Սեւումեան–Աւետեան խումբին մէջ Արամ Վրոյրը, իսկ Արմէնեան–Աբէլեանի հետ իր կազմած խումբով։

Աբէլեան – Արմէնեան խումբը Պոլիս ոտք կոխեց անոնցմէ բոլորէն առաջ՝ ինք քաղելով առաջին խանդավառութիւնը Վոսփորի ափերուն վրայ։ Ճիշդ է, անոնցմէ առաջ Վահրամ Փափազեանն էր եկեր, որ բացեր էր հայ թատրոնին դուռները իր Օթէլլոյով՝ աւետելով հանճարի մը յայտնութիւնը հայ բեմին վրայ, բայց ան բեմ էր եկեր սկսնակներու հետ, մինչ Աբէլեան – Արմէնեան կը ներկայանային արդէն տիպար խումբով մը, ու «Պատուի համար»ը, զոր բեմ հանեցին առաջին անգամ՝ Պոլիս այլեւս երբեք պիտի չմոռնար, ինչպէս եւ խումբին յաջորդ խաղերը։

Անձնապէս ա՛լ չհանդիպեցանք մենք Արմէնեանին։ Իր յետագայ գործունէութեան արձագանգն էր, որ այլեւս կը հասնէր մեզի, գործունէութիւն, որ հազուադէպ կերպով այդքան բեղնաւոր եղած է հայ բեմին վրայ։

Ծնած 1817ին Պոլիս եւ աչքերը փակած 1964ին Լենինական, դարու մը մօտեցող իր այդ երկար կեանքին մէջ, աւելի քան վեց տասնամեակ գործեց հայ բեմին վրայ՝ խաղեր բեմադրելով, դերեր խաղալով, բայց եւ սերունդներ հասցնելով հայ բեմին համար։ Ցանկը, որ կցուած է իր յիշատակներուն եւ ուր կ'երեւան թատերախաղերը, զորս բեմադրած է կամ որոնց մէջ դեր ստանձնած՝ խելքի պտոյտ կուտայ պարզապէս։ Յիշենք միայն որ իր անձնաւորած տիպարներէն ուշագրաւ դարձան Եակոն՝ Օթէլլոյի, Ֆրանցը՝ Աւազակներու, Օսվալտը՝ Ուրուականներու, Հարբակոնը՝ Ագահի, Եուստուսը՝ Ցիմարի, Շայլոկը՝ Վենետիկի վաճառականի, Ֆիլիփոն՝ Կրամոնայի վնադործի մէջ եւայլն։

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

ՀԱՅ ԱՐՁԱԿԻ ԾԱՂԿՈՒՄԸ

—O—

Ցարդ զգալի էր լուրջ ուսումնասիրութեան մը պակասը Հայաստանի մէջ՝ հայ հոգեւոր գրականութեան մասին։ Արդարեւ, անհրաժեշտ դարձած էր պարզաբանել եկեղեցական գրական արձակին տեսակները՝ վարքեր, վկայաբանութիւններ, պարականոններ, ինչպէս նաեւ ճշդել անոր ծագումը, ընկերային խորքը։ Այս նպատակին կը ծառայէ Մայիս Աւդալբէկեանի «Հայ դեղարուեստական արձակի սկզբնաւորումը» աշխատութիւնը, լոյս տեսած վերջերս Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիային կողմէ։

Հեղինակը եկեղեցական գրականութեան վերոյիշեալ տեսակները կը համարի հայ դեղարուեստական արձակի առաջին արտայայտութիւններէն մէկը, ճիշդ այնպէս, ինչպէս հայ բանաստեղծութիւնը սկզբնապէս ձեւաւորուած է իբրեւ հոգեւոր երգ, իսկ թատերական տարրը երեւան եկած է եկեղեցական արարողութիւններու եւ ծիսակատարութիւններու մէջ։ Ճշդենք անմիջապէս, որ այս տեսակէտին հետ կարելի է համաձայնիլ միայն այն պարագային, երբ գրական այդ սեռերուն ծագումը կապենք անոնց գրաւոր գոյութեան հետ, քանի որ հայ բանաստեղծութիւնը անկէ առաջ ապրած է ժողովրդական խօսքի, կենդանի զրոյցներու մէջ, իսկ թատերական տարրն ալ յարատեւած է հրապարակային թատերականացած խաղերու մէջ։

Միջնադարեան վարքերու եւ վկայութիւններու հիմնական միտումը կատարեալի դաստիարակութիւնն էր՝ Փիզիքական եւ հոգեւոր նահատակութիւններու օրինակով։ Վարքերը եւ վկայաբանութիւնները սուրբերու կամ սրբացած պատմական անձերու կենսագրութիւններն են՝ նահատակութեան յիշատակութեամբ։

Հեղինակը, ըստ տիպարներու, վարք – վկայաբանութիւնները կ'ենթարկէ հետեւալ խմբաւորումին. 1) Աստուածաշնչական սրբախօսութիւններ, 2) Ընդհանուր քրիստոնէական հայրերու վարք – վկայաբանութիւններ եւ 3) Հայ գործիչներու վարք–վկայաբանութիւններ։ Բոլոր վարքերու ընդհանրական գաղափարը հաւատքի դերադասումն է իրական կեանքէ։ Որով գլխաւոր հարցը զոհաբերութեան խնդիրն է։ Այդ զոհաբերութեան եղանակով ալ իրարմէ կը տարբերին վարքերն ու վկայաբանութիւնները։ Վարքի հերոսը պատկերացուած է իր ներքին պայքարով։ Վկայաբանութեան հերոսը ունի արտաքին թշնամիներ, որով կ'ենթարկուի ծանր տանջանքներու, «դադափարի համար Փիզիքապէս ոչնչանում է, մարտիրոսանում, նահատակւում՝ բարոյական յաղթանակ տանելով»։ Զարմանալի չէ, որ յետագային, երբ կործանած էր հայ պետականութիւնը, օրհասական պայքար կը մղուէր հաւատքի եւ ազգութեան գոյատեւումին համար, առաւելաբար տիրական կը դառնայ վկայաբանութիւնը։ Ասոր արտայայտութիւնն է Շուշանիկի վկայաբանութիւնը։ Վարքերու եւ վկայաբանութիւններու մէջ հեղինակը կը նկատէ նաեւ բանահիւսական տարբեր։ Առաւել կամ նուազ մանրամասնութեամբ կը վերլուծէ Յովսէփ Գեղեցիկի, Գրիգոր Սքանչելագործի, Յակոբ Մծբնացիի եւ ուրիշ սուրբերու վարքերը։ Հեղինակին կարծիքով, Փաւստոս Բիւզանդի « Պատմութեան » Դանիէլի հատուածը, Յակոբ Մծբնացիի նուիրուած գլուխը, Դանիէլի աշակերտներուն՝ Շաղիտայի եւ Եպիփանի դրուագները սուրական վարքերու « հայացած » արտայայտութիւններն են։ Բիւզանդի «Պատմութեան» Գրիգորի, Վրթանէսի, Ներսէսի եւ այլոց վարքերը հեղինակին տեսակէտով «հայ ինքնուրոյն վարքագրութեան առաջին նմոյշներն» են։

Հեղինակը շատ ճիշդ կերպով հայ վարքագրական սեռի առաջին ինքնուրոյն ստեղծագործութիւնը կը համարի Կորիւնի «Վարք Մաշտոց»ը։

Կրօնական գրականութեան պատկանող հետաքրքրական տեսակ են պարականոնները (ափոքրիֆ), որոնք քրիստոնեայ եկեղեցիի կողմէ սահմանուած գիրքերու շարքէն դուրս գործեր են։ Ասոնք հոգեւոր գիրքեր են՝ ստեղծուած ժողովուրդին կողմէ, ժողովրդական մեկնաբանութեամբ։ Ասոնցմէ վերլուծուած են հետեւեալները՝ «Գիրք Ադամայ», «Վասն ուետացն Սեթայ», «Այս է պատմութիւն որդւոցն Ադամայ Աբէլի եւ Կայէնի», «Քրիստոսը ներկարար» եւ «Պատմութիւն Ասանեթայ»։

Վ. ՍԱՖԱՐԵԱՆ

ՄԱՐԴԻԿ ԵՒ ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ

—0—

Այն վայրկեանին, երբ մարդ միջոցը կը գտնէ, որ ուրիշներ իրեն օգնեն, իրեն համար աշխատին, այն վայրկեանին, երբ մարդ իր սեփական պէտքերէն շատ աւելին կ'ունենայ, այն ատեն հաւասարութիւնը կը կորսուի, կ'աներեւութանայ եւ սեփականատիրութեան գէնքը կը տիրապետէ։ Մէկը ապրուստի համար քրտինք կը թափէ, չարաչար կ'աշխատի, միւսը կը հաճոյանայ, մէկը կը գրկուի, ուրիշ մը կը վայելէ։

Մինչ բնութեան դաշտերն ու անտառները կը ժպտին բոլորին, անդին՝ ստրկութիւնն ու թշուառութիւնը կ'աճին հասունցած բերքերուն հետ։

ԺԱՆ–ԺԱՔ ՌՈՒՍՕ

ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ
ԴԷՊԻ ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

Ե.

ԵՐԵԽԱՅ

—0—

Ծովափին կեանքը միօրինակ էր։ Բոլորը կամ լողանում էին, կամ ռեստորաններում խմում, կամ իրենց համար սէր էին հնարում եւ դեռ չճանաչած յանձնըւում իրար, որպէսզի լուսադէմին քնեն ու յաջորդ օրը կրկնեն նոյնը։

Շատերն էլ այս բոլորից ձանձրացած լեռներն էին փախչում։ Նրանք ատելութեամբ էին լցւում քաղաքակրթութեան դէմ այս հրաշալի պայմանների համար եւ որպէսզի նրանից վրէժ լուծեն՝ քնում էին վրանների տակ, օրերով չէին սափրւում եւ փորձում էին արմատիքներով սնուել։

Բայց դա էլ նրանց չէր փրկում։ Ծովափում ամէն ինչ ստեղծուած էր ժամանակը հանգիստ, անհոգ ու հաճելի անց կացնելու համար։ Եւ մարդկանց հէնց դա էր ձանձրացնում։

Այդ պատճառով էլ ամէն շնչին նորութիւն արեւի տակ յօրանջող ուղեղներն ու մարմինները անմիջապէս կլանում էին, դարձնում խրախճանութիւն ու հոլովում էին, հոլովում, հոլովում... Ծովափում օրերով խօսում էին հիպիների մասին, որոնք յայտնւում էին յանկարծակի, արտառոց կոչերով ու չնանում հէնց մօտակայ թփերի տակ։ Ծովափում խօսում էին Ֆրանսուհիների մասին, որոնք լողանում էին տղաների հետ մէկտեղ, մերկ մարմիններով։

Եթէ անգամ բոլոր թեմաները սպառւում էին, սկսում էին շրջուել իմ կողմը, որովհետեւ ես նրանց ճերմակ Ֆոնի վըրայ շատ էի տարբերւում սեւ աչքերով ու մազերով։ Նրանք տաք աւազի վրայ հնդկընկոյզ ծամելով շրջապատում էին ինձ եւ խնդրում էին, որ պատմեմ իմ երկրի մասին։ Բայց առաջին իսկ նախադասութիւնները հիասթափեցնում էին նրանց, որովհետեւ ես չէի պատմում մռնչացող վագրերի, կիսամերկ մարդկանց ու հում մսի դէզերի մասին։ Ես չէի էլ կարողանում բացատրել, թէ որտեղ է իմ երկիրը, որովհետեւ Արարատ լերան անունը նրանց տանում էր Թուրքիայի խորքերը, Մարտիրոս Սարեանը՝ Տրետեակովեան պատկերասրահ, իսկ Երեւանի տարիքը՝ միջին–ասիական անապատներ։ Ոչ, նրանց համար հետաքրքիր չէին մեր գործարանները, ռեստորաններն ու երկնաքերները։ Այդ բոլորը իրենց երկրում էլ կար, իրենք հէնց այդ բոլորից էին փախել։ Բայց նրանց պատկերացումները միանգամից փոխուեցին Հայերի մասին, երբ մի սարսափելի լուր ցնցեց ծովափը։ Մօտակայ քաղաքում մի պառաւ հայ կին իրեն նետել էր ծովը ու խեղդուել։ Հովեկների միապաղաղ կեանքի համար դա շատ հետաքրքիր նորութիւն էր։ Սկսեցին այդ մասին խօսել պարահանդէսներում, գիշերային խրախճանքներին, լողալու ժամանակ։ Դա մի թեմա էր, որ իւրաքանչիւրին հնարաւորութիւն էր տալիս ցուցադրելու իր գիտելիքները կեանքի, մահուան ու այլ վերացական, մշուշոտ բաների մասին։

Երեւի այդ կինը շատ է վախեցել մահից, — ասում էին ոմանք, — պառաւը չի ուզեցել դէմ առ դէմ, անկողնում հանդիպել նրան։

— Ծիծաղելի է այդպիսի մտքեր վերագրել մի թշուառ ծերունու, — օբիգինալ էին ձեւանում միւսները — նա ըստ երեւոյթին հարս ու կեսրոջ դժտութեան զոհ է։

— Գուցէ տարի՞քն է մղել նրան այդպիսի քայլի, — անսպասելիօրէն արցունքոտւում էին կանանց աչքերը, — կամ թերեւս անբուժելի հիւանդութիւնը։

— Հազիւ թէ։ Ասում են նա իննսուն տարեկան է եղել։ Դժուար է հասկանալ այդ տարիքի կանանց։

— Բոլոր դէպքերում յիմարութիւն է, — բաժակը դէպի շուրթերն էին տանում երիտասարդները։

Ես լուռ լսում էի բոլոր խօսակցութիւնները եւ ինձ թւում էր, թէ նրանցից իւրաքանչիւրը նորից սպանում է մեռած կնոջ մարմինը։ Ես նրան չէի ճանաչում։ Մենք երբեք չէինք հանդիպել իրար ու երբեք էլ չէինք հանդիպելու։ Բայց ինձ թւում էր, որ ես հինդ մատի պէս գիտեմ նրա կեանքը եւ կարող էի գրազ գալ, որ այդ կնոջ ինքնասպանութիւնը խոր, շատ աւելի խոր պատճառներ ունէր։ Դրա համար առաւօտեան, երբ լոյսը բացուեց, ես մեքենայ նստեցի, գնացի այդ փողոցը, գտայ այդ տունը, մտայ ղռնից ներս ու ասացի.

— Բարեւ ձեզ։

— Բարի եկաք, — ասաց մի տղամարդ, որ քառասուն օր չէր սափրուել։

— Բարի տեսանք, — ասաց մի կին, որ ոտքից–գլուխ սեւ էր հագել։

— Բոնժուր, — ասաց մի փոքրիկ աղջիկ, որը զարմանքից պլշած աչքեր ունէր։

ԳՐԻԳՈՐ ՋԱՆԻԿԵԱՆ

(5 – Շար.)

ՃԱՓՈՆԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՈՒԺԸ ԱՍԻՈՅ ՄԷՋ

Աննախընթաց թափով մը, որ զարմանալի կը թուի առաջին ակնարկով, Ճափոն տնտեսական կայսրութիւն մը հաստատած է հարաւ–արեւելեան Ասիոյ մէջ։ Եւ դժուար թէ՝ կարելի դառնայ վերջ տալ այդ «կայսրութեան»։

Արդարեւ, ինչպէս ցոյց կուտան տուեալները, Ճափոնի տնտեսական ցանցը ամուր տարածուած է իր շուրջի երկիրներուն վրայ, բացի, անշուշտ, Չինաստանէ։

Կայ այն կարծիքը, թէ Ճափոն շատ աւելի պէտք ունի այդ երկիրներուն, քան այս վերջինները իրեն։ Ասիկա այնքան ալ ճիշդ չէ, քանի որ Թոքիօ աստիճանաբար կ'ընդլայնէ իր բնական աղբիւրներու կեդրոնները, ինչպէս նաեւ իր շուկաները։

Ժամանակաշրջանի մը մէջ, երբ տնտեսական ուժը աւելի դերակշիռ դեր կը գրաւէ քան ռազմականը, Ճափոն այդ գետնի վրայ լուրջ մրցակից չունի Ասիոյ հարաւ–արեւելքը։

Անոր արտադրած պողպատը կը գործածուի շրջանի գրեթէ բոլոր շինութիւններուն մէջ, անոր ինքնաշարժերն եւ մոթոսիքլէթները կ'երթեւեկեն բոլոր ճամբաներու վրայ, անոր նաւերը տեղ կը գրաւեն շրջանի նաւահանգիստներուն մէջ, իսկ անոր ծանուցումներն ու ձայնասփիւռները կենդանութիւն կուտան տեղական մամուլին եւ քաղաքներու գիշերային լուսաւորումին։

Հարաւ–արեւել. Ասիոյ մէջ Ճափոնի գլխաւոր մրցակիցն է Ամերիկան։ Այսուհանդերձ, այս վերջինոյն զինուորական ներկայութիւնը աստիճանաբար անհետանալու վրայ է, իսկ ինչ կը վերաբերի անոր տնտեսական ներկայութեան՝ Ճափոնի բաղդատմամբ, աննշան կը թուի ըլլալ։

Խորհ. Միութիւնն ու Հասարակաց Շուկան մրցակից չեն Ճափոնի, գալով Չինաստանի, միակ երկիրը որ կրնայ լուրջ մրցակից դառնալ անոր, դեռ առնուազն տասը տարիով ետ կը մնայ անկէ։

Փաստ է, որ Ասիոյ հարաւ–արեւելեան երկիրները մտահոգ աչքով կը դիտեն Թոքիոյի տնտեսական ուժին տարածումը, այսուհանդերձ փաստ է նաեւ այն, որ բոլորն ալ կը ձգտին ապահովել անոր տնտեսական օժանդակութիւնը։ Այսպէս է, որ «Ասիոյ Նոր Հրեաները» որակուած Ճափոնցիները, ուրախութեամբ կը դիմաւորուին այդ երկիրներու ղեկավարներուն եւ առեւտրական շրջանակներուն կողմէ։

Ճափոն Ասիոյ հում նիւթերը կը գնէ եւ յատուկ ճիգ կը թափէ, որպէսզի կարելի եղածին չափ երկար ժամանակով Ասիոյ հում նիւթերը տեղ գտնեն Ճափոնի գործատուներուն մէջ։ Նոյնիսկ Ինտոնեզիոյ քարիւղը, որ ամերիկեան ընկերութիւններու հակակշիռին տակ կը գտնուի, մեծ մասամբ կը սպառի Ճափոնի մէջ։

1960ին, Ճափոնի արտածումներուն մէկ երրորդը, Հարաւային Քորէայէն մինչեւ Պիրմա, այսինքն հարաւային–արեւելեան Ասիոյ ոչ–համայնավար երկիրներու բաժին ինկած է։ 1970ին այդ թիւը մէկ–չորրորդի համեմատութեան հասաւ, իսկ համաձայն ձեռք ձգուած տուեալներուն, 1980ին, այդ տոկոսը պիտի իջնէ մէկ–հինգերորդի։

Այսուհանդերձ, շնորհիւ շրջանի տնտեսական յառաջդիմութեան, Ճափոնի բաժին ինկած շուկայի չափը 1960ի 14 տոկոսէն 26 տոկոսի բարձրացաւ 1970ին։ 1980ին այդ տոկոսը 40,5 առ հարիւրի պիտի հասնի։ Միւս կողմէ, Ճափոնի ներածումներու տոկոսը, շրջանի երկիրներէն, 1960ի 20 տոկոսէն 15 առ հարիւրի իջաւ 1970ին։ Իսկ 1980ին՝ ան 13,6 առ հարիւր պիտի ըլլայ։

Ասիկա կը նշանակէ, թէ Ճափոն իր հում նիւթի աղբիւրներու կեդրոնները կ'ընդլայնէ, միշտ կարեւոր տեղ մը վերապահելով հարաւ–արեւելեան Ասիոյ։ Այս ձեւով ան տնտեսական գլխաւոր ուժն է Ասիոյ այդ շրջանին մէջ։

Թ. Ա. Թ.

ՀՈԳԵԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԸՍՏ ՏԱՐԻՔԻ

Հոգեբանութիւնը ըստ տարիքի հասկնալու համար օգտակար կը նկատենք խօսիլ նախ եւ առաջ մարդոց ծագումին մասին, քանի որ մարդոց ամբողջ պատմութիւնը ձեւով մը կրկնութիւն մըն է՝ մարմնական եւ հոգեկան տեսակէտէ մարդուն կազմութեան մէջ։ Կ'ուզենք խօսիլ հոգեկան հարցերու մասին միայն, որոնք մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնեն։

Իրողութիւն է, որ մարդը կապիկի մէկ տեսակն է, բարեշրջուած ժամանակի ընթացքին։ Կապիկին փոխակերպումը մարդու տեղի ունեցած է Հիմալայի սարահարթին վրայ, տաք եւ խոնաւ կլիմայի մը եւ մեծ բարգաւաճման պայմաններու մէջ։ Օդը ցրտելով՝ բազմաթիւ կապիկներ մեռած են, ուրիշներ գաղթած եւ փոքր մաս մըն ալ փորձած է յարմարիլ պայմաններուն։ Ստեղծած են պատսպարաններ, մթերած են պաշարներ, սկսած են օգտագործել գործիքներ եւ հետզհետէ անոնց մարմնին մէջ ջղային բջիջներու խումբ մը փոփոխութեան ենթարկուելով ղեկավարած է ձեռքն ու գործիքը։ Այս ձեւով խթանուած է ուղեղին զարգացումը՝ նպաստելով մարմնին զարգացման եւ բարեշրջման, հնարաւորութիւն տալով դառնալու, խորհելու։ Ժամանակի ընթացքին ձեռք ձգուած այս յաջողութիւնները փոխանցուած են ծննդական ազդակներու միջոցով։ Ասոնց հիմը կը կազմէ ջղային դրութեան եւ ներծոր գեղձերու զարգացումը։

Մարդկային սաղմի զարգացման առաջին շրջանին իսկ կը զարգանան ջղային դրութիւնն ու ներծոր գեղձերը, որոնք երախաներուն մօտ շատ աւելի ցայտուն են, բաղդատմամբ ուրիշ գործարաններու։ Մինչեւ տասը ամիս, երախան կը սկսի յարմարիլ արտաքին միջավայրին։ Այս ժամանակաշրջանին երեւան կուգան զգայարաններու գործարանները եւ կը տեսնուին երկիւղի, բարկութեան եւ ուրախութեան նշաններ։ Վեց ամսու եղած ատեն կը սկսի վահանագեղձի արտածումը եւ երախան հոգեկան արտայայտութիւններ կ'ունենայ, կը սկսի ժպտիլ, կը ջանայ խօսիլ։ Տասը ամիսէն մինչեւ երկուքուկէս տարեկանին ներծոր գեղձերէն մէկը (թիմուս) արագ զարգացում մը կ'արձանագրէ, երախան կը սկսի մինակը խաղալ, առարկաներ բռնել, կը զարգանայ անոր սեփականատիրական բնազդը, ուշադրութիւնը կ'աւելնայ, ինչպէս նաեւ անոր անձնասիրութեան տրամադրութիւնը։

Երկրորդ երախայութեան (երկուքուկէսէն հինգ տարեկան) ընթացքին, երախան կը սկսի կիսանկախ դառնալ ու խաղալ, ինքնասիրութիւնը կը շարունակէ զարգանալ՝ ուզելով արժեցնել իր անձնաւորութիւնը։ Այս ժամանակաշրջանին կարելի է մշակել հոգեկան որոշ յատկանիշներ, օրինակ՝ քաջութիւնը։ Մեր ճիգին մէջ յաջողելու համար պէտք է շահինք երախային վստահութիւնը։ Երախաները չափահասներէն տարբեր հոգեբանութիւն ունին։ Ոմանք դիւրին կը յարմարին շրջակայ միջավայրին, ուրիշներ աւելի դժուար, շատեր նոյնիսկ կը դառնան ըմբոստ։

Կը հանդիպինք բազմատեսակ բնաւորութիւններու՝ մելամաղձոտ, անհաւասարակշիռ, պաղարիւն։ Ոմանք մեծ շահագրգռութիւն ցոյց կուտան շրջակայ միջավայրին հանդէպ եւ պէտք է գոհացնել անոնց հետաքրքրութիւնը։

Երախան պէտք չէ խաբել, խաբուած երախայ մը ցմիշտ կը կորսնցնէ վստահութիւնը դաստիարակին, ծնողքին եւ բոլորին հանդէպ։ Պատանեկութիւնը, որ երախայութեան եւ չափահասութեան մէջտեղ գտնուող տարիքն է, ուսման, դաստիարակութեան եւ աստիճանաբար անկախութիւն ձեռք ձգելու շրջանն է։ Մտաւորական զարգացումը հնարաւորութիւն կը ստեղծէ հասկնալու արժէքները, գաղափարներն ու իտէալները։ Կը կազմաւորուի անհատականութիւնը։ Հետզհետէ կը կազմուին մտածողութիւնը, կամքն ու ճաշակները։ Մտաւոր զարգացումի ժամանակաշրջանը ամէնէն երկարն է, երբ երիտասարդները հոգեկան խոր բարեփոխումներ կ'ունենան, երախայութեան պատկերը կ'անհետանայ, կը սկսի վէճը ծնողքին եւ շրջապատին հետ, 15 տարեկանին, սովորաբար, տագնապալի շրջան մը կ'անցընեն, երբ մտաւոր արտադրութիւնը կը նուազի. մտայոյզ շրջան մըն է այս, սակայն ժամանակի ընթացքին կեանքը կը դառնայ ներդաշնակ եւ լայն դաստիարակութեան մը պարագային՝ ան կ'ընթանայ դէպի յառաջդիմութիւն։ Ան պէտք է պաշտպանուի եւ ոչ թէ լքուի, նոյնիսկ եթէ ծնողքին հանդէպ անտարբեր ձգտում մը ունենայ։ Աշխատանքի սէրը պէտք է հիմը դառնայ դաստիարակութեան ու հոս անձնական օրինակը մեծ դեր կը խաղայ։

ԲԺ. Գ. ԲԱՄՊՈՒՔՃԵԱՆ

«Նոր Կեանք»

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԲԵՐՔԱՀԱՒԱՔ ԵՒ ԿԵՐԻ ԱՄԲԱՐՈՒՄ

Շրջաններու մեծ մասին մէջ արագ թափով եւ լաւ կազմակերպուած ձեւով սկսած են բերքահաւաքի եւ կենդանիներու կերի ամբարումին աշխատանքները։ Ախուրեանի, Անիի, Հոկտեմբերեանի, Արթիկի, Նոյեմբերեանի, Իջեւանի եւ այլ շրջաններու մէջ գործին յաջողութեան նպաստեցին թեքնիք նոր միջոցներու կիրարկումը, ինչպէս նաեւ նիւթական վարձատրութեան հեռանկարը։ Վերոյիշեալ շրջաններու բերքը առանց կորուստի հաւաքուած է եւ բոլորն ալ յաջողած են կատարել հացահատիկի վաճառքի իրենց պարտականութիւնը։

Ցայսօր խոտի ամբարման ծրագիրը իրագործած են 11 շրջաններ։

Այսուհանդերձ, ընդհանուր պատկերը գոհացուցիչ կարելի չէ համարել։ «Սով. Հայաստան» իր Սեպտեմբեր 6ի խմբագրականին մէջ կը ճշդէ, թէ մինչեւ Օգոստոսի վերջ հացահատիկին 40 տոկոսը, դեռ չէր հնձուած, հակառակ այն իրողութեան, որ անոր մէկ մասը շատոնց հասունցած է։

Ընդհանուր առմամբ անբաւարար է նաեւ կերի ամբարումին ներկայացուցած պատկերը։ Այսպէս՝ Օգոստոս 28ի հաշուով խոտի ամբարումին ծրագիրը իրագործուած է 83,3 տոկոսով, սիլոսի պատրաստութեան առաջադրութիւնը՝ 30,7 եւ խոտալիւրինը՝ 37,7 տոկոսով։ Երեքն ալ կը ծառայեն իբրեւ ձմեռուան կեր ընտանի անասուններու։

«Սով. Հայաստան» կը յիշեցնէ այս առթիւ, թէ աշնան եղանակները միշտ անկայուն եղած են եւ գործի յապաղումի պարագային «կը ստեղծուին լուրջ բարդութիւններ, որոնք կարող են ծանր հետեւանքներ ունենալ»։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (156)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Առանց փարայի կրնա՞նք ստորագրութիւն հաւաքել... քեզի ամէն բան բացատրած եմ առաջուընէ... զարմանալի մարդ ես, անանկ մը կը խօսիս, որ իբր թէ բանէ մը տեղեկութիւն չունիս... քեզի մէկիկ մէկիկ չըսի՞, որ ստակ պէտք է եւ թէ քու այդ ստակը ինչ բանի պիտի գործածեմ։

— Այո, բայց անգամ մը տուինք դրամը։

— Անոնք ալ անգամ մը ստորագրեցին... հիմա քանի որ նորէն պիտի ստորագրեն, պէտք է իրենց համար նորէն ծախք ընենք, ասիկա շատ բնական բան է։

— Էօյլէ խա, էօյլէ խա, — հաստատեց Ճանիկի քով նստողը, որ մինչեւ այն ատեն լուռ նստած էր։

Ճանիկ այդ մարդուն դարձաւ եւ ժպտուն դէմքով մը ըսաւ.

— Մեր վարժապետը շատ աղէկ տղայ է, ամմա քիչ մը միամիտ է, գործնական ոգի չունի։

— Բայց եղբայր, ես հիմա կրկին 3–400 ղրուշ փարա՞ պիտի տամ, — գոչեց Թորգոմ։

— Բնականաբար...

— Քեզի բան մը ըսե՞մ, այդ հանրագրութենէն ես հրաժարեցայ...

— Այդ ալ քու գիտնալիք բանդ է։

— Միայն թէ եղած վնասը կէս առ կէս բաժնենք։

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզես, — հարցուց Ճանիկ զարմացած։

— Քեզի 350 ղրուշ չտուի՞...

— Այո, տուիր։

— Այդ գումարին գոնէ կէսը ինծի վերադարձուր։

Ճանիկի կողմէ մեծաձայն քահ–քահ մը պատասխանեց այս խօսքին։

— Ինչո՞ւ կը ծիծաղիս, — հարցուց ուսուցիչը։

Ճանիկ տակաւին կարող չէր իր ծիծաղը զսպել, խնդալով հանդերձ, պոռաց սպասաւորին.

— Ալեքօ, շու շիշէի տոլտուր։

Յետոյ երբ հանդարտեցաւ՝ Թորգոմին դարձաւ եւ ըսաւ.

— Իրաւ շատ թուհաֆ մարդ ես եղեր։

— Ինչո՞ւ համար...

— Հիմա ինէ 175 ղրո՞ւշ կ'ուզես կոր...

— Կարծեմ նոյնիսկ ամբողջ գումարը պահանջելու իրաւունք ունիմ, քանի որ գործ մը չէ տեսնուած։

— Ժամ մըն է քեզի բացատրեցի եղածը... գործը շատ աղէկ տեսնուած է, միայն թէ յետոյ անակնկալ կերպով խանգարուած է։

— Ասիկա իմ գիտնալիք բանս չէ։

— Կ'ուզես գիտցիր, կ'ուզես մի գիտնար։

— Ես դրամս ետ կը պահանջեմ։

— Դուն սըտեղէն մէճիտիէ մը կրնա՞ս տալ հիմա։

— Կատակի ժամանակ չէ, — գոչեց Թորգոմ բարկութենէն կարմրած։

— Կատակ չեմ ըներ կոր, լուրջ կը խօսիմ։ Սըկէ մէճիտիէ մը տուր, սա օղիին հաշիւները մաքրենք... ողորմութիւն չեմ ուզեր կոր, պէ՛, վաղը միւս օր կը վերադարձնեմ... Ալեքօ, շիշէի տոլտուր։

Ուսուցիչը հասկցաւ, որ անօգուտ էր այդ դժնդակ տեսարանը շարունակել։ Սրտմտած ոտքի ելաւ ու առաւ քալեց, միտքը դնելով անգամ մըն ալ բարեւ չտալու Ճանիկին, մինչ այդ վերջինը զուարթ ձայնով մը կը պոռար ետեւէն.

— Վարժապետ, նորէն տեսնուինք։

Ի.

Մեր ընթերցողները բաւական երկար ատեն պտըտեցուցինք տարաբախտ Պր. Թորգոմի հետ եւ անկեղծօրէն ջանացինք, որ իր հանրագրութիւնը, որուն վրայ այնքան յոյսեր դրած էր, յաջողութեամբ պսակուէր եւ սակայն Մեռոնըղ Ճանիկի միջամտութիւնը ամէն բան խանգարեց։

Հարկ է ըսել, որ Ճանիկ եւ ոչ մէկ ստորագրութիւն դնել տուած էր հանրագրութեան ներքեւ եւ ինքն էր, որ պատռած ու մէկ կողմ նետած էր զայն միամիտ ուսուցչէն 350 ղրուշ շորթելէ ետքը։ Իրաւ է, որ այդ դրամը օգուտ մը չէր ըրած իրեն եւ անոր մեծագոյն մասը, եթէ ոչ ամբողջութիւնը, կորսնցուցած էր թղթախաղի մէջ, որուն անդարմանալի մոլին էր այդ բախտախնդիր մարդը։

Հիմա կարծէք ժամանակը հասած է, որ դառնանք մեր իրական պատմութեան միւս գլխաւոր դերակատարներուն, որոնց հետքը կորսնցուցինք ժամանակէ մը ի վեր։

Տիկին Սաթէն, Մարգար էֆէնտիի կինը, յորմէհետէ ամուսինը Բ. գիւղի Առժամեայ Թաղական Խորհուրդին ատենապետը հռչակուած էր, փառքի գագաթնակէտը կը գտնուէր։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

Այրի Տիկին Վարդուհի Լէյլէկեան (Աղեքսանդրիա), Տէր եւ Տիկին Սուրէն Գործունեան եւ զաւակը (Փարիզ), Տէր եւ Տիկ. Գուրգէն Գործունեան և զաւակները (Փարիզ), Պր. Գուրգէն Տէր–Ղեւոնդեան (Աղեքսանդրիա), Պր. Սապպաղեան Պերճ (Հալէպ), Պր. Տէր–Ղեւոնդեան Հայկ եւ ընտանիք (Քալիֆորնիա), Պր. Տէր–Ղեւոնդեան Երուանդ (Պրիւսէլ), Պր. Թէոտոր Լէյլէկեան (Քարաքաս), Պր. Լէյլէկեան Գրիգոր եւ ընտանիք (Աղեքսանդրիա), Պր. Լէյլէկեան Լեւոն եւ ընտանիք (Աղեքսանդրիա), զօրավար Գարամանուկեան եւ Տիկին (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Արամ Տէր–Ղեւոնդեան (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Զօհրապ Մատղաչեան, Պալոյեան ընտանիք (Պէյրութ), եւ բոլոր ընտանեկան պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց զաւկին, եղբօր, քեռայրին, զարմիկին, եղբօրորդւոյն եւ ազգականին՝

ՏԻՐԱՆ ԹՈՐՈՍ ԼԷՅԼԷԿԵԱՆԻ

մահը որ պատահեցաւ Սեպտեմբեր 11ին Աղեքսանդրիա (Եգիպտոս) 47 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Աղեքսանդրիոյ եկեղեցին եւ մարմինը ամփոփուած ընտանեկան դամբարանը:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Թօփուզեան ընտանիքը իրենց քեռայրին յիշատակին 100 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

×

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Միթէվէլեան 200 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի:

×

Պր. Կարպիս Գապատայեան հայերէնի իր ուսուցիչին ի յիշատակ, 500 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Այս Կիրակի Խաչվերաց եւ տօն Ս. Խաչ եկեղեցւոյ: Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10.30ին:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ
ԵՒ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Սէն–Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ՝ Խաչվերացի տօնին առիթով Կիրակի (17 Սեպտ.) տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր պատարագ եւ մատաղօրհնութիւն:

Արարողութեանց կը նախագահէ եւ կը քարոզէ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

կը պատարագէ՝

Տէր Շահան Քհնյ. Տէտէեան

Մատաղօրհնութեան նուէրները կարելի է ղրկել եկեղեցւոյ Օժանդակ Տիկնանց Միութեան վարչութեան:

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ
ԵՒ ՃԱՇ ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Հայ Մշակոյթի Տան Տիկնանց Օժանդակ Միութիւնը, մատաղօրհնութեան արարողութենէ մը վերջ, ճաշ մը պիտի տայ Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, Սեպտեմբեր 24ին, ի պատիւ

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ

եւ տեղւոյն եկեղեցւոյ բարերարներուն:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

73, avenue Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les-Gonesse

Հայ քոյրերու գիշերօթիկ եւ փոքրիկներու կառտըռի վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են 1972 – 73 տարեշրջանին համար:

Պայմաններու եւ մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր վարժարանի վարչութեան: Հեռաձայն 985–01–79:

×

Առնուվիլի Ա. Յ. Հայ Քոյրերը 1972–1973 տարեշրջանին Չորեքշաբթի օրերը՝ առաւօտուն եւ կէսօրէ վերջ, մասնաւոր հայերէնի դասաւանդութիւն մը ունին:

Կը հրաւիրուին հայ ծնողքները ղրկելու իրենց զաւակները, որպէսզի անոնք սորվին մեր մայրենի լեզուն:

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը 23 Սեպտեմբեր, Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Գասպար Իփէկեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Շատ կարեւոր օրակարգ:

×

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան Կոմիտէն ընդհ. ընկ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի ընկերները այս Ուրբաթ (Սեպտ. 15), ժամը 20.30ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է Պր. Եսայեան Փիլիպպոսէ 50 Ֆր. փոխան ծաղկեպսակի Ազատի Բոտոյեանի (Ալֆորվիլ) եւ Նիկողոս Նիկողոսեանի մահուան առթիւ:

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն շնորհակալութեամբ ստացած է ընկեր Յ. Կօշկակարեանէ 50 Ֆր. փոխան ծաղկեպսակի ընկեր Չիլինկիրեանի մահուան տխուր առթիւ (Ռոման):

ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

Շամփանելի եւ Արարայի ճակատամարտներու տարեդարձին առթիւ, Հայաստանի Սուրի կոմիտէն պիտի արծարծէ Անծանօթ Զինուորին բոցը, Շաբաթ (Սեպտ. 16) ժամը 18.30ին:

Հաւաքուիլ ժամը 17.30ին Պալզաք – Շան զ'Էլիզէի անկիւնը: Կիները կը հրաւիրուին ուղղակի Էթուալի հրապարակը երթալ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հայ կին մը երախաներ պահելու համար օրուան ընթացքին: Գրել՝

M. KATCHIKIAN
83, Ave. Félix-Faure — Paris (15e)

կամ հեռաձայնել ժամը 11էն 12.30 եւ 15էն 18.30.—

887–52–00
Poste 525

Soirée Dansante

Organisée par le Groupe d'Asnières du Nor Séround, Samedi, 16 Septembre à partir de 20 heures

MAISON DE LA CULTURE
11, Rue Henri Poincaré — Asnières
(Place 4 Routes, Terminus de la ligne 135)

ԽԱՉՎԵՐԱՑ
ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի Խաչվերացի տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի: Խաչհանդիստ յաւարտ պատարագի, ինչպէս նաեւ մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն, հոգելոյս Տ. Եսայի խաչակիր Քհնյ. Ալթունեանի վախճանման 8րդ տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն եկեղեցւոյն վաստակաւոր հոգեւոր հովիւին յիշատակը յարգող հաւատացեալներուն:

×

ԼԻՈՆ — Ս. ՅԱԿՈԲ

Այս Կիրակի, Խաչվերացի տօնին առթիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ, իսկ յաւարտ պատարագի Թափօր – Անդաստան:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Դաւիթ Ծ. Վրդ. Սահակեան:

Պատարագը կ'երգէ Կոմիտաս երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պր. Օֆլազի, երգեհոնի ընկերակցութեամբ Օր. Պ. Գապաղճեանի:

×

Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի, 17 Սեպտ. տօն է Վերացման Ս. Խաչի (Խաչվերաց):

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ: Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին: Պատարագ 10.30ին երեկոյեան ժամը 4ին կը կատարուի Խաչվերացի մեծահանդէս ժամերգութիւն եւ Թափօր–Անդաստան:

×

Երկուշաբթի, 18 Սեպտ. Յիշատակ է Մեռելոց: Նոյն եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին կը մատուցուի պատարագ, եւ յաւարտ պատարագի պիտի կատարուի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ
ՊՈՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ

Կապոյտ Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղին միօրեայ դպրոցին հայերէնի դասընթացքները պիտի վերսկսին 14 Սեպտ.ին,

Արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան 1 Սեպտ. Ուրբաթէն սկսեալ մինչեւ 12 Սեպտ. ամէն օր բացի Կիրակիէ, ժամը 9.30էն 11 եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

Պոմոնի եւ շրջակայքի ծնողքները ջերմօրէն կը հրաւիրուին, ամէն Հինգշաբթի կանոնաւորապէս առաջնորդել իրենց սիրասուն փոքրիկները Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ սրահը ուր մեր Մեծասքանչ լեզուին գիրը, երգն ու ոգին կը սպասեն իրենց:

×

ՎԱԼԱՆՍ

Հայ Առաքելական Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութիւնը կը յայտարարէ թէ Հինգշաբթիի հայերէնի ու կրօնական դասընթացքները տեղի պիտի ունենան այսուհետեւ Չորեքշաբթի օրերը ժամը 8,30էն սկսեալ մինչեւ 11.30:

Վերարացման արձանագրութիւնները տեղի պիտի ունենան Դաւիթեան սրահը Չորեքշաբթի Սեպտ. 13ին, Տէր Նարեկ քահանայի մօտ:

Կը խնդրուի գաղութի բոլոր ծնողքներէն անխտիր, բարի ըլլալ առաջնորդել իրենց փոքրիկները Դաւիթեան սրահը՝ 6, Ալէ ժօլլան, Պուր–լէ–Վալանս:

×

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼ

Մարսէյլի Ս. Սահակ–Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան վարչութեան հովանաւորած հայերէնի դասընթացքները կը սկսին Երեքշաբթի, Սեպտ. 19ին:

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան հետեւեալ ձեւով.— Ամէն Երեքշաբթի ժամը 17.30 – 19.30: Իսկ Չորեքշաբթի օրերն ալ, ժամը 9–12 եւ 14–18 Բարեգործականի Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ, 7, Ռիւ Փափէր:

Արձանագրութեան համար դիմել ուսուցչուհի Տիկին Հ. Պօղոսեանի կամ քարտուղարութեան, վերոյիշեալ ժամերուն:

×

ՎԻԷՆ

Վիէնի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին միօրեայ դպրոցին հայերէնի դասընթացքները պիտի վերսկսին Հոկտեմբեր 7ին, Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Հ. Յ. Դ. Գասպար Իփէկեան ակումբին մէջ:

Վիէնի ծնողքներէն ջերմօրէն կը խնդրուի իրենց փոքրիկները ուղարկել Կապոյտ Խաչի դպրոցը: Ուսուցչուհին է Տիկին Տէր–Յարութիւնեան:

×

ՇԱՒԻԼ

Հայերէնի դասընթացքները կը սկսին Չորեքշաբթի օր, Սեպտեմբեր 20ին:

×

ՊՈՒԼ. ՕՏՕ

Մարսէյլ Պուլ. Օտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը եւ Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը կը տեղեկացնեն յարգելի հայ ծնողքներու թէ դպրոցի 1972–1973 տարեշրջանի դասաւանդութիւնները կը սկսին Չորեքշաբթի 20 Սեպտ. կէսօրէ վերջ ժամը 15ին եկեղեցիին մէջ:

Կը դասաւանդէ տեղւոյն հոգեւոր հովիւ Տէր Նշան քահանայ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԸ

Կը կազմակերպէ Ուրբաթ 22 Սեպտեմբեր ժամը 21ին, Պոմոնի սրահին մէջ

դասախօսութիւն մը՝

ՀԱՅ ՎԱՆԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՊԱՍՏԸ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻՆ

Կը խօսի ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ
(Անթիլիասի Դպրեվանքի Տեսուչ)

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԾԱԽՈՒ Է

Մեծաքանակի եւ կէս–մեծաքանակի խանութ մը՝

Bonneterie — Confection — Lingerie

Փարիզ, Ռիւ Թիւրպիկօ, առեւտրական կեդրոնը:

Հեռաձայնել 272–95–65

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պօրկոմ Սարգիսեան, որմէ լուր չկայ հայրենական պատերազմէն ի վեր: Զինքը կը փնտռեն իր եօթը եղբայրները՝ Խաչիկ, Եղուշ, Արտաշ եւայլն, որոնք Երեւան կը բնակին եւ Պ. Հայրիկ Բարսիկեան:

×

Կարապետ Պալասանեան, հայրը՝ Լեւոն, ինք շուրջ 60 տարեկան է, զինքը կը փնտռեն իր եղբայրը՝ Մկրտիչ եւ քոյրը՝ Գայեանէ Ալեքսանեան եւ անոր զաւակը՝ Անդրանիկ:

Լուր ունեցողներէն գրել.

Mr Mildonian
58, Ave. de Choisy — Paris (13)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՎԱԼԱՆՍ.— Դաշնակցութեան օրը կը տօնուի 21 Հոկտ. Շաբաթ իրիկուն:

ՏԱՐԻՈՅՆ ՎԵՐՋԻՆ
ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ՊԵԼՃԻՍԱ

ՍԵՊՏ. 23էն 24

ՄԵԿՆՈՒՄ Շաբաթ Սեպտ. 23: Հաւաքուիլ ժամը 7.30ին Մեթրօ Շաթօ–տը Վէնսէն, Քաֆէ Թերմինիւսի առջեւ եւ 8ին Կառ տիւ Նոռ, Քաֆէ Քիւրվէօր:

Մեկնում ժամը 8.15ին դէպի Օսթանտ հիւսիսի կառուղիէն: Ճաշ ճամբու ընթացքին եւ ժամանում Օսթանտ, ապա մեկնում դէպի Պրիւժ, քաղաքի այցելութիւն եւ շրջունակութիւն դէպի՝ Կանտ, ուրկէ ժամանում Պրիւսէլ եւ տեղաւորում Շեռս պանդոկը: Իրիկունը՝ ազատ: Կիրակի քաղաքի այցելութիւն, ցերեկուան ճաշ՝ պանդոկը եւ մեկնում դէպի Ուաթերլօ: Վերադարձ դէպի Փարիզ եւ ժամանում ժամը 22ի ատենները:

Մասնակցութիւն 119 Ֆր. կանխավճար՝ 50, մնացեալը վճարելի մեկնումի օրը:

Սահմանափակ տեղեր

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ–Քաշանի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս Չորեքշաբթի իրիկուն (Սեպտ. 20) ժամը 21ին ընկերուհի Գարաօղլանեանի բնակարանը: Շատ կարեւոր օրակարգ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ՇԱԲԱԹ
16
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI
16 SEPTEMBRE
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.516

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.516

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆԱԽԸՆԹԱՑ ԴԷՊՔԵՐԸ

(Իզմիրի աղէտի յիսնամեակին առթիւ)

—O—

Բ.

Մուսթաֆա Քէմալի միլլի շարժումը ամէնէն առաջ քաջալերուեցաւ Լենինի կողմէ, որ միամտօրէն կը յուսար Թուրքերու միջոցաւ տապալել արեւմտեան, մասնաւորաբար բրիտանական աշխար — հակալութիւնը (իմփերիալիզմ) եւ իրագործել համաշխարհային յեղափոխու — թիւնը, ոտքի հանելով արեւելքի խլամ ազգերն ու ցեղերը, մինչեւ Հնդկաստան:

Եուսուֆ Քէմալ, Միլլի կառավարու — թեան Արտաքին գործավարը, իր Յուշերուն մէջ կը թուէ Մոսկուայի կառավարութեան կողմէ Մուսթաֆա Քէմալի տրուած աջակցութիւնը, — անհաշիւ ոսկի, վակոններով զէնք ու ռազմանիւթ:

1920ին, երբ Յոյները կը յառաջանային Փոքր Ասիոյ մէջ, առանց մեծ դիմադրութեան հանդիպելու, քէմալականները փո — խանակ կարեւոր ուժեր կեդրոնացնելու հելլենական բանակներուն դէմ, Սեւրէն մէկուկէս ամիս վերջ, Սեպտեմբեր 24ին 50.000 կանոնաւոր զինուորներով կը յարձակէին մեր հայրենիքին վրայ:

Հարաւէ եւ հիւսիսէ մեր հարեւանները իրարու միջեւ կը բաժնէին նորազատ փոքրիկ Հայաստանը:

Մուսթաֆա Քէմալ իր արեւելեան թի — կունքը ապահովելէ ետք, կ'ուզէր նաեւ մաքրագործել հարաւ — արեւմտեան ճակատը, Կիլիկիան, որ ֆրանսական բա — նակի գրաւման տակ էր:

1921 Փետրուարին, Սեւրի դաշնագիրը սրբագրելու համար Լոնտոնի մէջ գումարուած խորհրդաժողովին Ֆրանսայի վարչապետը՝ Արիսթիտ Պրիան՝ բարեացակամ ընդունելութիւն ցոյց տուաւ Անգարայի պատուիրակներուն եւ հաճոյակատարութեամբ լսեց զանոնք:

Արդիւնքն եղաւ ա՛յն, որ Ֆրանս. կառավարութեան կողմէ Անգարա ղրկուեցաւ Թունդ Թրքասէր — թերեւս Թրքածին (?) — Ֆրանքլէն-Պույեոն, որ 1921 Հոկտ. 20ին քէմալական կառավարու — թեան հետ ստորագրեց ծանօթ չարաշուք համաձայնագիրը, Հայկական Կիլիկիոյ մահավճիռը:

Կիլիկիայէն քաշուելէ առաջ Ֆրանս. բանակը քէմալականներուն ձգեց մեծ քանակութեամբ ռազմանիւթ եւ զինուորական պիտոյք:

Անգարայի դաշնագիրը տնտեսական շահեր կ'ապահովէր Ֆրանսացի դրամատէրերուն, ընդ որս Արղանա-Մատէնի պղնձահանքերու մենաշնորհը:

Իտալացիները առաջին օրէն իսկ հակառակ էին Յոյներուն կողմէ Անատոլուի գրաւման ծրագրին: Իրենք աչք ունէին Թրքական որոշ հողամասերու վրայ եւ նախանձոտ աչքով կը դիտէին հելլէն բանակներուն յառաջխաղացումը Փոքր Ասիոյ մէջ:

Հետեւելով բոլշեւիկ Ռուսիոյ եւ Ֆրանսայի օրինակին, Իտալիա իր կարգին պարպեց Գոնիա — Ատալիա շրջանի գրաւեալ հողերը եւ կարելի աջակցութիւնն ընծայեց Անգարայի Ազգ. Մեծ Ժողովի կառավարութեան:

Անգլիա, որ 1919 Դեկտեմբերին Մա — րաշը Ֆրանսացիներուն յանձնած ատեն քէմալականներուն ձգած էր մեծաքանակ զէնք ու ռազմանիւթ եւ Եգիպտոսի գեբանոցներէն Անատոլու վերադարձուցեր էր կարեւոր թիւով Թուրք գերիներ, Յունաստանի հանդէպ բոլորովին թշնամական դիրք բռնեց, երբ 1921 Նոյեմբերի խորհրդարանական ընտրութեանց մէջ Վէնիզէլոս պարտութեան մատնուեցաւ եւ իշխանութենէ քաշուեցաւ: Կրկին գահ բարձրացաւ Գերմանիոյ Վիլհէլմ կայսեր քեռայրը Կոստանդին Թագաւոր, որ առաջին աշխարհամարտի ընթացքին Թունդ հակառակորդ մըն էր եղած դաշնակից — ներուն: Կունարիս յաջորդեց Վէնիզէլոսի, իբրեւ վարչապետ:

Կոստանդին անձամբ այցելեց Իզմիր, քաջալերելու համար գրաւման բանակը, որուն ընդհանուր հրամանատարն էր Հաճի Անէսթի:

Զուրս մեծ Պետութեանց անվերապահ եւ ատատաձեռն օժանդակութեամբ զօրացած եւ թիկունքը — Հայաստանն ու Կիլիկիան — ապահոված, քէմալական բանակները ամբողջ ուժով ինկան Հելլէններուն վրայ, որոնք սկսան նահանջել տափճանաբար:

Թուրքերը կրնկակոխ հալածեցին զա — նոնք մինչեւ Միջերկրականի ափերը, մինչեւ Իզմիր, ուր մտան 1922 Սեպտեմբեր 9ին, արիւն ու աւեր սփռելով:

Երէկի յաղթական դաշնակիցները Մուտրոսէն մինչեւ Հայաստան ու Կիլիկիա, անկէ մինչեւ Իզմիր յաղթանակէ յաղթանակ առաջնորդեցին գերեզմանին դուռը հասած Թուրքը եւ 1923ին Լօզանի մէջ յաղթականի աթոռին վրայ նստեցուցին զայն:

Ա՛ռ քեզ պատի՛ւ եւ արդարութի՛ւն:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԻՍԻՆԿԷՐԻ ՇՐՋԱՊՏՈՅՏԸ

—O—

Միացեալ զեկոյց մը հրապարակուեցաւ Քիսինկէրի Մոսկուա այցելութեան աւարտին:

Հոն « յատկանշական յաջողութեան » մասին կը խօսուի: Արդարեւ, ինչպէս կը շեշտուի զեկոյցին մէջ, խօսակցութիւն — ներու ընթացքին «մասնաւոր ուշադրութեան» նիւթ դարձած է առեւտրական կապի հարցը երկու երկիրներու միջեւ: Կը նկատուի, թէ արդէն իսկ այդ կապը կարգ մը յաջողութիւններ արձանագրած է, այսուհանդերձ այդ կապին ընդլայնումը կամ զարգացումը անհրաժեշտու — թիւն կը դառնայ Ուաշինկթընի եւ Մոսկուայի համար:

Հարցին ծանօթ դէտեր կը յիշեցնեն այս առթիւ, թէ ցայսօր գլխաւոր խոչընդոտն է եղած Ամերիկացիներու պահանջը, որ Մոսկուա նախ եւ առաջ վճարէ պատերազմի շրջանի իր պարտքերը: Ծանօթ է, որ վերջին պատերազմին, Ամերիկացիք մեծ քանակութեամբ ռազմամթերք հասցուցին Խորհ. Միութեան: Արդ շատ հաւանական կը նկատուի, որ այս հարցը ձեւով մը կարգադրուած է, քանի որ միացեալ զեկոյցը խօսք կ'ընէ «սկզբունքի հարցերու» կապակցութեամբ ձեռք ձգուած « կարեւոր յաջողութիւններու » մասին:

Մ. Նահանգներու նախագահին խոր — հրդատուն այլ կարեւոր խնդիրներ ալ շօշափած է խորհրդային վարիչներու հետ: Զեկոյցը կը շեշտէ, թէ «միջազգային հարցեր» քննութեան առնուած են «անկեղծ եւ շինարար» տրամադրու — թեամբ: Քննութեան առնուած հարցերուն մէջ կը մտնեն Եւրոպայի Ապահովու — թեան Խորհրդաժողովը, Վիէթնամը եւն.:

Մանրամասնութիւններ չեն տրուիր:

Քիսինկէր Ուրբաթ օր Փարիզ կը ժամանէր՝ տեսնուելու համար Նախագահ Փոմփիտուի հետ: Ան նախապէս տեսակցած էր Անգլիոյ Արտաքին նախարարին եւ վարչապետին հետ Լոնտոնի մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱՊՐԻԷԼ ԱՌԱՆՏԱ կը շարունակէ աղմուկ հանել եւ իր դղայացուցիչ յայտարարութիւնները պատճառ եղան որ դատական հետապնդում բացուի Ք.ի դէմ: Նախկին նախարար Շալանտոնի անմիջական գործակիցը կը սպառնայ յայտնու — թիւններ ընել եւ մերկացնել մեծ գայթակղութիւններ եթէ Ֆրանսա չհրաժարի Միրաժ օդանաւեր ծախելէ Լիբիոյ: Ուրբաթ օր նամակով մը Օռոռ օրաթերթին կ'ըսէ թէ 136 փաստաթուղթ ունի որոնք կը վկայեն 48 հանրային անձնաւորու — թեանց «քոմպին»ները, որոնք օրէնքին դէմ են: Շալանտոն յայտարարած է թէ Առանտա ջղային հիւանդութենէ կը տառապի մինչ ենթական կը հաստատէ թէ ոչ ոք թող մտահոգուի իր առողջութիւնով եւ թէ ըրածը «շանթաժ» չէ այլ կ'ուզէ օգտակար ըլլալ Պետութեան:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ բանտին մէջ, ուր կը գտնուի Փափատոփուլոսի դէմ կատա — րած մահափորձէն ետք, Փանակուլիս փորձած է անձնասպան ըլլալ: Իտալական Ավանթի թերթը որ արձագանգ կ'ըլլայ այս լուրին, կ'աւելցնէ թէ անձնասպա — նութեան փորձը հետեւանք է չարչա — րանքներու:

ԿԻՊՐՈՍԻ կառավարական շրջանակները մտահոգ են, տրուած ըլլալով որ Նիկոսիոյ մամուլը կզզիին Թուրք ղեկավարներու մէկ ծրագրին մասին կը խօսին, ուր անոնք կը մտադրեն անկախութիւն հռչակել այն մասին մէջ, որ իրենց ենթակայ է:

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան Նոյեմբեր 19ին եւ ոչ՝ Դեկտեմբերին ինչպէս կը սպասուէր:

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԷՆ կը հաղորդեն, թէ Սուրիա եւ Խորհ. Միութիւն, ըստ երեւոյթին, համաձայնութիւն գոյացուցած են զինուորական պիտոյքներու յանձնումի համար: Մոսկուա համաձայնած է Սուրիոյ հայթայթել Միկ-21 օդանաւեր եւ Սամ-3 հրթիռներ: Փոխարէն Սուրիա թոյլ պիտի տայ Ռուսերուն, որ երկու նաւակայաններ հաստատեն իրենց ռազ — մանաւերուն համար սուրիական երկու նաւահանգիստներու մէջ: Ռուսական նաւերը դեռ կ'օգտագործեն եգիպտական նաւահանգիստներ՝ Աղեքսանդրիա, Մարսա Մաթրուհ եւ Փորթ Սայիտ, սակայն եգիպտական իշխանութիւնները ճնշում կը բանեցնեն, որպէսզի խորհրդային տեղւոյն անձնակազմը հեռանայ փու — թով: Եգիպտոս հարիւր միլիոն տոլար արժողութեամբ զէնք կ'ուզէ Անգլիայէ:

ՍՊԱՆԻԱ եւ Խորհ. Միութիւն բանակ — ցութիւններ կը տանին Փարիզի մէջ, առեւտրական համաձայնագիր մը ստորագրելու համար:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ վարչապետը ապահովութիւն տուած է Պանկլա Տէշի վարչապետին, որ ազատ պիտի չարձակէ 93 հազար փաքիստանցի գերիները, ցորչափ Փաքիստան չճանչնայ Պանկլա Տէշը:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս Սեպտ. 12)

ԿԱԶՈՒՂԻՆԵՐ

Վերջացած է Էջմիածին — Աշտարակ կազուղիի շինութիւնը: 12 քիլոմեթրնոց պողպատեայ խողովակաշարով կազը կը հասնի մինչեւ Աշտարակ: Վերջին տասը տարիներու ընթացքին նախալեռնային եւ լեռնային շրջաններու մէջ կազի տարածումը կը զարգանայ: Այս հնգամեակին կազուղի պիտի ձգուի դէպի Հանքաւան եւ Ջերմուկ: Ներկայիս 22 շրջաններ կազ ունին:

×

ՊԱՏԿԵՐԱՍՐԱՀ ՋԵՐՄՈՒԿԻ ՄԷՋ

Ջերմուկի մէջ հանդիսաւոր բացումը կատարուած է Հայաստանի պետական պատկերասրահի մասնաճիւղին: Հաս — տատուած է երեքյարկանի նորակառոյց շէնքի մէջ եւ ունի ընդարձակ սրահներ եւ անհրաժեշտ այլ յարմարութիւններ: Հոս ներկայացուած են Հայաստանի 60 նկարիչներու եւ քանդակագործներու տասնեակ աշխատանքներ:

×

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՔՈՋԱՐԻ 60 «ԵՐԱԽԱՆԵՐԸ»

Երեւանի Շահումեան շրջանի Պիոներ — ներու Պալատը բացուած է «մանկական աշխարհ» ցուցահանդէս մը, ուր կը ներկայացուին արուեստագէտ — լուսանկարիչ Անդրանիկ Քոչարի ստեղծագործութիւնները:

Ներկայացուած են 60 երախաներու դիմանկարներ, որոնց իւրաքանչիւրը, սակայն, պարզ դիմանկար մը չէ այլ երախային աշխատանքի մէկ պահը կը պարզէ յատկանշական ձեւով:

ԼԻԲԱՆԱՆ

«ԱՐԱՐԱՏ»Ի ՓԱՅԼՈՒՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

—0—

Երեւանի « Արարատ »ը ոտնագնդակի մրցում մը ունեցած է Հ. Մ. Ը. Մ. — Հ. Մ. Մ. խառն խումբին հետ, Շաբաթ երեկոյ, Սեպտեմբեր 9ին, Պուրճ Համուտի քաղաքապետարանի դաշտին վրայ: Ամբողջ մրցումի ընթացքին տիրական դարձած է մարզական սքանչելի ոգին՝ մրցակից խումբերու մարզիկներուն թէ ներկայ բազմահազար մարզասէրներու մօտ:

Մրցումը սկսելէ առաջ, յոտնկայս լռութեամբ յարգուած է վերջերս արկածով մեռած «Արարատ»ի մարզիկ Ֆուրման Աբրահամեանի յիշատակը:

Խաղի 25րդ եւ 38րդ վայրկեաններուն Լեւոն Իշտոյեան եւ Բոնտարենկօ մէկական կոլ արձանագրած են: Առաջին կիսախաղի վերջին վայրկեաններուն Հ. Մ. Ը. Մ. — Հ. Մ. Մ. խառն խումբը կը յաջողի կոլ մըն ալ իր կարգին արձանագրել՝ Աւոյի միջոցով:

Երկրորդ կիսախաղին Հայաստանցի մարզիկները կը յաջողին երկու առիթով գնդակը զետեղել մրցակից խումբի բերդը:

Այս ձեւով «Արարատ» կ'ապահովէ փայլուն յաղթանակ մը՝ 4-1 արդիւնքով:

ՀԱՅԱՏԱՌ ԹՐՔԵՐԷՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՀԵՂԻՆԱԿ ՄԸ

—0—

Հայ բազմալեզու հարուստ գրականութեան ուշագրաւ մասը կը կազմէ հայատառ թրքերէն գրականութիւնը, որ իր բովանդակութեամբ կ'արտայայտէ Հայութեան տնտեսական, քաղաքական եւ մշակութային կեանքը:

Հայատառ թրքերէն գրականութիւնը ծնունդ առած է ԺԳ. դարուն եւ լայնօրէն տարածուած է ԺԸ.–ԺԹ. դարերուն: Բազմաթիւ տպագիր եւ ձեռագիր գիրքերու արընթեր, Հայատառ թրքերէնով լոյս են տեսած տասնեակ մը պարբերականներ՝ «Թագվիմի Վաղայի» (Ծաղկաքաղ Դէպքերու), «Մեճմուայի Հաւատիս» (Ծաղկաքաղ Լուրերու), «Րուհանի Թաամ» (Հոգեւոր Կերակուր), «Մանզումէի Էֆքեար» (Մտածումներու շարք), «Րուզնամէի Մեճմուայը Հաւատիս» (պարբերագիրք Հանապազօրեայ լուրերու), «Ջոհալ», «Միսատիի Էրճիաս» (Շեփոր Արգարացի), ինչպէս նաեւ եւրոպական գրականութենէն թարգմանութիւններ՝ Սերվանթէսի «Տոն Քիշոտ»ը, Ալ. Տիւմայի «Կոմս Մոնթէ Քրիսթօն», Լըսաժի «Կաղ Սատանան», Իօժէն Սիւի «Թափառական Հրեան», Ժիւլ Վերնի կարգ մը գործերը, Ժորժ Փրատէլի «Դեղին մարգարիտը» եւ «Ամերիկային Փարիզի մէջ»:

Լոյս են տեսած Յովսէփ Վարդանեանի «Արեւելեան Պատերազմը», «Նափոլէոն Պոնափարթի պատմութիւնը», «Ագապիի պատմութիւնը», Միհրան Արիկեանի «Թուրքերէն Նամականին», Մխիթար Սեբաստացիի «Դուռն քերականութեան», անծանօթ հեղինակի մը «Շաղակրատի խեղկատակութիւնը» եւայլն:

Հայատառ թրքերէն գրականութեան գոյութիւնը կը բացատրուի հայ ժողովուրդին քաղաքական կացութեամբ. Թուրք բռնապետութեան դարաւոր հալածանքներու հետեւանքով հայ բնակչութեան մէկ մասը մոռցած էր մայրենի լեզուն: Եւ քանի որ որոշ հատուածի մը խորթացումը մայրենի լեզուէն փաստ էր, անհրաժեշտ էր ուղի մը գտնել: Թրքախօս Հայերը պէտք է հաղորդակից դառնային հայ իրականութեան, անոր տնտեսական, քաղաքական, ընկերային եւ հոգեւոր կեանքին:

Ահա այս ձեւով թրքերէնը անհրաժեշտ գործօն դարձաւ 50–60ական թուականներուն Հայութեան մէկ հատուածին մտաւոր զարգացումին համար: Որով աստիճանաբար կը ստեղծուի հայատառ թրքերէն գրականութիւնը:

Անդրադառնալով հայատառ թրքերէն գրականութեան, Ա. Սարուխան նկատել կուտար 1886ին «Մշակ»ի մէջ, թէ «հայտաճկական գրականութիւն» ըսելով պէտք է ուրիշ բան հասկնալ, դայն չշփոթել բուն թուրք գրականութեան հետ: «Հմուտ տաճկագէտը իսկոյն կարող է նկատել այն տարբերութիւնը, որ գտնւում է բուն թուրք գրագէտի եւ հայ տաճկագէտի գրածի մէջ: Զարգացած հայ տաճկաբանը իր թրքերէն գրածների մէջ հետեւելով թուրք լեզուի ընդհանուր գրականընթացքին եւ պահելով հանդերձ նրա արմատական ոճերն ու առանձնայատկութիւնները, նա՝ այսուամենայնիւ բացատրութեանց ձեւի, նախադասութիւնների կապի եւ, մանաւանդ, պատմական ոճի մէջ մուծանում է միանգամայն օտար, եւրոպական լեզուի յատկութիւններ, որոնք թէ՛ հանում, վռնդում են թուրք լեզուից ասիական մի շարք մանուածապատ ոճերն ու անգործածելի կամ առհասարակ դժուար հասկանալի արաբական ու պարսկական բառերն ու բացատրութիւններն եւ թէ՛ պահում են նրա մէջ արդի թուրք լեզուի կանոնաւոր գրական վայելչութիւնը: Ահա այդ է, որ մենք կոչում ենք հայ – տաճկական գրականութիւն»:

ԺԹ. դարու կէսերուն հայատառ թրքերէն որոշ թերթեր նոյնիսկ հայերէն թերթերէ աւելի տարածում գտած էին: Մինչեւ անգամ թուրք մտաւորականներ հայերէն տառերը սորվելով կը կարդային հայատառ թրքերէն թերթեր, որոնք աւելի լաւ խմբագրուած էին եւ աւելի իրազեկ՝ քաղաքական անցուդարձին եւ միջազգային կացութեան:

Հայատառ թրքերէնով յօդուածներ, երկեր, լուրեր լոյս տեսած են նաեւ պարբերականներու մէջ: Օրինակ, «Մեղու»ի 1872–1874ի թիւերուն մէջ տպագրուած են մօտաւորապէս 40 թրքերէն եւ թրքախառն հայերէնով ստեղծագործութիւններ, «Մամուլ», «Միմոս» հանդէսներու մէջ՝ բազմաթիւ հայատառ թրքերէն յօդուածներ:

«Մեղու»ին հրատարակումը խափանուելէ ետք, 1874 Ապրիլ 6էն մինչեւ 1877 Յունիս լոյս կը տեսնէ «Թատրոն» երգիծաթերթը, որուն խմբագիրն էր Յ. Պարոնեան: Հոն հայատառ թրքերէն գործեր տպագրուած են մինչեւ 1875ի Յունիսի վերջը: Յ. Պարոնեան 1875 Յունիս 24ի թիւին մէջ լոյս կ'ընծայէ յօդուած մը՝ «Հայերէն չխօսող Հայը» խորագիրով, ուր ցաւով նկատել կուտայ, թէ «Մեծ, շատ մեծ տրտմութիւն է տեսնելը, որ Հայ մը Հայու մը հետ տեսակցելու համար օտար լեզուով խօսի: Այո՛, տրտմութիւն է, եւ սակայն ըստ ծնիս ալ մեծ ճշմարտութիւն է»: Եւ այս առիթով ալ ան կը յայտնէ, թէ ինք «Թատրոն»ի մէջ հայատառ թրքերէն երկեր լոյս ընծայած է հայերէն չգիտցող Հայերու համար միայն ու միտք ունի «կամաց կամաց բոլորովին վերցնել» զանոնք:

Շատեր կը կարծեն, թէ Յ. Պարոնեան մինակը հրատարակած է «Թատրոն»ը եւ, հետեւաբար, հարկադրանքին տակ գտնուած է թերթը լեցնել զանազան ծածկանուններով: Սակայն այս տեսակէտը հերքուած է բանասէր, պարոնեանագէտ Գ. Ստեփանեանի կողմէ: Մանրակրկիտ պրպտումներէ ետք ան հաստատեց, որ Պարոնեանի վերագրուած քանի մը կեղծանունները իրը չեն: Պարոնեան իր գրութիւններուն մեծ մասը լոյս ընծայած է անստորագիր եւ շատ քիչ անգամ կեղծանուն գործածած է:

«Թատրոն»ը ունեցած է քանի մը աշխատակիցներ:

Հայատառ թրքերէն գրութիւններու տակ կը հանդիպինք Լեգէօն, Գնունի, Ապտալ, Բախտ եւ Բելլիար կեղծանուններուն:

Բելլիար աւելի քան տասը տարի ընկերակցած է Յ. Պարոնեանի, անոր բոլոր թերթերուն մէջ: Բելլիար ստորագրութիւնը կ'երեւի հայերէն եւ թրքերէն բազմաթիւ յօդուածներու տակ: Յ. Պարոնեանի քեռորդին, արեւմտահայ մտաւորական Մաքսուտ Սանտալճեան 1891ին Հրանտ Ասատուրի ղրկած իր նամակներուն մէջ կը գրէ. «Շատ հաւանական է, որ Բելլիար Գաբրիէլ Եղաճեանը եղած ըլլայ, վաղեմի ուսուցիչ մը, որ այն թուականին հոն կը գտնուէր: Սա է նաեւ Օ տը Սեյլը»: Մ. Սանտալճեան այդ տարիներուն «Խիկար»ի աշխատակիցներէն ըլլալով, կրնար ծանօթ ըլլալ կեղծանուններուն:

Բելլիար հետեւութեամբ Յ. Պարոնեանի, քննադատած է Հայութենէ հեռացած թրքախօս, ֆրանսախօս հայ ընտանիքներու օտարամոլ կենցաղը, մերկացուցած է օտարամոլութիւնը: Ծաղրած է սուլթանական կառավարութիւնը, անոր սահմանադրութիւնը: Բելլիար վարպետ էր երգիծելու մէջ: Ունէր սրամիտ միտք, նուրբ հիւմուր, կ'օգտագործէր ժողովրդական առակներն ու ասացուածքները: Պարոնեանի համեմատութեամբ՝ անոր քով քիչ կը հանդիպինք տրամախօսութիւններու:

Երգիծաբանին ստեղծագործութիւնները կարելի է բաժնել երեք խումբի. գեղարուեստական ստեղծագործութիւններ, առօրեային հետ կապ ունեցող մանրապատումներ եւ քրոնիկներ:

Բելլիարի հայատառ թրքերէն գեղարուեստական գործերուն մեծ մասը՝ «Հողմահար խառնութեան», «Վարդանեան ընկերութիւն», «Խռովութիւն», «Հիւանդին վիզիթան, տոքթորին բէշէքթան» (հիւանդին այցը, բժշկին դեղագիրը) կը սկսին եւ կը վերջանան հայերէնով:

Այսպէս՝ Սվաճեանէ եւ Պարոնեանէ ետք Բելլիար ԺԹ. դարու 70ական թուականներու ծանօթ երգիծաբաններէն է: Անոր ստեղծագործութիւնները ի յայտ կը բերեն հայ երգիծական գրականութեան մէկ անծանօթ էջը, որ ճիշդ հարիւր տարիէ ի վեր մնացած է մամուլի էջերուն մէջ:

Մ. ԸՐՂԱԹԲԱՇԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՅՈՒՇԱՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

—0—

«Յուշանուէրների պղտոր հեղեղ» խորագրին տակ «Գարուն» ամսագրի խմբագրութիւնը ծանօթագրութեամբ մը նկատել կուտայ, թէ «անշուշտ ուրախալի է, որ վերջին տարիներին մեզ մօտ լայն թափ ստացաւ նաեւ յուշանուէրների արտադրութիւնը: Առաջին նմոյշները, որոնք երեւացին խանութների ցուցափեղկերում, իրենց թերութիւններով հանդերձ, ողջունելի էին: Բայց ի՞նչ ստացուեց, յախուռն կերպով իրենց արտադրանքը սկսեցին թողարկել բազմաթիւ արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններ ու ընկերութիւններ, ընդհուպ մինչեւ... մսի կոմբինատը: Բացուեցին ամենատարբեր «արուեստանոցներ», ցեխեր... Մրցութիւն ծաւալուեց, ի հարկէ, ոչ լաւորակ արտադրանք տալու, այլ «որքան կարելի է շատ» նշանաբանով: Արդիւնքը...»:

Այդ արդիւնքի եւ անոր պատճառներուն մասին ամսաթերթի խմբագրութիւնը «սուրանկիւն սեղանի շուրջ» խօսակցութեան հրաւիրած է գործին ծանօթ անձեր: Ստորեւ՝ հիմնական միտքերը:

Լեւոն Սիրեկանեան («Գարուն» խանութի տնօրէն). Իսկապէս ծախու հանուած նմոյշներուն մէջ կան ծիծաղ յառաջացնող յուշանուէրներ: Անոնք, օրինակ, «Ծովինար»ը: Ես արուեստէ հեռու մէկն եմ, բայց քիչ–շատ ճաշակ ունիմ. ինչո՞ւ արտադրած են, չեմ գիտեր: Յետոյ, Կոմիտասի ծննդեան հարիւրամեակին հրապարակ հանուեցան որոշ յուշանուէրներ. ասիկա լաւ էր, բայց անհրաժե՞շտ է նոյն բանը արտադրել մինչեւ այսօր, լեցնել խանութները, ցուցափեղկերը: Դեռ չեմ ըսեր, որ մեր մեծ մարդոց նուիրուած յուշանուէրներէն շատերը անճաշակ են, եւ մենք ստիպուած ենք ծախել, որովհետեւ անկէ շահ կ'ապահովենք: Երբ կը սկսին բան մը արտադրել՝ ա՛լ անկէ ձեռք չեն քաշեր: Օրինակ, Սասունցի Դաւիթի արձանը:

ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

Ե.

ԵՐԵԽԱՅ

—0—

Երբ ես ցաւակցութիւն յայտնեցի ու նստեցի բազմոցին, թուաց, թէ վերադարձել եմ տուն: Թուաց, թէ խոհանոցի անկիւնում իմ տատիկի սնդուկն է, իմ Աստուածաշունչն ու մեր իրերի հարազատ բոյրը: Անգամ անծանօթ պառաւի մահը մօտիկ ու հարազատ էր ինձ եւ հէնց նրա վիշտն էր այս մտերմութեան պատճառը: Ես լուռ նայում էի սեւ շրջանակի մէջ դրուած պառաւի նկարին ու հազիւ էի զսպում արցունքներս: Ես այդպէս էլ գիտէի, այս տանը մեծ դժբախտութիւն էր պատահել: Ի հարկէ, եթէ Ֆրանսուհի Անրիէտը, կամ Կլօդը, կամ իմ գերմանացի պարընկերուհիները այստեղ լինէին, կը ծիծաղէին վրաս: Աշխարհում միշտ էլ մարդիկ մեռել են: Միշտ էլ մեռնում են: Ու կը մեռնեն: Բայց այս պառաւը ուրիշ է: Ես նրա որդու հետ դեռ չեմ համարձակւում խօսել, բայց գիտեմ, որ այս տանը հիմա նոյն վիշտն է, որ ծանրացել էր մեր տան վրայ հօրս մահուան ժամանակ: Այդ օրերին մեր երկյարկանի տունը առաւօտից – գիշեր լեփ–լեցուն էր ցաւակցողներով: Նրանց մեծ մասին ես չէի ճանաչում եւ մեծ մասը մեր ընտանիքի հետ ոչ մի կապ չունէր: Բայց նրանք սգում էին մեր տանը: Մեր տունն էին եկել բոլոր կենդանի Կիլիկիացիները, որովհետեւ պապս Կիլիկիայում էր ծնուել: Եկել էին բոլոր Պոլսեցիները, որովհետեւ հայրս Պոլսում էր ապրել: Եկել էին Մշեցիները, որովհետեւ պապս Մշեցու տնից էր աղջիկ առել: Եկել էին Ղարսեցիները, որովհետեւ մօրս մայրը Ղարս էր հարս գնացել: Ու նրանք բոլորն էլ լաց էին լինում: Նրանք հօրս չէին ճանաչում, երբեւէ չէին էլ տեսել: Նրանց մի մասը լաց էր լինում այն Մշեցիների համար, որոնք անթաղ մնացին անապատում: Մի մասը լաց էր լինում այն Պոլսեցիների համար, որ հիմա մեռնում են Անգլիայում, Ամերիկայում, ես ինչ իմանամ աշխարհի որ կորած երկրում: Մի մասն էլ լաց էր լինում այն մարդկանց համար, որոնք հիմա ապրում են այդ երկրներում, բայց չեն կարող լաց լինել իրենց հարազատի դիակի վրայ: Եւ նրանք բոլորը այնպէս էին լաց լինում, կարծես ոչ թէ իմ, այլ նրանցից իւրաքանչիւրի հայրն էր մահացել: Ահաւոր ծանր էր նրանց յուզմունքը եւ ես իմ վիշտը մոռացած, նրանց լացի վրայ էի լաց լինում: Այդքան շատ մարդկանցով, ի հարկէ, ոչ մի վիշտ էլ սարսափելի չէր եւ ես հօրս թաղման ժամանակ հասկացայ, թէ ինչու է մեր ժողովուրդը հանդըստութեամբ տանում իր վրայ կախուած դժբախտութիւնները: Դրա համար հիմա ես գնում եմ թաղումների: Ես պատրաստ եմ աշխարհի բոլոր Հայերի թաղմանը գնալ, այնպէս, ինչպէս աշխարհի բոլոր Հայերը եկել էին իմ հօր թաղմանը:

Ես սթափուեցի, որովհետեւ չարչրուած մարդը յոգնած, շատ յոգնած ձայնով ասաց.

— Հայաստան ի՞նչ կայ, չկայ:

— Ամէն ինչ լաւ է, — ասացի ես, — շատ լաւ:

— Յառաջիկայ տարիները ներգաղթ չկա՞յ:

— Կայ, — ասացի ես, — կը լինի:

Փոքրիկը կախուեց հօր ականջից ու ինչ–որ բան ասաց:

— Գնա, — խեղճացաւ հայրը, — գնա խաղ արա...

Ներս մտաւ սեւազգեստ կինը եւ հարցրեց՝ սուրճը քաղցր եփի, թէ դառը: Երբ մենք հակուեցինք գաւաթների վրայ, որոնց մէջ կարծես մի–մի կտոր սեւ թախիծ էր կծկուել, ամէն ինչ աւելի հեշտ դարձաւ: Հեշտ դարձաւ խօսելը եւ մանաւանդ լռելը: Երեւի ամէն բան հէնց այդպէս էլ վերջանար, եթէ դուռը չբացուէր ու փոքրիկ աղջիկը նորից չմտնէր ներս:

— Գնա, — նրան տեսնելուն պէս խռտացաւ հայրը, — ասացի գնա խաղ արա: Երեխան կանգնել էր սենեակի անկիւնում ու աչքերը յամառօրէն յառել դէմքիս:

— Դու այսօր ոչ մի խաղալիք չես ստանայ, — կրկնեց հայրը, — դու կիրակի օրը տանը փակուած կը մնաս:

Երեխայի աչքերը լցուեցին, ուր որ է, նա լաց կը լինէր:

— Քեզ ինչ–որ բա՞ն է պէտք, — մէջ մտայ ես, — գուցէ ես քեզ օգնեմ:

— Ոչ, ոչ, — վախեցաւ հայրը, — նա մօրից իմացել է, որ դուք Հայաստանից էք: Ուզում է հարցնել, թէ ինչ երկիր է դա, ուզում է ինչ–որ բաներ իմանալ Հայաստանի մասին:

Ես նայեցի աղջկան, նրա սեւ աչքերը շարունակում էին ինձ զննել: Բայց հայերէն ոչ մի բառ չգիտէր եւ ոչ էլ ես գիտէի, թէ հայերէն չիմացող երեխայի համար ինչ կարելի է պատմել Հայաստանի մասին: Ես մի կերպ ժպտացի նրան եւ ուզում էի խօսել, երբ հայրը վեր ցատկեց տեղից:

ԳՐԻԳՈՐ ՋԱՆԻԿԵԱՆ

(6 – շար.)

Սկիզբները շատ լաւ կը ծախուէր, իսկ հիմա խանութները կը մերժեն զայն եւ իրաւունք ունին։

Խաժակ Գիւլնազարեան («Գարուն»ի խմբագրական կազմի անդամ)․ Յուշանուէրներու նկատմամբ կայ առեւտրական մօտեցում եւ գեղարուեստական մօտեցում։ Մեր նպատակն է այս երկու սկզբունքները համաձայնեցնել։ Խմբագրութեան սեղանին դրուած այս յուշանուէրներէն ոչ մէկը, իմ կարծիքով, նոյնիսկ ամէնէն լաւը՝ «Աղջիկը մոմով» կամ «Ծովինարը» չեն համապատասխաներ մեր գեղարուեստական ճաշակին։ Այս յուշանուէրները Հայաստանը չեն յիշեցներ։ Լոռիի մէջ կային մարդիկ, որոնք փայտէ գդալներ կը պատրաստէին, այժմ անոնք շատոնց անհետացած են մեր կենցաղէն։ Սակայն անոնք առանձին արժէք կրնան ներկայացնել, իբրեւ յուշանուէրներ։

Գրիգոր Խանջեան (նկարիչ) — Ծրարաւորումի մէջ դեռ ետ ենք մենք․ լաւ յուշանուէրը երբեմն յաջողութիւն չի ձգեր, աչք չի շոյեր՝ անճաշակ ծրարումին, անշնորհք արտաքին ձեւաւորումին պատճառով։ Մենք արտադրող ենք, մեզի պէտք է նաեւ օգնել, սորվեցնել եւ ոչ միայն պահանջել։

Արտօ Չաքմաքչեան (քանդակագործ) — Իմ կարծիքով, յուշանուէրներու «նիւթը» առաջին առթիւ պէտք է ըլլայ ազգագրական։ Սակէ պէտք չէ վախնալ, որովհետեւ ազգագրականը կրնայ աւելի ժամանակակից հնչեղութիւն ունենալ, քան 35 ռուբլինոց այս նուէրները։ Մենք դեռ շատ ընելիք ունինք մեր ազգագրական իրերը տարածելու գործին մէջ։ Պէտք է երթալ գիւղերը, փնտռել, գտնել։ Կարելի է օգտուիլ նաեւ ժողովրդական ստեղծագործութեան թանգարանի նմոյշներէն։ Ի հարկէ, հիմա մարդիկ հնդկական ժապաւէններ դիտելէ ետք խանութ կը մտնեն եւ, յատկապէս, այս յուշանուէրները կ'առնեն, իսկ քանի որ անոնց թիւը շատ աւելի մեծ է, քան ճաշակ ունեցողներունը, ուրեմն պէտք չէ զարմանալ անճաշակ գործերու առատութեան վրայ։ Այս մասին ալ պէտք է մտածել։ Հաստատ համոզուած եմ, որ այս կացութիւնը պիտի շարունակուի։ Որքան ալ խօսինք, այսպիսի աղջիկներ՝ մոմով կամ առանց մոմի, այսպիսի Կոմիտասներ՝ դաշնակի մօտ կամ առանց դաշնակի, կ'արտադրուին եւ այն ալ մեծ քանակութեամբ։ Ահա, օրինակ, Սասունցի Դաւիթը, որու հեղինակը ես եմ։ Այս գործը 1954 թուականին կը պատկանի։ Հայաստանի առաջին երիտասարդական փառատօնին այս գործը մրցանակ ստացաւ եւ գնուեցաւ նկարիչներու միութեան կողմէ։ Յախճապակիի գործարանի տնօրէնը ոգեւորութեամբ կը յանձնարարէ ընդօրինակել եւ փոքր չափով արտադրել։ Եւ ահա 1954էն մինչեւ հիմա կ'արտադրուի ծիածանի բոլոր գոյներով։ Ես զգացած խնդրած եմ վերջ տալ արտադրութեան, սակայն ըսին ինծի, թէ «քեզ վնաս տա՞լ է, գործարանին օգուտ է, ինչո՞ւ պիտի չարտադրենք»։

Սերգէյ Վարդանեան (յախճապակիի գործարանի նկարիչ) — Ճիշդ է, այս իրերը իրենց գեղարուեստական մակարդակով ոչ մէկ յաւակնութիւն ունին յուշանուէր կոչուելու, բայց ես կ'ուզէի, որ նկատի առնուէին նաեւ մեր պայմաններն ու հնարաւորութիւնները։ Կը հաւատացնեմ, որ գործարանին մէջ, ուր հիմնականին սպասքի տարբեր կ'արտադրուին, հնարաւոր չէ գեղարուեստական բարձր մակարդակ ապահովել։ Յոբելենական ափսէները տասը լաւագոյն ապացոյցն են։ Գեղարուեստական խորհուրդի ներկայացուած ատեն անոնք այս տեսքը չունէին անշուշտ։ Բայց արտադրութեան ատեն անոնք անճաշակ դարձան։

Գ․ Խանջեան — Յուշանուէրներէն զատ կայ իրական նուէրը, որ նոյնպէս գեղեցիկ պէտք է ըլլայ․ պատառաքաղ, դանակ, ափսէ, անոնք ազգային յուշանուէրներ չեն, անոնք նուէրներ են։ Մենք այսօր այդ տարբերները յուշանուէրի անունին տակ հրապարակ կը հանենք, որովհետեւ ուրիշ բան չունինք։ Արտադրութեան 80 տոկոսը յուշանուէր չէ, այլ նուէր, մնաց որ մէկ մասն ալ առօրեայ գործածութեան համար են։

Նունէ Գաբրիէլեան (արուեստաբան) — Մէկ բան յստակ է, որ խանութներու ցուցափեղկերը «զարդարող» այս «յուշանուէրները» մեզմէ ոչ մէկուն պատիւ կը բերեն։ Նոյնիսկ վիրաւորական է, որ մենք կ'արտադրենք զանոնք, մեր Հանրապետութիւնը կ'արտադրէ։

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ ԻԶՄԻՐԻ ԱՂԷՏԻՆ

Յիսուն տարի առաջ, 1922 Սեպտեմբեր 9ի Շաբաթ օր, Թուրքիոյ քէմալական ուժերու գրոհով Զմիւռնիոյ վրայ, ծայր կուտար «միլլի» ուժերու կողմէ հրկիզումը այդ քաղաքին, ապա նաեւ ջարդը յատկապէս հայ եւ յոյն բնակչութեան՝ որ մինչ այդ կը կազմէր առեւտրականօրէն ծաղկուն եւ մշակութապէս կենսունակ այդ կեդրոնի բնորանին — եւրոպացի եւ քրիստոնեայ, ինչպէս նաեւ հրեայ ազգաբնակչութեան հետ։

Ծանօ՛թ է պատմա–քաղաքական անցեալը՝ որ կապուած է հելլենական ու հայկական այս ոստանին։ Օրագրային մանրամասնութեամբ ու տարեկայականօրէն, Իզմիրեան աղէտի զանազան հանգրուանները կ'երեւին նաեւ Մարճըրի Յովսէփեանի վերջնագոյն հեղինակութեան «Տը Զմիրնիա Աֆէր»ի մէջ, երկսիրութեան ընկերացող փաստական տըւեալներով։

Թէ ի՛նչպէս Թուրքը կը համարձակի եւրոպական նաւատորմի, զինուորականութեան, պետական դեսպաններու եւ միջազգային աւազանի աչքին առջեւ կրակի տալ ամբողջ քաղաք մը, հուր ու մոխիր թափել բնակչութեան վրայ, թալանել տուն ու խանութ, ջարդել կին ու երախայ, եւ վերջապէս վայրագ բնազդներու կամ զազանային մոլուցքի կեր դարձնել շնչաւոր եւ անշունչ ամէն գոյութիւն՝ մենք թէ Յոյները լա՛ւ գիտենք․․․։

Թէ ի՛նչպէս Թուրքը — օսմանցի, հանրապետական, քէմալական թէ «ժողովրդավար» — կրնայ կուզպ պահել քաղաքակիրթ ազգերու բերանը, խեղդել խիղճը անոնց էութեան մէջ եւ հրապուրե՛լ զանոնք այնքա՛ն մը՝ որ բարոյական յետին ըմբռնումներն իսկ անզօր մնան կամ դատապարտուին ապարարոյկ քաղաքականութեան զիջելու իրենց ուժը, մենք շատո՛նց ու շատ լաւ գիտենք․․․։

Թէ ի՛նչպէս Թուրքը կրնայ հին ու նոր ցեղասպանութեանց ճամբով իր անկախութիւնը կերտել, կալանաւորել Հայուն հողն ու ինչքը, յաջորդական դաւերով ու խաղերով փոխլայնել Անատոլուի թէ Ռումէլիի մէջ քրիստոնեայ կամ այլակրօն այլ ժողովուրդներու դարաւոր վաստակը եւ դառնալ օրուան մեծերուն դարպասող ըղձալի՛ սիրուհի, — մենք շատ լաւ գիտենք․․․

Թէ ի՛նչպէս այսօր ալ, Ոճրագործի որջին մէջ ամառնային իրենց արձակուրդը անցնող չքեղափա՛յլ անուններ — եւրոպացի, ամերիկացի, աշխարհաքաղաքացի — կրնան յաւի՛չ էջեր գրի առնել ցեղասպանական արարքներու, ցեղային ու կրօնական ատելութեանց հետեւանք արիւնալի թշնամութեանց մասին․․․ բայց չտեսնել, չյիշել, չմատնանշել մեծ ու պզտիկ Զմիւռնեան Աղէտները, Հայկական Սպանդը, յունական, քրտական, դուք ըսէք ամէնազգի ժողովուրդներու վրայ ի գործ դրուած կոտորածները, — գիտե՛նք, շատ հի՛ն օրերէն գիտենք։

Գիտե՛նք եւ իմաստ չենք գտներ մեր գիտցածը հոս սեղմելու, գոնէ հիմնական գիծերով ներկայացնելու մէջ․․․

×

Մեզ կը յուսադրէ սակայն այն իրողութիւնը՝ որ մեզմէ ետք եկողները չեն մոռնար պատահածը ու, ահաւասիկ, վերջին տասը տարիներու ընթացքին, անժխտելիօրէն պատմական տուեալներու հիման վրայ եւ գիտական ու քննական մօտեցումով՝ կը վստահին Գիրքերուն։

Հիմնականը, այս պարագային, ՉՄՈՌՆԱԼՈՒ իրողութիւնն է․ ջարդարարէն բզկտուած ու փշրուած մօտաւոր Անցեալը ՎԵՐԱԿԱՆԳՆԵԼՈՒ աշխատանքն է։

Ա՛յս մշակներն են որ վարուցան կ'ընեն այսօր, որպէսզի վաղը հնձեն։ Հնձե՛ն, ու հնձե՛նք ազգովին․․․։

Մ․ Թ․

ՀՈՆԿ ՔՈՆԿ

Անգլիական այս գաղութը կազմուած է 350 կղզիներէ եւ Քովլուն թերակղզիէ, որոնց ընդհանուր տարածութիւնը 1000 քառ․ քիլոմեթր է, իսկ բնակչութեան 99 տոկոսը Չինացի։ Առաջին առթիւ հարց կը ծագի, թէ Անգլիացիք ի՞նչպէս դեռ կրնան գաղութ մը ունենալ չին մայր ցամաքամասին վրայ այնպիսի ժամանակաշրջանի մը, երբ Փեքին անդամ դարձած է ՄԱԿի եւ Մաօ կ'ընդունի այցելութիւնը նախագահ Նիքսընի։ Ի՞նչպէս կ'ըլլայ, որ Չինացիք մէկ կողմէ դրօշակիրը կը դառնան ժողովուրդներու ազատագրութեան դատին, ամբողջ աշխարհի մէջ եւ, միւս կողմէ, թոյլ կուտան, որ Անգլիա գաղութ մը ունենայ իրենց հողին վրայ։

Այս հարցը միշտ օրակարգի վրայ կը մնայ Հոնկ Քոնկի չորս միլիոն բնակչութեան համար, մանաւորապէս 1949էն ի վեր, երբ Մաօ եւ իր գաղափարակիցները ձեռք ձգեցին Փեքինի իշխանութիւնը։

Ամէն մարդ գիտէ, որ այդ թուականէն ցայսօր Փեքինի մէկ խօսքով կրնայ վերջ դրուիլ անգլիական այս գաղութի կեանքին։ Միեւնոյն ատեն գաղտնիք չէ, որ Անգլիացիք ոչ մէկ գնդակ պիտի պարպեն Հոնկ Քոնկի համար։ Անգլիացիք այս իմաստով արտայայտուած են բազմիցս։ Ասիկա, անտարակոյս, իրենց լաւագոյն «զէնք»ն է, ինչ որ կը հաստատէ միեւնոյն ատեն անոնց դիւանագիտական շնորհը։ Մնաց որ Չինաստան ի՞նչ պատճառաւ պիտի փափաքի «ձեռք ձգել Հոնկ Քոնկը», քանի որ արդէն իրն է։ Հետեւաբար, միակ հարցը, որ կը ծագի այն է թէ՝ Փեքին մինչեւ ե՞րբ թոյլ պիտի տայ «առժամեայ տէրեր»ուն, այսինքն՝ Անգլիացիներուն, վարել շրջանի վարչական գործերը։

Յամենայն դէպս փաստ է, որ Չինաստան պէտք ունի Հոնկ Քոնկի։ Արդարեւ գաղութը իր լաւագոյն յաճախորդն է։ Չինաստան առաջին հայթայթիչն է գաղութին եւ այս դետնի վրայ Մ․ Նահանգները երկրորդ դիրքը կը գրաւեն։ Մասնագէտներու համաձայն, Փեքին իր տարադրամին մօտ 30 առ հարիւրը ձեռք կը ձգէ Հոնկ Քոնկի միջոցաւ։ Ասիկա դրամական շահու աղբիւր է եւ, միեւնոյն ժամանակ, թոյլ կուտայ, որ մասնագէտներ պատրաստուին դրամատիրութեան տնտեսութեան եւ առեւտրական թեքնիքի մարզերուն մէջ։ Այս մէկն ալ իրեն համար կարեւոր հարց է, քանի որ այդ մասնագէտներուն օժանդակութեան կըրնայ դիմել, երբ որոշէ ընդլայնել իր արտաքին փոխանակութեան գործը։

Կան նաեւ այլ պատճառներ, որպէսզի Փեքին առ այժմ լուռ մնայ Հոնկ Քոնկի վերաբերմամբ։ Ծանօթ է, որ Չինաստան չի սիրեր, որ օտարականներ հաստատուին իր հողին վրայ, նոյնիսկ խաղաղ նպատակներով։ Ան, հետեւաբար, Հոնկ Քոնկի միջոցաւ յարաբերութիւն կը պահէ արտաքին աշխարհի հետ, առանց հարկադրութեան տակ գտնուելու օտարականներ ունենալու Շանկհայի եւ կամ Քանթոնի մէջ, այսինքն՝ իր երկու «պատուհաններ»ուն մէջ։

Քաղաքական դետնի վրայ եւս համայնավար Չինաստան կը շահի քան կը կորսնցնէ Հոնկ Քոնկի այժմու վիճակը պահպանելով։ Արդարեւ, համաձայն Անգլիացիներուն, Հոնկ Քոնկի չորս միլիոն Չինացիները թէեւ իրենց մեծամասնութեան մէջ խորապէս «հայրենասէր» են, սակայն, մասնաւոր փափաք մը չունին ապրելու համայնավար վարչակարգի տակ։ Անոնց ձուլումը չին զանգուածին հետ դժուարութիւններ կրնան ստեղծել Փեքինի վարիչներուն։ Արդէն այս վերջիններուն համար շրջանի Չինացիները «ապականած» են քաղքենիութեան եւ դըրամատիրութեան պատճառով։

Դիւանագիտական դետնի վրայ եւս Չինաստան շահ չունի Անգլիոյ դէմ դիրք բռնելով։ Այսօր ան կը ձգտի փշրել պաշարման այն շղթան, զոր Ռուսիա կ'աշխատի իր շուրջ հաստատել։ Ճափոնի զօրացումն ալ հաշտ աչքով չի դիտուիր Չինաստանի կողմէ։ Իրաց այս կացութեան մէջ Փեքին կ'աշխատի մերձեցում ստեղծել Արեւմուտքի հետ, որուն մէկ կարեւոր անդամն է Անգլիա։

Թ․ Ա․ Թ․

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (157)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

Ոչ միայն եկեղեցիին մէջ առաջին տեղը կը գրաւէր եւ աւագերէցէն մինչեւ յետին տիրացուն իրեն հանդէպ պատկառոտ ակնածանքով մը կը վարուէին, այլ նաեւ թաղին մէջ տեսակ մը հեղինակութիւն կը վայելէր։

Ամէն անոնք, որոնք Թաղական Խորհուրդի հետ գործ մը ունէին, նախ կը փութային իր աջակցութեան դիմել, որպէսզի բարեխօսէ ամուսնոյն քով եւ իրենց խնդրանքը յաջողցնէ։

Վարժարանին մէջ պաշտօն փնտռող ուսուցիչներ եւ վարժուհիներ, հիւանդնին ձրիաբար Ազգային Հիւանդանոց եւ զաւակնին որբանոց տեղաւորելու հետամուտ թաղեցիներ, զաւակնին որբանոց դնելու աշխատող սպասուհիներ, Աղքատախնամէն ամսական նպաստ ակնկալող չքաւորներ ափ կ'առնէին Մարգար էֆէնտիի տան դուռը եւ «հանըմը» տեսնել կ'ուզէին։

Տիկին Սաթէն կ'ընդունէր զանոնք կոկոզիկ հպարտութեամբ մը, խոստումներ կը շռայլէր եւ յետոյ ճամբու կը դնէր։

Օր մը այսպիսի խնդրարկու մը հազիւ ճամբու դրած էր, երբ իր բարեկամուհի տիկին Նուարդ ներս մտաւ։

— Օ՜ֆ, — հառաչեց տիկին Սաթէն, — աղէկ որ եկար, քիչ մը ժամանակ կ'անցընենք, ժամ մըն է, որ գլուխս տարին։

— Ի՞նչ կայ նորէն։

— Սիրելիս, ամէն օր մէյ մէկ հոգի մէջտեղ կ'ելլէ, խնդիր մը կը հանէ, ալ դիմացուելու բան չէ․․․ բարով խերով Մարգար էֆէնտին Թաղական Խորհուրդի ատենապետ չըլլար․․․

— Ի՞նչ վնաս ունի, դուն բարիք գործելը կը սիրես։

— Այո, բայց վերջապէս ամէն բանի համար իմ վրաս իյնալու չեն։

— Մանաւոր օր մը որոշէ եւ այդ օրը միայն ընդունէ դիմում ընողները։ Այն ատեն գոնէ շաբաթը անգամ մը քեզ կը ձանձրացնեն։

— Իրաւունք ունիս, շատ աղէկ մտածեցիր։

— Օրինակի համար՝ Երկուշաբթի օրերը։

— Այո, Երկուշաբթին ամէնէն յարմարն է։

— Ուրեմն ես ալ երթամ ու Երկուշաբթի օրը գամ, — ըսաւ տիկին Նուարդ խնդալով ու մեկնումի կեղծ շարժում մը ընելով։

— Ինչո՞ւ համար, — հարցուց Սաթէն։

— Որովհետեւ ես ալ այսօր խնդիրքի մը համար եկած եմ քեզ տեսնելու։

— Չեմ հասկնար, ինչ խնդիրքի կ'ակնարկես, բայց ապահովաբար Թաղական Խորհուրդի հետ կապակցութիւն չունի։

— Ընդհակառակն, գործս Թաղական Խորհուրդի ձեռքով կրնայ լմննալ։

— Բայց քու էրիկդ ալ թաղական է, ինչո՞ւ անոր չես ըսեր։

— Անանկ բան մըն է, որ անոր չեմ կրնար ըսել, նոյնիսկ չեմ ուզեր, որ ինք իմանայ բուն իրողութիւնը․․․ դուն քու կողմէդ պիտի ընես ամէն բան եւ ես բնաւ պիտի չերեւամ մէջտեղը։

— Այս ի՜նչ զարմանալի ու խորհրդաւոր գործ է, — գոչեց տիկին Սաթէն, — շիտակը գլխս կը հետաքրքրես կոր․․․ պատմէ տեսնենք։

— Նախ խօսք տուր, որ խնդիրս պիտի չմերժես, — ըսաւ տիկին Նուարդ խընդալով։

— Եթէ ըլլալիք բան է, ինչո՞ւ մերժեմ։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար․)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Հրաչ Կոթողեան եւ զաւակները եւ իրենց համայն ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, հեռագրով, նամակով, փոխան ծաղիկի նուէրներով մասնակից եղան իրենց սուգին իրենց քրոջ, հօրաքրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԳԱՅԵԱՆԷ ԳԱՍԱՊԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տարօն – Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ այրի Տիկին Նշան Պէշիկթաշլեանի իր ամուսնոյն Նշան Պէշիկթաշլեանի մահուան տխուր առիթով:

×

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը կ'ողբայ հայ լեզուի եւ գրականութեան վաստակաւոր մշակ՝

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ

մահը եւ ցաւակցութիւններ կը ներկայացնէ իր այրիին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ԿՐԸՆՈՊԼԷՆ Ղեւոնդ Թորոսեան ծիպէյլի որբանոցի իր ընկերներէն՝ Յովսէփ Թէրզեանի եւ Կրընոպլէն Հրանդ Խաչատուրեանի մահերուն առթիւ ցաւակցութիւն կը յայտնէ ողբացեալներու ընտանիքներուն եւ փոխան ծաղիկի 30 Փր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի:

ԽԱՉՎԵՐԱՑ
ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի Խաչվերացի տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի: Խաչհանգիստ յաւարտ պատարագի, ինչպէս նաեւ մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն, հոգելոյս Տ. Եսայի խաչակիր Քհնյ. Ալթունեանի վախճանման 8րդ տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն եկեղեցւոյն վաստակաւոր հոգեւոր հովիւին յիշատակը յարգող հաւատացեալներուն:

×

Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի, 17 Սեպտ. տօն է Վերացման Ս. Խաչի (Խաչվերաց):

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ: Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին: Պատարագ 10.30ին երեկոյեան ժամը 4ին կը կատարուի Խաչվերացի մեծահանդէս ժամերգութիւն եւ Թափօր-Անդաստան:

×

Երկուշաբթի, 18 Սեպտ. Յիշատակ է Մեռելոց: Նոյն եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին կը մատուցուի պատարագ, եւ յաւարտ պատարագի պիտի կատարուի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Այս Կիրակի Խաչվերաց եւ տօն Ս. Խաչ եկեղեցւոյ: Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10.30ին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ-Քաշանի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս Չորեքշաբթի իրիկուն (Սեպտ. 20) ժամը 21ին ընկերուհի Գարաօղլանեանի բնակարանը: Շատ կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

(Այցելութեան առթիւ)

Ընկ. Միհրան Յակոբեանէ (Նիւ Եորք) հարիւր Փրանք:

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը 23 Սեպտեմբեր, Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Գասպար Իփէկեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Շատ կարեւոր օրակարգ:

×

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան Կոմիտէն ընդհ. ընկ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի ընկերները այս Ուրբաթ (Սեպտ. 15), ժամը 20.30ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

Soirée Dansante

Organisée par le Groupe d'Asnières du Nor Séround, Samedi, 16 Septembre à partir de 20 heures

MAISON DE LA CULTURE
11, Rue Henri Poincaré — Asnières
(Place 4 Routes, Terminus de la ligne 135)

ԲՈՅԻ ԱՐՇԱՐՇՈՒՄ

Շամփաների եւ Արարայի ճակատամարտներու տարեդարձին առթիւ, Հայաստանի Սուրբ կոմիտէն պիտի արծարծէ Անծանօթ Զինուորին բոցը, Շաբաթ (Սեպտ. 16) ժամը 18.30ին:

Հաւաքուիլ ժամը 17.30ին Պալդաք-Շան զ'Էլիզէի անկիւնը: Կիները կը հրաւիրուին ուղղակի Էթուալի հրապարակը երթալ:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ
ՊՕՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղին միօրեայ դպրոցին Հայերէնի դասընթացքները պիտի վերսկսին 14 Սեպտ.ին,

Արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան 1 Սեպտ. Ուրբաթէն սկսեալ մինչեւ 12 Սեպտ. ամէն օր բացի Կիրակիէ, ժամը 9.30էն 11 եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

Պօմոնի եւ շրջակայքի ծնողքները ջերմօրէն կը հրաւիրուին, ամէն Չորեքշաբթի կանոնաւորապէս առաջնորդել իրենց սիրասուն փոքրիկները Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ սրահը ուր մեր Մեծաշքանչ լեզուին գիրը, երգն ու ոգին կը սպասեն իրենց:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՈՒԹԻՒՆ 1972Ի ԱՇՈՒՆ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1էն 16

Սենեակ, նախաճաշ, Ա. կարգի բնակութիւն Երեւանի մէջ

2050 ՓՐ.

ՏԱՍԸ ՕՐՈՒԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄԵԿՆՈՒՄ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1

1700 Փ.էն ՍԿՍԵԱԼ

ՄԵԿՆՈՒՄ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1

1550 Փ.էն ՍԿՍԵԱԼ

Դիմեցէք մեր մանրամասն գրքոյկները ստանալու համար

Մանրամասնութիւն և արձանագրութիւն՝

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնէն մեկնումը օդանաւով

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. : 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ԾԱԽՈՒ Է

Մեծաքանակի եւ կէս-մեծաքանակի խանութ մը՝

Bonneterie — Confection — Lingerie

Փարիզ, Ռիւ Թիւրպիկօ, առեւտրական կեդրոնը:

Հեռաձայնել 272-95-65

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Իսահակեան Լեւոն Սահակի ծնած Երեւան 1920ին, որդի Նորքցի Իսահակեան Սահակ (Սիսակ) կորսուած հայրենական պատերազմէն ի վեր:

Արտասահմանի Թերթերէն կը խնդրուի արտատպել:

Գրել իր քրոջ բարեկամուհիին.
Սեդա Արսլանկիւլեան
61, Ave. de la Motte-Piquet
Paris (15e) — (Tél. 734-70-19)

Օչականէն Յովսէփեան Պատուական Յարութիւնի, մայրը՝ Մարգրիտ, որդիները՝ Գուրգէն եւ Վաղգէն:

×

Օչականէն 1941ին պատերազմի մեկնած Համլէթ Գրիգորեան Յաղնիկի, ծնած է Աշտարակի շրջան Օչական գիւղը 1924ին: Մօրը անունը Արուսեակ, քոյրը՝ Սեդա, եղբայրը՝ Ռաֆֆիկ: Դէմքին աջ կողմը սեւ խալ մը ունի:

Լուր ունեցողներէն գրել՝
Փափազեան
49, Bd. Raspail — 94 Alfortville

GALERIE RAPHAEL MISCHKIND
7, Rue Jean-Sans-Peur — LILLE

CARZOU

DU 7 AU 24 SEPTEMBRE
de 11 à 12 heures et de 15 à 19 h.
(Dimanche de 15 à 19 h.)

Le 14 Septembre Carzou dédicacera son ouvrage
« CARZOU, graveur et lithographe »
de 17 h. 30 à 19 h. 30

ՄԱՏԱՂՈՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՃԱՇ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Հայ Մշակոյթի Տան Տիկնանց Օժանդակ Միութիւնը, մատաղօրհնութեան արարողութենէ մը վերջ, ճաշ մը պիտի տայ Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, Սեպտեմբեր 24ին, ի պատիւ

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ

եւ տեղւոյն եկեղեցւոյ բարերարներուն:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՏԱՐՈՒՈՅՆ ՎԵՐՋԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ՊԵԼՃԻԱ

ՍԵՊՏ. 23էն 24

ՄԵԿՆՈՒՄ Շաբաթ Սեպտ. 23: Հաւաքուիլ ժամը 7.30ին Մեթրօ Շաթօ-տը Վէնսէն, Քաֆէ Թերմինիւսի առջեւ եւ 8ին Կառ տիւ Նոռ, Քաֆէ Քիւրվէօր:

Մեկնում ժամը 8.15ին դէպի Օսթանտ հիւսիսի կառուղիէն: Ճաշ ճամբու ընթացքին եւ ժամանում Օսթանտ, ապա մեկնում դէպի Պրիւժ, քաղաքի այցելութիւն եւ շարունակութիւն դէպի՝ Կանտ, ուրկէ ժամանում Պրիւսէլ եւ տեղաւորում Շեռս պանդոկը: Իրիկունը՝ ազատ: Կիրակի քաղաքի այցելութիւն, ցերեկուան ճաշ՝ պանդոկը եւ մեկնում դէպի Ուաթերլօ: Վերադարձ դէպի Փարիզ եւ ժամանում ժամը 22ի առեններ:

Մասնակցութիւն 119 Փր. կանխավճար՝ 50, մնացեալը վճարելի մեկնումի օրը:

Սահմանափակ տեղեր

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՉԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԸ

Կը կազմակերպէ Ուրբաթ 22 Սեպտեմբեր ժամը 21ին, Պօմոնի սրահին մէջ

դասախօսութիւն մը՝

ՀԱՅ ՎԱՆԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՊԱՍՏԸ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻՆ

Կը խօսի ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ
(Անթիլիասի Դպրեվանքի Տեսուչ)

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՎԱԼԱՆՍ.— Դաշնակցութեան օրը կը տօնուի 21 Հոկտ. Շաբաթ իրիկուն:

×

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Հոկտեմբեր 29ին, Պանեէօյի Սալ տէ Ֆէթին մէջ:

IIMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ԿԻՐԱԿԻ 17 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 17 SEPTEMBRE
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e)

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12.517
Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.517

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳՐՔԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՆ ՈՒ ԱՊԱԳԱՆ

Սփիւռքահայ մամուլին մէջ պարբե- րաբար յօդուածներ լոյս կը տեսնեն գըր- քերու, մասնաւորաբար հայերէն գրքե- րու ճակատագրին մասին :

Ոմանց կարծիքով, վերջին յիսնամեա- կին չարժանկարի, ձայնասփիւռի եւ հե- ռատեսիլի աստիճանական զարգացումն ու կատարելագործումը մեծապէս վնաս- ուած են թերթերու եւ գրքերու վաճառու- մին :

Արագութեան դարուն մէջ կ'ապրինք : Մարդիկ շատ ժամանակ չունին կարդա- լու : Օրուան լուրերը կը լսեն ձայնա- սփիւռէն, նոյնիսկ աշխատելու ատեն :

Հակառակ բոլո երեւոյթին ճիշդ թուող այս տեսակէտին, պաշտօնական վիճակա- գրութիւնները ցոյց կուտան, որ ընթեր- ցասիրութիւնը հետզհետէ կը տարածուի աշխարհի մէջ եւ տպագրական մեքենան կը դառնայ անդադար :

Ներկայիս, մանաւանդ արեւմուտքի քաղաքակիրթ երկիրներէն դուրս, յետա- մնաց երկիրներու մէջ հրամայական պա- հանջ մըն է դարձած ընթերցասիրութիւ- նը : Նորագատ երկիրները ամէն ճիգ ի գործ կը դնեն գրել-կարդալ սորվեցնելու համար իրենց բնակիչներուն, որոնց ջախջախիչ մեծամասնութիւնը անուս է :

Իւնեսքոյի համաձայն, աշխարհի եր- կու միլիառ 225 միլիոն բնակիչներուն վրայ 800 միլիոն մարդիկ գրել-կարդալ չեն գիտեր :

Անատոլուի թուրք անուս գիւղացիները թերթի ու գրքի երես չեն տեսներ : Սըր- ճարաններու մէջ ձայնասփիւռի միջոցաւ հաղորդակից կ'ըլլան օրուան լուրերուն :

Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ ընթեր- ցասիրութիւնը քաջալերելու համար վեր- ջին տարիներուն աժան հրատարակու- թեանց արշաւ մըն է սկսած : Դասա- կան եւ ականաւոր հեղինակներու գոր- ծերը կը վերհրատարակուին շատ դիւ- րամատչելի գիներով : Յաջողութիւն գը- տած նոր գրքերը անմիջապէս կը թարգ- մանուին զանազան լեզուներով : Այնպէս որ Ֆրանսայի մէջ լոյս տեսած գիրք մը քանի մը ամսուան մէջ կը թարգմանուի անգլերէնի, գերմաներէնի, սպաներէնի, փորթուկալերէնի եւ այլ լեզուներու :

Մամուլի, ձայնասփիւռի կամ հեռա- տեսիլի միջոցաւ կատարուած գրախօ- սականները, նոյնիսկ բացասական քննա- դատութիւնները քարոզչական բնոյթ կը ստանան եւ կը ծառայեն գրքին տարած- ման :

Հրատարակիչները այժմ աւելի խնամ- ուած ու ներկայանալի ձեւով լոյս կ'ըն- ծայեն գրքերը՝ հրապուրելու համար ընթերցողները : Լաւորակ թուղթ, գու- նաւոր կողք եւ աժան բայց գեղեցիկ կազմ :

Վիճակագրութեան մը համաձայն, 1970ին գրքի համաշխարհային արտադ- րութիւնն էր կէս միլիոն անուն գիրք, 7-8 միլիառ տպաքանակով : Այս կէս մի- լիոնի 45 առ հարիւրը, այսինքն 225.000 անուն գիրք տպուած է Եւրոպայի մէջ (Խ. Միութիւնը չհաշուած) : Մինչդեռ Եւրոպայի բնակչութիւնը աշխարհի ընդ- հանուր բնակչութեան 13 % տոկոսը մի- այն կը ներկայացնէ :

Ափրիկէ, Հարաւային Ամերիկա եւ Ա- սիա (Ճափոնը չհաշուած) 1970ին ար- տադրած են ընդհանուր տպաքանակի 19 առ հարիւրը : Այս երկիրներուն մէջ կ'ապ- րին աշխարհի գրել-կարդալ գիտցող բը- նակչութեան կէսը եւ դպրոց յաճախող- ներու թիւին 63 առ հարիւրը :

1970ին Խ. Միութեան մէջ տպուած գրքերուն տպաքանակն է եղած 1.309 մի- լիոն : Այսինքն համաշխարհային արտադ- րութեան 15,6 առ հարիւրը, մինչ բնակ- չութեան տոկոսն է 6,8 առ հարիւր :

Ափրիկէի մէջ կ'ապրին աշխարհի բը- նակչութեան 10 առ հարիւրը : Գրքերու հրատարակութեան իր բաժինն է 2 առ հարիւր միայն :

Կիւթէնպէրկի գիւտէն ի վեր (1440) գրքերու տպագրութիւնը տարուէ տարի աւելցած է : 1500ին 30.000 անուն գիրք տպուած էին : ԺԶ. դարուն՝ 250.000, ԺԹ. դարուն՝ 7 միլիոն անուն գիրք լոյս տեսած է աշխարհի մէջ : Ներկայ դարու վերջաւորութեան թիւը պիտի հասնի 25 միլիոն անուն գրքի :

Ամերիկեան համալսարաններու մեծ մատենադարանները ամէն տարի հազա- րաւոր նոյնիսկ աւելի գրքեր կը գնեն եւ զանոնք տեղաւորելու դժուարութիւն ու- նին : Ուստի «միքրոֆիլմ»ի կը վերածեն գնուած գրքերը՝ տեղ չահելու համար :

«Միքրոֆիլմ»ի դրութիւնը ընդհանրա- ցած է այժմ, նոյնիսկ Հայաստանի մէջ : Երեւանի Մեսրոպ-Մաշտոց Մատենադա- րանն ու Միասնիկեան Հանրապետական Գրադարանը արտասահմանէն «միքրո- ֆիլմ»ով կը ստանան սպառած եւ անգտա- նելի դարձած գրքեր, որոնց մէջ կը խօս- ուի Հայաստանի մասին :

Հակառակ չարժանկարի, ձայնասփիւռի եւ հեռատեսիլի զարգացման եւ ընդհան- րացման՝ գրքի հրատարակութիւնը կ'ա- ճի տարուէ տարի :

Պարագան նոյնը չէ անշուշտ Սփիւռ- քահայութեան մէջ, ուր տասնեակ տարի- ներ առաջ սկսած գրքի տպագրութեան տագնապը կը շարունակուի յարաճուն կերպով :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԻՍԻՆԿԸՐԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐԸ

Մ. Նահանգներու նախագահին խոր- հրդատու՝ Քիսինկէր, Փարիզի մէջ եր- կու հանդիպումներ ունեցաւ, առաջինը Հանոյի ներկայացուցիչին եւ երկրորդը Հանրապետութեան Նախագահին հետ :

Առաջին հանդիպումը գաղտնի ձեւով տեղի ունեցաւ : Քիսինկէր Լոնտոնէն Փա- րիզ ժամանեց այնպիսի ճամբով, որ աննկատելի մնաց լրագրողներուն : Մինչ Քիսինկէրի օդանաւը Լոնտոնի Հիթրօ օ- դակայանին մէջ կը գտնուէր եւ, հետե- ւաբար, ամէն ոք կ'ակնկալէր որ Քիսին- կէր հոնկէ պիտի մեկնէր Փարիզ, այս վերջինը երկրորդական օդակայանէ մը գաղտնի կը մեկնէր Փարիզ եւ հոնկէ Լը Տիւք Թոյի հանդիպման վայրը :

Քիսինկէր - Լը Տիւք Թօ տեսակցու- թեան մասին մանրամասնութիւններ չեն տրուիր : Ծանօթ է, որ Փարիզի պաշտօ- նական բանակցութիւններու առընթեր, յաճախ գաղտնի խօսակցութիւններ տեղի կ'ունենան Ուաշինկթընի եւ Հանոյի ներ- կայացուցիչներուն միջեւ :

Դէտերը թէեւ ծանօթ չեն վերջին խօ- սակցութիւններու մանրամասնութեանց, այնուամենայնիւ նկատել կուտան, թէ երկու կողմերը անփիջող կը մնան իրենց դիրքերուն վրայ : Հանոյ միշտ պայման կը դնէ Թիէոյի (Հարաւ. Վիէթնամի նա- խագահ) հրաժարումը, ուրմէ ետք կը կազմուի միասնականութեան կառավա- րութիւնը՝ բոլոր կողմերու մասնակցու- թեամբ : Ուաշինկթըն, իր կարգին, կը մերժէ այս նախապայմանը նկատել տա- լով թէ այդ ճամբով համայնավարները փաստօրէն ձեռք պիտի ձգեն Սայկոնի իշխանութիւնը :

Մ. Նահանգներու նախագահին խոր - հրդատուն տեսակցեցաւ նաեւ Ֆրանսա- յի Հանրապետութեան Նախագահին հետ, ի ներկայութեան Փարիզի ամերիկեան դեսպանին : Տեսակցութիւնը տեւեց մէ- կուկէս ժամ :

Այս տեսակցութեան շուրջ ոչ մէկ գե- կոյց հրապարակուեցաւ, միւս կողմէ, պաշտօնական շրջանակները ոչ մէկ յայ- տարարութիւն կատարեցին :

Յամենայն դէպս այցելութեան նպա- տակն էր Հանրապետութեան Նախագա- հին տեղեկացնել Մոսկուայի խօսակցու- թեանց արդիւնքները : Քիսինկէր ան- շուշտ խօսած է այս մասին : Պարզ է նաեւ, որ այլ հարցեր ալ խօսակցութեան նիւթ դարձած են, ինչպէս ֆրանքեւամերիկ- եան յարաբերութիւնը, Հասարակաց Շու- կայի կապը կամ յարաբերութիւնը Մ. Նահանգներու հետ եւ, վերջապէս, Վիէթ- նամը :

Ելիզէէն դուրս ելած պահուն Քիսինկէր մէկ կարճ պատասխան մը տուած է լրա- գրողներու բազմաթիւ հարցումներուն. «Շատ լաւ խօսակցութիւն մը ունեցայ Նախագահին հետ» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՅԿՈՆ կը հաղորդէ թէ իր ուժերը վերագրաւած են Քուանկ Թրի քաղաքը, որ Հանոյի բանակին ձեռքն էր ինկած Մա- յիս 1ին : Կռիւները երկար տեւեցին եւ եղան արիւնալի : Հարաւ. Վիէթնամի «մարին»ները ժամանակէ մը ի վեր գրա- ւած էին քաղաքը, սակայն չէին յաջողած տեղահան ընել Հանոյի զինուորները միջ- նաբերդէն :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ելմտական նախարարը հա- ւասարակշռուած պիւտճէ մը ներկայա- ցուց 1973ի համար : Կարգ մը յաւելում- ներ նախատեսուած են 1973ի ընթացքին :

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ժողովէն ետք կառավարութեան բանբերը պաշտօ- նապէս յայտարարեց, թէ Նախագահ Փոմ- փիտու հրաւիրած է Տասներու Վեհաժո- ղովը Հոկտ. 19-20 : Ժողովը պիտի գու- մարուի Քլեպէրի համագումարներու սը- րահը, ուր 1968էն ի վեր կը գումարուին Վիէթնամի հերթական ժողովները : Այս լուրը մեծ խանդավառութեամբ ընդուն- ուած է եւրոպական այլ երկիրներու կող- մէ, մանաւանդ Մեծն Բրիտանիոյ :

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս Սեպտեմբեր 14)

ԴԱՒԻԹ ՕՅՍԹՐԱԽ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Աշխարհահռչակ ջութակահար Դաւիթ Օյսթրախի նուագահանդէսներով սկսած է Երեւանի մէջ, արուեստի տօնը : Ցայ- տագիրը կազմուած էր Պէթհովէնի, Պրո- կոֆիեւի, Տըպիւսիի, Պրամսի գործերով : Երեւանի մէջ առաջին անգամ նուագուած են նաեւ Մէսխիի Վառիասոնները եւ Տվորժաքի Մազուրքան :

×

ՇԱՔԷ ՏԷՐ-ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹԸ

Աշխարհի ամէն կողմը Սասունցի Դա- ւիթը օրէ օր աւելի հետաքրքրութիւն կը ստեղծէ եւ շարունակաբար լոյս կը տես- նեն զանազան աշխատութիւններ հայկ. դիւցազնավէպի մասին : Վերջերս լոյս տեսած է Շաքէ Տէր-Մելքոնեանի «Հայ ժողովրդական էպոսը՝ Սասունցի Դա- ւիթ» քննական ուսումնասիրութիւնը ֆը- րանսերէն լեզուով Քէպէքի համալսարանի հրատարակութեամբ : Գիրքը բաղկացած է ներածութենէ մը եւ չորս գլուխներէ : Հեղինակը օգտագործած է ճոխ գրակա- նութիւն՝ հայերէն, ֆրանսերէն եւ անգ- լերէն իսկ նկարազարդման նիւթերը ի- րեն տրամադրուած են Արտասահմանեան Երկիրներու հետ Մշակութային Կապերու Կոմիտէին կողմէ :

×

ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍ ՕՏԱՐ ԼՐԱԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Սեպտ. 13ին Երեւանի մէջ մամուլի ասուլիս տեղի ունեցած է արտասահմա- նէն եկած օտար լրագրողներու համար : Ի պատասխան լրագրողներու հարցում - ներուն Կենտկոմի քարտուղար՝ Ռ. Խա- չատրեան պարզած է հայ ժողովուրդի պատմութիւնը համառօտ ձեւով եւ խօ- սած երկրին ներկայ զարգացման մասին :

×

ԳԷՈՐԳ ՋԱՀՈՒԿԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԼԵԶՈՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԱՆԴԱՄ

Փրակայի մէջ գումարուած Եւրոպա - կան Լեզուաբանական Ընկերութեան ժո- ղովին մէջ խորհրդային այլ գիտնական- ներու կարգին, այդ կազմակերպութեան իսկական անդամ ընտրուած է Հայաս - տանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի թղթակից - անդամ, Լեզուի Հաստատու- թեան տնօրէն՝ Գէորգ Ջահուկեան :Փրոֆ. Ջահուկեան հեղինակ է բազմաթիւ ար- ժէքաւոր աշխատանքներու որոնց կար - գին՝ Լեզուաբանութեան Պատմութիւնը, բարբառագիտութեան ներածութիւնը ,Հա- յոց լեզուի կառուցուածքն ու զարգացու- մը, եւայլն, եւայլն :

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՆԱԽԱՐԱՐԸ՝ ՌՈՒԲԷՆ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի Պը- րեզիտիոմի հրամանագրով Հայաստանի Մշակոյթի նախարար նշանակուած է Ռուբէն Պարսամեան, որ ցարդ Արտա - սահմանեան Երկիրներու հետ Բարեկա- մութեան եւ Մշակութային Կապի Հայկ. Ընկերութեան նախագահն էր :

Ռուբէն Պարսամեան երկու անգամ ե- րեսփոխան ընտրուած է : Տարիներու ըն- թացքին ունեցած է լայն գործունէու - թիւն : Շուրջ տասը տարի դասաւանդած է Հայաստանի Երաժշտական եւ Կերպար- ուեստի Ուսումնարանը : Ինք, արուեստի տեսութեան և պատմութեան մասնագէտ, մօտ տասը տարի ալ (1953-62) եղած է տնօրէն պետական պատկերասրահի :

Ռ. Պարսամեան Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահ է :

ՎԱՐԴԱՆ ԱՐԵՒԵԼՑԻԻ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ ԼԵԶՈՒՆԵՐՈՒ ԾԱԳՈՒՄԻ ՄԱՍԻՆ

ԽՄԲ.— «Լրաբեր հասարակական գիտութիւնների» հանդէսի (Երեւան) Յունիսի թիւին մէջ, բանասէր Լ. Խաչերեան շահեկան ուսումնասիրութիւն մը ունի՝ «Լեզուների յառաջացման ու զարգացման տեսութիւնը եւ գրի ու մատենագրութեան սոցիալական նշանակութիւնը ըստ Վարդան Արեւելցու» խորագրով: Կը ներկայացնենք առաջին մասը, որ կը վերաբերի Վ. Արեւելցիի հայեացքներուն՝ լեզուներու ծագումի մասին:

Վարդան Արեւելցի (ԺԳ. դար) միջնադարու հայ մատենագրութեան ականաւոր ներկայացուցիչներէն է: Ան եղած է անուանի պատմագիր, մատենագիր, աստուածաբան եւ դպրութեանց տեսաբան:

Անոր տեսութիւնները լեզուի ծագումին եւ զարգացումին, ինչպէս նաեւ դպրութեան եւ մատենագրութեան հանրային դերին ու արժէքին մասին՝ իրենց արտայայտութիւնն են գտած մասամբ անոր «Պատմութիւն տիեզերական» աշխատութեան մէջ: Համեմատաբար աւելի լայն գիծերով ներկայացուած են անոնք իր երկու այլ աշխատութիւններուն մէջ: Առաջինը կը կոչուի «Նորին Վարդանայ վարդապետի ասացեալ բան գովեստի պատմագրաբար վասն սրբոյն Սահակայ եւ Մեսրոպայ եւ այլոց Թարգմանչաց», իսկ երկրորդը՝ «Մեկնութիւն Սուրբ Գրոց»:

Ան այլ եւ այլ առիթներով անդրադարձած է լեզուներու ծագման կարեւոր խնդրին: Ան այս հարցը քննած է դարաշրջանի ըմբռնումով: Զմոռնանք, որ այդ շրջանին լեզուաբանութեան կապակցութեամբ գիտական տուեալներ չկային:

Արեւելցիի տեսակէտով միասնական ընդհանուր լեզուն կորսուելէ ետք, անոր յաջորդած է անխօսութեան «անբանութեան» ժամանակաշրջան մը, որու ընթացքին մարդկային միասնական ցեղը աստիճանաբար կը սկսի բաժնուիլ առանձին խումբերու՝ «ազգերու», որոնցմէ իւրաքանչիւրը իրեն համար կը ստեղծէ սեփական լեզու: «Լեզունքն ո՞րպէս բաժանեցան աշտարակաշինութեամբն» հարցումին հետեւեալ պատասխանը կուտայ ան. «Յառաջ կորեաւ եւ ի վայր անկաւ լեզուն զոր ունէին, եւ ամէնն որպէս անբան եղեալ առանձնացան իւրեանց ազգաւն, եւ ապա սկսան խօսել ամէն ազգ առանձինն»: Այստեղ կարեւոր է նկատողութեան առնել, թէ իւրաքանչիւր ազգի լեզուն ան կը բնութագրէ իր կառուցուածքով եւ իրողութիւններու համակարգով ո՛չ թէ իբրեւ «գլխուած» կամ «խառնակ» ու «շփոթ»՝ անկայուն վիճակ, այլ իբրեւ կայուն իրողութիւն. «… Եւ այն են սքանչելիք, զի ոչ խառնակ եւ շփոթ ըստ գլխուածոյ խաւսէին, այլ իւրեանք շինուղքն եւ իւրեանց ճորտերն եւ այն ազգն, որք յաշխարհն իւրեանց էին, ամէնն առանձին յատուկ առին խաւսս, եւ միմիանց չկարէին լսել ազգերն»:

Ստեփանոս Սիւնեցիի ըմբռնումով՝ մարդկութեան միասնական լեզուն «աշտարակաշինութենէն» ետք ճիւղաւորուած է տարբեր լեզուներու, որոնք, հակառակ Վարդան Արեւելցիի պնդումին, մայր լեզուին հետ բաղդատմամբ «խաթարուած» և «աղճատուած» պատկեր մը կը ներկայացնեն՝ մէջտեղ եկած լեզուներու «անհմուտ» կիրարկումին հետեւանքով. «Վասնզի յանհմտութենէ խաւսից թիւրեալ են անուանք եւ բայք ամէնից ազգաց, բաց ի սակաւուց»:

Արեւելցի, ինչպէս իրաւամբ նկատել կուտայ Փրոֆ. Գ. Ջահուկեան, լեզուներու ստեղծումը աշտարակաշինութենէն ետք ոչ թէ «աստուածային աղէտ» եւ դժբախտութիւն կը համարի՝ ի տրիտուր մարդկութեան «մեղքերուն», այլ՝ իբրեւ «շատ ինչ բարի», «գեղեցկութիւն» եւ «զունազեղութիւն»: Հետեւաբար՝ իր հիացումը յայտնելով լեզուներու բազմազանութեան հանդէպ, ան գիտական ողջմտութիւն երեւան կը բերէ: Լեզուներու ծագումին հետ աղերս ունեցող հետաքրքրական պատմութիւն մը կը ներկայացնէ ան իր «Պատմութիւն տիեզերական» աշխատութեան «ի տանն Ներրովթայ» գրոյցներու շարքին: Ըստ այդ գրոյցին, բաբելոնեան աշտարակաշինութեան ժամանակ իբրեւ թէ հրեշտակ մը կը ներկայանայ Ներրովթի, որ որսորդութեան միջոցով ուտելիք կը հայթայթէր շինարարներուն: Հրեշտակը Աստուծոյ անունով կը յորդորէ անոր, որ մարդիկ հրաժարին աշտարակաշինութեան ծրագրէն, քանի որ անոնք երբեք չեն կրնար հանիլ Տիրոջ… բայց իշխանն ու շինարարները հաւատք չեն ընծայեր լսուած խօսքերուն: Այդ տեսն հրեշտակը իր նմանակիցներուն կ'ըսէ. «Եկայք՝ մեք իջցուք եւ բաժանեսցուք զլեզուս նոցա»: Եւ ահա, խառնակութեան ժամանակ, աշտարակ շինողները զարհուրած կը սկսին փախուստ տալ եւ ապաստան փնտռել: Ի տես սոոր՝ Աստուած դրախտին բուրմունքով կը գինովցնէ բոլորը, որոնք կը մոռնան իրենց սկզբնական լեզուն: «Եւ այսպէս մխիթարեալք զմայլմամբ յանճառելի բուրմանէ հոտոյն՝ մոռացան զառաջին լեզուն»:

Յատկանշական է, որ Արեւելցի մարդկութեան առաջին լեզուն կը նկատէ չըլլկուած եւ չզարգացած՝ «կոպտաձեւ», իսկ նորաստեղծ լեզուները իմաստութեամբ, ծանրախոհ եւ գեղեցիկ են եղած: Իսկ ասիկա կը նշանակէ, թէ ան անվերապահ կերպով կը ջատագովէ բնապատմական տեսութիւնը՝ այսինքն լեզուներու զարգացման եւ կատարելագործման ու գեղեցկացման հոլովոյթը. «… Եւ շատ բարի եղեւ մի՝ զի ծանեան մարդիկ զիւրեանց տկարութիւն, եւ դարձեալ՝ զի պատճառք իմաստից եւ գեղեցկութեան ի խոշոր լեզուէն առաջնոյ եւ ի կոպտաձեւ՝ փափկագոյն հելլենացւոց եւ սաստկագոյն Հռոմայեցւոց, Հոնն՝ սպառնական, Ասորին՝ աղաչական, Պարսիկն՝ պերճական, եւ Ալանն՝ գեղեցկաձեւ, Գութն՝ ծաղրական, Եգիպտացին՝ խարափաձայն, եւ Հնդիկն՝ ճճուող, եւ Հայն՝ եւս ամենազարդ եւ համեղական»: Կարեւոր է դիտել տալ, որ այս տողերուն մէջ Արեւելցի ոչ միայն լեզուներու պատմական զարգացումին տեսակէտը կը պաշտպանէ (ինչ որ կը նշանակէ թէ միջնադարու բոլոր քերական մեկնողներէն աւելի յառաջադէմ եղած է), այլեւ միաժամանակ զանազան լեզուներու նկարագիրը կուտայ:

Վ. Արեւելցի կը պնդէ, որ եթէ գոյներու խայտաբղէտութեամբ գեղեցկութիւն կը ստեղծուի, լեզուներու բազմազանութիւնն ալ ինքնին գեղեցկութիւն մըն է. «… Եւ որպէս ազգի ազգի գոյնք գեղեցկութիւն առնեն եւ զանազանութիւնք հասակաց, այսպէս եւ լեզուաց զանազանութիւնք»:

Լ. ԽԱՉԵՐԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԵՒ ՄԱՐԴԻԿ

ԴԵՌ ԺԱՄԱՆԱԿ ԿԱՅ

«Դեռ ժամանակ կայ». ահա թուխչքներու եւ լայնարձակ սաւառումներու թափը խորտակող մտայնութիւնը անոնց, որ յօրանջով կ'անցընեն իրենց օրերը ու չեն նստիր ստեղծագործ աշխատանքի:

Առանձնապէս՝ «դեռ ժամանակ կայ» յանկերգը երիտասարդ ուժերու բերնին ծամոց վարժութիւնն է, եւ եթէ իրենց շարքերէն տաղանդով օժտուած տղաք մնացին կէս ճամբան արուեստի դաշտերուն, որովհետեւ կեանքը յաւերժական կարծեցին եւ առօրեայ դրական աշխատանքներէ խուսափեցան:

Եղան իրենցմէ չեզումներով գրականութեան կալուածին մօտեցողներ եւս:

Այս վերջինները երեւելու աճապ վարակուած՝ փոխանակ զուտ գրականութեան նուիրուելու, մտան լրագրական ասպարէզ եւ սպառեցին իրենց ուժերը խոտորնակ մարզերու վրայ:

Դեռ ժամանակ կայ, ըսելով ձիւն դարձուցին իրենց մազերը անոնք, որ հաւանօրէն պիտի կրնային տեղ մը հանիլ, անուն մը դառնալ եւ քանքար մը ձգել:

Մինչ ժամանակը իրենց չէր սպասեր:

Անոր անիւները սրընթաց կը թաւալէին. եթէ առօրեայ ճիգերու քանակ մը ունեցան իրենց ետեւը, դարձաւ ան իրենց միակ վաստակը. եթէ իրենց միտքը յածեցաւ գեղեցիկ բայց չիրագործուած ծրագիրներու շուրջ, յոգնութիւնն ու ծերութիւնը նստաւ իրենց ուսերուն:

«Դեռ ժամանակ կայ»ն, եղած է գլխաւոր պատճառը շատ մը խոստումնալից ուժերու կորուստին:

Այսօրուան պարտականութիւնները՝ սրխալ է վաղուան ձգելը: Առածը ունի յատուկ թելադրութիւններ: Ժամանակը մեզի չի սպասեր: Ան պիտի ընթանայ սրարշաւ. պիտի թռի ու ձգէ մեզ ուր որ ինկած ենք: Եթէ կանուխէն գիտցած ենք օգտագործել մեր ժամերը եւ ուժերը ու նուիրուիլ ստեղծագործ որոնումներու, սխրալի վաստակով մը վերջ կը գտնեն մեր օրերը:

Ընդհակառակն, պատրանքներ կը մնան մեզի բաժին, եթէ այսօրուան ընելիք աշխատանքը ձգած ենք վաղուան…

Տաղանդները անշքացած են այս գործելակերպով, իսկ համեստ կարողութեամբ կամքի տէր ուրիշներ առօրեայ սխթեմաթիք աշխատանքով, ժամերու կարեւորութիւնը հաշուի առնելով, կըրցած են ամէն օր քար մը քարի վրայ, աղիւս մը աղիւսի վրայ դնել ու բարձրացնել հոյակապ շէնք մը:

Այս մէկն է որ մոռցուած է կամքի ուժէ զուրկ անձերու կողմէ, որոնք յամպէտս վատնած են իրենց օրերը, սպառելով իրենց ամբողջ կեանքը տարտամ երազներով:

Վհատութիւնը եւ խոնջէնքը նստած է շատ մը խոստումնալից նորերու հոգիին մէջ:

Անոնք հրաշքի համազօր սխրագործութիւններ պիտի կատարէին, եթէ գիտնային իրական արժէքը ժամանակին, եթէ լարէին իրենց միտքը եւ օրական քանի մը ժամ նուիրուէին ընթերցումի, գրական գրաղումներու եւ պրպտումներու:

Սահմանափակ ժամանակներու դարը չէ մերինը: Ու սահմանափակ ժամանակներու դարերը պիտի չըլլան քանդերորդին յաջորդողները:

Բոլոր նշանները ցոյց կուտան, թէ աշխարհ լարուած ճիգերու ի խնդիր վերելքներ արձանագրելու կոչուած է:

Հասնելէ ետք որոշ մասնագիտական պատրաստութեան, ամէն ասպարէզի մեծութիւններ կ'առանձնանան ու կը նուիրուին ծրագրուած աշխատանքի մը:

Մին՝ բնալուծարանի մը մէջ խոշորացոյցը առջին դրած կ'ուսումնասիրէ մանրէներու այս կամ այն տեսակը, ու կը փորձէ զանոնք չէզոքացնող դեղ մը գտնել:

Ուրիշ մը՝ աչքերը յառած աստղերուն, կ'որոնէ նորութիւններ: Կ'աշխատի գտնել դեռ եւս անծանօթ մոլորակներ կապոյտ երկինքին մէջ:

Երրորդ մը՝ ովկիանոսին խորերը նուիրուած է պրպտումներու: Չորրորդ մը՝ թաղուած մատեաններու վրայ, կը փորձէ վերծանել դեռ չլուծուած պատմական անցքերու գաղտնիքը: Այսպէս, տակաւին ուրիշներ, իրենց մասնագիտութեան հետ առնչուած հարցերու խուրձը դըրկած, կ'աշխատին տարիներով, ու յաճախ կը դառնան երջանիկ հեղինակները նորութեանց:

Դուք տեսած էք Թոլսթոյի Յարութիւնը, Աննա Քարենինան, Պատերազմ եւ խաղաղութիւնը, *մեծղի հատորներ, որոնց վրայ տարիներ աշխատեր է Եասնայա Փոլիանայի մեծ մենակեացը, եւ այս հատորները հրապարակ հանելէ առաջ՝ քանի մը անգամ սրբագրած եւ ընդօրինակած է զանոնք:*

Նոյնը ըրած են ուրիշ մեծութիւններ

ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

Ե.

ԵՐԵԽԱՅ

—0—

— Չհամարձակուես, չհամարձակուես բերանդ բացել, իմացա՞ր: Թող նա ոչինչ չիմանայ, ես չեմ ուզում, որ նա իր տատի օրը ընկնի:

Զսափրուած մարդը կատաղած հրեց սուրճի գաւաթը ու վեր կացաւ տեղից:
Ես հրեցի սուրճի գաւաթը ու վեր կացայ տեղիցս:

Երեխան սփրթնած կանգնել էր մեր երկուսի մէջտեղը:

Զսափրուած մարդը մի պահ նայեց մեզ ու դուրս գալով շրխկացրեց դուռը:

Ես դուրս եկայ ու ետեւից կամաց փակեցի դուռը:

Նա մեն-մենակ քայլում էր փողոցով:
Ես կողքից:
Ես մեն-մենակ քայլում էի փողոցով:
Նա իմ կողքից:

Յետոյ մենք գոգտոացինք իրար վրայ, իրարից ներողութիւն խնդրեցինք, եւ երբ մութը ընկաւ, չգիտեմ ինչպէս յայտնուել էինք ծովափին: Երկուսս էլ խմած էինք ու ծիծաղում էինք լողացողների, ծառերի ու ոտքի տակ փշրուող աւազի վրայ: Կոնկրէտ դժուար էր յիշել, թէ մանաւանդ ինչի վրայ էինք ծիծաղում, բայց աշխարհում զուարճալի, մի շատ զուարճալի բան էր եղել: Մենք իրար փաթաթուած նայում էինք ալիքներին, որոնք չգիտես ինչու ճլմփում էին եւ յանկարծ ես գլխի ընկայ, որ չեմ հարցրել, թէ ինչ է իմ ամենամօտ ընկերոջ մօր անունը: Բայց ալարեցի բերանս բացել: Համ էլ դա ինչով էր կարեւոր: Կարեւորն այն էր, որ տարիներ շարունակ նա կանգնել է ճիշդ այստեղ ու նայել ծովի ալիքներին:

— Տղաս, ո՞ւր թողինք մենք մեր երկիրը, — հեռու-հեռւում ինչ-որ բան որոնելով հարցրել է նա, — ինչքա՞ն պիտի մենք անտուն ու անտէր մնանք:

— Մոռացիր, մայրիկ, — հանգստացրել է տղան, — մոռացիր այն երկիրը:

— Մի ասա այդ բանը, տղաս, — հառաչել է պառաւը, — մի ասա, Աստուած կը պատժի: Ախր մենք անտէր թողինք հօրդ գերեզմանը, խեղճ քոյրդ գերեզման էլ չունեցաւ, մարմինը այգում յօշոտուած մնաց: Վեր կաց, վեր, որդիս, երթանք մեր տունը: Հիմա մեր սարերը կանաչել են, աղբիւրները կաթնաջրով լցուել, անտէր մնացին մեր տունն ու այգին:

— Մամ, դու ցնդել ես, — չգիտես ինչու ձայնը բարձրացրել է որդին: — Հասկացիր, մեր տունը հեռու է, ծովի այն կողմում, այնտեղ, որտեղից արեւն է ծագում:

Դրանից յետոյ, ամէն առաւօտ, երբ արեւը հրդեհուել է հորիզոնում, պառաւը գնացել է ծովափ ու քարացած նայել հեռու-հեռու: Անգամ իր հրեայ հարեւանուհուն, որը ծովափ էր գալիս թթուածնով հարուստ օդ շնչելու, ցոյց է տուել հորիզոնում ուրուագծուող իր տունը, ծաղիկներով շաղուած սարերը, երդիքներից ելնող ծուխն ու հօրանց տան մեծ ընկուզենին: Մի օր էլ… Մի օր էլ խեղճ պառաւն այլեւս չի դիմացել այդ ձգող ուժին եւ ծովն է նետուել, որպէսզի լողալով հասնի իր երդիքի ծուխին ու պապենական տանը: «Այո, մենք տեսանք, թէ ինչպէս էր նա լողում, — իրենց բացատրութիւններում գրել են ծովափում հանգստացող երիտասարդները, — Նրա հագուստները շատ լաւ երեւում էին ծովի կապոյտ ֆոնի վրայ: Նա լողաց մի քանի մետր, ուրեմն ինքնասպանութիւն գործելու միտք չունէր: Պարզապէս երեւի ուժերը չբաւականացրին»:

— Իմ մաման շատ լաւ մամա էր, — ինձ մի կողմ հրելով հառաչեց չսափրուած մարդը:

— Գիտեմ, — ասացի ես:

— Դու ոչինչ էլ չգիտես, — գլուխը շարժեց նա ու աւազի վրայ նստելով հանեց կօշիկները:

— Յուրտ է, — ասացի ես, — խենթութիւն մի արա:

Զսափրուած մարդը ձեռքը թափ տուեց ու ջուրը մտաւ:

ԳՐԻԳՈՐ ՋԱՆԻԿԵԱՆ

(7 – Շար.)

իրենց երկերուն համար: Ժամանակը անոնց համար թանկագին հարստութիւնը եւ նպատակը եղած է միանգամայն, եւ անոնք աշխատած են լաւագոյն ու գիտակցօրէն օգտագործել զայն, յօգուտ արուեստին ու մտաւորական ճիգերու, որ թարգմանն յօգուտ իրենց տաղանդին:

Իսկ անոնք որ դեռ ժամանակ կայ ըսեր են, մերթ հակառակ բնածին տաղանդով օժտուած ըլլալնուն, մնացեր են կէս ճամբան, երբ մահը հասած է իրենց սնարին մօտ, այն ատեն միայն զգացեր են, որ կորսնցուցած են կեանքի մէջ ամէնէն թանկագին գանձ մը, որ ժամանակն է:

Կամենանք կամ ոչ, ան պիտի սահի, ձգելով երաշխէպներ մեզի, եթէ յում–պէտս վատնած ենք մեր օրերը:

Հասկնալի է, որ մեր խօսքը գրականութեամբ կամ գինական որեւէ ճիւղի նուիրուածներու համար է:

Տարիները կը յաջորդեն իրարու, բանակ մը ունինք սփիւռքեան բժիշկներու եւ քիմիագէտներու: Հարց է սակայն, թէ այս բանակէն քանի՞ հոգի իր վկայականը գրպանելէ յետոյ, նուիրած է ինքզինքը մասնագիտանալու, խորանալու եւ իր հետեւած ասպարէզին մէջ անուն մը կամ դէմք մը դառնալու:

Հայկական Սփիւռքը մատի վրայ կը համրէ այս ասպարէզներու մէջ համբաւի տիրացածները: Քիչ մը այդպէս է նաեւ գրականութեան հետեւողներու համար: Խորանալու, հմտանալու, բարձունքներ կոխելու ախըր ամէնուն մէջ հաւասարապէս նոյն աստիճանին վրայ չէ:

Իբրեւ հետեւանք «դեռ ժամանակ կայ»ի յանկերգին, շատեր կը կրկնեն ինքզինքնին:

Ըստ որում ինչ որ ներելի է սկսնակներու, ներելի չէ աղ–պղպեղ մազերով հիներու, հասուն տարիքի մէջ կրկնուած երախայրիք փորձերու իրողութիւն մը խանդավառութեամբ չողջունուիր այլեւս հասարակութեան կողմէ եւ իրաւունքով:

Ահա թէ ինչու պայման է իմանալ ժամանակի արժէքը եւ նուիրուիլ տեւական աշխատանքի:

Շատ մը ժողովներ, դատարկ խօսակցութիւններ եւ նոյնքան դատարկ յարաբերութիւններ պէտք է կրճատուին, պէտք է սեղմուին յօգուտ սեւեռուն եւ բարձր նպատակի մը, որ արուեստագէտին, գրողին, գիտունին վերելքի ձգտումներուն առիթ պիտի ըլլան:

Դեռ ժամանակ կայ բացատրութիւնը պէտք է փոխուի ժամանակը շատ թանկ է, պէտք է կառչած մնալ անոր քղանցքին, ու օգտուիլ անկէ:

Հրաշքի համազօր գործեր տեղի ունեցած են ժամանակի ընթացքին:

Այդ հրաշքները գործած են սակայն անոնք, որոնք մտածած են, որ եթէ ընդվայր անցընեն իրենց օրերը, պիտի վատնեն իրենց կեանքը ու դառնուին մահուան գոներուն առջեւ:

Ձենք ըսեր, յարատեւ չինելու եռեւէ ըլլալ, այլ չինուածը, ստեղծուածը վերաքննել, սրբագրել, յարդարել, յապաւել եւ աւելցնել, հուսկ՝ աշխատիլ դնել այնպիսի վիճակի մը մէջ, որ արժէքաւոր դառնայ ան: Այս ձեւ մտածումներ ունեցող անձերու համար ժամանակը հաղուագիւտ գանձ մըն է, զոր պէտք է օգտագործել յօգուտ բարձրագոյն իտէալի մը, որ մերթ գեղեցիկ է, մերթ օգտակար եւ մերթ բարի:

Այո, ժամանակ չկայ, երբ հաշուուած են բոլորիս ալ օրերը:

Անոնց համար, որ պարպուած են իտէալէ մը եւ չունին ոչ մէկ առաջադրութիւն եւ նպատակ, անսպառ հարստութիւն մըն է ժամանակը: Կը քնանան, կը զուարճանան, յումպէտս կը սպառեն իրենց ուժերը, նման կենդանիներու, որոնք կ՚ուտեն եւ կը քնանան սովորաբար: Բայց մարդը ունի գաղափարական տեսակէտներ: Արուեստ, գիտութիւն եւ այլ տեւական պահանջներ իմաստ եւ արժէք կուտան անոր ապրումներուն եւ կը դարձնեն զինք նմաններուն օգտակար մէկը:

Դառնալ իրապէս օգտակար, կը նշանակէ տալ իր նմաններուն եւ ցեղին համար իր ուժերուն լաւագոյնը:

Այդ ուժերը կը բիւրեղանան ու կը հասնին լիակատար կատարելութեան երբ կը յղղենք զանոնք տեւական մարզանքներով:

ՎԱՐԴԱՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Պուէնոս Այրէս

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻՆԵՐԸ

———O———

Ամմանի պաղեստինեան երիտասարդական ակումբին մէջ երկու տարի առաջ կ՚երեւէին նկարներ, ուր պատերազմիկ մը՝ գնդացիրը ձեռքին, կուի կոչ կ՚ուղղէր բոլորին: Այսօր, այսինքն «Սեւ Սեպտեմբեր»էն երկու տարի ետք, նմանօրինակ լուսանկարներ չեն երեւար այլեւս: Գաղթակայանի մը կեդրոնատեղին մէջ Եասէր Արաֆաթի նկարը փոխարինուած է Հիւսէյն թագաւորի դիմանկարով: Միեւնոյն ատեն մարդիկ զարմանալի լռութիւն մը կը պահեն եւ մինչեւ իսկ քովընտի կը նային, եթէ երբեք սխալմամբ էլ Ֆաթհի ղեկավարին անունը արտասանուի:

Պաղեստինցիները ճնշելէ ետք, Հիւսէյն քանի մը տարիէ ի վեր կ՚աշխատի սիրաշահիլ զանոնք եւ հաւատարիմ քաղաքացիներ դարձնել երկրին մէջ: Յորդանանի թագաւորը անտեսելով այլ արաբ երկիրներու եւ պաղեստինեան կազմակերպութիւններու դատապարտութիւնը թէ կը դաւաճանէ արաբ դատին, քաղաքական եւ տնտեսական յանդուգն ծրագիրներ կը յղանայ: Անոր նպատակն է համոզել Պաղեստինցիները, որ շատ աւելի օգտակար է իրենց համար գործակցիլ Ամմանի հետ, մոռնալով ֆէտայական գործողութիւնները, քան դիրք բռնել իրեն դէմ, որու հետեւանքով կրնան կրկին ծանր վնասներու ենթարկուիլ:

Ըստ դէտերուն, Հիւսէյն որոշ չափով յաջողած է իր առաջադրութեան մէջ: Այսուհանդերձ, ոչ ոք կը մոռնայ, թէ պաղեստինեան կազմակերպութիւններ ուխտած են սպաննել թագաւորը եւ տապալել Հաշէմիներու գահը:

Այսուհանդերձ դէտերը կը հաստատեն, թէ Հիւսէյն ներկայիս զօրաւոր իշխանութիւն մը հաստատած է Յորդանանի մէջ եւ երկար ժամանակուան համար լուծարքի ենթարկած է արձակազէններու կազմակերպութիւնները: Թագաւորը բաւարար չափով ինքնավստահ կը թուի ըլլալ, քանի որ Սեպտեմբերին ազատ արձակեց 600 արձակազէններ՝ 700 ձերբակալեալ Պաղեստինցիներու վրայ:

Ամմանի դիմագիծը վերափոխուած է: Կռիւներու ընթացքին քանդուած էին հազարի մօտ պաղեստինեան ապաստարաններ. այժմ բոլորն ալ վերանորոգուած են, ինչպէս նաեւ քանդուած դպրոցները, այլ շէնքերն ու կեդրոնները. «Այժմ փրշրուած պատուհան մը իսկ գոյութիւն չունի ամբողջ Ամմանի մէջ», նկատել կուտայ տեղացի մը: Ուրիշ մը կը վկայէ, թէ «տարիէ մը ի վեր գնդակի ձայն չէ լսած»: Յորդանան այժմ բնականոն վիճակ ստացած է:

Սակայն, անապահովութեան նշանները դեռ կ՚երեւին, քանի որ պետեւի զինուորներ՝ գնդացիրներով, կը շրջագային փողոցներու մէջ: Պահակախումբեր կը խուզարկեն անցորդներ, իսկ Սուրիայէն եկող ամէն ինքնաշարժ խիստ քննութեան կ՚ենթարկուի:

Միեւնոյն ատեն կարելի չէ ենթադրել, թէ Պաղեստինցիները քանի մը տարուան մէջ մոռցած կրնան ըլլալ իրենց մեռելները:

Երիտասարդներ օտար այցելուներու ցոյց կուտան յաճախ այն վայրերը, ուր իրենց բարեկամները, ազգականները կամ ծնողքները սպաննուած են. «Նայեցէք հոն ուր հրասայլը կեցած է. այդտեղ շէնք մը քանդուեցաւ հրասայլերու կողմէ. բարեկամներ ունէի այդ տան մէջ, բոլորն ալ անհետացան»:

Ուրիշներ կ՚ըսեն, թէ կացութիւնը բարելաւուած է. «այժմ ազատ ենք տեղէտեղ երթալու, աշխատելու, պայմանաւ որ քաղաքականութեան մասին չխօսինք ... այսուհանդերձ, չենք կրնար մոռնալ այն ինչ որ տեղի ունեցաւ»: «Ներկայիս, նկատել կուտայ պետական պաշտօնեայ մը, անոնց հետ (իմա՛ Պաղեստինցիներ) բարեկամաբար եւ ոչ թէ եղբայրաբար կ՚ապրինք»: Ընկերութեան մը մէջ, ուր գրեթէ բոլոր Արաբներն ալ եղբայր կը նկատուին, գոնէ խօսքով, պաշտօնեային ակնարկութիւնը իմաստ մը կը ստանայ:

1970ի արիւնալի դէպքերէն ետք, խրամատը ընդլայնած է Յորդանանցիներու եւ Պաղեստինցիներու միջեւ: Այդ թուականէն ի վեր, օրինակ, յորդանանեան բանակը աւելի զօրացած է. 50.000ի փոխարէն ան ներկայիս ունի 70.000 զինուոր: Այսուհանդերձ, Պաղեստինցիները դուրս ձգուած են պատերազմի գունդերէն: Սպաներու դասին մէջ 40 տոկոսէն 30 տոկոսի իջած է Պաղեստինցիներու թիւը, իսկ զինուորներու մէջ՝ 60էն 30 տոկոսի: Պաղեստինցիները, ընդհանրապէս, թեքնիք ճիւղերու (պարէնաւորում եւայլն) մէջ կ՚աշխատին, կռուի ճակատ չեն ղրկուիր:

Ծանօթ է Հիւսէյնի քաղաքական ծրագիրը, որուն շուրջ շահագրգռութիւն մը ստեղծուած է պաղեստինեան շրջանակներու կողմէ: Հիւսէյն կ՚ուզէ Արաբ Միացեալ Թագաւորութիւն մը հաստատել, երբ յաջողի ձեռք ձգել Այսրյորդանանը: Այդ պարագային, ան իր ծրագրով կը նախատեսէ ինքնավարութիւն շնորհել Այսրյորդանանի: Ի մօտոյ պիտի հրապարակէ նաեւ տնտեսական ծրագիր մը երեք տարուան համար, որու շնորհիւ կը յուսայ զարգացնել Յորդանանի տնտեսութիւնը: Կը յուսայ լայն օժանդակութիւն ձեռք ձգել օտար երկիրներէ:

Թ. Ա. Թ.

Ճամբէ ճամբայ

ԹԵՀՐԱՆԻ «Արարատ» մարզարանին մէջ Սեպտեմբեր 6ին պաշտօնական բացումը կատարուած է Պարսկաստանի 9րդ համահայկական մրցումներուն: Մարզախաղերուն մասնակցած են 710 մարզիկներ երկու սեռէ, հետեւեալ միութիւններէ՝ «Արարատ», «Սիփան», «Շահազիզ», «Արմէն», «Սիս», իսկ շրջաններէն՝ Թաւրիզի, Քերմանշահի, Շիրազի, Մաշադի, Սպահանի, Ռեզայիէֆի, Արաքանի եւ Ահւազի մարզախումբերը: Պարսկաստանի վարչապետը՝ Հովէյտա, Սեպտեմբեր 2ին, տասը միլիոն ռիալ (հարիւրէն հարիւր քսան հազար տոլար) նուիրած է «Արարատ»ի յատկացնելու համար համանուն մարզարանի ձմեռնային մարզադաշտի շինութեան ծրագրին:

ՍԱՆ ՖՐԱՆՍԻՍՔՕՅԻ մէջ Սեպտեմբեր 1ին վախճանած է վերապատուելի Արշամ Երամեան, որ տարիներ շարունակ եղած է Աւետարանական քարոզիչ:

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ մէջ Սեպտեմբեր 1ին եւ 2ին տեղի ունեցած են Հայ Երիտ. Դաշնակցութեան 39րդ ողիմպիական մրցումները: Փրովիտենսի «Վարանդեան» խումբը հանդիսացած է առաջին: Երկրորդ տեղը գրաւած է Պոսթընի «Սիամանթօ» խումբը:

ՊՈՍԹԸՆԻ մէջ Սեպտեմբեր 2ին եւ 3ին գումարուած է Մալաթիոյ Կրթասիրաց Ընկերութեան 69րդ պատգամաւորական ժողովը: Կրթասիրացը ծառայելով իր կոչումին նիւթական կարեւոր յատկացումներ կատարած է այս առթիւ: 2500 տոլար յատկացուցած է Լիբանանի ազգ. վարժարաններու իր 24 սաներուն, ինչպէս 300ական տոլար վեց վարժարաններու:

ՊՈԼԻՍ այցելած է Սեպտ. 9ին ռումանահայ գրագիտուհի Մելինէ Փօլատեան, որ Ռումանիոյ Մշակութային Նախարարութեան խնդրանքով ռումաներէնի թարգմանած է Յովհ. Թումանեանի բանաստեղծութիւններն ու աւանդավէպերը, որոնք հատորով մը լոյս պիտի տեսնեն մինչեւ տարեվերջ: Գրագիտուհին ներկայիս կը թարգմանէ Րաֆֆիի «Դաւիթ Բէգ»ը, որ հրապարակ պիտի ելլէ յառաջիկայ տարի:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (158)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Շատ դիւրաւ ըլլալիք գործ է, միայն թէ պէտք է որ Մարգար էֆէնտիին յատկապէս խօսիս եւ սիրես, որ ընէ:

— Ըլլալիքը ի՞նչ է...

— Թաղական Խորհուրդին կողմէ թուղթ մը պիտի գրուի, աս է ամէնքը, կը տեսնես, որ գործը էրկանդ ձեռքով կը լմըննայ:

— Շատ աղէկ, սիրելիս, բացատրէ տեսնենք:

— Բայց խոստացիր, որ ամէն ջանք պիտի թափես...

— Կը խոստանամ, աղուորս, — պատասխանեց Սաթէն, — ուրիշներուն համար ըրածս քեզի համար պիտի մերժե՞մ:

— Խօսք տուր նաեւ, որ ըսելիքներս մեր մէջ պիտի մնան:

— Աս ինչ խորհրդաւոր ձեւեր, կը խոստանամ, միայն թէ շուտ խօսէ, համբերութիւնս սպառեցաւ:

— Լաւ, ահա պատմեմ: Մօրաքոյրս կը ճանչնա՞ս... Էլպիս հանըմը:

— Ձեմ յիշեր կոր, ձեզի շատ կուգա՞յ:

— Ընդհակառակն, բնաւ չի գար, Խասգիւղ կը նստի:

— Անանկ է նէ՝ չեմ տեսած... արդէն առաջին անգամն է կարծեմ, որ մօրաքրոջդ խօսքը կը լսեմ կոր:

— Իրաւունք ունիս, իր մասին խօսելու առիթ չեմ ունեցած մինչեւ հիմա: Ինչ որ է, մօրաքոյր մը ունիմ Խասգիւղ, որ ամուսնացած է... էրիկը անպիտան մարդուն մէկն է, անոր համար հետը յարաբերութիւն չունինք: Գիտես եա, երբեմն ընտանիքներու մէջ սասնկ անունի անպատուութիւն բերող մարդիկ կը գտնուին:

— Անանկ է, — հաստատեց Սաթէն, — մենք ալ մեր մէջը անանկ մէկը ունինք:

— Ինչ որ է, չերկնցնեմ, ասկէ քանի մը շաբաթ առաջ մարդը հիւանդ կ՚իյնայ, փէք աղէկնալու յոյս չկայ... խեղճ մօրաքոյրս մխ–մինակ ի՞նչպէս նայի... վերջապէս մայրս եւ ես մտածեցինք թէ հիւանդանոց դնելէն ուրիշ ճար չկայ, միայն թէ, խնդիր մը կայ...

— Ի՞նչ խնդիր:

— Այսինքն դժուարութիւն մը... կ՚ուզենք, որ ձրիաբար դնենք հիւանդանոց:

— Կարողութիւն չունի՞:

— Ճանըմ, քիչ մը կարողութիւն ունի՝ բայց վերջապէս անբուժելի հիւանդութեան մը համար ամիսը 4–5 ոսկի տալը դժուար է, մանաւանդ բժիշկը «սանկ թերեւս քանի մը տարի կ՚ապրի» կ՚ըսէ կոր: Ծիշդ ատոր համար խորհեցանք, որ ձրիաբար դնելու ճարը գտնենք:

— Աղէկ, բայց ես ի՞նչ կրնամ ընել, կամ Մարգար էֆէնտին ի՞նչ կրնայ ընել, քանի որ մօրաքրոջդ ամուսինը Խասգիւղ կը նստի, հոն տեղի Թաղական Խորհուրդէն թուղթ մը առնելու է, — դիտել տուաւ տիկին Սաթէն:

— Խասգիւղէն անկարելի է թուղթ առնել, — պատասխանեց տիկին Նուարդ:

— Ինչո՞ւ համար:

— Որովհետեւ հոնտեղի Թաղական Խորհուրդը չքաւորութեան վկայագիր պիտի չուզէ տալ, քանի որ իրենց կարողութիւնը գիտէ, գիւղին մէջ քանի մը տուն ունին...

— Էյ, ի՞նչ կ՚ուզես, որ ընէ Մարգար էֆէնտին:

— Շատ պարզ բան մը, — պատասխանեց Նուարդ, — իբր թէ հիւանդը այս թաղէն կ՚ըլլայ ու այստեղի Թաղական Խորհուրդը կը վկայէ անոր չքաւորութիւնը:

— Աղէկ, բայց եթէ գործը երեւան ելլէ՞...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Այրի Տիկ. Մինգի Ավադեան եւ իր զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յ. Ավադեան, Տիկին Տիգրանուհի Լիոտիս, իր զաւակները եւ ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք իրենց ներկայութեամբ, ծաղկեպսակով, մամուլով, հեռագրով, նամակով եւ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, ուզեցին մասնակից ըլլալ իրենց ծանր վշտին, իրենց ամուսնոյն, զաւկին, եղբօր եւ ազգականին՝ Լեւոն Ավավեանի մահուան տխուր առիթով:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլ քաղաքի Կապ. Խաչի վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Սամուէլեան եւ Աստուրեան ընտանիքին իրենց հօր՝ Յովհաննէս Աստուրեանի մահուան առթիւ:

×

Տէր եւ Տիկին Ֆրանկիւլեան կը նուիրեն Մարսէյլ քաղաքի Կապ. Խաչին 20 ֆր. հանգուցեալ Եղիազար Զատուրեանի մահուան տարելիցի հոգեհանգստեան առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Գեղամ Պետիկեան Պերճ-Ռոպէր Գույումճեանի կսկծալի մահուան առթիւ 100 ֆր. կը նուիրեն Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին:
(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՃԱՇ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Հայ Մշակոյթի Տան Տիկնանց Օժանդակ Միութիւնը, մատաղօրհնութեան արարողութենէ մը վերջ, ճաշ մը պիտի տայ Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, Սեպտեմբեր 24ին, ի պատիւ
ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ
եւ տեղւոյն եկեղեցւոյ բարերարներուն:
Մանրամասնութիւնները յետագային:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հայ կին մը երախաներ պահելու համար օրուան ընթացքին: Գրել՝
M. KATCHIKIAN
83, Ave. Félix-Faure — Paris (15e)
կամ հեռաձայնել ժամը 11էն 12·30 եւ 15էն 18·30.—
887–52–00
Poste 525

×

Երիտասարդ վաճառորդուհի մը (վանտէօզ) մեծաքանակի հաստատութեան մը համար:
Ներկայանալ.—
Chemavonian
69, Rue de Cléry — Paris (2e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՎԱԼԱՆՍ.— Դաշնակցութեան օրը կը տօնուի 21 Հոկտ. Շաբաթ իրիկուն:

×

Փարիզի Ազգատախնամի տարեկան պարահանդէսը՝ Հոկտեմբեր 22ին: (Եղանակին առաջին եւ խիստ փայլուն պարահանդէսը) Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

Կապոյտ Խաչի Պանեօ-Բաշանի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Հոկտեմբեր 29ին, Պանեօյի Սալ տէ Ֆէթին մէջ:

×

Կապոյտ Խաչի, Լիոնի մասնաճիւղին, տարեկան պարահանդէսը, 18 Նոյեմբեր, Շաբաթ գիշեր, Շարպօնիէռի շքեղ սրահներուն մէջ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԸ

Կը կազմակերպէ Ուրբաթ 22 Սեպտեմբեր ժամը 21ին, Պօմոնի սրահին մէջ

դասախօսութիւն մը՝

ՀԱՅ ՎԱՆԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՊԱՍՏԸ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻՆ

Կը խօսի ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ
(Անթիլիասի Դպրեվանքի Տեսուչ)

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Լուրջ հայ այր ու կին մը, առանց զաւակի, հայ ընտանիքի մը մօտ աշխատելու համար, որ երկու զաւակ ունի (ընդամէնը՝ 4 անձ): Այրը՝ պէտք է կառք վարել գիտնայ եւ զբաղի փոքր գործերով եւ պարտէզով, կինը՝ տնային աշխատանքներով: Շատ լաւ պայմաններ, հանգիստ բնակարան ամէն արդիական յարմարութիւններով: Ճաշ, բնակութիւն եւ լաւ աշխատավարձք:
Հեռաձայնել.—
991–03–68

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեօ-Բաշանի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս Չորեքշաբթի իրիկուն (Սեպտ. 20) ժամը 21ին ընկերուհի Գարաօղլանեանի բնակարանը: Շատ կարեւոր օրակարգ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Իսահակեան Լեւոն Սահակի ծնած Երեւան 1920ին, որդի Նորքցի Իսահակեան Սահակ (Միսակ) կորսուած հայրենական պատերազմէն ի վեր:
Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել:
Գրել իր քրոջ բարեկամուհիին..
Սեդա Արսլանկիւլեան
61, Ave. de la Motte-Piquet
Paris (15e) — (Tél. 734-70-19)

Օշականէն Յովսէփեան Պատուական Յարութիւնի, մայրը՝ Մարգրիտ, որդիները՝ Գուրգէն եւ Վազգէն:

×

Օշականէն 1941ին պատերազմի մեկնած Համլէթ Գրիգորեան Յագնիկի, ծնած է Աշտարակի շրջան Օշական գիւղը 1924ին: Մօրը անունը Արուսեակ, քոյրը՝ Սեդա, եղբայրը՝ Ռաֆֆիկ: Դէմքին աջ կողմը սեւ խալ մը ունի:
Լուր ունեցողներէն գրել՝
Փափազեան
49, Bd. Raspail — 94 Alfortville

ՏԱՐՒՈՅՆ ՎԵՐՋԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ՊԵԼԺԻԱ

ՍԵՊՏ. 23էն 24

ՄԵԿՆՈՒՄ Շաբաթ Սեպտ. 23: Հաւաքուիլ ժամը 7·30ին Մեթրօ Շաթօ-տը Վէնսէն, Քաֆէ Թերմինիւսի առջեւ եւ 8ին Կառ տիւ Նոռ, Քաֆէ Բիւրվէօր:

Մեկնում ժամը 8·15ին դէպի Օսթանտ հիւսիսի կառուղիէն: Ճաշ ճամբու ընթացքին եւ ժամանում Օսթանտ, ապա մեկնում դէպի Պրիւժ, քաղաքի այցելութիւն եւ շարունակութիւն դէպի՝ Կանտ, ուրկէ ժամանում Պրիւսէլ եւ տեղաւորում Շեռս պանդոկը: Իրիկունը՝ ազատ: Կիրակի քաղաքի այցելութիւն, ցերեկուան ճաշ՝ պանդոկը եւ մեկնում դէպի Ուաթերլօ: Վերադարձ դէպի Փարիզ եւ ժամանում ժամը 22ի առեններ:

Մասնակցութիւն 119 ֆր. կանխավճար՝ 50, մնացեալը վճարելի մեկնումի օրը:
Սահմանափակ տեղեր
RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՉԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ

Նախաձեռնութեամբ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբեր 10ին:

Պաշտօնական հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան:

Արձանագրութեան համար դիմել ժամը 15էն 19 Հայ Մշակոյթի Տուն, 17, Ռիւ Պլէօ եւ տեղւոյն վրայ ժամը 19էն 21:

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը 23 Սեպտեմբեր, Շաբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին Գասպար Իփէկեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Շատ կարեւոր օրակարգ:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքավայրը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՏԷՍԻՆ

Տէսինի Կապոյտ Խաչի դպրոցը կը վերսկսի Հոկտեմբեր 4ին Չորեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 14էն 17, Շաբաթ նոյն ժամերուն, Հայ Մշակոյթի Տան սովորական վայրը:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԸ

Կրընոպլի Կապ. Խաչի մասնաճիւղին հայերէնի դասընթացքները պիտի վերսկսին Հոկտ. մէկին, Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, իր դպրոցի սրահին մէջ:

Մասնաւոր աշխատանք տարուած է որպէսզի դասերը տեղի ունենան կանոնաւոր եւ հանգստաւէտ պայմաններու մէջ՝ ուսուցչութեամբ Օր. Հիլտա Սապունճեանի:

Ծնողքներէն կը խնդրուի որ առանց յապաղումի, իրենց զաւակները արձանագրել տան վարչութեան անդամներուն մօտ:

Pèlerinage à Antelias (Liban)

du 15 au 29 octobre

Organisé par

agence de voyages SEVAN

50, Cours de la Liberté — LYON
Tél. : 60-13-66

Voyage organisé de 14 jours au Liban. de PARIS, de LYON ou de MARSEILLE par avion pour BEYROUTH. Séjour en demi-pension, Hôtel 1ère classe, chambre double climatisée avec salle de bain

— Dimanche 22 Oct. 1972 : Messe à l'Eglise du Catolicossat Arménien à Antelias et Bénédiction de la Sainte Chrême par S. S. Khoren 1er Catholicos de Cilicie.

— Visite des Institutions Arméniennes, nombreuses excursions organisées sur place par Mr. Varoujan Sarkissian.

Prix par personne : PARIS/PARIS, LYON/LYON MARSEILLE/MARSEILLE

1550 F.

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԱՆԹԻԼԻԱՍ
ՄԻՒՌՈՆՕՐՀՆԷՔԻ ԱՌԹԻՒ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 15 ԷՆ 29

Այս տարի *Սեւան Վոյաժ*ի Տնօրէնութիւնը բացառիկ առիթ մը կ'ընծայէ ֆրանսահայ գաղութին՝ ներկայ գտնուելու Անթիլիասի մէջ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Ն. Ս. Օ. Վեհ. Տ. Խորէն Ա. Կաթողիկոսի կողմէ կատարուելիք Ս. Միւռոնի օրհնութեան արարողութեանց յառաջիկայ 22 Հոկտեմբեր 1972ին: Այս առիթով ծրագրուած են զանազան շրջապտոյտներ Լիբանանի տեսարժան և գեղատեսիլ վայրերը, ինչպէս նաև Պէյրութ տեղի ունենալիք ժողովրդ. բնականներու բացման հանդիսութեանց Լիբանանի Հանրապետութեան նախագահին ներկայութեան եւ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան ի Լիբանան հաստատման եւ Դպրեվանքի բացման քառասնամեակի հանդիսութեանց:

ԳԻՆ՝ 1550 ֆր. օդանաւով երթուդարձ, առաջնակարգ պանդոկ կէս-փանսիոն

Տեղերը սահմանափակ ըլլալուն պատճառով, կը խնդրուի աճապարել արձանագրութեանց համար:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՄԱՐ

Պայմանները չեն փոխուած:

Մանրամասնութիւններու համար դիմել՝

Պօմոն՝ Հայր Գեղամ Վրդ. Հեռ. 51–73–50
Սէն-Լու՝ Տէր Շահան Քհյ. 47–97–13
Պլ. Օտտօ՝ Տէր-Նշան Քհյ. 50–18–23

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 19 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MARDI 19 SEPTEMBRE 1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82
Fondé en 192
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 518
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.518

ԿՈՆԴԱԿ

ՎԱԶԳԷՆ ԾԱՌԱՅ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ, ՈՂՈՐՄՈՒԹԵԱՄԲՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԵՒ ԿԱՄՕՔՆ ԱԶԳԻՍ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՊԵՏ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ, ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՀԱՄԱԶԳԱԿԱՆ ՆԱԽԱՄԵԾԱՐ ԱԹՈՌՈՅ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՍՐԲԱՅ ԷՋՄԻԱԾՆԻ

ՔՐԻՍՏՈՍԱԽԱՆԴ ՍԻՐՈՅ ՈՂՋՈ՛ՅՆ ԵՒ ՕՐՀՆՈՒԹԻ՛ՒՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ Տ. Տ. ԽՈՐԵՆԱՅ ԱՌԱՋՆՈՅ, ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՀԱՅՈՑ ՍՐԲՈՑ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ Տ. ԵՂԻՇԷԻ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻՆ, ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՀԱՅՈՑ ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼՍՈՅ Տ. ՇՆՈՐՀՔԱՅ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻՆ, ՀԱՄՕՐԷՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՑ, ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՑ, ՎԱՐԴԱՊԵՏԱՑ, ՔԱՀԱՆԱՅԻՑ ԵՒ ՍԱՐԿԱՒԱԳԱՑ, ԹԵՄԱԿԱՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՑ, ԹԵՄԱԿԱՆ ԵՒ ԹԱՂԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴՈՑ ԵՒ ՊԱՇՏՕՆԷԻՑ ԵՒ ՍԻՐԵՑԵԱԼ ՀԱՄԱՅՆ ՀԱՒԱՏԱՑԵԱԼ ԺՈՂՈՎՐԴԵԱՆ ՀԱՅՈՑ

... Թէպէտ եւ եմք ածու փոքր, եւ բաւական յոյժ ընդ փոքու սահմանեալ, եւ զօրութեամբ տկար եւ ընդ այլով յոլով անգամ նուաճեալ թագաւորութեամբ, սակայն բազում գործք արութեան գտանին գործեալ եւ ի մերում աշխարհիս, եւ արժանի գրոյ յիշատակի...:

(ՄՈՎՍԷՍ ԽՈՐԵՆԱՑԻ)

Այն օրուանից երբ Նահապետը մեր Հայկ, փշրեց բռնութեան կապանքը Բէլի ու դրեց սահմանաքարը Հայրենի Հողի, դրոշմուեց կոչումը Հայ Հոգու՝ ապրելու ազատ, եւ արեան իսկ գնով պաշտպանելու ժառանգութիւնը նախնեաց։

Դարերի հոլովոյթով, բայց մանաւանդ Քրիստոսի լոյսի ճառագայթումով այդ կոչումը նոր նկարագիր զգեցաւ, եւ ինքնատիպ ձեւերի մէջ, վեհ ու վսեմ ընթացք ստացան պատմութիւնն ու ազգային մշակոյթը Հայոց։

Քաղաքակիրթ մարդկութեան ընտանիքի մէջ, հայ ժողովուրդը եւս դարձաւ՝ հոգեւոր, բարոյական ու մշակութային մի առաքելութիւն, իրեն յատուկ ազգային ձեւերի մէջ բիւրեղացնելով համամարդկայինը։ Նրա համար տնտեսականն ու քաղաքականը դարձան միջոցներ, իրականացնելու համար այդ առաքելութիւնը։ Նա ապրեց ա՛յդ գիտակցութեամբ եւ յանուն ա՛յդ գիտակցութեան մաքառեց դարեր շարունակ, ընդդէմ խաւարի, ընդդէմ բռնութեան, ընդդէմ բարբարոսութեան։

Հայ ազգի հերոսական մարտնչումների դրօշի վրայ գրուած եղաւ միշտ Աւարայրի նշանաբանը՝ «Վասն հաւատոյ, վասն հայրենեաց»։ Այսպէս է, որ յաճախ մարմնապէս նուաճուելով հանդերձ, ներքուստ նա մնաց միշտ ազատ, միշտ անպարտելի իր հոգեւոր - մշակութային առաքելութեան ճանապարհի վրայ, եւ ի հեճուկս եկող ու անցնող մրրիկների, շարունակեց մնալ՝ ոգեկան անկործանելի արժէքներ ստեղծող ուժ։ Հայ ժողովուրդը իր ողջ պատմութեամբ, մնաց հաւատարիմ ազատատենչ Հայկին եւ քրիստոնեայ Վարդանին։

Այդ ոգիով, այդ գիտակցութեամբ է, որ մեր ամբողջ ժողովուրդը մի մարդու նման ոտքի կանգնեց, ու արդար կռուի դաշտ իջաւ նաեւ ի Սարդարապատ, եւ յաղթեց։ Այդ պատահեց 1918 թ. Մայիս 22ից 26 օրերին, երբ օսմանեան կայսրութիւնը բնաջինջ անելուց յետոյ Արեւմտահայաստանի մօտ երկու միլիոն հայ ազգաբնակչութիւնը, սպառնում էր նոյն ճակատագրին ենթարկել նաեւ արեւելահայ ժողովուրդին։

Այդ օրհասական պահին էր, որ բոլոր Հայերը անխտիր, աշխարհազօր գունդեր կազմած, քաջարի զօրականների առաջնորդութեամբ, ձեռք բերին յաղթանակը փրկարար։

Սարդարապատի յաղթութեամբ, բացուեց նոր էջը մեր դարաշրջանի Հայոց պատմութեան, եւ մանաւանդ 1920 թուի Նոյեմբերից յետոյ, անվտանգութեան եւ խաղաղութեան պայմանների մէջ՝ ամրապնդուեցին հիմքերը վերածնուած հայ պետականութեան, լայն ու ազատ ճանապարհ հարթելով նիւթական վերաշինութեան եւ ազգային մշակոյթի զարգացման։

Այն բախտորոշ հերոսամարտին փոքր չեղաւ նաեւ մասնակցութիւնը հայ հոգեւորականութեան, Սուրբ Էջմիածնի եւ Գէորգ Ե. Ամենայն Հայոց Հայրապետի գլխաւորութեամբ։ Անուններ, յիշարժան են՝ Գարեգին Եպս. Յովսէփեանց, Զաւէն Եպս. Պալայեան, Թադէոս վարդապետ Մշոյ Առաքելոց վանքից, Դանիէլ եւ Եղնիկ վարդապետներ Աղթամարայ ուխտից, Յովհաննէս Քհնյ. Տէր-Մկրտչեան Գրամբրա գիւղից, Զաքար Քհնյ. Կոտայքի Դալա գիւղից եւ ուրիշներ, որոնք աշխարհազօր գունդերի գլուխ անցած զէնք ի ձեռին կռուեցին, անուններ, որոնք միշտ փառքով պիտի յիշուեն գալիք սերունդների կողմից։

Այսօր հայ ժողովուրդը ամուր կանգնած Սարդարապատի յաղթանակի վեմին վրայ, հպարտ է անցնող յիսուն եւ հինգ տարիների իրագործումներով, եւ ազգային ապահովութեան խոր զգացումով գօտեպնդ, կերտում է իր ապագան, առաւել ինքնավստահ, առաւել խանդավառ, շարունակելով իր պատմական առաքելութիւնը իբրեւ մշակոյթ ստեղծող ազգութիւն, յառաջդիմութեան, ընկերային արդարութեան եւ ստեղծարար, խաղաղ աշխատանքի ճանապարհով, սովետական եղբայրական ժողովուրդների կողքին։

Նոր պայմանների մէջ, նոր ներշնչումներով, նոր խոյանքներով նոյն հայ ժողովուրդն է, որ շարունակում է իր առաքելութիւնը՝ յաւէտ հաւատարիմ իր նախնեաց կոչումին, որ Հայկն ու Վարդանը դարբնեցին։

Յաւերժացնելու համար յիշատակը Սարդարապատի հերոսամարտում զոհուածների, այսու մեր կոնդակաւ հրահանգում ենք որ սկսեալ 1973 թուականից, ամէն Մայիսի 22ին հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պաշտօններ կատարուեն Հայաստանեայց բոլոր եկեղեցիներում, կենդանի խօսքով էլ պանծացնելով նրանց զոհաբերումը՝ վասն հաւատոյ եւ վասն հայրենեաց։

Փա՛ռք Սարդարապատը կերտող քաջերին։
Փա՛ռք վերածնուած Մայր Հայաստանին։

«Յիշեցէք զգործս հարցն ձերոց, որ ինչ քաջութիւնս արարին ի դարս իւրաքանչիւր, ստացարուք փառս աւագութեան, եւ ժառանգեցէք զանուն յաւիտենից» (Ա. ՄԱԿ. Բ. 51) Ամէն։

ՎԱԶԳԷՆ Ա.
Ծայրագոյն Պատրիարք
եւ Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց

Տուաւ կոնդակս ի 2ը Սեպտեմբերի
1972 փրկչական ամի,
եւ ի տումարիս Հայոց ՌՆԻԱ,
ի մայրավանս սրբոյ էջմիածնի
Հմր. 733

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՍՐԱՅԷԼԻ «ՊԱՏԺԱԿԱՆ» ԱՐՇԱՒԱՆՔԸ ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԼԻԲԱՆԱՆ

60 ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻ ՄԵՌԵԱԼ

Շաբաթավերջին Լիբանան թիրախ դարձաւ իսրայելեան զօրաւոր յարձակումներու եւ, նոյնիսկ, պահ մը ենթադրուեցաւ, թէ Թել Աւիվի ուժերը գրաւման տակ պիտի պահեն Լիբանանի սահմանամերձ շրջանները։

Նախընթաց յարձակումներուն Իսրայելացիք դաշտ հանած էին միայն զրահապատ ուժեր՝ օդանաւերու միջամտութեամբ։ Այս յարձակումին, որ սկսաւ Շաբաթ օր եւ վերջ գտաւ Կիրակի գիշեր, անոնք օգտագործեցին նաեւ հետեւակ գունդեր։ Իսրայելեան երեք գունդերը սահմանը անցնելով դիմադրութեան հանդիպեցան լիբանանեան բանակին, որ իր տկար միջոցներով փորձեց կեցնել յառաջխաղացումը։ Զինուորական շրջանակներու համար սակայն անակնկալ մը եղաւ, քանի որ ցարդ Լիբանանցիք միշտ խուսափած էին դիմադրելու փորձ կատարելէ։ Անշուշտ, ինչպէս կ'ակնկալուէր, լիբանանեան զինուորներու դիմադրութիւնը երկար չտեւեց։ Կարճ ժամանակուան մէջ Իսրայելացիք գրաւեցին չորս հրասայլ եւ վերջ տուին որեւէ դիմադրական փորձի, բայց եւ այնպէս չորս մեռեալ ունեցան։

Երկօրեայ գործողութիւններու ընթացքին յարձակող ուժերը լայն տարողութեամբ մաքրագործում կատարեցին պաղեստինեան կեդրոններու մէջ։ Համաձայն Իսրայելացիներուն վաթսունի մօտ Պաղեստինցիներ մեռած են եւ ուրիշներ գերի բռնուած են։ Պէյրութ իր կարգին կը հաղորդէ թէ 26 լիբանանցի քաղաքացիներ եւ 18 զինուորներ մեռած են իսրայելեան արշաւանքին ընթացքին։

Իսրայելեան արշաւանքին հետեւանքով լիբանանեան բանակը պահանջած է պաղեստինեան կազմակերպութիւններէն, որ հեռու մնան սահմանամերձ շրջաններէն, քաշուին լիբանանեան գիւղերէն եւ համագեստով չշրջագային հրապարակաւ։ Ասիկա, համաձայն որոշ լուրերու, վերջնագրի ձեւով ներկայացուած է, թէեւ վարչապետը՝ Սայէպ Սալամ հերքեց այս լուրը շեշտելով, թէ «մենք պիտի ապահովենք անոնց շահերը»։ Իր կարգին, Պաղեստինի Տեղեկատուութեան գործակալութիւնը հաղորդեց, թէ պաղեստինեան կազմակերպութիւնները բացարձակապէս մերժած են ընդունիլ Պէյրութի վերջնագիրը, քանի որ ան կը հակասէ Գահիրէի համաձայնագրին։

Լիբանան բուռն բողոքագիր մը ներկայացուց Ապահովութեան Խորհուրդին՝ իսրայելեան «օդային եւ ցամաքային յարձակման» դէմ։

Իսրայելեան բոլոր ուժերը հեռացած էին լիբանանեան հողամասէն Կիրակի իրիկնամուտին երբ կը սկսէր Հրեաներու մեծագոյն տօնը՝ Եոմ Քիփուրը։

Քաղաքական շրջանակներու համոզումով, Իսրայէլ զինուորական գործողութեան մըն ալ կրնայ ձեռնարկել այս անգամ Սուրիոյ դէմ։

Ֆրանսա խոստացած է Լիբանանի որ ճնշում բանեցնէ Իսրայէլի վրայ դադրեցնելու համար իր «պատժական գործունէութիւնը», մինչ Մոսկուա խիստ կերպով կը դատապարտէ Իսրայէլը։ Յիշենք որ Հալպաշ Մոսկուա կը գտնուէր քանի մը օր։

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԳԱՅԹԱԿՂՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԾԱՒԱԼԻ

«Առանտա խնդիրը» օրէ օր աւելի մեծ ծաւալ կ'առնէ եւ շատերու մտահոգութիւնները կը խորանան։ Շալանտոնի նախկին գործակիցը յայտնած էր թէ 136 փաստաթուղթ ունի որոնք խնդրոյ առարկայ կ'ընեն 48 հանրային անձնաւորութիւն։ Ու Առանտա սկսած է արդէն ծրարը քակել եւ մէջտեղ հանել քանի մը զգայացունց զեղծումներ։ Տոմի կոլիտ երեսփոխան՝ Ժերար Սիպէօտ ամբաստանուած է որ կեղծած է Շալանտոնի ստորագրութիւնը գերշուկայի մը բացման համար, մինչ ենթական կը հերքէր, էտուար Լըքլէր ջուր կը բերէր Առանտայի ջաղացքին, հաստատելով եղած մեղադրանքները։

Տը Կոլի նախարարներէն՝ Ֆուշէ կոչ կ'ընէ Հանրապետութեան Նախագահին որ «մաքրէ» հրապարակը եւ ի հարկին յառաջացնէ ընտրութիւնները, Ազգ. Ժողովը լուծելով։

Առանտա որու հետքը ցարդ չէ գտնուած իբրեւ փաստաբան առած է Ռընէ Ֆլորիօն։ Երկուշաբթի օր Ֆրանս-Սուար երկու նամակ կը հրատարակէր, ուր այս անգամ, խնդրոյ առարկայ էր Առանտա, որ երբ Շալանտոնի գործակիցն էր օգտագործած էր նախարարութեան պաշտօնական նամակաթուղթը իր անձնական գործերուն համար։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻԶՄԻՐԻ Պաշարման Վճռակի դատարանը չորս «անիշխանականներ» դատապարտած է իւրաքանչիւրը 26ական տարի բանտարկութեան։ Տարի մը առաջ, անոնք կողոպտած էին դրամատուն մը բեռնակառքը որ չորսուկէս միլիոն թրքական ոսկի (շուրջ մէկուկէս միլիոն Ֆր.) կը փոխադրէր։

ՈՒԿԱՆՏԱՅԻ ձայնասփիւռը հաղորդեց, թէ Թանզանի բանակը յարձակած է Ուկանտայի վրայ։ Համաձայն Քամփալայի զինուորական բանբերին՝ հազար հոգինոց գունդ մը յարձակում գործած է Ուկանտայի երեք քաղաքներու վրայ։ Յարձակողները գրաւած են Մութուքուլա, Քուօթերա եւ Քալիսիզօ քաղաքները։ Համաձայն Քամփալայի այս յարձակումը կապ ունի Զօր. Իտի Ամինի որոշումին հետ՝ արտաքսել երկրին Ասիացիները։ Թանզանի կը փորձէ տապալել զօրավարին իշխանութիւնը։ Թանզանիի կառավարութիւնը պաշտօնական հաղորդագրութեամբ մը հերքեց լուրը, շեշտելով, թէ ոչ մէկ յարձակում կատարուած է։ Կռիւները սկսած են, երբ Ուկանտայի բանակի գունդեր ըմբոստացած են Զօր. Ամինի դէմ։ Ուկանտա Անգլիան պատասխանատու կը նկատէ այս յարձակման մինչ բրիտանական կառավարութիւնը կը հերքէ «երեւակայական» նկատելով նման մեղադրանք մը։

ՈՐՈ՞Ն ԿՈՒՆԻԼ ...

—o—

Քիչ մը ամէն տեղ ու հայ կեանքի գրեթէ բոլոր մարզերուն մէջ ի յայտ եկող անտիրութիւնը կը կարօտի առարկայական եւ ամբողջական ճանաչումի:

Եւ այդ ճանաչումը անկարելի է խտացնել ազդօրէն ընդունելի որեւէ բանաձեւումի մէջ, եթէ պարզ ու յստակ չըլլայ տիրութեան եւ հեղինակութեան իրաւասու մարմիններուն, իշխանութեանց կամ հաստատութիւններուն ընդհանուր պատկերը:

Դիտել կուտայինք, թէ ժողովուրդն է գերագոյն հեղինակութիւնը որեւէ ազգի ընդհանրականութեան մէջ. Հանրային կարծիքն է բարոյական վերին իշխանութիւնը տարափիւռ Հայութեան կեանքին մէջ: Եւ կ'աւելցնէինք, ցաւով, որ արտասահմանեան ներկայ իրականութիւնը — ներքին իր պայմաններով ու շատերուն յայտնի ազդակներու բերումով — դժբախտաբար անզօր ուժի մըն է վերածած ե՛ւ այդ ժողովուրդը ե՛ւ այդ Հանրային կարծիքը:

Ձեռնարկենք այս հաստատումի քննութեան կամ վերլուծումի փորձին մէջ, որովհետեւ այդ պարագային կրնանք ստիպողութիւնը զգալ չեշտելու նոյնիսկ՝ որ անոնք (ժողովուրդ ու Հանրային կարծիք), ո՛չ միայն հեղինակութիւն եւ ուժ ըլլալէ դադրած են, այլեւ ենթարկուած են անտիրութեան հակամէտ տարրերու ջլատիչ, եղծիչ, ապասեռիչ ազդեցութեան. կան ու կը մնան իբրեւ իմացում եւ սկզբունք, սակայն չկան ու չեն գործեր իբրեւ ընկերային կամ ազգային ազդակներ:

Առարկայական մեր այս հաստատումով չի փակուիր սակայն անտիրութեան հարցի քննութիւնը:

Եթէ առհասարակ անգործութեան դատապարտուած են ժողովուրդ ու Հանրային կարծիք՝ կան ու պարտականութեան գլուխ կը մնան սակայն ժողովուրդի անունով խօսելու եւ գործելու կոչուած ընտրովի ժողովներ, մարմիններ, օրէնսդիր եւ գործադիր իշխանութիւններ, մամուլ ու մտաւորականութիւն...

Ո՞ւր են, ի՞նչ կը բանին, ի՞նչ կը փորձեն ընել առաջնորդութեան կոչուած այս բարոյական հեղինակութիւնները:

Օր նոր՝ գայթակղութիւն նոր, տարափիւռ ժողովուրդի հանրային եւ եկեղեցական ճակատներուն վրայ: Անկարգութեան, ապօրինութեան պատեհապաշտութեան, ապաբարոյիկ արարքներու եւ ելոյթներու թատերաբեմի մը վերածուած է հայ կեանքը, մեր գաղութներէն շատերու մէջ: Հերոսները ծանօթ են յականէ անուանէ, անիշխանութեան բոյները յայտնի են, գործուած արարքներու անընդունելի բնոյթը չի կարօտիր քննութեան, — այնքա՛ն մերկապարանոց են անոնք ու բացայայտ:

Քարե՛րն իսկ լեզու ելած են՝ հոս ու հոն բեմադրուող պատեհապաշտական քայլերու ի տես: Ընդվզումի, բողոքի, յուսահատութեան ձայներ ալ կը լսուին յաճախ: Սակայն անոնք որ իշխանութիւն եւ իրաւասութիւն (հետեւաբար նաե՛ւ պարտաւորութիւն) ունին խարազան գործածելու՝ կը յամառին մնալ կրաւորական դիրքի եւ սպասողական կացութեան մէջ:

Ինչո՞ւ:

Այս «ինչու»ն մեզ կրնայ շատ հեռուները տանիլ. առաջնորդել հետեւութիւններու՝ որոնք ընկերային մեր կեանքի ամէնէն քրոնիկ հիւանդութիւնները ի յայտ կրնան բերել: Փաստ ա՛յն է, ընդհանուր բնութագրումով մը, որ մերօրեայ «հեղինակութիւնները» իրենց կարգին զերծ չեն կրնար մնալ խոցելի դառնալու տկարութենէն: Շահեր, խնամիական կապեր, անհոգութիւն, սկզբունքի եւ օրինական խախտումներ, առնուազն անտարբերութիւն եւ «ինչո՛ւս պէտք»եան կեցուածքներ՝ մեզ կը վերածեն հաւաքականութեան մը, որ օրէ օր կը քայքայուի իր հանրային եւ կազմակերպական կառոյցին մէջ:

Նուիրապետական կարգերը փուլ կուգան, յարգանքի զգացումը կը չքանայ, բարոյական ըմբռնումները կ'անհետին, պատասխանատուութեան զգացումը կը վերածուի յիշատակի, անկարգութիւնը պարարտ հող կը գտնէ, վախի զգացումը առ յաւէտ կը կորսուի, բնազդներն ու մարդկային ունակութիւնները «ի չարս» կը զարգանան, եւ...

Եւ, ահաւասիկ թէ ո՛ւր ենք այսօր:

Ծանծաղուտի մը մէջ ենք՝ ազգային — հանրային մեր կազմակերպական կառոյցով: Ափսոսալէ զատ ոչինչ կ'ընենք. աւաղումէ տարբեր միջոց չունինք: Ոչ միայն դիտողի դերին մէջ կը մնանք, այլեւ յաճախ մեղսակից կը դառնանք անոպաներու:

Է՛ր երբեմն, հանրութիւնը բարոյական իր հեղինակութիւնը գործնապէս կ'արժեցնէր՝ անարժանները վար առնելով բեմերէն ու զամելով անարգանքի սիւնին: Այսօր, մնջախաղերո՛վ կ'օրօրուի:

Մի՛ զարմանաք, երբ հայ երիտասարդութեան թէ երէց սերունդի շարքերուն մէջ յեղափոխականութեան նոր ոգի մը ի յայտ կուգայ եւ ոմանք արդարօրէն կը մղուին հաւատալու՝ թէ հիմնական յեղաշրջումներու կը կարօտի հայ կեանքը:

Համաձայն չենք կրնար ըլլալ անշուշտ բոլոր անոնց, որոնք իրենց այդ արդար ընդվզումին մէջ կը միտին հակիլ «լուծում»ներու՝ որոնք դարման չեն: Կրնա՛յ ըլլալ որ փոփոխութիւններ ըլլան ու իրենց մեկնակէտով արդարանան յաչս բարեշրջականներու, սակայն լրջօրէն կրնան վտանգել Սփիւռքը՝ իր ամէնէն կենսական իմացումներուն եւ ազգային հասկացողութեանց մէջ:

Մեզի կը մնայ ապաւինիլ, ի վերջոյ, մեր գլխաւոր կուսակցութեանց եւ իրենց օրգաններուն: — Վերջին ամուր կռուանները՝ ազգային-կազմակերպական կեանքի մէջ: Բայց թէ անոնց արթնութիւնն ու անկաշառ վերաբերումը բաւակա՞ն է փրկութիւն յուսալու, այդ ալ հարցական է դժբախտաբար...

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱԴԱՄԱՆԴԱԿՈՒՌ ՄԱՆԵԱԿԸ

Ա.

Շատ մելան հոսեցուցած է պատմական այս թանկագին մանեակը, որուն զոհ գացած են բազմաթիւ մեծամեծներ: Միշլէ իր «Ֆրանսայի Պատմութիւնը» գրքին մէջ երեք գլուխ նուիրած է: Աւելի ուշ Ֆինք Պրէնթանօ ամբողջական ուսումնասիրութեամբ մը անմեղութիւնը կը հաստատէր Մարի Անթուանէթ թագուհիին որուն անունն ալ խառնուած էր այս խնդրին: Ակադեմական Մօրիս Կարսոն, հեղինակը սոյն յօդուածին կը կարծէ թէ այլեւս սպառած պէտք է համարել բոլոր տեսակի ենթադրութիւնները եւ կարելի է հիմա անկողմնակալ կերպով ներկայացնել ադամանդակուռ մանեակին խնդիրը, որ արկածախնդիր կնոջ մը անհաւատալի մէկ արարքն է:

Ժաք տը Սէն Ռէմի, Պարոն տը Լիւզ եւ տը Վալուա, շառաւիղներէն էր Հենրիկոս Բ.ի: Շատ թշուառ կեանք մը կը քաշկռտէր Պառ լը Տիւքի կողմերը: Սէն Ռէմիները գիւղական ազնուականներէն էին եւ կը զբաղէին որսորդութեամբ կամ գաղտորսութեամբ սերունդէ սերունդ: Բայց ի վերջոյ ծախեցին իրենց բոլոր հողերը եւ կալուածները: Պարոն Ժաք տը Սէն Ռէմի հրապուրեց նաեւ իր դղեակին դռնապանին աղջիկը, ամուսնացաւ հետը եւ բազմաթիւ զաւակներ ձգելէ ետք, մեռաւ 1760ին Փարիզի մէջ:

Կասկածելի բարոյականով իր այրին չհետաքրքրուելով իր զաւակներով, լքեց եւ դատապարտեց զանոնք մուրացկանութեան: Փոքրիկ Ժանը, անոնց աղջիկը, ողորմութիւն կը խնդրէր անցորդներէն ըսելով

— Գթացէ՛ք իր երակներուն մէջ Վալուա արիւն կրող որբուհիի մը վրայ:

Այս խօսքերով կը դիմէր օր մը մարքիզուհի տը Պուլէնվիլիէի, որ հետաքրքրուելով ազգաբանական քննութիւն մը կատարել տուաւ եւ գթալով, յանձն առաւ այս պզտիկ աղջկան դաստիարակութիւնը: Նախ Փասի դպրոց մը տեղաւորեց, ապա այս անկայուն նկարագրով աղջիկը արհեստի աշկերտութեան դրաւ: Փոխն ի փոխ եղաւ լուացարարուհի, խոհարարուհի եւ ջուր կրող:

Ի վերջոյ, մարքիզուհի տը Պուլէնվիլիէ իր քովն առաւ ամբողջացնել տալու համար դաստիարակութիւնը: Զայն դրաւ Լոնշանի Աբբայարանը, ուր ազնուականներու աղջիկները միայն կ'ընդունուէին եւ նկատի ունենալով Ժանի ծագումը 800 ֆրանքի թոշակ մը կապել տուաւ թագաւորին գանձէն:

1779ին 23 տարեկան էր Ժան երբ Պառ սիւր Օպ գնաց եւ մտաւ պատուաւոր ընտանիքի մը մէջ: Հոն ծանօթանալով պահակազօրքի պաշտօնեայ տը լա Մոթին, ամուսնացաւ հետը, եւ կոմս եւ կոմսուհի տիտղոսը կրեցին: Ունեցան երկուորեակ զաւակներ, որոնք մեռան ծնելէ ետք:

Տը լա Մոթ բերդակալ եղաւ Լիւնէվիլի մէջ: Բայց այս փառասէր ամոլին համար այդ վայրը հաճելի չթուեցաւ եւ արդէն պարտքերու ծանր բեռին տակ կը կքէին հոն: Լսելով որ մարքիզուհի տը Պուլէնվիլիէ Սաւեռն գացած էր կարդինալ Ռոհանի մօտ, Ժան գնաց այցելելու իր բարերարուհիին եւ ներկայացուեցաւ մեծաւորին:

Իշխան տը Ռոհան շնորհազրկուած էր եւ Վիէննայի իր դեսպանութիւնը ձախողած, որովհետեւ իր թեթեւսոլիկ եւ կենցաղասէր նկարագիրը հաճելի չէր թուած կայսրուհի Մարի Թէրէզին, որ իր կարգին գրեց իր աղջկան թագուհի Մարի Անթուանէթին:

Ռոհան մեծ դէմք էր, հարուստ եւ տէր բազմաթիւ տիտղոսներու: Կոմսուհի տը լա Մոթ հմայիչ եւ ճարպիկ կին մը ըլլալով գիտցաւ ինքզինք լաւ ընդունիլ տալ կարդինալ Ռոհանէն եւ յաջողեցաւ իր ամուսնոյն համար ձեռք ձգել Վիշապազօրի զօրագլուխի վկայական մը թագաւորին եղբօրմէն: Այս ամոլը որոշեց հաստատուիլ Փարիզ:

Սկիզբները շատ համեստ էին, նախ բնակեցան պանդոկի մը մէջ, բայց որպէսզի մօտենայ պալատական շրջանակին, կոմսուհին երկու սենեակ վարձեց Վերսայլի մէջ: Տը լա Մոթերը կ'ապրէին գլխաւորաբար հնարամտութեամբ եւ ճարպիկութեամբ: Կոմս տը լա Մոթ դրամ փոխ կ'առնէր ըսելով թէ Վալուաներու շառաւիղը պիտի վերստանար այն ինչքերը, որոնցմէ զրկուած էր: Ապա փոխադրուեցան մասնաւոր ապարանք մը, որուն կարասիները յաճախ կը գրաւուէին, թէեւ ատիկա չէր խանգարեր որ անոնք յարաբերութիւններ մշակէին մեծ պաշտօնատարներու եւ դրամատէրերու հետ: Իսկ կոմսուհին իբրեւ քարտուղար ընտրած էր իր սիրականը՝ Ռէթօ տը Վիյէթը, զաւակը Լիոնի մաքսատան տնօրէնին:

Կոմսուհին փափաքելով դեռ եւս աւելցնել իր վարկը Ռոհանի քով, զայն վստահեցուց թէ կրնար զինք հաշտեցնել թագուհիին հետ:

Մեծաւորը փառասէր ըլլալով, կը նեղուէր որ թագուհին իրմէ հեռու կը մնար: Կարդինալ Ռոհան շատ ալ միամիտ եւ դիւրահաւան էր, որով դիւրին էր խաբել: Ժան տը լա Մոթ համոզեց զայն թէ մեծ վարկ ունէր թագուհիին քով: (Այսօր որոշ է որ Մարի Անթուանէթ տեղեակ չէր բնաւ այդ կնոջ մեքենայութեանց եւ շատ հաւանական է որ երբեք ալ տեսած չէր): Եթէ Մարի Անթուանէթ ցոյց տուաւ մտքի հաստատակամութիւն եւ նկարագրի մեծ ազնուութիւն իր դժբախտութեան ատեն, սակայն անհետեւողական եւ անխոհեմ էր իր երջանկութեան շրջանին: Գէշ կերպով շրջապատուած էր եւ անձնատուր իր հաճոյքներուն. որով թագուհիին անփոյթ թեթեւամտութիւնը եւ անխոհեմութիւնը ձեռնտու էին արկածախնդիր կնոջ համար:

1776ին Մարի Թէրէզ իր դեսպանին միջոցով տեղեկութիւններ կը ստանար իր աղջկան Մարի Անթուանէթի մասին:

«Ցաւով կը տեսնեմ, թէ կ'արդարանայ դատողութիւնս աղջկանս նկարագրի մասին: Շատ փոքր տարիքէն ուշադրութեամբ ուսումնասիրած եմ, եւ գտած եմ

ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

Ե.

ԵՐԵԽԱՅ

—0—

Ծովն իսկապէս սառն էր ու մենք երկուսով սկսեցինք սրթսրթալ: Բայց փոխանակ ետ դառնալու, դէպի մութը շարժուեցինք եւ ալիքները սկսեցին կատաղած փշրուել մեր կրծքին:

— Գուցէ չորերս հանե՞նք, — մարմինս մի կերպ քարշ տալով առաջարկեցի ես:

— Թքած ամէն տեսակ չորերի վրայ — գոռաց մարդը:

Թքած, — համաձայնեցի ես:

Շուտով ջուրը ծածկեց մեզ ու մենք ստիպուած էինք լողալ:

— Դու հեռւում ինչ-որ բան տեսնո՞ւմ ես, — մերթ ընդ մերթ փնչացնելով հարցնում էր չսափրուած մարդը:

— Չեմ տեսնում, — ձայնում էի ես:

— Որեւէ տուն, երդիք կամ ծառ չի՞ երեւում:

— Չի երեւում:

Մենք լողում էինք աւելի, աւելի առաջ, բայց միեւնոյն է, ոչինչ չէր երեւում: Այսինքն, մենք հէնց սկզբից էլ գիտէինք դա: Մենք վստահ էինք դրանում: Եւ փոխանակ իրար խոստովանելու այն, ինչ երկուսիս էլ պարզ էր, արագացնում էինք մեր ձեռքերի ու ոտքերի շարժումները: Շուտով ափը կորաւ խաւարում եւ մենք չէինք համարձակւում ետ նայել: Եւ ոչ էլ իրար: Մենք թուլացել էինք, ջուրը ճմփում էր հագուստներիս մէջ, բայց միեւնոյն է, լողում էինք, որովհետեւ չգիտէինք, թէ ուրիշ էլ ի՞նչ կարելի է անել:

Ի վերջոյ չսափրուած մարդը կանգ առաւ ու բերանից ջուր թքելով ասաց.

— Հեռւում ոչ մի բան չկայ:

— Չկայ:

— Երեւի չի էլ եղել:

— Չի եղել:

— Չլինի՞, դու կարծում ես, որ իմ մայրը խելագար էր, — գլուխը ալիքներից դուրս պրծացնելով գոռաց նա:

— Չեմ կարծում — երդուեցի ես:

— Իմ մայրը մեզ նման վախկոտ չէր, — ծովի մէջտեղում մութ գիշերուայ մէջ հեկեկում էր նա, — նա խեղդուելու վախից անգամ ետ չվերադարձաւ:

— Չէր կարող վերադառնալ, հեռւում իր հայրենիքն էր տեսել:

— Մենք երկուսով նրա կէս սիրտն էլ չունենք:

— Չունենք:

— Դէ հիմա ետ դառնանք:

Մենք մի կերպ վերադարձանք ու մեզ նետեցինք ափի աւազի վրայ: Ջուրը չոռում էր մեր հագուստներից ու երկուսով էլ սրթսրթում էինք ցրտից ու վախից:

— Վեր կաց ու տուն գնա, — անսպասելիօրէն ինձ դարձաւ չսափրուած մարդը:

Նրա ձայնը տարօրինակ էր հնչում ու ես մի կերպ վեր կացայ տեղիցս:

— Դէ դու էլ գնա, — տեսնելով, որ միտք չունի տեղից շարժուելու, ասացի ես:

— Գնում եմ, — ոտքի կանգնեց չսափրուած մարդը:

Մենք կանգնել էինք դէմ-դիմաց ու երկուսիս աչքերն էլ խաւարի մէջ չէին երեւում:

— Միայն թէ երդուիր, որ աղջկադ ոչինչ չես ասելու Հայաստանի մասին, ոչինչ:

— Երդւում եմ, — խոստացաւ նա:

Մենք շրջուեցինք տարբեր կողմեր ու խաւարի մէջ քայլելով լսում էինք միմեանց ոտնաձայները, մինչեւ նրանք հալուեցին – ձուլուեցին ծովի ալիքներին...

Այդ գիշեր ես տեսայ աշխարհի ամենահրաշալի երազը: Իբր ես նորից Երեւանում էի ու մենք տղաներով կինօ «Նայիրի»ի անկիւնում կանգնած թաքուն ժպտում էինք անցնող դարձող աղջիկներին:

ԳՐԻԳՈՐ ՋԱՆԻԿԵԱՆ

(8 եւ վերջ)

գայն չատ թեթեւ, անխորհուրդ եւ ձաղկոտ չունեցող լուրջ զբաղումներու հանդէպ եւ ընդունակ կապուելու այնպիսի անձերու հետ, որոնք ճարպիկօրէն ընդառաջ կ'երթան անոր հակումներուն եւ հաճոյքներուն»:

Մառի Անթուանէթի մտերիմներէն Մատամ տը Փոլինեաքը, գործիք դարձուցած էր Թագուհին շնորհներ ձեռք ձգելու աստր անոր:

Մառի Անթուանէթի արդուզարդին եւ զուարճալիքներուն համար ծախսուած գումարները դայթակղութիւն կը յառաջացնէին: Միմիայն արդուզարդի համար 1785ին մսխեց 256.000 ոսկի: Կը խաղար եւ մեծ գումարներ կը կորսնցնէր: Այս մոլութեան շնորհիւ դիւրաւ կրնային իրեն մօտենալ: Թագուհիին խաղին մէջ ընդունուելու համար կը բաւէր լաւ հագուիլ եւ ներկայացուիլ պալատին մէկ պաշտօնեային կողմէ: Երբեմն խարդախութիւններ կ'ընէին: Որով Թագուհիին շրջանակին մէջ կը մտնէին բազմաթիւ կասկածելիներ, գորս թէեւ ինք չէր ճանչնար, սակայն անոնք կը պարծենային թէ բնտանի էին անոր:

Կոմսուհի տը լա Մոթ յաջողեր էր պատմել եւ Վալուաներու չասուիրը յաջողեր էր 800 ոսկիի թոշակը բարձրացնել տալ 1200 ոսկիի:

Իր յարաբերութիւններուն մասին պարծենալով էր որ խոստացաւ հաշտեցնել կարդինալ Ռոհանը Թագուհիին հետ եւ վստահութիւն ներշնչելու համար համոզեց թէ գաղտնի տեսակցութիւն մը պիտի կարգադրէր Վերսայլի պարտէզին մէջ Ռոհանի եւ Թագուհիին միջեւ:

Գործի ձեռնարկեց եւ Փարիզի մէջ իր ամուսնոյն միջոցով գտաւ անպարկեշտ աղջիկ մը որ քիչ մը Թագուհիին կը նմանէր եւ որուն անունը դրաւ Պառոն տ'Օլիվա: 1789ին Վերսայլի պալատը բերել տուաւ եւ հագուստ մը հագցուց, Մառի Անթուանէթի հագուստներուն նմանող եւ երբ գիշերը վրայ հասաւ, առաջնորդեց զայն Վէնիւսի անտառակին մէջ նստարանին վրայ:

Միւս կողմէ կանչած էր Ռոհանը, զոր ինքն իսկ տարաւ անտառակը: Ցուցումէն խելակորոյս՝ եկեղեցւոյ իշխանը նպաստաւոր մթութեան մը մէջ մօտեցաւ Թագուհիին, այսինքն անոր որ կը կարծէր թէ Թագուհին էր, մինչեւ գետին խոնարհեցաւ եւ համբուրեց անոր քղանցքին ծայրը:

Տակաւին չխօսակցած, Ռէթօն որ իբրեւ թէ Թագուհիին սենեկապանն էր վազելով եւ շնչասպառ եկաւ թէ՝

— Շուտ, շուտ աճապարեցէք եկան կոմս եւ կոմսուհի Արթուաները:

Կեղծ Թագուհին անհետացաւ մէկ կողմէն, կոմսուհի տը լա Մոթ անդին քաշեց կարդինալը:

Այդ բոպէին արդէն կորսուած էր Ռոհան:

Հպարտ որ հաշտուած էր Թագուհիին հետ, Ռոհան կոյր գործիք մը դարձաւ կոմսուհիին ձեռքերուն մէջ, առանց որեւէ պաշտպանութեան:

Օգոստոս 21ին կոմսուհի տըլա Մոթ կորզած էր արդէն Ռոհանէն 50.000 ոսկի իբրեւ թէ Թագուհիին համար որ «օգնութեան պիտի հասնէր դժբախտացած ազնուական ընտանիքի մը»:

Շնորհիւ այս առաջին փոխառութեան, որուն յաջորդած էին քանի մը ուրիշներ տը լա Մոթ ամոլը գեղեցիկ տուն մը գնեց Պառ սիւռ Օպի մէջ:

Երկու գոհարավաճառներ Պօհմէր եւ Պասանժ տարիներէ ի վեր մէկտեղած էին բազմաթիւ ադամանդներ, որոնցմով շատ ձոխ մանեակ մը եւ զոյգ մը օղ շինած էին եւ կը յուսային ծախել մանեակը Լուդովիկոս ԺԵ.ի Մատամ տը Պառիի համար, սակայն թագաւորին մահով, հրաժարեցան այդ ծրագրէն:

Մանեակը կը բաղկանար 647 ադամանդներէ եւ 2800 կերատ կը կշռէր բոլորը մէկ:

Անոնք ներկայացուցին Սպանիոյ պալատը, ուր սուղ գտան: 1774ին ցոյց տուին Լուդովիկոս ԺԶ.ին որ մերժեց իր դրամական վիճակը առարկելով: Մանեակին գին դրած էին մէկ միլիոն վեց հարիւր հազար ոսկի որ այդ թուականին համար շատ մեծ գումար էր: Ծախելու իրենց ճիգերը միշտ ապարդիւն մնացին:

Թ. Ա. Թ.

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄԱՐԴԻԿ ԵՒ ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ

Օրինապահութեամբ, ես իմ հաւատարմութիւնս կը պահեմ հայրենիքիս հանդէպ, սակայն անոր հիմնարկութիւններուն եւ պաշտօնեաներուն հանդէպ ոչ մէկ պարտաւորանք կը զգամ:

Հայրենիքը իրական, դերագոյն եւ յաւիտենական գոյութիւն մըն է, իսկ հիմնարկութիւններն ու պաշտօնեաները՝ անհարազատ երեւոյթներ, պարզապէս հագուստներ, որոնք ժամանակին հետ կը հիննան, կը մաշին, ցնցոտիներու կը վերածուին, կը դադրին հանգստաւէտ ըլլալէ եւ մեր մարմինը այլեւս չեն պաշտպաներ ցուրտէն, ախտէն ու մահէն:

Կարելի չէ ցնցոտիներու հաւատարիմ մնալ:

Միապետական կարգերը կը պահանջեն մեզմէ սիրել այդ ցնցոտիները, պաշտել զանոնք, հաւատարիմ գտնուիլ անոնց հանդէպ եւ մեր կեանքը զոհել անոնց գոյատեւումին համար:

Իսկ իմ սահմանադրութիւնս կը յայտարարէ՝

« Քաղաքական ամէն իշխանութիւն կը պատկանի ժողովուրդին եւ բոլոր ազատ կառավարութիւնները հիմնուած են ժողովուրդի հեղինակութեան սկզբունքին վրայ, ու կոչուած են ծառայելու անոր կամքին: Ժողովուրդը որեւէ ժամանակ անքննաքարելի իրաւունքը ունի կառավարութեան ձեւը փոխելու, համաձայն իր ազատ ընտրութեան »:

ՄԱՐՔ ԹՈՒԷՅՆ

×

Ժողովուրդը կը նմանի վայրի անասունի մը, որ ապրած է անտառներու մէջ, յետոյ բռնուած ու բանտարկուած է, ապա՝ զայն վարժեցուցած են ստրկային ծառայութեան, անկէ ետք, յանկարծ դըտած է իր ազատութիւնը. բայց որովհետեւ չէ կրցած իր սնունդը ապահովել եւ ապաստանարան մը գտնել, դարձեալ բռնուած է ու տարուած իշխանին՝ անոր լուծին տակ ծառայելու համար:

Այդ վայրի անասունը ընտանի դարձընելու համար, իշխանը զայն պէտք է պահէ սարսափի եւ տխրութեան շղթաներու տակ, որպէսզի ան օր մը դառնայ օրինապահ եւ հնազանդ քաղաքացի:

ՆԻՔՈԼԱ ՄԱՔԻԱՎԷԼԼԻ

×

Գիտակցաբար անհաւատ ըլլալը երբեք վտանգաւոր չէ մարդկային հասարակութեան համար. ամէնէն վտանգաւորը կոյր եւ մոլեռանդ հաւատքն է:

Բոլոր դժուարութիւններն ու ողբերգութիւնները կոյր հաւատացողներէն առաջ կուգան, որովհետեւ անոնք կը կազմեն ամբոխը, եւ ամբոխը մարդկային ամէնէն վտանգաւոր դանգուածն է. այդ ամբոխն է, որ օր մը բռնապետը պիտի գըլխատէ, միւս օրը՝ ուրիշ բռնապետ մը նոյն գահին վրայ կը բարձրացնէ եւ կը խնկարկէ անոր:

ՃՈՐՃ ՊԵՌՆԱՐ ՇՕ

ՄԵԾԱՐԱՆՔ

Օր. Ժաքլին Խըրլաքեան վերակացու (սանէօր) Քաշանի առեւտրական եւ թեքնիք Լիկէօնի վերջերս արժանացած է փալմ Աքատէմիքի կարգի ասպետի շքանշանին:

ՁՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ԱՆՈՒԱՆԻ ՀԱՅԱԳԷՏ

ԳԱԼՈՒՍՏ ՏԷՐ-ՄԿՐՏՉԵԱՆ

Անուանի հայագէտը ծնած է Ախլցխայի Ծուղրութ գիւղը, 1860 Ապրիլ 9ին: Հայրը քահանայ էր: Նախնական կրթութիւնը ստացած է Ախլցխայի Կարապետեան ծըխական դպրոցը, իսկ 1872ին ղրկուած է Էջմիածինի նորաբաց ճեմարանը: Հինգ տարի ետք կ'արտաքսուի հոնկէ՝ աշակերտական խռովութիւններու մասնակցած ըլլալուն համար: Այնուհետեւ կը յաճախէ եւ կ'աւարտէ Ներսիսեան դպրոցը: Դասատու եղած է Ախլցխայի եւ Շամախի հայկական դպրոցներու մէջ: Բարձրագոյն ուսումը ստանալու նպատակով կը մեկնի Գերմանիա, կ'ընդունուի Փարիզի համալսարանի քաղաքատնտեսութեան ճիւղը: Գացած է նաեւ Գերմանիա: Վերադարձին Էջմիածինի վանքին մէջ զբաղած է հայագիտութեամբ: 1887էն սկսեալ Միաբան ծածկանունով աշխատակցած է «Արարատ» հայագիտական հանդէսին, հրատարակելով «Աշխարհիկ լեզու և քրիստոնէութիւն», «Երեք ծածկագրեալ նոր նամակ », « Խորենացու պատմութեան ուսումնասիրութիւն », « Անանիա Նարեկացի, Ժ. դար », « Արմաւիրեան նոր բեւեռագիր », « Գիրք հերձուածոց », « Դաւիթ Հարքացի », « Անանիա Շիրակացի », « Խոսրովիկ Թարգմանիչ », « Ղազար Փարպեցի », « Ուրարտեան բեւեռագիր լեզուն » եւայլն: Առանձին գիրքերով լոյս ընծայած է « Ազաթանգեղոսի աղբիւրներից », « Հայկականք », « Հայ գիտի 1500ամեակի առթիւ », «Ստեփանոս իմաստասէր » եւ այլ հետազօտութիւններ:

1893ին ուսումնասիրութիւններ կատարելու նպատակով կ'երթայ Սեւան, Գեղարդ, Մուղնի, Յովհաննավանք, Խոր Վիրապ, Ալեքսանդրապոլ եւ այլուր: 1902ին ընտրուած է խմբագրական կազմի անդամ « Պատմագիրք Հայոց » մատենաշարին եւ Ս. Մալխասեանի աշխատակցութեամբ լոյս ընծայած է « Ղազարայ Փարպեցւոյ Պատմութիւն Հայոց եւ Թուղթ առ Վահան Մամիկոնեան » գիրքը: Այնուհետեւ՝ 1908ին Գ. Տէր-Մկրտչեանի եւ Ստ. Կանայեանի աշխատակցութեամբ հրատարակուեցաւ « Ագաթանգեղայ Պատմութիւն Հայոց » գիրքը: Ցետ մահու՝ 1921ին տպագրուած են նաեւ անոր « Աբրահամ Խոստովանողի՝ Վկայք Արեւելից » եւ « Շապուհ Բագրատունու պատմութիւնը » գործերը:

Գ. Տէր-Մկրտչեան մեռած է 1918 Յունիս 13ին, Էջմիածին:

Ունի անտիպ գործեր:

Ա. ԱԴԱՄԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (159)

ԹՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Ի՞նչպէս կարելի է, ո՞վ պիտի քննէ եւ ճշմարտութիւնը երեւան հանէ... խընդիրը մէյ մը հիւանդը հիւանդանոցին մէջ տեղաւորելու վրայ է, ալ անկէ ետքը ոչ ոք անոր հետ կը զբաղի:

— Չեմ գիտեր, բայց շատ կնճռոտ գործ մը կ'երեւայ կոր բասծդ, — պատասխանեց տիկին Սաթէն վարանոտ դէմքով մը:

— Ամէն բան Մարգար էֆէնտիին ձեռքն է, — վճռեց տիկին Նուարդ, — Թաղական Խորհուրդի քարտուղարին հրաման ընելուն պէս թուղթը կը գրէ, ինքն ալ իբրեւ ատենապետ կը ստորագրէ, կը կնքէ, լմնցաւ գնաց:

— Բայց միւս թաղականները գիտութիւն չե՞ն ըներ:

— Անոնք իմանալու պէտք չունին, ասիկա վճարանութեան գրուելու խնդիր մը չէ, այլ պարզ գործողութիւն մը, ես քիչ շատ գիտեմ այդ բաները, սիրելի Սաթէն, ամէն բան քու ձեռքդ է, ես գիտեմ, որ Մարգար էֆէնտին քու խօսքդ չի կոտրեր մանաւանդ երբոր քիչ մը վրայ տաս... կ'աղաչեմ, կը պաղատիմ, այս խնդիրքս պիտի չմերժես:

— Սիրելիս, գիտես որ ձեռքէս եկած ծառայութիւնը չեմ մերժեր քեզի... բայց միտքս բան մը ինկաւ, տրուելիք վկայագրին տակ ատենադպիրին անունն ալ պիտի գտնուի, եւ ատենադպիրը քու էրիկդ է, հետեւաբար իրողութիւնը պիտի իմանայ, մինչդեռ դուն կ'ըսէիր, թէ չես ուզեր, որ Միհրան էֆէնտին իմանայ:

— Ճանըմ, վասն ատենադպիրի թող ուրիշ թաղական մը ստորագրէ, այդ խնդիր չէ:

— Այս դժուարութիւնն ալ կարգադրեցիր, — պատասխանեց Սաթէն խնդալով, — լաւ ուրեմն, այս իրիկուն կը խօսիմ էրիկանս, վստահ եղիր:

— Եւ անպատճառ վկայականը պատրաստել կուտաս:

— Եթէ կարելի ըլլայ...

— Պէտք է որ բոլոր ջանքդ թափես:

— Կը խոստանամ, սիրելիս:

— Շնորհակալ եմ, շատ մեծ ծառայութիւն մը մատուցած պիտի ըլլաս ինծի:

— Բան մը չէ, միայն թէ...

— Դեռ ի՞նչ մնաց:

— Միայն թէ, — պատասխանեց տիկին Սաթէն, — չեմ գիտեր, որ Մարգար էֆէնտի պիտի հաւնի՞ այսպիսի կեղծ վկայական մը տալ իր ստորագրութեան ներքեւ... գիտես, որ թաղին մէջ հակառակորդներ ունի, որոնք առիթ մը կը սպասեն իր վրայ յարձակելու համար:

— Կեղծ վկայականի խնդիր չկայ մէջտեղը, — դիտել տուաւ տիկին Նուարդ:

— Ի՞նչպէս, — գոչեց Սաթէն, — այդ պայմաններու ներքեւ տրուած վկայականը կեղծ չէ՞:

— Ատոր կեղծ ըլլալը ես ու դուն միայն պիտի գիտնանք:

— Ի՞նչպէս, — գոչեց տիկին Սաթէն զարմացած, — իրողութիւնը պիտի չյայտնե՞մ Մարգար էֆէնտիին:

— Պէտք չկայ, սիրելիս, ինչո՞ւ ընենք, որ իր տալիք թուղթը կեղծ պիտի ըլլայ եւ պարապ տեղը դժուարութիւններ ըստեղծենք:

— Շիտակը ես չեմ կրնար կոր այս խնդրին մէջէն ելլել, խոստովանեցաւ տիկին Սաթէն:

— Ես ամէն բան նախապէս պատրաստած եմ, այնպէս մը, որ ոչ ոք կրնայ կասկածի երթալ, դուն միայն ճիշդ ու ճիշդ իմ տալիք խորհուրդիս համեմատ շարժէ:

— Միտքդ բացատրէ տեսնենք:

— Իբր թէ այս թաղին մէջ պառաւ ու աղքատ կին մը կայ եղեր, որ տանոք ձեր տանը սպասուհի կամ տուտու եղած է, եւ հիւանդն ալ այդ կնոջ ամուսինն է: Այդ պառաւը եկած քեզի աղաչած կ'ըլլայ եւ դուն ալ յանձն առած կ'ըլլաս իր խնդիրը կատարել: Այս կերպով Մարգար էֆէնտի երբեք չի կրնար կասկածիլ, թէ գործին մէջ կեղծաւորութիւն կայ:

— Այս ինչ վարպետութիւններ մտածեր ես, — գոչեց տիկին Սաթէն իր բարեկամուհիին հնարամտութեան վրայ հիացած:

— Այս հնարքս աղէկ չէ՞:

— Հրաշալի:

— Ուրեմն գործը եղաւ:

— Այո, այո, ապահով եղիր, այս իրիկուն անպատճառ կը խօսիմ տուն դառնալուս պէս:

— Եւ վաղը առտու վկայագիրը ստորագրած ու կնքուած ինծի կը յանձնես:

— Կը յուսամ, — պատասխանեց տիկին Սաթէն:

— «Կը յուսամ»ը բաւական չէ, ապահով խօսք կ'ուզեմ:

— Սիրելիս, թերեւս անակնկալ դըժուարութիւն մը մէջտեղ կ'ելլայ... ես ինչ գիտնամ:

— Դուն եթէ կամք ընես, կրնաս յաջողցնել, ես վստահ եմ ատոր:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

Կը խնդրուի ծանուցանել
ԶԱՐՄԱՅՐ ՄՈՒՍԱՅԵԱՆԻ
մահը, որ պատահած է Սեպտ. 16ին:
Յուղարկաւորութեան մանրամասնու-
թիւնները մեր վաղուան թիւով:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 30 ֆր. Տէր եւ Տիկին Եփրեմ Տօնիկեանէ, Փիլիպպոս Անդրանիկեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի:

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՃԱՇ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Հայ Մշակոյթի Տան Տիկնանց Օժանդակ Միութիւնը, մատաղօրհնութեան արարողութենէ մը վերջ, ճաշ մը պիտի տայ Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, Սեպտեմբեր 24ին, ի պատիւ

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ

եւ տեղւոյն եկեղեցւոյ բարերարներուն:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ-Քաշանի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս Ուրբաթ իրիկուն (Սեպտ. 20) ժամը 21ին ընկերուհի Գարաօղլանեանի բնակարանը: Շատ կարեւոր օրակարգ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Լուրջ հայ այր ու կին մը, առանց զաւակի, հայ ընտանիքի մը մօտ աշխատելու համար, որ երկու զաւակ ունի (ընդամէնը՝ 4 անձ): Այրը՝ պէտք է կառք վարել գիտնայ եւ զբաղի փոքր գործերով եւ պարտէզով, կինը՝ տնային աշխատանքներով: Շատ լաւ պայմաններ, հանգիստ բնակարան ամէն արդիական յարմարութիւններով: Ճաշ, բնակութիւն եւ լաւ աշխատավարձք:

Հեռաձայնել.—
991-03-68

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՎԱԼԱՆՍ.— Դաշնակցութեան օրը կը տօնուի 21 Հոկտ. Շաբաթ իրիկուն:

×

Փարիզի Ազգատախնամի տարեկան պարահանդէսը՝ Հոկտեմբեր 22ին: (Եղանակին առաջին եւ խիստ փայլուն պարահանդէսը) Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ-Քաշանի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Հոկտեմբեր 29ին, Պանեէոյի Սալ տէ Ֆէթ-ին մէջ:

×

Կապոյտ Խաչի, Լիոնի մասնաճիւղին, տարեկան պարահանդէսը, 18 Նոյեմբեր, Շաբաթ գիշեր, Շարպօնիէռի շքեղ սրահներուն մէջ:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՆՈՐ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Իսի լէ Մուլինոյի Հայ Աւետարանական Եկեղեցին եւ համայնքը կը ծանուցանեն թէ վալանսէն ժամանած է համայնքիս նորընտիր երիտասարդ հովիւ, Վեր. Դանիէլ Սահակեան, որու առաջին գործունէութիւնը պիտի ըլլայ հայերէնի դասընթացքներու բացումը եկեղեցւոյս երիտասարդաց սրահին մէջ, 28, Ավընիւ Պուզկէն, Իսի լէ Մուլինօ:

Քաղաքիս՝ Քլամարի, Մէօտէնի ու բոլոր շրջակայքի մեր ազգակիցները ջերմապէս կը հրաւիրուին իրենց զաւակները ղրկել դպրոց ուր անոնց կը սպասեն մեր մեծասքանչ լեզուին մեսրոպեան գիրերը, երգերը ու մեր սիրելի ազգին պատմութիւնը:

Արձանագրութիւն եւ առաջին դասընթացք Չորեքշաբթի առաւօտ, 20 Սեպտ. ժամը 9,30էն մինչեւ կէսօր: Կարելի է նաեւ արձանագրուիլ շաբթուան միւս օրերը, ուղղակի հովիւին բնակարանը դիմելով՝

25, Ռիւ Անրի Պարպիւս, Մէօտոն:

ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆԻ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒՄ

Առողջական պատճառներով կը փոխանակուի հինգ սենեակնոց յարկաբաժին մը, յարմարութիւններով, խոհանոց, 5րդ յարկ, արհեստի գործածելի, փոքր վարձք 3-4 սենեակնոց յարկաբաժնի մը դէմ, առաւելագոյն 2րդ յարկ 18-10-9-17 թաղամասերը կամ երկու յարկաբաժնի փոխարէն՝ մէկը 1-3 սենեակ եւ միւսը՝ սթիւտիօ մը:

Ժամը 20էն ետք հեռաձայնել 076-07-98

ԽԸՏՐԵԱՆ

էջմիածնի եւ վարդանի մետալին
ստեղծագործը

ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Եւ ընդհանրապէս, զոհարեղէնի
որեւէ գնումի մը համար
ձեր տրամադրութեան տակ է

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

40 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

ԽԸՏՐԵԱՆ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ

46րդ ցանկ

Տէր եւ Տիկ. Յարութիւն Պօշնաքեան 100 ֆր. (Տէսին), Ինճէեան եւ Պէնէք-եան ընտանիքներ (Լիոն) 75, Տէր եւ Տիկին Նազարէթ Օրմանեան (Փարիզ) 70, Անանուն Տիկին մը (Փարիզ) 60, Տիկ. Նշանուհի Աչճեան եւ զաւակները (Փարիզ) 60, Ճանկըճեան ընտանիք, Գ. Դանիէլեան ընտանիք, Աքսապալեան ընտանիք, Յարութիւնեան ընտանիք, Առաքելեան ընտանիք, Սարգիսեան ընտանիք, Տիկ. Մարգարեան (Լիոն), այրի Տիկ. Ա. Ժամկոչեան (Վիլէօրպան), Պր. Միսաք Միրզէ (Լիոն), Պր. Գրիգոր Փիլիկեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկ. Մ. Ժամկոչեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկ. Գարամանեան (Փարիզ), Պր. Յակոբ Աբելեանի մահուան առթիւ (Փարիզ), Պր. Արգենիկ Փափազեան (Փարիզ), Պր. Նշան Յարութիւնեան (Վօ ան Վըլէն), այրի Տիկ. Լեւոն Մոզեան (Փարիզ) 50ական:

Նախկին ցանկի գումար 144.884,38
46րդ ցանկի գումար 1.165
Ընդհ. գումար 146.049,38

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը 23 Սեպտեմբեր, Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Գասպար Իփէկեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Շատ կարեւոր օրակարգ:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքավայրը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

×

ԻՍԻ.— Զաւարեան կոմիտէի ընկերական ընդհանուր ժողովը Կիրակի ժամը 14ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԸ

Կը կազմակերպէ Ուրբաթ 22 Սեպտեմբեր ժամը 21ին, Պօմոնի սրահին մէջ

դասախօսութիւն մը՝

ՀԱՅ ՎԱՆԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՊԱՍՏԸ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻՆ

Կը խօսի ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ
(Անթիլիասի Դպրեվանքի Տեսուչ)

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՏԱՐՈՒԱՅ ՎԵՐՋԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ՊԵԼՃԻԱ

ՍԵՊՏ. 23էն 24

ՄԵԿՆՈՒՄ Շաբաթ Սեպտ. 23: Հաւաքուիլ ժամը 7.30ին Մեթրօ Շաթօ-տը Վէնսէն, Քաֆէ Թերմինիւսի առջեւ եւ 8ին Կառ տիւ Նոռ, Քաֆէ Քիւրվէօր:

Մեկնում ժամը 8.15ին դէպի Օսթանտ հիւսիսի կառուղիէն: Ճաշ ճամբու ընթացքին եւ ժամանում Օսթանտ, ապա մեկնում դէպի Պրիւժ, քաղաքի այցելութիւն եւ շարունակութիւն դէպի՝ Կանտ, ուրկէ ժամանում Պրիւսէլ եւ տեղաւորում Շեռս պանդոկը: Իրիկունը՝ ազատ: Կիրակի քաղաքի այցելութիւն, ցերեկուան ճաշ՝ պանդոկը եւ մեկնում դէպի Ուաթերլօ: Վերադարձ դէպի Փարիզ եւ ժամանում ժամը 22ի առտենները:

Մասնակցութիւն 119 ֆր. կանխավճար՝ 50, մնացեալը վճարելի մեկնումի օրը:

Սահմանափակ տեղեր

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՃԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ
Նախաձեռնութեամբ
Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբեր 10ին:

Պաշոյի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան:

Արձանագրութեան համար դիմել ժամը 15էն 19 Հայ Մշակոյթի Տուն, 17, Ռիւ Պլէօ եւ տեղւոյն վրայ ժամը 19էն 21:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՏԷՍԻՆ

Տէսինի Կապոյտ Խաչի դպրոցը կը վերսկսի Հոկտեմբեր 4ին Չորեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 14էն 17, Շաբաթ նոյն ժամերուն, Հայ Մշակոյթի Տան սովորական վայրը:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԸ

Կրընոպլի Կապ. Խաչի մասնաճիւղին հայերէնի դասընթացքները պիտի վերսկսին Հոկտ. մէկին, Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, իր դպրոցի սրահին մէջ:

Մասնաւոր աշխատանք տարուած է որպէսզի դասերը տեղի ունենան կանոնաւոր եւ հանգստաւէտ պայմաններու մէջ՝ ուսուցչութեամբ Օր. Հիլտա Սապունճեանի:

Ծնողքներէն կը խնդրուի որ առանց յապաղումի, իրենց զաւակները արձանագրել տան վարչութեան անդամներուն մօտ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ – ՍԷՆ ԺԵՌՈՄ

Սէն Ժեռոմի թաղականութիւնը թաղեցիներուն կուգայ յայտարարել, որ թաղիս հայերէնի դասընթացքները պիտի սկսին Հոկտ. 4ին:

Ջերմապէս կը խնդրուի ծնողքներէն որ օր առաջ իրենց զաւակները արձանագրել տան ամէն օր թաղիս քահանային քով, իսկ Կիրակի օրերը եկեղեցւոյ Խորհրդարանը:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Ալֆորվիլի հայկական դպրոցի դասընթացքները կը վերսկսին Չորեքշաբթի, 27 Սեպտ. Կրանտ Անսանպլի Ֆրանսական վարժարանին մէջ:

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՒՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI 20 SEPTEMBRE 1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 120 ֆր. Վեցամսեայ 60 ֆր.
Արտասահման Տար. 135 ֆր. Հատը 0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.519
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.519

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ա.

ՄԵՐ ԶՈՅԳ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐԸ

Վերջացան ամառնային արձակուրդի օրերը:

Այսօր նախօրեակին, Սեպտեմբեր 14ին վերաբացուեցան ֆրանսական վարժարանները:

Բնակչութեան աճումին իբրեւ բնական հետեւանք, այս տարի աւելցած է աշակերտ–աշակերտուհիներու թիւը, հասնելով 12 միլիոնի, — 10.200.000 պետական, 1.800.000 մասնաւոր վարժարաններու մէջ:

2400 նոր շէնքեր կառուցուած են վերջին տարեշրջանի ընթացքին՝ տեղ բանալու համար դպրոցական տարիքը թեւակոխած փոքրիկներու:

Մեր «փոքր ածու»ն ալ հետեւելով տեղական օրէնքին, վերաբացաւ իր դռները:

Սեւրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանը բացառիկ յաջողութիւն արձանագրեց ներկայ վերամուտին: Արձակուրդէն անմիջապէս վերջ 130 աշակերտներ գրուած էին արդէն նոր տարեշրջանին համար տրամադրելի տեղերը: Տեսչութիւնը չէ կրցած գոհացում տալ ուշ մնացողներուն:

«Տրամադրելի» բառը առաձգական է: Իրականին մէջ վարժարանը տեղ ունի 105 գիշերօթիկ աշակերտի համար միայն: Յաւելեալ աշակերտները տեղաւորելու համար արտակարգ զոհողութիւններ եղած են:

Նկատի ունենալով տարուէ տարի Ֆրանսայէն եւ սփիւռքի զանազան երկիրներէն կատարուած դիմումները, Սեւրի վարժարանը ի վիճակի պէտք է ըլլայ ընդունելու առնուազն 150 աշակերտ:

Կը յուսանք, որ շուտով պիտի իրագործուի այս ծրագիրը շնորհիւ վարժարանի հողամասին վրայ կառուցուելիք նոր շէնքին:

Այս նպատակաւ բացուած հանգանակութիւնը յաջողութեամբ կը շարունակուի: Մեր հայրենակիցները առատաձեռնօրէն կը բերեն իրենց մասնակցութիւնը Մխիթարեան հայրերու այս ազգօգուտ ձեռնարկին:

Կը տեղեկանանք, որ նոր շէնքին հիմնարկէքը պիտի կատարուի մօտ օրէն, որպէսզի գալ տարուան վերամուտին աւարտի կառուցումը եւ տեսչութիւնը կարենայ գոհացում տալ բոլոր դիմումներուն:

Ռէնսիի Դպրոցասէր Տիկնանց աղջկանց վարժարանը եւս վերաբացուեցաւ նոյն թուականին:

Որքա՜ն պիտի ուզէինք, որ այնտեղ ալ տրամադրելի բոլոր տեղերը — 80 գիշերօթիկ աշակերտուհիի համար — գրաւուած ըլլային օր առաջ:

Մինչ Ս. Մուրատեան վարժարանը Յուլիսի վերջը արձանագրութիւնները փակուած կը յայտարարէր, Դպրոցասէրը տակաւին մինչեւ վերջին օրերը Յառաջի դ. էջին մէջ կը ծանուցանէր թէ տրամադրելի տեղ ունի...:

Ինչո՞վ բացատրել այս պարագան: Մեր հայրենակիցները ինչո՞ւ կ'ուզեն աւելի շատ հայեցի դաստիարակութիւն տալ իրենց մանչ զաւակներուն, անտեսելով կամ երկրորդական գծի վրայ դնելով աղջիկները: Մինչդեռ սերունդի փրկութեան, ազգապահպանման համար աւելի կարեւոր ազդակ է մայրը: Փոքրիկը իր մօրմէն պիտի սորվի մայրենի լեզուն, մեր անհման ոսկեղէնիկը:

Դպրոցասէրը կոչուած է պատրաստելու վաղուան մայրը: 93 տարուան պատկառելի անցեալ մը ունի իր ետեւ: Տիկնանց Խնամակալ Մարմին, տեսչութիւն եւ ուսուցչական կազմ կարելին կ'ընեն իր անունին ու համբաւին արժանի բարձրութեան վրայ պահելու համար արեւմտեան աշխարհի — Եւրոպա եւ Ամերիկա — հայկական աղջկանց միակ վարժարանը:

Այս տարի պրըվէի քննութեանց ներկայացող եօթը աշակերտուհիներէն վեցը յաջողած են, ինչ որ գրաւական մըն է թէ մեր աղջիկները լուրջ ուսում կը ստանան այնտեղ:

Քանի մը ամիս առաջ տեղի ունեցաւ բացումը վարժարանի բակին մէջ կառուցուած մեծ սրահին, որ պիտի ծառայէ աշակերտուհիներու ամէնօրեայ զբօսանքին եւ պարբերական հանդէսներուն: Շնորհաւորութեան արժանի են Խնամակալ տիկինները, որ յաջողեցան ի վերջոյ իրականութեան վերածել տարիներու ծրագիրը:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՌԻՒՆԵՐԸ ՈՒԿԱՆՏԱՅԻ ՄԷՋ

Ուկանտայի մէջ կռիւները կը շարունակուին բուռն թափով: Միեւնոյն ատեն անորոշ կը մնան կարգ մը հարցեր: Այսպէս, Քամփալա (Ուկանտայի մայրաքաղաքը) կը պնդէ, թէ Թանզանիի բանակը՝ օժանդակ ունենալով «վարձկան» զինուորներ, յարձակում գործած է երեք քաղաքներու վրայ, որոնք, ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, գրաւուած էին յարձակողներու կողմէ: Քամփալա հաղորդելէ ետք, թէ երեք քաղաքները՝ Մութուքուլա, Քունթերա եւ Քալիսիզօ վերագրաւուած են իր ուժերուն կողմէ, կը պնդէ, թէ այս յարձակումը դրդուած եւ կազմակերպուած է Անգլիոյ կողմէ, որպէսզի Զօր. Իտի Ամինի իշխանութեան տապալումով վերջ դնէ Ասիացիներու արտաքսումը երկրէն:

Լոնտոն հերքեց: Տար–էս–Սալամ (Թանզանիի մայրաքաղաքը) իր կարգին բացարձակապէս անհիմն կը նկատէ Ուկանտայի ամբաստանութիւնը: Թանզանիի կառավարութիւնը կը շեշտէ, թէ համաձայն ստացուած լուրերուն, կռիւները տեղի կ'ունենան Զօր. Ամինի ընդդիմադիր տարրերուն եւ անոր կողմնակից զունդերու միջեւ: Տար–էս–Սալամ կ'ընդունի սակայն, թէ ընդդիմադիր տարրերը, որոնց թիւը հինգ հազարի կը հասնի, կրնան Թանզանիէն անցած ըլլալ Ուկանտա: Այս ուղղութեամբ կը յիշեցուի, թէ պետական հարուածի հետեւանքով Միլթոն Օպոթէի կողմնակիցները Թանզանի ապաստանած էին: Օպոթէ Ուկանտայի նախկին մենատէրն էր:

Երկու երկիրներու զինուորական ուժերը հաւասար են: Ուկանտա ունի 9.000 զինուոր և 17 օդանաւ (Միկ–15, Միկ–17): Թանզանի ունի տասը հազար զինուոր: Սատանալու վրայ էր Միկ–17եր:

× Ուկանտա բողոք մը ներկայացուց Ապահովութեան Խորհուրդին՝ Թանզանիի յարձակման դէմ:

× Քամփալա հաղորդեց, թէ մեռեալներու մէջ կը գտնուին երեք իսրայելցի «վարձկաններ»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ եւ Լիբիոյ նախագահները երկու երկիրներու միութեան շուրջ կարգ մը համաձայնագիրներ կնքեցին: Գահիրէ մայրաքաղաքը պիտի դառնայ նոր Պետութեան, որ պիտի ըլլայ հանրապետական: Հանրապետութեան նախագահը պիտի ընտրուի հանրաքուէով: Պիտի հաստատուի մէկ կառավարութիւն: Որեւէ արաբ երկիր, որ կ'ընդունի նոր Պետութեան Սահմանադրութիւնը՝ կրնայ միանալ անոր:

ԱԼ–ԱԶՀԱՐ համալսարանի անօրէնը՝ Մոհամմէտ էլ–Ֆահամ կոչ ուղղեց արաբ ղեկավարներուն, որպէսզի «ճիհատ» (սուրբ պատերազմ) հռչակեն Իսրայէլի դէմ: Ալ–Ազհար համալսարանը կը գտնուի Գահիրէ եւ կը նկատուի մահմետական աշխարհի կրօնական ուսուցման մեծագոյն ուսումնարանը: Լոնտոն իր միջնորդութիւնը առաջարկեց՝ Մերձ. Արեւելքի հարցին լուծման համար: ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը ցաւ յայտնեց Լիբանանի վրայ կատարուած յարձակումին առթիւ: Համաձայն Ժընեւէն հասած լուրերու՝ Մոսկուա զէնք կը յանձնէ պաղեստինեան կազմակերպութիւններուն:

ՓԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ կայսրուհին՝ Ֆարահ Տիպա Փեքին ժամանեց պաշտօնական այցելութեամբ: Հարիւր հազար չինացի աղջիկներ պաստառներով դիմաւորեցին «Նորին Վսեմափառութիւնը»: Անգլին քաղաքին մէջ կ'երեւէին գաղթատիրութիւնը դատապարտող նշանախօսքեր՝ պաստառներու վրայ: Թեհրան կ'ուզէ բարելաւել իր կապը Փեքինի հետ իբրեւ հակադարձութիւն Մոսկուա – Պաղտատ մերձեցումին:

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը վստահութեան քուէ պիտի ուզէ Պունտեսթակէն, որպէսզի չստանայ եւ կարենայ Խորհրդարանը լուծել: Ինչ որ կը նշանակէ, թէ Փարիզի վեհաժողովին Պրանտ այլեւս փոխանցման վարչապետ մը պիտի ըլլայ:

ԱՐԱՆՏԱ հարցաքննիչ դատաւորին ներկայացաւ Երկուշաբթի օր, եւ հարցաքննուեցաւ առաջին անգամ վկայի հանգամանքով: Գողութեան ամբաստանութեան տակ է եւ թէեւ ազատ ձգուած է, բայց կրկին պիտի ներկայանայ դատաւորին, այս անգամ իբրեւ ամբաստանեալ:

ՀԱՆՈՅ ազատ արձակեց երեք ամերիկացի օդանաւորդներ, որոնք գերի ինկած էին:

ՊԱՊԸ Շաբաթ օր Վենետիկ այցելեց Ուտինէ երթալէ առաջ, ուր կը նախագահէր Ս. Հաղորդութեան համագումարին: Ճառ մը արտասանեց Սան Մարքօ հրապարակին վրայ, շեշտելով թէ Վենետիկ միայն ջուրերու վտանգին տակ չէ:

ԽՐՈՒԱԹ օդահէններ շուէտական օդանաւ մը առեւանգելով Սպանիա հասան, ուր անմիջապէս բանտարկուեցան: Եօթը Խրուաթներ օդանաւը գրաւեցին առջի օր եւ պահանջեցին, որ Շուէտի կառավարութիւնը իրենց յանձնէ երկու Խրուաթներ, որոնք բանտարկուած էին՝ սպանած ըլլալով Շուէտի եուկոսլաւ դեսպանը: Շուէտ ընդունած էր պայմանը, որպէսզի չվտանգէ 77 ճամբորդներու կեանքը: Սպանիա այժմ պիտի որոշէ, թէ պէ՞տք է ընթացք տայ կամ ոչ Սթոքհոլմի պահանջին՝ ինը օդահէնները յանձնել իրեն:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Սեպտեմբեր 15)

ՀՈՍԱՆՔԻ ՆՈՐ ԳԻԾ

Երեւանի ելեկտրոթեքնիք գործարանին մէջ շահագործման յանձնուած է ինքնաշխատ հոսանքի նոր գիծ, ուրկէ սկսած է ա–4 նոր տեսակի ելեկտրաշարժիչներու արտադրութիւնը:

Նախապէս արտադրուած շարժիչներու բաղդատմամբ նորերը կարգ մը առաւելութիւններ ունին: Աւելի տոկուն են եւ համապատասխան միջազգային պահանջներուն:

×

ՀԵՌԱՁԱՅՆ ԳԻՒՂԵՐԸ

Տարւոյս սկիզբէն Հայաստանի տարբեր շրջաններու մէջ շահագործման յանձնուած են 2200 թիւ հեռաձայնի գիւղական կայաններ: Հեռաձայնը առաջին անգամ հնչած է Հոկտեմբերեանի շրջանի Շենաւան, Կամոյի շրջանի Նորադուզ, Այգեվանք, Վարդենիսի շրջանի Մեծ Մազրա գիւղերու մէջ: Ծրագիր կայ մինչեւ տարուոյն վերջը հեռաձայնի ինքնաշխատ գիծեր հաստատել նաեւ Աշտարակի, Ստեփանաւանի եւ այլ շրջաններու մէջ:

×

ՀԱՅ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՆԵՐ Ի ՊԱՏԻՒ

Երեւանի Բազմարուեստից Հաստատութեան ճարտարապետութեան ամբիոնի դոցենտներ Գ. Ռաշինեանի եւ Ե. Իսահակեանի աշխատանքը լաւագոյնը նկատուած է բնակելի տուներու համամիութենական մրցումներուն: Հայ մասնագէտներուն շնորհուած է առաջին մրցանակը 2000 ռուբլի: Երկու Բ. մրցանակներուն արժանացած են «Հայպետնախագիծ» հաստատութեան արուեստանոցի վարիչ, ճարտարապետութեան թեկնածու՝ Մ. Միքայէլեան, ճարտարապետ՝ Ե. Մալոյեան, «Երեւաննախագիծ» հաստատութեան ճարտարապետներ՝ Յ. Այվազեան, Լ. Բալայեան եւ Գ. Միքայէլեան:

×

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՀԻՒՐԸ

Վերջերս Երեւանի Գրողներու Միութեան հիւրն էր Նորվեկիացի գրող՝ Էյվինտ Կոլտաը, որ այցելած է Մատենադարան եւ Հայաստանի տեսարժան վայրերը: Ներկայ եղած է նաեւ «Անոյշ»ի ներկայացման: Հանդիպումներ ունեցած է հայ գրողներու, Աւանգարդի եւ Գարունի խմբագրութիւններուն հետ:

×

ՀԱՅԿ. ԵՐԳԻԾԱՆՔԸ ԲԵԼՕՌՈՒՍԵՐԷՆ

Բելոռուսական Վոժիկ (Ոզնի) երգիծական ամսագիրը իր հերթական թիւերէն մէկուն մէջ բաժին մը յատկացուցած է հայ երգիծաբանութեան: Հոն ներկայացուած են Ստամբոլցեանի «Հրաշագործ հեռախօսը», Նայիրի Զարեանի եւ ուրիշներու ստեղծագործութիւնները, ինչպէս նաեւ «Պըլը պուղի» ժողովրդական երգիծական հէքեաթը եւ Մ. Գրիգորեանի, Աբրոյեանի ծաղրանկարները:

ՍՈԼԺԵՆԻՑԻՆԻ ՉԱՐՏԱՍԱՆԱԾ ՃԱՌԸ

Ա.

Ծանօթ է թէ Նոպէլի գրական վերջին մրցանակը տրուած էր ռուս հռչակաւոր գրագէտ Սոլժէնիցինի, բայց Սոլժէնիցին մերժած էր Շուէտ երթալ, ներկայ գտնուելու մրցանակի հանդիսութեան, եւ արտասանելու աւանդական ճառախօսութիւնը: Սոլժէնիցին՝ կը վախնար որ Խորհրդային Միութենէն ելլելէ վերջ ան մի անգամ ընդմիշտ կը կորսնցնէր երկիր վերադառնալու իր իրաւունքը: Որոշուեցաւ Նոպէլեան մրցանակը մրցանակաւորին յանձնել գրագէտին Մոսկուայի յարկաբաժնին մէջ համեստ հանդիսութեամբ մը: Բայց այդ ալ կարելի չեղաւ, քանի որ Սովետները մերժեցին վիզա տալ Շուէտի Նոպէլեան ներկայացուցիչին:

Սոլժէնիցինի ճառախօսութիւնը անցեալ շաբաթ լոյս տեսաւ միջազգային մամուլին մէջ: Սուր աղաղակ մըն է, որ կը բերէ միեւնոյն ժամանակ մխիթարական պոռթկում մը. այն թէ արուեստը թերեւս պիտի փրկէ օր մը աշխարհը այն անելէն որուն մէջ կը գտնուի ան:

(Ծանօթութիւն Թարգմանիչին)

Վայրենիի մը նման, որ ովկիանոսի մը եզերքը տարօրինակ առարկայ մը գտած է — եկած ովկիանո՞սէն, ելած աւազներէ՞ն, կամ գուցէ ինկած երկինքէն — առարկայ մը որ բարդ կառուցուածք ունի եւ որ նախ աժգոյն լոյս մը արձակելէ վերջ հետզհետէ կը սկսի ուժգին լուսավառիլ, վայրենիի մը նման ուրեմն որ իր ձեռքերուն մէջ աջ ձախ կը դարձնէ այդ առարկան, հասկնալու համար ինչ է ան կամ թէ ինչ բանի կրնայ ծառայել, եւ սակայն բնաւ չի յաջողիր երեւակայել այն բարձր առաքելութիւնը որուն կոչուած է այդ առարկան:

Այդ վայրենիին նման մենք ալ մեր ձեռքերուն մէջ բռնած ենք արուեստը, խորապէս համոզուած՝ որ տիրապետած ենք անոր: Յանդգնութիւնը ունինք զայն կառավարելու, նորոգելու, բարենորոգելու, զայն կը ծախենք դրամի փոխարէն, զայն կը գործածենք սիրաշահելու համար իշխանութիւնը կամ անոր բարիքները, զայն երբեմն մինչեւ իսկ կը վերածենք զբօսանքի միջոցի — գիշերային ակումբներու մէջ ժողովրդական երգերու ձեւին տակ — եւ երբեմն ալ, պարագային համաձայն, զայն կը գործածենք որպէս ազդեցիկ զէնք քաղաքական անցողական նպատակներու կամ ընկերային խտէալ կարիքներու համար: Բայց հակառակ այս բոլորին, արուեստը բնաւ չի խաթարուիր մեր ճիգերէն, երբեք չի հեռանար իր բուն բնութենէն, որովհետեւ ամէն առիթով կամ ամէն անգամ որ կիրարկենք զայն, ան քիչ մը եւս մեզի կը յայտնէ իր ներքին եւ գաղտնի հուրը:

Պիտի կարենա՞նք ուրեմն երբեք տեսնել այդ լոյսը իր ամբողջութեանը մէջ: Ո՞վ յանդգնութիւնը պիտի ունենայ ըսելու թէ կրցած է ճշդել արուեստին սահմանները եւ թէ կրցած է համրել անոր բոլոր երեսակները: Անցեալի մէջ թերեւս պատահած է որ մէկը հասկցած եւ մեզի սորվեցուցած ըլլայ ատիկա, բայց մենք չենք կրցած երկար ատեն պահել այդ ճշմարտութիւնը: Մտիկ ըրած ենք զայն, յետոյ մոռցած ենք զայն, եւ այդ ծանօթութիւնը շռայլօրէն ցանած ենք հոս ու հոն, այն մեր սովորական աճապարանքով որով ընդհանրապէս մեր ամենազեղեցիկ բաները կը փոխենք իբրեւ նորութիւն հրամցուածներուն հետ: Եւ երբ օր մը մէկը դարձեալ այդ հին ճշմարտութիւնը կուգայ յայտնելու մեզի, նոյնիսկ չենք յիշեր թէ ատենօք տէր եղած էինք մենք անոր:

Արուեստագէտը ինքզինքը կը նկատէ իբրայատուկ հոգեկան աշխարհի մը ստեղծողը: Իր ուսերուն վրայ կը կրէ այդ աշխարհը ստեղծած, զայն բնակիչներով լեցուցած եւ անոնց ամբողջ պատասխանատուութիւնները ստանձնած ըլլալու պատասխանատուութիւնը: Բայց ան ճըղմուած է այս լուծին տակ, որովհետեւ մահկանացու ոչ մէկ հանճար կարող է վերցնել այսքան ծանր պարտականութիւն մը: Ճիշդ այնպէս ինչպէս մարդ, անգամ մը ինքզինքը կեանքին կեդրոնը հռչակելէ ետք, չի յաջողիր կառուցանել հաւասարակշռուած հոգեկան դրութիւն մը: Եւ երբ անյաջողութիւնը, դժբախտութիւնը բոյն դնէ անոր գլխուն վրայ, ան ամբողջ յանցանքը կը նետէ աշխարհի ներդաշնակութեան յաւիտենական բացակայութեան, ներկայ շրջանի կտրուած հոգիներու բարդութեան, եւ կամ վերջապէս ժողովրդական զանգուածներու տխմարութեանը վրայ:

Կան ուրիշ արուեստագէտներ ալ, որոնք կ'ընդունին բարձրագոյն զօրութեան մը գոյութիւնը եւ խոնարհ աշկերտներու նման խանդավառութեամբ կը տանին իրենց աշխատանքը, Աստուծոյ նաուածքներուն տակ: Բայց այդ պարագային իրենց պատասխանատուութիւնը նըկատմամբ իրենց գրածին կամ նկարածին, կամ նկատմամբ բոլոր այն մարդոց որոնք կ'ընդունին իր պատգամները, աւելի զգալի է քան երբեք: Եւ ատոր փոխարէն անոնք ստեղծողները չեն այլեւս այս աշխարհին, ոչ ալ կառավարիչները անոր: Իրենց համար կասկածը գոյութիւն չունի. աւելի քան ուրիշ ոեւէ արուեստագէտ, անոնք խոր գիտակցութիւնը ունին աշխարհի ներդաշնակութեան, աշխարհի գեղեցկութեան եւ տգեղութեան, մարդուն նպաստին կամ մարդուն բոլոր այն բերածներուն զոր պէտք է խելացի կերպով փոխանցել ուրիշի:

Թարգմ. Ռ. ՀԱՏՏԷՃԵԱՆ

(Շար. – 1)

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱԴԱՄԱՆԴԱԿՈՒՌ ՄԱՆԵԱԿԸ

(Բ. եւ Վերջին Մաս)

1784ի վերջերն էր երբ կոմսուհի տը լա Մոթի ականջը հասաւ մանեակին գոյութիւնը: Այս կինը մտածեց հնարք մը եւ հասկցուց գոհարավաճառներուն թէ ինք կրնար միջնորդել թագուհիին մօտ եւ առաջարկեց որ ցոյց տան մանեակը: Այդ միջոցին Ռոհան Սավէռնէն Փարիզ եկած էր: Կոմսուհին ըսաւ գոհարավաճառներուն թէ թագուհին տրամադիր էր գնելու, միայն թէ պէտք է ծախուի մանեակը մեծ իշխանի մը միջնորդութեամբ:

Միեւնոյն ատեն ըսաւ կարդինալին թէ Մարի Անթուանէթ գաղտնի յանձնարարեր էր թէ կը գնէ մանեակը բայց կը խոստանայ մաս առ մաս վճարել:

Ռոհան յայտնեց գոհարավաճառներուն թէ ինք գնող էր: Պոհմէր եւ Պասանժ խօսքին կարդինալին քով գացին, խօսելու համար ծախելու պայմաններուն մասին:

Կարդինալը իր ձեռքով գրեց պայմանագրութիւնը, մէկ միլիոն վեց հարիւր հազար ոսկի, վճարելի երկու տարիէն, չորս անգամէն, վեց վեց ամիսէն, իսկ առաջին վճարումը պիտի ըլլար Օգոստոս մէկին:

Նոյն օրն իսկ Ռոհան տուաւ պայմանագրութիւնը կոմսուհիին, որ ետ բերաւ յաջորդ օրն իսկ ամէն մէկ պարբերութեան լուսանցքին վրայ գրուած «ափբուվէ» եւ տակն ալ ստորագրուած «Մարի Անթուանէթ տը Ֆրանս»: Ռէթօն էր որ արձանագրեց այս յիշատակութիւնը:

Այս պայմանագրութեան մասին կարդինալը խորհուրդ հարցուց Քալլիոսթրոյին, որ հիացումով բացականչեց թէ բանակցութիւնը արժանի էր իշխանին, մեծ յաջողութիւն պիտի ունենար: Որով բոլորովին վստահ, Ռոհան կանչեց գոհարավաճառները Փետրուար 1ին, ցոյց տըւաւ թագուհիին կողմէ ստորագրուած պայմանագրութիւնը, որով գոհարավաճառները յանձնեցին մանեակը: Եւ անմիջապէս որ ձեռք անցուց զայն, Ռոհան վազեց Վերսայլ ուր իրեն կը սպասէր կոմսուհին: Հազիւ թէ խօսիլ սկսած էին երբ երեւցաւ Ռէթօն, որուն առջեւէն կը քալէր ծառայ մը, եւ ըսաւ.

— Թագուհիին կողմէ՛:

Ռոհան ճանչցաւ Ռէթօն, որ անտառակին մէջ պզտարարած էր թէ կոմսուհի Աօթուան եկաւ, որով անոր յանձնեց մանեակը, որովհետեւ կասկած չունեցաւ երբեք թէ ան կրնար թագուհիին վստահելի մարդը չըլլալ:

Երբ առանձին մնացին խաբեբաները, սկսան հանել թանկագին քարերը: Քանի մը օր ետք Ռէթօն ծախեց բեկորներ, յետոյ առաջարկեց ադամանդները Փըթի Քառոյի մէկ գոհարավաճառին, որ առաջարկուած գած գինէն կասկածելով, լուր տուաւ ոստիկանութեան, ձերբակալեցին Ռէթօն որ ըսաւ թէ ազնուաշուք տիկնոջ մը կը պատկանէին գոհարները եւ քանի որ կորուստի մասին ոչ մէկ ծանուցում եղած էր, ազատ արձակեցին:

Այս էր պատճառը որ անոնք հրաժարեցան քչել քարերը Ֆրանսայի մէջ, եւ կոմս տը լա Մոթ մեկնեցաւ Անգլիա, ուր բերան բերնի խօսեցաւ Լոնտոնի գոհարավաճառներուն հետ: Անոնք ալ զարմանալով ադամանդներու չատ թիւէն եւ պահանջուած չնչին գումարէն, լուր տըւին Ֆրանսայի դեսպանին, որ նմանապէս յայտնեց թէ ադամանդներու կորուստին մասին որեւէ բողոք չկար: Լոնտոնի գոհարավաճառները գնեցին եւ տը լա Մոթ Փարիզ վերադարձաւ պահեստ ձգելով Լոնտոնի մէջ բազմաթիւ չծախուած քարեր:

Տը լա Մոթերը տիրանալով այդ աճապին հարստութեան՝ գնեցին կառքեր, ձիեր եւ մեծ քանակութեամբ կահ-կարասի: Քառասուներկու կառք պէտք եղաւ որպէսզի այս բոլորը փոխադրէին Պառսիւռ Օպ:

Տը լա Մոթ ամոլը կը մտածէր թէ այս մեծ գայթակղութեան պատասխանատուն պիտի բռնուէր Ռոհան, որ պիտի չհամարձակէր գանգատիլ:

Իսկ կարդինալը կը մտահոգուէր եւ կը զարմանար թէ արդեօք ինչո՞ւ իրեն չէր ըսեր թէ թագուհին կը կրէր մանեակը: Բայց կը մխիթարուէր մտածելով թէ գնումը գաղտնի տեղի ունեցած ըլլալով, չէր ուզեր խսկոյն մէջտեղ հանել:

Չորս հարիւր հազարի վճարումը նշանակուած էր Օգոստոս մէկին: Յուլիսի մէջ կոմսուհին ըսաւ Ռոհանին թէ թագուհին չատ սուղ կը գտնէր այդ գինը եւ երկու հարիւր հազարի զեղչ մը կը պահանջէր:

Ցաւ ի սիրտ ընդունեցան գոհարավաճառները: Յուլիս 12ին երբ Պոհմէր ադամանդէ օղեր կը յանձնէր Մարի Անթուանէթին, չհամարձակեցաւ մանեակին մասին հարցնել, բայց տոմս մը գրաւ ձեռքը յայտնելով իր ուրախութիւնը «թէ գոյութիւն ունեցող ամէնէն գեղեցիկ զարդարանքը պիտի ծառայէ ամէնէն մեծ եւ լաւագոյն թագուհիին»:

Մարի Անթուանէթ բան չհասկնալով պատռեց տոմսը: Խարդախութիւնը մէջտեղ պիտի ելլէր եթէ այդ պահուն թագուհին բացատրութիւն պահանջէր: Իր լռութիւնը պատճառ եղաւ իրեն դէմ եղած զրպարտութեանց, ինքն ալ մեղադրուելով իբրեւ մեղսակից խարդախութեան:

Քանի Օգոստոս մէկը կը մօտենար,

ԵՂԵՌՆԱԿԱՆՆԻ ԴԻՑՈՒՀԻՆ՝ ԶՄԻՒՌՆԻԱՆ ԵՒ ԶՄԻՒՌՆԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

(Աղէտի յիսնամեակին առթիւ)

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ

Զմիւռնիան ներկայացնելէ առաջ, փորձենք Հայոց անցեալէն քաղել յատկանշական կարգ մը անցքեր, որոնց հետեւանքով Հայաստան եւ հայ ժողովուրդը ենթարկուեցան անդարմանելի կորուստներու:

Դառն իրողութիւն մըն է որ Հայաստան իր աշխարհագրական աննպաստ դիրքով քառուղի մը հանդիսացած է թշնամի օտար ուժերու ներխուժման:

Հայաստանէն անցան կամ տիրապետեցին Մակեդոնացի, Սելեւկեան ցեղեր, Բաբելացիներ, Մարեր, պարթեւական ու պարսկական հզօր բանակներ ու հռոմէական լեգէոններ:

Հայ ժողովուրդը ոտքի կոխան եղաւ ու յաճախ վտանգուեցան իր անկախութիւնն ու պետականութիւնը:

Հակառակ հայ ժողովուրդին արիութեան, իր ազատութեան ու անկախութեան ձգտումին, իր տոկուն ու յամառ նկարագրին, այդ օտար աշխարհակալ ազդերը, եւ յաճախ իր անմիջական դրացիները, պարբերաբար մտած են Հայաստան, աւերած են չէն աւաններ, հիմնայատակ կործանած ամուր բերդեր, պարիսպներ ու հրաշակերտ տաճարներ: Գերեվարած են զօրքեր ու զօրականներ, կոտորած են խաղաղ բնակչութիւնը ու փորձած պարտադրել իրենց կրօնքը:

7րդ դարէն սկսեալ արաբական բանակները եւս մուտք գործեցին Հայաստան, երկու դարէ աւելի տիրեցին մեր հայրենիքին վրայ, նոյնքան կործանարար դեր մը կատարելով:

Ապա եկան մոնկոլ հորդաները: Լենկթիմուրներ, Ճինկիզխաններ, արիւն ու աւեր սփռելով իրենց ճամբուն վրայ:

Իսկ 11րդ դարէն սկսեալ Միջին Ասիոյ տափաստաններէն զէպի արեւմուտք խուժող Թրքացեղ սելճուքեան կիսավայրենի, բարբարոս ցեղախումբեր, ուրիշ երկիրներ նուաճելէ ետք,ասպատակեցին նաեւ մեր հայրենիքը:

Ասոնք, աւելի արիւնարբու, զազանաբարոյ ու աւերող, ոչինչ խնայեցին, թալանելով ու սրածելով ժողովուրդը, փճացնելով մեր քաղաքակրթութեան ու մշակոյթին յատկանիշը հանդիսացող ճարտարապետական հրաշակերտներ, ստեղծագործական անզին յիշատակարաններ ու Հայուն մտային վաստակը եղող մագաղաթներ ու արուեստի ձեռակերտներ:

Սելճուկ Տուղրիլներու եւ Ալփասլաններու ներխուժումով վերջ գտաւ Բագրատունեաց հարստութիւնը եւ իր մայրաքաղաքը՝ Անին, կործանեցաւ իր հազար եւ մէկ եկեղեցիներով:

Ժողովուրդին մէկ կարեւոր մասը ջարդերէ փրկուելու համար գաղթեց Հունգարիա, Լեհաստան, Մոլտավիա եւ այլ երկիրներ: Մաս մըն ալ անցաւ Կիլիկիա եւ հոն նախապէս հաստատուած Հայերու օժանդակութեամբ հիմը դրուեցաւ Ռուբինեան Հարստութեան:

Հայաստանի քաղաքական աննպաստ պայմաններու ատեն, երբ հայ ժողովուրդը կը տառապէր, քրիստոնեայ Բիւզանդիոնը, Մեծն Թէոդոս Ա.էն սկսեալ մինչեւ Պոլսոյ գրաւումը, ըլլայ ան մակեդոնական, յունական թէ հռոմէական շրջաններուն, ոչ միայն չուզեց օգնութեան փութալ ու Հայաստանի սահմաններէն հեռացնել այլակրօն բարբարոս հորդաները, այլ ընդհակառակն, իր հակահայ, ատելավառ, քաղաքական ուղեգծով, իր սին, մոլեռանդ, կրօնական ձգտումով եւ վերջապէս խարէութեամբ, աշխատեցաւ նուաճել Հայաստանը ու իր կայսրութեան կցել զայն:

Իր այս մոլուցքով Բիւզանդիոն պատճառ դարձաւ իր իսկ կործանման:

Ցաւալի է որ, եթէ հայ ժողովուրդը իր ծոցէն ծնաւ արիաբանց փաղանգը Արտաշէս աշխարհակալներու, Մեծն Տիգրաններու եւ Մամիկոնեան Վարդաններու, ունեցաւ նաեւ Վասակներ, Մերուժաններ, Վեստ Սարգիսներ, Պետրոս Գետադարձներ ու այլ դաւաճաններ, որոնք իրենց անփառունակ արարքներով խախտեցին երկրին միասնականութիւնը, խախտեցին հայկական բանակներու ամրութիւնը եւ դիւրացուցին օտարներու տիրապետութիւնը մեր երկրին վրայ:

14րդ դարուն հրապարակ եկան սելճուքեան օսմանցի Թուրքերը, որոնք իրենց կազմութեան շրջանին թէեւ կեդրոնախոյս անջատ իշխանութիւններէ կը բաղկանային, սակայն, չուտով կազմակերպուեցան, համախմբեցին բոլոր թըրքացեղ ուժերը, իրենց մէջ ձուլելով Մոնկոլներ եւ սախական այլ ցեղեր եւ իբրեւ Պետութիւն իրենց տիրապետութեան ենթարկեցին ամբողջ Փոքր Ասիան, պարսկական հողամասեր եւ Արեւմտեան Հայաստանը:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

(1 – Շար.)

այնքան աւելի տը լա Մոթերը միջոցներ ձեռք կ'առնէին հեռացնելու համար վը– տանգը:

Յուլիս 31ին կոմսուհի տը լա Մոթ Թագուհիին կողմէ կեղծ նամակ մը ցոյց տուաւ Ռոհանին, իմացնելով թէ նիւթապէս նեղուած ըլլալով, պայմանաժամ կը խնդրէր մինչեւ Հոկտեմբեր մէկ: Միեւնոյն ատեն երեսուն հազար ոսկի տոկոս կուտար իբրեւ փոխարինութիւն ուշացումին համար:

Ռոհան տակաւին չէր կասկածեր, իսկ գոհարավաճառները, որոնք շատ մտահոգ էին, կը մտածէին ուղղակի դիմել Թագուհիին: Կոմսուհի տը լա Մոթ երբ իմացաւ ասիկա, իսկոյն չորս հազար ոսկի տուաւ Ռէթոյին որպէսզի Իտալիա փախչի եւ անհաւատալի յանդգնութեամբ ըսաւ գոհարավաճառներուն թէ Ռոհան խաբած էր զիրենք եւ թէ՛ նամակները եւ թէ պայմանագրութեան ստորագրութիւնները կեղծ էին:

Պասանժ խելակորոյս Վերսայլ վազեց եւ տեսաւ Թագուհիին սենեկապանուհին՝ Մատամ տը Քամփանը, որուն պատմեց բոլոր անցուդարձը:

Մատամ տը Քամփան տեղեկագիր մը տուաւ Թագուհիին որ իր մօտ կանչեց Պասանժը Օգոստոս 9ին, խնդրելով որ գրաւոր իրեն պատմէ բոլոր եղելութիւնը: Այդ գիրը բերին Օգոստոս 12ին:

Երբ Թագաւորը իմացաւ, իսկոյն խորհրդաժողով մը հրաւիրեց եւ Օգոստոս 15ին, Աստուածածնայ օրը, այն պահուն երբ Ռոհան կը պատրաստուէր ժամերգութեան, ձերբակալուեցաւ ամբողջ պալատին առջեւ եւ Պասթիյ ղրկուեցաւ:

Օգոստոս 18ին կոմսուհի տըլա Մոթ ձերբակալուեցաւ Պառ սիւ Օպի մէջ, ուր անհոգ տօնակատարութիւն կ'ընէր: Ամուսինը առժամայէս ազատ ըլլալով, փախաւ Լոնտոն: Այս գործին հետ կապ ունեցող ուրիշներ ալ, ինչպէս Պառոն տ'Օլիվան որ Պրիւսէլ գացած էր, ձերբակալուեցաւ եւ ղրկուեցաւ Պասթիյ, ինչպէս եւ Քակլիոսթրօն եւ իր կինը բանտարկեցին Պասթիյ: Ռէթօն բռնեցին Ժընեւի մէջ: Միայն կոմս տը լա Մոթ ազատ մնաց, որովհետեւ Անգլիա մերժեց յանձնել:

Մեծ էր զայթակղութիւնը: Հանրային կարծիքը իսկոյն երկուքի բաժնուեցաւ: Թագուհիին թշնամիները անոր դէմ ելան: Ռոհանի ընտանիքը զօրաւոր ըլլալով, ունեցաւ իր կողմնակիցները, որոնք գոհ կը նկատէին զայն: Խորհրդարանին վրայ պարտականութիւն դրուեցաւ քըննութիւն կատարել:

Ամբողջ չորս ամիս վիճեցան: Կոմսուհին անհերքելի լրբութեամբ կը պաշտպանէր ինքզինք: Նախ հերքեց անտառակին տեսարանը: Ապա ըսաւ թէ սիրականն էր Ռոհանի, որ ամբողջ գործը կարգադրողն էր: Քակլիոսթրօն, հանճարեղ շառլաթանը գաւեշտական նոթ մը կը բերէր իր չափազանցեալ յայտարարութիւններով եւ իտալերէնով խառն Ֆրանսերէնով մը:

Տ'Օլիվային եւ Ռէթոյին խոստովանութիւններով կրցան յստակ տեսնել անցուդարձը:

Իսկ դատապարտեալներու պաշտպանները հազարաւոր օրինակներով կը ցըրուէին արդարացնող յուշեր: Գործին խառնուեցան երգահաններ, որոնք կը յարձակէին Թագուհիին վրայ: Ոճիր կը դառնային Մարի Անթուանէթի նախկին անխոհեմութիւնները, եւ ան այլեւս չէր համարձակեր երեւալու հանրութեան առջեւ:

Տասնեւեօթը ժամ խորհրդակցելէ ետք, 1785 Մայիս 31ին Խորհրդարանը բանաւոր վճիռ մը տուաւ: Ազատ արձակուեցան իբրեւ անմեղ Ռոհան եւ Քակլիոսթրօն, ինչպէս եւ կեղծ պառոն տ'Օլիվան: Ռէթօն վտարուեցաւ: Տը լա Մոթ թիապարտութեան դատապարտուեցաւ ի բացակայութեան:

Գալով ժան տը լա Մոթին, հրամայեցին ծեծել եւ մորակել, դրոշմել տաք երկաթով վէ գիրի ձեւով երկու ուսերը եւ ցկեանս մնալ Սալ Փէթրիէռ:

Այս գործողութիւնը տեղի ունեցաւ մեծ բազմութեան մը ներկայութեան: Կոմսուհի տը լա Մոթ յաջողեցաւ փախչիլ Սալ Փէթրիէռէն քանի մը ամիս ետք, եւ Լոնտոն գնաց միանալու ամուսնոյն, հոն ալ մեռաւ 1791ին, հրատարակելէ ետք Թագուհիին դէմ նախատական եւ անուանարկութեան յուշեր:

Ռոհանի արձակումը դժգոհութիւն պատճառեց Մարի Անթուանէթին, որ Խորհրդարանին վճիռը վերագրեց անձնական նախատինքի, մտածելով թէ կարդինալին ազատ արձակումը կը հաստատէր իր դէմ եղած զրպարտութիւնները: Թագուհիին դրդումով Թագաւորը աքսորեց Ռոհանը իր Շէզ–Տիէօյի աբբայարանը:

Այս մանեակին հարցն էր որ վարկաբեկեց Թագուհին, եւ արքայական ազդեցութիւնը նուազեցաւ:

1793ին Մարի Անթուանէթի դատավարութեան ընթացքին դատաւորը հարցուց թէ՝

— Փըթի Թրիանոնի մէջ էր որ ճանչցար առաջին անգամ տը լա Մոթ անունով կինը, այնպէս չէ՞:

— Ես երբեք տեսած չեմ զայն:

— Քու զոհդ չեղա՞ւ նշանաւոր մանեակին խնդրին մէջ:

— Չի կրնար ըլլալ, քանի որ չէի ճանչցած:

— Ուրեմն կը պնդես եւ կը ժխտես թէ չե՞ս ճանչցած:

— Ճշմարտութիւնն է որ ըսի եւ պիտի շարունակեմ պնդել ըսելու...:

Թ. Ա. Թ.

«ՄԵՌԵԼՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՏՆԱՆ ՈՒ ԹԱՂՈՂՆԵՐԸ ԿԸ ՊԱԿՍԻՆ»...

(Նշան Պէշիկթաշլեանի յիշատակին)

—0—

Մի ամբողջ ողբերգութիւն է բովանդակում այս նախադասութիւնը, որին հանդիպեցինք «Յառաջ» օրաթերթի թիւ 12.515 համարում՝ ողբացեալ Նշան Պէշիկթաշլեանի յուղարկաւորութիւնը նկարագրող թղթակցութեան մէջ: Արդարեւ, «Յառաջ»ի խմբագրութեան ընդվզումն է այս եւ Փարիզի հայ հասարակութեան հոգեբանութիւնը դրսեւորող ցաւոտ իրականութիւնը:

Ա՞յս էր լինելու հայ հասարակութեան վերաբերմունքն ու գնահատութիւնը հանդէպ մի գրագէտի, որ աւելի քան կէս դար իր բովանդակ էութիւնը ի սպաս էր դրել հայ գրութեան, «Տխրոջ այգի»ի մէջ իր բուրումնաւէտ ծաղիկները ցանելով ու ծաղկեցնելով անդաստանը հայ մշակոյթի:

«Մեռելները կը շատնան ու թաղողները կը պակսին»...

Ո՞ւր էին այդ օր «թաղողները», ո՞ւր էին մեր երիտասարդները:

Բաժանում ենք «Յառաջ»ի խմբագրութեան ցաւոտ բնորոշումը, թէ «փոս մը կ'աւելնայ Սփիւռքի հայ կեանքին մէջ», եւ եթէ այսպէս շարունակուի՝ վստահ ենք, հեռու պիտի չլինի գերեզմանումը հայկականութեան:

Սիրելի առաքեալ Հայոց գրութեան,

Հազիւ տասը օր է ինչ եկել եմ Փարիզ ու երազներիցս մէկը եղել էր հանդիպել քեզ ու զգալ քո ներկայութեան ջերմութիւնը, սակայն, ի՜նչ դաժան է կեանքը եւ որքա՜ն անողոք՝ ճակատագիրը, երբ զլացուեց ինձ երազիս իրագործումը եւ դժբախտութիւնը ունեցայ ներկայ լինելու քո յուղարկաւորութեանը: Այժմ, երբ կանգնած եմ եկեղեցում՝ քո դագաղի առաջ, ուր ներկայ են նաեւ քո գրական ընտանիքի անդամներից ոմանք, քո գըրչեղբայրները, ներաշխարհիս փրփրադէզ զեղումները խեղդւում են հոգիիս մէջ, որովհետեւ՝ 20րդ գիտական կոչուած այս զարգացեալ դարում, հայ գրողի աւանդական ճակատագրին ենթարկուեցիր դո՛ւ եւս, եւ աւելի քան կէս դար խնկարկելուց յետոյ հայ գրականութեան խորանին, այսօր դարձած՝ պատարագը քո սրբութեան, մեռել ես ու թաղողներ չունես:

Թող այս մի քանի տողերը, որոնք սրտի անկեղծ ու հարազատ զեղումն են քո գրչին սիրահար գաղութահայ մի երիտասարդի, լինեն փոքր մի ծաղկեպսակ քո թարմ շիրիմին:

Երանի թէ քո թաղման առիթով կատարուած սրտի պոռթկումները առիթ լինէին խորհրդածութեան մեր ժողովրդի կողմից եւ այլեւս չկրկնէինք այն ողբերգական խօսքը, թէ մեռելները կը շատնան ու թաղողները կը պակսին:

Հողը թեթեւ գայ վրադ, սիրելի՛ գրագէտ:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

ԼԵԶՈՒԲԱՆ ԳԷՈՐԳ ՋԱՀՈՒԿԵԱՆ

ԽՄԲ.— Արմէնփրէս Սեպտեմբեր 14ին կը հաղորդէր, թէ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի թղթակից–անդամ, լեզուի հիմնարկութեան տնօրէն Գէորգ Ջահուկեան, անդամ ընտրուած է Եւրոպական Լեզուաբանական Ընկերութեան («Յառաջ» Սեպտ. 17),

Այս առթիւ կը ներկայացնենք ակադեմականին գլխաւոր գործերուն մասին համառօտ տեղեկութիւններ:

Բազմավաստակ լեզուաբանը ծնած է Շահնազար գիւղը, Կալինինօ շրջան, 1920ին:

1941ին կ'աւարտէ Երեւանի պետական համալսարանի բանասիրական ճիւղը եւ կը նշանակուի դպրոցի տնօրէն: Միաժամանակ կը հետեւի Հրաչեայ Աճառեանի դասընթացքներուն:

Երեւանի համալսարանի դասախօս կը նշանակուի 1945ին: Կը դասաւանդէ ժամանակակից Հայոց լեզու, գրաբար, ընդհանուր լեզուաբանութիւն, համեմատական քերականութիւն: Միաժամանակ 1948էն սկսեալ յաջողութեամբ կը ղեկավարէ համալսարանի օտար լեզուներու ամբիոնը, իսկ 1957էն ետք՝ կը դառնայ վարիչը ռոման–գերման բանասիրութեան ամբիոնի:

1947ին կը դառնայ թեկնածու բանասիրական գիտութիւններու, 1956ին կը ստանայ տոքթէօրի աստիճան, 1958ին՝ փրոֆեսէօր, իսկ 1969ին կ'ընտրուի թղթակից–անդամ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի:

Ան 1954ին լոյս կ'ընծայէ շահեկան աշխատութիւն մը՝ «Քերականական եւ ուղղագրական աշխատութիւնները հին եւ միջնադարեան Հայաստանում»: Այս գիրքին մէջ բանասէրը հանգամանօրէն կը քննէ եւ կ'ուսումնասիրէ Ե.–ԺԵ. դարերու հայ քերականական եւ ուղղագրական աշխատութիւնները: Ուսումնասիրութեան ճամբով ան ոչ միայն կը նկարագրէ հայ քերականներու գործերը, կը ճշդէ անոնցմէ ամէն մէկուն կրած ազդեցութիւնը իր նախորդներէն եւ օտար հեղինակներէ, այլեւ կը պարզէ անոնց արժէքը, կատարած դերը մեր անցեալի իրականութեան մէջ:

Գ. Ջահուկեանի «Հին հայերէնի հոլովման սիստեմը եւ նրա ծագումը» (1959) գործը Հայոց լեզուի մասին պատմա–համեմատական եղանակով գրուած լաւագոյն հետազօտութիւններէն մէկն է:

Հայերէնի հնագոյն շրջանի իր ուսումնասիրութիւններուն արդիւնքները ամփոփուած են «Ակնարկներ հայերէնի նախագրային շրջանի պատմութեան» (1964) արժէքաւոր աշխատութեան մէջ: Զբաղած է նաեւ Փոքր Ասիական եւ Կովկասեան լեզուներով: Հեղինակն է հետեւեալ գործերու, որոնք կը շօշափեն այդ նիւթերը.— «Հնդեւրոպական, խուռա–ուրարտական եւ կովկասեան լեզուների փոխ–յարաբերութիւնները» (1961), «Ուրարտերէնը եւ հնդեւրոպական լեզուները» (1963) եւայլն:

Գիտական մեծ արժէք կը ներկայացնէ անոր «Լեզուաբանութեան պատմութիւն» երկհատոր ստուարածաւալ աշխատութիւնը, ուր հանգամանօրէն քննութեան առած է ընդհանուր լեզուաբանութեան զարգացումը՝ սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը: Այս աշխատութիւնը կը նկատուի ամբողջական ուսումնասիրութիւններուն ամէնէն լաւը իր ճիւղին մէջ: Ամէն շրջան ուսումնասիրած է առանձին, մանրազնին կերպով, գիտական հիմունքներով. կը բնութագրէ լեզուաբանական բոլոր ուղղութիւնները:

Վերջին տարիներուն կը զբաղի ժամանակակից հայերէնով: Այս բնագաւառին վերաբերեալ իր գործերը ամփոփուած են «Հայոց լեզուի զարգացումը եւ կառուցուածքը» (1969) հատորին մէջ: Հոն ներկայացուած են հայերէնի զարգացման շրջանները, ուրուագծուած են անոր հիմնական յատկանիշները:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (160)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

Եւ տիկին Նուարդ այնքան սախլեց, որ իր բարեկամուհին կրկին ու կրկին խոստացաւ ամէն միջոց գործածել իր ամուսինը համոզելու համար:

— Կնոջ անունը Մարթա է, իսկ հիւանդին անունը Գալուստ. Գալուստ Սիսակեան, աղէկ միտքդ պահէ:

— Կեցիր, թուղթի մը վրայ գրեմ, — ըսաւ Սաթէն եւ այդ երկու անունները նշանակեց: Յետոյ գրեց նաեւ անոնց տարիքը եւ ուրիշ մէկ քանի անհրաժեշտ ծանօթութիւններ:

Երբ բոլոր այս գործողութիւնները լմնցան՝ Մարգար էֆէնտիի կինը հարցուց.

— Բայց սիրելիս, ինչո՞ւ գործը կ'ուզես գաղտնի պահել Միհրանիկ էֆէնտիէն:

— Որովհետեւ ինք պիտի հակառակի, — բացատրեց տիկին Նուարդ, — եւ պիտի սակէ, որ ամսականով հիւանդանոց դրուի, քանի որ մօրաքոյրս քիչ շատ կարողութիւն ունի...

Տիկին Նուարդ մեկնեցաւ, հետեւեալ օրը անպատճառ գալու պայմանով:

Իրիկունը կերակուրէն ետքը, երբ Մարգար էֆէնտի եւ իր կինը առանձնացան իրենց սենեակը, տիկին Սաթէն ըսաւ.

— Այսօր սիրտս այնքան դէշ եղաւ, որ չեմ կրնար պատմել:

— Ի՞նչ եղաւ, — պատասխանեց Մարգար էֆէնտի անտարբեր շեշտով մը:

— Սեղանին վրայ չդիտեցի՞ր, կերակուր ալ չկրցայ ուտել, ախորժակ չունէի:

— Չդիտեցի, — պատասխանեց ամուսինը:

— Ջիղերս բոլոր թունդ ելած են, հիւանդի պէս բան մըն եմ:

— Բայց ի՞նչ պատահեցաւ, — գոչեց Մարգար էֆէնտի անհամբեր:

— Շատ յուզուեցայ...

— Կռի՞ւ ըրիր, մէկու մը դէ՞մ բարկացար:

— Չէ ճանըմ, որո՞ւ հետ կռիւ պիտի ընեմ:

— Ուրեմն ի՞նչ եղաւ...

— Մարգար էֆէնտի, տեսնա՜ս, ի՜նչ խեղճութիւն, ի՜նչ թշուառութիւն, սիրտըդ կտոր կտոր կ'ըլլայ:

— Ո՞վ, որո՞ւ համար կը խօսիս...

— Մարթային մասին...

— Մարթան ո՞վ է:

— Չես ճանչնար, կեցիր որ բացատրեմ, Մարթա ըսածս մեր տունը առենօք սպասուհի էր, իր ձեռքը մեծցած եմ... այս թաղը կը նստի եղեր, չէի գիտեր: Այսօր յանկարծ ելաւ, եկաւ:

— Էյ, ի՞նչ պատահեր է իրեն:

— Ինչ պիտի ըլլայ, էրիկը մէկէն ի մէկ հիւանդ ինկեր է, բժիշկ բերեր են. նայեր, ըսեր է, որ աղէկնալիք բան չէ, բայց չի ալ մեռնիր, կը քաշէ...

— Ամէնուն ալ կրնայ պատահիլ ատանկ բաներ:

— Մա՜րթան ըսես, աւուր հացի կարօտ, թշուառութեան մէջ, ինչ ընելիքը չիյտէ կոր, ալ այնչափ լացաւ, այնչափ լացաւ, որ սիրտս չդիմացաւ, շատ դէշ եղայ:

— Քիչ մը դրամ տայիր, — ըսաւ Մարգար էֆէնտի միշտ անտարբեր:

— Քանի մը զուրուշ տուի, բայց ինչ օգուտ ունի, անոր ուզածը ուրիշ բան է ... ալ ոտքերս ինկաւ, այնքան աղաչեց, որ խօսք տուի խնդիրը կատարելու:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

Այրի Տիկին Վարդուհի Մուշէեան, Օր. Օր. Թագուհի եւ Շուշանիկ Մուշէեան, այրի Տիկին Մկրտիչ Մուշէեան, այրի Տիկին Աւետիս Իրգրանեան, Օր. Էլիզապէթ Մուշէեան, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Մուշէեան, Օր. Ժանէթ Իրգրանեան, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Մուշէեան եւ զաւակները (Պոլիս), Զատէեան եւ Անաս-թասեան ընտանիքները եւ բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, տագրոջ, աներձագին, հօրեղբօր, զարմիկին եւ ազգականին՝

ԶԱՐՄԱՅՐ ՄՈՒՇԷԵԱՆԻ
(Պարտիզակցի)

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտ. 16ին, 68 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի (Սեպտ. 21) ժամը 14.30-ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանեէօյի Քոմինալ գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

Այրի Տիկին Արամ Ճէնազեան, Վարուժան եւ Մանուշակ Ճէնազեան, այրի Տիկին Տէր-Պապեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Մանցիկեան եւ զաւակը, Քոյր Մարի-Անժ, Եդուարդ, Նուարդ Խաչատուրեան եւ Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Խաչատուրեան եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, մօրեղբօր, քեռայրին եւ ազգականին՝

ԱՐԱՄ ՃԷՆԱԶԵԱՆԻ
(ծնեալ Շապին Գարահիսար 1904ին)

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտ. 17ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Սեպտ. 21, ժամը առաւօտեան 9ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ՎԱԼԱՆՍ.— Այրի Տիկին Փայլագ Զօրթեան, այրի Տիկին Յովհ. Քէօքլէնեան, Տէր եւ Տիկին Թաղէոսեան - Զօրթեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Վահրիճ Զօրթեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Քիրազեան (Փարիզ) եւ բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, փեսային, եղբօր եւ ազգականին՝

ՓԱՆՈՍ ԶՕՐԹԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ 78 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Երեքշաբթի Սեպտ. 19, ժամը 14.30ին Վալանսի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆԻ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒՄ

Առողջական պատճառներով կը փոխանակուի հինգ սենեակնոց յարկաբաժին մը, յարմարութիւններով, խոհանոց, 5րդ յարկ, արհեստի գործածելի, փոքր վարձք 3-4 սենեակնոց յարկաբաժնի մը դէմ, առաւելագոյն 2րդ յարկ 18-10-9-17 թաղամասերը կամ երկու յարկաբաժնի փոխարէն՝ մէկը 1-3 սենեակ եւ միւսը՝ սթիւտիօ մը:

Ժամը 20էն ետք հեռաձայնել 076-07-98

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՎԱԼԱՆՍ.— Դաշնակցութեան օրը կը տօնուի 21 Հոկտ. Շաբաթ իրիկուն:

×

Փարիզի Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը՝ Հոկտեմբեր 22ին: (Եղանակին առաջին եւ խիստ փայլուն պարահանդէսը) Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ - Քաշանի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Հոկտեմբեր 29ին, Պանեէոյի Սալ տէ Ֆէթին մէջ:

×

Կապոյտ Խաչի, Լիոնի մասնաճիւղին, տարեկան պարահանդէսը, 18 Նոյեմբեր, Շաբաթ գիշեր, Շարպօնիէռի շքեղ սրահներուն մէջ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՊԵՐՃ - ՌՈՊԷՐ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆԻ
ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այրի Տիկին Հռիփսիմէ Գույումճեան, Տէր եւ Տիկին Շաւարշ Գույումճեան (Ամերիկա), Յակոբ Գույումճեան (Քանատա) 100, 200 եւ 200 Ֆր. կը նուիրեն Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի նոր շէնքի կառուցման (ստանալ «Յառաջ»էն):

×

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Տիկին Աշխէն Սողոմոնեանց հայերէնի իր ուսուցչին՝ Ն. Պէշիկթաշլեանի յիշատակին 100 Ֆր. կը նուիրէ Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի նոր շէնքի կառուցման:

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՆՈՐ ՇԷՆՔԻ ԿԱՌՈՒՑՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Քլամարէն Տէր եւ Տիկին Օսքար Ասլանեան 500 Ֆր. կը նուիրեն Ս. Մուրատեան վարժարանի նոր շէնքի կառուցման:
(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի սրահի կահաւորման համար կը նուիրեն.—

Օրիորդներ Լորա եւ Լիտիա Իչգալայեան 1000 Ֆր.: Տէր եւ Տիկին Ռըվուա 100 Ֆր., Օր. Անի Վարդանեան 100 Ֆր.:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԸ

Կը կազմակերպէ Ուրբաթ 22 Սեպտեմբեր ժամը 21ին, Պոմոնի սրահին մէջ

դասախօսութիւն մը՝

ՀԱՅ ՎԱՆԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՊԱՍՏԸ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻՆ

Կը խօսի ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ
(Անթիլիասի Դպրեվանքի Տեսուչ)

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՃԱՇ ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Հայ Մշակոյթի Տան Տիկնանց Օժանդակ Միութիւնը, մատաղօրհնութեան արարողութենէ մը վերջ, ճաշ մը պիտի տայ Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, Սեպտեմբեր 24ին, ի պատիւ

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ

եւ տեղւոյն եկեղեցւոյ բարերարներուն:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հայ կին մը երախաներ պահելու համար օրուան ընթացքին: Գրել՝

M. KATCHIKIAN

83, Ave. Félix-Faure — Paris (15e)

կամ հեռաձայնել ժամը 11էն 12.30 եւ 15էն 18.30.—

887-52-00

Poste 525

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ-Քաշանի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս Ուրբաթ իրիկուն (Սեպտ. 20) ժամը 21ին ընկերուհի Գարաօղլանեանի բնակարանը: Շատ կարեւոր օրակարգ:

ՏԱՐՒՈՅՆ ՎԵՐՋԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ՊԵԼԺԻԱ

ՍԵՊՏ. 23էն 24

ՄԵԿՆՈՒՄ Շաբաթ Սեպտ. 23: Հաւաքուիլ ժամը 7.30ին Մեթրօ Շաթօ-տը Վէնսէն, Քաֆէ Թերմինիւսի առջեւ եւ 8ին Կառ տիւ Նոռ, Քաֆէ Քիւրվէօր:

Մեկնում ժամը 8.15ին դէպի Օսթանտ հիւսիսի կառուղիէն: Ճաշ ճամբու ընթացքին եւ ժամանում Օսթանտ, ապա մեկնում դէպի Պրիւժ, քաղաքի այցելութիւն եւ շարունակութիւն դէպի՝ Կանտ, ուրկէ ժամանում Պրիւսէլ եւ տեղաւորում Շեռս պանդոկը: Իրիկունը՝ ազատ: Կիրակի քաղաքի այցելութիւն, ցերեկուան ճաշ՝ պանդոկը եւ մեկնում դէպի Ուաթերլօ: Վերադարձ դէպի Փարիզ եւ ժամանում ժամը 22ի առեններ:

Մասնակցութիւն 119 Ֆր. կանխավճար՝ 50, մնացեալը վճարելի մեկնումի օրը:

Սահմանափակ տեղեր

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՏԷՍԻՆ

Տէսինի Կապոյտ Խաչի դպրոցը կը վերսկսի Հոկտեմբեր 4ին Չորեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 14էն 17, Շաբաթ նոյն ժամերուն, Հայ Մշակոյթի Տան սովորական վայրը:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԸ

Կրընոպլի Կապ. Խաչի մասնաճիւղին հայերէնի դասընթացքները պիտի վերսկսին Հոկտ. մէկին, Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, իր դպրոցի սրահին մէջ:

Մասնաւոր աշխատանք տարուած է որպէսզի դասերը տեղի ունենան կանոնաւոր եւ հանգստաւէտ պայմաններու մէջ՝ ուսուցչութեամբ Օր. Հիլտա Սապունճեանի:

Ծնողքներէն կը խնդրուի որ առանց յապաղումի, իրենց զաւակները արձանագրել տան վարչութեան անդամներուն մօտ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ - ՍԷՆ ԺԵՌՈՄ

Սէն Ժեռոմի Թաղականութիւնը թաղեցիներուն կուզայ յայտարարել, որ թաղիս հայերէնի դասընթացքները պիտի սկսին Հոկտ. 4ին:

Ջերմապէս կը խնդրուի ծնողքներէն որ օր առաջ իրենց զաւակները արձանագրել տան ամէն օր թաղիս քահանային քով, իսկ Կիրակի օրերը եկեղեցւոյ Խորհրդարանը:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Ալֆորվիլի հայկական դպրոցի դասընթացքները կը վերսկսին Չորեքշաբթի, 27 Սեպտ. Կրանտ Անսանպլի Ֆրանսական վարժարանին մէջ:

ԾՆՈՒՆԴ

Տէր եւ Տիկին Ռաուլ Գազանճեան ուրախութեամբ կը ծանուցանեն իրենց անդրանիկ զաւկին՝

ՍԹԵՖԱՆԻ

ծնունդը, Մարսէյլ, Օգտ. 26, 1972

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը 23 Սեպտեմբեր, Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Գասպար Իփէկեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Շատ կարեւոր օրակարգ:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքավայրը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

×

ՒՍԻ.— Զաւարեան կոմիտէի ընկերական ընդհանուր ժողովը Կիրակի ժամը 14ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Սօթնեղբայրեան ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ Սեպտեմբեր 23, երեկոյեան ժամը 8ին, դպրոցին սրահը:

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ
Նախաձեռնութեամբ
Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբեր 10ին:

Պաշտօնի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան:

Արձանագրութեան համար դիմել ժամը 15էն 19 Հայ Մշակոյթի Տուն, 17, Ռիւ Պլէօ եւ տեղւոյն վրայ ժամը 19էն 21:

ՎԱՐՁՈՒ Է

Փարիզի կեդրոնը, չորս սենեակնոց յարկաբաժին մը, կահաւորուած կամ ոչ, Բ. յարկ, բոլոր արդիական յարմարութիւններով:

Դիմել՝ 345-89-87

Ա Զ Դ

Մոնմորանսիի եւ Անտիեիի Հանգստեան տուներուն այցելութիւնները արտօնուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14էն 18 (Նահանգապետութեան հրամանով):

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
(Կնիք)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'ARMÉNIE

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE

Troisième édition, Paris, 1971, 437 pages
Reliure pleine toile
Prix : 36 Frs
Avec les frais d'envoi : 39 Frs

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris (6e)
C. C. P. 1278-35, Tél. : 324-88-65

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 21 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 21 SEPTEMBRE 1972

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le Numéro 0,70 F.

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 փր.	Վեցամսեայ	60 փր.
Արտասահման	Տար. 135 փր.	Հատը	0,70 փր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.520
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.520

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

—0—

Բ.

Հայերէնի դասընթացքները

Դպրոցական վերամուտին հետ միաժամանակ վաղուընէ Հայերէնի Դասընթացքներն եւս սկսած վերաբացուիլ:

Յառաջի Դ. էջի ծանուցումները պերճախօս են այս ուղղութեամբ:

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Վիէնի, ինչպէս նաեւ Պօմոնի եւ Պուլվառ Օտտոյի (Մարսէյլ) մասնաճիւղերը, Վալանսի եւ Մարսէյլի հայ եկեղեցիներու Կրօնական Ընկերակցութիւնները եւ Շաւիլի (փարիզեան շրջան) հայերէնի դասընթացքները սկսած են արդէն:

Կը յուսանք, որ միւս շրջաններն ալ տեղւոյն վրայ ամէն միջոց ձեռք առած են վերաբանալու համար իրենց Հայերէնի Դասընթացքները, անցեալ տարիներու նման:

Փարիզի Հայոց եկեղեցին ժամանակին բարի սովորութիւն ունէր մամուլի միջոցաւ հաղորդելու ցանկը իր Հայերէնի Դասընթացքներուն՝ քաղաքին եւ արուարձաններու մէջ: Անշուշտ այս տարի եւս կը շարունակէ նոյն վայրերուն մէջ:

Եանցը լուռ-մնջիկ կ'աշխատի՝ շաբթուան մէջ մէկ օր — այժմ Ջորեքշաբթի՝ փոխանակ Հինգշաբթիի — հայ փոքրիկները Հայերէնի Դասընթացքներուն առաջնորդելու համար իր սեփական միջոցներով:

Մասնաւոր յիշատակութեան արժանի է Անուվիլ-լէ — Կոնէսի Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերու աղջկանց գիշերօթիկ վարժարանը, փոքրիկներու կարտըրի բաժինով:

Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերը կանոնաւոր վարժարաններ կը պահեն Մերձաւոր Արեւելքի զանազան երկիրներուն մէջ, հայեցի դաստիարակութիւն տալով մեր աղջիկներուն:

Տարիներէ ի վեր փարիզեան արուարձան Անուվիլի մէջ հաստատուած՝ խումբ մը Հայ Քոյրեր, համեստ պայմաններու տակ, իրենց կարելին կ'ընեն մայրենի լեզուն սորվեցնելու համար իրենց խնամքին յանձնուած աղջնակներու:

Մեզի հաղորդուած տեղեկութեանց համաձայն, Հայ Քոյրերը յաջողած են հինգ տարի առաջ պետական արտօնութիւն ստանալ իրենց սեփական շէնքին մէջ ունենալու նախակրթարան մը՝ Ֆրանսական ուսումնական ծրագրով եւ հայերէն լեզուի դասընթացքներով: Դասաւանդութիւնները երկու տարի կանոնաւոր կերպով տեղի ունեցած են երկու մնայուն Ֆրանսացի ուսուցչուհիներու եւ քոյրերու կողմէ, լաւ արդիւնքներով:

Անուվիլի Ա. Յ. Քոյրերը 1972–73 տարեշրջանին համար հաստատած են հայերէնի մասնաւոր դասաւանդութիւն մը, որ տեղի պիտի ունենայ ամէն Ջորեքշաբթի առաւօտ ու կէսօրէ վերջ: Ու կը հրաւիրեն հայ ծնողքները ղրկելու իրենց զաւակները, որպէսզի անոնք սորվին մայրենի լեզուն:

Դպրոցական նոր տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են արդէն, ինչպէս կը ծանուցանեն: Ներկայիս ծախքերու խնայողութեան համար պարտաւորուած են օգտուիլ մօտակայ Ֆրանսական վարժարանի մը դասընթացքներէն: Սակայն հայերէնի դասերը պիտի տրուին վարժարանին մէջ փորձառու Քոյրերու կողմէ, որոնք միաժամանակ պիտի հսկեն աշակերտուհիներու դասերու պատրաստութեան:

Նկատելի պակասն է, որ Քոյրերը ստիպուած է ժամանակաւորապէս դիմելու նման կարգադրութեան մը, սպասելով լաւագոյն օրերու, երբ վարժարանը ինքնուրոյն դառնայ:

Ինչպէս ազգապահպանման ծառայող ամէն ձեռնարկ, Հայ Քոյրերու այս համեստ հիմնարկութիւնն ալ արժանի է մեր հայրենակիցներու քաջալերութեան:

Դպրոցական նոր տարեշրջանի սեմին կատարեալ յաջողութիւն կը մաղթենք հայերէնի դասընթացք կազմակերպող բոլոր միութեանց ու հաստատութեանց:

ՀՐԱՆԴ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՀԱԲԵԿՈՒՄ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

ԻՍՐԱՅԵԼԱՑԻ ՄԸ ՄԵՌԱՒ

—0—

Մինչ ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը կը փորձէ ահաբեկչութեան հարցը օրակարգի նիւթ դարձնել Ազգաժողովի 27րդ նստաշրջանին, որուն բացումը կատարուեցաւ Սեպտեմբեր 19ին, անդին ան, այսինքն ահաբեկչութիւնը կը շարունակուի այս անգամ տարբեր ձեւով:

Արդարեւ բազմաթիւ թակարդ – նամակներ ղրկուած են իսրայելեան դեսպանատուները: Փարիզի իսրայելեան դեսպանատան մէջ քանի մը նմանօրինակ նամակներ երեւան ելած են եւ կարելի եղած է կանխել որեւէ մահափորձ: Սակայն նամակ մը «պայթած» է Լոնտոնի իսրայելեան դեսպանատան մէջ, որու հետեւանքով մեռած է 44 տարեկան դիւանագէտ մը՝ Ամի Շաչորի եւ վիրաւորուած երկրորդ մը:

Թակարդ – նամակը պայթած է, երբ իսրայելացի դիւանագէտը զայն վերցուցած է բանալու համար: Ամի Շաչորի գիւղատնտեսական հարցերու խորհրդատու էր եւ լրացած ըլլալով իր պաշտօնի շրջանը՝ կը պատրաստուէր վերադառնալ Իսրայէլ: Վիրաւորուող անձը զինքը փոխարինելու եկած էր:

Ոստիկանութիւնը քննութեանց ձեռնարկած է գտնելու համար թակարդ – նամակներու հեղինակները: Աւելցնենք, որ այս նամակները առաքուած էին Ամսթերտամէն: Համաձայն իսրայելեան շրջանակներու՝ ահաբեկչութեանց պատասխանատուները «Սեւ Սեպտեմբեր»ի մարդիկն են, քանի որ նամակներէն մէկուն մէջ անոնց ստորագրութիւնը կրող ամբաստանագիր մը կայ:

× Եգիպտոսի Արտաքին նախարարը՝ Մուհամմէտ Զայաթ, որ Լոնտոն կը գտնուի ներկայիս, ցաւ յայտնեց իսրայելացի դիւանագէտին մահուան առթիւ:

ԱՔԻՄ ԹԱՄԻՐՈՖԻ ՄԱՀԸ

Շարժապատկերի ծանօթ դերասան, ծագումով Հայ, Աքիմ Թամիրոֆ (Թամիրեան) մեռաւ առջի օր 72 տարեկանին, Գալիֆորնիոյ մէջ:

Կազմուած Մոսկուայի Արուեստի Թատրոնին մէջ, Ամերիկա գաղթած էր 1923ին ու յետագային կը ծանօթանար եւ կը մտերմանար Օրսոն Ուէլսի հետ, որ իրեն տուած է իր կարեւորագոյն դերերէն մին՝ «Պարոն Արքատին»: Իր վերջին դերերէն մէկն էր եգիպտացի ոստիկանի մը դերը Տընի տը լա Փաթըլիէրի «Հըրեայի մը մահը» ժապաւէնին մէջ: Բազմաթիւ լեզուներ կը խօսէր եւ իր սլաւական շեշտը պատճառ եղած է որ յաճախ Արեւելքցիի դերեր տրուին իրեն: Խաղացած է «Թոփքափի»ի, «Անասթազիա»ի, «Անոր համար որ մահազանգը կը հնչէ»ի մէջ: Տաղանդաւոր դերասան մըն էր, որու ընդհանրապէս կը վիճակուէր հակակրելի տիպարներ մարմնաւորել:

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս Սեպտեմբեր 15)

ՎԻԵԹՆԱՄՑԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

Շուրջ երեք տարի մասնակցելէ ետք Կիրովականի «Աւտոմատիկա» գործատան մէջ, խումբ մը Վիեթնամցիներ վերադարձած են իրենց երկիրը: Ուսանողները յաջողութեամբ աւարտած են թեքնիք ուսումը եւ իրենց մեկնումին առթիւ հաւաքոյթ մը կազմակերպուած է, որու ընթացքին Վիեթնամցիներուն բարի ճամբորդութիւն մաղթած են գործատան տնօրէնը՝ Յ. Յարութիւնեան եւ գլխաւոր ճարտարագէտ Ա. Քոչինեան եւ ուրիշներ:

Վիեթնամցի ճարտարագէտը իր ելոյթին մէջ ըսած է.— Այսօր մենք կը հեռանանք ձեր երկրէն, մեզի հետ տանելով ամենալաւ տպաւորութիւնները:

×

ՏԻԳՐԱՆ ՄԱՆՍՈՒՐԵԱՆԻ ՆՈՐ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ

Երիտասարդ յօրինող Տիգրան Մանսուրեան վերջացուցած է Հայֆիլմի «Վերադարձ» շարժանկարի երաժշտութիւնը: Այս առթիւ Արմէնփրէսի թղթակիցին հետ ունեցած զրոյցին ընթացքին Մանսուրեան ըսած է.— «Սկսած եմ գրել մէկ այլ գործ՝ Լարային Քուարթեթը, որ նախատեսուած է Մոսկուայի Պորոտին քառեակին համար»:

Ասկէ զատ երաժիշտը կը պատրաստէ նաեւ այլ գործեր, քառեակի զուգընթաց դաշնակի կտորներու շարք մը դպրոցական ծրագրի համապատասխան: Շուտով պիտի սկսի նաեւ պատանիներու թատրոնի համար «Խրտուիլակ»ի երաժշտութիւնը, ապա մտադիր է աւելի ծաւալուն գործ մը գրել թաւջութակի եւ նուագախումբի կամ դաշնակի եւ նուագախումբի համար:

×

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Սեպտեմբեր 18)

Գ. ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ

Գաբրիէլ Սունդուկեանի անունը կրող պետական ակադեմական թատրոնի 50-ամեայ յոբելեանին առթիւ, քանդակագործ Արա Յարութիւնեան կերտած է մեծ թատերագիրին յուշարձանը, կարմիր տուֆէ շինուած կիսանդրին որ մօտ օրէն կը դրուի թատրոնի մուտքի ձախ կողմը շէնքի հետ միասին կը կազմէ ճարտարապետական ամբողջութիւն մը: Արա Յարութիւնեան հեղինակն է նաեւ կարգ մը ծանօթ գործերու ինչպէս՝ «Սայաթ-Նովա» եւ «Մայր Հայաստան» յուշարձանները:

×

ՄԵԼՆԻԿԻ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

Սեպտ. 15ին Երեւանի մարզասէր հասարակութիւնը ջերմ ընդունելութիւն ըրած է Միւնիխի Ողիմպիականներու ախոյեան՝ Ֆ. Մելնիկի (*), որ ոսկէ մետալով կը վերադառնար Երեւան: Մելնիկ անդամ է Սեւան մարզական միութեան: Օդանաւէն իջած ատեն յայտարարած է. «Շատ ուրախ եմ որ կրցայ Ողիմպիական ոսկի մետալ բերել Երեւան»:

×

ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Երեւան ժամանած է Պէյրութի «Վահրամ Փափազեան» թատերախումբը: Խումբի անդամները Սեպտ. 13ին ներկայ եղած են Ե. Օտեանի «Սէր եւ ծիծաղ» կատակերգութեան ներկայացման: Թատերախումբը Երեւանի, Կիրովականի եւ այլ վայրերու մէջ պիտի ներկայացնէ Պարոնեանի «Մեծապատիւ Մուրացկաններ» եւ Ժ. Ֆէտոյի «Կասկածը կնոջ մաքին մէջ»: Խումբին կ'ընկերանայ Շիրակ պարբերաթերթի խմբագիր՝ Օ. Սարգիսեան:

×

Ռ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ՝ ՈՍԿԷ ՄԵՏԱԼ

«Սեւան» մարզական ընկերութեան անդամ, Ռուպէր Յարութիւնեան Մինսկի մէջ մասնակցած է գիւղական թեթեւ աթլեթիզմի համամիութենական մրցումներուն: 7 մեթր 22 ցատկելով առաջին տեղը գրաւեց եւ ախոյեանի ոսկէ մետալ ստացաւ:

(*) Ֆ. Մելնիկ ծագումով Ուկրայնացի, Երեւան եկած է Ուկրայնիոյ Խմելնիցկ շրջանէն եւ ընդունուած հայկական ֆիզիքական մշակոյթի հիմնարկութիւնը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ նախարարապետը կոլիստ երեսփոխաններուն եւ ծերակուտականներուն առջեւ յայտարարեց թէ «Կոլիստները պէտք է անխոցելի ըլլան»: Մեսմէր կ'ակնարկէր անշուշտ «Արանտա հարցին» որու հետեւանքները օրէ օր մէջտեղ կ'ելլեն: Գանար Անշէնէ կարգ մը փաստաթուղթեր կը հրատարակէ իր վերջին թիւին մէջ:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Արտաքին նախարարը՝ Խալիլ Ապու Համատ Լոնտոնէն ետք Փարիզ հասաւ ուրկէ կ'անցնի Նիւ Եորք ներկայ ըլլալու համար Միացեալ Ազգերու Նըստաշրջանին:

ՇՈՒ–ԷՆ–ԼԱՅ յայտարարեց թէ հարց չի կրնար ըլլալ մէկ կողմ դնելու Թայվանի խնդիրը Ճափոնի հետ յարաբերութիւնները բարելաւելու համար:

«ԱՐԱՐԱՏ»Ի ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ

—0—

Ու. Է. Ֆ. Ա.ի բաժակի մրցաշարքի գիծով «Արարատ» Լառնաքայի մէջ, Սեպտեմբեր 13ին, մրցում մը ունեցած է տեղւոյն Է. Փ. Ա. խումբին դէմ:

«Արարատ» 1–0 արդիւնքով պարտութեան մատնած է մրցակից խումբը:

ՍՈԼԺԷՆԻՑԻՆԻ ՉԱՐՏԱՍԱՆԱԾ ՃԱՌԸ

Բ.

—o—

Այդ գիտակցութիւնը երբեք չի լքեր զիրենք եւ ամէնէն դժբախտ վայրկեաններուն իսկ, հիւանդութիւն, բանտ, զրկանք, կը շարունակեն հաւատալ, մշտընջենական ներդաշնակութեան մը:

Արուեստին անբանաւորութիւնը, իր շլացուցիչ շրջումները, իր աննախատեսելի գիւտերը, մարդկային էակներու վըրայ իր պայթուցիկ ազդեցութիւնը, բոլոր այս բաները այնպիսի մոգական ուժ մը ունին որ անոնք չեն կրնար սպառիլ արուեստագէտի մը աշխարհահայեացքովը կամ գործերովը:

Հնագէտները մինչեւ այսօր չկրցան գտնել մարդկային գոյութեան մը հետքը որ օժտուած չըլլայ արուեստի զգուշմով: Մարդկութեան արշալոյսէն ի վեր ստացած ենք ձեռական արուեստի նմոյշներ եւ միշտ ալ ուշ մնացած ենք հասկնալու զայն: Ուշ մնացած ենք նաեւ մենք մեզի հարցնելու, ինչո՞ւ օժտուած ենք արուեստի շնորհքով եւ ի՞նչ պիտի ընենք մենք անով:

Կը սխալին եւ միշտ պիտի սխալին անոնք որ կը պատգամեն թէ արուեստը պիտի քայքայուի եւ մահանայ: Մենք ենք որ պիտի մահանանք, արուեստը յաւիտենական է: Մեր մահուան օրը պիտի կարենա՞նք գոնէ նշմարել անոր բոլոր երեսակներն ու կարելիութիւնները:

Կարելի չէ անունն մը տալ ամէն բանի, որովհետեւ բաներ կան որոնք մեզ կը տանին բառերէն ալ անդին: Արուեստը կրնայ մինչեւ իսկ բոցավառել մթութիւններու մէջ խորասուզուած սառած հոգիները եւ զանոնք բարձրացնել մինչեւ հոգեկան վեհ ապրումներ: Շնորհիւ արուեստին, կը պատահի որ տիրանանք յայտնութիւններու, նոյնիսկ պղտոր եւ կարճատեւ, որոնց նմանին չենք կրնար տիրանալ ամէնէն սեղմ մտային աշխատանքով իսկ:

Ասիկա կը նմանի պարիկներու պատմութեան այն մոգական հայելիին, որու վրայ մարդ ոչ թէ ինքզինքը, այլ կարճ երկվայրկեան մը անհասանելին կը տեսնէ, այն անհասանելին ուր ոչ մէկ մահկանացու կրնայ երթալ ոչ ոտքերով, ոչ ալ թեւերով:

Օր մը Տոսթոյեւսքիի բերնէն փախաւ սա խորհրդաւոր մտածումը. «Գեղեցիկը պիտի փրկէ աշխարհը»: Ի՞նչ կը նշանակէ այս մտածումը: Երկար ատեն խորհեցայ որ պարապ խօսք մըն էր ան: Ի՞նչպէս կարելի էր: Ե՞րբ է որ մեր արիւնալի պատմութեան մէջ գեղեցիկը կրցեր է փրկել ոեւէ մէկը որեւէ բանէ մը: Ազնուացուցեր է, հմայեր է, այո: Բայց զո՞վ փրկեր է:

Բայց եւ այնպէս որոշ մասնայատկութիւն մը կայ գեղեցիկին էութեանը եւ նոյնիսկ արուեստի բնութեանը մէջ: Արուեստի իրական ամէն գործ ունի խորապէս համոզելու յատկութիւն մը որուն կարելի չէ առարկել եւ որուն կուզայ հպատակիլ ամէնէն թշնամի հոգին իսկ: Մարդ կրնայ ըստ երեւոյթին շատ լաւ գրուած քաղաքական ճառախօսութիւն մը պատրաստել, համոզիչ յօդուած մը գրել, ընկերային յայտագիր մը կամ իմաստասիրական աշխարհահայեացք մը յղանալ, մեկնելով սխալ կամ սուտ կէտէ մը: Այսպիսի պարագայի մը, ինչ որ պահուած է կամ ձեւափոխուած, աչքի չերեւիր առաջին ակնարկով:

Ընդդիմադիր կողմը վերինին պիտի փոխադարձէ բոլորովին հակառակ ուղղութեամբ պատրաստուած ճառախօսութեամբ եւ յօդուածով մը, կամ տարբեր տեսակէտներով կառուցուած ընկերային յայտագրով մը, իմաստասիրական աշխարհահայեացքով մը: Անոնք ալ լաւ պատրաստուած պիտի ըլլան, պիտի կարենան համոզիչ թուիլ զանգուածներու: Ահա ասով է որ կը բացատրուին այն վստահութիւնը կամ վարանումը զոր կը ներշնչեն անոնց:

Բայց արուեստի գործ մը իր իսկ մէջ կը կրէ իր սեփական հաստատումը: Եթէ մտածումը արուեստական է կամ չափազանցեալ, չի տոկար արուեստի գործի վերածուելու: Ամէն ինչ փուլ կուգայ, տժգոյն եւ անհոգի ըլլալ կը թուի, եւ ի վերջոյ ոչ ոքի համար համոզիչ կը դառնայ: Ատոր փոխարէն, արուեստի այն գործերը որոնք կը փնտռեն խորունկ ճըշմարտութիւնը եւ զայն մեզի կը ներկայացնեն կենդանի զօրութեան մը նման, կը տիրապետեն մեր վրայ, կը պարտադրուին մեզի, եւ ոչ ոք կրնայ, կամ ապագային պիտի կարենայ ջրել զանոնք, առարկել անոնց:

Այսպէս, այն հին երրորդութիւնը որ կազմուած է ճշմարտութեան, բարութեան եւ գեղեցիկին կողմէ, չի կրնար պարզապէս սնամէջ եւ թառամած տարազ մը ըլլալ, ինչպէս կը կարծէինք մեր յանձնապաստան եւ նիւթապաշտ երիտասարդութեան օրերուն: Եթէ այս երեք ծառերուն կատարները կը նոյնանան թերեւս իրարու հետ, ինչպէս կը պնդեն իմաստասէրները: Եւ եթէ պատահի որ ճըշմարտութիւն, կարուին, խեղդուին երկու ուղիղ ծառերը որոնք են ճշմարտութիւնն ու բարութիւնը, այն ատեն պիտի պատահի աննախատեսելին, անակնկալը, հիանալին եւ գեղեցիկին ծառը իր ճիւղերով պիտի ծաղկի ու ծակէ երկինքը ճիշդ նոյն կէտէն, միանգամայն կատարելով երեք ծառերուն պարտականութիւնը:

Ուրեմն Տոսթոյեւսքիի այն մտածումը թէ «գեղեցիկը պիտի փրկէ աշխարհը» պիտի դադրի օդին մէջ նախադասութիւն մը ըլլալէ, եւ ընդհակառակն պիտի դառնայ մարգարէութիւն մը: Եւ այս պարագային արուեստն ու գրականութիւնը պիտի կարենան մասնակցութիւն բերել աշխարհը փրկելու գործին: Ահա այս է այն համոզումը որուն հասայ տարիներու խոկումէ վերջ եւ որու մասին կ'ուզեմ խօսիլ այսօր այս ելոյթով:

Ես միայն երեք կամ չորս աստիճան բարձրանալով չէ որ հասայ այս ամպիոնին ուրկէ կը կարդացուի Նոպէլեան ճառախօսութիւնը եւ ուր կը հրաւիրուին շատ քիչ հեղինակներ, որպէս միակ եւ ամենագեղեցիկ առիթը իրենց կեանքին: Ոչ, ես մագլցեցայ հարիւրաւոր եւ հազարաւոր աստիճաններ, ցից, յողնեցուցիչ, սառուցեալ, աստիճաններ որոնք կը ցուէին այն մթութեան եւ ցուրտին մէջէն որոնց յաղթահարելու եւ վերապրելու ճակատագիրը կրցայ ունենալ, մինչ ուրիշներ — հաւանաբար ինձմէ աւելի օժտուածներ եւ զօրաւորներ — կը մահանային ամէն վայրկեան: Այս վերջիններէն միայն մէկ քանիին կրցայ հանդիպիլ ես Կուլակի (*) կղզիներուն մէջ: Ոստիկանական խիստ հսկողութեան տակ, միայն մէկ քանիին հետ է որ կրցայ խօսիլ, կամ մէկ քանիէն միայն կրցայ լուր առնել: Միւսներուն մասին միայն կրնամ ենթադրել, կռահել: Անոնք որ այս անդունդին մէջ անհետացան արդէն իսկ անուն մը հանած ըլլալէ վերջ, անոնք արդէն գոնէ ծանօթ են: Բայց քանի՞ն կրցաւ վերադառնալ: Ամբողջ ազգային գրականութիւն մը թաղուած է այդ անդունդին խորը, թաղուած մոռացութեան մէջ, ոչ միայն առանց շիրիմի, այլ նաեւ առանց հագուստի, մօրէ մերկ, կրելով թիւ մը միայն: Ռուսական գրականութիւնը երբեք չդադրեցաւ գոյութիւն ունենալէ, բայց դուրսէն, ան հիմա կը թուի երեւիլ որպէս անմշակ հող մը: Հոն ուր պէտք է այժմ բարձրացած ըլլար խաղաղ եւ հարուստ անտառ մը, այս ոչբերդական հարուածէն վերջ մնացած են միայն զիպուածով փրկուած երկու կամ երեք ծառեր:

Եւ եթէ հիմա հոս կը գտնուիմ ընկերակցութեամբ բոլոր այն հոգիներուն որոնք ինկան ճամբու ընթացքին, գլուխս խոնարհեցուցած, որպէսզի ինձմէ աւելի օժտուածներուն հոգիները ինձմէ առաջ գրաւեն այն տեղը որուն արժանի էին, հիմա ուրեմն, ի՞նչպէս կրնամ կռահել եւ արտայայտել այն ինչ որ անոնք պիտի ուզէին արտասանել:

Թարգմ. Ռ. ՀԱՏՏԻՃԵԱՆ

(*) Տաժանակիր աշխատանքի ճամբարներու կեդրոնական վարչութիւն:

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

—o—

Չորս տարի առաջ Փորթուկալի քաղաքական ասպարէզէն կը քաշուէր Անթոնիօ տէ Օլիվէյրա Սալազար, որ մենատիրութիւն հաստատած էր երկրին մէջ՝ զայն դարձնելով Եւրոպայի վերջին դաղթատէր Պետութիւնը ու ամէնէն նըւազ յառաջդիմած երկիրը: Այսօր եւս նոյն հաստատումները կը մնան ի զօրու:

Բարեփոխութեան յոյսերը ի դերեւ ելան նախագահ Ամերիքօ Թոմազի պատճառով: 77 տարեկան ծովակալը կը ներկայացնէ փոքրամթիւ, այլ զօրաւոր իշխանութիւնը ղեկավար դասի՝ վինուորականներ եւ դրամատէրեր: Տիրապետող դասէն դուրս յուսահատ տրամադրութիւն կայ: Վարչապետը՝ Մարչելլօ Քաէթանօ, որ պաշտօնի կոչուած էր նախագահ Թոմազի կողմէ, քանի որ Սալազար իր յառաջացած տարիքին հետեւանքով այլեւս ի վիճակի չէր վարելու երկրին գործերը, լայն բարեփոխումներ խոստացաւ ժողովուրդին: Ճիշդ է, որ որոշ փորձեր կատարուած են ցայսօր, բայց, ինչպէս նըկատել կուտան շատեր, Փորթուկալ «կրիայի քայլերով կը յառաջդիմէ»:

Վարչապետը քննադատողները կ'ըսեն, թէ ան ի վիճակի չէ և կամ թէ տրամադիր չէ լուծելու հիմնական հարցերը: Ցարդ թուղթի վրայ մնացած են այնքան մեծ աղմուկով ծանուցուած բարեփոխումի ծրագիրները լուսաւորութեան, գիւղատնտեսութեան, ընկերային նպաստի եւ վարչական մեքենայի: Բազմաթիւ բարեփոխումներ պարզապէս ձեւական բնոյթ ունեցած են: Տխրահռչակ քաղաքական ոստիկանութիւնը՝ Փիտ, լուծուեցաւ: Սակայն, անոր տեղ հաստատուած Ապահովութեան Մարմինը, նոյն կամայական գործունէութիւնը ցոյց կուտայ. մնաց որ նոյն մարդիկն են գործի գլուխ գտնուողները: Մամուլի նոր օրէնքով վերցուած է գրաքննութիւնը, սակայն թերթերը մամուլի յանձնուելէ առաջ պէտք է «քննուին» նախօրօք, ինչ որ գրաքննութիւն կը նշանակէ, ըստ թերթերու վարիչներուն:

Սալազարի քաղաքական մեքենան՝ Ազգային Միութիւն կուսակցութիւնը պարզապէս անուն փոխած է՝ դառնալով Ազգային Ժողովրդական Շարժում: Սահմանադրութիւնը, որ որոշ փոփոխութիւններու ենթարկուած է, աւելի լայն ինքնավարութիւն կուտայ Փորթուկալի գաղութներուն. սակայն, իրականութեան մէջ, բոլոր որոշումները Լիզպոնի մէջ կը տրուին:

Իրաց այս կացութեան մէջ, վարչապետին համախոհները նկատել կուտան, թէ առաջին օրէն իսկ Քաէթանոյի «ձեռքերը կապուած» էին, որովհետեւ նախագահը՝ ծովակալ Թոմազ յիշեցուցած է անոր, թէ

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆԻ ԳԻՏՈՒՀԻՆ՝

ԶՄԻՒՌՆԻԱՆ ԵՒ ԶՄԻՒՌՆԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

(Աղէտի յիսնամեակին առթիւ)

1453ին Մուհամմէտ Բ.ի կողմէ Պոլսոյ գրաւումով, վերջ գտաւ նաեւ բիւզանդական կայսրութիւնը, որ ինչպէս տեսանք, իր փառքի օրերէն մինչեւ իր անկումը, ան չարիք մը եղաւ Հայութեան համար:

Օսմանեան կայսրութեան հաստատումով Հայութիւնը եւս մահացու հարուած մը կրեց: Թուրք – պարսկական պատերազմները անապահով վիճակ մը ստեղծեցին հայկական հողերու վրայ: Եւ Հայեր, վտանգուած շրջաններէ ստիպուեցան հեռանալ ու ապաստան փնտռել Պարսկաստան, Ռուսիա եւ մինչեւ հեռաւոր Հնդկաստան:

1375ին Ռուբինեան Հարստութեան անկումով, դարձեալ բազմաթիւ Հայեր գաղթեցին այլ երկիրներ ու ապահով վայրեր:1603–04, Պարսից Շահ Աբբաս Ա. յարձակելով Թուրքերու վրայ, գրաւեց Արարատեան շրջանը ու իր նահանջի ընթացքին իր բանակներուն հետ բռնադաղթի ենթարկեց հայ բնակչութիւնը, զանոնք փոխադրելով Պարսկաստան, աննկարագրելի տառապանքներ ու մարդկային կորուստներ պարտադրելով անոնց:

Հայ ժողովուրդը, կորսնցուցած իր պետականութիւնը ենթարկուեցաւ օտար լուծի եւ իր հայրենիքը բաժնուեցաւ Պարսկաստանի, Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ:

Եթէ ռուսական ու պարսկական իշխանութեանց տակ ապրող Հայերը վայելեցին յարաբերական ապնջականութիւն մը, նոյնը չեղաւ Արեւմտեան Հայաստանի վիճակը, ուր, ժողովուրդը շարունակաբար հալածուեցաւ ու ըմբոշխնեց պարբերական ջարդերու արհաւիրքը:

Անցեալ դարու վերջերուն, Սուլթան Համիտի թելադրած ջարդերը Սասունի մէջ, հարիւր հազարաւոր անմեղ կեանքեր խլեցին: Իսկ 1915ի հայկական ցեղասպանութիւնը, կազմակերպուած Իթթի – հատականներու կողմէ, նպատակ ունէր իր արմատէն ոչնչացնելու հայ ցեղը ու վերջնապէս փակելու Հայկական Հարցը:

Այդ դիւային ծրագրին տառացի գործադրութեամբ մէկուկէս միլիոն Հայեր խժդժօրէն նահատակուեցան եւ ամբողջ Արեւմտեան Հայաստանն ու Կիլիկիան պարպուեցան հայ բնակչութենէն:

Նոյնպէս տեղահանուեցան ու բնաջնջուեցաւ Թուրքիոյ ներքին գաւառներու Հայութիւնը: Իսկ Պոլսոյ եւ Իզմիրի հայկական գաղութները թէեւ զանգուածօրէն չտեղահանուեցան, բայց անոնք ալ տուին թանկագին զոհեր: Մանաւանդ, Պոլսոյ հայ մտաւորականութիւնը, պատասխանատու եւ աչքառու անձեր, յառաջապահները հայ մտքի ու մշակոյթի, վատօրէն ու ամենաբարբարոս միջոցներով նահատակուեցան:

×

ԶՄԻՒՌՆԻԱ ԵՒ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

Փակագիծ մը

—0—

1925 Ապրիլ 13ին, իտալական Մեսաժըրի Մարիթիմ ընկերութեան Քոնսթանթինոփոլիս նաւուն կամրջակին վրայ եմ: Ծնողքս Բիրէա ձգած կը մեկնիմ Ֆրանսա:

Փոքր ու աղքատ երկիր է Յունաստան: Իզմիրի աղէտէն ետք, ինչպէս իր աղէտեալ զաւակները, վեհանձնօրէն ընդունեցաւ նաեւ Զմիւռնիոյ եւ շրջաններու նոյն բախտին ենթարկուած Հայերը, հաւասարապէս բաժնելով իր ունեցած աղն ու հացը:

Եւ սակայն, աւելորդ բերաններ էինք ու պէտք էր մեկնիլ, գէթ նիւթապէս ալ աւելի նպաստաւոր կեանք մը գտնելու յոյսով:

Մեր հսկայ նաւը իր ցռուկը դարձուցած դէպի հարաւ, կը հեռանար Սելանիկի նաւահանգիստէն: Մնաս բարո՛վ Սելանի՛կ. քեզ սիրեցի, որովհետեւ քու ծովեզերեայ զոյգ քարափներովդ կը նմանէիր ծննդավայրիս՝ Զմիւռնիոյ:

Երեկոյեան նաւը հասաւ Միտիլլիի առջեւ, պարպեց բեռներէն մաս մը ու նոր բեր բեռնաւորեց՝ հակառակ փոթորկոտ ու ալեկոծ ծովուն:

Ապրիլ 15ի գարնանային պայծառ առաւօտ մըն էր: Լուսաշող արեւ մը՝ անբիծ երկինքի մը վրայ: Այնքա՛ն հաճելի էր ծովուն վրայ գտնուիլ այդ պահուն: Տեսակ մը արբեցութեամբ համակուած էր ամբողջ էութիւնս:

Ժամը 10ն էր արդէն եւ նաւը կը դրօշազարդուէր: Նաւաստիներէն տեղեկացայ թէ կը մօտենանք Իզմիրի:

Արդարեւ, քիչ ետքը Իզմիրի բերդին՝ Դալէի առջեւն էինք: Մահիկաւոր դրօշին ի տես սարսուռ մը կ'անցնի մարմինէս:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՓՕՅԱՃԵԱՆ

(2 – Շար.)

ՇԱՐԺԱՊԱՏԿԵՐԸ ԱՆՑԵԱԼԻՆ ԵՒ ԵՐԷԿ

ԺԱՔ ՖԵՏԸՐ (1888–1948)

Ժաք Ֆետէր ծնունդով Պելճ է, բայց իր գործունէութեամբ կը պատկանի Ֆիլմային եւ ֆրանսական շարժապատկերին:

Նախ՝ համեստ դերասան, յետոյ՝ բեմադրիչի օգնական, 1920ին ան կը բեմադրէ իր առաջին ժապաւէնը «Լ'Աթլանթիտ», հետեւողութեամբ Փիէր Պընուայի համանուն վէպին: Պատկերահանման գործերը կատարելու համար կը մեկնի Սահարայի կեդրոնը՝ մասնագէտներու եւ դերասաններու խումբով մը, որոնց մէջ կը գտնուէր նաեւ պարուհի Սթասիա տը Նափիէրքովսքան:

Ժապաւէնը մեծ յաջողութեան արժանացաւ եւ բեմադրիրին ապահովեց մեծ համբաւ: Ֆետէր սակայն, որ խոհեմ մարդ մըն էր, չվերադարձաւ անապատ՝ ուրիշ «Աթլանթիտ» մը բեմադրելու համար, այլ նախընտրեց աւելի պարզ նիւթ մը. Անաթոլ Ֆրանսի «Քրէնքպիյը», որ մեզի կը պատմէ բանջարեղէն ծախող մարդու մը ունեցած խնդիրները կառավարութեան եւ արդարութեան հետ: Ֆետէր յաջողեցաւ այս ապերախտ նիւթը հետաքրքրական դարձնել շնորհիւ իր եւրեւակայութեան եւ զգայնութեան:

Աւոր յաջորդեց «Պատկերը» ժապաւէնը, որուն սենարիոն կազմուած էր Ժիւլ Ռոմէնի նոյնանուն վէպին վրայ: Այս ժապաւէնին նիւթը հետեւեալն է.— Զորս մարդեր կը սիրահարին կնոջ մը, որուն պատկերը կը տեսնեն ցուցափեղկին մէջ եւ կ'ուզեն զայն անձամբ ճանչնալ: Սակայն Ժաք Ֆետէրի գլուխ գործոցը կը նկատուի, դոնէ համր ժապաւէնի մարզին մէջ, «Թերէզ Ռաքէն» ժապաւէնը, Էմիլ Զոլայի հետեւողութեամբ: Նկարահանումը տեղի ունեցաւ Պերլինի մէջ, 1928ին:

Թերէզ Ռաքէն, Զոլայի ամէնէն մութ վէպերէն մէկն է: Ան կը պատմէ կնոջ մը սիրահարին կեանքը, եւ թէ՝ ինչպէս կը ձերբազատին ամուսինէն, զայն խեղդամահ ընելով Սէն գետին մէջ: Արդարութիւնը արկած կը նկատէ այդ ոճիրը եւ անկէ ետք երկուքին կեանքը կը վերածուի դժոխքի, ամուսինին անդամալոյծ մօր սառած աչքերուն առջեւ: Ժապաւէնին կարեւոր անձնաւորութիւնը Թերէզը ըլլալով, Ֆետէր ընտրած էր յարմար դերասանուհի մը՝ Ժինա Մանէս, որ Թերէզը կը մարմնաւորէր կատարելապէս:

Այս յաջողութենէն ետք, Ֆետէր կը լքէ Ֆրանսան ու կը մեկնի Հոլիվուտ, ուր գինք կը հրաւիրէին մեծ ընկերութիւններ: Արդէն համր շարժապատկերը կը հասնէր իր վախճանին եւ կը սկսէր ձայնի եւ երգի շրջանը: Ֆետէր սակայն փորձեց բեմադրել համր ժապաւէն մը՝ «Համբոյրը», զոր վերջիններէն պէտք է նկատել, բայց իր ժամանակին լաւերէն մէկն էր, մանաւանդ որ անոր գլխաւոր դերակատարուհին, որ նոր ժամանած էր Միացեալ Նահանգներ, կը կոչուէր Կրեթա Կարպօ: Արդէն այդ շրջանին շարժապատկերը ունէր միջազգային գործունէութիւն:

ՌԸՆԷ ՔԼԷՐ

Ռընէ Քլէր, ծնած Փարիզ, 1898ին, պէտք է նկատել շարժապատկերին տեսաբանը եւ օրէնսդէտը: Ան եղած է լայն զարգացումի մարդ, գրագէտ, արուեստագէտ, այնքան հեղինակաւոր, որ յաջողած է աթոռ մը գրաւել Ֆրանսական Ակադեմիէն ներս:

Ռընէ Քլէր արհեստով հրապարակագիր էր, յետոյ դարձաւ դերասան՝ Լուի Ֆէօյատի ղեկավարութեան տակ:

Բեմադրած առաջին ժապաւէնը կը կոչուէր «Քնացող Փարիզը», ուր կուտար բանաստեղծական եւ երգիծական իր տաղանդին տարողութիւնը: Հակառակ անոր որ շարժապատկերը շարժումի արուեստն է, այս ժապաւէնին մէջ կը տիրէ որոշ անշարժութիւն մը: Գիտնական մը հնարած է ճառագայթ մը, որ կը քնացնէ ու կ'անշարժացնէ բոլոր ապրող էակները: Ռընէ Քլէր կը յաջողի այդ անշարժութիւնը կենդանի դարձնել:

Ռընէ Քլէրի նշանաւոր ժապաւէններէն մէկը կը կոչուի «Միջնարարը»: Մարդ մը ներկայ եղած է սիրքի ներկայացումի մը, միջնարարի ընթացքին իր տեսած պատկերները եւ մտահոգութիւնները իրարու միախառնելով կը ստեղծեն նոր եւ տարօրինակ պատկերներ: Այս ժապաւէնը ունի պալէի բնոյթ, դերակատարները կարծէք կ'ապրին ուրիշ աշխարհի մը մէջ, ու անոնց շարժուձեւերը կշռութաւոր են եւ ներդաշնակ:

«Մուլէն Ռուժի ուրուականը», «Երեւակայական ճամբորդութիւնը» եւ «Հովին գոհը» Ռընէ Քլէրի լաւագոյն ժապաւէնները չեն անկասկած, որովհետեւ Քլէրի տաղանդը աւելի ազատ կը գործէ թեթեւ, բանաստեղծական կամ երգիծական ժապաւէններու մէջ, նոյնիսկ անոնց նիւթը առնուած ըլլայ դասականացած գործերէն, ինչպիսին է «Իտալական յարդէ գլխարկը»:

Ռընէ Քլէր, որ թշնամին է նկարահանուած թատրոնին, յաջողած է Լապիշի այս գործին տալ նոր դիմագիծ մը եւ դարձուցած է զայն ծաղրանկարը ամբողջ ժամանակաշրջանի մը: Շարժում եւ կեանք չեն պակսիր այս գործին մէջ. բայց ան զուրկ է զգայնութենէ, ինչ որ մեծ թերութիւն է ժապաւէնի մը համար, որուն նպատակն է հետաքրքրել ժողովրդային լայն խաւերը:

Միւս ժապաւէններուն մէջ, զգայնութեան երանգը անպակաս է:

Ռընէ Քլէր եղած է ռահվիրայ մը՝ այն իմաստով որ, իր ժապաւէններէն եւ գաղափարներէն ներշնչուած են շատ մը արուեստագէտներ: Օրինակի համար, իր «Ազատութիւնը իմս է» գործէն ներշնչուած է Չարլի Չեփլին, «Արդի ժամանակները» ժապաւէնին կարգ մը տեսարաններուն մէջ: Այն տեսարանը, ուր կարեւոր հաստատութեան մը բացումին ընթացքին մեծամեծներ (զօրավար, նախարար), մոռնալով իրենց գիրքը, կը վազեն վերէն անձրեւող թղթադրամներուն ետեւէն, մինչ խեղկատակ հով մը կը զուարճանայ իրենց հետ: Այս տեսարանը բազմաթիւ անգամներ հրամցուած է մեզի՝ զանազան ժապաւէններու մէջ, իբրեւ նոր գիւտ:

Ռընէ Քլէրի ասպարէզը հոս չի վերջանար սակայն...

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՍԷՆ ՀԱՅԱԳՈՐԾԵԱՆ

Վերջերս Երեւանի «Մանկավարժ Վետերաններու Ակումբ»ին մէջ տեղի ունեցած է յոբելենական երեկոյ մը, ի պատիւ վաստակաւոր ուսուցիչներու, որոնց շարքին 90ամեայ Արսէն Հայագործեանի, ծնած Վան՝ 1882ին: Հայրը 1895ի ջարդերուն զոհուած ըլլալով, 13ամեայ Արսէն կը ղրկուի Վարագայ վանքի որբանոց-դպրոցը, որուն շրջանը աւարտելէ ետք ուսուցչական պաշտօնի կը կոչուի այնտեղ: Երիտասարդ տարիքէն կոչում զգացած ուսուցչութեան՝ մինչեւ վերջ հաւատարիմ պիտի մնար կրթական ասպարէզին: Քանի մը տարի կը պաշտօնավարէ Վասպուրականի Արճակ գիւղը: 1906ին կ'անցնի Թիֆլիզ, ուր Յովհ. Թումանեանի աջակցութեամբ կ'ընդունուի Ներսիսեան վարժարանը:

1908ի Օսմ. Սահմանադրութենէն վերջ ծննդավայրը վերադառնալով, կրկին կը նուիրուի ուսուցչութեան: Սիմոն Զաւարեանի կողմէ կը հրաւիրուի Մուշ, իբրեւ Տարօն – Տուրուբերանի հայ գիւղական դպրոցներու թեմական տեսուչի օգնական: Բազմաթիւ դպրոցներ կը բանայ Տարօնի գիւղերուն մէջ:

Պահ մը կ'երթայ Պոլիս եւ կը հետեւի օսմանեան համալսարանի պատմագիտական ճիւղին, սակայն պայմաններու բերումով կէս կը ձգէ ուսումը եւ ուսուցչուհի կնոջ հետ պաշտօնի կը կոչուի Կիլիսոնի ազգային վարժարանին մէջ:

Պատերազմէն ետք Հայաստանի մէջ կը հետեւի համալսարանի պատմագիտական «ֆակուլտետ»ին, զոր կ'աւարտէ 1926ին եւ ուսուցչական պաշտօն կը վարէ Հայրենիքի զանազան վարժարաններուն մէջ:

1959ին Երեւանի մէջ տօնուած է իր ուսուցչական գործունէութեան 55ամեայ յոբելեանը:

Ամուսնացած է Տարօնի Ցրօնք գիւղի ուսուցչուհիին հետ: Պսակը տեղի ունեցած է Ս. Կարապետ վանքին մէջ, կնքահայրութեամբ Սիմոն Զաւարեանի:

Հայրենիքի Ձայն հրատարակեց 90ամեայ վաստակաւոր մանկավարժին նկարն ու կենսագրականը:

ինք իրաւունք ունի ի հարկին նոր վարչապետ մը նշանակելու:

Ազատախոհ տարրերը կը պնդեն, թէ Փորթուկալ վերջին չորս տարիներու ընթացքին ոչ միայն չէ յաջողած լուծել երկրին գլխաւոր «հոգերը», այլեւ օր աւուր կացութիւնը աւելի կը վատթարանայ:

Անոնց տեսակէտով, վարչապետը յստակ ծրագիր մը չունի գաղութներու ապագային նկատմամբ: Ընդհակառակն, անոր քաղաքականութիւնն է պարզապէս ժամանակ շահիլ, առանց յստակ հեռանկար մը ունենալու: Արդարեւ, զօրքերը կը վարէ օրը օրին՝ համաձայն օրուան կացութեան: Վարչապետին օգնականները կ'ընդունին անձնական խոստացումներու ընթացքին, թէ գաղութներու անկախութիւնը անխուսափելի է. կը յուսան, սակայն, որ Փորթուկալ թերեւս յաջողի տեսակ մը Համադաշնակցութիւն ստեղծել երեսուն – յիսուն տարիէն:

Քաղաքական շրջանակները, իրենց կարգին, հարց կուտան, թէ Լիզպոն ո՞րքան ժամանակ ունի լուծելու համար իր գաղութներու խնդիրը: Այսօր տասնեւմէկ տարի կ'ընէ, որ կռիւներ տեղի կ'ունենան Անկոլայի, Մոզամպիկի եւ Փորթուկալեան Կինէի մէջ: Պատերազմը ծանր կը կշռէ Փորթուկալի տնտեսութեան վրայ, պատճառ դառնալով որ դանդաղ զարգանան ճարտարարուեստի ճիւղերը: Մնաց որ ժողովուրդը սկսած է ձանձրանալ անվերջանալի կռիւներէն, որոնք պատերազմի բնոյթ ստացած են:

Լիզպոն իր պիւտճէին 42 տոկոսը զինուորական նպատակներու յատկացուցած է: Պարզ է, որ փոքր երկրի մը համար — նոյնիսկ մեծ — ասիկա ծանր բեռ մըն է:

Արտագաղթը մեծ համեմատութիւն բռնացած է: Ասիկա արդիւնք է այն իրողութեան, որ երկրին ներքին պայմանները անգոհացուցիչ են աշխատող մարդոց համար: Կայ նաեւ զինուորական ծառայութենէ խոյս տալու ձգտումը, քանի որ զինուորական ծառայութեան ժամանակաշրջանը չորս տարի է: Մօտաւորապէս 1,5 միլիոն աշխատողներ վերջին տասնամեակին դուրս ելած են երկրէն, աշխատող ձեռքերու տագնապ ստեղծելով:

Թ. Ա. Թ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (161)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Կ'ուզէ կոր որ Աղքատախնամէն ամսակա՞ն մը կապուի:

— Չէ, — պատասխանեց տիկին Սաթէն, — կ'ուզէ կոր, որ իր հիւանդ էրիկը հիւանդանոց դրուի:

— Հիմա հասկցայ խնդիրը, — պատասխանեց Մարգար էֆէնտի, — Թաղական Խորհուրդէն իր չքաւորութիւնը հաստատող թուղթի մը պէտք ունի:

— Ճիշդ գուշակեցիր... աման, այդ թուղթը վաղը առտու պատրաստել տուր, սա կնկանը ձեռքէն ազատիմ, վաղը պիտի գայ, խօսք տուր որ անպատճառ պատրաստ կ'ըլլայ:

— Ճանըմ, քանի որ աղքատ է՝ վկայական մը կը գրենք, կուտանք, այդ դիւրին է, բայց նախ մէկ քանի ձեւակերպութիւններ կան ըլլալիք, ուստի քանի մը օրէն թող գայ թուղթը առնելու:

— Ի՞նչ ձեւակերպութիւն, — հարցուց տիկին Սաթէն մտահոգ դէմքով մը:

— Մենէ մէկը պիտի երթայ քննութիւն կատարէ ու իր չքաւորութիւնը հաստատէ:

— Ճանըմ, ես կը ճանչնամ զիրենք, իմ վկայութիւնս բաւական չէ՞...

— Չէ, — ըսաւ ամուսինը կորսւկ կերպով:

— Է դուն վկայէ, որ աղքատ է, մընացաւ գնաց, քու խօսքդ ո՞վ կասկածի կըրնայ ենթարկել:

— Օրինաւորութիւնը կը պահանջէ, որ թաղականներէն մէկը երթայ, օրինաւոր քննութիւն կատարէ: Այդչափ աճապարելու պէտք չկայ, թող քանի մը օր համբերէ: Դուն իրենց հասցէն տուր ինծի, ես վաղը մէկը կը ղրկեմ... Միհրանիկ էֆէնտիին կ'ըսեմ, թող ան երթայ:

— Միհրանի՛կ էֆէնտին, անկարելի բան, — գոչեց տիկին Սաթէն յուզուած:

— Ճանըմ, քննութեան պէտք չկայ, ես գիտեմ որ աղքատ է, — պնդեց տիկին Սաթէն... — աւելի զատ հասցէն չեմ գիտեր...

— Ժամէն կը հասկնանք...

— Օ՜ֆ, Մարգար էֆէնտի, նեղութիւն կուզայ կոր վրաս, սա գործը լմնցուր երթայ. թող այս անգամ ալ առանց ձեւականութեան ըլլայ... կարծես ամէն գործերնիդ շատ օրինաւոր է տէ...

— Բայց չեմ հասկնար, որ ինչու քննութեան կը հակառակիս կոր:

— Պարապ տեղը ժամանակ պիտի անցնի, խեղճ կնիկը կարողութիւն չունի... աւուր հացի կարօտ է, կ'ըսեմ կոր... վաղը առտու այս գործը լմննալու է:

— Բայց, կնիկ, հիւանդանոցի հոգաբարձութենէն մեզի խիստ պատուէր եկած է, որ լաւ քննութեամբ չքաւորութիւնը հաստատելէ ետքը վկայագիր տանք...

— Ճանըմ, անոնք ի՞նչ գիտեն թէ քննութիւնը կատարեր էք թէ ոչ:

— Անտեղ Օհան էֆէնտի մը կայ, որ դիւրաւ մանթար չի կլլեր:

— Օհան էֆէնտին ո՞վ է:

— Հոգաբարձու Օհան էֆէնտի Ներսէսեանը... անիկա մեր թուղթերովը պիտի չբաւականանայ, ինքն ալ իր կողմէ քննութիւն պիտի կատարէ եւ եթէ պզտիկ մնանք, ի՞նչ պիտի ընենք:

— Պարապ խօսքեր, մինչեւ հոս պիտի գար տէ քննութիւն պիտի ընէր... պարզապէս խօսքս կոտրելու համար դժուարութիւններ կը ստեղծես կոր...

— Ինչո՞ւ խօսքդ կոտրեմ, ե՞րբ բան մը ըսեր ես տէ, չեմ կատարեր: Չեմ ըներ կոր չէ միայն թէ օրինաւորութեան սահմանին մէջ կ'ուզեմ գործել:

— Խեղճ կնկանը քովը պզտիկ պիտի մնամ վաղը:

— Պզտիկ մնալու բան չկայ:

— Պատւոյս վրայ խօսք տուի, որ թուղթը վաղը պատրաստ պիտի ըլլայ...

— Երկու օր վերջը թող ըլլայ...

— Աղջկանս գլխուն վրայ երդում ըրի ... արդէն միշտ կը նայիս որ ամէնուն քովը գլխս խաղք ընես... առտուընէ ի վեր կրած յուզումներս բաւական չէին, հիմակ ալ դուն կը չարչարես կոր զիս...

Եւ տիկին Սաթէն սկսաւ լալ, ջղաձգօրէն ուսերը թօթվելով:

Մարգար էֆէնտի ստիպուեցաւ խոստանալ իր կնոջ հետեւեալ առտու վկայագիրը պատրաստելու՝ առանց քննութեան, տիկին Սաթէն հանդարտեցաւ, արցունքները սրբեց եւ ըսաւ.

— Հէմ կ'ուզեմ, որ այս վկայականին տրուիլը մարդ չիմանայ:

— Լրագիրներուն մէջ ծանուցում ընելու չենք ես... փէք-փէք թաղականները պիտի իմանան:

— Չէ, անոնք ալ իմանալու չեն:

— Գոնէ Միհրանիկ էֆէնտի իբրեւ ատենադպիր պիտի իմանայ, ինքն ալ պիտի ստորագրէ:

— Չէ, Միհրանիկ էֆէնտին բնաւ իմանալու չէ, — գոչեց տիկին Սաթէն:

— Ինչո՞ւ համար, — հարցուց Մարգար էֆէնտի զարմացած:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

Այրի Տիկին Ռընէ Փաշապէզեան եւ զաւակները՝ Ժիրայր եւ Վիգէն, Տէր եւ Տիկին Վազգէն Փաշապէզեան եւ զաւակները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ հօրեղբօր՝

ՊԱՐԳԵՒ ՓԱՇԱՊԷԶԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Սեպտ. 19ին, 62 տարեկանին:

Թաղումը կը կատարուի այս Երկուշաբթի (Սեպտ. 25) առաւօտ ժամը 10ին Իսի լէ Մուլինոյի գերեզմանատունը:

Կը խնդրուի ներկայս ընդունիլ իբրեւ մահազ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Զարեհ Պէրպէրեան, այրի Տիկին Պէրպէրեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Հայթայեան եւ զաւակը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ (Սեպտ. 24) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց վաղամեռիկ Թոռան եւ զաւկին՝

ՆԻՔՈԼԱ–ի (վեց ամսու)

յիշատակին:

×

Այս տխուր առթիւ տարարախտ փոքրիկին ընտանիքը շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք մասնակից եղան իրենց սուգին, անձամբ կամ հեռագրով:

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱՌՆՈՒՎԻԼ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Հոկտ. 1 Կիրակի օր, Վարագայ Ս. Խաչի տօնին եւ եկեղեցւոյ 40ամեակին առթիւ, Առնուվիլի համանուն եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ'ունենայ աւանդական մատաղօրհնութիւն:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ԳԻՒՏ Ծ. Վ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի մատաղօրհնութիւն եւ հոգեհանգստեան պաշտօն եկեղեցւոյ բարերարներու ննջեցելոց յիշատակին:

Կը հրաւիրուին գիւղին, Անկէնի, Սեւրանի, Սարսէլի եւ Կուսէնվիլի հաւատացեալ ժողովուրդը: Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9·15, պատարագ 10·30:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուլ. Օտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Հանգուցեալ Մանուշակ Առաքելեանի մահուան քառասունքին առթիւ Գույումճեան երէցկին 10 Ֆր., Հանգց. Ռուբէն Տէր–Սահակեանի Թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկին Փափազեան, Պր. Աստուր Յովակիմեան 10ական, Պր. Յարութիւնեան 20, Հանգց. Մարիամ Սարաֆեանի Թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկին Ղազարոս Ղարիպեան 10, Տէր եւ Տիկին Աշոտ Յակոբեաններու աղջկան ամուսնութեան առթիւ Պր. Յակոբեան 50: Հանգուցեալ Համազասպ Եղոյեանի Թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկին Մկրտիչեան, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Մանուկեան 20ական, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Մնակեան 5, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Մանուկեան 20, Տէր եւ Տիկին Տէր – Կարապետեան 30, Պր. Յարութիւն Տէրոյեան, Վարդանեան ընտանիք 20ական, Պր. Վրէժ Եղոյեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գէորգեան 50ական, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Մինասեան 20, Մարգարեան ընտանիք 100 Ֆր.:

(Շար.)

ՏՕՆԱԾԱՌ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տօնածառը՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 17ԻՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ–Քաշանի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս Ուրբաթ իրիկուն (Սեպտ. 20) ժամը 21ին ընկերուհի Գարաօղլանեանի բնակարանը: Շատ կարեւոր օրակարգ:

Imprimerie Spéciale
du Journal «Haratch»
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Անդրանիկեան, Պ. Անդրանիկ Անդրանիկեան, Տէր եւ Տիկին Շաւլ Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Վաղինակ Անդրանիկեան եւ ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրով, անձամբ, մամուլով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ եղբօր՝

ՓԻԼԻՊՊՈՍ ԱՆԴՐԱՆԻԿԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՃԱՇ ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Հայ Մշակոյթի Տան Տիկնանց Օժանդակ Միութիւնը, մատաղօրհնութեան արարողութենէ մը վերջ, ճաշ մը պիտի տայ Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, Սեպտեմբեր 24ին, ի պատիւ

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ

եւ տեղւոյն եկեղեցւոյ բարերարներուն:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆԻ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒՄ

Առողջական պատճառներով կը փոխանակուի հինգ սենեակնոց յարկաբաժին մը, յարմարութիւններով, խոհանոց, 5րդ յարկ, արհեստի գործածելի, փոքր վարձք 3–4 սենեակնոց յարկաբաժնի մը դէմ, առաւելագոյն 2րդ յարկ 18–10–9–17 Թաղամասերը կամ երկու յարկաբաժնի փոխարէն՝ մէկը 1–3 սենեակ եւ միւսը՝ սթիւտիօ մը:

Ժամը 20էն ետք հեռաձայնել 076–07–98

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանաւորած Սէնթ–Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ միօրեայ դպրոցի հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին Չորեքշաբթի Հոկտեմբեր 4ին:

Կը խնդրուի շրջանիս բոլոր ծնողքներէն անխտիր, որ բարի ըլլան առաջնորդել իրենց փոքրիկները ամէն Չորեքշաբթի առաւօտները Ս. Թադէոս եկեղեցին:

×

ՊՈՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ

Կապոյտ Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղին միօրեայ դպրոցին հայերէնի դասընթացքները պիտի վերսկսին 14 Սեպտ.ին,

Արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան 1 Սեպտ. Ուրբաթէն սկսեալ մինչեւ 12 Սեպտ. ամէն օր բացի Կիրակիէ, ժամը 9·30էն 11 եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

Պոմոնի եւ շրջակայքի ծնողքները ջերմօրէն կը հրաւիրուին, ամէն Չորեքշաբթի կանոնաւորապէս առաջնորդել իրենց սիրասուն փոքրիկները Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ սրահը ուր մեր Մեծասքանչ լեզուին գիրը, երգն ու ոգին կը սպասեն իրենց:

×

ՇԱԻԻԼ

Հայերէնի դասընթացքները կը սկսին Չորեքշաբթի օր, Սեպտեմբեր 20ին:

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Նիւ Եորքէն Տէր եւ Տիկին Յ. Յակոբեան խմբագրատուն իրենց այցելութեան առթիւ 250 Ֆր. կը նուիրեն:

ՆՈՒԷՐ

Իսիէն Տիկին Մարիամ Վարդուկեան 10 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին Սրբուհի Քէլէշեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Լուրջ հայ այր ու կին մը, առանց զաւկի, հայ ընտանիքի մը մօտ աշխատելու համար, որ երկու զաւակ ունի (ընդամէնը՝ 4 անձ): Այրը՝ պէտք է կառք վարել գիտնայ եւ զբաղի փոքր գործերով եւ պարտէզով, կինը՝ տնային աշխատանքներով: Շատ լաւ պայմաններ, հանգիստ բնակարան ամէն արդիական յարմարութիւններով: Ճաշ, բնակութիւն եւ լաւ աշխատավարձք:

Հեռաձայնել.—
991–03–68

Հ. Յ. Դ.

ՎԻՇՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը 23 Սեպտեմբեր, Շաբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին Գասպար Իփէկեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Շատ կարեւոր օրակարգ:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքավայրը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

×

ԻՍԻ.— Զաւարեան կոմիտէի ընկերական ընդհանուր ժողովը Կիրակի ժամը 14ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ Սեպտեմբեր 23, երեկոյեան ժամը 8ին, դպրոցին սրահը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԸ

Կը կազմակերպէ Ուրբաթ 22 Սեպտեմբեր ժամը 21ին, Պոմոնի սրահին մէջ

դասախօսութիւն մը՝

ՀԱՅ ՎԱՆԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՊԱՍՏԸ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻՆ

Կը խօսի ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ
(Անթիլիասի Դպրեվանքի Տեսուչ)

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ

Նախաձեռնութեամբ
Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբեր 5ին:

Պաշոյի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան:

Արձանագրութեան համար դիմել ժամը 15էն 19 Հայ Մշակոյթի Տուն, 17, Ռիւ Պլէօ եւ տեղւոյն վրայ ժամը 19էն 21:

×

COURS DE LANGUE ARMENIENNE
AU LYCEE CONDORCET

Les cours débutent le 5 Octobre sous la direction du Prof. G. Méhian

Pour les inscriptions s'adresser 17, Rue Bleue de 15 à 19 heures et sur place de 19 à 21 h.

ՏԱՐԻՈՅՆ ՎԵՐՋԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ՊԵԼՃԻԱ

ՍԵՊՏ. 23էն 24

ՄԵԿՆՈՒՄ Շաբաթ Սեպտ. 23: Հաւաքուիլ ժամը 7·30ին Մեթրօ Շաթօ–տը Վէնսէն, Քաֆէ Թերմինիւսի առջեւ եւ 8ին Կառ տիւ Նոռ, Քաֆէ Քիւրվէօր:

Մեկնում ժամը 8·15ին դէպի Օսթանտ հիւսիսի կառուղիէն: Ճաշ ճամբու ընթացքին եւ ժամանում Օսթանտ, ապա մեկնում դէպի Պրիւժ, քաղաքի այցելութիւն եւ չարունակութիւն դէպի՝ Կանտ, ուրկէ ժամանում Պրիւսէլ եւ տեղաւորում Շեռս պանդոկը: Իրիկունը՝ ազատ: Կիրակի քաղաքի այցելութիւն, ցերեկուան ճաշ՝ պանդոկը եւ մեկնում դէպի Ուաթերլօ: Վերադարձ դէպի Փարիզ եւ ժամանում ժամը 22ի առեններ:

Մասնակցութիւն 119 Ֆր. կանխավճար՝ 50, մնացեալը վճարելի մեկնումի օրը:

Սահմանափակ տեղեր

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU

Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

Լիոնի մէջ, Հոկտ. 8ին, Կիրակի կէսօրէն ետք Ազգ. Տան մէջ:

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Դաշնակցութեան օրը կը տօնուի 21 Հոկտ. Շաբաթ իրիկուն:

×

Փարիզի Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը՝ Հոկտեմբեր 22ին: (Եղանակին առաջին եւ խիստ փայլուն պարահանդէսը) Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Հոկտեմբեր 29ին, Պանեէոյի Սալ տէ Ֆէթի մէջ:

ՈՒՐԲԱԹ 22 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI 22 SEPTEMBRE 1972

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e)
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

Le Numéro 0,70 F.

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

48րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12.521
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.521

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ ԵՒ ԱՐԱՐԱ

—o—

Բարեդէպ պատահմունքով մըն է, որ Վազգէն Կաթողիկոսի կոնդակը՝ նուիրուած Սարդարապատի հերոսամարտի ոգեկոչման՝ այս սիւնակներուն մէջ լոյս տեսաւ Արարայի փառապանծ յաղթանակի տարեդարձի օրը, 19 Սեպտեմբերին:

Սարդարապատ եւ Արարա, աշխարհագրապէս իրարմէ մղոններով հեռու, գաղափարականօրէն ո՛րքան մօտիկ են իրարու:

Երկու հերոսամարտներն ալ կը ձգտէին նոյն նպատակին, ազատ ու անկախ հայրենիք մը ապահովել դարերով օտարի լուծին ենթակայ անհայրենիք Հայութեան:

Երկուքին ալ մղիչ ուժն էր ազատութեան սէրը, ընդվզումը բռնութեան դէմ:

Մեր պատմահայր Մովսէս Խորենացին Հայոց պատմութեան արշալոյսը կը բանայ հիասքանչ դիւցազնավէպով մը: Հայկ նահապետի ընդծին ազատասիրութիւնը բռնակալ հսկայ Բէլի դէմ, զոր դիտապաստ գետին կը տապալէ իր լայնալիճ աղեղի մէկ հարուածով:

Հայկական առաջին յաղթապանծ ազատամարտն է այս, որուն պիտի հետեւէին ուրիշներ դարերու ընթացքին, Արտաշէսներու եւ Տիգրաններու օրով:

Ոսկեդարու ամէնէն ծաղկեալ շրջանին մեր ազատատենչ նախահօր՝ Հայկ դիւցազնի ոգին է, որ իր գերագոյն արտայայտութիւնը գտաւ Վարդան Մամիկոնեանի եւ իրեն զինակից 1036 նահատակներու բազուկներուն մէջ:

Քաջն Վարդանէն ետք ամբողջ տասնեւհինգ դար ազատութեան սէրը անշէջ մնաց Հայու հոգիին մէջ:

Թշնամիները յուսացին հուրով ու սուրով բնաջնջել մեզ: Ցիրիքապէս կոտորեցին մեզ, աւեր ու մահ սփռեցին մեր դարաւոր հայրենիքին մէջ, սակայն չկրցան մեր հոգիէն խլել ազատութեան հուրը, որ յաւէտ առկայծ մնաց՝ յանկարծ բոցավառելու համար Հայոց պատմութեան ամէնէն ճակատագրական ու բախտորոշ օրերուն, զոյգ բեւեռներու վրայ, — Սարդարապատ եւ Արարա:

1918ի Մայիսեան օրերուն է, որ հայ ժողովուրդը, մէկ սիրտ մէկ հոգի, ասպարէզ նետուեցաւ, կենաց ու մահու գերագոյն գոյամարտ մղեց անարգ թշնամիին դէմ, «վասն հայրենեաց» եւ վասն ազատութեան: Ու տարաւ փառահեղ յաղթանակներ Արարատեան դաշտի պատմական երեք ճակատամարտներու՝ Բաշ Ապարանի, Ղարաքիլիսայի, մանաւանդ Սարդարապատի մէջ:

Այդ պանծալի հերոսամարտներուն շնորհիւ է, որ յաւիտենական Արարատի ծեր գագաթէն ծագեցաւ ազատութեան արշալոյսը: 1918 Մայիս 28ին ծնունդ առաւ անկախ Հայաստանի Հանրապետութիւնը:

Արարայի ամրացեալ անառիկ բարձունքին դէմ իրենց կուրծքը վահան դարձնելով գրոհ տուող հայ կամաւորները աչքերնին ուղղեր էին դէպի ցանկալի Կիլիկիան՝ գրահուած այն հաստատ համոզումով, որ Միջերկրականի ափերուն վրայ կրկին պիտի ծածանէր Ռուբինեաններու, Հեթումեաններու եւ Լուսինեաններու փարելի դրօշը:

Հայկական Լեգէոնի անձնազոհ կամաւորները հոգեկան բաւարարութիւն ունեցան՝ երբ յաղթական ոտք կոխեցին Կիլիկիոյ նուիրական հողին վրայ:

Սակայն վաղորդայն չունեցաւ իրենց խանդավառութիւնը:

Գեղեցիկ Կիլիկիան, որ անապատներէն ճողոպրած բեկորներու ճակտի քրտինքով «հայկական օջախ»ի էր վերածուած, ընդմիշտ խլուեցաւ մեր ձեռքէն, իբրեւ հետեւանք անիմանալի դաւերու եւ խորախորհուրդ մեքենայութեանց:

Սփիւռքի ազատատենչ Հայութիւնը 54 տարիէ ի վեր երկիւղածութեամբ եւ պատշաճ հանդիսութեամբ կ'ոգեկոչէ Սարդարապատի եւ Արարայի յաղթանակներուն յիշատակը:

Մեծապէս քաջալերական է եւ շնորհաւորութեան արժանի՝ պաշտամունքը, զոր վերջին տարիներուն կը յայտնաբերեն մեր հայրենիքի վարիչները Սարդարապատի հերոսամարտին հանդէպ: 1918 Մայիսի դիւցազնական կռիւներուն մէջ հերոս-նահատակի լուսապսակին արժանացած մարտիկներու յիշատակը յաւերժացնող փառապանծ կոթողը՝ բուն իսկ Սարդարապատի սրտին վրայ՝ երախտագէտ Հայութեան խոր յարգանքի խորհրդանշանն է:

Այժմ Ս. Էջմիածնի գահակալին կոնդակը իր կարգին կուգայ հանդիսաւորապէս նուիրագործելու ազատութեան եւ սեփական հայրենիքի համար զոհուած քաջարի ռազմիկներու պաշտելի յիշատակը:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՂԵՍՏԻՆԵԱՆ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔՆԵՐԸ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱ

—o—

Եւրոպայի ապահովութեան սպասարկութիւնները քանի մը օրէ ի վեր իրենց ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած են ահաբեկչութեան նոր եղանակի մը վրայ՝ թակարդ-նամակներ, երեւան հանելու համար պատասխանատուները: Միեւնոյն ատեն մեծ հսկողութիւն կայ թղթատարական կեդրոններու մէջ, ուրկէ պիտի գտնուին եւ անվնաս դարձուին նմանօրինակ նամակները:

Լոնտոնի իսրայելեան դեսպանատան անդամներէն մէկուն մահէն ետք, իբրեւ հետեւանք թակարդ-նամակի մը պայթումին, նմանօրինակ նամակներ ղրկուած են զանազան մայրաքաղաքներու իսրայելեան դեսպանատուները: Այսպէս, Պրիւքսէլի մէջ երկու նամակ, Ժընեւի մէջ երեք նամակ, Վիէննայի մէջ հինգ, Լոնտոնի մէջ եօթը, Մոնթրէալի եւ Օթաուայի մէջ եօթը եւ Թել Ավիվի մէջ երկու թակարդ-նամակներ գտնուած են: Ասոնք բոլորն ալ ղրկուած են Ամսթերտամէն եւ հասցէագրուած իսրայելացի դիւանագէտներու: Այս կապակցութեամբ կ'ըսուի, թէ Թել Ավիվէն քննիչներ գացած են Ամսթերտամ՝ տեղւոյն վրայ հետքերը գտնելու «Սեւ Սեպտեմբեր»ի մարդոց: Ասոնք կը նկատուին նախաձեռնողները թակարդ-նամակներու առաքման:

Արաբ դեսպանատուները, իրենց կարգին, խիստ ապահովութեան տակ առնուած են, որովհետեւ անոնցմէ ոմանք «սպառնալիքներ» ստացած են: Ոմանք կը կարծեն, թէ Իսրայելացիք կրնան փոխադարձել՝ նոյն ձեւի ահաբեկչական արարքներով: Արդէն Իկալ Ալոն, Իսրայէլի փոխ-վարչապետը յայտարարեց, թէ իրենք կրնան վնաս հասցնել կարգ մը արաբ երկիրներու կենսական շահերուն (քարիւղ եւայլն):

Կասկած չկայ որ Պաղեստինցիներու գլխաւոր նպատակն է խանգարել որեւէ բարելաւում արաբական երկիրներու եւ արեւմտեան Պետութեանց միջեւ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԷ ետք, Լիոն առաջին քաղաքն է Ֆրանսայի, որ ասկէ ետք ոստիկանապետ մը կ'ունենայ: Պարզ է որ նոր փրէֆէին պաշտօնը նախ իր իսկ սպասարկութիւնները մաքրել պիտի ըլլայ, Լիոնի ծանօթ խնդրէն ետք: Նման պաշտօններ պիտի ստեղծուին նաեւ գաւառի այլ մեծ քաղաքներու մէջ:

ՄԱՐՈՔԻ թագաւորը յայտարարեց թէ 90 հազար հեկտար (գաղթատիրութեան) պիտի բաժնէ: Այդ հողերը Ֆրանսացիներու կը պատկանին եւ ներկայիս այդ ուղղութեամբ բանակցութիւններ կը տարուին Փարիզ:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ անդամ (Տանիէլ Ռոփսի աթոռին) Փիէր-Անրի Սիմոն մեռաւ առջի օր 68 տարեկանին, զոհ յետ վիրաբուժական գործողութեան սրտի տագնապի մը: Գրական քննադատ Մոնտի, ծնած Ժիռոնտի մէջ 1903ին, ֆրանսական գրականութեան դասախօս եղած է ոչ միայն Ֆրանսա (Լիլ) այլեւ Կանտի եւ Ֆրիպուրկի մէջ: Հեղինակ էր զանազան վէպերու:

ՍՈՒՏԱՆ չարտօնեց լիբիական հինգ օդանաւերու, որ Սուտանէն անցնին՝ զէնք եւ զինուոր հասցնելու համար Ուկանտային: Հինգ օդանաւերն ալ հարկադրուեցան Խարթումի օդակայանը իջնել: Ատոնց մէջ տեղ գրաւած էին լիբիացի 22 սպայ եւ 377 զինուոր, բոլորն ալ սպառազինուած: Խարթում որոշեց զէնքերը վար դնել եւ զինուորները ետ վերադարձնել:

ՈՒՐՏԱՔՍԻ մէջ, Սպանիա, Պասք անջատողականներու խմբակ մը սպանական քաղաքային պահակազօրանոցի մը վրայ յարձակում գործած է: Յարձակողներէն մէկը մեռած է բախումին ընթացքին:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Գերագոյն Խորհուրդը, Գերագոյն Ատեանի նախագահ նշանակած է «կարծր» մը՝ Լեւ Սմիրնով, որ 45–46ին օգնական դատախազ էր Նիւրենպէրկի դատավարութեան ատեն, իսկ յետագային ալ արգելափակման կայան ղրկած է Սինիավսկին եւ Դանիէլը:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ Ազգաժողովին նորընտիր նախագահը, Լեհ մը՝ Տրեպչինսկի տարօրինակ պատասխաններ տուած է թղթակիցներուն, որոնցմէ մէկը հարց կուտար թէ ի՞նչ կ'ընէ ՄԱԿը երբ մէկը իրեն դիմէ մարդկային իր իրաւունքներու պաշտպանութեան համար: Լրագրողը կ'ոգեկոչէր Ցունաստանի, եւ Խորհ. Միութեան բանտարկեալներու ճակատագիրը: Նստաշրջանի նախագահը ըսած է թէ ՄԱԿի պաշտօնը չէ, մարդկային իրաւունքները պաշտպանելու պատրուակով, երկրի մը ներքին հարցերուն միջամուխ ըլլալ»…:

ԿԻՊՐՈՍԻ երեք եպիսկոպոսները նոր վերջնագիր մը ղրկած են Մակարիոս Արք.ի, պահանջելով որ մինչեւ 15 օր հրաժարի իր աշխարհիկ պաշտօններէն: Ս. Սինոդը կրկին կ'ընէ այս դիմումը (անցեալ Մարտ 2ին ալ ըրած էր) բայց Մակարիոս կը մերժէ առարկելով թէ նման քայլ մը կղզին քաոսի կ'առաջնորդէ:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԸ ԻՐ ԳԼԽԱՒՈՐ ՀԱՐՑԵՐՈՎ

—o—

Լարուած մթնոլորտի մէջ Սեպտեմբեր 19ին Նիւ Եորքի մէջ բացումը կը կատարուէր Ազգաժողովի 27րդ նստաշրջանին:

Արդարեւ, մինչ աշխարհի չորս անկիւններէ ժամանած պատուիրակներ, որոնց շարքին նաեւ բազմաթիւ Արտաքին նախարարներ, տեղ կը գրաւէին դահլիճին մէջ, անդին բախումներ կ'արձանագրուէին Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, բոլորին յիշողութեան մէջ դեռ թարմ կը մնար Միւնիխի ահաբեկչական բնոյթի սպանութիւնները եւ, վերջապէս, Ուկանտայի Ասիացիները կը սկսէին օտար ապաստարաններ փնտռել: Դեռ պէտք է աւելցնել Ուկանտայի ներքին կռիւներու հարցը, ինչպէս նաեւ օդահէնութեան բազմաթիւ դէպքերը եւայլն: Ազգաժողովը 18 շաբթուան մէջ պէտք է սկզբունքով զբաղի այս զանազան խնդիրներով:

Ապահովութեան միջոցները շատ խստացած են այս տարի, որովհետեւ շատեր կը վախնան, որ ահաբեկչական բնոյթի արարքներ տեղի ունենան 27րդ նստաշրջանին: Արդէն բազմաթիւ սպառնալիքներ եղած են ՄԱԿի կեդրոնատեղիին եւ պատուիրակներու հասցէին:

Ահաբեկչութեան հարցը, որ Միւնիխի դէպքին առթիւ օրակարգի վրայ դրուած է ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարին կողմէ, արդէն իսկ վէճերու պատճառ է դարձած: Մ. Նահանգները որոշած են պահանջել, որ գործնական ազդու միջոցներ ձեռք առնուին ահաբեկումներու, օդահէնութեան արարքներու եւ առեւանգումներու նկատմամբ, ինչպէս նաեւ վերջ տրուի կարգ մը երկիրներու որդեգրած քաղաքականութեան՝ ապաստան տալ օդահէններու, առեւանգիչներու եւ ահաբեկիչներու:

Բազմաթիւ պատուիրակութիւններ, որոնց շարքին արաբ պատուիրակներ, դէմ են խիստ միջոցառումներու որդեգրման, որովհետեւ, ինչպէս դիտել կուտան անոնք, անկարելի է յստակ գիծ մը քաշել եւ տարբերութիւն դնել ահաբեկչական ու հայրենասիրական արարքներու միջեւ:

Միայն այս հարցը չէ, որ դժուարութիւններ պիտի ստեղծէ օրակարգի կազմութեան մէջ:

Չինաստան, որ առաջին անգամ ըլլալով կը մասնակցի Ազգաժողովի նստաշրջանին, շատ հաւանականօրէն կարեւոր դեր պիտի ստանձնէ Քորէայի հարցին քննութեան ժամանակ: Ուաշինկթըն կ'ուզէ, որ Քորէայի հարցը դուրս մնայ օրակարգէն եւ թոյլ տրուի երկու Քորէաներուն, որ իրենց կարգին վերամիացման շուրջ երկկողմանի բանակցութիւններ վարեն: Սակայն, դեռ ամերիկեան ուժեր կը գտնուին Հարաւ. Քորէա՝ ՄԱԿի դրօշին տակ: Փեքին մեծ ճիգ պիտի թափէ, որպէսզի Ազգաժողովը պահանջէ իր ուժերու (իմա՛ ամերիկեան) ուժերու հեռացումը հոնկէ:

Ուաշինկթըն որոշած է զեղչել տարեկան սակը: Մ. Նահանգները, ներկայիս, ՄԱԿի ընդհանուր մուտքին 31,5 տոկոսը կը հայթայթեն: Սակերը ճշդուած են համաձայն երկիրներու տնտեսական կարողութեան: Մ. Նահանգները կ'ուզեն, որ ամէն երկիր ՄԱԿի ընդհ. պիւտճէին 25 տոկոսին համեմատութեամբ մասնակցի: Շատեր, որոնք դէմ են այս առաջարկին, կ'առարկեն, թէ Ուաշինկթըն որոշեց զեղչել իր սակը, որովհետեւ անցեալ տարի Ազգաժողովը Փեքինի անդամակցութիւնը ընդունեցաւ՝ վտարելով Ֆորմոզը:

Թ. Ա. Թ.

ԴԷՊՔԵՐ ՈՒ ԴԷՄՔԵՐ

ՍԻԱՄԱՆԹՕ ՍՈՒՉԱՎԱՅԻ ՄԷՋ

Անոնք, որոնք գացած են Ռումանիա եւ այցելած այդ առթիւ Սուչավա, իրենց մտքէն անցուցա՞ծ են, թէ հոն հայ մեծ բանաստեղծ մը լացած է օր մը:

Անոնք, որոնք պարմանքով դիտած են ծունկի վրայ լեռ բարձրացող հաւատացեալները, կրնայի՞ն երեւակայել թէ հայ մեծ քերթող մը տառապանքի օրեր ապրած է նոյն այդ բլուրին վրայ:

Այդ բանաստեղծը Սիամանթօն էր: Մեզմէ եօթը տասնամեակ առաջ թշուառութիւնը զայն Փարիզէն նետեր էր այդ հեռաւոր ափերը՝ որպէսզի պատառ մը հաց վաստկի: Մինաս Չերազի յանձնարարութեամբ գացեր էր այնտեղ՝ աշխատելու համար Հովեան կոչուած մարդու մը քով, որ այդ միջոցին կապալառուն էր Սուչավայի հողերուն, եւ որ, ուա՜ղ, լացով պիտի կերցնէր հացի այդ պատառը իրեն...

×

Կ'արժէր, որ ճանչնայինք զարհուրելի այդ օրերը մեծ բանաստեղծին, որ երգեր էր Հոգեւարքի եւ յոյսի ջահերը, Բարեկամիս կարմիր լուրերը, եւ Սուրբ Մեսրոպը ժառանգ պիտի ձգէր հայ քերթողութեան:

Բայց պիտի կարենա՞ր ուեւէ մէկը ձեռք մէ՝ առանց սարսուռի աչքէ անցընել հատորը, զոր Երեւանի մէջ հրատարակեց դեռ նոր Գոհար Աղնաւուրեան՝ «Արեւմտահայ գրողների նամականին» շարքէն, հատոր, ուր 14 արեւմտահայ գրողներէ զանազաններու ուղղուած նամակներ լոյս ընծայուած են: Այդ նամակներուն մէջ ընթերցողը շատ բան կը գտնէ երէկուան մեր գրողներու մտերիմ կեանքէն, անոնց առօրեայ հոգերէն ու ապրումներէն, բայց եւ այն դառն ու տառապալից օրերէն՝ զորս անոնցմէ շատեր ստիպուած են եղեր ապրիլ: Արդարեւ էջեր կան այդ նամակներուն մէջ, զորս չի կրնար առանց արցունքի թղթատել ընթերցողը, ի տես այն զարհուրելի պայմաններուն, որոնց մէջ պարտաւոր են եղեր շնչել բայց եւ ստեղծագործել այդ մեծ սակայն հէք մարդիկը:

Արդ, այս հատորին մէջ տպուած է նաեւ Սիամանթոյի մէկ նամակը, 1901 Սեպտեմբեր 4ին Սուչավայէն ուղղուած Փարիզ՝ Արշակ Չօպանեանի, որուն կը պատմէ իր սեւ օրերը Սուչավայի մէջ, անխիղճ հայ կապալառուի մը քով ծառայած ատեն:

Ընթերցողները թող ներեն այս տողերը գրողին, որպէսզի իր կսկիծին ու ցասումին մասնակից ընէ զիրենք՝ քանի մը հատուածներ արտագրելով այս սրտաճմլիկ նամակէն: Սիամանթօ կը գրէ Չօպանեանի.

«Սա՛ Պուքովինայի գաւառի խորերէն ուղղուած անձկութեան նամակս կարդացէք:

«Երկու ամիս ու կէս է, որ «մօրմէս ծծածս մոռցայ» հոս այս հրէշային մարդուն քով, որ Հովեան կ'ըսուի: ...Ձանձրացած, չլսուած միջերներ ըրաւ ինծի: Չիս պարզապէս լացուց օր մը, լերան գլուխը, մի՛-մինակս առանց ճանչուորի մը, առանց զիս հասկցողի մը: Որեւէ ամսական կամ գրպանի ծախք տուած չունի ինծի դեռ: Սնունդս եգիպտացորենով շինուած ցեխէ հաց մըն է, քիչ մը կաթ ապուրները, ցերեկ ու իրիկուն գետնախնձոր: Ու մինչեւ իրիկուն աշխատանք: Որչափ խաբուած եմ: Ու ըսել, որ այս բոլորին պատճառը Չերազը եղաւ: ... Փարիզ զիս ապահովցուց, թէ եթէ չկրնաս մնալ, ճամբուդ ծախքը պիտի վճարէ որ վերադառնաս...: Ինծի պէս տասնեակ մը երիտասարդներ բերեր է հոս այլ եւ այլ խոստումներով ու սուտերով, 15 օրէ կամ ամիսէ մը փախեր են: Ասիկա հոս ամէն մարդ գիտէ: Հետը ժամ մը անցընել կարելի չէ: Դաշտին մէջ, որ քաղաքէն ժամ մը հեռու է, ամէն բանէ զրկուած եմ: Շաբաթը անգամ մը զիս ոտքով քաղաք կը ղրկէ նամակներ բերելու համար, ահա բոլոր հաճոյքս: Ինծի յանձնուած աշխատանքներուն վրայ կ'ամըչնամ ձեզի գրել: Իր ունեցած վարմունքը ինծի հետ՝ ուեւէ սպասաւորի հետ ունենալ կարելի չէ: ... Սուչավայի Հայերուն չեմ կրնար մօտենալ, որովհետեւ ամէնն ալ Հովեանը կ'ատեն իր ըրածներուն համար: Օրինակ մը: 14 տարեկան աղջիկներ կ'որդեգրէ անցեալ ձմեռ ու զարշելի արարքներէ յետոյ կը ճամբէ խեղճերը պատճառ բռնելով որեւէ բան մը: Ռումանիայէն երկու երիտասարդ կը բերէ ու անօթի կը վռնտէ օր մը: Այս խեղճերն ալ կը ստիպուին ոտքով մինչեւ Ռումանիա երթալ սու մը չունենալնուն համար: ... Անցեալ օր կը պոռար, թէ հաց ուտողը ծեծ ալ պէտք է ուտէ, որպէսզի աշխատի... Լեռի մը գլուխը խենթի մը հետ, կապուելիք խենթի մը հետ ապրիլը ուեւէ յիմարաբոյժի կարողութենէն ալ վեր բան մըն է: ... Գիշեր մը մոմը վառած կ'աշխատէի — որովհետեւ ցերեկը անկարելի է բան մը ընել իր քովը — երբ յանկարծ ներս մտաւ Պ. Հովեանը՝ Պ. Փոթորիկեանը, հերարձակ, ոտքերը գետինը զարնելէն. «Ի՞նչ է այդ, շահած դրամս մոմի տալու հիչ գլուխ չունիմ...»: Ու մոմը մարեց: ... Անձնասպան ըլլալու համար ոչ բաւական քուրած ունիմ, ոչ ալ այնչափ լաւ եմ»:

Սիամանթոյի նամակը կ'ընդհատենք այստեղ: Այսքանն ալ բաւ է արդէն ըմբռնելու համար մարտիրոսութիւնը, զոր կ'ապրէր Սիամանթօն, զոր կ'ապրէին Սիամանթօները...:

Անոնք տառապեցան յանուն պատառ մը հացի, ախը քաշելով մոմի մը լոյսին:

Նահատակութիւն մը եղաւ իրենց բովանդակ կեանքը, եւ այնուամենայնիւ տքնեցան ու ստեղծեցին:

— Ես երգելով կ'ուզեմ մեռնիլ, գրեր էր Սիամանթօն:

Տառապելով ու տքնելով, բայց եւ երգելով մեռան բոլոր Սիամանթօները:

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

ՍՈԼԺԵՆԻՑԻՆԻ ՉԱՐՏԱՍԱՆԱԾ ՃԱՌԸ

Գ.

Այս ստիպողութիւնը մեր ուսերուն վրայ կը կշռէ երկար ատենէ ի վեր եւ մենք հասկցած ենք զայն: Ինչպէս ըսած է Վլատիմիր Սոլովիէվ, «Նոյնիսկ շղթայուած վիճակի մէջ, մենք մեր ձեռքերով է որ պէտք է կղպենք շրջանակը զոր աստուածները գծած են մեզի համար»: Յաճախ ճամբարներու դժուարին պայմաններու մէջ, բանտարկեալներու սիւներուն միջեւ, երբ գիշերային լամբարներու լոյսերը կը ծակէին սառուցեալ գիշերներու մթութիւնը, մեր մէջէն կը բխէին այն բառերը զորս աղաղակել կ'ուզենք ամբողջ աշխարհին: Բայց աշխարհը պիտի լսէ՞ր արդեօք մեր ձայնը:

Այդ վայրկեաններուն ամէն ինչ յստակ էր, յստակ էր այն ինչ որ պիտի ըսէր մեր խօսնակը եւ այն ինչ որ երեւան պիտի գար խսկոյն որպէս ամբողջ աշխարհի հակազդեցութիւնը: Մեր հորիզոնը յըստակ կերպով կ'ընդգրկէր նիւթական առարկաներն ու հոգեկան շարժումները, եւ ինծի այնպէս կը թուէր որ դուրսի անտեսանելի աշխարհը անթերի աշխարհ մըն էր: Այս գաղափարները գիրքերէ չէ որ կը հասնէին ինծի: Անոնք կը ծնէին այն խօսակցութիւններէն զոր ունեցայ խցիկներու մէջ կամ կրակներու շուրջ բարեկամներու հետ որոնք մեռած են այսօր: Այսպիսի գոյութենէ մը ծնած են անոնք ահա եւ կեանքի այսպիսի փորձութեան մը մաղէն անցած են անոնք:

Երբ վերջապէս ճնշումը մեղմացաւ եւ հորիզոնը հետզհետէ ընդլայնեցաւ, նեղ ճեղքուածքի մը ընդմէջէն սկսանք տեսնել այն ինչ որ էր «ամբողջ աշխարհը»: Եւ սարսափահար հաստատեցինք որ անիկա հեռու էր մեր երեւակայածը, յուսացածը ըլլալէ: Անիկա աշխարհ մըն էր որ երբ ճախճախուտ կը տեսնէր, «Օ՜ ինչ գեղեցիկ ծովեզերք» կը գոչէր, կամ բանտարկեալի մը ծանր շղթաներուն նայելով «ո՜րքան գեղեցիկ մանեակ» կ'աղաղակէր, անիկա աշխարհ մըն էր ուր ոմանք անմխիթարելի արցունքներ կը հոսեցնէին մինչ ուրիշներ կը պարէին թեթեւ երաժշտութեան մը կշռոյթներուն յանձնուած:

Ի՞նչպէս կրցաւ պատահիլ այսպիսի բան մը: Ուրկէ՞ եկաւ այս ճախողութիւնը: Անզգա՞յ էինք մենք: Աշխարհը անզգա՞մ էր: Թէ ոչ ան յառաջ կուգար լեզուներու այլազանութենէ: Ինչո՞ւ մարդ արարածը չէր կարող յստակօրէն հասկընալ ուրիշի մը ըսածը: Բառերը կը դադրէին իմաստ մը ունենալէ եւ կը հոսէին ջուրին նման առանց համի, առանց գոյնի, առանց հոտի, եւ առանց հետք մը թողելու:

Եւ այսպէս, տարիներու ընթացքին, քանի կը հասկնայի այս բոլորը, այնքան կը փոխուէր ճառախօսութեանս կառուցուածքը, բովանդակութիւնն ու շեշտը, այն ճառախօսութեանս զոր կ'արտասանեմ այսօր: Անիկա հիմա հասարակաց շատ քիչ բան ունի առաջին այն ծրագրին հետ զոր մշակած էի ճամբարներու սառուցեալ երեկոներու ընթացքին:

Անյիշատակելի շրջաններէ ի վեր մարդը այնպէս մը ստեղծուած է որ, իր աշխարհայեացքը, որքան ատեն որ հիփնոսականութեամբ պարտադրուած չէ իրեն, ինչպէս նաեւ իր գործերն ու արժէքներու ցուցատախտակը, իր շարժումներն ու իր նպատակները կը պայմանաւորուին կեանքի իր անհատական եւ ընկերային փորձառութիւններով:

Ինչպէս կ'ըսէ ռուսական առածը, «մի հաւատար եղբօրդ անգամ, հաւատա՛ քու սեփական աչքերուդ, նոյնիսկ եթէ չիլ կը նային անոնք»: Այս է ամէնէն վստահելի միջոցը հասկնալու՝ մեզ շրջապատող աշխարհը, եւ շարժումները բոլոր այն մարդոց որոնցմով լեցուն է այդ աշխարհը: Այն երկար ժամանակամիջոցներուն, երբ մեր աշխարհը տակաւին խորասուզուած էր խորհուրդի եւ բարբարոսութեան մէջ, երբ տակաւին ան պզտիկցած չէր հաղորդակցութեան բիւր միջոցներով, երբ տակաւին ան վերածուած չէր ամբողջական զանգուածի մը որ ներքնապէս կը ցնցուի միակ բաբախումով մը, այդ շրջաններուն մարդը, հիմնուելով իր փորձառութիւններուն վրայ, սորվեցաւ ինքզինքը կառավարել նախ իր հասարակական, յետոյ իր լայն ընկերային եւ ապա վերջապէս իր ազգային հոգերու շրջանակին մէջ: Այդ օրերուն մարդուն համար տակաւին կարելի էր զատորոշել եւ ընդունիլ հասարակաց արժէքներու ցուցատախտակ մը, զանազանել այն ինչ որ բնականոն էր, կամ անհաւատալի, կամ անգութ, կամ հիանալին եւ ճանչնալ պարկեշտութիւնը, մերկացնել ընդհակառակն կեղծիքը, սուտը:

Եւ այսպէս աշխարհին չորս կողմը

ԵԳԻԼԱԿԱՆԻ ԴԻՑՈՒՀԻՆ՝ ԶՄԻՒՌՆԻԱՆ ԵՒ ԶՄԻՒՌՆԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

(Աղէտի յիսնամեակին առթիւ)

Երեքուկէս տարիներ էին անցեր աղետալի օրերէն, երբ հազարաւոր անմեղներ իրենց կեանքով կը քաւէին իրենց չգործած մեղքը: Սիրտս կը տրոփէ ուժգին, մինչդեռ ծովը կատարեալ հայելի մըն է ուր արեւը կը վէտվէտէ: Իսկ նաւը կը սահի կարծէք, սպիտակ կարապի մը նազանքով: Մեր աջ կողմը «Երկու եղբայրները», իրենց բրգաձեւ, սլացիկ բարձրութեամբ, դարեր շարունակ հնոցն են եղած շրջանի երկրաշարժային ցնցումներուն: Ահա նաեւ Գաուրֆէ Գալէն — Բաղոս լեռը, իր հնամենի, կիսաւեր աշտարակներով ու պարիսպներով: Եւ որուն ստորոտը Իզմիրն է՝ տակաւին հրկիզեալ, աւերակ ու վիրաւոր:

Նաւը կը մտնէ նաւահանգիստ...: Որբի նման: Որովհետեւ մինակն է: Ո՞ւր է նախկին եռուզեռը: Չկայ քրիստոնեայ տարրը: Մեռելային չարագուշակ լռութիւն մը կը տիրէ:

Ծովախորշին հանդիպակաց եզերքը յստակօրէն կ'երեւի ծննդավայրս՝ Գորտէլիոն: Գողտրիկ ու գեղատեսիլ: Հաւանաբար, վերջին հանդիպումս ըլլայ անոր հետ: Կարծէք տուները թափանցիկ են ու անոնց մէջէն կը նշմարեմ մեր թաղը...: Նաեւ բանջարանոցները, պտղաստաններն ու այգիները իրենց քաղցր ու ցօղուտ խաղողներով:

Փոքրիկ նաւը դարձեալ կ'երթեւեկէ Իզմիրէն Գորտէլիօ: Սակայն, այժմ անոր մէջ միայն խոժոռ ու մոնկոլատիպ դէմքեր կը տեսնեմ: Թշուառ արարածներ, նաւուն վրայ եկեր են աշխատելու պատառ մը հացի փոխարէն: Փոխանակութեամբ Իզմիր փոխադրուած յունախօս Կրետացի Թուրքեր են: Քաղաքին մէջ գործ չկայ, տնտեսութիւնը քայքայուած է: Կեաւուր Իզմիրը իր հարստութեամբ պատմութեան անցած է այլեւս:

×

Ներկայ ուսումնասիրութիւնս սկսելէ առաջ, բարոյական պարտականութիւն կը համարիմ յայտնելու թէ, անոր պատրաստութեան համար լայնօրէն օգտուած եմ Վիէննայի Մխիթարեան Ուխտի միաբաններէն Գեր. Հայր Յակոբ Ծ. Վ. Թօսեանի «Հայք ի Զմիւռնիա և ի Շրջակայս» երկհատոր թանկագին աշխատութենէն:

Զմիւռնիոյ եւ շրջանի Հայութիւնը երախտագիտութեամբ պէտք է յաւերժացնէ այդ գիտուն, անխոնջ մշակին յիշատակը: Մեծ զոհողութեամբ տքնեցաւ, վազեց ու այցելեց ամէնուրեք: Դիմեց առ որ անկ էր: Հաւաքեց ու գրի առաւ ինչ որ հնարաւոր էր եւ իբրեւ նուիրեալ ազգասէր, փրկեց դարաւոր գաղութի մը անցեալը ու իրեն ժամանակակից կեանքն ու ազգային գործունէութիւն արտայայտող բոլոր տուեալները: Արդիւնաւոր աշխատանք մը որ պատիւ կը բերէ թէ իր անձին եւ թէ իր պատկանած Ուխտին:

Դժբախտաբար, այդ աշխատութիւնը կանգ կ'առնէ 1899ին որ իր տպագրութեան թուականն է: Այնուհետեւ, մինչեւ 1922ի աղէտը կը ստեղծուի որոշ պարապութիւն մը, որ մասամբ դարմանուած է, շնորհիւ կարգ մը գիտակից հայրենակիցներու թափած ջանքերուն: Անշուշտ, կատարեալ կ'ըլլար գաղութին վերջին քսան տարիներու պատմութիւնը, եթէ Ազնաւուրեան Վարչութեան անդամները քիչ մը խիղճ ու հեռատեսութիւն ունեցած ըլլային, դէպքէն առաջ իրենց հետ արտասահման փոխադրելով Ազգային Առաջնորդարանի դիւանին վաւերաթուղթերը, փոխանակ իրենց անձն ու հարստութիւնը միայն փրկելու: Դատապարտելի են անոնք պատմութեան առջեւ: Բացասական անպատուաբեր երեւոյթներ որոնց պիտի անդրադառնամ իրենց կարգին:

Ցաւալի կը գտնեմ նաեւ որ Զմիւռնահայը չունեցաւ իր բարգաւաճ գաղութին արժանի յիշատակարան մը: Անշուշտ, հասկնալի է որ նման կոթողային ձեռնարկի մը իրագործումը պիտի պահանջէր նիւթական լայն հնարաւորութիւններ: Թէեւ դժուար՝ բայց ո՛չ անլուծելի:

Զմիւռնահայ գաղութին մասին Հայր Թօսեանի հատորներէն զատ, օգտակար աշխատանք կատարած է նաեւ մեր յարգելի հայրենակիցը՝ Տոքթ. Գալուստ Օ. Գալուստեան, որ առաջին առթիւ 1928ի Յունահայ տարեգիրքին մէջ լոյս ընծայած է «Զմիւռնիա եւ Զմիւռնիոյ հայ գաղութը» խորագրով յաջող աշխատութիւնը, օգտագործելով զանազան աղբիւրներ, ինչպէս նաեւ Իզմիրցի ծանօթ բանաստեղծ Թադէոս Ճերմակեանի, ու իր անձնական յուշերը, որ կը կարդացուին մեծ հետաքրքրութեամբ:

Իր երկրորդ գործը հրատարակութեան տուած է Պուէնոս Այրէսի «Արմենիա» օրաթերթին մէջ, Փոքր Ասիոյ յունական պարտութեան եւ Իզմիրի հրկիզման 30-ամեակի առթիւ՝ «Հայկական Զմիւռնիան» (Անհետացած գաղութի մը մշակոյթի անցեալէն) կրկնակ խորագրով, նոյնքան արժէքաւոր:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՓՈՅԱՃԵԱՆ

(Շար. – 3)

սփռուած ժողովուրդները, հակառակ որ իրարմէ այնքան տարբեր կեանք մը կը վարէին, հակառակ որ իրարու այնքան հակասող արժէքներու ցուցատախտակներ կ'որդեգրէին, հակառակ որ իրենց ծանրութեան եւ երկարութեան չափերն անգամ չէին համապատասխաներ իրարու, անհանդիստ չէին ըլլար իրարմէ: Ժողովուրդները իրարմէ բաժնող այսպիսի հակասութիւնները հազիւ թէ զարմանք կը պատճառէին քանի մը պատահական ճամբորդներու, հազիւ թէ ճամբորդական ուղեւորութիւններու տարօրինակ քանի մը նիւթեր հայթայթէին եւ այս կերպով ոչ մէկ վտանգ կը ներկայացնէին այն մարդկութեան համար որ տակաւին չէր տիրացած միասնականութեան:

Բայց վերջին քանի մը տասնամեակներու ընթացքին, մարդկութիւնը, աննշմարելիօրէն, բայց արագ կշռոյթով, վերածուեցաւ միակտուր գոյութեան մը աղբիւր՝ թէ՛ վստահութեան, եւ թէ միաժամանակ վտանգի. այնքան որ այդ միակտուր գոյութեան մէկ մասին վրայ իջած հարուած մը իսկոյն կը փոխանցուէր միւս կողմերուն եւ կ'աւերէր զանոնք ալ: Մարդկութիւնը եղաւ մէկ, բայց ոչ դժբախտաբար այնքան վճռականօրէն որքան եղած էր երբ մարդիկ կ'ապրէին որպէս հաւաքականութիւն, որպէս ընկերութիւն, նոյնիսկ, որպէս ազգ: Մարդկութիւնը եղաւ մէկ, բայց ոչ շնորհիւ փոխադարձ փորձառութեանց երկար տարիներու: Մարդիկ մէկ եղան, ոչ թէ անոր համար որ կը հաւատային իրենց աչքերուն նոյնիսկ եթէ անոնք չիլ կը նայէին, ոչ թէ անոր համար որ նոյն լեզուն կը գործածէին: Մէկ եղան, որովհետեւ արգելքներու վրայէն ցատկեցին յանձնուելով ձայնասփիւռներու եւ տպագրութեան: Այսօր եթէ դէպքերու ձիւնակոյտ մը իյնայ մեր վրայ, մէկ վայրկեանի մէջ աշխարհին կէսը տեղեակ կը դառնայ անոր:

Բայց այն չափանիշը, որ մեզի պիտի օգնէր հասկնալու այդ դէպքերը, այն չափանիշը որուն օգնութեամբ մենք պիտի կարենայինք ուղիղ արժեւորել զանոնք համաձայն մեզի անծանօթ երկիրներու օրէնքներուն, այդ չափանիշը չէ եւ չի կրնար ըլլալ ձայնական ալիքներու վրայ կամ լրագիրներու սիւնակներուն մէջ: Որովհետեւ արժէքներու այդ ցուցատախտակները այնքան երկար տարիներու ընթացքին հասունցան եւ իւրացուեցան, այնքան մասնայատուկ պայմաններու մէջ կազմաւորուեցան զանազան հասարակութիւններու եւ ընկերութիւններու մէջ, որ անոնք չեն կրնար մէկ երկվայրկեանէն փոխանակուիլ եթերին ընդմէջէն: Աշխարհի ամէն մէկ անկիւնը մարդիկ դէպքերը կը մեկնաբանեն իրենց անձնական տպաւորութիւններով եւ դիտելիքներով, եւ զանոնք յամառօրէն կը դատեն ապաւինելով այս վերջիններուն վրայ, եւ ոչ թէ ուրիշներու կողմէ փոխանցուած տպաւորութիւններու եւ դիտելիքներու:

Եթէ աշխարհի վրայ տարբեր արժէքներու շատ չափանիշեր չկան, դիւրութեամբ կարելի է անոնցմէ համրել գոնէ քանի մը հատ. օրինակի համար հատ մը մօտաւոր դէպքերու համար, հատ մը հեռաւոր դէպքերու համար, հատ մը հին ընկերութիւններու համար, հատ մը նոր ընկերութիւններու համար:

Թարգմ. Ռ. ՀԱՏՏԷՃԵԱՆ

(Շար. – 3)

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ԱՌՕՐԵԱՆ

Այս ամառ, վառ կարմիր գոյնի փոխադրակառքեր fofa–foլa կը բաժնէին Վարշաւայի գրեթէ բոլոր սրճարաններուն եւ ճաշարաններուն: Քանի մը տարի առաջ լեհ կառավարութիւնը կ'ըսէր իր ժողովուրդին, թէ պէտք չէ դժգոհի, որ սուրճի պակաս կայ քանի որ անիկա անօգուտ պերճանք մըն է: Այժմ սուրճը առատ է, նոյնիսկ ռesfaфե կը գտնուի:

Լեհաստանի այժմու կառավարութիւնը մեծ ճիգ կը թափէ ժողովուրդին հաճոյալի դառնալու համար: Ճիգը մեծ է, որովհետեւ նոր ձախողութիւն մը երկիրը նոր տագնապներու պիտի ենթարկէր: Լեհ պաշտօնատարներ զարմանալի համարձակութեամբ կը խօսին եւ կը վիճին 1970 Դեկտեմբերի «ըմբոստութեան» մասին: Աշխատաւորական հարցերը վիճաբանութեան նիւթ կը դառնան ժողովներու ընթացքին:

Դեռ ճշդիւ կարելի չէ ըսել, թէ այս ուղեգիծին արդիւնքը ի՛նչ պիտի ըլլայ: Լեհերը սկեպտիկ դարձած են երկար ատենէ ի վեր: Այսպէս կոչուած՝ «Կոմուլքայի վերապահութեան» տրամադրութեամբ վարակուած են: Ծանօթ է, որ Կոմուլքա իշխանութեան գլուխ եկաւ 1956ին եւ այդ ժամանակ մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէր: Յետագային դարձաւ հակակրելի ժողովուրդին համար եւ պաշտօնէ դուրս հանուեցաւ 1970ին: Անոր յաջորդած է ժողովրդական դէմք մը՝ Կեռէք: Այս վերջինը պիտի յաջողի՞ իր առաջադրութիւններուն մէջ: Ցամենայն դէպս, ան լուրջ ջանք կը թափէ, որպէսզի պահպանէ իր ժողովրդական դէմքը:

Սկեպտիկ կամ ոչ, Լեհերը այժմ կը վայելեն կարգ մը բարիքներ, որոնցմէ զրկուած էին դեռ մինչեւ երէկ: Ամէնէն հիմնականը ատոնց մէջ՝ Արեւմուտք ճամբորդելու արտօնութիւնն է: Արդարեւ, Յունուարէն սկսեալ Լեհերը իրաւունք ունին հարիւր տոլար դուրս հանելու իրենց հետ: Երեք տարին անգամ մը իրաւունք ունին Արեւմուտք ճամբորդելու (անցագրին գինը միջին ամսաթոշակի մը համարժէք է, նոյնիսկ քիչ մըն ալ աւելի):

Այս ազատամտութեան կապակցութեամբ հետեւեալ պատմութիւնը կը պատմեն Վարշաւայի մէջ: Այս որոշումին առիթով Ռուսերը հարցուցած են Կեռէքի՝ «Ի՛նչ է, այդքան շա՞տ տարադրամ ունիք, որպէսզի հարիւր տոլար տաք ամէն ճամբորդի»: Մէկ բան իրողութիւն է՝ նոր արտօնութիւններուն շնորհիւ հարիւր հազարաւոր Լեհեր կարելիութիւնը պիտի ունենան ազատ աշխարհ այցելելու, անշուշտ, եթէ արեւմտեան երկիրները ընդունին վիզա տալ անոնց:

Ներկայիս, Արեւմտեան Եւրոպայի երկիրներն ու Մ. Նահանգները դժուարութեամբ վիզա կու տան Լեհերուն: Այս մասին դժգոհութիւն կը յայտնեն Լեհերը: Այսպէս՝ երիտասարդ մը նկատել կու տար օտար թղթակիցի մը, թէ Եւրոպայի մէջ Սպանիա եւ Յունաստան, «մենատիրական երկիրներ»ը, առանց հարցումի վիզա կու տան, իսկ ժողովրդավարական երկիրներ, ինչպէս Ֆրանսա, Անգլիա, Իտալիա երկար կը սպասցնեն եւ յաճախ ալ կը մերժեն:

Նորութիւնները բազմաթիւ ըլլալով հանդերձ, դեռ շատ բաներ կան, որոնք բարեփոխման կը կարօտին: Սակայն գործնական գաղափարներէն շատերը կը բախին հին խոչընդոտներու: Այսպէս, Կեռէք թէեւ յաջողած է մղում տալ առօրեայ ապրանքներու արտադրութեան, սակայն դեռ չէ յաջողած կարգ ու կանոն մտցնել հոն, որովհետեւ երկրին տնտեսութիւնը կեդրոնացեալ ձեւով կը ղեկավարուի: Ասոր ցայտուն ապացոյցը կը տեսնուի շինարարութեան մարզին մէջ, ուր տագնապ կայ տարրական նիւթերու:

Ժողովուրդին բաւարարութիւն տալու ձգտող կառավարական ծրագիրներէն մէկն է առանձնատուներու շինութեան զարկ տալը: Կառավարութիւնը կ'արտօնէ եւ կը քաջալերէ, որ մարդիկ դրամատուներէ վարկ ստանալով իրենց տունը շինեն: «Եթէ 1970էն առաջ փորձէիր անձնական տուն մը շինել՝ ձեզի պիտի հարցնէին, թէ ո՞ւրկէ ձեռք ձգած էք այդքան դրամ: Այժմ նման հարցում չեն ըներ», նկատել կու տայ լեհ երիտասարդ մը:

Ծրագիրը յաջողութիւն գտած կը թուի ըլլալ: Քաղաքներու մօտ կը բարձրանան նոր առանձնատուներ: Միւս կողմէ, սակայն, շինարարութեան ճարտարարուեստը անհրաժեշտ թափով չի զարգանար, ինչ որ կը դանդաղեցնէ շինարարութեան գործը: Իրայ այս կացութեան մէջ, բնականաբար, «ձեռքի տակէ» աշխատանքը մեծ համեմատութիւն կը ստանայ: Արդէն լեհ ընկերութեան մէջ շատ բան քօղարկուած միջոցներով (կաշառք եւայլն) կը կարգադրուի: Լեհաստանի «հիւանդութիւն»ներէն մէկն է այս:

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ՄԵՀԵԱՆ ՄԸ ՅԱՅՏՆԱԲԵՐՈՒԱԾ Է

Մեծամօրի պեղումներու ժամանակ յայտնաբերուած է հեթանոսական տաճար մը՝ շինուած Ք. Ա. 10–9րդ դարերուն: Համաձայն հնագէտ Էմմա Խանզադեանի տուած տեղեկութիւններուն, ցարդ պեղուած է 250–300 քառ. մեթր տարածութիւն: Նախաուրարտական շրջանի այս նորայայտ մեհեանը ցայտուն ապացոյց մըն է, թէ հայկական լեռնաշխարհի բնիկները բարձր մշակոյթ մը ունեցած են: Վերին Հարթակի գլխաւոր սրբատեղիները կառուցուած են ժայռերու մէջ: Ատոնց կեդրոնը զետեղուած են արեւելահայեաց զոհասեղաններ՝ բարձրադիր բոլորաձեւ հարթակով: Ատոնց եզրին վեր կը խոյանան յաջորդական եռաշար կոթողներ:

Զոհասեղաններու կոթողները իրենց ամբողջութեան մէջ կ'արտայայտեն եռաստուածութեան գաղափարը: Հոս՝ Մեծամօրի մեհեանին մէջ տեղի ունեցած են պտղաբերութիւն հայցող ծիսակատարութիւններ: Այծի, ոչխարի եւ ձիու ոսկորները զոհաբերութեան արարողութիւններու ցայտուն վկայութիւններն են:

Սկաւառակաձեւ կրակարաններու մէջ գտնուած է մոխիր: Յայտնաբերուած են նաեւ կաւակերտ կրակարաններ: Ուշագրաւ է աստուածուհիի կաւակերտ քանդակը՝ զարդարուած հատիկը խորհըրդանշող զարդանկարով:

Մեծամօրի հեթանոսական տաճարը իր տեսակին մէջ եզակի յուշարձան է եւ պատմագիտական ու հնագիտական մեծ արժէք կը ներկայացնէ:

ՊՈՒՏ'Մ ԾԻԾԱՂ

Ռաբբունի մը կը մեռնի եւ որովհետեւ մաքուր կեանք մը ունեցած է, ուղղակի երկինք կը հասնի, ուր Աստուած զինքը կը դիմաւորէ ու կ'ըսէ. — Արժանի ես գալ ու աջիս բազմելու:

— Տէր, կը պատասխանէ ռաբբունին, չէ՞ք գիտեր թէ ինչէն մեռած եմ:

— Ո՛չ, ինչո՞ւ:

— Սրտի կաթուած ունեցած եմ:

— Չեմ հասկնար թէ արտակարգ ի՞նչ կայ:

— Ոչ, անշուշտ կ'ըսէ հրեայ կրօնաւորը բայց պատճառը կայ: Սրտի կաթուած ունեցայ որովհետեւ տղաս դաւանափոխ եղաւ:

— Կը հասկնամ, ինծի ալ տարանկ բան մը պատահեցաւ:

— Այո, լաւ, բայց ի՞նչ ըրիք:

— Ե՞ս, կ'ըսէ Աստուած, նոր Կտակարան մը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (162)

ԹՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

Տիկին Սաթէն անմիջապէս չպատասխանեց, համոզիչ պատճառ մը կը փընտռէր մտքի, առարկութիւնը արդարացնելու համար:

— Զարմանալի բան մը եղեր ես այս իրիկուն, — դիտել տուաւ Մարգար էֆէնտի, — ինչո՞ւ չես ուզեր, որ Միհրանիկ էֆէնտին իմանայ վկայական մը տրուած ըլլալը:

— Պէտք չէ որ իմանայ, կ'ըսեմ կոր, — պնդեց տիկին Սաթէն:

— Աղէկ, բայց պատճա՞ռը...

— Արժանապատուութեանս կը դպչի, — գոչեց Սաթէն:

— Ատ քեզի նոր այլանդակութիւն մըն ալ, — պատասխանեց ամուսինը:

— Ոչ թէ միայն իմ՝ այլ քու ալ արժանապատուութեանդ կը դպչի:

Մարգար էֆէնտի սկսաւ քահ-քահ խնդալ:

— Խնդալու բան չկայ, — գոչեց տիկին Սաթէն բարկութեամբ, — չըսի՞ քեզի, որ Մարթան առենօք մեր տունը սպասուհի եղած էր:

— Ըսիր, է՛յ, ատկէ ի՞նչ կ'ելլայ:

— Չեմ ուզեր, որ իմացուի թէ մեր նախկին սպասուհիին ամուսինը ձրիաբար հիւանդանոց դրեր ենք:

— Միհրանիկ էֆէնտի ի՞նչ գիտէ, որ Մարթան ձեր քովը սպասուհի եղած է:

— Չի գիտեր, բայց բերնէ բերան կ'իմացուի:

— Խենթ խօսքեր:

— Եթէ Միհրանիկ էֆէնտին անպատճառ պիտի ստորագրէ՝ չեմ ուզեր, վազ անցայ... արդէն կը տեսնեմ կոր ինծի դէմ թշնամութիւն մը ունիս այս գիշեր:

— Խենթ խօսքեր մի ըներ...

— Արդէն ժամանակէ մը ի վեր ուրիշ ընթացք բռնած ես ինծի հանդէպ...

Մարգար էֆէնտի չպատասխանեց:

— Օտարականի մը պէս կը վարուիս կոր հետս:

Մարգար էֆէնտի կրկին լուռ մնաց:

— Շունի չափ արժէք չունիմ աչքիդ առջեւ:

Մարգար էֆէնտի լռութիւնը շարունակեց:

— Պատճառն ալ կը գուշակեմ կոր... ուրիշ կնկան խելք տուած ես... ինչ դըժբախտ կնիկ եմ եղեր...

Եւ տիկին Սաթէն կրկին լալ սկսաւ, Մարգար էֆէնտի անհամբեր կերպով իր սենեակին մէջ ժուռ գալ սկսաւ, իր սիկարէթը քաշելով: Տիկինին հեծկլտուքը հետզհետէ կ'աւելնար:

— Տղայ մի ըլլար, — գոչեց վաճառականը, — պարապ տեղը ինքզինքդ հիւանդ պիտի ընես:

— Դուն ես պատճառը, եթէ հիւանդ ըլլամ, — հեծկլտաց տիկին Սաթէն:

— Սուս եղիր, վազ անցանք, ուզածդ կ'ընենք, — գոչեց ամուսինը:

— Վաղը առտու անպատճառ... Մարդ պիտի չիմանայ:

— Չէ, մարդ պիտի չիմանայ:

— Մանաւանդ Միհրանիկ էֆէնտին:

— Մանաւանդ Միհրանիկ էֆէնտին, — կրկնեց վաճառականը:

Տիկին Սաթէն հանդարտեցաւ: Յաղթանակը տարած էր:

Հետեւեալ առտու կանուխ՝ տիկին Սաթէն իր պահանջումը կրկնեց եւ ըսաւ.

— Քեզի խորհուրդ մը տա՞մ, փոխանակ խորհրդարան երթալու եւ հոն գրելու վկայականը, լուր ղրկէ եւ հոս բերել տուր քարտուղարը:

— Ատիկա աղէկ խելք ըրիր, — պատասխանեց Մարգար էֆէնտի:

Տիկին Սաթէն այս հաւանութենէն քաջալերուած՝ իսկոյն ծառան ղրկեց եւ տուն կանչել տուաւ քարտուղարը, պատուիրելով նաեւ որ հետը բերէ Թաղական Խորհուրդի պաշտօնական նամակաթուղթը եւ կնիքը:

Կէս ժամ ետքը վկայականը գրուած ու կնքուած էր:

— Դուն կրնաս երթալ, — ըսաւ վաճառականը քարտուղարին:

Յետոյ իբրեւ ատենապետ թուղթը ստորագրեց եւ խօսքը կնոջը ուղղելով, հարցուց.

— Ատենադպիրին ստորագրութիւնը ի՞նչ պիտի ընենք:

— Աման Մարգար էֆէնտի դուն ալ պարապ բաները խնդիր կ'ընես, ես վասն ատենադպիրի կը ստորագրեմ:

— Քու անունո՞վդ:

— Չէ, ճանըմ, անճանաչելի անուն մը կը դնեմ, լմնցաւ գնաց:

— Բայց ատիկա զեղծարարութիւն կ'ըլլայ:

— Զեղծարարութեան ի՞նչ կայ, սուտ պոռ պիտի չշինենք, փարա պիտի չառնենք ես... պարզապէս խեղճ կնոջ մը բարիք պիտի ընենք:

— Աղէկ, բայց լաւագոյն չըլլա՞ր, որ Միհրանիկ էֆէնտիի ստորագել տանք:

— Անկարելի է, խօսք չէ՞ս հասկնար:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Զուարթ Գրշիկեան եւ զաւակներն ու թոռները կը ծանուցանեն, թէ այս Կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց ամուսինին, հօր եւ մեծ-հօր՝

ՆԵՐՍԷՍ ԳՐՇԻԿԵԱՆԻ

մահուան 7րդ տարեդարձին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Այրի Տիկին Զ. Գրշիկեան եւ զաւակները այս առթիւ Իսիի Մշակոյթի Տան կը նուիրեն 200 Ֆր. եւ 50 Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

Տէր եւ Տիկին Զարեհ Պէրպէրեան, այրի Տիկին Պէրպէրեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Հայթայեան եւ զաւակը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ (Սեպտ. 24) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց վաղամեռիկ թոռան եւ զաւկին՝

ՆԻՔՈԼԱ-ի (վեց ամսու)

յիշատակին:

×

Այս տխուր առթիւ տարարախտ փոքրիկին ընտանիքը շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք մասնակից եղան իրենց սուգին, անձամբ կամ հեռագրով:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ-Քաշանի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ այրի Տիկին Մուսէեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն Զարմայր Մուսէեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱՌՆՈՒՎԻԼ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Հոկտ. 1 Կիրակի օր, Վարագայ Ս. Խաչի տօնին եւ եկեղեցւոյ 40ամեակին առթիւ, Առնուվիլի համանուն եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ'ունենայ աւանդական մատաղօրհնութիւն:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ԳԻՒՏ Ծ. Վ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի մատաղօրհնութիւն եւ հոգեհանգստեան պաշտօն եկեղեցւոյ բարերարներու ննջեցելոց յիշատակին:

Կը հրաւիրուին գիւղին, Անկէնի, Սեւրանի, Սարսէլի եւ Կուսէնվիլի հաւատացեալ ժողովուրդը: Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9.15, պատարագ 10.30:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պերճ – Ռոպէր Գույումճեանի կսկծալի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Հրայր Շատախցեան (Մոնթրէալէն) 150 Ֆր. կը նուիրեն Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի նոր շէնքի կառուցման:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Իսիի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 100 Ֆր. այրի Տիկին Զեփիւռ Բանիքեանէ իր ամուսնոյն մահուան 3րդ տարելիցին առթիւ:

×

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 100 Ֆր. Պ. Ստեփան Թօփաքալեանէ (Իսի) իր կնոջ ապաքինման եւ աղջկան ամուսնութեան առթիւ:

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՃԱՇ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Հայ Մշակոյթի Տան Տիկնանց Օժանդակ Միութիւնը, մատաղօրհնութեան արարողութենէ մը վերջ, ճաշ մը պիտի տայ Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, Սեպտեմբեր 24ին, ի պատիւ

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ

եւ տեղւոյն եկեղեցւոյ բարերարներուն:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը 23 Սեպտեմբեր, Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Գասպար Իփէկեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Շատ կարեւոր օրակարգ:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքավայրը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

×

ԻՍԻ.— Զաւարեան կոմիտէի ընկերական ընդհանուր ժողովը Կիրակի ժամը 14ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Նոթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ Սեպտեմբեր 23, երեկոյեան ժամը 8ին, դպրոցին սրահը:

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'ARMÉNIE

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE

Troisième édition, Paris, 1971, 437 pages
Reliure pleine toile
Prix : 36 Frs
Avec les frais d'envoi : 39 Frs

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris (6e)
C. C. P. 1278-35, Tél. : 324-88-65

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Լուրջ եւ աշխոյժ հայ օրիորդ մը կէսօրուան (կէսօրէ ետք միայն) գրասենեակի աշխատանքի համար — նամականգրութիւն եւ հաշուապահութիւն:

Դիմել.—
Ets. CHEDIK
226, Rue St. Denis — Paris (2e)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուլ. Օտոոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Հանգուցեալ Ռուբէն Տէր-Սահակեանի մահուան քառասունքին առթիւ Տէր եւ Տիկին Սիլվաճեան եւ Տէր եւ Տիկին Ռիշար Տամորա 20ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ասատուր Յովակիմեան եւ Տիկին Նազելի Կարապետեան 10ական: Հանգց. Փառանձեմ Սուսիկեանի թաղման առթիւ Պր. Յակոբ Էքմէքճեան 50, հանգց. Մանուշակ Գավազեանի թաղման առթիւ այրի Տիկին Նարէ Ղազարեան 20, Պր. Կարապետ Գավազեան 10: Հանգց. Ղեւոնդ Կիւլեանի թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկին Ստեփան Մնակեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Տէրտէրեան, Պր. Մանուկ Մարկոսեան 10ական, Տէր եւ Տիկին Ղազարոս Կիւլեան եւ Թէճիրեան ընտանիք 100ական, Պր. Նազարէթ Պետրոսեան 20, Էլմասեան ընտանիք 30, Պր. Պէնլեան եւ Պր. Ճիհանեան 10ական, Պր. Մարկոս Մարկոսեան 20 Ֆր.:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԸ

Կը կազմակերպէ Ուրբաթ 22 Սեպտեմբեր ժամը 21ին, Պօմոնի սրահին մէջ

դասախօսութիւն մը՝

ՀԱՅ ՎԱՆԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՊԱՍՏԸ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻՆ

Կը խօսի ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ
(Անթիլիասի Դպրեվանքի Տեսուչ)

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՆՈՐ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Իսի լէ Մուլինոյի Հայ Աւետարանական Եկեղեցին եւ Համայնքը կը ծանուցանեն թէ Վալանսէն ժամանած է Համայնքիս նորընտիր երիտասարդ հովիւ, Վեր. Դանիէլ Սախկեան, որու առաջին գործունէութիւնը պիտի ըլլայ հայերէնի դասընթացքներու բացումը եկեղեցւոյս երիտասարդաց սրահին մէջ, 28, Ավընիւ Պուդկէն, Իսի լէ Մուլինօ:

Քաղաքիս՝ Քլամարի, Մէօտէնի ու բոլոր շրջակայքի մեր ազգակիցները ջերմապէս կը հրաւիրուին իրենց զաւակները ղրկել դպրոց ուր անոնց կը սպասեն մեր մեծասքանչ լեզուին մեսրոպեան գիրերը, երգերը ու մեր սիրելի ազգին պատմութիւնը:

Արձանագրութիւն եւ առաջին դասընթացք Չորեքշաբթի առաւօտ, 20 Սեպտ. ժամը 9,30էն մինչեւ կէսօր: Կարելի է նաեւ արձանագրուիլ շաբթուան միւս օրերը, ուղղակի հովիւին բնակարանը դիմելով՝

25, Ռիւ Անրի Պարպիւս, Մէօտոն:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանաւորած Սէնթ-Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ միօրեայ դպրոցի հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին Չորեքշաբթի Հոկտեմբեր 4ին:

Կը խնդրուի շրջանիս բոլոր ծնողքներէն անխտիր, որ բարի ըլլան առաջնորդել իրենց փոքրիկները ամէն Չորեքշաբթի առաւօտները Ս. Թադէոս եկեղեցին:

×

ՊՕՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղին միօրեայ դպրոցին հայերէնի դասընթացքները պիտի վերսկսին 14 Սեպտ.ին,

Արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան 1 Սեպտ. Ուրբաթէն սկսեալ մինչեւ 12 Սեպտ. ամէն օր բացի Կիրակիէ, ժամը 9.30էն 11 եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

Պօմոնի եւ շրջակայքի ծնողքները ջերմօրէն կը հրաւիրուին, ամէն Չորեքշաբթի կանոնաւորապէս առաջնորդել իրենց սիրասուն փոքրիկները Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ սրահը ուր մեր Մեծասքանչ լեզուին գիրը, երգն ու ոգին կը սպասեն իրենց:

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ

Նախաձեռնութեամբ
Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Դասախօս՝ Կ. ՄԷՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբեր 5ին:

Պաշտօնի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան:

Արձանագրութեան համար դիմել ժամը 15էն 19 Հայ Մշակոյթի Տուն, 17, Ռիւ Պլէօ եւ տեղւոյն վրայ ժամը 19էն 21:

×

COURS DE LANGUE ARMENIENNE AU LYCEE CONDORCET

Les cours débutent le 5 Octobre sous la direction du Prof. C. Méhian

Pour les inscriptions s'adresser 17, Rue Bleue de 15 à 19 heures et sur place de 19 à 21 h.

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ՊԵԼԺԻՈՅ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Յետաձգուած է Հոկտ. 7-8ին

Սահմանափակ տեղեր
RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ-Քաշանի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս Ուրբաթ իրիկուն (Սեպտ. 22) ժամը 21ին ընկերուհի Գարաօղլանեանի բնակարանը: Շատ կարեւոր օրակարգ:

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան

ՇԱԲԱԹ
23
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI
23 SEPTEMBRE
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C.C.P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.522
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.522

ԱՍԻԿԱ ԱԼ ՄԵ՛Ր ՏՈՒՐՔԸ...

(ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՆՇՈՒՄԻ ՄԸ ԱՌԻԹՈՎ)

Մխիթարեան երկու ընտրեալներու՝ Հայր Վահան Յովհաննէսեանի եւ Հայր Ստեփան Ֆերահեանի հոգեւոր – մշակութային ծառայութեան յիսնամեակը, զոր Սեպտեմբեր 8ին նշած պէտք է ըլլայ Ս. Ղազարու միաբանական ընտանիքը Վենետիկի մէջ, պարտք կը դնէ մեր վրայ սիրոյ ու յարգանքի յաւաղած մեր տուրքը ընծայելու, ե՛ւ անձնապէս յոբելեարներու վաստակին ե՛ւ ընդհանրապէս Վենետիկեան Միաբանութեան։

Չենք դադրած հաւատալէ որ զգացումները աւելի կ'արժեն քան նիւթեղէն ընծաները։ Չենք դադրած հաւատալէ նաեւ՝ որ զգացումները աւելի կ'ապրեցնեն մեզ իբրեւ անհատ մարդու քէ ազգային հաւաքականութեան, քան նիւթեղէն կռուանները։

Գիտակցիլ Մխիթարեաններու վաստակին տարողութեան, Ս. Ղազարու լուսաւորութեան դարաւոր գործին, ապրող կամ անդարձ մեկնած մտքի հերոսներու փառուցանին՝ կ'ենթադրէ մնայո՛ւն, սերունդէ սերունդ փոխանցուող զգացում մը. յարգանքի զգացումը, որ մայր աղբիւրն է հայ մարդուն մի՛ւս պարտաւորութեանց, — հնչուն աջակցութիւն անոնց մշակութային հերկին, օժանդակութիւն՝ տպարանին թէ հրատարակչական նախաձեռնութիւններու, ճանաչո՛ւմ, հաղորդութիւն մտքի եւ հոգիի, եւ վերջապէս ճիգ ու փորձ՝ թեւ-թիկունք դառնալու անոնց իրագործումներու ծաւալումին։

Յարգանքի ա՛յս առումով զգացում մը, աւելի քան երբեք հրամայական պահանջ է այսօր ազգային տեսակէտով։ Սերմանողը կը ցանէ՛ աւելի քան երկու հարիւր տարիներէ ի վեր. սակայն հնձուորներն ու կերակրուող սերունդները կը ցանցառին օրէ օր։ Միաբանական վաստակը՝ լեռնակուտա՛կ իր քանակով եւ մշակութային – գրապատմական իր որակով կ'ենթադրէ ճշմարիտ նահատակութիւն վասն կեանքի եւ Գոյատեւումի, սակայն փաստօրէն կը մնայ մնալ գրականութիւն՝ գրականութեան համար, բանասիրութիւն եւ պատմագրութիւն՝ գիտութեան համար, մատեան ու չաեմարան լոյսի՝ մըթաստուեր եւ անայցելու թանգարաններու համար...

Եթէ ճակատագրուած է, որ Սփիւռքը ստիպմանաբար աւազախրի եւ Մխիթարեան զոյգ միաբանութիւններուն կողմէ բացուած ակեր զո՛ւր հոսին դէպի երաշտ հոգեր, ընենք գոնէ այնպէս մը որ «չընչին փոքրամասնութիւնը», ա՛յն որ կը կոչուի հայ մտաւորականութիւն կամ ընթերցող հասարակութիւն, չպապակի կամ չորրանայ։

Եթէ ճակատագրուած է, որ Սփիւռքը մնայ տեւական ու մնայուն խրականութին, ընենք գոնէ այնպէս մը՝ որ Մխիթարեանց լոյսի վառարանները, Վենետիկէն մինչեւ Սեւր, Պոլսէն մինչեւ Հարաւ. Ամերիկա եւ ի ծագաց աշխարհի, շարունակեն մնալ «ռմբիկն ու յաղթութիւն»՝ Հայ. Եկեղեցւոյ կողքին։

Համաձայն չենք բոլոր անոնց, որոնք վանական եւ միաբանական կեդրոններու գործունէութիւնը « ժամանակավրէպ » կը նկատեն։ Ընդհակառակն՝ համոզուած ենք որ մտաւոր, մշակութային եւ կրթական մեր կեանքը կ'ամայանայ, եթէ չիջին այդ կանթեղները։

Եթէ ամէնօրեայ չփումի պակաս մը կը մատնանշեն շատեր, եզրակացնելու համար որ հեռաւորութիւնները արդէլք են թարմացումի եւ վերանորոգման, գիտել կուտանք սակայն որ երկու Միաբանութիւններն ալ կը պահեն առօրեայ այդ կապը տարասփիւռ Հայութեան հետ՝ գլխաւոր բոլոր հայնոցներուն մէջ գործող իրենց կրթարաններով, բանիբուն միաբաններով եւ ուսուցիչ թէ դրագէտ ուխտաւորներով։

Օրուան հրատապ հարցումը պէտք չէ ըլլայ այն՝ թէ ինչո՛ւ կը մնան միաբանական զոյգ փեթակները, երբ անյաղթահարելի դժուարութեանց դէմ յանդիման կը գտնուին. պիտի ըլլայ այն՝ թէ ի՞նչ կրնանք ընել, ինչո՞վ կրնանք պահպանել եւ զօրացնել այդ կռուանները։

Չենք անգիտանար, ինչպէս չէշտեցինք արդէն, որ Մխիթարեան զոյգ օջախներու մատուցումին համեմատած՝ սահմանափակ է խնդրանքի բաժինը. այսինքն, անոնց կողմէ հայ մտքի և հոգիի գանձարանին փոխանցուած իրագործումներ սահմանափակ մարդոց կողմէ միայն կը փնտռուին։

Սակայն պէտք չէ մոռնալ, թէ Սփիւռքեան խրականութեան մէջ գործող հայ մտաւորական, գրագէտ եւ ուսուցիչ, աշխարհական թէ հոգեւորական ըեկավարութիւն, Դպրոց ու Մամուլ՝ պէտք ունին այդ կեդրոններէն ծագող լոյսին, — Մխիթարեաններու կրթական, հրատարակչական եւ բանասիրական հունձքին։

Պէտք ունին կենսակա՛նօրէն, իբրեւ ջուր ու հաց՝ լոյսի ճամբայ հարթելու համար կխաստուեր անկիւններու մէջ ապրող իրենց հարազատներուն։

×

Կ'ենթադրենք որ « դուզնաղեայ », չնչին մեր այս տուրքէն իրենց արե՛ւը կ'առնեն երկու գերյարգելի յոբելեարները՝ որոնց տասանորդով հարստացած է միաբանական վաստակը, ինչպէս ծաղկա՛ծ ու զալարած է հայկական փոքր ածուն։

Գիտե՛նք որ փայլուն բառերու, դգուիչ որակումներու եւ պսպղուն ծաղկեփուն – ջերու պէտք չունին Հայր Վահաններն ու Ստեփանները՝ որոնք Հայուն տաք սիրտը փնտռած են աւելի, քան չրթունքի տուրքը։

Փնտռա՛ծ են այդ սիրտը ու գտած՝ իրենց շունչով հասակ առած ընձիւղներու, ճիւղերու եւ տոհք հասկերու մէջ, դաղթաշխարհի մէկ ափէն միւսը։ Գտա՛ծ են յարգանքն ու սէրը մեր ժողովուրդի՝ սփիւռքեան ծագերու մէջ թէ հայրենական երդիքի տակ, — Հայութեան յաւերժական կեանքին մէջ։

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

ՓՈՄՓԻՏՈՒ ՅԱՃԱԽ ԽԻՍՏ ԷՐ

Ընդդիմութեան ընդհանուր տպաւորութիւնն այն է թէ Նախագահ Փոմփիտու այս անգամ շատ աւելի կուսակցապետի շեշտ ու ոճ գործածեց քան Հանրապետութեան Նախագահի։ Փոմփիտու աւելի պաղարիւն, ուրիշ անգամներ աւելի հաւատարիմ էր իր աւանդական պատկերին։ Հինգշաբթի սակայն, զգալի էր որ ընտրապայքարը մօտ է եւ Փոմփիտու Իւ. Տէ. Էռ.ի պարագլուխ է։

Առաջին հարցումը, պարզ է, կը վերաբերէր Շապան-Տելմասի մեկնումին։ Ասիկա առիթ տուաւ արդէն Փոմփիտուի շատ ծանր յարձակում մը ընելու Միթերանի վրայ, որ «առանց հաւատքի եւ առանց օրէնքի մարդ» որակած էր Հանրապետութեան Նախագահը երբ ճամբու կը դնէր նախարարապետ մը, որ նոր ստացած էր Ազգ. Ժողովի վստահութիւնը։ Նախագահը խիստ էր եւ չծածկեց նաեւ որոշ հեգնանք ընկերվարական պարագլուխին նկատմամբ։

«Եթէ «Թուղթի կտոր» եւ առանց օրէնքի վարչակարգ բանաձեւումները արտասանուած ըլլային լիւէներու գործօն կոմիտէներու ներկայացուցիչին կողմէ, պիտի ըսէի իրեն «Երիտասա՛րդ, կը խորհիմ թէ ձեր խօսքերը կը գլեն կ'անցնին ձեր մտածումը»։ Բայց Միթերան նորածին մը չէ։ Օրէնսդրական կամ նախագահական յառաջիկայ ողիմպիականներու երիտասարդ յոյսերէն չէ, 25 տարուան երեսփոխանական կեանք ունի։ Պայմանադրութիւն մըն է։ Աւելին՝ Դ. Հանրապետութեան 22 կառավարութիւններուն վրայ, 11 հատին մաս կազմած է»։ Ապա Փոմփիտու կը բացատրէ թէ ինք որոշած էր կառավարութիւնը փոխել հանրաքուէէն առեն եւ ինք կողմնակից չէ եղած որ Շապան-Տելմաս վստահութեան քուէ ուզէ բայց չէ ալ շատ ընդդիմացած տեսնելով որ Շապան բարոյապէս պէտք ունի անոր։ Ինք չուզեր որ նախարարապետ մը եօթը տարի տեւէ։

Ինչ կը վերաբերի ձայն – հեռատեսիլին, Նախագահին նշանաբանն է «ազատութիւն, առարկայութիւն եւ արժանաւորութիւն»։ Ինք ալ շատ գոհ չէ հեռատեսիլէն եւ ընդհանրապէս նաեւ մամուլէն որ գէշ դեր կը խաղայ ոճիրներու եւ սպանութեանց առեն։ Նախագահը կը յիշէ որ քանի մը ամիս առաջ կինը Պրըթանեը գացած է հիմնարկէքը կատարելու համար հիւանդ երախաներու վերապահուած շէնքի մը եւ տնօրէնուհին զարմանալով որ հեռատեսիլը անդրադարձ իսկ չէ ունեցած, հարց տուած է Ա. կայանին, որ պատասխանած է թէ կը հետաքրքրուէր... միջադէպի պարագային։

Ներքին ճակատի վրայ, վերջին մեծ հարցն է անշուշտ «Առանտա խնդիրը»։ Հոս ալ Նախագահը դաս մը կուտայ մամուլին, որ աւելի խոհեմ ըլլայ եւ քիչ մըն ալ վերապահ այս մատնութեանց ջըրվէժին առջեւ։ Կոչ կ'ընէ նաեւ որ մամուլը անկողմնակալ ըլլայ եւ նոյն ագմուկը հանէ երբ խնդրոյ առարկայ են այլ կուսակցութեանց պատկանողներ ու կը ծանրանայ Պիւրոնի մը վրայ, Լավալի քաղաքապետ որ մեղադրուած է դերշուկաններու մեծ վարպետ՝ Լըքլէրի կողմէ։ Փոմփիտու կը խոստովանի թէ ցարդ չի գիտեր եղեր թէ ի՞նչ կուսակցութիւն է Փէ. – Էս.ը (Ընկերվարական կուսակցութիւն) եւ կ'ըսէ թէ այս մարդուն մասին չի խօսուիր որովհետեւ Իւ. Տէ. Էռ. չէ։ Կեդրոնանալով բուն հարցին վրայ, կ'ըսէ թէ պիտի չդատէ մարդը, զոր չի ճանչնար բայց անոր մասին պատմութիւն մը կը պատմէ։ Երբ Փոմփիտու նախարարապետ էր, Առանտա եկած է Մաթինեոն եւ Փոմփիտուի կցորդին պարզած թէ ինք գտած է խորհրդային քսան տարուան ռազմավարութեան գաղտնիքը — անկէ ի վեր կարծեմ արդէն հանրային բնոյթ ունի եւ ամէն մարդ գիտէ — ապա գիմած է Միացեալ Նահանգներու դեսպանատունը ուր ըսած են իրեն թէ անմիջապէս պիտի տեղեկացնեն նախագահ Քենըտիին, յետոյ նամակ գրած է Խրուշչեւին, յայտնելով թէ ձեր գաղտնիքը գտայ եւ ըսի Ամերիկացիներուն։ Նամակը տարած է խորհրդային դեսպանատուն ուր ըսած են իրեն, քիչ ետք, թէ կարդացած են Խրուշչեւի ուղղած իր նամակը եւ լաւ է որ այլեւս կարճ կապէ։ Անկէ ետք երբ Քենըտի սպաննուած է, գացած է կրկին Մաթինեոն զէնք կրելու արտօնութիւն ուզելու համար։ Ինք կը զարմանայ որ մէկը այդքան տարրական բարոյական չունի որ նման բաներ կ'ընէ, այսինքն նախարարի մը քովէն կը թռցնէ կարեւոր փաստաթուղթեր։ Կոյուղիի հոտեր կ'առնէ Փոմփիտու ու Նախագահը կը բացատրէ թէ ի՞նչ են բուն միջամտութիւնները եւ թէ վերջերս ինք ալ ըրած է։ Կ'ուզէ որ Առանտայի հարցին մէջ, արդարութիւնը մինչեւ ծայրն երթայ, կը ցաւի որ արդարութիւնը դանդաղ է, զանազան պատճառներով, որոնցմէ մէկը կը նկատէ փաստաբաններու տաղանդը։

Ընկերային հարցերու անդրադառնալով Փոմփիտու կը շեշտէ թէ մեր ընկերային քաղաքականութիւնը վարողը Սեկին չէ եւ թէ միայն փոքր աշխատավարձք առնողները չեն ամէնէն դժբախտները։ Կան փոքր եկամուտ ունեցողները եւ մանաւանդ տարեցները։ Իւմանիթէի խմբագիրը կ'ուզէ գիտնալ թէ եթէ ձախը յաղթէ ընտրութեանց առեն, ի՞նչ նախարարապետ պիտի կանչէ, պիտի յարգէ՞ ժողովուրդին կամքը։ Փոմփիտու աւելորդ կը նկատէ հարցումը։ Երբ նախարարապետ մը նշանակէ պէտք չէ Ազգ. Ժողովը դայն տապալէ, իսկ եթէ տապալէ, ինք (Նախագահը) կրնայ լուծել Խորհրդարանը եւ կրկին ընտրութեանց դիմել, այլ խօսքով Փոմփիտու Մառշէն կանչելու միտք չունի կառավարութեան գլուխը։

Արտաքին ճակատին վրայ, Նախագահը շատ լաւատես չէ ինչ կը վերաբերի Եւրոպայի։ Չի կարծեր որ Հոկտ. 21ի Փարիզի Վեհաժողովը պատմական բնոյթ ունենայ։ Փոմփիտու յստակ կերպով ճըշդեց թէ կողմնակից էՍպանիոյ անդամակցութեան։

Վիէթնամի մասին, Փոմփիտու կարծիք չէ փոխած, կ'ուզէ միշտ օգնել խաղաղութեան։

Ահաբեկչութեան մասին, Փոմփիտու լուծում չի տեսներ։ Կարելի չէ նման ֆենոմէն մը հրապարակէն վերցնել եթէ այդ ֆենոմէնին խոր պատճառը չի լուծուիր։

Ընդհանուր ձեւով այս ասուլիսը մեծ տպաւորութիւն չէ գործած Իւ. Տէ. Էռ.էն դուրս շրջանակներու մէջ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼՈՆՏՈՆ որոշեց վերջ տալ կասկածելիներու արգելափակման Հիւսիս. Իրլանտայի մէջ։ Ըլսթըրի անգլիացի կառավարիչը յայտարարեց, թէ բոլոր բանտարկեալները դատի պիտի ենթարկուին, որպէսզի Իռայի ահաբեկիչները ստանան իրենց պատիժը, իսկ բոլոր անոնք որոնք միայն կասկածի հետեւանքով բանտարկուած են՝ ազատ արձակուին։ Ներկայ օրէնքով կասկածելի մը կրնայ բանտարկուիլ անորոշ ժամանակով։

ԻՍՐԱՅԷԼԻ ոստիկանութիւնը երեւան հանեց 10 թակարդ-նամակներ։ Նմանօրինակ նամակներ գտնուեցան նաեւ Պրիւսէլի, Պուէնոս-Այրէսի եւ Քինշաշայի մէջ։

ՍՈԼԺԵՆԻՑԻՆԻ ՉԱՐՏԱՍԱՆԱԾ ՃԱՌԸ

Դ.

Դժբախտ ժողովուրդները արժէքներու տարբեր չափանիշ ունին, երջանիկ ժողովուրդներ տարբեր: Այս զանազան ու զարմանազան չափանիշներէն եկող աններդաշնակ եւ ճռնչող աղմուկները կը խլացնեն, ապշութեան կը մատնեն մեզ եւ շատ անգամ պատճառ կ'ըլլան որ չլսենք մեզմէ հեռու ապրողներուն ձայները եւ ամբողջ աշխարհը դատենք միմիայն մեր սեփական արժէքներուն չափանիշերովը:

Այս պատճառաւ է որ մեզի համար ամէնէն մօտիկ եղողը ամէնէն կարեւորն է, ամէնէն ցաւալին եւ անհանդուրժելին է: Իսկ ինչ որ հեռու է մեզմէ, ինչ որ չի սպառնար մեզի — նոյնիսկ եթէ սրտաճմլիկ աղաղակներ արձակէ, նոյնիսկ եթէ այդ աղաղակները խեղդուին բիրտ միջոցներով, նոյնիսկ եթէ միլիոններով զոհեր տուրին — այդ բոլորը մեզի կը թուին ըլլալ հանդուրժելի եւ թոյլատրելի:

Մեր օրերէն ոչ շատ առաջ աշխարհի մէկ մասին մէջ հին Հռոմը յիշեցնող տանջանքներու տակ հարիւր հազարաւոր երիտասարդներ իրենց կեանքը տուին պաշտպանելու համար իրենց կրօնքը: Իսկ աշխարհի միւս կէսին մէջ խենթ մը անշուշտ միակը չէ ան — ամբողջ ովկիանոս մը անցաւ մեզ բաժնելու համար մեր կրօնքէն եւ դաշոյնի հարուած մը իջեցուց մեր քահանային սրտին: Ինք կը չարժէր արժէքներու իր սեփական ցուցատախտակով, բայց այդ հարուածը կ'իջնէր նաեւ մեզմէ իւրաքանչիւրին սրտին:

Ինչ որ հեռուէն ուրիշ երկրի մը մէջ կ'երեւի որպէս նախանձելի եւ ծաղկուն ազատութիւն, ուրիշ երկրի մը մէջ, տարբեր արժէքներու չափանիշով, կրնայ նըկատուիլ անհանդուրժելի ճնշում, եւ տեղի կուտայ ջղային ապստամբութիւններու: Ինչ որ աշխարհի որոշ մէկ մասին մէջ կ'երեւի որպէս բարգաւաճման անհաւատալի երազ մը, կրնայ ուրիշ մասի մը մէջ նկատուիլ վայրագ շահագործում, որ իր արդարութիւնը կը փնտռէ գործադուլներու եւ կռիւներու մէջ: Արժէքներու ցուցատախտակները բնական աղէտներու համար անգամ տարբեր են. ջրհեղեղ մը որ հարիւր հազարաւոր մարդոց մահուան պատճառ կ'ըլլայ, մեզի համար նուազ նշանակութիւն կ'ունենայ քան թէ սովորական այն արկածը որ կը պատահի մեր փողոցին անկիւնը:

Նոյնը անձնական նախատինքներու համար. հեգնական ժպիտ մը կամ փտարումի պարզ նշան մը յաճախ նուաստացուցիչ կը նկատուի մինչ անդին ներողամտութեամբ կը զիջանուին ֆիզիքական բռնութիւններ, կարծես թէ վատ կատակ մը ըլլային անոնք:

Պատիժներուն համար ալ նոյնն է պարագան. ոմանց համար ամսուան մը բանտարկութիւնը, ճամբորդութեան արգելք մը, խցիկի մը մէջ հացով ու կաթով մեկուսացումը այնքան զգայացունց կ'երեւի որ փոթորիկներ կը պայթին, թերթերու սիւնակները կը լեցուին: Բայց ուրիշներու համար, սովորական եւ ընդունելի կը նկատուին երբ մարդիկ քսաներհինգ տարուան բանտարկութիւններու կը դատապարտուին, երբ սառուցեալ խուցերու մէջ կ'արգելափակուին իրենց վրայ ունենալով միայն ներքնազգեստ մը, երբ մտքով առողջ մարդիկ յիմարանոցներ կը նետուին, երբ հազարաւորներ կը գնդակահարուին սահմանագիծերուն վրայ այս կամ այն կողմը անցնիլ ուզելու յանցանքով:

Այս երկուութեան, հեռաւոր մարդու տառապանքին հանդէպ ցոյց տրուած այս ապշեցուցիչ անտարբերութեան դիմաց մենք չենք կրնար մեղադրել մարդ անհատը, որովհետեւ մարդը այսպէս ստեղծուած է: Բայց մարդկութեան ամբողջութեանը համար, այն մարդկութեան՝ որ միակտուր զանգուածի մը վերածուած է, երկկողմանի այս անհասկացողութիւնը կը ներկայացնէ անմիջական եւ կոյրի կործանումի մը սպառնալիքը: Աշխարհ մը, մարդկութիւն մը չի կրնար գոյութիւն ունենալ արժէքներու վեց, չորս կամ նոյնիսկ երկու չափանիշերու դիմաց: Կշռոյթներու այս զանազանութիւնը, թրթռացումներու այս երկուութիւնը կրնայ պատառ պատառ ընել մեզ:

Եթէ երկու սրտով մարդ գոյութիւն չունի այս աշխարհի վրայ, մենք ալ չենք կրնար այս Երկրագունդին վրայ ապրիլ այսպիսի երկուութեամբ մը:

Ուրեմն, ո՞վ պիտի ներդաշնակէ արժէքներու այս ցուցատախտակները: Եւ ի՞նչպէս: Ո՞վ պիտի ստեղծէ մարդկութեան համար մեկնաբանութիւններու միակ դրութիւն մը, որ ի զօրու պիտի ըլլայ թէ՛ վատին եւ թէ լաւին համար, թէ՛ հանդուրժելիին եւ թէ անհանդուրժելիին համար: Ո՞վ յստակօրէն պիտի բացատրէ մարդկութեան թէ ինչ բան իրապէս անընդունելի տառապանք է եւ թէ ինչ բան միմիայն մակերեսային ճանկռտուք մը: Ո՞վ պիտի ուղղէ մարդուն բարկութիւնը, դէպի ամէնէն սարսափելին, եւ ոչ թէ դէպի միայն ամենամօտիկը: Ո՞վ պիտի յաջողի այսպիսի հասկացողութիւն մը յառաջացնել մինչեւ իր անձնական փորձառութիւններէն ալ անդին: Ո՞վ մոլեռանդ մարդ էակին պիտի յաջողի սորվեցնել հեռաւոր եղբայրներու ցաւն ու ուրախութիւնը:

Քարոզչութիւն, ճնշում գիտական փաստեր, ամէն ինչ անօգուտ է: Բայց բարեբախտաբար աշխարհի վրայ գոյութիւն ունի բան մը որ պիտի յաջողի իրագործել այս առաքելութիւնը· արուեստն է ան, գրականութիւնն է:

Այս, արուեստագէտները կրնան իրագործել այս հրաշքը: Անոնք կրնան գերազանցել մարդուն յատկանշական այն տկարութիւնը որով ամէն մահկանացու հաւատք կ'ընծայէ միայն իր սեփական փորձառութիւններուն եւ կարեւորութիւն չի տար ուրիշներու փորձառութեանց: Արուեստը, իրենց կարճատեւ գոյութեան ընթացքին, մէկ մարդէն միւսին կը փոխանցէ շատ երկար եւ անսովոր փորձառութեան մը ծանրութիւնը, կը փոխանցէ զայն ամբողջ անոր լուծերովը, գոյներովը, կեանքի աւիշովը: Այդ փորձառութիւնը արուեստի շնորհիւ վերստին կը ստեղծուի մեր մարմնին մէջ եւ ան մեր սեփականութիւնը կը դառնայ կարծես թէ մեր իսկ կողմէ ստեղծուած եւ ապրուած ըլլար:

Երբեմն երկիրներ, հողամասեր երկար դարեր վերջ կը կրկնեն այն սխալները որոնք գործուած են ուրիշ երկիրներու, հողամասերու կողմէ: Քանի որ ուրիշներ աւելի առաջ գործեր են այդ սխալը, ամէն ինչ յստակ ըլլալու էր: Չէ՞: Բայց յստակ չէ եւ ինչ որ տարիներ առաջ ուրիշ ազգի մը կողմէ մերժուեր է որպէս անօգուտ կամ վնասակար, ուրիշ ազգի մը կողմէ յանկարծ կ'ընդունուի որպէս նորագոյն եւ ամէնէն օգտակար գիւտ: Այս հարցին մէջ ալ միակ փոխանորդը որ կրնայ մեր մօտ բացակայող փորձառութեան տեղը բռնել, արուեստն է: Գրականութիւնն է: Արուեստն ու գրականութիւնը հիանալի զօրութիւն մը ունին· գերազանցելով լեզուական տարբերութիւնները, սովորութիւնները, ընկերային կառուցուածքները, անոնք ամբողջ ազգի մը փորձառութիւնը կրնան փոխանցել ուրիշ ազգի մը: Անոնք կրնան անփորձ ազգի մը սորվեցնել այն ինչ որ ուրիշ ազգ մը տարիներու դժնդակ փորձառութիւններէ վերջ սորված է: Այս կերպով արդէք կ'ըլլան նորեկին հետեւելու անօգուտ ճամբու մը, սխալ ճամբու մը, շատ անգամ կործանարար ճամբու մը:

Գրականութիւնը կրնայ փորձառութիւնը փոխանցել նաեւ ուրիշ ուղղութեամբ մը: Այսինքն կը փոխանցէ մէկ սերունդէն ուրիշ սերունդի մը: Այս կերպով ան կամուրջ մը կը նետէ ոչ միայն ժամանակակից, այլ նաեւ յաջորդող սերունդներու միջեւ, եւ կը յաւերժացնէ իր պատմութիւնը, կը յաւերժացնէ նաեւ լեզուն եւ ազգի մը ոգին:

Վերջերս ոմանք սովորութիւն դարձուցած էին խօսիլ ժողովուրդները հաւասարեցնելու, ժամանակակից քաղաքակրթութեան օրրանին մէջ ցեղային տարբերութիւնները հարթելու օգտակարութեանը մասին: Ես այս կարծիքէն չեմ: Ազգերու զանազանութեան անհետացումը մեզ կրնայ այնքան աղքատացնել որքան պիտի աղքատանայինք եթէ բոլոր մարդերը սկսէին իրարու նմանիլ, ներկայացնելով միակ անհատականութիւն մը, միակ դէմք մը: Ազգերը մարդկութեան հարստութիւնն են, անոր հաւաքական անձնաւորութիւնն են: Անոնցմէ ամէնէն տկարն անգամ ունի իր մասնայատուկ գոյնը եւ այս վերջինին մէջ կը պահէ աստուածային դիտաւորութեան մը մասնիկի ցոլքը:

Թարգմ. Ռ. ՀԱՏՏԷՃԵԱՆ

(Շար. – 4)

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

«ԳԵՏՆԻՆ ՏԱԿԸ ԱՆՑԱՆՔ»...

(Բայց Ջուրին Երեսն ևն Մինչ)

Պոլսոյ «Հիւրիէթ» թերթի Մինիխի թղթակիցը 30 Օգոստոսին հեռաձայնած է իր թերթին.

— «Նոր դայթակղութիւն մը պատահեցաւ երէկ: Նախընթաց օրուան ցաւալի դէպքէն ետք, մեր ըմբշամարտիկները յարձակեցան Պուլկարներու մարզական յանին վրայ: Մեր ծանր ծանրութեան ախոյեանը՝ Կըյասէտտին Եըլմազ, նախընթաց օր մրցեցաւ պուլկար Տուրալիեւի հետ. մրցումի ընթացքին քիթը արիւնեցաւ եւ ինք գետին ինկաւ. հայհոյանքներ արձակելով մրցակից Պուլկարին եւ դատաւորին հասցէին:

«Սպասումի պայմանաժամը լրացաւ եւ Կըյասէտտին Եըլմազ պարտեալ նկատուեցաւ: Երբ ոտքի ելաւ եւ տեղեկացաւ թէ յաղթուած է, կրակ կտրած՝ խոյացաւ Պուլկարին վրայ, տեղէ մը բիր մը գտնելով յարձակեցաւ անոր վրայ եւ ուզեց խոշտանգել զայն:

«Դէպքը խոր ցաւ պատճառեց եւ դայթակղութիւն մը դարձաւ յաչս մարզասէրներուն՝ որոնք Կըյասէտտինի եւյթը անպատուաճ գտան մարզական դաստիարակութեան հետ: Աշխարհի առջեւ խայտառակ եղանք:

«Երէկ ալ, Կըյասէտտին եւ ըմբշամարտ իր ընկերը Ալաէտտին Եըլարըըմ, նոր դայթակղութիւններ յարուցին. յարձակեցան Պուլկարներու բանակատեղիին վրայ, Թուրքիան խայտառակելով աչ-

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԴԻՏՈՒՄՆԵՐ

ԶՄԻՒՌՆԻԱՆ ԵՒ ԶՄԻՒՌՆԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

(Աղէտի յիսնամեակին առթիւ)

1936ին, Ֆրանսայի Զմիւռնիոյ եւ շրջաններու Հայրենակցական Վերաշինաց Միութիւնը, Պետրոս Սիմոնեանի խմբագրութեամբ հրատարակած է «Հայկական Զմիւռնիան» անունով պատկերազարդ գրքոյկը՝ 43 էջերէ բաղկացած, որ, թէեւ սահմանափակ, սակայն կը ծառայէ վերյիշելու Զմիւռնիոյ անցեալ փառքը:

Այս առթիւ ճշդենք որ Տէսինի մէջ եւս գոյութիւն ունէր Զմիւռնիոյ Հայրենակցական Միութիւնը, առանց սակայն մասնաճիւղ մը ըլլալու: Ոչ մէկ կեդրոնի կապուած էր եւ Օր. Մարգրիտ Ճիզմէճեան այդ Միութեան ատենապետուհի երբեւիցէ չէ եղած:

Դժբախտաբար այդ Միութիւնը, ուրիշներու կարգին, քանի մը տարիներու աշխուժութիւն արձանագրելէ ետք, առուակի մը նման անհետացաւ հրապարակէն, իր անդամներուն սրն վէճերուն հետեւանքով:

1961ին, Ամերիկայի Միացեալ Նահանգաց Զմիւռնիոյ Հայրենակցական Միութիւնը իր կարգին հրատարակեց «Մեր Զմիւռնիան» անունով 208 էջնոց գեղեցիկ Ալպոմը: Մաքուր թուղթի վրայ, նոյնքան մաքուր տպագրութեամբ, նկարներու խնկական ալպոմ մը, որ համառօտագրութիւններով կը խօսի Զմիւռնիոյ անցեալէն ու դէպքերէն: Կայ արտատպում մը Սարգիս Ամատեանէ, գրուած՝ 1911ին: Ունին յօդուածներ Արամայիս Գույումճեան, Խօսրով Մաթիկեան եւ ուրիշներ: Լուսանկարները ձեզ կը փոխադրեն անընջական վաղեմի յիշատակներու գիրկը: Հոն կը տեսնէք ձեր պատանեկութեան երջանիկ տարիները:

Ալպոմը ամփոփած է նաեւ Զմիւռնիոյ արուարձաններու եւ շրջակայ քաղաքներու Հայոց կեանքն ու գործունէութիւնը:

Շնորհաւորելի է Ամերիկայի Զմիւռնահայ Միութիւնը իր այս պատուաբեր հրատարակութեան համար:

Ձեռքի տակ ունեցած ու կարդ մը պարագաներու օգտուած եմ նաեւ հետեւեալ աշխատութիւններէն ու գիրքերէն.

— «Զմիւռնահայ կեանքը գինադադարէն յետոյ», մատենաշար «Նոր Օր» օրաթերթի, թիւ 3, Աթէնք:

— «Զմիւռնիոյ տպարանները», Ա. Ալպօյաճեանի «Տպագրութեան արուեստը եւ Հայք» ծաւալուն գործէն մաս մը, լոյս տեսած պատմա – բանասիրական հանդէսի մէջ, ուրկէ արտատպուած «Յառաջ»ի 1964 Օգոստոսի թիւերուն մէջ որոշ յապաւումներով:

— «Լ'Իմաժ տը լա Կրէս» մատենաշարի Իզմիր ալպոմը, զուիցերական հրատարակութիւն:

— Նաեւ Թուրքիոյ շուրջ կատարուած ֆրանսական հրատարակութիւններ:

×

Այժմ այլեւս ժամանակն է պտոյտ մը կատարելու խոր դարերուն, գտնելու համար Զմիւռնիոյ հիմնադրութեան թուականը ու անոր հիմնադիրները:

Եգէականի ծովախորշին մէջ, յունական հնագոյն ժողովուրդի մը կողմէ կառուցուած քաղաք մըն է Զմիւռնիան:

Եւ ինչպէս նախապատմական բոլոր յունական քաղաքներն ու անձերը, դիցաբանական բնոյթ կը կրեն ու շատ յաճախ իրականութիւն ու առասպել կը միախառնուին, Զմիւռնիան ալ, մեկնութիւններու մէկ երանգով կը հասնի դիցաբանութեան ակունքը:

Համաձայն հնախոյզներու, Զմիւռնիան կրած է երեք տեղափոխութիւններ՝ նոյն ծովախորշին եզերքներուն վրայ:

Առաջին հիմնադրութիւնը կը վերագրուի Լիւդիոյ թագաւոր Տանտալոսի որ Քրիստոսէ առաջ 1410–1370 թուականներուն կառուցանել տուած է քաղաքը Սիպիլ լերան վրայ, որ կը համապատասխանէ այժմու Պայրաքլը կոչուած արուարձանին մօտակայ բարձունքի մը: Սակայն, երկրաշարժի մը հետեւանքով եւ մասամբ մըն ալ Պարսիկներու կողմէ՝ քաղաքը կը կործանի:

Երկրորդ կառուցումը կատարուած է ներկայ Զմիւռնիոյ արեւելեան կողմը, Խալգա Փունարի եւ Թէփէճիքի վայրերուն վրայ, ուր տակաւին կանգուն կը մնան աւերակներ: Պեղումներէ գտնուած են անդին առարկաներ ու քաղաքակրթութեան նմոյշներ: Անուանի է մանաւանդ Անահիտի լողարանը (Պէն տը Տիան) որ ինչպէս իր անունէն կը յայտնուի, նուիրուած էր մայր դիցուհւոյն: Ցարդ, ջուրի այդ ակունքէն քաղաքին բնակչութիւնը կը ստանայ իրեն պիտանի ջուրը:

Քաղաքին այս երկրորդ հիմնադրութեան թուականը կը սահմանուի ոմանց կողմէ 1362–1232ի միջեւ (Ք. Ա.), իսկ ուրիշ մասնագէտներու կողմէ կը տրուի 1130 թուականը (Ք. Ա.):

ԳՈՒՐԳԷՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

(4 – Շար.)

խարհի առջեւ։ Իրենց միացան հաշուեյարդի ենթարկուած մեր միւս ըմբիշները եւ պատռեցին դրան վրայ կախուած ազդերը, զարկին աջ ու ձախ եւ սոսկալի հայհոյանքներ արձակեցին։ Ոստիկանները պահեցին իրենց պաղարիւնը, բնաւ չփոխադարձեցին եւ այս կերպով ծանր դէպքի մը առաջքն առնուեցաւ։ Գետնին տակ անցանք»։

×

Թղթակցութիւնը արտադրեցինք Թուրք ժամուլէն, — «Հիւրիէթ»ի 31 Օգոստոսի թիւէն։ Օտար մատ չկայ ներկայացուած դէպքին եւ արտայայտուած վրդովումին մէջ։

Ինչպէս կ'ըսէ նաեւ թղթակիցը, օրուան հերոս կոյաշտարին Եըլմազ (անվա՛խ, քաջ) առաջին անգամ չէ որ փաստը կ'ընծայէ իր անյողդո՜ղդ… Թրքութեան։

— «Նախընթաց օր ալ, կը վկայէ ան, ցաւալի դէպք մը տեղի ունեցաւ»…

Գտանք «Հիւրիէթ»ի 24 Օգոստոսի թիւն ալ ու հաստատեցինք արդարեւ, որ նոյն ըմբիշը խնդիր ունեցած է օրուան դատաւորին հետ, անսաստած է անոր ազդարարութեանց, աւելորդ – պակաս խօսքեր ըրած ու «տիսքալիֆիէ» եղած է, — այսինքն՝ մրցանքի իրաւունքէն զրկուած։

Համաշխարհային 20րդ ողիմպիական խաղերուն օրը օրին հետեւողները տեղեակ են նաեւ՝ որ Ողիմպիականի պատասխանատու մարմինը օրե՛ր առաջ դատաւորական իրենց պարտականութենէն արձակած էր հի՞նգ թէ վեց Թուրքեր, կողմնակալ ու անարդար վերաբերում ցանելով անոնց մօտ։

Դէպքեր ու երեւոյթներ, որոնց ականատես եւ ականջալուր եղան մէկ միլիոնէ աւելի մարդիկ՝ հինգ աշխարհամասերէ…

Թուրք թղթակիցն ու օրաթերթը ի՛նչպէս չխոստովանին՝ թէ «խայտառակ եղանք աշխարհի առջեւ» ու «գետնին տակ անցանք»։

×

Ամիս մը առաջ ալ Հոլանտա՛ն իրար անցաւ, — կռիւ եւ սպանութիւն, հրդեհ ու թալան, հայհոյանք ու սպառնալիք, դաշոյն ու բիրեր…

Թուրքիայէն հայթ՛ համար Հոլանտական գործատուներու մէջ աշխատելու մեկնած հազարաւոր բանուորներ՝ Հոլանտացի գործաւորներու, այլ նաեւ ժողովուրդին հետ փողոցային բախումներ ունեցան, — ծեծկռուք ու հրացանձգութիւն, տուներու եւ խանութներու առջեւ կատարեալ պատերազմ, մինչեւ որ Արտաքին Նախարարութեանց միջամտութիւնը սախպողութիւն դարձաւ Ամսթերտամէն մինչեւ Անգարա։

Գերմանիոյ մէջ ալ նոյնը չէ՞ պատկերը։ Կիներու եւ աղջիկներու վրայ յարձակում, գողութիւն ու ոճիր՝ գրեթէ ամէն օր…

Չենք գիտեր թէ համաշխարհային հանրային կարծիքը ի՞նչ կը մտածէ։ Կ'ենթադրենք որ… մատ կը խածնէ։ Գիտենք սակայն որ եւրոպական եւ ամերիկեան կողմն աշխարհի՝ տերեւ չի՛ շարժիր։ Իրենք, Թուրքերը, քառասուն անգամ «գետնին տակ» կ'անցնին, սակայն փաստն այն է՝ որ… Ջուրին երեսը կը մնան ցարդ, խորհրդային ափերէ մինչեւ Ատլանտեան ու Խաղաղական։

Ի՛նչպէս չմխանալ Ալեքսանտր Սոլժենիցինին՝ Դիոգենէսի Լապտերով բարոյական եւ բարոյականութիւն փնտռելու համար ի ծագս աշխարհի…։

Մ. Թ.

ԻՏԱԼԻԱ

ԳՈՒՆԱՒՈՐ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ ՀԱՐՑԸ

—o—

Գունաւոր հեռատեսիլը 17 օրուան փորձի շրջան մը բոլորելէ ետք, վերջ գտաւ անցեալ շաբաթ։ Փորձի շրջանը կը զուգադիպէր Միւնիխի Ողիմպիականի օրերուն։ Իտալացիները այդ առթիւ առիթն ունեցան ծանօթանալու գունաւոր հեռատեսիլի երկու ձեւերուն՝ փալ (գերմանական) եւ Սեքամ (ֆրանսական)։

Իտալիոյ 11 միլիոն հեռատեսիլի գործիքներէն միայն 40.000 կրնայ գունաւոր նկարներ ստանալ։ Եւ ասոնց մեծամասնութիւնը կը գտնուի երկրին հիւսիսը, որ կրնայ հեռափոխումներ ստանալ Զուիցերիայէն եւ Գերմանիայէն՝ բոլորն ալ գերման Փալ եղանակով։ Ամբողջ Իտալիոյ մէջ թերեւս 200 գործիքներ ֆրանսական եղանակով կը ստանան գունաւոր պատկերափոխումը։

Վեց տարիէ ի վեր այն համոզումը կար, որ Իտալիա ի վերջոյ Փալը պիտի որդեգրէ։ Սակայն ամէն ենթադրութիւն կրնայ սխալ դուրս գալ։ Այդպէս ալ եղաւ արդէն։

Անցեալ Յուլիսին, Ֆրանսայի Նախագահը տեսակցութիւն մը ունեցաւ վարչապետ Անտրեոթիի հետ Լուքայի մէջ, Փիզայի մօտերը։ Պաշտօնական զեկուցումին մէջ խօսք չէր ըլլար հեռատեսիլի մասին, սակայն Օգոստոս 12ին, Իտալիոյ վարչապետը յայտարարեց, թէ գունաւոր հեռարձակումը «փորձի շրջան» մը պիտի անցընէր Ողիմպիականին առթիւ եւ պիտի գործածուէին Փալ ու Սեքամ ձեւերը։

Հանրային կարծիքը Փալի կողմնակից էր եւ աւելորդ կը գտնէր Սեքամի փորձը։ Այս կապակցութեամբ քննադատութիւններ կատարուեցան Անտրէոթիի հասցէին, որ իբրեւ թէ տեղի տուած է Նախագահ Փոմփիտուի ճնշումին առջեւ։ Վարչապետը հարկադրուեցաւ ճշդում մը հրատարակել, դիտել տալով, որ մէկուկէս օրուան խօսակցութիւններու ընթացքին հազիւ քանի մը վայրկեան միայն խօսք եղած է գունաւոր հեռատեսիլի մասին։

Իտալիոյ ամէնէն տարածուն կաթողիկէ շաբաթաթերթը՝ «Ֆամիլիա Քրիսթիանա» հրատարակեց ֆրանսական յուշագիր մը, որ ըստ թերթին, եղած է գաղտնի։ Փարիզ կ'առաջարկէր Հռոմի որդեգրել Սեքամը, որուն փոխարէն կը խոստանար քաղաքական եւ տնտեսական զիջումներ կատարել։ Այսպէս ան կը խոստանար վերջ տալ ֆրանսական սահմանափակումներուն՝ իտալական գինիներու ներածումներուն վրայ, զօրավիգ կանգնիլ Հասարակաց Շուկայի շրջանային զարգացման ֆոնտի ծրագրին, ուրկէ մեծապէս պիտի օգտուի Իտալիա, զիջումներ ընել գիւղատնտեսական ապրանքներու արտածումի հարցին մէջ եւայլն։

«Կաշառակերութիւն» աղաղակեցին քննադատները։

Ապա Հանրապետական կուսակցութեան ղեկավարը յայտարարեց, թէ կուսակցութիւնը զօրավիգ պիտի չկենայ նորակազմ կառավարութեան, եթէ գունաւոր հեռատեսիլը գործադրութեան դրուէր։ «Ընկերային եւ տնտեսական շատ աւելի կարեւոր խնդիրներ կան ներկայիս լուծելի», նկատել տուաւ Հանրապետական կուսակցութեան առաջնորդը։ Ան նաեւ ազդարարեց Անտրէոթիի, որ նախապատուութիւն չտայ Սեքամի։

Ցեռապային, Դեմոկրատ – Ընկերվարականներու առաջնորդն ալ, իր կարգին, սպառնաց իր կուսակցութիւնը հեռացնել քոալիսիոնէն, եթէ կառավարութիւնը «ժամանակաւոր փորձ»ի շրջանը Սեքամի որդեգրման հիմ նկատէ։

Փալը իւրացուած է 22, իսկ Սեքամը 14 երկիրներու կողմէ։ Բացի Ֆրանսայէն եւ Լիւքսէմպուրկէն, Հասարակաց Շուկայի բոլոր երկիրները գերման փալը որդեգրած են, մինչդեռ Ֆրանսա իր դրութիւնը ծախած է Մոնաքոյի, քանի մը արաբ երկիրներու եւ Արեւելեան Եւրոպայի։ Խորհ. Միութիւնն եւս Սեքամի բարեփոխեալ եղանակը իւրացուցած է։

Դեռ որոշում չտուած երկիրներու շարքին կը գտնուին Լիբիա, Թունուզ, Յունաստան, Թուրքիա, Սպանիա եւ Հարաւ. Ամերիկեան երկիրները, որոնք, ըստ որոշ տուեալներու, կը սպասեն Իտալիոյ որոշումին։

Քաղուէք Քաղուէ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ պետական նուագախումբի ընդհանուր ղեկավար նշանակուած է Ալֆրէտ Մարտոյեան, որ խմբավար երաժշտագէտ է։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Պուտ ըր Պուրնելի անտառին մէջ, Սեպտեմբեր 3էն 10, տեղի ունեցած է արիներու մեծ բանակում մը՝ հայ սկաուտութեան հիմնադրութեան 60ամեակին առթիւ։ Բանակումը կազմակերպուած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի Միջին Արեւելքի Շրջանային Վարչութեան կողմէ։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ղեկավարութիւնը նկատի ունենալով, որ հայ սկաուտութիւնը կը պատկանի բոլոր համանման միութիւններու, իր ձեռնարկած բանակումին հրաւիրած է ոչ միայն լիբանահայ, այլեւ Սփիւռքի հայ սկաուտական միւս միութիւնները, որպէսզի միասնաբար հանդիսութեամբ մը տօնակատարեն 1912ին, Պոլսոյ մէջ, Յովհաննէս Հինդլեանի ջանքերով հիմնուած առաջին հայ Արիներու Միութեան 60ամեակը։

ՎԻԷՆՆԱՅԻ մէջ Սիմոն Պապիկեանի խմբագրութեամբ լոյս կը տեսնէ «Արարատ» ուսանողական հանդէսը, խմորատիպ։ Յօդուածներուն մեծ մասը՝ գերմաներէն, Հայոց պատմութիւնն ու մշակոյթը կը ներկայացնեն գերման ընթերցողներու։ «Արարատ»ի առաջին թիւը լոյս տեսած էր 1971ին։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ՊՈՒՏ'Մ ԾԻԾԱՂ

—0—

Երկու ծեր բժիշկներ կը խօսին Առաջինը կը պատմէ որ՝ ըստ բոլոր տուեալներու, հիւանդը պէտք է մեռնէր տասը տարի առաջ, սակայն դեռ ան կ'ապրի մինչեւ հիմա։

— Ասիկա ցոյց կուտայ, կ'ըսէ միւսը, որ եթէ հիւանդը իսկապէս կ'ուզէ ապրիլ, անզօր է նոյնիսկ բժշկութիւնը։

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ
ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (163)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Հա՛, մոսյայ, արժանապատուութեան խնդիրը կայ… բայց գոնէ ուրիշ թաղականի մը ստորագրել տանք։

— Մինակ քու ստորագրութեամբդ ղրկենք չըլլա՞ր, — հարցուց տիկին Սաթէն։

Մարգար էֆէնտի վայրկեան մը խորհեցաւ եւ ըսաւ.

— Կարծեմ կ'ըլլայ, աւելի աղէկ է անանկ ընել, քան կեղծ միջոցներու դիմել։

Վաճառականը մեկնեցաւ, գոհ եւ ուրախ, որ օձիքը ազատած էր կնոջ ձեռքէն։

Երկու ժամ ետքը տիկին Նուարդ եկաւ եւ անձկութեամբ հարցուց, թէ ինչ եղած էր իր գործը։

— Ահաւասիկ ուզածդ, — պատասխանեց Սաթէն յաղթականօրէն վկայականը բարեկամուհիին կարկառելով։

— Կեցցես — գոչեց միւսը եւ Սաթէնի վիզը նետուելով այտերը համբուրեց։

— Դիւրի՞ն եղաւ, հարցուց։

— Մէկ խօսքիս վրայ, անմիջապէս կամքս կատարեց, — պատասխանեց Սաթէն։

— Սքանչելի տիպար ամուսին մը ունիս։

— Ինծի հաճոյք պատճառելու համար բան մը չի մերժեր։

— Շիտակը ես կը վախնայի, որ պիտի չյաջողիս։

— Ես խօսք տուած բանս կը կատարեմ, որովհետեւ կարողութիւնս հասած բանին խօսք կուտամ։

— Ինչ որ է, շատ շնորհակալ եմ, դիս մեծ մտմտուքէ մը ազատեցիր, հիմա թուղթը անմիջապէս Խաս գիւղ պիտի ուղարկեմ, որպէսզի այսօր իսկ հիւանդը տանին յանձնեն։

Այս ըսելով տիկին Նուարդ վկայականը բացաւ եւ կարդաց.

— Այս ի՞նչ է, — գոչեց, — տանուտէրի ստորագրութիւն չկայ։

— Ի՞նչ ընենք, տանուտէրը էրիկդ է եւ չուզեցիր, որ էրիկդ իմանայ։

— Աղէկ, բայց վասն տանուտէրի ստորագրութիւն մը դնելու է այստեղ։

— Մարգար էֆէնտին ըսաւ, որ պէտք չկայ, իր անունը բաւական է։

— Չէ, սիրելիս, կ'ըլլեն խնդիր կը հանեն։

— Էյ հիմա ի՞նչ ընենք։

— Ատ դիւրին է, իբրեւ տանուտէր էրկանս անունը կը դնեմ, լմնցաւ գնաց … գիրս կրնամ անոր գրին նմանցնել։

— Ես ատիկա մտածեցի, Մարգար էֆէնտին չուզեց։

— Անոր բան մի ըսեր, թող անիկա նորէն չգիտնայ։

— Ետքը փորձանք մը չբանանք գըլխունուս։

— Դուն հոգ մի ըներ։

Եւ Նուարդ գրիչը առնելով, իր որոշումը գործադրեց եւ յաղթականօրէն ըսաւ.

— Հիմա ամէն բան կարգի մտաւ։

×

Քանի մը օր ետքը, կէսօրէ վերջ ժամը 2ին միջոցները հիւանդանոցի հոգաբարձու Օհան էֆէնտի Ներսէսեանը Մեծ Նոր Խանի սենեակը կը մտնէր։

— Էօ՛ֆ, — ըսաւ, թաշկինակովը ճակատը սրբելով, — բրինձն ու բաթաթէսը այսօր առի ղրկեցի… երկու ամսուան կը բաւէ։

— Երկու օր առաջ հիւանդ մը բերին, ղրկեցինք հիւանդանոց, — ըսաւ գրագիրը։

— Ամսականաւո՞ր…

— Չէ, ձրի։

— Ձրի՞ մի, — գոչեց Օհան էֆէնտի բարկացայթ, — ես չըսի՞ որ ալ ասկէ ետքը ձրի հիւանդ չենք կրնար ընդունիլ … ծախքին տակէն չենք կրնար կոր ելլել, եղբայր։

— Ասիկա շատ թշուառ, չքաւոր մէկն է եղեր։

— Ինչ կ'ուզէ թող ըլլայ։

— Թաղական Խորհուրդէն ալ օրինաւոր վկայական ունի։

— Խերն անիծեմ Թաղական Խորհուրդին ալ, վկայականին ալ։

— Չենք կրնար մերժել։

— Մէյ մը ինծի հարցնելու էիք։

— Ժամանակ չկար, հիւանդը կարելի չէր այստեղ սպասցնել։

— Ո՞ր թաղէն։

— Բ. թաղէն։

— Նայիմ սա վկայականը։

Գրագիրը տետրակին մէջէն հանեց վկայականը եւ տուաւ Օհան էֆէնտիին, որ մեծ ուշադրութեամբ կարդաց երկու անգամ։

Յանկարծ զարմանքի ու սրտմտութեան ձեւ մը առաւ դէմքը։

— Գալուստ Միսաքեան, — մռլտաց ակռաներուն մէջէն, — Գալուստ Միսաքեան, ծօ՛ հա՛, օ տըը… վա՛յ չունչանորդի, չքաւոր հէ՞… վայ էտէպսիզլէր… ծօ ինէ քէնէ զէնկին է…

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Զուարթ Գըշիկեան եւ զաւակներն ու թոռները կը ծանուցանեն, թէ այս Կիրակի առաւօտ հոգեհանգըստեան պաշտօն կատարել կուտան Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց ամուսինին, հօր եւ մեծ–հօր՝

ՆԵՐՍԷՍ ԳԸՇԻԿԵԱՆԻ

մահուան 7րդ տարեդարձին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիթրօյթէն Տէր եւ Տիկին Համբարձ Մոսոյեան Ֆրանսայէն իրենց մեկնումին առթիւ շնորհակալութիւն կը յայտնեն Սէն Լուի (Մարսէյլ) իրենց հայրենակիցներուն եւ բարեկամներու, ի մասնաւորի Տէր եւ Տիկին Եղնոյեանի երեք չար – թուան իրենց այցելութեան առթիւ ցոյց տուած ջերմ վերաբերմունքին եւ հիւրասիրութեան համար:

ՆՈՒԷՐ

Ալֆորվիլէն այրի Տիկին Հրանդ Յովնանեան իր եղբօր՝ Կարպիս Ալլահվերտեանի մահուան Բ. տարելիցին ի յիշատակ 100 Ֆր. կը նուիրէ Տէսինի Ապրիլեան յուշարձանին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 50 Ֆր. «Յառաջ»ի:

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱՌՆՈՒՎԻԼ
ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Հոկտ. 1 Կիրակի օր, Վարագայ Ս. Խաչի տօնին եւ եկեղեցւոյ 40ամեակին առթիւ, Առնուվիլի համանուն եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ'ունենայ աւանդական մատաղօրհնութիւն:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԳԻՒՏ Ծ. Վ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի մատաղօրհնութիւն եւ հոգեհանգստեան պաշտօն եկեղեցւոյ բարերարներու ննջեցելոց յիշատակին:

Կը հրաւիրուին գիւղին, Անկէնի, Սեւրանի, Սարսէլի եւ Կուսէնվիլի հաւատացեալ ժողովուրդը: Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9.15, պատարագ 10.30:

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՕՐՈՒԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐՈՒ ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆԸ

կը հաղորդէ թէ իր դասընթացքները կը վերսկսին.—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՀՈԿՏ. 18

հինգ դասատուներ (որոնց երկուքը՝ երգի և պարի) կը վարեն 6ուկէսէն 12 տարեկան տղոց դաստիարակութիւնը:

Տղոց փոխադրութիւնը ապահովուած է երկու օթոքարներով որոնք առաւօտը կը կենան սահմանուած տեղեր և երեկոյեան մօտ – կը վերադարձնեն: Ցերեկուան ճաշը՝ վարժարանին մէջ: Ստորեւ ցանկը այն վայրերուն, ուրկէ օթոքարները կ'անցնին:

Premier itinéraire : Palaiseau — Massy — Antony — L'Hay-les-Roses — Bourg-la-Reine — Bagneux Fontenay-aux-Roses — Clamart — Issy-les-Moulineaux — Sèvres
Second itinéraire : Asnières, Place Champerret — Sèvres.

Յաւելեալ տեղեկութեանց համար դիմել քարտուղարութեան.—
589–20–48

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Լուրջ եւ աշխոյժ հայ օրիորդ մը կէսօրուան (կէսօրէ ետք միայն) գրասենեակի աշխատանքի համար — Նամակագրութիւն եւ հաշուապահութիւն:

Դիմել.—
Ets. CHEDIK
226, Rue St. Denis — Paris (2e)

Imprimerie Spéciale
du Journal «Haratch»
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Տիկին Արշալոյս Հ. Սարգիսեան իր ամուսնոյն՝ Հրաչ Սարգիսեանի մահուան 18րդ տարեդարձին ի յիշատակ 100 Ֆր. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչին եւ 100 Ֆր. Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի նոր շէնքի կառուցման ֆոնտին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանաւորած Սէնթ-Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ միօրեայ դպրոցի հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին Չորեքշաբթի Հոկտեմբեր 4ին:

Կը խնդրուի շրջանիս բոլոր ծնողքներէն անխտիր, որ բարի ըլլան առաջնորդել իրենց փոքրիկները ամէն Չորեքշաբթի առաւօտները Ս. Թադէոս եկեղեցին:

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը 23 Սեպտեմբեր, Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Գասպար Իփէկեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Շատ կարեւոր օրակարգ:

×

ԻՍԻ.— Զաւարեան կոմիտէի ընկերական ընդհանուր ժողովը Կիրակի ժամը 14ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ Սեպտեմբեր 23, երեկոյեան ժամը 8ին, դպրոցին սրահը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՈՒԹԻՒՆ 1972Ի ԱՇՈՒՆ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1ԷՆ 16
Սենեակ, նախաճաշ, Ա. կարգի բնակութիւն Երեւանի մէջ
2050 ՖՐ.

ՏԱՍԸ ՕՐՈՒԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ՄԵԿՆՈՒՄ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1
1700 Ֆ.ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ
ՄԵԿՆՈՒՄ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1
1550 Ֆ.ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Դիմեցէք մեր մանրամասն գրքոյկները ստանալու համար

Մանրամասնութիւն և արձանագրութիւն՝

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
SONIA COUMRYANTZ
TRIM VOYAGE
1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
Լիոնին մեկնումը օդանաւով
VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. : 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'ARMÉNIE

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Troisième édition, Paris, 1971, 437 pages
Reliure pleine toile
Prix : 36 Frs
Avec les frais d'envoi : 39 Frs

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris (6e)
C. C. P. 1278-35, Tél. : 324-88-65

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ

Նախաձեռնութեամբ
Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբեր 5ին:

Պաշոյի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան:

Արձանագրութեան համար դիմել ժամը 15էն 19 Հայ Մշակոյթի Տուն, 17, Ռիւ Պլէօ եւ տեղւոյն վրայ ժամը 19էն 21:

×

COURS DE LANGUE ARMENIENNE
AU LYCEE CONDORCET

Les cours débutent le 5 Octobre sous la direction du Prof. G. Méhian
Pour les inscriptions s'adresser 17, Rue Bleue de 15 à 19 heures et sur place de 19 à 21 h.

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revêtement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ՊԵԼԺԻՈՅ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Յետաձգուած է Հոկտ. 7–8ին

Սահմանափակ տեղեր
RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

Լիոնի մէջ, Հոկտ. 8ին, Կիրակի կէսօրէն ետք Ազգ. Տան մէջ:

×

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Հոկտեմբեր 29ին, Պանեէոյի Սալ տէ Ֆէթին մէջ:

ԿԻՐԱԿԻ 24 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 24 SEPTEMBRE 1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, rue de Trévise - Paris (9e

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 120 ֆր. Վեցամսեայ 60 ֆր.
Արտասահման Տար. 135 ֆր. Հատը 0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — 12.523
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.523

ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՓԱ՜ՌՔ ՀԱՅ ՔԱՋԵՐՈՒՆ

(ԱՐԱՐԱՅԻ 54ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ)

Ա.

Տարտանէլի եւ Միջագետքի ճակատներուն վրայ կռուող գերման զօրավար մը՝ Ֆալքէնհայն՝ իր գրած գրքին մէջ կ'ըսէ. «Թուրքը քաջ, իսկ Հայը՝ զինուորական որեւէ արժէքէ զուրկ է»։

Միմիայն Գերմաններու եւ Թուրքերու մէջ ապրած այս «մարդը» եթէ քիչ մը ուսումնասիրած ըլլար Թուրքերու, Հայերու եւ ընդհանուր կերպով Մերձաւոր Արեւելքի պատմութիւնը, այդ տեսակ յիմար եզրակացութեան մը չէր յանգեր։

Թուրքին համար երբեք քաջութիւն չէր, կառավարական միջոցներով Հայերը զինաթափ ընել, աւազակներով, զինուորներով եւ ժանտարմաներով անզէն ժողովուրդին վրայ յարձակիլ, կոտորել եւ ապա «քաջ» ներկայանալ աշխարհին։ Մենք ականատես եղած ենք Թուրքերու երկչոտութեան եւ դասալքութեան, Պալքանեան եւ Համաշխարհային Ա. պատերազմներու ընթացքին։

Հայը սակայն, աննշան թիւով, զէնքով, յաճախ դիմադրած է զինեալ բազմապատիկ թշնամի ուժերու, երբեմն պարտուած, երբեմն յաղթական, բայց ամէն անգամին ալ, միշտ թիւով գերազանց ուժերու դէմ։

Այդ մասին ակնյայտնի օրինակներ են Զէյթունի եւ Սասնոյ կռիւները, Վանի, Մուսա Տաղի, Ուրֆայի, Շապին Գարահիսարի, Այնթապի, Ադանայի կռիւները, Հայդուկային կռիւները, Անդրանիկի, Սեբուհի, Մուրատի, եւ Հայոց կռիւներուն փառապսակը կազմող՝ Սարդարապատի եւ Ղարաքիլիսէի ճակատամարտները, «քաջ» կարծուած Թուրքին դէմ։

Պաղեստինեան ճակատին կռիւները տեղի ունեցան 1916–1918ին։ Այդ կռիւները դժուարին հանգամանք ստացած էին մասնաւորապէս Կազայի առջեւ, Եաֆայի հարաւը։

1916 Յունուարին, երբ Տարտանէլի կռիւները վերջ գտած էին, անգլիական եւ ֆրանսական ուժերուն պարտութեամբ, եւ քաշուելով ու հեռանալով, անգլիական զինուորները փոխադրուած էին Եգիպտոս եւ անկէ ալ, մօտ 2/3ով, ղրկուած էին Ֆրանսա։

Անգլիական ուժերը, Սուէզէն 25 մղոն արեւելք Քաթիան անցնելէ ետք, Փետրուար 15, 1916ին, ամբողջ երեք ամիս երկաթուղի շինելով զբաղեցան, մինչեւ 59 մղոն տեղ խողովակով ջուր բերել յաջողեցան։

Սինայի անապատին հիւսիսը, աւազներու վրայ, թելէ ցանցեր ձգուեցան եւ յաջողեցան նաեւ երկաթուղին երկարել 30 մղոն, օրական 50.000 կէլըն ջուր փոխադրելով զինուորներուն համար։

Պաղեստինեան ճակատի հրամանատար Ճեմալ փաշայի սպայակոյտին պետը՝ Զօր. Քրէս Ֆոն Քրէսէնշթայն, հին դըպրոցի կարող զինուորական մը, մալարիայէ հիւանդ ըլլալով, Գերմանիա վերադարձաւ միջոց մը. Սուրիայէն եւ Կիլիկիայէն անցած ատեն զօրավարը հայ տարագրեալները լուսանկարեց եւ նկարները բերաւ յանձնեց Կ. Պոլսոյ գերման դեսպան Ֆոն Մեթթերնիխին։

Սինայի կռիւներէն յետոյ, Պաղեստինի ճակատին վրայ ալ Թուրքերը հետզհետէ նահանջեցին։ 1917 Յունիսին, Զօր. Մըրիին յաջորդեց Զօր. Ալէնպի։ Կազմակերպական աշխատանքներէ վերջ, 1917 Հոկտեմբեր 31ին, անգլիական ուժերը յարձակումով գրաւեցին Կազան եւ Պիրշէպան եւ Նոյեմբեր 15ին՝ Ռամլէն, Նոյեմբեր 16ին՝ Եաֆան։

Զօր. Ալէմպիի բանակին մաս կը կազմէր ֆրանսական Արեւելեան Լեգէոնը, որուն մէջ կռուողները գլխաւորաբար հայ քաջ կամաւորներն էին։

1917 Դեկտեմբեր 9ին, Երուսաղէմի քաղաքապետը անձնատուր եղաւ, եւ Զօր. Ալէմպի, 1917 Դեկտ. 11ին, քալելով մըտաւ Երուսաղէմ։ Թուրքերը թէեւ ունեցած էին քանի մը հազարէ աւելի մեռեալ եւ տուած 1754 գերի, բայց թրքական բանակին մեծ մասը կրցած էր նահանջել Երուսաղէմի հիւսիսը եւ ապաստանիլ լեռնային շրջանները։

Պաղեստինեան ճակատը կը տարածուէր ծովեզերքէն, Արսուֆէն, Մէճտէլ Եապա եւ Շարոնի դաշտը, Արարայէն Ռաֆաթ եւ Վատիի Պուլութ։

Հայկական Լեգէոնը բռնած էր, Մէճտէլ Եապայէն դէպի Շարոնի դաշտը, 13 մղոն ճակատ մը, Արարայէն մինչեւ Ռաֆաթ։

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՆԹԵՐԼԱՆԻ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԵԾ ԴԱՍԱԿԱՆ ՄԸ ԿԱՆՀԵՏԱՆԱՅ

Անոնք որոնք ծանօթ են Մոնթերլանի գործին, եւ անոր ընդմէջէն անոր խառնուածքին, չեն կրնար անակնկալի գալ ի տես այս վախճանին։ Մոնթերլան չէր կրնար հանդուրժել իր ֆիզիքական քայքայման եւ 76 տարեկանին քաջութիւնը կ'ունենար անձնասպան ըլլալու երբ դեռ բոլորովին կուրցած չէր եւ բոլորովին չէր հասած «իր կեանքին մահը» ինչպէս կ'ըսէր։

Հինգշաբթի կէսօրէ ետք, ժամը 4ին, Հանրի տը Մոնթերլան անձնասպան կ'ըլլար, ատրճանակը պարպելով բերնին մէջ։ Օրը ապրած էր սովորական ձեւով, ճաշած իր սովորական ճաշարանը, ոչ մէկ կասկած ներշնչելու համար իր անմիջական շրջանակին։

Հանրի տը Մոնթերլանի մահով, ֆրանսական գրականութիւնն ու թատրոնը կը կորսնցնեն մեծ դասական մը, գուցէ վերջինը։ Վիպագիր, իր անունը կը ծանօթանար իր առաջին վէպերով.— Լա ռըլէվ տիւ մաքէն, Լէ պէսթիէռ, Օ ֆոնթէն տիւ տէզիռ, Լա ռոզ տը սապլը, Լէ ժէօն ֆիյ, Փիթիէ փուռ լէ ֆամ, Լը տէմոն տիւ պիէն եւայլն, եւայլն։ Սկսած է գրել շատ կանուխէն եւ տասը տարեկանին արդէն (1906ին) «Սկիպիոնի կեանք մը» կը գրէր եւ 12 տարեկանին, Լուսաէն ճամբորդութենէ մը վերադարձին «Ճամբորդութեան տպաւորութիւններ»։

Ուշ եկած է թատրոնին եւ առաւելաբար Ժան-Լուի Վօտուայեէի պնդումով, որ անպայման թատերգութիւն մը կ'ուզէր Քոմէտի – Ֆրանսէզին համար։ Յաջորդաբար պիտի գրէր «Մեռած թագուհին», «Ոչ ոքի զաւակ», Լը Մէթր տը Սանթիակօ, եւ վերջապէս 1951ին «Քաղաքը որուն իշխանը մանուկ մըն է», որ իրաւամբ կարելի է իր թատերական գլուխ գործոցը նկատել։ Երկար տարիներ սակայն արգելք հանդիսացած է անոր ներկայացման։ Իր վերջին թատերգութիւնն էր՝ «Քաղաքացիական Պատերազմը», վերջին վէպը՝ «Ըն ասասէն է մոն մէթր»։

Ինք որ սիրահար էր Հռոմի, դարձած էր ինք ալ հռոմէական տիպար մը։ Իր կեանքի միւս սէրերը եղած են ցուլամարտը եւ առանձնութիւնը։ Միշտ արհամարհած է կինը եւ սակայն իր թատրոնին մէջ ամէնէն ուժեղ խառնուածքները միշտ կիներն եղած են։ Կ'արհամարհէր տկարութիւնը եւ հպարտօրէն չէր կրնար ընդունիլ իր ֆիզիքական քայքայումը։ Կորսնցուցած էր արդէն մէկ աչքը եւ միւսն ալ կորսնցնելու վրայ էր։ Իր ամբողջ ասպարէզին մէջ գուցէ միայն մէկ բան խոտոր համեմատ իր նկարագրին հետ ան ալ ակադեմական ըլլալն էր։ Անկէ դատ ամբողջ կեանքը հաւատարիմ է իրեն, մինչեւ իր մահը։ Եւ եթէ կ'ըսուի թէ անձնասպանութիւնը տկարութեան կամ վատութեան արդիւնք է, հոս սակայն պէտք է ընդունիլ թէ մեծ քաջութիւն պէտք է անձնասպան ըլլալու համար 76 տարեկանին։

ԸՆԿ. ՀԱՅԿԱԶՆ ՂԱԶԱՐԵԱՆ

Մինչ անդին «Հայրենիք»ի Սեպտեմբեր 19ի թիւէն կ'արտատպէինք իր յօդուածը, կը հասնէր «Հայրենիք»ի նոր թիւ մը՝ Սեպտ. 21 որ կը հաղորդէր թէ ընկեր Հայկազն Ղազարեան Սեպտ. 19ին իր մահկանացուն կնքած է Պոսթընի մէջ։

Մանրամասնութիւնները մեր յաջորդ թիւով։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՒՆՏԸՍԹԱԿԸ վստահութեան քուէն մերժեց վարչապետ Պրանտի։ Ինչպէս հաղորդած էինք արդէն, Պրանտ վստահութեան քուէ կը պահանջէր, որպէսզի մերժուելով կարողանար նոր ընտրութիւններու ձեռնարկել, վերջ տալու համար Պունտեսթակի մէջ ստեղծուած անել վիճակին։ Պրանտ եւ կառավարութեան 13 անդամները դիտմամբ չմասնակցեցան քուէարկութեան։ Պրանտ երեք տարիէ ի վեր պաշտօնի գլուխ կը գտնուէր եւ դեռ մէկ տարուան ժամանակաշրջան ունէր։

ՈՒԿԱՆՏԱՅԷՆ հակասական լուրեր կը հասնին։ Կարգ մը լուրերու համաձայն զինադուլ կնքուած է Ուկանտայի եւ Թանզանիի միջեւ։ Այլ լուրերու համաձայն, կռիւները կը շարունակուին։ Ուկանտայի օդուժը ռմբակոծած է Թանզանիի Մուանզա քաղաքը։ Ուկանտա վերջնագիր տըւած է 8.600 Ասիացիներու, բոլորն ալ անգլիահպատակ, որ 48 ժամուան մէջ հեռանան երկրէն։

ՓԻԼԻՊՊԵԱՆ կղզիներու մէջ պատերազմական վիճակ հռչակուեցաւ, որովհետեւ վերջին շաբաթները ահաբեկչական արարքներ տեղի ունեցան պետական մարդոց դէմ։ Ըստ Մանիլայի Մաօյական շարժում մը կայ երկրին մէջ։

ՄՈՍԿՈՒԱ եւ Նոր Տելհի տնտեսական համաձայնագիր մը կնքեցին։ Խորհ. Միութիւն լայն օժանդակութիւն ցոյց պիտի տայ Հնդկաստանի, որուն ճարտարարուեստը Պանկլա Տէշի կռիւներէն ետք սկսած է տեղատուութիւն մը արձանագրել։ Ուաշինկթըն դադրեցուցած էր իր տնտեսական եւ թեքնիք օժանդակութիւնը։

ՍՈՒՐԻԱ մերժեց սահմանափակել կամ արգիլել պաղեստինցի արձակայիններու գործունէութիւնը իր երկրին մէջ։ Հանրապետութեան նախագահը՝ Ասատ յայտարարեց, թէ «մենք կը մերժենք ոստիկանի դեր ստանձնել պաշտպանելու համար Իսրայէլի սահմաններու անդորրութիւնը»։ Արեւմտեան Գերմանիա պաշտպանութեան խիստ միջոցներ ձեռք առած է օդակայաններու մէջ՝ որպէսզի առաջքն առնէ ահաբեկչական արարքներու։ Եգիպտոս սպառնաց Պոնի հակադարձութեան ճամբով արգելքներ յարուցանել Եգիպտոս բնակող Գերմանացիներու նկատմամբ, եթէ գերման իշխանութիւնները նմանօրինակ քայլերու դիմեն Գերմանիոյ եգիպտահպատակներու հանդէպ։

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէն փրէս, Սեպտեմբեր 20)

ՀԻՒՐԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

89 Ամերիկահայերէ բաղկացած խումբ մը այցելած է Հայաստան, Նոր-Քըղի աւանի հիմնադրութեան 10ամեակի առթիւ։

Խումբին ղեկավարը՝ Համաքըղեցիական Միութեան կեդրոնական վարչութեան անդամ Գրիգոր Աւագեան յայտնած է թէ ինք չորրորդ անգամն է որ Հայաստան կ'այցելէ եւ ուրախ է որ կրկին կը տեսնէ իր վերածնած հայրենիքը։

Խումբը ընդունուած է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի կողմէ։

×

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԼՐԱԳՐՈՂՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Խորհ. Միութեան Լրագրողներու Միութեան հրաւէրով Սեպտ. 19ին Երեւան ժամանած են խումբ մը լրագրողներ, Լիբանանէն։

Խումբին մաս կը կազմեն Լիբանանի Մամուլի Սենտիքայի փոխ-նախագահ եւ Լը Սուար խմբագրապետ՝ Տիգրան Թոսպաթ, «Ազդակ»ի տնօրէնուհի Տիկին Լիւսի Թոսպաթ, «Արարատ»ի խմբագիր՝ Ժիրայր Նայիրի, «Զարթօնք»ի խմբագիր՝ Նազարէթ Թօփալեան, եւայլն, եւայլն։

Օդակայանին մէջ խումբը դիմաւորած են Հայաստանի Լրագրողներու Միութեան վարչութեան նախագահ՝ Արտաւազդ Խաչիկեան եւ Մշակոյթի Կապի Կոմիտէի նախագահի տեղակալ՝ Մարտիրոս Մելքումեան։

Մեր Այցելուները

Խմբագրատուն այցելեցին.—

Ծանօթ արուեստագէտ (ծաղրանկարիչ) Չիք Տամատեան եւ Տիկին Տամատեան, որոնք շրջապտոյտ մը կը կատարեն Եւրոպա, Պուքրէշ վերադառնալէ առաջ։

Տոքթ. Համբարձում Քէճլիկեան եւ տիկինը, Հայաստանէն Շիքակօ իրենց վերադարձի ճամբուն վրայ։

Պ. Արսէնեան, Սիտնէյէն։

Պ. Համբարձում Մոսոյեան, Հայաստանէն Տիթրոյթ վերադարձի ճամբուն վրայ։

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

«ԵՐԲ ԻՋՆՈՒՄ Է ՎԱՐԱԳՈՅՐԸ»

Թեհրանի Հայութիւնը՝ նախաձեռնութեամբ Իրանահայ Գրողներու Միութեան, 1969ի Մայիսին շքեղ հանդիսութեամբ մը կը մեծարէր հայ բեմի վաստակաւորներէն մէկը՝ Մանուէլ Մարութեան, անոր բեմական գործունէութեան յիսնամեակին առթիւ: Այդ օրերուն էր նաեւ, որ լոյս կը տեսնէր յոբելեարին յուշերու առաջին հատորը՝ «Երբ իջնում է վարագոյրը»: Երկրորդ հատոր մը, 1972ին, կը լրացնէր արուեստագէտին յուշերու շարքը:

Հայ բեմի վաստակաւորներէն շատեր, ինչպէս Աղնիւ Հրաչեայ, Մ. Մնակեան, Արամ Վռոյր, Վահրամ Փափազեան եւ դեռ ուրիշներ ինքնակենսագրութիւններու, յիշողութիւններու կամ յետադարձ ակնարկներու ճամբով չահեկան եւ այլապէս հարուստ էջեր ժառանգ ձգած են յետնորդ սերունդներուն՝ ընդհանրապէս հայ բեմի եւ, յատկապէս, իրենց թատերական գործունէութեան մասին:

Այժմ, որ վարագոյրը իջած է վաստակաւոր դերասանին բեմին վրայ, Մ. Մարութեան վարպետ գրչով մը կը ներկայացնէ իր անցեալ կեանքը՝ «Շամիրամի շուքին տակ»էն (իմա՛ Վան, իր ծննդավայրը), մինչեւ Հայաստանի անկախ Հանրապետութեան օրերը, լուսաւոր եւ անշուք քաղաքներու ու վայրերու մէջ կատարած իր դեգերումները եւ, վերջապէս, մինչեւ իր այցը Հայաստան՝ Սարդարապատի յուշարձանի շինութեան օրերուն:

Կը հետեւի, ուրեմն, թէ տուեալ «ներկայացումը» հարուստ ժամանակաշրջանի մը պատկերացումը ունի իբրեւ խորք՝ սիրելի անուններու հոյլով եւ բախտորոշ անցքերու յիշատակութեամբ: Արուեստագէտը միաժամանակ հանրային գործունէութիւն ալ ունեցած է, ինչ որ կ'ենթադրէ մեր վերջին տասնամեակներու հայ կեանքին «բեմադրութիւնն» ալ զոյգ հատորներու էջերուն մէջ:

Արուեստագէտին գործին գլխաւոր յատկանիշը կը կազմէ, այլ առանձնայատկութիւններու շարքին, տիպարներու եւ միջավայրերու հարազատ նկարագրութիւնը: Հանդիպումներ եւ խօսակցութիւններ առիթ կը ծառայեն, որպէսզի գանոնք մեզի ներկայացնէ իրենց իւրայատուկ նկարագիրներով: Եւ որովհետեւ ան օժտուած է դիտելու եւ հաստատելու զոյգ ընդունակութիւններով, եւ որ նաեւ գիտէ այսպէս կոչուած «դիպուք» գրչով մը ցայտուն դարձնել իր դիտումներն ու հաստատումները, ան կը յաջողի գրեթէ միշտ արտաքին կերպարէն աւելի տալ եւ պատկերացնել իր դիմացինին ներքին դիմագիծը: Այն ինչ որ բնորոշ է անոր մօտ:

Այսպէս է, որ Պօղ Մուկուչը, Գիւմրեցի այդ սքանչելի տիպարը, շնորհիւ հեղինակին գրչի վերոյիշեալ առանձնայատկութիւններուն, իբրեւ կենդանի վկկայութիւն ինքնատիպ տիպարի, կը մնայ դրոշմուած մեր միտքին մէջ: Որովհետեւ Պօղ ներկայացուած է իր ամէնէն իւրայատուկ գիծով: Նկարագիր մը, որ կը մնայ խսկապէս եզակի:

Մ. Մարութեան պատկերներու ճամբով է, որ կը ներկայացնէ իր յուշերը, որոնք առաւելաբար աղերս ունին իր բեմական գործունէութեան հետ: Արդարեւ, շրջան մը եւ գործունէութիւն մը պատկերացնելու համար ան չի դիմեր յուշագրութեան ընթացիկ ձեւին, այլ խօսքով դէպքեր ու անցուդարձեր ներկայացնելու պարզ ուղղութեան, մերթ ընդ մերթ խօսելով նաեւ դէմքերու մասին: Ան կը նախընտրէ դըրուագներ տալ իր կեանքէն՝ մի՛շտ փորձելով այդ «յուշի բեկոր»ին իւրայատուկ, ինքնատիպ բնոյթը չեչտել:

Հալէպի իր յուշերուն նուիրուած էջերուն մէջ, օրինակ, քանի մը հանդիպումներ եւ խօսակցութիւններ ո՛չ միայն կը պատկերացնեն տեղահան ժողովուրդի մը ողբերգութիւնը, այլեւ կը բնութագրեն ժամանակաշրջանի մը յատուկ տիպարներու դէմքը:

Մեր կացարանը լեցուն է այցելուներով, ամէն ձեւի, ամէն սեռի ու ամէն տարիքի: Մի ալեհեր պառաւ հարցնում է.

— Կարապետին կը ճանչնա՞ս:

— Ո՞վ է Կարապետը:

— Իմ աղբարս է:

— Ո՞ւր է գտնւում:

— Ռուսաստան:

— Ո՞ր քաղաքում:

— Իշտէ Ռուսաստան բսի:

— Քոյրիկ, Ռուսաստանը անծայրածիր մի երկիր է հազարաւոր քաղաքներով:

— Ես ի՞նչ իմանամ, որդի: Այն ժամանակ ըսաւ թէ կ'երթամ Ռուսի հողը:

— Ե՞րբ է գնացել:

— Մեծ զուլումէն հինգ տարի առաջ...

Պարզ եւ, նոյնիսկ, չոր խօսակցութեան մը արձանագրում: Սակայն ինչքա՜ն իւրայատուկ մեր գաղութահայ կեանքի առաջին օրերու համար եւ ինչքա՜ն ողբերգական իր խորքով, որ կը դառնայ կենդանի խօսակցութիւն, առանց աւելորդ զարդարանքի:

Դրուագներ կան հոս, այս երկու յուշագրական հատորներուն մէջ, որոնք ժամանակաշրջաններ եւ վայրեր կենսունակ իրականութեան կը վերածեն, հակառակ այն իրողութեան, որ տասնամեակներ թաւալոր սահած են անոնց վրայէն: «Սոցխալխաը», «Ինչպէս սպաննեցի Վանի ճէվտէթ փաշային» կամ «Զօրհնուած խաղողը», յիշելու համար քանի մը օրինակներ միայն, ժամանակաշրջաններու եւ շրջաններու հոգեբանութեան ու տրամադրութեան գրեթէ լրիւ պատկերացումը կուտան: Եւ կրկնենք, այս բոլորն ալ տրուած են պարզ դէպքի մը մանրանշումով:

Մ. Մարութեանի գրչին ինքնատիպ գիծը, անկասկած, անոր հիւմըրն է: Եւ այս մարզին մէջ ան իրապէս վարպետ է, քանի որ գիտէ ամէնէն ողբերգական պահերու պատկերացման ժամանակ իսկ ծիծաղի, սրամտութեան կամ ընդհանուր խօսքով հիւմըրի արտայայտութեամբ մը համեմել իր գրութիւնը: Զայն դարձնել ընթերցանութեան հաճելի էջ մը: Եւ արդէն այս է եղած հեղինակին գլխաւոր առաջադրութիւնը. «Յիշատակներս պիտի տամ հիւմըրով. պիտի մոռանամ այն ամէնը ինչ արցունք, վիշտ ու տառապանք են տուել ինձ եւ պիտի աշխատեմ լացս ծիծաղի փոխել»:

Վաստակաշատ դերասանին եւ թատերագիրին կեանքը անցած է վիշտով ու ծիծաղով, խինդ ու լացով, այլ սակայն արդիւնաւէտ աշխատանքով՝ նուիրուած հայ բեմին:

«Վարագոյրը» իջած է, բայց մինչ այդ Մ. Մարութեան իր «կեանքը» բեմադրած է բեմին վրայ, այլապէս յաջող ու ինքնատիպ խաղարկութեամբ մը:

Անոր ցայտուն վկայութիւնը կը բերեն մեզի անոր զոյգ հատորները:

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

«Երբ իջնում է վարագոյրը», հեղ. Մ. Մարութեան, Ա. հատոր 1969, Բ. հատոր 1972ին, տպ. Թեհրան:

ՍՈԼԺԵՆԻՑԻՆԻ ՉԱՐՏԱՍԱՆԱԾ ՃԱՌԸ

Ե.

Բայց ինչ դժբախտութիւն այն ազգին համար որուն գրականութիւնը իշխանութիւններու միջամտութեան ենթարկուած է: Որովհետեւ հոն այլեւս խնդրոյ առարկայ է ոչ միայն «գրելու իրաւունք»ի բռնաբարումը, այլ նաեւ խեղդամահ ըլլալը ազգի մը ամբողջ զգացումներուն, քանդումը ազգի մը ամբողջ յիշողութեան: Այսպիսի պարագայի մը ազգը կը դադրի ինքզինքին հանդէպ ուշադիր ըլլալէ, կը կորսնցնէ իր հոգեկան միութիւնը, եւ հակառակ հասարակաց նկատուած լեզուի մը, քաղաքացիները յանկարծ կը դադրին զիրար հասկնալէ:

Լուռ սերունդներ կը ծերանան ու կը մեռնին առանց մէկը միւսին խօսք մը ուղղած ըլլալու:

Երբ Եւկենի Զամիաթինի նման գրագէտներ — իրենց կեանքի տեւողութեամբը ողջ ողջ թաղուած — կը դատապարտուին լռութեան մէջ ստեղծագործելու, առանց լսելու իրենց գրածներուն արձագանգները, այդ պարագային այս մէկը միայն անձնական ողբերգութիւն մը ըլլալով չի մնար, կը դառնայ նաեւ ամբողջ ազգի մը նահատակութիւնը: Նոյնիսկ, երբեմն, որոշ պարագաներու, անկիւ կ'ըլլայ վտանգ մը համայն ժողովուրդներու համար:

Զանազան առիթներով եւ բազմաթիւ երկիրներու մէջ տեղի ունեցած են բանավէճեր, յաճախ կրակոտ, խելացի, նուրբ, ծեծելու համար այն հարցը թէ արուեստագէտը իրաւունք ունենալո՞ւ է ինքզինքին համար ապրելու, թէ ոչ ան իր մտքին մէջ միշտ պահելու է ընկերութեան հանդէպ իր պարտականութիւնները, ինքզինքը նուիրելու է անոր ծառայութեան: Ալպէր Քամիւի ճառախսութիւնը, արտասանուած Նոպէլեան մրցանակի իրեն յանձնումին առիթով, մէկն է այն ամէնէն գեղեցիկներէն որոնք խօսուած են այս նիւթին շուրջ եւ ես ուրախ եմ յայտարարելու որ կատարելապէս կը ձայնակցիմ անոր: Արդարեւ, բազմաթիւ տասնամեակներէ ի վեր ռուս գրականութիւնը հեռու կեցած է դիտողի դիրք գրաւելէ, ընթացք չէ տուած մտքի փուճ խաղերու: Չեմ ամչնար այս աւանդութիւնը յարգած, կարելի չափով այդ ուղիէն քալած ըլլալէ: Այն գաղափարը թէ գրագէտ մը շատ բան կրնայ ընել իր պատկանած ընկերութեան, եւ թէ ատիկա արդէն պարտականութիւն մըն է իրեն համար, ռուս գրականութեան մէջ երկար ատենէ ի վեր ի պատուի գաղափար մըն է: Սակայն չըլլայ որ բռնաբարենք արուեստագէտի մը իրաւունքը եթէ ան կ'ուզէ միայն իր անձնական փորձառութիւններն ու ներքին ապրումները արտայայտել, առանց հետաքրքրուելու արտաքին կեանքի մէջ պատահածներով: Ոչինչ պահանջենք իրմէ, ոչինչ պարտադրենք իրեն: Բայց խնդրենք իրմէ, պաղատինք իրեն, քաջալերենք զինքը դէպի ցանկալի ուղղութիւնը: Այս մէկը կրնանք ընել:

Ի վերջոյ արուեստագէտը իր տաղանդին մէկ մասը միայն կրնայ մշակումի ենթարկել. միւս մասը, ընդհանրապէս մեծագոյն մասը, ի ծնէ ներշնչուած է իրեն, գրեթէ անփոփոխ է:

Մեկնինք այն սկզբունքէն թէ արուեստագէտը ոչ մէկու բան մը կը պարտի: Բայց եւ այնպէս տխուր է տեսնել թէ մարդ ինչպէս իրական աշխարհը կը թողու վարձկաններու, ոչնչութիւններու, եթէ ոչ խենթերու ձեռքը երբ կը քաշուի փղոսկրեայ իր աշտարակին կամ երեւակայածին մտածումներու իր աշխարհին մէջ:

Մեր քսաներորդ դարը փաստած է թէ

ԵՓՐԱՏԻ ՄՕՏԱԿԱ ՔԱՂԱՔԸ

ԵԳԻԼԱԿԱՆԻ ԴԻՑՈՒՀԻՆ՝ ՉՄԻՒՌՆԻԱՆ ԵՒ ՉՄԻՒՌՆԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

(Աղէտի յիսնամեակին առթիւ)

Հերոդոտոս յոյն պատմիչը Թէսէոս թագաւորին կ'ընծայէ երկրորդ հիմնադրութեան պատիւը: Այս թագաւորը առասպելական, կիսաստուած հերոս մըն է եղած: Աւանդութիւնը կ'ըսէ թէ կըռուած է Ամազոններու (Ամազոնները կանանց խորհրդաւոր խումբեր եղած են, որոնք կռուած են այրերու դէմ: Իրենց ունեցած զաւակներէն պահած են միայն աղջիկները: Իսկ մանչերը փճացուցած: Կը թուի թէ տակաւին գոյութիւն ունին Ամազոններ Հարաւային Ամերիկայի կոյս անտառներու հեռաւոր անկիւնները), դէմ եւ անոնցմէ մէկուն՝ չքնաղն Զմիւռնայի յիշատակին քաղաքը կոչած է Զմիւռնիա:

Քաղաքին երրորդ եւ վերջին հիմնադրութիւնը կատարուած է Բագոս լերան ու իր կողերուն վրայ:

Հին պատմիչներ կ'ըսեն թէ Մեծն Աղեքսանդր Մակեդոնացին երբ Փոքր Ասիայէն կ'անցնէր (337 Թուականին Ք. Ա.) Պարսիկներու վրայ արշաւելու համար, յոգնած՝ կանգ կ'առնէ Բագոս լերան վրայ եւ սիրելով վայրը հոն կը հիմնէ Զմիւռնիան: Իսկ Ստրաբոն շինութեան այդ պատիւը կուտայ Աղեքսանդրի զօրավարներէն Անտիգոնոսի եւ Լիւսեմարգոսի: Սակայն, երկրորդ դարու յոյն պատմիչ Պաւսանիոս կ'ըսէ թէ Աղեքսանդրի գալէն առաջ արդէն աւերակներ կային Բագոս լերան վրայ, որոնց ճարտարապետական ոճն ու կառուցուածքը կը հաստատէին թէ նախապէս քաղաք մը կար այնտեղ: Այս քաղաքին շինութիւնը կը վերագրուի Լելեգեաններու, որոնք յունացեղ ժողովուրդ մըն էին: Ուրեմն, Աղեքսանդրի յաջորդները պարզապէս վերաշինած են այդ աւերակ քաղաքը ու նպաստած անոր բարգաւաճման: Այնուհետեւ, յաջորդաբար հռոմէացի կայսրեր ծաղկեալ քաղաքի մը վերածած են Զմիւռնիան:

177 Թուականին, սաստիկ երկրաշարժ մը աւերակոյտի վերածած է քաղաքը: Սակայն, շնորհիւ հռոմէացի Մարկոս Աւրելիոսի քաղաքը վերաշինուած է:

1084ին, Թուրք ծովահէն Ցաչաս, կը գրաւէ Զմիւռնիան: Բայց 1097ին բիւզանդացի կայսր Ալեքսիս Կոմնենոսի կողմէ կը վերագրաւուի:

1322ին, Թրքական ուժեր դարձեալ կը գրաւեն Զմիւռնիան: Սակայն շուտով կը հեռանան շնորհիւ Ռոդոսի Ասպետներուն զինու զօրութեան:

Քաղաքը յիսուն տարի շարունակ, յաջորդաբար կ'իյնայ Թուրքերու եւ Ռոդոսի Ասպետներուն իշխանութեան ներքեւ:

1402ին, Լենկթիմուր իր մոնկոլ հորդաներով կ'աւերէ քաղաքը, աննկարագրելի բարբարոսութիւններ ի գործ դնելով: Աշտարակ մը կառուցանել կուտայ իր յաղթանակին նուիրուած հազար գերիներու գլուխները խառնելով անոր կառոյցին մէջ:

1424ին, Սուլթան Մուրատ Բ., Լենկթիմուրի զօրավար Քինէյիտի վրայ յարձակելով փախուստի կը մատնէ զայն եւ այդ թուականէն սկսեալ քաղաքը կը մնայ թրքական տիրապետութեան ենթակայ:

Զմիւռնիան իր բնական գեղեցիկ դիրքով, իր առողջ կլիմայով ու բարեբեր հողերով, ու նաեւ իբրեւ ապահով նաւահանգիստ, նախապատմական շրջանէն իսկ մարդկային բնակութեան յարմար վայր մը եղած է: Եւ այդ է պատճառը, որ այդ քաղաքը կռուախնձոր հանդիսացած է Յոյներու, Հռոմէացիներու եւ Թուրքերու միջեւ: Զուր չէ, որ Լամարթին Զմիւռնիան անուանած է Արեւելքի Աստղը:

Թրքական տիրապետութեան տակ Զմիւռնիան Այտընի նահանգին գլխաւոր քաղաքն էր: Իսկ յետագային դարձաւ կուսակալանիստ քաղաք, իր ծաղկեալ վաճառականութեամբ, իր հողային բերքերով, նաւահանգիստին բեղուն գործառնութիւններով, եւ ուր եւրոպական դրամագլուխը կ'ապահովէր հսկայական շահեր:

Քաղաքը կը տարածուէր Բագոս լերան կողերէն ու Մելես գետակէն դէպի ծով: Հնուց այդ վայրերուն վրայ շինուած էին Նեմեզիսի (Ոխակալութեան չաստուածը) եւ Կիւբէլէի (Սիպէլ) տաճարները:

Քաղաքը, ինչպէս իր բնակչութիւնը, կը կրէր ասիական եւ եւրոպական խառն դրոշմ: Բնակելի շէնքերը ընդհանուր առմամբ կրկնայարկ էին ու պարզ ոճով շինուած: Կային նաեւ բազմայարկ շէնքեր քարափին երկայնքը եւ եւրոպական թաղին մէջ:

Բացի Հայոց թաղէն, որ ունէր ուղիղ զուգահեռական փողոցներ, Զմիւռնիոյ մնացեալ թաղերուն փողոցները ոլորապտոյտ եւ անկանոն էին: Զուրկ՝ ճարտարապետական յատակագծային կանոններէ: Ու մանաւանդ առողջապահական պայմաններու չգոյութիւնը պատճառ կը դառնար վտանգաւոր համաճարակներու տարածման:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՓՕՅԱՃԵԱՆ

(5 – Շար.)

աւելի անգութ եղաւ քան թէ նախորդ-ները եւ անոր առաջին կէսը տակաւին չէ կրցած մոռցնել տալ իր վայրագու-թիւնները: Մեր աշխարհը միշտ պատառ պատառ կ'ըլլայ քարայրներու շրջանի այն կիրքերով որոնք են ընչաքաղցու-թիւն, նախանձ, յափշտակութիւն, ատե-լութիւն, կիրքեր՝ որոնք տարիներու հո-լովոյթով աւելի յարգարժան նոր անուն-ներ ստացած են ինչպէս՝ դասակարգերու կռիւ, զանգուածներու շարժում, ցեղա-յին տարակարծութիւն, սենտիքայի պայ-քար: Ամէն տեսակ իրաւախոհութեան ի-սկզբանէ մերժումը դարձած է սկզբունք եւ ուղղափառութիւնը կը նկատուի առա-քինութիւն մը: Անիկա միլիոններով դոհ կը պահանջէ անվերջանալի քաղաքացիա-կան կռիւի մը մէջ: Անիկա փողով թըմ-բուկով կ'աշխատի մեզի հաւատացնել թէ բարութեան եւ արդարութեան համաշ-խարհային ըմբռնումներ գոյութիւն չու-նին, թէ յարաբերական են անոնք եւ յա-րափոփոխ: Ո՞ւրկէ կը ծնի սա օրէնքը․ «Բրէ այն ինչ որ ամէնէն օգտակարն է քու կուսակցութեան համար»: Անմիջա-պէս որ խմբակ մը կը հանդիպի կառք մը ձեռք անցընելու առիթով, նոյնիսկ մակե-րեսային, կամ կառք մը որուն արժանի չէ, զայն կը յափշտակէ իսկոյն: Անկէ վերջ հոգը անգամ չէ եթէ աշխարհը փուլ կուգայ:

Ամբողջ աշխարհը այն համոզումը ունի թէ ուժը ամենակարողն է, իսկ արդա-րութիւնը ոչինչ կրնայ ընել: Տոսթո-յեվսքիի հրէշները (որոնք երեւութապէս ծնունդ առին անցեալ դարուն գաւառա-ցիի մը մղձաւանջներէն) մեր աչքերուն տակ կը սողոսկին աշխարհին մէկ կողմէն մինչեւ միւսը վարակելով նոյնիսկ այն-պիսի վայրեր ուր անոնք աներեւակայելի էին տակաւին քիչ ժամանակ առաջ:

Վերջին տարիներու բոլոր առեւան-գումներու, յեղուզակութեան դէպքերու, պայթիւններու եւ հրկիզումներու ընդ-մէջէն այդ հրէշներն են որ քաղաքակըր-թութիւնը ցնցելու եւ կործանելու իրենց կամքը կը ցուցաբերեն: Եւ կրնան ալ յաջողիլ:

Երիտասարդները, տարիքի մը ուր ուրիշ ոչ մէկ փորձառութիւն ունին եթէ ոչ սեռային, ուր իրենց եւսն չեն թողած տակաւին տառապանքներու եւ հասկա-ցողութիւններու տարիներ, այսօր ցըն-ծութեամբ կը կրկնեն այն սխալները ո-րոնք գործուեցան 19րդ դարու ապակա-նած Ռուսիոյ կողմէ, եւ հակառակ ատոր այն տպաւորութիւնը ունին որ նոր բան մը գտած են: Անոնք չեն կարմիր Պահակ-ներուն ամենավերջին բարբարոսութիւն-ները բարձրաղաղակ կը ծափահարեն եւ զայն ուրախութեամբ իբր օրինակ ցոյց կուտան ուրիշներու: Մարդկութեան հա-զարամեայ էութենէն բացարձակապէս անտեղեակ, անփորձ հոգիներու պարզա-միտ հաւատքով անոնք կը գոչեն․ «Վռնտենք այս կեղեքիչ, անգութ եւ ան-յոյդ կառավարութիւնները: Նորերը (այ-սինքն մենք) հրացանները եւ ռումբերը մէկ կողմ դնելէ վերջ, պիտի ըլլան ար-դար եւ ներողամիտ»:

Մինչդեռ հակառակը պիտի պատահի: Բայց անոնք որ ապրած են եւ գիտեն, անոնք որ պիտի կարենային ճշմարտու-թիւնը պատմել այդ երիտասարդներուն, չեն յանդգնիր շատ անգամ մէջտեղ ել-լելու: Նոյնիսկ ամէն բան կ'ընեն որ-պէսզի «պահպանողական» չերեւին: Այս ալ մէկն է 19րդ դարու Ռուսիոյ այն ե-րեւոյթներէն զոր Տոսթոյեվսքի կը կոչէր «ըլլալ ստրուկը խաբուած յառաջդիմա-սէրներուն»:

Մինիխի ողին անշուշտ բոլորովին անցեալ մը եղած չէ տակաւին: Նոյնիսկ պիտի ըսեմ որ անիկա կը տիրապետէ 20րդ դարուն: Քաղաքակիրթ եւ երկչոտ ա-րեւմտեան աշխարհը բարբարոսութեան բիրտ եւ բացայայտ վերածնունդին դի-մաց ուրիշ ոչինչ կրցաւ ցոյց տալ եթէ ոչ ժպիտ եւ զիջում: Ընդհանրապէս այս-պէս կը պատահի արդէն: Անոնք որ իրենք զիրենք ապահով կը զգան, կը նախընտրեն հէզութիւնն ու նահանջը, որպէսզի կարենան շարունակել իրենց առօրեան եւ հեռու վանեն դժուարութիւնները: Վաղը, պիտի տեսնէք, ամէն ինչ աւելի լաւ պիտի ըլլայ, կ'ըսեն անոնք: Բայց ոչ մէկ մէկ բան աւելի լաւ պիտի ըլլայ: Վա-տութեան մրցանակը միշտ ցաւ է տա-ռապանք է:

Թարգմ․ Ռ․ ՀԱՏՏԷՃԵԱՆ

(Նար․ – 5)

ԶԱՐԻՖԵԱՆՆ ՈՒ ՊԼՕԶ ՄՈՒԿՈՒՉԸ

Զարիֆեան Շիրակեցի էր:

Շիրակը հպարտ պիտի լինի, որ ծնունդ է տուել Զարիֆեանի նման մի տաղան-դաւոր դերասանի, մեծ արուեստագէտի եւ ազնիւ ու աննման մարդու:

Շիրակը կարող է պարծենալ նաեւ ու-րիշ մեծութիւններով: Անանիա Շիրակա-ցի, Աւ․ Իսահակեան, Աշուղ Ջիւանի, Արմէն Տիգրանեան, յետադային հայրե-նասէր բանաստեղծ Յովհ․ Շիրազ եւ ի լրումն այսուամենայնի… Պլօզ Մու-կուչը…

Ո՞վ էր Պլօզ Մուկուչը: Բոլորը նրան ճանաչում են, բայց ոչ ոք ճիշդ կերպով գիտէ նրա կենսագրութիւնը: Տասնեակ տարիներ են անցել նրա մահուանից, սա-կայն Հայաստանում դեռ յիշում են նրան եւ նրա գործերը:

Մի բան արեւի լոյսի պէս պարզ է, որ նա Շիրակի պտուղ էր…

Մուկուչը մի օր միլիոնատէր էր, միւս օրը մուրացիկ: Մի օր պիւֆէ էր ջար-դում եւ փողը վճարում, իսկ յաջորդ օրը մի բաժակ օղու դրամ չունէր:

Մի տարօրինակ արարած էր նա:

Համայնավարներն անգամ չկարողացան նրան կարգի բերել:

Մուկուչը անհունօրէն սիրում էր Զա-րիֆին: Ոչ միայն իբրեւ Գիւմրեցիի, այլ նաեւ որպէս դերասանի: Պլօզի համար, աշխարհումս Զարիֆի նման դերասան չի եղել: Նա պաշտում էր Զարիֆին:

Զարիֆեանի պենեֆիսն է: Պիտի խա-ղանք Ուրիէլ Ակոստա: Մուկուչը լսել է այդ մասին եւ վեր կացել ու Շիրակից եկել է Երեւան:

Միլիոնատէր եղած ժամանակն է:

Ներկայացման առաւօտը հասնում է Երեւան եւ գնում կանգնում Թատրոնի կիշէի առաջ: Ժամը 8ն է: Կիշէն պիտի բացուի ժամը տասնին եւ երեկոյեան հա-մար տոմսեր պիտի վաճառուեն:

Պլօզը չի շտապում: Սպասում է: Գա-լիս է բարիշնիան: Պլօզը մօտենում է քաս-սային, քաղաքավարութեամբ գլխարկը հանում է եւ իր ռուսերէնով ասում է․

— Դոպրի ուտրօ, բարիշնա (բարի լոյս, օրիորդ):

— Տըբրօէ ուտրօ, պատասխանում է ռուս տոմսակավաճառուհին:

— Մօժնօ՞ քակուբիթ բիլէթ, տըլեայ էգօ նոշի (կարելի՞ է այս գիշերուան տոմ-սերից գնել):

— Պաժալստա (խնդրեմ), պատասխա-նում է օրիորդը:

Տոմսերից դեռ ոչ մէկ հատ ծախուած չէ:

— Որքա՞ն տոմսակ ունէք, հարցնում է Մուկուչը, ի հարկէ միշտ ռուսերէնով:

— Դուք քանի՞ հատ էք ուզում եւ ո՞ր կարգից:

— Ես հարցնում եմ, վեր-վար քանի՞ հատ տոմսակ ունէք:

— 560 հատ, պատասխանում է բարիշ-նան:

— Էդ 560 հատը որ ծախէք, որքա՞ն փող պիտի ունենաք:

Խեղճ կինը զարմանում է: Ո՞վ է այս մարդը, պետական քննի՞չ է արդեօք, սոխպուած պատասխանում է․

— 10750 ռուբլի:

Պլօզը գրպանից հանում է մի քանի տրցակ ռուբլիներ եւ տալով տոմսակա-վաճառուհուն, ասում է․

— Փողերը հաշուէք, վերցրէք եւ տուէք տոմսակները:

Կինը զարմացած ասում է․

— Բայց ի՞նչպէս կարելի է:

— Հօպուդ ղուրպան, ինչի՞ չի կարելի: Մէկ-մէկ պիտի ծախես չէ՞: Ես ան կրօ եմ առնում: Ի՞նչ տարբերութիւն: Դու քո փողը ստացիր:

Խեղճ կինը մտածում է, մտածում, փողերը հաշւում վերցնում է ամբողջ տոմսերը յանձնում Մուկուչին:

Ժամը 10ին փորձ է նշանակուել: Ըստ սովորութեանս, ես շուտ եմ եկել: Մօ-տենում եմ եւ խնդրում եմ երկու հատ առաջին կարգի տոմսակ:

— Գալուբչիկ (աղաւնեակս), ասում է օրիորդը, տոմսերը բոլորն էլ ծախուել են, տոմսակ չկայ:

— Ի՞նչպէս թէ…

— Հաւատացնում եմ: Մի պարոն եկաւ եւ բոլոր տոմսերը գնեց ու գնաց:

— Ո՞վ էր:

— Չեմ ճանաչում:

Մնում եմ ապշած: Տեսնում եմ հեռ-ուից գալիս է Զարիֆեանը, Յօլիկի ձեռ-քից բռնած: Մօտենում եմ եւ ասում․

— Պարոն Զարիֆեան, բոլոր տոմսերը սպառել են: Ոչ մի հատ տոմսակ չկայ:

— Ճի՞շտ ես ասում, ուրախացած հար-ցնում է Զարիֆեանը:

— Այո:

— Այդ ե՞րբ ծախուեց:

— Մի պարոն եկել է, բոլոր տոմսերի դրամը վճարել է, տոմսերն առել ու գնացել է:

— Այդ ի՞նչպէս կարելի է:

— Հարցրէք բարիշնիային:

Զարիֆը գրեթէ վազելով մտնում է Թատրոնը եւ մօտենում տոմսակավաճա-ռուհուն:

— Ի՞նչ է պատահել:

— Մի մարդ բոլոր տոմսերը գնեց, ա-սում է խեղճ կինը, տխուր դէմքով:

— Ինչո՞ւ տուեցիր:

— Ի՞նչ անէի: Ասաց մէկ-մէկ պիտի ծախես, ես բոլորը մէկից եմ առնում:

— Բայց ո՞վ էր այդ մարդը:

— Չգիտեմ:

— Ո՞վ կարող է լինել: Զարիֆը ընկաւ մտածմունքի մէջ: Տրամադրութիւնը ըն-կաւ: Նա դրամասէր չէր: Նա իրաւ ար-ուեստագէտ էր:

— Հապա եթէ այդ պարոնը մեն-մենակ գայ ու նստի թատերասրահում եւ ասի խաղացէք: Իրաւունք էլ պիտի ունենայ, ի՞նչ կարող ենք ասել:

Եկան դերակատարները: Բարձրացանք փորձի: Բոլորս էլ մի տեսակ կոտրուած էինք: Զարիֆը սարսափելի յուզուած էր, սկսեց ման գալ բեմի երկայնքով: Չգի-տեմ, Գուրգէն Ջանիբէկեա՞նն էր թէ Օրի Բունիաթեանը, ուշացել էր փորձին, ներս մտնելով ասաց․

— Գիտէ՞ք ինչ, Պլօզ Մուկուչը գնել է բոլոր տոմսերը: Մի նոր փոթորիկ պայ-թեց:

— Բահ, գոչեց Զարիֆեանը, այդ էր պակաս: Նա այս գիշեր մեն-մենակ կը գայ թատրոն, գլխարկը կը դնի աթոռի, գոտին մի ուրիշ աթոռի, ինչպէս անում է կառապանների հետ, եւ կ'ասի՝ «Ջեղ ղուրպան, փարդէն բացէք»:

— Պ․ Զարիֆեան, Մուկուչը մի աթոռ է դրել Թատրոնի դրանը, եւ ով որ անցնում է, մի տոմս է տալիս, երբեմն էլ երկու, եթէ մարդը լաւ է հագնուած: Տոմսերը բաժանելով ասում է․«Դուք էսօր իմ ղօ-նաղն (հիւրը) էք, եկէք Զարիֆին աչե-լու»: Խարութիւն չի գնում ոչ առաջին եւ ոչ էլ միւս կարգերի միջեւ:

Բոլորս սկսեցինք ծիծաղել: Ծիծաղում էր նաեւ Զարիֆը:

Բայց խնդիրը սրանով չվերջացաւ: Մուկուչը կանչում է իր հաւատարիմ «գի-նակիցներից» մէկին, փող է տալիս եւ ա-սում է․

— Ինծի աչէ, կը գնաս էս Վանեցոյ տուքիանը (խանութ), լաւ կը նայես թէ ինչ լաւ բան կայ․ արծաթ փոքքսիկար պոտնոց (ափսէ), ռումկա-նէր (գաւաթ), մի երեք կտոր լաւ ու թանկանոց արծաթեղէն կը բերես: Էսօր մեր ազիզ աղբօր Օվանէսի պենեֆիսն է, պէտք է որ նուէրներ տանք:

Գիշերը սրահը լեփ-լեցուն է:

Առաջին կարգ նստողները ընկեր են վերնայարկը, վերնայարկի ժողովուրդը բազմել է առաջին կարգում: Մուկուչը իր «սպայակոյտի» հետ նստել է: Նրան-ցից մէկի վրայ են դրուել գնուած նուէր-ները:

Ըստ պենեֆիսի օրէնքի, դերասանին նուէրը պիտի տրուի ամէնից ուժեղ ա-րարից յետոյ: Վարագոյրը բացուելուց յետոյ, բեմ են հրաւիրում եւ նուէրները յանձնում են: Բայց Պլօզի մօտ այդ օրէն-քը գոյութիւն չունի: Նա ասել է Օննիկին:

— Երբ ասեմ տուր նուէրը, կը տանես ու կը տաս:

Զարիֆը խաղում է: Հրաշալի է նրա Ուրիէլը: Մուկուչը հիացած հետեւում է խաղին: Մէկ էլ, մի տեսարան դիւր է գալիս նրան, Մուկուչը կանգնում է և ա-սում․

— Զարիֆ ջան, մի մինուտ (վայրկեան) կայնիր: Աղա, Օննիկ տար փոքքսիկարը:

Զարիֆը ջղայնանում է, բայց ի՞նչ կա-րող է անել:

Մի քանի րոպէ յետոյ, աւելի ուժեղ մի տեսարան է, Պլօզին դիւր է եկել․

— Զարիֆ ջան, հօգուդ ղուրպան, մի մինուտ սպըր (մէկ վայրկեան համբերէ), Օննիկ տար պոտնոցը (ափսէ):

Մենք բեմի ետեւում ծիծաղից մեռ-նում էինք: Ժողովուրդը ծափահարում էր եւ Զարիֆեանի փոխարէն Մուկուչն էր գլուխ տալիս:

Եւ այս ձեւով շարունակուեց, մինչեւ որ նուէրները վերջացան: Վերջացաւ նաեւ ներկայացումը: Եւ մէկ էլ տեսանք Մու-կուչն ու Օննիկը մտան քուլիսնէրը․ Պլօ-զը մօտեցաւ Զարիֆեանին, ձեռքը համ-բուրեց եւ ասաց․

— Զարիֆ ջան, ցաւդ տանեմ, աւել պակաս կը բաշխես:

— Մուկուչ ջան, բա էդենց անկարգ բան կ'անե՞ն․ կարգը խանգարեցիր, խաղը խանգարեցիր:

— Ախպէր ջան, հալալ արա, ես բէզ գրամըտնի (անգրագէտ) մարդ եմ, կարգ ու կանոն որտեղի՞ց պիտի իմանամ: Արի բարիշինէ (հաշտուինք), էս գիշեր դու եւ ամբողջ խումբը իմ ղօնաղն (հիւրն) էք: Սեղանը խազըր (պատրաստ) է եւ ուժինն էլ (ընթրիքը) զակած (ապսպրուած):

— Մուկուչ ջան, շատ յոգնած եմ, մի ուրիշ անգամ, ասում է Զարիֆեանը:

— Ինձ թաղես թէ մերժես:

Գնում ենք ամբողջ խմբով ընթրիքի: Մուկուչը հոյակապ սեղան է պատրաստել տուել: Կենացներ՝ Զարիֆին, Խրիմեան Հայրիկին, Վարդան Զօրավարին, Ան-դրանիկ Փաշային… եւ այդ բոլորը տե-ւում է մինչեւ լոյս: Հիմի էլ գնում ենք խաչ ուտելու…:

Այդպէս էր Պլօզ Մուկուչը:

Երբ նա Հայաստանում մեռնում է, բո-լոր կառապանները, ֆուռճաճիները մաս-նակցում են նրա թաղման: Դիւղուկի մե-լամաղձոտ նուագի տակ Մուկուչին յանձ-նում են հողին:

Մ․ ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԳԻՐՔ

Առանձարի (Միսաք Կույումճեան) ըս-տեղծագործական շրջանը երկար չտեւեց, հազիւ հինգ-վեց տարի՝ 1901–1906, երբ արտադրեց իր ծանօթ գործերը՝ նորա-վէպերու «Վիշտի ծիծաղ» հատորը, «Փր-կիչներ» թատերախաղը, հրապարակա-գրական յօդուածներ եւայլն: Սակայն այդ քիչն ալ արժէքաւոր է: Այսպէս՝ «Վիշտի ծիծաղ»ի լաւագոյն նորավէպերը մեր երգիծական գրականութեան մնայուն էջերէն են:

Վերջերս Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի գրականութեան հիմնար-կութիւնը լոյս ընծայեց Ա․ Յակոբջան-եանի «Առանձար» խորագրուած հատորը, որ կը նկատուի առաջին ամբողջական ու-սումնասիրութիւնը գրագէտին մասին:

Առանձար հայ գրագէտներու այն սե-րունդին կը պատկանի, որ ականատես ե-ղած է Համիտեան հայահալած քաղաքա-կանութեան եւ, հետեւաբար, խորապէս ապրած է Արեւմտահայութեան ողբեր-գութիւնը:

Առանձար իր գործերուն մէջ կը պատ-կերացնէ գաւառական կեանքը: Հակա-ռակ մեր ժողովուրդին վիճակուած դառն ճակատագրին՝ ան կը հնչեցնէ իր ծի-ծաղի ձայնը: Ընդհանուր լաւատեսու-թեան մէջ նշմարելի է տրտմութիւնը, ո-րով անոր մօտ կը գտնենք վշտի ծիծաղ մը:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սերաստիոյ Նահանգային Միութիւն Ուսումնասիրացի վարչութիւնը իր բոլոր անդամներով կուգայ խոր ցաւակցութիւններ յայտնել հայրենակից Տէր եւ Տիկին Շէրճիլեան Շէրպէթճեանի, իրենց փեսային՝ Նիկողոս Նիկողոսեանի մահուան առթիւ։

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱՌՆՈՒՎԻԼ
ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Հոկտ. 1 Կիրակի օր, Վարագայ Ս. Խաչի տօնին եւ եկեղեցւոյ 40ամեակին առթիւ, Առնուվիլի համանուն եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ'ունենայ աւանդական մատաղօրհնութիւն։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ԳԻՒՏ Ծ. Վ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի մատաղօրհնութիւն եւ հոգեհանգստեան պաշտօն եկեղեցւոյ բարերարներու ննջեցելոց յիշատակին։

Կը հրաւիրուին գիւղին, Անկէնի, Սեւրանի, Սարսէլի եւ Կուսէնվիլի հաւատացեալ ժողովուրդը։ Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9.15, պատարագ 10.30։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս. Փրկիչ եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է, փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուիրատուութիւնները եկեղեցւոյ պայծառութեան համար.—

Ողբացեալ Մարիամ Ասլանեանի թաղման առթիւ, Տէր եւ Տիկին Յ. Տօնիկեան 30 ֆր., Տիկ. Փերուզ Խաչատուրեան եւ այրի Տիկ. Երանուհի Եաղըճեան 20ական ֆր.։

Ողբ. Զապէլ Վարդինեանի թաղման առթիւ, Տիկ. Մ. Երբեմեան եւ Պր. Ստ. Գալուստեան 20ական, Բարսեղ Գամպուրեան 10 եւ 10 դպրոցին։

Ողբ. Հնազանդ Խօքսիւզեանի թաղման առթիւ, Յակոբեան ընտանիք 50, Թոմասեան ընտանիք 20 ֆր.։

Ողբ. Փերուզ Վարդանեանի թաղման առթիւ, Յարութիւն Ժամկոչեան 50, Օհաննէս Մսըրեան 10, Յ. Թորոսեան 20 (երգչախումբին)։

Ողբ. Գառնիկ Մարկոսեանի թաղման առթիւ, Յ. Մէկճեան եւ Ստ. Խաչատուրեան 20ական Աղքատախնամին, Համբարձում Թօփալեան 20, Ներսէս Մսըրլեան 15, Անդրանիկ եւ Յովսէփ Մարկոսեան եղբայրներ 10 եւ (10 Աւետարանական)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն-Ժեռմէի Թաղական խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է.— Ստեփան Մնակեանէ եւ Սամուէլ Քէչէճեանէ 10ական ֆր., Ժանօ Մէրմէտեանէ 20, Տէրտէրեան ընտանիքէ 50, Ժիրայր Զարուկեանէ եւ Էրկինեան ընտանիքէ 20ական ֆրանք։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Լուրջ հայ այր ու կին մը, առանց զաւակի, հայ ընտանիքի մը մօտ աշխատելու համար, որ երկու զաւակ ունի (ընդամէնը՝ 4 անձ)։ Այրը՝ պէտք է կառք վարել գիտնայ եւ զբաղի փոքր գործերով եւ պարտէզով, կինը՝ տնային աշխատանքներով։ Շատ լաւ պայմաններ, հանգիստ բնակարան ամէն արդիական յարմարութիւններով։ Ճաշ, բնակութիւն եւ լաւ աշխատավարձք։

Հեռաձայնել.—
991–03–68

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՕՐՈՒԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐՈՒ ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆԸ

կը հաղորդէ թէ իր դասընթացքները կը վերսկսին.—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՀՈԿՏ. 18

հինգ դասատուներ (որոնց երկուքը՝ երգի և պարի) կը վարեն 6ուկէսէն 12 տարեկան տղոց դաստիարակութիւնը։

Տղոց փոխադրութիւնը ապահովուած է երկու օթոքարներով որոնք առաւօտը կը կենան սահմանուած տեղեր և երեկոյեան մօտ – կը վերադարձնեն։ Յերեկուան ճաշը՝ վարժարանին մէջ։ Ստորեւ ցանկը այն վայրերուն, ուրկէ օթոքարները կ'անցնին։

Premier itinéraire : Palaiseau — Massy — Antony — L'Hay-les-Roses — Bourg-la-Reine — Bagneux Fontenay-aux-Roses — Clamart — Issy-les-Moulineaux — Sèvres

Second itinéraire : Asnières, Place Champerret — Sèvres.

Յաւելեալ տեղեկութեանց համար դիմել քարտուղարութեան.—
589–20–48

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ

Նախաձեռնութեամբ
Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբեր 5ին։

Պաշոյի Հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան։

Արձանագրութեան համար դիմել ժամը 15էն 19 Հայ Մշակոյթի Տուն, 17, Ռիւ Պլէօ եւ տեղւոյն վրայ ժամը 19էն 21։

×

COURS DE LANGUE ARMENIENNE AU LYCEE CONDORCET

Les cours débutent le 5 Octobre sous la direction du Prof. G. Méhian

Pour les inscriptions s'adresser 17, Rue Bleue de 15 à 19 heures et sur place de 19 à 21 h.

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU

Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

Pèlerinage à Antelias (Liban)

du 15 au 29 octobre

Organisé par

agence de voyages SEVAN

50, Cours de la Liberté — LYON
Tél. : 60-13-66

Voyage organisé de 14 jours au Liban. de PARIS, de LYON ou de MARSEILLE par avion pour BEYROUTH. Séjour en demi-pension, Hôtel 1ère classe, chambre double climatisée avec salle de bain

— Dimanche 22 Oct. 1972 : Messe à l'Eglise du Catolicossat Arménien à Antelias et Bénédiction de la Sainte Chrême par S. S. Khoren 1er Catholicos de Cilicie.

— Visite des Institutions Arméniennes, nombreuses excursions organisées sur place par Mr. Varoujan Sarkissian.

Prix par personne : PARIS/PARIS, LYON/LYON MARSEILLE/MARSEILLE

1550 F.

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԱՆԹԻԼԻԱՍ
ՄԻՒՌՈՆՕՐՀՆԷՔԻ ԱՌԹԻՒ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 15 ԷՆ 29

Այս տարի *Սեւան Վոյաժի* Տնօրէնութիւնը բացառիկ առիթ մը կ'ընծայէ փրանսահայ գաղութին՝ ներկայ գտնուելու Անթիլիասի մէջ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Ն. Ս. Օ. Վեհ. Տ. Խորէն Ա. Կաթողիկոսի կողմէ կատարուելիք Ս. Միւռոնի օրհնութեան արարողութեանց յառաջիկայ 22 Հոկտեմբեր 1972ին։ Այս առիթով ծրագրուած են զանազան շրջապտոյտներ Լիբանանի տեսարժան և գեղատեսիլ վայրերը, ինչպէս նաև Պէյրութ տեղի ունենալիք ժողովրդ.քնականներու բացման հանդիսութեանց Լիբանանի Հանրապետութեան նախագահին ներկայութեան եւ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան ի Լիբանան հաստատման եւ Դպրեվանքի բացման քառասնամեակի հանդիսութեանց։

Գին՝ 1550 ֆր. օդանաւով երթուդարձ, առաջնակարգ պանդոկ կէս–փանսիոն

Տեղերը սահմանափակ ըլլալուն պատճառով, կը խնդրուի աճապարել արձանագրութեանց համար։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՄԱՐ

Պայմանները չեն փոխուած։

Մանրամասնութիւններու համար դիմել՝

Լիոն՝ *Հայր Գեղամ Վրդ. Հեռ.* 51–73–50
Սէն–Լու՝ Տէր Շահան Քհյ. 47–97–13
Պլ. Օտոն՝ Տէր–Նշան Քհյ. 50–18–23

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանաւորած Սէնթ-Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ միօրեայ դպրոցի հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին Չորեքշաբթի Հոկտեմբեր 4ին։

Կը խնդրուի շրջանիս բոլոր ծնողքներէն անխտիր, որ բարի ըլլան առաջնորդել իրենց փոքրիկները ամէն Չորեքշաբթի առաւօտները Ս. Թադէոս եկեղեցին։

×

ԼԻՈՆ

Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ հայկական վարժարանի դասընթացքները կը վերսկսին Չորեքշաբթի 4 Հոկտեմբերին, առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ երեկոյեան ժամը 5։

Շաբաթ կ. յ. ժամը 2.30էն մինչեւ 4.30։ Կիրակի առաւօտեան ժամը 10էն մինչեւ 12։

Փոխադրութեանց սպասարկութիւնն ու կէսօրուան ճաշը կը շարունակուին նախընթաց տարիներու նման։

Վերամուտի առթիւ, Շաբաթ 30 Սեպտեմբերին, երեկոյեան ժամը 8.30ին, Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ, տեղի կ'ունենայ ծնողական ժողով, ուր պիտի հաղորդուին յառաջիկայ ուսումնական տարւոյ ծրագիրն ու գործունէութեանց եղանակը։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Լուրջ եւ աշխոյժ հայ օրիորդ մը կէսօրուան (կէսօրէ ետք միայն) գրասենեակի աշխատանքի համար — Նամակագրութիւն եւ հաշուապահութիւն։

Դիմել.—
Ets. CHEDIK
226, Rue St. Denis — Paris (2e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

Լիոնի մէջ, Հոկտ. 8ին, Կիրակի կէսօրէն ետք Ազգ. Տան մէջ։

×

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Հոկտեմբեր 29ին, Պանեէոյի Սալ տէ Ֆէթին մէջ։

×

Հոկտ. 15ի հանդիսութիւնը, Թարգմանչաց տօնի առթիւ, Նախաձեռնութեամբ Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան, եկեղեցւոյ սրահին մէջ։ Մանրամասնութիւնները յետագային։

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Դաշնակցութեան օրը կը տօնուի 21 Հոկտ. Շաբաթ իրիկուն։

×

Փարիզի Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը՝ Հոկտեմբեր 22ին։ (Եղանակին առաջին եւ խիստ փայլուն պարահանդէսը) Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ։

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
26
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MARDI
26 SEPTEMBRE
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, rue de Trévise - Paris (9e)

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 փր.	Վեցամսեայ	60 փր.
Արտասահման	Տար. 135 փր.	Հատը	0,70 փր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — 12·524 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 48e ANNÉE — N° 12.524

ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՓԱ՜ՌՔ ՀԱՅ ՔԱՋԵՐՈՒՆ

(ԱՐԱՐԱՅԻ 54ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ)

(Բ եւ վերջ)

Գերման օդանաւորդները սխալ տեղեկութիւններ հաղորդած էին անգլիական զինուորներու դասաւորման մասին, իսկ Յորդանանի շրջանին մէջ, ցոյցի համար կատարուած կռիւները ներկայացուած էին որպէս գլխաւոր նպատակ՝ անգլիական զինուորական շարժումներուն։ Մինչդեռ, այլ էր զինուորական ծրագիրը։

Գլխաւոր յարձակումը ծրագրուած էր կատարել Երուսաղէմի հիւսիս–արեւմուտեան շրջանը։

1918 Սեպտեմբեր 19ին, առաւօտեան ժամը 4·30ին, անգլիական թնդանօթները գոռացին Շարոնի ճակատին վրայ, 15 վայրկեան ետք (առաւօտեան ժամը 4·45–ին) սկսած էր մեծ յարձակումը։

Այս յարձակումին նպատակն էր Թըշնամիին զօրաւոր կէտը բռնել, գրաւել, եւ ծովեզերքէն սկսեալ Թշնամի գիծը դուռի մը նման բանալ, ապա ձիաւոր ուժով անցնիլ Թշնամիին կռնակը։ Այդ դուռը «ծխնի»ին վրայ պիտի դառնար, ձախէն աջ (արեւմուտքէն արեւելք)։ Ծխնիի կեդրոնական տեղը՝ բռնած էր հայ լեգէոնականներու զօրամասը։ Այդ կէտին վրայ կեդրոնացած էր նաեւ աւըստրիական եւ գերմանական արագահարուածներու աւերիչ կրակը, որ նախապէս անգամ մը փախթի նման փուեր էր Ֆրանսացի զինուորներ, որոնք չդիմանալով կրակին, լքեր փախեր էին։ Հայ կամաւորները միայն կրցան դիմանալ հրակէզ այդ կեդրոնի մէջ եւ, խոյանալով կրակներու մէջէն, գրաւել ռազմագիտական ամրացուած բարձունքը՝ Արարան, որով անգլիական հեծելազօրքը կրցաւ արագութեամբ յառաջանալ դէպի հիւսիս եւ դառնալ դէպի արեւելք, կռնակն անցնելով Թշնամի ուժերուն, որոնց արդէն հեռաձայնի եւ հեռագրի թելերը կտրուած էին, եւ իրարու անհաղորդ մնացած։

Սեպտեմբեր 19ի այդ խորտակիչ յարձակումէն ետք, Սեպտ. 21ին գրաւուեցաւ Նապլուսը եւ Թրքական 20րդ Գօլ Օրդուին փախուստի ճամբան փակուեցաւ։ Իրարու ետեւէ գրաւուեցան Պէյզանը, Աֆուլէն եւ Նազարէթը, որով արգիլուեցաւ Թուրքերու 4րդ բանակին փախուստը դէպի Դամասկոս։

Ամմանի մէջ ալ 4000 Թուրքեր անձնատուր եղան եւ Սեպտ. 28ին գրաւուեցաւ Տէրաան. այսպէսով Թրքական 4րդ բանակը հալեցաւ։

1918 Հոկտ. 1ին գրաւուեցաւ Դամասկոսը, Հոկտ. 4ին՝ Տիւրոսը, Հոկտ. 6ին՝ Սիդոնը, Հոկտ. 8ին՝ Պէյրութը, Հոկտ. 18ին՝ Տրիպոլիսը, Հոկտ. 20ին՝ Համան, Հոկտ. 22ին՝ Խան Սէպիլը, եւ Հոկտ. 26ին, կէսօրէ առաջ ժամը 10ին, Հալէպը եւ Հոկտ. 28ին՝ Միւսլիմիէն։

Անկէ յետոյ հայ զինուորները անցան Կիլիկիոյ քաղաքները։

Թուրքերը ունեցան անհաշիւ սպաննուածներ, գերի առնուեցան 200 գերման եւ աւստրիացի սպաներ, 3500 գերման զինուորներ։ Թուրք գերիներու թիւը հասաւ 72·000ի։ Գրաւուեցան 360 թնդանօթ, 800 արագահարուած, բազմաթիւ ինքնաշարժեր եւ վայրաշարժեր։

Հայ լեգէոնականները կարեւոր դեր ունեցան այս յաղթանակին մէջ, զոհելով իրենց արիւնը եւ քաջութեամբ յաղթանակի փառապսակը ստացան, անգամ մը եւս պանծացնելով Հայուն անխորտակելի ոգին ու կռուելու յատկութիւնը։

Կային նաեւ հրէական քանի մը վաշտեր Շունէթ Նիւրանի, Ումմիի եւ Շէրթի շրջանը։ Ասոնք ալ կռուեցան եւ ապագային ալ ամէնէն մեծ նպաստաւորեալները եղան դարձեալ իրենք։

Փա՛ռք հայ քաջերուն, ճակատամարտի մէջ ինկողներուն եւ յաղթական ողջերուն։

Անոնց մղած կռիւները ակնյայտնի ապացոյց են, որ Հայերը զոհաբերելով իրենց կեանքը, կարեւոր բաժին ունեցան Պաղեստինի, Լիբանանի եւ Սուրիոյ՝ Թրքական լուծէն ազատելու պայքարին մէջ։

Գերման գնդապետ Քանէնկիսէր ապահովաբար չէ սերտած այս պատմական կռիւները, ուր պարտուած «քաջ» Թուրքերու շարքին կային նաեւ իր բազմաթիւ արենակիցները···։

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ - ԴԱՄԱՍԿՈՍ ՊԱՂՏԱՏ

Խորհ. Միութիւն կարեւոր քանակութեամբ զէնք եւ ռազմամթերք կը յանձնէ Սուրիոյ։ Արդարեւ, համաձայն լիբանանեան l'Orient – Le Jour թերթին, որ իր տեղեկութիւնները քաղած է արար լաւատեղեակ աղբիւրներէ, չարաթաւերջին խորհրդային չորս օդանաւեր՝ «Անտոնով 12» ձեւի, Դամասկոսի օդակայանը ժամանած են։ Այս օդանաւերը կրնան հրթիռներ փոխադրել։ Անցեալին «Սամ–3» հրթիռներ փոխադրած էին Եգիպտոս։ Ըստ թերթին՝ Մոսկուա գեր–արդիական զէնքեր կը յանձնէ Սուրիոյ, որպէսզի այս վերջինը ի վիճակի ըլլայ դէմ դնելու իսրայելեան յարձակումին։

Քաղաքական շրջանակներու տեսակէտով, Մոսկուա Եգիպտոսի մէջ իր արձանագրած ձախողութեան առթիւ որոշած է զօրացնել իր ներկայութիւնն ու ազդեցութիւնը Իրաքի եւ Սուրիոյ մէջ։ Այս վերջինը թէեւ միշտ մերժած է բարեկամութեան դաշնագիր մը ստորագրել Խորհ. Միութեան հետ (ինչպէս որ ըրած է Իրաք Ապրիլ 9ին) միւս կողմէ, սակայն, մերժած է հետեւիլ Գահիրէի՝ երկրէն արտաքսելով խորհրդային մասնագէտները։

Մոսկուա, միշտ համաձայն քաղաքական շրջանակներուն, այժմ «կարծր» ուղեգիծ մը որդեգրած է Միջաւոր Արեւելքի հարցին կապակցութեամբ, գոհացում տալու համար արաբ երկիրներու։ Վերջերս ընդունեցաւ այցելութիւնը Արաֆաթի եւ Հապաշի՝ պաղեստինեան ղեկավարներ։ Միեւնոյն ատեն վստահութիւն տուած է Դամասկոսի, թէ պիտի օգնէ իրեն, որով ան կրնայ հակադարձել իսրայելեան յարձակումներուն։ Այս ձեւով կը բացատրուի սուրիական օդուժին յարձակումը Կոլանի իսրայելեան դիրքերու վրայ, որու ընթացքին, ինչպէս հաղորդած էինք ատենին, սուրիական երեք օդանաւեր վար առնուեցան։

Մ. Նահանգներու Արտաքին նախարարը վերջերս յոյս կը յայտնէր, թէ Մոսկուա խոհեմ քաղաքականութիւն մը կը վարէ Միջ. Արեւելքի մէջ։

× Խորհրդային զինուորական պատուիրակութիւն մը ներկայիս Իրաք կը գտնուի, ինչպէս հաղորդեց Պաղտատի ձայնասփիւռը, որ ոչ մէկ տեղեկութիւն կուտայ սակայն պատուիրակութեան ժամանման թուականին կամ այցելութեան նպատակին մասին։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱՍԱ մտադիր է քննութեան առնելու սեռային հարցը աստղանաւորդներու երկար ճամբորդութեան պարագային։ Նագայի բժիշկներէն Ջարլզ Պերրի նկատել տուաւ, թէ Հրատի նման երկար ճամբորդութիւններու ընթացքին աստղանաւորդները սեռային յարաբերութիւններէ պէտք չէ զրկուին, այլապէս հոգեբանական տագնապներ կրնան ստեղծուիլ։

ՊԱՆԿԼԱ ՏԷՇԻ անդամակցութեան հարցը ՄԱԿի, քննութեան պիտի առնուի Ազգաժողովին կողմէ։ Հակառակ Չինաստանի զօրաւոր առարկութիւններուն, ՄԱԿի յատուկ յանձնախումբը որոշեց Ազգաժողովին յանձնարարել, որ ընդունի Պանկլա Տէշի անդամակցութեան դիմումը։ Փեքին վէթօ դրած էր նոյն հարցին շուրջ Ապահովութեան Խորհուրդի մէջ։

ԱՆՐԻ ՏԸ ՄՈՆԹԵՐԼԱՆԻ կամքին համաձայն, իր մարմինը պիտի հրկիզուի եւ ոչ մէկ հանդիսաւոր յուղարկաւորութիւն տեղի պիտի ունենայ։ Մարմինը փոխադրուած է արդէն Փէռ–Լաշէզ ուր հրկիզումը պիտի կատարուի Հինգշաբթի։ Միշտ ըստ իր փափաքին ոչ մէկ դամբանական պիտի խօսուի։

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ հաւաքուած են տասը ամէնէն հարուստ երկիրներու Ելմտական նախարարները։ Ժողովին նախագահ ընտրուած է Ժիսքար տ'Էսթէն։ Լուեւայն համաձայնութիւն կայ որ բարդ հարցեր չարծարծուին ամերիկեան ընտրութիւններէն առաջ։

ՋՈՒԻՑԵՐԻԱ պիտի շարունակէ զէնք արտածել քանի որ Կիրակի օրուան հանրաքուէն դրական պատասխան մը բերաւ եղած հարցումին, թէեւ փոքր մեծամասնութեամբ մը։

ՀՌՈԴՈՍԻ մէջ եղերական արկած մը պատահած է առջի գիշեր։ Ճաշարան մը որ լեցուած էր զբօսաշրջիկներով կրակ առած է եւ 32 հոգի ողջ–ողջ այրած են, մինչ 16 ուրիշներ շատ ծանրօրէն վիրաւորուած. գրեթէ բոլոր զոհերը Սքանտինաւ կամ Գերմանացի են։

ՆԱԽԱԳԱՀ ՓՈՄՓԻՏՈՒ Ճիպութի եւ Ատտիս–Ապապա պիտի այցելէ 1973 Յունուարի կիսուն։

ՓԱՐԻԶԻ Յորդանանի դեսպանին տղան առեւանգուած է Օգոստոսի վերջ եւ վերադարձուած կարեւոր փրկագինի մը փոխարէն։ Յարդ այս լուրը գաղտնի կը պահուէր։ Յորդանանի դեսպանը չի կարծեր որ «Սեւ Սեպտեմբեր»ի գործը ըլլայ այլ պարզապէս Փրանսացի աւազակներու։

ՓԱՐԻԶԻ մէջ սկսաւ լոյս տեսնել նոր շաբաթաթերթ մը՝ Լը Փուէն, տեսակ մը հակա–էքսփրէս, որու խմբագրական կազմն ալ առաւելաբար բաղկացած է էքսփրէսէն հեռացած խմբագիրներով։

ՊԱՊԸ 75 տարեկան եղաւ բայց հաւանական չէ որ հրաժարի, ինչպէս կը պահանջէ այն եպիսկոպոսներէն որ այդ տարիքին կը հասնին։

ՀԱՅԿԱԶՆ ՂԱԶԱՐԵԱՆ

«Բարոյատիպ» բառին դասական ուտոհմիկ իմաստով բնորոշուող նկարագիր մըն էր մեր սիրելի «ընկեր Հայկազն»ը. ութսունէն չորս ամիս միայն անց, բայց իր ալեւոյթին մէջ կենսունակ, յարաշարժ, յստակամիտ եւ չարքաշ։ Լուռ, համեստ, — մեծութեան բոլոր արժանիքներով օժտուած դէմք մը, որ հաւանօրէն ցանցառ ներկայացուցիչներէն մէկն էր այն սերունդին, որ ապրեցաւ Հայոց ցաւին, տառապանքին, ոգորումներուն եւ խոյանքներուն ներշնչումով, ու ծառայութեան ոգիով մը՝ զոր կը դժուարանանք բնորոշել, — այնքա՜ն ծայրայեղ չափերու հասցուցած էր իր հեւքը, մաչումն ու սպառումը գործունէութեան իր բոլոր դաշտերուն մէջ։

Պիտի անդրադառնանք անշուշտ իր վաստակին՝ որ յատկապէս Հայոց Եղեռնի մարզին մէջ կը մնայ անգերազանց ու համապարփակ. իր կեանքին՝ որ մէկէ աւելի կողմերով պիտի մնայ օրինակելի կենցաղի եւ պտղաբեր յոգնութեան վկայութիւն մը. մարդու եւ դաշնակցականի իր յատկանիշներուն՝ որոնք զինք մեծաբելի անձնաւորութեան մը բարոյական դիրքին վրայ կը պահեն։

Փառք չփնտռեց, վարձատրութիւն չակընկալեց, խրտչեցաւ գովքէ, սրտմտեցաւ ամէն պատիւէ՝ որ կ'ընծայուէր իրեն արդարօրէն. դաւանեցաւ լռութեան պրկուած, գրեթէ ջղապառ Աշխատանքին, եւ բացէ մը իսկ «անգործ մնացած» կամ «հանգիստ ըրած» մարդու—— նուաստութեան չենթարկուած՝ փրկեց կեանքի իր գիրքը արժանաւորապէս։

— «Հայրենիք»ի իմ սեղանս ազելու պարագային՝ մեռած մարդ եմ ես»···

Այս եղաւ միշտ իր պատասխանը մեզի, ամէն անգամ որ մտածեցինք քիչ մը անդորր, խաղաղութիւն ու հանգիստ պարգեւել իրեն. այս եղաւ իր պատասխանը՝ նոյնիսկ իր հարազատներուն, որոնք ի զո՜ւր փափաքեցան զինք տեսնել բնտանեկան երդիքի տակ, պատուոյ անկիւնը, սիրոյ եւ գուրգուրանքի առարկայ։

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ԳԻԾԵՐ

Ծնած է Սեբաստիա քաղաքը 1892 Մայիս 20ին եւ աւարտած է տեղւոյն ազգ. Արամեան վարժարանը։ 1907ին մաս կազմած է Հ. Յ. Դ. պատանեկան խումբի մը։ Հետեւած է Ֆրանսական Քոլէժ տէ Քառանթ Մարթիրի, ապա՝ Պոլիս իրաւաբանական համալսարանը եւ օտար լեզուներու ճիւղին։ Գտնուած է անգլիական բանակի մէջ եւ անգլիացի սպաներու հետ եղած է Խըքի–Շէհիր, Աֆիոն–Գարահիսար եւ Գոնիա։

Պոլսոյ մէջ, ղրկուած է անգլ. ծովային հրամանատարութեան կեդրոնը, որ այդ ատեն Թրքական Ծովային նախարարութեան շէնքին մէջ էր եւ հոն ծանօթացած է կարգ մը փաստաթուղթերու, որոնք կը վերաբերին Հայերու հալածանքներու, հայ սպաներու եւ զինուորներու տարագրութեան եւ սպանութեան եւ անոնց ընտանիքներու աքսորին։

Միացեալ Նահանգներ հաստատուելէ ետք, ատեն մը աշխատած է Նիւ Եորք, ապա փոխադրուած է Պոսթըն եւ աւելի քան 30 տարի մաս կազմած անոր խմբագրութեան եւ ետքը՝ վարչութեան։

Իր յօդուածները որոնք լոյս տեսած են նաեւ «Յառաջ»ի մէջ, ամփոփուած են հատորի մը մէջ՝ Ցեղասպան Թուրքը։

ՄԵՐ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԱՆՔԵՐԷՆ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ՆՇԱՆԸ

Վանը յոյժ վաղեմի ժամանակներէ ի վեր հռչակաւոր եղած է իր լեռներով, սարերով, դաշտերով, չահարեր լճերով, իր բնակիչներով եւ դարաւոր պատմական յիշատակներով:

Անոնց շարքին թանկագին յիշատակարաններէն են Վարագայ լեռն ու վանքերը, Հայոց երկրորդ Գողգոթան:

Մեր աւանդութիւնը գիտէ՝ թէ Ս. Հռիփսիմէ կոյս վիզէն կախած էր բուն խաչափայտի մասունքը: Ս. Հռիփսիմէ կոյս երբ Վաղարշապատ (Էջմիածին) կ'երթար նախ Վարագ հանգչեցաւ, մասունքը վիզէն հանեց ու թաղեց Վարագի գագաթը ու հոն թողլով մեկնեցաւ: Երկու քահանաներ, որոնք իրեն կ'ընկերանային, հոն պահպանութեան մնացին:

Սակայն քահանաները այնտեղ վախճանեցան եւ խաչափայտին տեղը անծանօթ մնաց:

Վարագ լեռը իր գագաթը տափարակ լեռնադաշտ մը ունի, ուր շինուած է վերին Վարագի եկեղեցին եւ անկէ վեր ալ սեպաձեւ քառաժայռեր կը բարձրանան, որ կը կոչուի Գալիլիա:

Երեք դար յետոյ գիշեր մը երբ Թոդիկ եւ Յովել անունով երկու ճգնաւորներ կ'աղօթէին, յանկարծ տեսիլք մը ունեցան, «լուսեղէն տաճար մը 16 սիւներով», սիւներուն մէջտեղն ալ կը փայլէր լուսափիւռ խաչի նշան մը, որ քիչ ետքը հոնկէ կը բաժնուէր եւ օդին մէջէն կուգար հանգչիլ եկեղեցւոյ սեղանին վրայ: Երկու ճգնաւորները եկեղեցի մտան ակնածանքով: Նշանին երկրպագելէ յետոյ դուրս ելան, տեսիլքը ուրիշներու պատմեցին եւ անոնք ալ վկայեցին:

Ներսէս Գ. Իշխանցի (Տինոզ) կաթողիկոսին հասաւ աւետիսը եւ իսկոյն փութաց Վարագ. եղելութիւնը ստուգելէ ետք մեծահանդէս տօնախմբութիւն կատարեց եւ հայ եկեղեցւոյ մէջ Վարագայ խաչին երեւման յիշատակին տարեկան տօն հաստատեց, որ մինչեւ այսօր անխափան կը տօնուի:

653 թուականին շինուեցաւ Վարագի Ս. Նշան վանքը ու հոն փոխադրուեցաւ խաչափայտին մասունքը:

Վարագայ վանքը իբրեւ պայծառ փարոս լոյս կուտայ զինքը շրջապատող խաւարին մէջ եւ վանքերու հաստատութեան վրայ իր բարձր գաղափարին պատկերը կը ցոլացնէ:

Վանի նահանգէն փոխադրական միջոցի մը սպասարկութեամբ գիւղական ճամբաներէ անցնելով ուղղուեցայ դէպի արեւելք: Շուրջս կը տեսնէի բնութեան հրաշալիքները՝ բլուրներ, դաշտեր, պտղատու ծառեր, պարտէզներ, այգեստաններ, մշակուած ընդարձակ գետիններ, մանաւանդ ցորենի հասունցած հասկեր, որոնք գլխահակ կը ջանային դէմ դնել աշնանային անոյշ հովին:

Վերջապէս հասանք Շուշանայ գիւղը, ուր բաւական բարձրէն կարելի էր դիտել Վանայ լիճն ու Սիփանայ սարերը, որոնց կատարները ձիւնածածկ էին:

Ան փոքրիկ գիւղ մըն էր մաքուր եւ կոկիկ: Անապակ ջուր կը ժայթքէր ժայռերու ծերպերէն: Տեղացիի մը առաջնորդութեամբ բաւական շրջեցանք եւ տեղեկութիւններ քաղեցինք:

Քիչ մը հեռուն արդէն կ'երեւէր Վարագայ լեռնաշղթան: Հասանք գիւղ մը, ուր տեսանք Ս. Նշան վանքը, իր դարաւոր անցեալի վեհութեամբ: Հոս էր որ Խրիմեան Հայրիկ հաստատած էր տպարանը եւ հրատարակած գաւառի առաջին ամսաթերթը «Արծուի Վասպուրականի»ը 1858 Յունուար 30ին:

Ս. Նշան վանքը 16 հսկայ սիւներով ամրացած էր ու ընդարձակ գետին մը կը գրաւէր: Մուտքի դրան ճակատին արձանագրուած էր գրութիւն մը 17րդ դարու կիսուն նորոգութեան առիթով եւ կը կրէր Փիլիպպոս Ա. Աղբակեցի կաթողիկոսի գահակալութեան թուականը 1648:

(Դարձեալ Փիլիպպոս կաթողիկոսի ժամանակ էր որ կողոպտուեցաւ Վարագի վանքը եւ գերի տարուեցաւ անոր ամենամեծ սրբութիւնը Ս. Նշանը):

Ներքին պատերը ընտիր եւ ողորկ քարերով հիւսուած էին: Երեք գմբէթներու գլաններ կային, որոնցմէ առաջինը խորանին, երկրորդը եկեղեցւոյ ատեանին, իսկ երրորդը՝ գաւիթին կը պատկանէր: (Ժամանակի գմբէթները ամբողջովին փլած են):

Ուշագրաւ էր եկեղեցւոյ եւ դասին մէջտեղը գտնուող լայն ու խոշոր դուռը, որուն շուրջը շատ գեղեցիկ խաչի մոթիֆներով զարդարուած էր եւ հայ ճարտարապետութեան դրոշմը կը կրէր:

Պատերուն վրայ կը դիտուէր Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչի եւ այլ սուրբերու որմնանկարներ, որոնք իրենց նրբութիւնն ու երանգը կը պահէին:

Խորանին ձախ անկիւնը պատին մէջ զետեղուած էր հսկայ խաչքար մը, նկատելի էր որ բաւական աշխատանք թափուած էր բայց կարելի չէր եղած զայն անջատել իր բոյնէն:

Այս վայրը ներկայիս կը կոչուի «Տէրեք» լեռ եւ «Եէտի Քիլիսէլէր քէօյի»: Այդ եօթը եկեղեցիները հետեւեալներն են.—

Ս. Նշան, Ս. Գէորգ, Ս. Աստուածածին, Ս. Սոփիա, Ս. Խաչ, Ս. Վարդան, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ:

Անոնցմէ միմիայն Ս. Նշանը կանգուն մնացած է. Ս. Գէորգը եւ Ս. Աստուածածին աւերակ են, իսկ միւսներու վայրերը անյայտ կը մնան:

Նկատեցի, որ բնիկ տեղացիները խոր գուրգուրանք եւ հետաքրքրութիւն ցոյց կուտային զբօսաշրջիկներու հանդէպ:

Տեղեկութիւններ առնելով ու գոհունակ սրտով մեկնեցայ այդ գաւառէն:

ԳԷՈՐԳ Պ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ՍՈԼԺԷՆԻՑԻՆԻ ՉԱՐՏԱՍԱՆԱԾ ՃԱՌԸ

Գ.

Յաղթանակին պիտի կարենանք հասնիլ այն ատեն միայն երբ զոհողութեան քաջութիւնը ունենանք:

Եւ բայց այս բոլորէն, կործանումի վտանգին ենթարկուած ենք անոր համար որ մեր աշխարհը, ֆիզիքապէս պրկուած եւ խտացուած, իրաւունք չունի հոգեպէս հաղորդուելու: Գիտութեան եւ համակրանքի մոլէքիւլները իրաւունք չունին մէկ կէսէն ցատկելու միւս կէսին: Ահաւասիկ ակներեւ վտանգը. մոլորակին զանազան մասերուն միջեւ արգիլուած է լուր եւ տեղեկատուութիւն փոխանակել: Ժամանակակից պատմութիւնը գիտէ թէ լրաքաղութեան արգելքը խարէական կը դարձնէ միջազգային ամէն տեսակ համաձայնագրի ստորագրութիւնը: Փակ աշխարհի մը մէջ մէկու մը համար ոչինչ կ'արժէ որեւէ համաձայնագիր մը մեկնաբանել իր իսկ գլխուն: Ոչինչ կ'արժէ նաեւ բոլորովին անգիտանալ զայն, կարծես թէ գոյութիւն չէ ունեցած բնաւ: (Օրվէլ շատ լաւ հասկցած էր այս կէտը): Փակ աշխարհը այն աշխարհն է ուր կը բնակին ոչ թէ Երկրացիները, այլ Հրատէն եկած հետազօտիչներու խումբ մը, որ հակառակ որ ոչ մէկ ծանօթութիւն ունի մեր մոլորակին մասին, իր քով տեսնել կը կարծէ զայն փրկելու սրբազան առաքելութիւնը:

Քառորդ դար առաջ ծնաւ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը, իր հետ բերելով ամբողջ մարդկութեան փայլուն յոյսերը: Աւա՜ղ, անբարոյ աշխարհի մը մէջ ան ալ շուտով դարձաւ անբարոյ: Հիմա Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւն չէ ան այլեւս, այլ միացեալ կառավարութիւններու կազմակերպութիւն մը, ուր բոլոր կառավարութիւնները հաւասար են իրարու: Հաւասար են այն կառավարութիւնները, որոնք ընտրուած են ազատօրէն, հաւասար են անոնք որ բռնի ուժով պարտադրուած են, եւ վերջապէս հաւասար են անոնք որ իշխանութեան գլուխ եկած են զէնքի ուժով: ՄԱԿը՝ ապաւինելով վարձկան մեծամասնութեան մը, նախանձախնդրութեամբ կը պաշտպանէ այսօր կարգ մը ազգերու ազատութիւնը մինչ իշխանաւորապէս աչք կը փակէ ուրիշներու ստրկութեան դիմաց:

Ստրկօրէն հաւաքուած քուէներու հետեւանքով ան մերժեց լսել խոնարհ եւ սովորական անձերու կոչերը որոնք կը հեծկլտային, կը պաղատէին, կ'աղաղակէին: Որքան փոքր գործ մըն էր այդ այնքան խոշոր կազմակերպութեան մը համար: ՄԱԿը՝ ոչ մէկ ճիգ վատնեց որպէսզի Մարդկային Իրաւունքներու Յայտարարութեան որդեգրումը առաջին պայմանը ըլլայ Պետութիւն մը իր ծոցը ընդունելու համար: Այդ յայտարարութիւնը վերջին քսանըհինգ տարիներու ամենագեղեցիկ յայտարարութիւնն էր մինչդեռ: Այս կերպով ՄԱԿը գիտակցաբար թողուց որ այդ համեստ սովորական անձնաւորութիւնները մէկ մէկ խաղալիք դառնան իրենց կողմէ չընտրուած կառավարութիւններու ձեռքին մէջ:

Այնպէս պիտի կարծուէր որ ժամանակակից աշխարհին դիմագիծը վերջին հաշուով կախում պիտի ունենայ գիտնականներէն: Անոնց ձեռքին մէջ է արդարեւ մարդկութեան թեքնիք բոլոր յառաջդիմութիւնները: Պէտք է թուի ուրեմն որ աշխարհին ապագան կախում պիտի ունենայ ոչ թէ քաղաքական մարդոց, այլ գիտնականներու բարի կամեցողութենէն: Չէ՞ որ արդէն անոնք քանի մը անգամ փաստեցին իրենց զօրութիւնը իրենց ուժերը միացնելով իրարու: Բայց ոչ: Գիտնականները երբեք ցոյց չտուին մարդկութեան անկախ եւ կարեւորագոյն ուժը հանդիսանալու փափաք մը: Անոնք երկարատեւ համաժողովներ կը գումարեն առանց պահ մը կանգ առնելու ուրիշներու դժբախտութիւններուն վրայ: Անոնք կը նախընտրեն իմաստութեամբ մնալ գիտութեան սահմաններուն մէջ: Միւնիխի ոգին իր բարոյալքիչ թեւերը երկարած է անոնց վրայ:

Ո՞րն է ուրեմն գրագէտին ճշգրիտ տեղը այս անդուլ, պատառ պատառ եղած եւ ինքնակործանումի պատրաստ աշխարհին մէջ: Ի վերջոյ, մենք, գրագէտներս, ոչ մէկ դեր ունինք արձակուած հրթիռներուն մէջ: Կառքերուն ամէնէն պզտիկին անգամ մենք չենք որ կը քշենք: Արհամարհուած ենք բոլոր անոնցմէ որոնք նիւթական իշխանութիւնը միայն կը յարգեն: Բնական չէ՞ ուրեմն որ մենք ալ ետ կենանք խաղէն, եւ կորսնցնենք մեր հաւատքը բարութեան, ճշմարտութեան վրայ մենք զմեզ յանձնելու համար դառն եւ մեկուսի խորհրդածութիւններու:

Բայց ոչ, այդպէս չենք ըրած մենք, գրագէտներս: Մարդ եթէ անգամ մը իր ճակատագիրը միացնէ աշխարհի մը ճակատագրին հետ, այլեւս չի կրնար խոյս տալ անոր պատասխանատուութենէն: Գրագէտը իր ժամանակակիցներուն եւ իր հայրենակիցներուն անտարբեր մէկ դատաւորը չէ: Ան մեղսակից է իր երկրին

ԵԳԷԼԱԿԱՆԻ ԳԻՑՈՒՀԻՆ՝ ԶՄԻՒՌՆԻԱՆ ԵՒ ԶՄԻՒՌՆԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

(Աղէտի յիսնամեակին առթիւ)

Զմիւռնիոյ քարափները շինուած էին ֆրանսական ընկերութեան մը կողմէ: Շինութիւնը սկսած է 1868ին ու աւարտած՝ 1880ին:

Քարափը սկիզբ կ'առնէր հետեւակազօրաց զօրանոցէն ու կ'երկարէր մինչեւ Այտընի երկաթուղային կայարանը, մօտաւորապէս չորս քիլոմեթր երկարութեամբ որ կը հետեւէր ծովափի բնական յօրինուածքին:

Ծովեզերքը, քարափին վրայ կային հարուստ պանդոկներ ու սրճարաններ, թատերասրահներ, ակումբներ, առեւտրական ու ապահովագրական ընկերութեանց գրասենեակներ, ու հիւպատոսարաններ: Ձիաքարշ հանրակառքը կը բանէր քարափին երկայնքը, մինչեւ մօտակայ արուարձանները:

Եւրոպացիները Իզմիրի մէջ ունէին իրենց առանձին նամակատուները: Նաեւ դրամատուներ, եւ առեւտրական մեծ ընկերութեանց վաճառատուները: Կային երկաթուղային երկու գիծեր: Առաջինը՝ Իզմիր–Այտըն, կը պատկանէր անգլիական ընկերութեան մը: Շինուած էր 1856ին: Երկրորդը՝ Իզմիր – Գասապա, կը պատկանէր ֆրանսական ընկերութեան: Շինուած էր 1862ին: Աւելի ուշ, գիծը երկարեցաւ մինչեւ Աֆիոն Գարահիսար: Շինուեցան նաեւ երկրորդական գիծեր:

Զմիւռնիոյ նաւահանգիստը, որ 19 հեքտար տարածութիւն ունէր, տարեկան 7000 նաւեր ու առագաստանաւեր կը պատսպարէր: Երկրորդ աւազան մը՝ քաղաքին հարաւ–արեւմտեան կողմը, կ'օգտագործուէր, երբ առաջինը տեղ չէր ունենար նաւեր ընդունելու:

Գաղափար մը տուած ըլլալու համար նաւահանգիստի գործառնութեանց մասին, ըսենք որ նահանգի ներքին քաղաքներէն ու այլ շրջաններէ (բացի երկաթուղային փոխադրութիւններէ) ուղտերու անվերջանալի կարաւաններ, անցնելով Մելէս գետակին վրայ շինուած հնադարեան կամուրջէն (Փոն տէ Քարաւան) իրենց բեռները կը հասցնէին նաւահանգիստ՝ արտածութեան համար: Այնտեղ կը փոխադրուէին, համաձայն տարուան եղանակին, թուզ ու Սուլթանիէ անկուտ չամիչ, որու մէկ ողկոյզը յաճախ երկու քիլօ կը կշռէր: Նոյնպէս խաղկաղին, մաստակ (միյան քէօքիւ, ռէքլիզ), աֆիոն, բամպակ, մորթեղէն, արմտիք, չորեղէն, հանքային աղեր, գորգեր եւ այլ կարգի արտադրութիւններ: Անոնց փոխարէն եւրոպական երկիրներէ նաւերէ կը հանուէին ու առժամեայ կ'ամբարուէին ծովեզերեայ մթերանոցներու մէջ: Նաւահանգիստը կեդրոն մըն էր նաեւ տրամանցիկ (թրանզիթ) ապրանքներու: Այս գետնի վրայ, մասամբ մը կորսնցուց իր արժէքն ու կարեւորութիւնը Սուէզի ջըրանցքին իրականացումով:

Անցեալ դարուն, Հերմուս (Կետիզ) գետը իր փոխադրած աւազով ու տիղմով կը սպառնար աննաւարկելի դարձնել ծովը: Այս վտանգին առջեւ, ֆրանսացի ճարտարապէտ Ա. Ռիվէ ձեռնարկեց հսկայական ու մեծածախս աշխատանքներու եւ դժուարին պայմաններ ու բնական խոչընդոտները յաղթահարելով, յաջողեցաւ գետին հոսանքը դարձնել դէպի Ֆոչայի մօտակայ Ադրիոյ ծովեզերքը:

Աշխատանքները աւարտեցան 1891ին:

Զմիւռնիա, իբրեւ յունական նախկին հողամաս, եւ Յոյներու թուական առաւելութեան համար Թուրքերու կողմէ կոչուած է կեավուր–Իզմիր: Եւ իր այս հանգամանքով, Յոյներու ազգային տենչը եղած է զայն ազատագրելը:

1801էն սկսեալ Իզմիրցի յոյն հայրենասէրներ պայքար մղեցին Զմիւռնիոյ ազատագրութեան համար:

1908ի Թրքական յեղափոխութեան յաղթանակը Կարմիր Սուլթանին դէմ եւ օսմանեան Սահմանադրութեան հռչակումը «Երիտասարդ Թուրքեր»ու կողմէ, նոր յոյսեր ներշնչեցին Յոյներուն:

1918 Ապրիլին, Ֆրանսայի վարչապետ՝ Քլեմանսօ, յունական կառավարութեան ուղղած իր հեռագրով կը յայտարարէր. «Զանք պիտի չխնայեմ յունական հողերու ազատագրութեան համար»: 1919ին յունական բաղձանքները իրականացան Փոքր Ասիոյ եւ Իզմիրի գրաւումով, որ աւա՜ղ խաբուսիկ ու վաղանցուկ պիտի ըլլար:

ԶՄԻՒՌՆԻՈՅ
ԲՆԱԿԱՆ ԱՂԷՏՆԵՐՆ ՈՒ ՀՐԴԵՀՆԵՐԸ

Զմիւռնիոյ հրկիզումը 1922ին Թուրքերու կողմէ, եթէ նպատակաւոր եղած էր, այսուհանդերձ, հարստութեամբ յղփացած այդ բազմազգի քաղաքը իր պատմութեան ընթացքին ոչ միայն նշաւակ դարձած է բարբարոս բանակներու յարձակումներուն ու կրած՝ անոնց գործած աւերումներուն ծանր հետեւանքները, այլ եւ ենթարկուած է բնական եւ պատահական աղէտներու քանդիչ ազդեցութեան, որոնց մասին անդրադարձած են Եւրոպայի ճանապարհորդներ:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

(6 – շար.)

մէջ եւ իր հայրենակիցներուն կողմէ գործուած բոլոր չարիքներուն: Եթէ իր երկրին հրատայլերը արիւնով ողողած են, իր երկրի մը մայրաքաղաքը, այդ պատուհաս երկրի մը մայրաքաղաքը, այդ պատերազմին սեւ արատի մը դրոշմը իր ալ ճակատին վրայ պիտի մնայ մինչեւ վերջ: Եթէ գժրախտ երեկոյ մը իր բարեկամը քունին մէջ խեղդուած է դաւաճաններու կողմէ, չուանին հետքը իր ափերուն մէջ պիտի մնայ մինչեւ մահ: Եթէ իր երկրակիցները դուարթօրէն կը ծանուցանեն ամէն տեսակ ապակա – նումի գերակշռութիւնը պատուհասի աշխարհի վրայ, եթէ իրենք գիրենք կը յանձնեն թմրեցուցիչներու, այդ երիտասարդներուն գարշահոտութիւնը պիտի խառնուի իր շունչին:

Պիտի կարենա՞նք ունենալ յանդգնութիւնը պնդելու թէ մենք բնաւ պատասխանատու չենք մեր օրերուն գործուած չարիքներուն:

Բայց եւ այնպէս ունիմ գիս մխիթարող զգացում մը. կը խորհիմ թէ համաշխարհային գրականութիւնը միակտոր հսկայ մըն է որ կը բարախէ մեր օրերու մտահոգութիւններուն եւ ողբերգութիւննե – րուն կշռոյթովը, նոյնիսկ եթէ այս վերջինները տարբեր կերպով կը զգացուին եւ կ՚արտայայտուին աշխարհի այս կամ այն անկիւնը:

Բացի ազգային գրականութիւններէ որոնք այնքան հին են որքան աշխարհը, հինէն ի վեր գոյութիւն ունեցած էր նաեւ գաղափարը համաշխարհային գրականութեան մը, ուր կը հաւաքուին բոլոր ազգային գրականութիւններու գագաթները եւ ուր կը կեդրոնանան անոնց փոխա – դարձ ազդեցութիւններու համադումարը: Սակայն այս կէտին վրայ յապաղում մը տեղի կ՚ունենար միշտ: Գրագէտներ եւ ընթերցողներ ուրիշ լեզուի մը գրագէտն ու գործերը կը ճանչնային որոշ ժամանակ մը վերջ, երբեմն նոյնիսկ դարեր յետոյ: Այնպէս որ, փոխադարձ ազդե – ցութիւններն ալ իրենց կարգին կ՚ուշանային եւ համաշխարհային գրականու – թեան համապատկերը կը յայտնուէր ապագայ սերունդներու համար առաւելա – բար:

Մինչդեռ այսօր երկրի մը գրագէտներուն եւ ուրիշ երկրի մը ընթերցողներուն միջեւ շփումը անմիջական է: Ես անձամբ փայելած եմ այս փորձառութիւնը: Իմ գիրքերէս անոնք որ — աւա՜ղ — տակաւին չեն կրցած հրատարակուիլ իմ երկրիս մէջ, ընթերցողներու անմիջա – կան շրջանակ մը գտան ամբողջ աշ – խարհի վրայ, հակառակ փութկոտ եւ յաճախ անկատար թարգմանութիւններու: Հայնրիխ Պէօլի նման արեւմտեան գրագէտներ վերլուծումի ենթարկեցին զա – նոնք: Եւ սա վերջին քանի մը տարիներուն, մինչ աշխատանքս եւ ազատու – թիւնս, հակառակ ճզմողական ուժի օրէնքին, տակաւին կը մնար օդին մէջ, կապուած ոչ մէկ բանի, եթէ ոչ համակիր ընթերցողներու անտեսանելի սարդի ոստայնին, երախտագիտութեամբ զգայ անակնկալ նեցուկ մը. միջազգային գրագէտներու եղբայրական զգացումը:

Ցիսուներորդ տարեդարձիս առթիւ հաճելի անակնկալը ունեցայ նշանաւոր մարդոց շնորհաւորութիւնները ընդունելու: Իմ վրայ գրուած ոչ մէկ ճնշում գաղտնի մնաց այլեւս դուրսի երկիրներու մէջ: Այն վտանգաւոր շաբաթներուն երբ գիս արտաքսեցին Գրողներու Միութենէն, աշխարհի ամէնէն նշանաւոր գրագէտներուն բարձրացուցած պատը գիս պաշտ – պանեց ամէնէն մտահոգիչ տանջանքներէն: Նորվեկիացի գրագէտներ ապաստանարան մը պատրաստեցին ինծի համար որպէսզի աքսորի մը պարագային երդիք մը ունենայի: Եւ վերջապէս իմ երկիրս չէ որ գիս թեկնածու ցոյց տուաւ Նոպէլեան մրցանակին, հապա Ֆրանսուա Մորիաքն ու իր պաշտօնակիցները: Աւելի վերջ գրագէտներու բոլոր միութիւնները զօրավիգ կանգնեցան ինծի:

Թարգմ. Ռ. ՀԱՏՏԷՃԵԱՆ

(Շար. – 6)

ԲՆԱԿԱՆ ԱՂԲԻՒՐՆԵՐՈՒ ԱՊԱԳԱՆ

———0———

Ակներեւ իրողութիւն է, որ այժմու պայմաններուն մէջ, երբ գիտութիւնը մեծ ոստումներ կը կատարէ, երբ աշխարհի բնակչութիւնը արագ թափով կ՚աճի ու բնական աղբիւրներու օգտագործումը օր աւուր կ՚աւելնայ, անհրաժեշտ է այժմէն իսկ մտածել աղբիւրներու ապագային մասին:

Ասիկա կը նշանակէ, թէ պէտք է ճշդել մարդոց գործունէութեան առանցքը, գիտնալ թէ ժամանակակից զարգացումը ո՛ւր կը տանի մեզ, գիտութիւնը ի՛նչ պէտք է ընէ մօտ ապագային, որպէսզի խզում յառաջ չգայ երկրագունդի բնակչութեան պահանջներուն եւ երկրին կարելիութիւններուն միջեւ:

Կարգ մը գիտնականներ, հաշուի առնելով գիւղատնտեսութեան ապագայ հընարաւորութիւնները, կ՚ենթադրեն, որ մարդկութեան թիւը 45էն 140 միլիառի մէջ պիտի ըլլայ: Ասիկա, անշուշտ, հեռաւոր ապագային համար է: Մենք այս հարցը քննութեան կ՚առնենք աւելի բազմակողմանի ձեւով: Օրինակ, եթէ զարգանայ բարձրաբերձ շինարարութեան յառաջադէմ ձեւը, մեր մոլորակի ցամաքին 12 տոկոսին վրայ կարելի կ՚ըլլայ տեղաւորել մօտ 70 միլիառ մարդ, որմէ 56 միլիառը ապահովուած կ՚ըլլայ գիւղատնտեսութեան արտադրած մթերքով: Այս արտադրութեան համար անհրաժեշտ է օգտագործել ցամաքին 44 տոկոսը եւ զգալի կերպով բարձրացնել հողին արտադրական կարողութիւնը: Մարդկութեան միւս 14 միլիառը կը սնանի ծովերու եւ ովկիանոսներու բարիքներով եւ որսորդութեամբ, ինչպէս նաեւ կերպընկալ ուտելիքներով:

Մարդոց թիւը 70 միլիառի կրնայ հասնիլ քանի մը հարիւր տարիէն: Մինչեւ 2000ին ան կը հասնի մօտ 6–7, իսկ ԻԱ. դարավերջին՝ մօտ 22 միլիառի: Ամէնէն արագ աճը կ՚արձանագրուի Ափրիկէի, Ասիոյ եւ Լատին Ամերիկայի մէջ:

Որպէսզի երկրագունդի վրայ չստեղծուի «տեղի ապրելու» հարցը, անհրաժեշտ է այժմէն իսկ բնակութիւն հաստատել գիւղատնտեսութեան համար անպէտք նկատուած հողերու վրայ: Հաւանաբար արդիւնաբերութեան արտադրութեան թեքնիքը հորիզոնականէն ուղղահայեաց կը դառնայ: Այսպէս, բնակարանային շինարարութեան մէջ մեծ դարկ կը ստանան բարձրաբերձ շէնքերու շինութիւնը: Կարգ մը շրջաններու մէջ քաղաքները եւս կ՚ըլլան «բազմայարկ», անոնք հովիտներէն կը փոխադրուին բարձրաւանդակները:

Հիմնական հարցն է աչքի լոյսի պէս պահպանել մաքուր ջուրերը: Մեր հաշիւով ապագայ մարդկութեան համար անհրաժեշտ է յաւելեալ 9.700.000 խորանարդ քիլոմեթր ջուր, այժմու գետերու ջուրին հետ բաղդատմամբ: Այդ լրացուցիչ ջուրը ապահովելու համար պէտք է գետերու ջուրերը կուտակել ջրամբարներու մէջ, կրճատել ջուրերու շոգիացումը, կազմակերպել անոնց հոսումը առատ ջուր ունեցող գօտիներէն դէպի սակաւաջուր շրջանները՝ առանց խախտելու անհրաժեշտ համամասնութիւնը բնութեան մէջ: Ամէն կերպ օգտագործել ստորերկրեայ ջուրերը, ծովերու եւ ովկիանոսներու աղազերծուած ջուրերը: Մեծ դեր պէտք է խաղայ ջուրերու կրկնակի օգտագործումը, յատկապէս՝ արդիւնաբերութեան մէջ: Ինչ կը վերաբերի սառնադաշտերուն, որոնց շարքին մէջ կը մտնէ հիւսիսային բեւեռը, անոնց օգտագործումը պէտք է կատարուի բնական սահմանափակումի ճամբով, քանի որ անոնք կարգաւորելու սահմանուած դեր ունին երկրին մթնոլորտի ջերմային հաշուեկշիռին մէջ:

Երկրագունդը շատ հարուստ է հանքային աղբիւրներով, բայց ասոնք անսահման չեն: Մարդը բնութենէն երթալով աւելի շատ ստորերկրեայ հարստութիւններ ձեռք կը ձգէ: Ընդհանուր եւ ստոյգ պաշարները զգալի կերպով կը տարբերին իրարմէ: Ստոյգ պաշարները բազմապատկելու համար պէտք է գիտնալ ապագայ հասարակութեան պահանջները: Իսկ ապագայի պահանջները բաւարարելու գործին մէջ մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ ներկայիս շահագործուող հանքավայրերու բանաւոր օգտագործումը: Հանքաքարերը առհասարակ չեն անհետանար, անոնք կը դառնան մետաղ, իսկ ասոնք ալ երբ կը մաշին՝ կ՚օգտագործուին իբրեւ երկրորդական հում նիւթ: Թեքնիք զարգացումը թոյլ կուտայ արուեստական ճամբով ստանալ կարգ մը արժէքաւոր նիւթեր, որոնք կրնան փոխարինել պակսած բնական հում նիւթերը: Որոշ հանքատեսակներէ ապագային կրնայ ձեռք ձգուիլ կերպընկալ սննդանիւթ:

Բնութեան մէջ տեղի կ՚ունենայ նաեւ հանքատեսակներու « փոխադրութիւն »՝ ցամաքէն դէպի ովկիանոս: Գետերու ջուրերու, արդիւնաբերութեան աւելցուքներու հետ ծով կը հոսին մեծ քանակութեամբ հանքատեսակներ: Ասոնց պաշարները ցամաքի հետազօտուած պաշարներէն հարիւրաւոր անգամ աւելի են: Ասոնց շահագործումով մարդկութիւնը կրնայ բաւարարել հանքատեսակներու իր պահանջը:

Ներկայիս մարդկութիւնը ելեկտրաժհայթայթելու նպատակով ա՛լ աւելի լայնօրէն կ՚օգտագործէ հիւլէական ուժը, իսկ ապագային ան իր տրամադրութեան տակ կ՚ունենայ ջերմամիջուկ ելեկտրաժի անսպառ աղբիւրներ: Ըստ մեր հաշիւներուն, արդէն 2100 թուականին մարդկութիւնը պէտք պիտի ունենայ մօտաւորապէս 900 թրիլիոն քիլովաթ–ժամ ելեկտրաժի եւ մօտ 600 միլիառ թոն վառելիքի: Եթէ մեր մոլորակի մթնոլորտի տաքութիւնը 4 աստիճանով բարձրանայ, հիւսիսային բեւեռի սառոյցները կը սկսին հալիլ, ծովերու եւ ովկիանոսներու ջուրերուն մակարդակը կը բարձրանայ աղետալի չափերով: Հետեւաբար պէտք է օգտագործել ելեկտրաժի այնպիսի յաւիտենական աղբիւրներ, որոնք մաքուր ջուր չեն պահանջեր եւ չեն փոխեր մոլորակի ջերմային հաշուեկշիռը: Ասոնք են՝ արեւի, քամիի, մակընթացութեան եւ տեղատուութեան ելեկտրաժը: Կեանքը կը ստիպէ դիմել այդ աղբիւրներուն, իսկ ատոր համար հարկ է այժմէն իսկ մտածել եւ նախապատրաստել այդ աշխատանքները:

Կը տեսնուի, ուրեմն, թէ բնութեան ուժերու եւ աղբիւրներու խելացի օգտագործումով կարելի է ապահովել ապագայ մարդկութեան պահանջները բնական աղբիւրներու:

Կ. ՎԵՐՄԻՇԵՒ

ՄՏՔԵՐ

Գաղջ զգացումներու գոյութիւնը ուրանալ, որովհետեւ գաղջ են, կը նշանակէ ուրանալ արեւը ցորչափ ցերեկ չէ:

Կ. ՖԼՕՊԷՐ

×

Մեծ մարդիկը հազուագիւտ են, ոչ՝ մեծ գործերը:

ԺԻՒԼ ՌՈՄԷՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (164)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Կը ճանչնա՞ս գինքը, — հարցուց գրագիրը:

— Ի՞նչ ըսել է, մեր գիւղէն է, — գոչեց Օհան էֆէնտի, որուն բարկութիւնը հետզհետէ կ՚աւելնար:

— Գատը գիւղէ՞ն...

— Չէ, ճանըմ, Խաս գիւղէն, իմ բուն ծննդավայրս Խաս գիւղն է... ծօ քանի մը հատ տուն ունին, ամէ զատ չարշըն ալ երկու խանութ ունին... էյ պու հէպսինի պաստըրտը, պու պէնտէ եօք տըր...

— Բայց վկայականը Ք. Թաղէն տըրուած է, — դիտել տուաւ գրագիրը:

— Սուտ է, էֆէնտիմ, սուտ, մարդը ծնած օրէն Խաս գիւղէն չէ հեռացած, ամմա, որովհետեւ Խաս գիւղի Թաղական Խորհուրդէն Գալուստին չքաւորութեան վկայագիր չէին կրնար հանել տալ, Ք. Թաղէն հանել տուեր են... Ծօ, ուքտանմազտան Միհրան էֆէնտին ալ ստորագրեր է...

— Կարելի է մարդը խաբած են...

— Խաբա՞ծ են մի... խաբէութիւնը ընողը փէքը տա էտէպսիզն է, — գոչեց Օհան էֆէնտի, — տա Գալուստ ըսածը, Միհրան էֆէնտիին կնոջ մօրաքրոջ էրիկն է...

— Տեղն ի տեղօք գիտէք կոր...

— Սինսիլէնին կը ճանչնամ...

Եւ այս առթիւ, Օհան էֆէնտի խոշոր հայհոյանք մը ուղղեց սինսիլէին հաս – ցէին:

Եւ Օհան էֆէնտի շարժումով մը վկայականը առաւ, գրպանը դրաւ եւ յետոյ ժամացոյցը նայեցաւ:

— Թամ 3ը կուգայ կոր, ճիշդ ժամանակն է, Միհրան էֆէնտին գրասենեակը կ՚ըլլայ...

Քառորդ ժամ ետքը կը մտնէր Միհրանիկ էֆէնտիի գրասենեակը, մինչ այս վերջինը թիկնաթոռին մէջ ընկղմած, թերթ կարդալու զբաղած էր:

— Բարեւ, Միհրանիկ էֆէնտի, — ըսաւ հոգաբարձուն, մտերմական շեշտով մը:

— Աստծու բարին, — պատասխանեց Միհրան:

— Այսօր ցաւակցութիւններս յայտնելու եկայ, — ըսաւ Օհան էֆէնտին:

— Ի՞նչ բանի համար, — հարցուց վաճառականը զարմացած:

— Խեղճը մեր գիւղային կը սեպուի, որովհետեւ ես ալ Խաս գեղցի եմ, խնճալլահ անցաւոր հիւանդութիւն է...

— Բայց որո՞ւ վրայ կը խօսիս:

— Ճանըմ, մեր Գալուստ աղային վրայ... Սիսակեան Գալուստ աղան... պապա մարդ է...

— Հա, մէկէն ի մէկ հիւանդ ինկեր է, կինս անցած օր կ՚ըսէր կոր, — պատասխանեց Միհրան անտարբեր շեշտով մը: Ուղուրսուզին մէկն էր արդէն, հագիւ տարին քանի մը անգամ երեսը կը տեսնէի... շիտակը սիրած մարդս չէր:

— Այո, գիտեմ որ իրարու հետ շատ բարեկամ չէիք, — պատասխանեց Օհան էֆէնտի, — բայց ինչ որ է, ձեր ազգականն է: Հիւանդութիւնը ի՞նչ է:

— Աղէկ չեմ գիտեր, անբուժելի է եղեր, բայց բժիշկը ըսեր է, որ դեռ երկար ատեն կրնայ ապրիլ:

— Էյ, հոդ չէ, — պատասխանեց Օհան էֆէնտի, — փառք Աստուծոյ, նիւթական կարողութիւնը տեղն է:

— Այո, կարծեմ քանի մը կտոր կալուած ունի, — ըսաւ Միհրան էֆէնտի – այսինքն կինն է ունեցողը:

— Կնոջն է եղեր, իրն է եղեր, միեւնոյն բանը չէ՞...

— Այնպէս է:

Միհրան էֆէնտի յայտնապէս նեղութիւն կը զգար այս խօսակցութենէն, որ վերջանալու երեւոյթ չունէր: Այդ Գալուստը իր բնաւորութեամբ, վարք ու բարքով անտանելի մէկը եղած էր, եւ երբեք իր ազգականներուն համակրութեան չէր արժանացած:

Օհան էֆէնտի սակայն խօսքը տակաւին չէր աւարտած: Սիկարէթ մը վառեց եւ ըսաւ.

— Հիմա ո՞ւր է հիւանդը:

— Չեմ գիտեր... կարծեմ հիւանդանոց մը պիտի դնէին, կինս բաներ մը ըսաւ, բայց միտքս չմնաց... շիտակը այդ մարդը գիս բնաւ չի հետաքրքրեր:

— Արդեօք ո՞ր հիւանդանոցը դնելու միտք ունին, — հարցուց Օհան էֆէնտի:

— Ազբար, դուն ալ հիւանդանոցիդ համար յաճախո՞րդ ճարելու ելեր ես, — գոչեց Միհրան խնդալով:

— Չէ, հետաքրքրութեան համար կ՚ուզեմ հասկնալ:

— Իրաւ որ չեմ գիտեր:

— Չե՞ս գիտեր, — գոչեց Օհան էֆէնտի զարմացած:

— Չէ, չեմ գիտեր, — կրկնեց միւսը ամենայն հանդարտութեամբ:

— Չե՞ս գիտեր, որ արդէն հիւանդը մեր ազգային հիւանդանոցը ղրկուած է...

— Չեմ գիտեր, տեղեկութիւն չունիմ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

Պ. Կարապետ Պալիկեան, Տէր եւ Տիկին Սերժ Պալիկեան, Տէր եւ Տիկին Օհաննէս Փափազեան, Տէր եւ Տիկ. Պետրոս Փափազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ալէլ Փափազեան այրի Տիկին Ռոմելա Ալլաղանեան (Գահիրէ), այրի Տիկին Սրբուհի Պալիկեան եւ զաւակները (Սոֆիա), Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Պօհճալեան (Գահիրէ), Գալֆեան, Պալիկեան, Բրօթօն, Փափազեան, Մալխասեան, Պահչէճեան, Հանչերեան, Դանիէլեան, Նալեան (Պոլիս), Պեպիրեան (Պոլիս), Համամճեան (Պոլիս) Ջիւֆիւքար (Պոլիս), Գանարեան, Պետրոսեան, Մաքսուտեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, քրոջ, հօրաքրոջ, մօրաքրոջ, ազգականին եւ խնամիին՝

ՏԻԿԻՆ ԿԱՐԱՊԵՏ ՊԱՊԻԿԵԱՆԻ
(ծնեալ Աշխէն Փափազեան)

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ 63 տարեկանին, Մանթոն, 22 Սեպտեմբերին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի 28 Սեպտ. ժամը 14ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին եւ մարմինը պիտի ամփոփուի Մոնրուժի Քոմինալ գերեզմանատունը, 14, Ավընիւ տը լա Փորթ տը Մոնրուժ:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Հասցէ.—
Les Pelouses A — 06 - MENTON

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Նշան Պէշիկթաշլեան եւ ընտանիքը շնորհակալութիւն կը յայտնեն Կաթող. Պատրիարք Սերովբէ Արք. Մանուկեանի, եկեղեցւոյ վարչութեան եւ հոգաբարձութեան եւ բոլոր անոնց որոնք փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ, հեռագրով կամ նամակով մասնակից եղան իրենց սուգին

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ
47րդ ցանկ

Տէր եւ Տիկ. Ա. Կորկոտեան, Տէր եւ Տիկին Աբրահամեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Ներսէսեան, Տէր եւ Տիկին Ժ. Ներսէսեան, այրի Տիկին Փ. Երեմեան, Տէր եւ Տիկին Պ. Երեմեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Սարգիսեան, բժիշկ Ն. Թորոսեան, Տէր եւ Տիկ. Մ. Սէրխօշեան, Տէր եւ Տիկ. Գ. Յովակիմեան, Տէր եւ Տիկ. Հ. Ազատեկ, Պր. Ժորժ Մամասեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Տէրմին, Տէր եւ Տիկ. Յ. Շանոեան, Տէր եւ Տիկ. Մ. Պահատուրեան, այրի Տիկ. Ի. Կլպեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Գասատայեան, Տէր եւ Տիկ. Զ. Գիւլահ, Տէր եւ Տիկ. Ս. Մէյմարեան 50ական ֆր., բոլորն ալ Սէնթ Էթիէնէն:

Նախկին գումար 146.049,38

47րդ ցանկի գումար 950

Ընդհ. գումար 146.999,38

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանաւորած Սէնթ-Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ միօրեայ դպրոցի հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին Չորեքշաբթի Հոկտեմբեր 4ին:

Կը խնդրուի շրջանիս բոլոր ծնողքներէն անխտիր, որ բարի ըլլան առաջնորդել իրենց փոքրիկները ամէն Չորեքշաբթի առաւօտները Ս. Թադէոս եկեղեցին:

×

ԱՆԿԷՆ

Անկէնի հայերէնի դասընթացքը կը թեւակոխէ իր Գ. տարեշրջանը: Դասաւանդութիւնները կը սկսին Սեպտեմբեր 30ին Շաբաթ ժամը 2ին:

Հասցէ.— Անկէն լէ Պէն, 9 Պուլվար Սատի Քարնօ, Քուր Նոթրը Տամ Հեռաձայն 989-18-46

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'ARMÉNIE

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Troisième édition, Paris, 1971, 437 pages
Reliure pleine toile
Prix : 36 Frs
Avec les frais d'envoi : 39 Frs

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris (6e)
C. C. P. 1278-35, Tél. : 324-88-65

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՕՐՈՒԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐՈՒ ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆԸ

կը հաղորդէ թէ իր դասընթացքները կը վերսկսին.—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՀՈԿՏ. 18

հինգ դասատուներ (որոնց երկուքը՝ երգի և պարի) կը վարեն 6ուկէսէն 12 տարեկան տղոց դաստիարակութիւնը:

Տղոց փոխադրութիւնը ապահովուած է երկու օթոքարերով որոնք առաւօտը կը կենան սահմանուած տեղեր և երեկոյեան մօտ – կը վերադարձնեն: Ցերեկուան ճաշը՝ վարժարանին մէջ: Ստորեւ ցանկը այն վայրերուն, ուրկէ օթոքարները կ'անցնին:

Premier itinéraire : Palaiseau — Massy — Antony — L'Hay-les-Roses — Bourg-la-Reine — Bagneux Fontenay-aux-Roses — Clamart — Issy-les-Moulineaux — Sèvres
Second itinéraire : Asnières, Place Champerret — Sèvres.

Յաւելեալ տեղեկութեանց համար դիմել քարտուղարութեան.—
508–80–46

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
ԱՌՆՈՒՎԻԼ
ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Հոկտ. 1 Կիրակի օր, Վարագայ Ս. Խաչի տօնին եւ եկեղեցւոյ 40ամեակին առթիւ, Առնուվիլի համանուն եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ'ունենայ աւանդական մատաղօրհնութիւն:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ԳԻՒՏ Ծ. Վ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի մատաղօրհնութիւն եւ հոգեհանգստեան պաշտօն եկեղեցւոյ բարերարներու ննջեցելոց յիշատակին:

Կը հրաւիրուին գիւղին, Անկէնի, Սեւրանի, Սարսէլի եւ Կուսէնվիլի հաւատացեալ ժողովուրդը: Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9.15, պատարագ 10.30:

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ
Նախաձեռնութեամբ
Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբեր 5ին:

Պաշտօնի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, Հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան:

Արձանագրութեան համար դիմել ժամը 15էն 19 Հայ Մշակոյթի Տուն, 17, Ռիւ Պլէօ եւ տեղւոյն վրայ ժամը 19էն 21:

×

COURS DE LANGUE ARMENIENNE
AU LYCEE CONDORCET
Les cours débutent le 5 Octobre sous la direction du Prof. G. Méhian
Pour les inscriptions s'adresser 17, Rue Bleue de 15 à 19 heures et sur place de 19 à 21 h.

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

էջմիածնի եւ Վարդանի մետալին ստեղծագործը

ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Եւ ընդհանրապէս, գոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար ձեր տրամադրութեան տակ է

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

40 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ
(Այցելութեան առթիւ)

Տիկին Նուարդ եւ Օր. Մարգարիտ Աստուրեան յիսուն ֆրանք:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները փոխան ծաղկեպսակի.—

Տարաբախտ Վարդգէս Էսքէրճեանի յուղարկաւորութեան առթիւ, այրի Տիկին Մառի Էսքէրճեան 100 ֆր., Պր. Գրիգոր Դաւիթեան 20, Մերկէրեան ընտանիք 10, Ոմն դպրոցին 10:

Տիկին Տէմիրճեան իր ապաքինման առթիւ 100 ֆրանք:

×

Վալանսի Հայ Առաք. Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է՝ եկեղեցւոյ պայծառութեան եւ դպրոցի ֆոնտին համար, հետեւեալ նուիրատուութիւնները փոխան ծաղկեպսակի.—

Ողբացեալ Տիկին Հերմինէ Տէր-Ղուկասեանի մահուան տխուր առթիւ Տէր եւ Տիկին Շմաւոն Գալայճեան, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Ստեփանեան, Մորենիկի Ուսումնասիրաց Ընկերութիւն 50ական ֆր., Պր. Պետոյեան (Մարսէյլ) 500 ֆր.:

Ողբացեալ Պ. Փանոս Զորբեանի մահուան առթիւ Տիկին Մարի Արէլեան 100, Պ. Վենսան Անտոնեան (Վիէն) 50, Տէր եւ Տիկին Թաւուր Շահպազեան եւ զաւակները (Պոն-Մէնիլ) 100 եւ 100 Սէն Ռաֆայէլի ծերանոցին, Պ. Սեդրակ Սիմոնեան 100, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Զորթեան 50 եւ 100 Ս. Ռաֆայէլի ծերանոցին, Տիկին Մանուշակ Պալատալեան 50 Կապ. Խաչին, Տէր եւ Տիկ. Սիրուն Յարութիւնեան 20, Տէր եւ Տիկին Միկէլ եւ ընտանիք 25, Պ. Պեկալիմուրեան 25 ֆր.:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՆՈՐ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Իսի լէ Մուլինոյի Հայ Աւետարանական Եկեղեցին եւ համայնքը կը ծանուցանեն թէ Վալանսէն ժամանած է համայնքիս նորընտիր երիտասարդ հովիւ, Վեր. Դանիէլ Սահակեան, որու առաջին գործունէութիւնը պիտի ըլլայ հայերէնի դասընթացքներու բացումը եկեղեցւոյս երիտասարդաց սրահին մէջ, 28, Ավընիւ Պուղկէն, Իսի լէ Մուլինօ:

Քաղաքիս՝ Քլամարի, Մէօտէնի ու բոլոր շրջակայքի մեր ազգակիցները ջերմապէս կը հրաւիրուին իրենց զաւակները ղրկել դպրոց ուր անոնց կը սպասեն մեր մեծասքանչ լեզուին մեսրոպեան գիրերը, երգերը ու մեր սիրելի ազգին պատմութիւնը:

Արձանագրութիւն եւ առաջին դասընթացք Չորեքշաբթի առաւօտ, 20 Սեպտ. ժամը 9,30էն մինչեւ կէսօր: Կարելի է նաեւ արձանագրուիլ շաբթուան միւս օրերը, ուղղակի հովիւին բնակարանը դիմելով՝

25, Ռիւ Անրի Պարպիւս, Մէօտոն:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 27 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI 27 SEPTEMBRE 1972

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le Numéro 0,70 F.

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — 12.525 Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN 48e ANNÉE — N° 12.525

ԻՐԱՏԵՍ ԵՒ ԱՆԿԹՈՏ

—o—

Հանգստեան կոչուած Թուրք զօրավարը՝ Տանըշ Գարապըլըքը, անհանգիստ է այն մտավախութեամբ որ Հայերու կողմէ Սեւրի դաշնագրին արծարծումը կրնայ որեւէ բան փոխել զայն ստորագրող Պետութեանց յիսնամեայ անտարբերութեան մէջ, առնուազն իր դատին մէջ ամրացնել տարասփիւռ Հայութիւնը եւ մղել զայն քարոզչական անդուլ աշխատանքի։

Իր այս մտահոգութիւնը կը տեսնենք ... անհո՛գ երեւալու մասնաւոր այն ճիգին մէջ՝ զոր ի գործ կը դնէ ամբողջական արտայայտութիւններով։

Տեսէք թէ ի՛նչ կը գրէ «Պարըշ» թերթի իր յօդուածին մէջ.

— «Հայկական քարոզչութեան հիմնական նպատակն է ի զօրու հռչակել Սեւրի դաշնագիրը։

«Թուրքիա երբեք չէ վաւերացուցած սակայն այդ դաշնագիրը. իսկ զայն ստորագրող երկիրներէն Անգլիա, Ֆրանսա, Իտալիա, Ճափոն եւ Յունաստան, ստորագրած են նաեւ Լօզանի դաշնագիրը՝ 24 Յուլիս 1923ին։

«Լօզանի դաշնագիրը աւելի նոր ու վերջնական կարգադրութիւններու վաւերագիր մըն է, որ կը մերժէ ընդունիլ Սեւրով բանաձեւուած որոշումները եւ ամբողջովին անվաւեր կը դարձնէ զայն։

«Հայ յեղափոխական կոմիտէներ, կարգ մը քաղաքագէտներէ քաջալերուած, կը հետեւին ճամբու մը, որ անելի կ'առաջնորդէ ու կը մղէ զիրենք ապարդիւն խաղերու։ Իրենք զիրենք ճնշուած, զոհ ու անմեղ ցոյց տալով հանդերձ, անոնք ատելութիւն ու թշնամանք կը սերմանեն պարզապէս։

«Վրիժառական զգացումի խորհրդանիշ յուշարձաններ կանգնելով՝ մարդկութեա՛ն ծառայած ըլլալու ցնորքը կը հետապնդեն միայն»։

Ինչպէս միշտ, Թուրքը իր դերին մէջ է։ «Սեւրը՝ մահ, Լօզանը՝ կեանք», ա՛յս է եղած միշտ հանրապետական Թուրքիոյ կարգախօսը, ամէն անգամ որ Հայ Դատը կեանքի կոչելու փորձեր կատարուած են մեր կամ բարեկամ ժողովուրդներու կողմէ։

Այս նոր խրախուսումը կը պարտինք անշուշտ Միացեալ Նահանգներու, Հարաւ. Ամերիկայի եւ Ֆրանսայի մէջ ստեղծուած նոր եռուզեռին՝ որուն յառաջապահ դարձած է հայ երիտասարդութիւնը, Հայ Դատի յանձնախումբերու կողքին։

Առանձնապէս յատկանշական կը գտնենք «հայ յեղափոխական կոմիտէ»ներու յիշատակութիւնը։ Կը թուի թէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ծաւալուն գործունէութիւնը հալածախոյս զգացումով համակած է Թուրք քաղաքական շրջանակները, որոնք այլապէ՛ս ալ վարկաբեկ դարձած են յաչս համաշխարհային հանրային կարծիքի, իբրեւ անուղղայ ոճրագործներու։

Ընթերցող հասարակութիւնը հաղորդակցած ենք միշտ այն ճիգերուն, որոնք ի գործ կը դրուին յատկապէս Լատին Աշխարհի մէջ — Արժանթին, Պրազիլիա եւ Ուրուկուէյ մասնաւորաբար — Սեւրի անժամանցելի դաշնագիրը մեկնակէտ դարձնելու համար դրական քայլերու, ի նպաստ հայկական իրաւունքներու արծարծումին։ Անգարա շատ լաւ գիտէ, թէ իրեն դարպասող մեծերու մօտ առայժմ որեւէ տրամադրութիւն չկայ գործնական ընթացք տալու Հայ Դատին. սակայն այս իրողութիւնը տուեալ մը չէ անխռով քնանալու, նկատելով որ քաղաքական կեանքի մէջ օրերը յղի են միշտ ու այսօրուան «անկարելի»ն կրնայ «կարելի» դառնալ վաղը։ Զինք տանջող երեւոյթը արթուն ու ներգործօն կեցուածքն է տարասփիւռ Հայութեան՝ ցեղասպանութեան հարցին թէ հողային իրաւունքներու խնդրին մէջ։

Զօր. Գարապըլըքը կ'ապաւինի այն պատճառաբանութեան, որ Թուրքիա «վաւերացուցած չէ՛» Սեւրի դաշնագիրը՝ զոր ստորագրող Պետութեանց ու պատուիրակներու կողքին կ'երեւի նաեւ Տօքթ. Րիզա Թեւֆիքի անունը, յանուն իր երկրին։

Չենք զարմանար որ Հանրապետական Թուրքիոյ վարիչները Լօզանի դաշնագրին փարին անմիջապէս, երբ Սեւրի յիշատակութիւն ըլլայ։ Անբնական ոչինչ կայ ասոր մէջ։

Բայց թէ պատմական էութեամբ ու բնոյթով Հայկական Դատը անժամանցելի իր ուժը կը պահէ անկախաբար Սեւրէն ու Լօզանէն, չենք կարծեր որ որեւէ ժողովուրդ կամ Պետութիւն կարենայ հերքել ճշմարտութիւնները եւ խեղդել պատմութիւնը։

Որքան ալ պատրանքներ չսնուցանենք մեր դատը միջազգային ատեաններու պաշտօնական օրակարգին վրայ տեսնելու կամ մօտալուտ լուծում յուսալու, խորապէս համոզուած ենք թէ հայկական հողերու սեփականատիրութեան հարցը չի կրնար վէճի նիւթ դառնալ։

Մեծերու շահերն ու գինակցական կապերը կրնան շղթայած ըլլալ այդ դատը։ Ամերիկան կրնայ դարպասել Անգարայի եւ Հայաստանի հովանաւոր Ռուսիան մունջ մնալ տարինե՛ր...։ Սակայն ոչ ոք կրնայ յանգիլ այն վճռական հետեւութեան՝ թէ մեր իրաւունքները անվերականգնելի մնալու դատապարտուած են ընդմիշտ։

Հիմնականը՝ Դատերու պատմական վաւերական կշիռն է. եւ եթէ քաղաքականութիւնն ու դաշնագիրները միշտ ենթակայ են օրուան սակարանային ելեւէջներուն՝ անժխտելի եւ անժամանցելի կը մնան սակայն պատմականօրէն փաստելի իրաւունքներ։

Թէ հին ու նոր աշխարհներու մեծերը ի՛նչ կ'ընեն կամ հին ու նոր Պետութեանց միջերկրական ատեան ՄԱԿը ե՛րբ իր կոչումին տէր կ'ուզէ ըլլալ, — մեր ուժերէն եւ կարելիութիւններէն կախում չունի անշուշտ. բայց թէ մենք ի՛նչ կրնանք ընել եւ ի՛նչ պէտք է ընենք՝ թէականութեան նիւթ չի կրնար ըլլալ.

— Յարատեւ ճիգ ու պայքար՝ մեր Դատը կենդանի պահելու։ Յամառ եւ ազդու աշխատանք՝ Ցեղասպանը հատուցման կոչելու։

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՍԻԱ ԿԸ ՁՕՐԱՆԱՅ

—o—

ՃԱՓՈՆ – ՉԻՆԱՍՏԱՆ
ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ

—o—

Ճափոնի վարչապետը՝ Թանաքա Փեքին կը գտնուի քանի մը օրէ ի վեր։ Այս այցելութիւնը անկիւնադարձ մը պիտի կազմէ ոչ միայն Ասիոյ երկու մեծ երկիրներուն համար, այլեւ ընդհանրապէս Ասիոյ այդ շրջանին համար։ Առաջին առթիւ նշմարելի է, որ Թոքիօ եւ Փեքին կ'ուզեն մոռացութեան տալ իրենց անցեալի հակամարտութիւններն ու թշնամութիւնները։ Այսպէս Թանաքա իր ժամանումէն անմիջապէս ետք նկատել տուաւ, թէ տասնամեակներ շարունակ «ցաւալի» կացութիւն մը ստեղծուած էր երկու երկիրներու միջեւ։ «Այդ ժամանակաշրջանին մեր երկիրը ծանր վնասներ հասցուց չին ժողովուրդին, որուն համար կրկին ցաւ կը յայտնեմ»։ Ճափոնի վարչապետը իր այս յայտարարութեան մէջ նկատի ունէր 1931–1945ի ժամանակաշրջանը, երբ կայսերական Ճափոնի բանակները Մանչուրիան գրաւելէ ետք յարձակեցան Չինաստանի վրայ։ Այդ 14 տարիներու ընթացքին, համաձայն պատմաբաններու, 25էն 60 միլիոն Չինացի մեռաւ պատերազմի հետեւանքով։

Չին վարչապետը՝ Չու էն Լայ չէ անդրադարձած այդ ժամանակաշրջանին, այլ խօսած է «երկու հազար տարուան մշակոյթի կապ»ի մասին, երկու երկիրներու ժողովուրդներու միջեւ։ Չին վարչապետին տեսակէտով երկու երկիրները կրնան վերահաստատել իրենց յարաբերութիւնները բնականոն հիմերու վրայ։ «Երկու ժողովուրդներուն հասարակաց ձգտումն է, որ զարգանայ չինեւճափոն բարեկամութիւնը»։ Այս պատմական առաքելութիւնը պէտք է իրագործուի։ Չու էն Լայ շեշտած է նոյնպէս, թէ «մեր խօսակցութիւնները յաջողութեամբ պիտի պսակուին»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆՈՐՎԵԿԻԱ «Ո՛չ» պատասխանեց Հասարակաց Շուկային, ինչ որ բաւական բարդ կացութիւն մը կը ստեղծէ։ Արդարեւ Կիրակի եւ Երկուշաբթի օրուան հանրաքուէն բացասական արդիւնք տուաւ թէեւ քիչ համեմատութեամբ բայց եւ այնպէս Նորվեկիացիներու 53 առ հարիւրը մերժեց մաս կազմել հաւաքական Եւրոպային։ Վարչապետին կը մնայ հրաժարիլ։ Եթէ Դանիա նոյն դիրքը բռնէ Երկուշաբթի օր 10երու Եւրոպան կ'իջնէ ութի։ Արդարեւ Դանիա որ շատ վարանոտ էր, աւելի դիւրին «ոչ» կրնայ ըսել Նորվեկիոյ պատասխանէն ետք։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ երկու ամիսով կրկին երկարաձգուեցաւ պաշարման վիճակը։ Յիշենք որ այս կացութիւնը կը տեւէ 1971 Ապրիլէն ի վեր տասնեմէկ նահանգներու մէջ եւ ի մասնաւորի՝ Անգարա, Պոլիս եւ Իզմիր։ Ըստ Ներքին նախարարին ներկայիս 1019 հոգի բանտարկուած են, 860 դատապարտութեան վճիռ արձակուած են, որոնք մեծ մասով ծանր են։

ՇԻԼԼԵՐ հրաժարելէ ետք Ելմտական նախարարի իր պաշտօնէն, Պրանտի դահլիճին մէջ, քաշուեցաւ նաեւ Ընկերային-Դեմոկրատ կուսակցութենէն։ Հրապարակային ելոյթներով կը քննադատէ Ելմտական նախարարը որ իրեն յաջորդեց եւ հիմա որ կուսակցական ալ չէ, աւելի ազատ կ'արտայայտուի։ Իր դիրքը իսկ կը քաշէ Դաշնակցային Գերմանիոյ ընդդիմադիր կուսակցութեան՝ Քրիստոնեայ – Դեմոկրատներու հացին։

ԿԱՈՒՆԱՍԻ մէջ ութ Լիթուանացիներ կը դատուին։ Անոնք Մայիսին կարգ մը ցոյցերու մասնակցած էին, որոնք տեղի կ'ունենային ընդդիմադիր երիտասարդի մը անձնասպանութեան իբրեւ հետեւանք։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ մերժեց ֆրանսական առաջարկը որ ամերիկեան Ճէնըրըլ Ելեկթրիքի եւ ֆրանսական Սնեքմայի ընկերակցութիւնը կը նախատեսէր պատրաստելու համար ապագայի շարժիչը։ Այս շարժիչը պիտի ծառայէր եւրոպական Էռ–Պիւսին եւ ամերիկեան Գերձայն ռմբակոծիչ օդանաւերու։

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Սեպտեմբեր 21)

ԱՒԱՐԱՅՐԻ ԵՐԳԻՉԻՆ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի թղթակից – անդամ Վաչէ Նալ – պանդեան Աւարայրի մեծ երգիչ՝ Եղիշէի նուիրած է իր մենագրութիւնը։

Աւարայրի ճակատամարտը պատմութեան մէջ մտած է իբրեւ ժողովուրդի ազատութեան եւ անկախութեան համար մղուած պայքարի վառ օրինակ։ Յարգ. հայ ժողովուրդի ազատագրական պայքարի այդ փառքերը բազմիցս արժանացած է պատմաբաններու եւ բանասէրներու ուշադրութեան։ Վաչէ Նալպանդեանի «Եղիշէ» մենագրութիւնը լոյս տեսած է ռուսերէն, Երեւանի Պետական Համալսարանի հրատարակչութեան կողմէ։

×

ՆԱԽԿԻՆ ԱՅՆԹԱՊՑԻՆԵՐՈՒ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Մասիսի շրջանի Նոր Խարբերդ գիւղը կը կառուցուի նոր գործատուն մը որ կ'արտադրէ քիմիական եւ սնունդի արդիւնաբերութեան մէջ կիրառուող շատ մը արժէքաւոր նիւթեր։ Նոյն Նոր Խարբերդի մէջ կը գտնուի սրբիչներու գործատունը որ Հայաստանի մասնագիտացուած միակ ձեռնարկութիւնն է։ Նոր Խարբերդէն ոչ շատ հեռու կը գտնուի Այնթապ գիւղը ուր սկսած է նոր ձեռնարկութեան կազմակերպումը։ Սարքաւորումները հայթայթած են արտասահման ապրող նախկին Այնթապցիները։

×

ԵՐԵՒԱՆԻ ՕԴԱՉՈՒՆ՝ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱԽՈՅԵԱՆ

Օրեոլ քաղաքի մէջ (Ռուսաստան) վերջ գտած է ինքնաթիռի Խորհ. Միութեան 19րդ ախոյենական մրցումը։ Հայաստանի ներկայացուցիչները գրաւած են խմբական ընդհանուր դասաւորման 5րդ տեղը։ Ընդհ. դասաւորման երկրի 10 լաւագոյն օդաչու մարզիկներու ցանկին տեղ գրաւած է Համլէթ Գրիգորեանը։

×

ՀԱՅ ՀՐԱՁԻԳՆԵՐՈՒ ՄԵՏԱԼՆԵՐ

Մոսկուայի մէջ աւարտած է Արհմիութենական մարզական ընկերութիւններու հրաձգային մարզանքի ախոյենական մրցումը։

Հայաստանի ներկայացուցիչները այդ մրցումներուն ձեռք ձգած են մէկ ոսկի եւ երկու պրոնզեայ մետալ։ Ախոյեան դարձած է Լամարա Գասպարեան, իսկ Գագիկ Ջօհրապեան այս անգամ միայն Գ. տեղը գրաւած է։ Պրոնզեայ մետալ ստացած է նաեւ Պօղոս Կարապաչեան։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ
ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

ՍՈԼԺԷՆԻՑԻՆԻ ՉԱՐՏԱՍԱՆԱԾ ՃԱՌԸ

—0—

(Է եւ վերջ)

Այս կերպով հասկցայ որ համաշխարհային գրականութիւնը վերացական համապատկեր մը չէ այլեւս, ոչ ալ պղտոր պատկեր մը ստեղծուած գրականութեան պատմաբաններուն կողմէ, այլ կենդանի միտք մը եւ մարմին մը, որ կը ցոլացնէ մարդկութեան հետզհետէ յայտնուող միութիւնը: Երկիրներու սահմանները դեռ կը շարունակեն կարմիրի ներկուած մնալ ելեկտրական թելերով եւ խորտնկցներու կրակով, և տակաւին բազմաթիւ ներքին նախարարներ կը պնդեն թէ գրականութիւնը «քաղաքական ներքին խնդիր մըն է» որ դուրս կը մնայ իրենց իրաւասութիւններէն: Թերթերը խոշոր տառերով կը յայտարարեն. «Ոչ ոք իրաւունք ունի միջամտելու մեր ներքին խնդիրներուն»: Մինչդեռ հետզհետէ աճող բնակչութեամբ մը ծանրաբեռնուած մեր երկրագունդին վրայ չկայ «ներքին խնդիր» մը եւ մարդկութեան փրկութիւնը կարելի կ'ըլլայ այն ատեն միայն երբ մարդ ուրիշի մը գործը իրը կը նկատէ, երբ Արեւելքի մարդը կը շահագրգռուի Արեւմուտքի մարդուն մտածածովը, երբ Արեւելքի մարդը կենսական հետաքրքրութիւն մը ցոյց կուտայ Արեւմուտքի մէջ պատահած դէպքերուն:

Գրականութիւնը, որ մարդ էակին ամէնէն զգայուն գործիքներէն մէկն է, առաջինը եղաւ աշխարհի հետզհետէ մեծցող միութիւնը երեւան հանելու եւ որդեգրելու մէջ:

Ուստի հաւատքով է որ կը դառնամ դէպի ներկայ գրականութիւնը, նաեւ հարիւրաւոր այն բարեկամներուս զորս չեմ ճանչնար եւ որոնց երբեք պիտի չհանդիպիմ հաւանաբար:

Բարեկամներ, ջանանք օգտակար ըլլալ, եթէ կրնանք ծառայել որեւէ բանի մը: Ո՞վ կրցած է անջնջելի շրջաններէ ի վեր ոչ թէ պառակտումի այլ միացումի ուժ մը ստեղծել կուսակցութիւններով, յեղափոխութիւններով, դասակարգերով եւ խմբակներով պատառ պատառ եղած մեր երկիրներուն մէջ: Ահա՛ դերը գրագէտին, անոնք իրենց մայրենի լեզուով կ'արտայայտեն երկրի մը միութեան ուժը, ժողովուրդի մը ազգային ոգիին գոյութիւնը:

Կը հաւատամ որ համաշխարհային գրականութիւնը սա պղտոր օրերու ընթացքին կրնայ մարդկութեան օգնել ինքզինքը տեսնելու այնպէս ինչպէս որ է, ի հեճուկս բոլոր այն քարոզչութիւններուն եւ նախապաշարումներուն որոնք մէջտեղ կը դրուին մարդոց եւ կուսակցութիւններու կողմէ:

Պիտի հարցուի թերեւս թէ ի՞նչ կրնայ ընել գրականութիւնը սաստկութեան սա վայրենի հեղեղին դիմաց: Բայց չմոռնանք որ սաստկութիւնը առանձին գոյութիւն չի կրնար ունենալ, եւ ան ամէնէն սերտ կապերով կապուած է սուտին: Սաստկութիւնը իր միակ ապաստանարանը կը գտնէ սուտին մէջ եւ փոխադարձաբար սուտն ալ իրեն իբր նեցուկ ունի սաստկութիւնը: Այն մարդը որ սաստկութիւնը իրեն միջոց կ'ընտրէ նպատակի մը հասնելու համար, անխուսափելիօրէն պէտք է սուտն ալ ընտրէ իբր կանոն:

Սկզբնական շրջանին սաստկութիւնը կը գործէ բացօթեայ, նոյնիսկ որոշ հպարտութեամբ մը: Բայց անմիջապէս որ կը հաստատուի, կը զօրանայ, կը զգայ թէ իր շուրջը օդը պակսիլ սկսած է արդէն, եւ թէ պիտի չկարենայ վերապրիլ առանց թափանցելու ստուերու մշուշի մը մէջ, որոնք պիտի պահուին քաղցր նախադասութիւններու տակ: Այսպիսի պարագայի մը, սաստկութիւնը կոկորդ կարելու, գլուխ տապալելու եւեւէ չէ հարկադրաբար: Կը բաւէ որ մասնակցիք իր սուտին, կերպով մը մեղսակցիք:

Եւ ահաւասիկ պարզ մարդու մը ամէնէն արի շարժումը պիտի ըլլայ մերժել այդ սուտը: Եթէ կ'ուզէ ամբողջ աշխարհ թող մասնակցի այդ սուտին, զայն կանոն մը դարձնէ իրեն — «ես չկամ այդ սուտին մէջ» պիտի ըսէ ան:

Գրագէտները եւ արուեստագէտները կրնան աւելի ընել: Անոնք կրնան պարտութեան մատնել սուտը: Սուտին դէմ տարուած պայքարին մէջ արուեստը միշտ յաղթական եղած է եւ միշտ ալ այդպէս պիտի ըլլայ աշխարհին ամէն կողմը: Սուտը կրնայ շատ բաներու դիմադրել: Սակայն ոչ արուեստին:

Եւ անմիջապէս որ սուտը երեւան պիտի հանուի, սաստկութիւնն ալ պիտի մերկանայ իր ամբողջ տգեղութեամբը: Այն ատեն փուլ պիտի գայ այդ սաստկութիւնը:

Ահա թէ ինչու, բարեկամներս ես կը խորհիմ թէ կրնանք սա տագնապալից օրերուն օգնել աշխարհին: Չառարկենք որ զէնք չունինք, չյանձնուինք փուճ ապրելակերպի մը, ընդհակառակն պայքարի մէջ մնանք միշտ:

Ռուսերը կը սիրեն ճշմարտութեան հետ կապ ունեցող առակները: Անոնցմով տեւական կերպով եւ յաճախ ցնցող ազդեցութեամբ իրենց երկրին դառն փորձառութիւնները կ'արտայայտեն: Անոնցմէ մէկը կ'ըսէ. «Ճշմարիտ խօսքը աւելի ծանր կը կշռէ քան թէ ամբողջ աշխարհը»:

Թարգմ. Ռ. ՀԱՏՏԷՃԵԱՆ

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻ ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ

Բազմադարեան հայ ժողովուրդը իր ազգային պատմութեան արշալոյսէն ի վեր ունեցած է մշակութային հարուստ ժառանգութիւն, որուն մէկ մասը, համաշխարհային չափանիշով ճանաչում գտած ու արժանի դասուած է քաղաքակիրթ ազգերու ստեղծագործական գոհարներու շարքին: Մենք՝ Հայերս, միշտ ալ հպարտ զգացած ենք զմեզ եւ այժմ եւս կը զգանք, որ քաղաքակիրթ ու մանաւանդ ներկայ գիտութեան դարուն, համաշխարհային առումով, ամենազարգացած ժողովուրդներէն մէկն ենք: Բնականաբար, մեր արդար հպարտութեան առիթ տուողները եղած են մեր անցեալի պատմութեան փառաւոր էջեր նուիրած ու իրենց ստեղծագործական հանճարի փարթամ պտուղներով մեր ազգային մշակոյթի այգին հարստացուցած նախահայրերը: Անոնցմէ իւրաքանչիւրը, իր ստեղծագործութեան մարզին մէջ, իր առաւելագոյնն է ի գործ դրած, որպէսզի մեր դարաւոր ժողովուրդը ապրի, գոյատեւէ ո՛չ թէ իբրեւ պարզ ու կեանքի յորձանքին մէջ տուայտող մէկ ժողովուրդի՝ այլ իբրեւ քաղաքակիրթ ու սեփական մշակոյթի տէր, առաւել եւս՝ իր հարազատ մշակոյթով ինքզինք այլ ազգերուն պարտադրող մէկ ժողովուրդի:

Այսպիսի գիտակցական հպարտութեամբ է ահա, որ իւրաքանչիւր ուսումնական տարեշրջանին կը բացուին դռները հայկական դպրոցներու եւ հայեցի կրթութիւն ու դաստիարակութիւն ջամբող մասնաւոր ուսումնարաններու: Խօսք մասնաւորելով Ֆրանսահայ մեր գաղութի հայերէնագիտական միօրեայ դասընթացքներուն՝ կ'ուզէի անդրադառնալ շատ յատկանշական երեւոյթի մը:

Ի՞նչն է, որ կը ստիպէ ու կը մղէ Ֆրանսահայ մեր ազգային, մշակութային եւ բարեսիրական կազմակերպութիւնները, որ անոնք՝ ուսումնական իւրաքանչիւր տարեշրջանի սեմին, իրենց առօրեայի մեքենայացած զբաղումներէն վերջ՝ նստին ու մտածեն, իրենց մտահոգութիւններուն առանցքը դարձնեն նոր սերունդին, այսինքն ձեզի, սիրելի աշակերտներ, հայեցի կրթութիւն եւ դաստիարակութիւն ջամբելու խնդիրը: Այսպիսի աշխատանքի մը իրագործումը բնականօրէն կապուած է բազմապիսի լուրջ դժուարութիւններու հետ, որոնց վերացման եւ ազգօգուտ այս աշխատանքները լիակատար յաջողութեամբ պսակելու համար մեր գաղութի պատասխանատու մարմինները ոչ մէկ ջանք կը խնայեն:

Ուրեմն, այս իրողութենէն մեկնելով վերադառնամ հարցումին: Ինչո՞ւ այս բոլոր աշխատանքներն ու զոհողութիւնները: Ի՞նչն է, որ կը մղէ այս բոլորը ի կատար ածելու:

Հայու ոգին...

Իսկ ի՞նչ է Հայու ոգին: Լսենք մեր տաղանդաւոր բանաստեղծ Համաստեղը, որ կ'ըսէ՝

«Մի՛ հարցնէք, ի՞նչ է, ո՞ւր է,
Ուրկէ՞ կուգայ Հայու ոգին:

Ան եկած է Աւարայրի մեր յաղթական պատմութենէն,
Շէն Անիի հազար ու մի գմբէթներէն,
Ու հազար մի զանգակներու ղօղանջներէն:
Մեր հողերուն նետուած բեղուն
Սերմերուն պէս ապրող սիրտն է
Հայու ոգին:

Մեր պապերու հնադարեան դպրութիւնն է ու հին լեզուն:
Զմեռ բուքին, Նարեկացու վանքի խուցի երա՛զն է ան.
Մագաղաթէ հին, հին մատեան տաղարանի
Ու Մեսրոպի գերեզմանին ու երազին
Այբենգիմն է
Հայու ոգին:
Մեր լեզուն է արեւաբո՛յր որ թէ՛ մարմին, թէ հոգի է»:

Ու այսպէս կը շարունակէ բանաստեղծը պատկերացնել Հայու ոգին ու կը վերջացնէ հետեւեալ տողերով՝

Ինչ ալ ըսենք, բայց դեռ քիչ է.
Ի՞նչն է իրաւ Հայու ոգին:
Եթէ նայէք ձեր հոգւոյն մէջ,
Պիտի գտնէք մեր պապերէն բազմութիւն մը.
Պիտի գտնէք սաղաւարտեայ բանակ մը հին.
Պիտի գտնէք իմաստութիւնն ու երազը մեր վանքերուն,
Ձեր հոգւոյն մէջ պիտի գտնէք
Ձեր լեռներուն ու ժայռերուն մէջ թաքնուած,
Արձագանգի պէս թաքնուած,
Հայու ոգին»:

Ա՛յս ոգին է ահա, որ դարերու ընթացքին հանդիսացեր է մղիչ ու ներշնչող ուժը մեր անմահ նախահայրերուն, որոնք՝ Հայու անսասան ոգին իրենց հոգիներուն մէջ, երկնած են ու ստեղծագործած այնպիսի գործեր, որոնք դիմացեր են դարերուն ու դեռ կ'երթան դէպի դարերը:

Այս նո՛յն Հայու ոգին է, սիրելի աշակերտներ, որ այսօր եւս, Սփիւռքի հայ մեր գաղութային կեանքին մէջ կ'առաջնորդէ մեր ժողովուրդը «դէպի ազնիւը լոյսի»...

Այդ լոյսի ջահը հասած է մեզի դարե-

ԵԳԷԱԿԱՆԻ ԴԻՑՈՒՀԻՆ՝ ԶՄԻՒՌՆԻԱՆ ԵՒ ԶՄԻՒՌՆԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

(Աղէտի յիսնամեակին առթիւ)

ԶՄԻՒՌՆԻՈՅ ԲՆԱԿԱՆ ԱՂԷՏՆԵՐՆ ՈՒ ՀՐԴԵՀՆԵՐԸ

—0—

Իրականութիւն մըն է որ Իզմիրը գրեթէ ամէն տարի կ'ենթարկուէր շարժային ցնցումներու, որոնցմէ մեծ մասը, բարեբախտաբար կ'անցնէր շատ թեթեւ ու անվնաս:

Սակայն պատմութիւնը արձանագրած է նաեւ երկրաշարժներու աղէտալի թուականներ: Ինչպէս յիշեր էինք արդէն, 177ին (Ք. Ե.) սաստիկ երկրաշարժ մը քաղաքը հիմնայատակ կործանած է: Սփոն կը պատմէ թէ 1675ին քաղաքը կրած է վեց զարհուրելի ցնցումներու տխուր հետեւանքները:

1688ին քաղաքին մէկ երրորդը քանդուած է երկրաշարժէ եւ 14 հազար մարդիկ զոհուած են այդ աղէտէն: Միեւնոյն ատեն ծագած հրդեհը ոչնչացուցած է կանգուն մնացած շէնքերը, որոնց կարգին եկեղեցիներ ու մզկիթներ:

1739ին պատահած սաստիկ երկրաշարժէն քաղաքը տուժած է եւ մարդկային զոհեր տուած:

Նոյն վիճակին մատնուած է 1778ի ցնցումին: Իսկ կանգուն մնացած շէնքերը պատահական հրոյ ճարակ եղած են: Քաղաքին բնակչութիւնը սարսափահար ցրուած է գիւղերը:

Մեծ վնասներ պատճառած են նաեւ հրդեհները: 1845ի մեծ հրդեհը աւերած է անհամար բնակելի շէնքեր ու խանութներ: Բազմաթիւ ընտանիքներ ենթարկուած են նիւթական անդարմանելի կորուստներու:

Բացի այս աղէտներէն, 1812ին ամբողջ Օսմանեան Կայսրութեան մէջ տարածուած ժանտախտի համաճարակը (փեսթ-նուառ) հազարաւոր կեանքեր խլած է: Միայն Իզմիրի մէջ 45 հազարէ աւելի զոհեր կը յիշուին:

Ինչպէս կը տեսնուի, Զմիւռնիան, հակառակ այս պարբերական աղէտներու պատճառած նիւթական անհաշուելի կորուստներուն, դարձեալ վերականգնած է ու շարունակած իր բարգաւաճ կեանքը, շնորհիւ իր յոյն, հայ, հրեայ եւ եւրոպացի բնակչութեան ձեռներէցութեան ու ճարպիկութեան:

ԶՄԻՒՌՆԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

Թերեւս քիչ մը երկար կանգ առինք Զմիւռնիոյ պատմութեան վրայ: Ատիկա, բնական կը գտնեմ: Որովհետեւ եթէ այդ փարթամ քաղաքը հայրենիք մը չէր, այսուհանդերձ յիշատակութեան արժանի ծննդավայր մըն էր, ուր մեր նախահայրերը հաստատուեր էին եւ սերունդներ շարունակ ապրեր, ճգներ ու բարգաւաճ կեանք մը ապահովեր իրենց յաջորդներուն:

Այժմ տեսնենք թէ ե՞րբ, Հայաստանի ո՞ր շրջաններէն եւ ի՞նչպիսի պարագաներու ստիպման տակ Հայեր հեռացեր են իրենց հայրենիքէն, եւ գաղթականի ցուպը ի ձեռին, ապաստաներ են Զմիւռնիա եւ շրջակայ քաղաքները:

Ինչպէս գիտենք, նախապատմական շրջանի մարդկային կեանքը բնորոշող որեւէ երեւոյթ մեկնաբանուած է այդ ժամանակաշրջանէն մեզի հասած քանդակներու եւ քարերու վրայ նախամարդուն ձգած արձանագրութեան վերծանումով, ինչպէս նաեւ պեղումներու շնորհիւ երեւան հանուած ամէն կարգի առարկաներէ:

Իսկ պատմական շրջանը մեկնաբանութեան պէտք չունի, քանի որ պատմագիրը ճշգրիտ տուեալներու վրայ հիմնուելով, կարող է պատասխանել որեւէ պատմական հարցի, անշուշտ եթէ դարերու ընթացքին պահուած վաւերաթուղթերն ու ժամանակագրութիւնները մարդկային չարագործ ձեռքերէ անաղարտ մնացած են:

Զմիւռնահայ գաղութին կազմութեան հարցը որ այստեղ մեզ կը հետաքրքրէ դժբախտաբար հեռու է մեկին ու յստակ լուծում մը ստանալէ: Չկան համապատասխան վաւերագրեր եւ դիւանաթուղթեր: Կրնա՞նք եզրակացնել թէ մեր նախահայրերը անփոյթ գտնուած ու արձանագրութիւններ չեն կատարած: Ու եթէ կային արդեօք կորսուա՞ծ են երկրաշարժներու եւ հրդեհներու հետեւանքով: Շատ հաւանական չեմ նկատեր զանոնք:

Այս անորոշութիւնը մասամբ մը կը փարատի երբ կը դիմենք կարգ մը անաղարտ մնացած տապանաքարերու վրայի արձանագրութեանց: Նաեւ, շնորհիւ օտար ճանապարհորդներու եւ Զմիւռնացի օտարներու Զմիւռնիոյ հայ գաղութին մասին կատարած հպանցիկ ակնարկներուն:

Կարելի եղած է նաեւ հաւանական պատասխան մը գտնել Զմիւռնահայոց նախնիքներու ուրկէ գաղթած ըլլալու հարցին, հիմնուելով խօսակցական լեզուի հնչաբանութեան եւ Զմիւռնահայ հեղինակաւոր անձերու կարծիքներուն վրայ:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՓՕՅԱՃԵԱՆ

(7 – Շար.)

ԲՈՅԻ ԱՐՁԱՐՁՈՒՄ

—0—

Անձանօթ Զինուորի բոցի արծարծումը՝ «Հայաստանի Սուր» միութեան կողմէ, տեղի ունեցաւ Շաբաթ օր, Սեպտեմբեր 16, երեկոյեան ժամը 18·30ին:

Թափօրին մասնակցեցան ամերիկեան լեգէոնի, պելժ, իտալական, յունական, չեխ, լեհ եւ այլ նախկին մարտիկներու կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները իրենց դրօշներով:

Այս հոծ բազմութեան մէջ, դժբախտաբար, սակաւաթիւ էին Հայերը, հակառակ այն իրողութեան, որ նախաձեռնութիւնը կը պատկանէր «Հայաստանի Սուր»ին:

Թափօրը յամրաքայլ կը յառաջանայ դէպի Յաղթական Կամար՝ առաջնորդութեամբ զինուորական նուագախումբի: Ապա կը ժամանէ Ֆրանսական իշխանութեանց ներկայացուցիչ Պ. Մանսիոն:

Վայրկեանի մը լռութիւն, որմէ ետք «Հայաստան Սուր» միութեան նախագահը՝ Սուրէն Ճերմակեան կ'արծարծէ բոցը:

Կը հնչէ Ֆրանսայի փառերգը:

Ս. ՍԵՐՈՎԲԵԱՆ

բու ալիքներուն վրայէն հայ ստեղծագործ ոգիին մարմին տուած մեծ դէմքերու ու մեծ գլըոցներու շղթայով: Այդ նո՛յն ջահն է, Հայու ոգիով բոցավառ ջահն է այսօր մեր տկար ձեռքերուն մնացած, զոր հրաշալի կերպով բոցավառեցին Սահակն ու Մեսրոպը եւ գայն փոխանցեցին Թարգմանիչներուն, անոնցմէ փոխանցուելու համար Նարեկացիներուն, Շնորհալիներուն, Տաթեւացիներուն, Սայաթնովաներուն, Աբովեաններուն, Րաֆֆիներուն եւ հասցուցին ու վառեցին Սփիւռքի այս համեստ յարկերուն տակ:

Եւ այդ ջա՛հն է, Հայու այդ ոգի՛ն է, որ կը մղէ մեր ազգային իշխանութիւնները՝ յանուն գերագոյն ճիգերու ու զոհողութեանց, բանալու դռները հայերէն դասընթացքներու, հայկական կրթական հաստատութիւններու եւ փոխանցելու ձեզի այդ ջահը: Հետեւաբար, ձեր բոլորի ուսերուն կը ծանրանայ պարտականութիւն մը, ազգային վսեմ առաքելութիւն մը, այդ ջահը, այդ ոգին մշտավառ ու պայծառ պահելու ու փոխանցելու յաջորդ սերունդներուն:

Ուրեմն, իբրեւ Հայկազեան հրաշագործ ցեղի արժանաւոր ժառանգորդներ, եկէ՛ք վառելու եւ տաքցնելու ձեր հոգիները Հայու ոգեղէն այս ջահով եւ զայն մի՛շտ բարձր պահելու եւ դարձնելու ձեր ազգային հպարտութեան խորհրդանիշը, որովհետեւ այդ ոգեղէն ջահը

«Մեր լեզուն է արեւաբո՛յր որ թէ՛ մարմին, թէ՛ հոգի է»...

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

ԱՅԳԵԿՈՒԹԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

—0—

Այգեկութը ուշացաւ այս տարի: Համաձայն մասնագէտներու՝ այգեկութի աշխատանքները, բացի քանի մը շրջաններէ, Հոկտեմբերէն առաջ պիտի չսկըսին: Իսկ որոշ վայրերու մէջ այդ աշխատանքները կրնան շարունակուիլ մինչեւ Նոյեմբեր: Հակառակ այս ուշացումին, գինիի սահմանուած խաղողի բերքը ուրիշ տարիներու բնականոն միջինէն շատ աւելի պիտի ըլլայ (մօտաւորապէս 64 միլիառ 345 միլիոն լիթր) եւ ա՛լ աւելի Շամփանըի մէջ:

Բուն հարցը, անշուշտ, որակն է: Հակառակ այն իրողութեան, որ ամառուան եղանակը անձրեւոտ եւ փոթորկոտ եղաւ, ողկոյզները «առողջ» են եւ չեն փտած: Բացառութիւն կը կազմէ Ֆրանսայի հարաւը, ուր զօրաւոր փոթորիկներ տեղի ունեցան Սեպտեմբերի սկիզբները: Եթէ բաւարար արեւ ըլլայ մինչեւ այգեկութ, 1972ի բերքը կրնայ բարձր որակի ըլլալ:

Սակայն օդերեւութաբանական կայանները լաւատես ըլլալու պատճառներ ցոյց չեն տար: Այսուհանդերձ, արեւոտ ժամանակաշրջան մը կը նախատեսուի Հոկտեմբեր 6էն ետք: Եթէ նախատեսութիւնը ճիշդ ըլլայ, գինի պատրաստելու համար աքանչելի պայման կը ստեղծէ:

Շամփանըի մէջ մեծ բերք կը նախատեսուի՝ 128 միլիոն 770 հազար լիթր, անցեալ տարուան 79 միլիոն 481 հազար լիթրի տեղ: Այս պարագային 1972ի բերքը երկրորդ մրցանիշը պիտի կազմէ քանակի տեսակէտով, առաջինը՝ 151 միլիոն 400 հազար, արձանագրուած ըլլալով 1970ին:

Պոժոլէի այգեկութը կը սկսի Սեպտեմբեր 28ին եւ կը նախատեսուի 79 միլիոն 485·000 լիթր: Ասիկա կը համապատասխանէ անցեալ տարուան բերքին: Ռոնի շրջանը լաւ բերք պիտի ունենայ՝ մօտաւորապէս 11·355·000 լիթր, իսկ Ալզաս՝ գրեթէ անոր կէսէն աւելին:

Պորտոյի մէջ այգեկութը կը սկսի Հոկտեմբեր 10ին: Աւելի շատ կարմիր գինի պիտի ըլլայ, իսկ ճերմակը՝ նուազ:

Եզրակացութիւն: Գինիի արտադրութիւնը պիտի աւելնայ այս տարի, ինչ կը վերաբերի անոր 1972ի որակին՝ ամէն բան կախում ունի այս յառաջիկայ շաբաթներու եղանակէն:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

Քարէ Դարու Ժողովուրդներ

Ապահովաբար շատեր զարմանան իմանալով, որ հիւլէական դիտութեան այս ժամանակաշրջանին, դեռ անկիւններ կան աշխարհի մէջ, ուր մարդիկ նախնադարեան ապրելակերպին կը հետեւին՝ կտրուած ըլլալով քաղաքակիրթ կեդրոններէն: Այսպիսի անկիւն մը երեւան ելաւ պատահմամբ ասկէ 15 ամիս առաջ Մինտանօ կղզիին հարաւը, Փիլիպպեան կղզիներու մէջ: Գտնուեցաւ փոքր ցեղախումբ մը՝ Թասատայի անտառներու խորը, քարանձաւներու մէջ: Ցեղախումբը կը բաղկանայ 57 հոգիէ:

Քարէ դարու ցեղախումբին «յայտնաբերումը» արդէն իսկ ապրելակերպի կարգ մը փոփոխութիւններ մտցուցած է անոր մօտ: Արդարեւ, հակառակ այն իրողութեան, որ Թասատայները (այսպէս կոչուեցան անոնք իրենց ապրած շրջանին անունով) բացարձակապէս առանձնացած կեանք մը վարած են մթին անտառներու մէջ առնուազն 600 տարիէ ի վեր, նոր աշխարհին հետ ստեղծուած փոքր կապն անգամ օգտակար եղաւ իրենց համար:

Ցեղախումբին անդամները գոհ կը թուին ըլլալ քաղաքակրթութեան բերած չնչին բարիքներէն: Տարբեր կարծիք ունին ցեղագէտները, որոնք նկատել կուտան, թէ Թասատայները ցարդ երջանիկ եւ հանգիստ կեանք վարած էին, մինչդեռ հիմա, ստիպմանաբար, կրնայ փոփոխութեան ենթարկուիլ իրենց դարաւոր կենցաղը՝ դժուարութիւններ եւ անյարմարութիւններ ստեղծելով անոնց համար:

Ցամենայն դէպս ցեղախումբի անդամները ներկայիս փոխարինած են իրենց քարէ գործիքներէն շատերը՝ աւելի յարմար «արդիական» իրերով: Մետաղի գործածութիւնը տեղ գրաւած է անոնց կենցաղին մէջ եւ շնորհիւ այս նոր յարմարութեան՝ անոնց որսը թէ՛ բազմապատկած է դարձած եւ թէ աւելի շատ: Նախապէս անոնք իրենց ձեռքով ձուկ, խեչափառ եւ գորտ կը բռնէին, իսկ այժմ անոնք կ'որսան առնէտ, կապիկ, վարազ, եղջերու:

Միւս կողմէ, սակայն, անոնք կը մերժեն ընդունիլ կարգ մը նուէրներ, ինչպէս նետ եւ նիզակ: Արտաքին թշնամիներ չունենալով եւ միշտ հաշտ ապրած ըլլալով իրարու հետ՝ անոնք պատճառ չեն տեսներ նմանօրինակ զէնքեր ունենալու: Եւ փափկանկատութեան համար իրենց տրուած նետերն ու նիզակները անկիւն մը կը թողեն:

Անոնք մերժեցին ընդունիլ նաեւ բրինձն ու ցորենը: Միեւնոյն ատեն անտրամաբանական գտան աշխատիլ իրենց սնունդը հայթայթելու համար, քանի որ, ինչպէս կ'ըսեն, բնութիւնը ամէն ինչ պատրաստ կը հրամցնէ իրենց:

Նախապէս կը կարծուէր, թէ Թասատայները անհետանալու վտանգին տակ կը գտնուին: Սակայն «վիճակագրութիւնը» չի հաստատեր այս ենթադրութիւնը: Այսպէս, անցեալ տարի մէկ հոգի մեռած է (տղայ մը, որ անհետացած է որսի ընթացքին), մէկ ծնունդ արձանագրուած է եւ մէկ ամուսնութիւն տեղի ունեցած է: Ցեղախումբը ունի սակայն մէկ մեծ մտահոգութիւն մը՝ ցարդ անբացատրելի պատճառով մը աղջիկներու ծնունդը շատ քիչ է, ինչ որ անհաւասարակշռութիւն մը ստեղծած է: Թասատայները այժմ 2 աղջնակ եւ 13 տղայ ունին: Ամուսնութեան համար հարկադրուեցան դրացի ցեղէ մը (Պլիթ) աղջիկ առնել:

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎ

Ծաղկաձորի մէջ Սեպտեմբեր 20ին բացումը կատարուեցաւ գիտական խորհրդաժողովի մը՝ քննելու համար բիւրեղներու արտադրութեան հետ կապ ունեցող հարցերը: Բիւրեղը կապուտակ երկնագոյն ազնիւ քար մըն է: Ժողովին ներկայ էին մօտ 400 մասնագէտներ, որոնց շարքին 80ի մօտ գիտնականներ Պուլկարիայէ, Հունգարիայէ, Գերմանիայէ, Լեհաստանէ, Չեխոսլովաքիայէ, Մ. Նահանգներէ, Ճափոնէ, Ֆրանսայէ, Քանատայէ, Հոլանտայէ, Զուիցերիայէ եւ Հնդկաստանէ:

Այս գիտական խորհրդաժողովին գումարման առթիւ Կազմակերպիչ Մարմնին նախագահը՝ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի թղթակից - անդամ Մկրտիչ Տէր-Միքայէլեան կարգ մը բացատրութիւններ տուաւ բիւրեղներու մասին:

— Այս հրաշալի նիւթերը իրենց եզակի յատկութիւններով կը գործածուին սարքաշինութեան եւ ելեկտրոնիկի, ինչպէս նաեւ այլ կարեւոր ճիւղերու մէջ: Բազմաթիւ երկիրներ ճարտարարուեստներ հաստատած են արուեստական ալմաստի, սուտակի, նռնաքարի արտադրութեան համար: Բնականաբար, գիտնականները կը ձգտին ընդարձակել բիւրեղեայ նիւթերու օգտագործման ոլորտները եւ գտնել զանոնք պատրաստելու նոր, աւելի արդիւնաւէտ միջոցները: Խորհրդաժողովի օրակարգի գլխաւոր նիւթն ալ արդէն այս է:

Ներկայիս բիւրեղներ աճեցնելու բազմաթիւ միջոցներ գտնուած են այլ եւ այլ երկիրներու մէջ: Ասոնցմէ իւրաքանչիւրը ունենալով հանդերձ իր առաւելութիւնները, ունի նաեւ իր թերութիւնները, որոնք կը կարօտին կատարելագործումի:

Վերջին տարիներուն Հայաստանի մէջ յաջող կ'ընթանան բիւրեղներ աճեցնելու ուղղութեամբ կատարուած աշխատանքները:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (165)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Չե՞ս գիտեր, որ իբրեւ չքաւոր վկայական մը տրուած է ձեր Թաղական Խորհուրդէն...

— Մեր Թաղական Խորհուրդը ի՞նչ գործ ունի ատոր մէջ, Գալուստ աղան Խաս գիւղ կը բնակի...

— Բայց տրուած վկայականին տակ, իբրեւ ատենադպիր քու ստորագրութիւնդ կայ:

— Իմ ստորագրութի՞ւնս, — գոչեց ափ ի բերան մնացած, — անկարելի բան է:

— Քու եւ ատենապետ Մարգար էֆէնտիի ստորագրութիւնները եւ Թաղական Խորհուրդի կնիքը:

— Խենթ բաներ կ'ըսես կոր, Օհան էֆէնտի, — պատասխանեց Միհրանիկ խնդալով:

— Խենթ բանե՞ր մի՞... առ նայէ:

Եւ հօգաբարձուն անոր երկնցուց վկայագիրը: Միհրանիկ առաւ թուղթը, ուշադրութեամբ կարդաց եւ ըսաւ.

— Աս իմ ստորագրութիւնս կեղծ է, գիրը իմս չէ...

— Հապա Մարգար էֆէնտիի՞նը:

— Անոր ստորագրութիւնը կեղծ չերեւար կոր, — խոստովանեցաւ Միհրանիկ, — ճիշդ իր գիրն է:

— Հապա կնի՞քը...

— Կնիքը մեր Թաղական Խորհուրդի կնիքն է, ըսելիք չկայ, — հաստատեց Միհրանիկ էֆէնտի:

— Ի՞նչպէս կը բացատրես այս խնդիրը:

— Իրաւ, որ խելքս չի հասնիր կոր... վկայականը ինծի տուր, քննութիւն մը կատարեմ... ամէն պարագայի իմ ստորագրութիւնս կեղծ է, ես բանէ մը խաբար չունիմ, այս մասին պատուոյս վրայ երդում կ'ընեմ...

— Կը հաւատամ խօսքիդ, — պատասխանեց Օհան էֆէնտի, — բայց այս խաբերայութիւնը ո՞վ է ըրած, ան կ'ուզեմ հասկնալ:

— Թուղթը թող քովս մնայ, վաղը հարցուփորձեմ:

— Չէ, այս թուղթը պիտի պահեմ առ այժմ:

— Ինչպէս որ կ'ուզես...

— Մարգար էֆէնտին հիմա իր գրասենեակը կը գտնուի՞:

— Հաւանօրէն:

— Երթանք ուրեմն միասին զինքը տեսնենք:

— Սիրով կուգայի, բայց խիստ կարեւոր գործի մը համար մէկու մը կը սպասեմ կոր, հիմա ուր է կուգայ, ժամադիր եղած ենք հոս: Եւրոպացի մըն է, վաղն առտու ալ պիտի մեկնի:

— Ես առանձին կ'երթամ ուրեմն, — պատասխանեց Օհան էֆէնտի ոտքի ելլելով:

Քանի մը վայրկեան ետքը կը մտնէր Մարգար էֆէնտիի գրասենեակը: Վաճառականը սեղանին առջեւ անցած՝ գրելու զբաղած էր: Սովորական բարեւութքէն ետքը թիկնաթոռ մը ցոյց տուաւ հիւրին՝ եւ ըսաւ.

— Նստեցէք, Օհան էֆէնտի, հրաման մը ունի՞ք արդեօք:

— Քաւ լիցի, — պատասխանեց հօգաբարձուն, — խնդիր մը կայ, կ'ուզեմ լուսաբանել:

— Ի՞նչ խնդիր...

— Այս օրերս ձեր Թաղական Խորհուրդին կողմէ հիւանդի մը համար չքաւորութիւնը հաստատող վկայական մը տրուե՞ց:

— Այո, տուի, — փութաց պատասխանելու վաճառականը, — շնորհակալ եմ, հիւանդն ալ ընդունուեր է...

— Այդ հիւանդը Գալուստ Սիսակեանն է, այնպէս չէ՞:

— Կարծեմ ատանկ անուն մըն էր, ադէկ միտքս չէ... կինս ալ մարդուն ամուսինը կը ճանչնայ կոր, Մարթա ըսաւ, ինչ ըսաւ, ժամանակին իրենց տունը սպասուհի է եղեր, հիմա աւուր հացի կարօտ մնացեր են...

— Նէլէր իշիտիեօրըզ, — մռլտաց Օհան էֆէնտի քթին տակէն, յետոյ աւելցուց.

— Այդ վկայականը ո՞վ ստորագրած էր:

— Ես, — պատասխանեց վաճառականը:

— Ուրի՞շ...

— Մինակ իմ ստորագրութիւնս կար, չուզեցի ատենադպիրին ստորագրել տալու համար ժամանակ կորսնցնել... մտածեցի, որ իմ անունս բաւական ծանօթ է եւ կրնայ վստահութիւն ներշնչել:

— Մարգար էֆէնտի, չարաչար խաբեր են ձեզի:

— Ի՞նչ կ'ըսես...

— Բացարձակ իրողութիւնը այս է... ձեր թաղին մէջ Գալուստ Սիսակեան անունով չքաւոր աղքատ չկայ:

— Ինչպէս չկայ, — գոչեց վաճառականը, որուն զարմանքը հետզհետէ կ'աւելնար:

— Գալուստ Սիսակեանը Խաս գիւղ կը նստի եւ կալուածատէր է:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Էսմոն Զաքարեան, Պ. Սուրէն Էքսէրժան եւ Տիկինը (ծնեալ Հերմինէ Զաքարեան), Պ. Միշէլ Յովլիկեան եւ Տիկինը (ծնեալ Իվէթ Զաքարեան), Պ. Էտուար Էքսէրժան, Պ. Արման Էքսէրժան, Օր. Մարի-Ֆրանս Էքսէրժան, Պ. Յովհաննէս Զաքարեան ինչպէս նաեւ Զաքար, Թեքլէրօղլու, Նիկողոսեան, Սանթերեան, Տապաղեան, Մխիր, Մէյմարեան, Լիւզիւրիք, Կրօսէն ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, աներհօր, մեծ-հօր, եղբօր, հօրեղբօր, մօրեղբօր, ազգականին եւ խնամիին՝

ԷՏՄՈՆ ԶԱՔԱՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտ. 24ին, 82 տարեկանին, զօրացած եկեղեցւոյ Ս. Խորհուրդներով:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի Սեպտ. 27, ժամը 16ին Մարսէյլի Հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյ մէջ, 92 Ռիւ տ'Օպանեը:

Հաւաքուիլ եկեղեցին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ».— Մեր ցաւակցութիւնները էքսէրժան ընտանիքին:

Պ. Կարապետ Պապիկեան, Տէր եւ Տիկին Սերժ Պապիկեան, Տէր եւ Տիկին Օհաննէս Փափազեան, Տէր եւ Տիկ. Պետրոս Փափազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ալէլ Փափազեան, այրի Տիկին Ռոմելա Ադլաղանեան (Գահիրէ), այրի Տիկին Սրբուհի Պապիկեան եւ զաւակները (Սոֆիա), Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Պօհճալեան (Գահիրէ), Գավաֆեան, Պապիկեան, Բրօթօն, Փափազեան, Մալկարալեան, Պահչէճեան, Հանչերեան, Դանիէլեան, Նաւլեան (Պոլիս), Պեզիրեան (Պոլիս), Համամճեան (Պոլիս) Զիւլֆիւքար (Պոլիս), Գանարեան, Պետրոսեան, Մաքսուտեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, քրոջ, հօրաքրոջ, մօրաքրոջ, ազգականին եւ խնամիին՝

ՏԻԿԻՆ ԿԱՐԱՊԵՏ ՊԱՊԻԿԵԱՆԻ

(ծնեալ Աշխէն Փափազեան)

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ 63 տարեկանին, Մանթոն, 22 Սեպտեմբերին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի 28 Սեպտ. ժամը 14ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին եւ մարմինը պիտի ամփոփուի Մոնրուժի Քոմիւնալ գերեզմանատունը, 14, Ավընիւ տը լա Փորթ տը Մոնրուժ:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Հասցէ.—

Les Pelouses A — 06 - MENTON

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 50 Ֆր. այրի Տիկին Մարիամ Անդրանիկեանէ իր հանգուցեալ ամուսնոյն՝ Ֆիլիփ Անդրանիկեանի մահուան առթիւ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Եւա Յովհաննէսեան եւ զաւակները՝ Ժան, Լէոն եւ Փիէր կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՏԱՃԱՏ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ

յիշատակին, մահացած Նարպոն, հեռու իր զաւակներէն, սիրելիներէն ու նաեւ այնքան սիրած Փարիզի հայ գաղութէն, այս Կիրակի առաւօտ ժամը 11ին, Շավիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին, 4, Ռիւ տէ Թրուա Շանթիէ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները, ազգականները ու մերձաւոր թէ հեռաւոր բարեկամները:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Մարի Ակոնայեան 100 Ֆր. կը նուիրէ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին, փոխան ծաղկեպսակի Զարմայր Մուսէեանի մահուան առթիւ:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ

Նախաձեռնութեամբ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Դասախօս՝ Կ. ՄԷՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբեր 5ին:

Պաշոյի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան:

Արձանագրութեան համար դիմել ժամը 15էն 19 Հայ Մշակոյթի Տուն, 17, Ռիւ Պլէօ եւ տեղւոյն վրայ ժամը 19էն 21:

×

COURS DE LANGUE ARMENIENNE
AU LYCEE CONDORCET

Les cours débutent le 5 Octobre sous la direction du Prof. G. Méhian

Pour les inscriptions s'adresser 17, Rue Bleue de 15 à 19 heures et sur place de 19 à 21 h.

MESSE ANNIVERSAIRE

A la suite du décès de Monsieur DADJAD OHANESSIAN à Narbonne, loin de ses enfants et des siens — et aussi de la « Diaspora Arménienne » de Paris qui Lui était si chère, Madame Veuve Eva Ohanessian et ses fils, Jean, Léon, Pierre, prient tous les parents, amis proches ou lointains d'honorer la mémoire de leur très regretté papa, en assistant à la messe anniversaire qui sera célébrée en l'Eglise Arménienne de Chaville, 4 Rue des Trois Champtiers, le Dimanche 1er Octobre à 11 heures.

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30-ին սովորական հաւաքատեղին:

×

ԼԻՈՆ.— «Վարանդեան» կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղիին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ի յիշատակ իրենց զաւկին ու թոռան Հայկ Պապեանի ինչպէս նաեւ իրենց համայն ննջեցելոց, Տիկիններ Պապեան եւ Անտոնեան 50ական Ֆր. կը նուիրեն Կապոյտ եւ Կարմիր Խաչերու օժանդակութեան կայաններուն:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱՌՆՈՒՎԻԼ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Հոկտ. 1 Կիրակի օր, Վարագայ Ս. Խաչի տօնին եւ եկեղեցւոյ 40ամեակին առթիւ, Առնուվիլի համանուն եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ'ունենայ աւանդական մատաղօրհնութիւն:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԳԻՒՏ Ծ. Վ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի մատաղօրհնութիւն եւ հոգեհանգստեան պաշտօն եկեղեցւոյ բարերարներու ննջեցելոց յիշատակին:

Կը հրաւիրուին գիւղին, Անկէնի, Սեւրանի, Սարսէլի եւ Կուսէնվիլի հաւատացեալ ժողովուրդը: Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9.15, պատարագ 10.30:

agence de voyages SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON
Tél. : 60-13-66

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԱՆԹԻԼԻԱՍ
ՄԻՒՌՈՆՕՐՀՆԷՔԻ ԱՌԹԻՒ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 15 ԷՆ 29

ԼԻՈՆ - ՄԱՐՍԷՅԼ
ՎԵՐՋԻՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 30

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Ալֆորվիլի հայկական դպրոցի դասընթացքները կը վերսկսին Չորեքշաբթի, 27 Սեպտ. Կրանտ Անսամպլի Ֆրանսական վարժարանին մէջ:

×

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանաւորած Սէնթ-Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ միօրեայ դպրոցի հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին Չորեքշաբթի Հոկտեմբեր 4ին:

Կը խնդրուի շրջանիս բոլոր ծնողքներէն անխտիր, որ բարի ըլլան առաջնորդել իրենց փոքրիկները ամէն Չորեքշաբթի առաւօտները Ս. Թադէոս եկեղեցին:

×

ԼԻՈՆ

Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ հայկական վարժարանի դասընթացքները կը վերսկսին Չորեքշաբթի 4 Հոկտեմբերին, առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ երեկոյեան ժամը 5:

Շաբաթ կ. յ. ժամը 2.30էն մինչեւ 4.30: Կիրակի առաւօտեան ժամը 10էն մինչեւ 12:

Փոխադրութեանց սպասարկութիւնն ու կէսօրուան ճաշը կը շարունակուին նախընթաց տարիներու նման:

Վերամուտի առթիւ, Շաբաթ 30 Սեպտեմբերին, երեկոյեան ժամը 8.30ին, Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ, տեղի կ'ունենայ ծնողական ժողով, ուր պիտի հաղորդուին յառաջիկայ ուսումնական տարւոյ ծրագիրն ու գործունէութեանց եղանակը:

×

ՎԻԷՆ

Վիէնի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին միօրեայ դպրոցին հայերէնի դասընթացքները պիտի վերսկսին Հոկտեմբեր 7ին, Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Հ. Յ. Դ. Գասպար Իփէկեան ակումբին մէջ:

Վիէնի ծնողքներէն ջերմօրէն կը խնդրուի իրենց փոքրիկները ուղարկել Կապոյտ Խաչի դպրոցը: Ուսուցչուհին է Տիկին Տէր-Յարութիւնեան:

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

Լիոնի մէջ, Հոկտ. 8ին, Կիրակի կէսօրէն ետք Ազգ. Տան մէջ:

×

Կապոյտ Խաչի Պանթէօ - Քաշանի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Հոկտեմբեր 29ին, Պանթէօյի Սալ տէ Ֆէթին մէջ:

×

Հոկտ. 15ի հանդիսութիւնը, Թարգմանչաց տօնի առթիւ, նախաձեռնութեամբ Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան, եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Դաշնակցութեան օրը կը տօնուի 21 Հոկտ. Շաբաթ իրիկուն:

×

Փարիզի Ազքատախնամի տարեկան պարահանդէսը՝ Հոկտեմբեր 22ին: (Եղանակին առաջին եւ խիստ փայլուն պարահանդէսը) Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 28 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 28 SEPTEMBRE 1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, rue de Trévise - Paris (9e)

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.526
Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.526

«ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ»

Մենք գրեթէ ոչինչ լսած ենք տակաւին քննական առումով մեծարժէք եւ միջազգային իր կարեւորութեամբ ուշագրաւ այն գործի մասին, զոր Փրանսերէն լեզուով հրատարակեց վերջերս Բէյրութի Համալսարանի Հրատարակչականը — Քանատայի Արուեստից Խորհուրդի նիւթական յատկացումով եւ մասնակի աջակցութեամբ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան, — հեղինակութեամբ Փրոֆ. Շաքէ Տէր-Մելքոնեան – Մինասեանի:

Կ'ակնարկենք «Հայ ժողովրդային դիւցազներգութիւնը, — ՍԱՍՈՒՑԻ ԴԱՒԻԹ» անուն լայնաշունչ աշխատասիրութեան:

Որքան գիտենք, Փրանսերէնով գրի առնուած առաջին լուրջ ու համապարփակ փորձն է որ կ'ըլլայ՝ միջազգային գրական աշխարհին ու քննական ուսումնասիրութիւններով հետաքրքրուող շրջանակներուն ծանօթացնելու համար դիւցազնավէպ մը՝ որուն առաջին պատումէն աւելին հարիւր տարիներ անցած են արդէն:

Արդարեւ, 1874 թուին է որ աշխարհական իր պրպտումներով յայտնի Գարեգին եպիսկոպոս Սրուանձտեանց, Խրիմեանի շունչէն շո՛ւնչ եւ ոգիէն ոգի՛, հայ գրականութեան փոխանցեց «Սասունցի Դաւիթ կամ Մհերի դուռ» անուն առաջին պատումը դիւցազներգութեան՝ որուն կազմաւորումը կը զուգադիպի մօտաւորապէս 939 թուին:

Առիթ կ'ունենանք գէթ ընդհանուր գիծերու մէջ պարզելու թէ հայ ժողովրդական բանահիւսութեան տասներորդ դարու այս գլուխ գործոցը մինչեւ 1874 — ուրեմն ինըհարիւր տարիէ աւելի — ի՛նչպէս «գաղթած» է իր օրօրոցէն (Սասուն) դէպի Տարօն աշխարհ, Բաղէշ եւ Մուշ, Խլաթ, Արճէշ, Ալաշկերտ, Այրարատ ու Էջմիածին (ուր վերածուած է արեւելահայերէնի), հասած է մինչեւ Արագած, Ապարան, Շատախ, Վան (կապուելու համար Մհերի դրան հետ), եւ վերջապէս՝ Խոյ, Սալմաստ ու Մակու բերնէ բերան եւ պատումէ պատում որոշ փոփոխութեանց ու յաւելումներու են– թարկուելով, սակայն անաղարտ պահելով ընտանեկան կամ տոհմական իր հարազատ նկարագիրը:

Երբ Սրուանձտեանց եպիսկոպոս 1874ին հրատարակութեան կու տար «Սասունցի Դաւիթ»ի առաջին պատումը՝ իր «Գրոց-Բրոց» ժողովածուի կողքին իբրեւ յաւելուած, ճնշումին տակ էր այն ենթադրութեան որ խծբծանքի, քաշքշուքի եւ նոյնիսկ սուր քննադատութիւններու առարկայ պիտի դառնայ մտաւորական — հանրային շրջանակներու կողմէ:

Ի հակառակէն սակայն, հայ ժողովրդային դիւցազնավէպի այդ գոհարը աղբիւր դարձաւ ընդհանուր խանդավառութեան, մնաց ներշնչարան ցեղային հպարտութեան ու մնայուն պատմական վկայութիւնը Հայուն անընկճելի հայրենասիրութեան, բարոյական իմացումներուն, նկարագրային ամրութեան, քաջութեան եւ հոգեկան ազնուութեան:

×

Հայութեան ճանաչումը պայմանաւորուած է իր աւանդական ու քննական պատմութեան ճանաչումով: Յատկապէս անգիր բանահիւսութենէն փրկուած պատումներու եւ պատմողական բանաստեղծութեանց («վէպ») մէջ պէտք է փնտռել սակայն մեր ազգային խառնուածքը, նկարագիրն ու ինքնութիւնը:

Այս տեսակէտով, «Սասունցի Դաւիթ»ը կը մնայ պեղելի հանք մը՝ իր պատմական, առասպելական, իրական թէ հէքեաթային տարրերով:

Սրուանձտեանցէ վերջ, 1886ին, Մանուկ Աբեղեան յայտնաբերեց դիւցազներգութեան նոր մէկ տարբերակը, Գինեկաց գիւղէն Մոկացիէ մը լսելով զայն Էջմիածնայ մէջ, ու հրատարակեց 1889ին՝ Շուշիի մէջ:

Այսօր 70ի մօտ տարբերակներ կամ պատումներ կան «Սասունցի Դաւիթ»ի՝ առհասարակ պանդուխտներու բերնէն քաղուած, հետեւաբար նաեւ աշխարհագրական վայրերու եւ անուններու փոփոխութեամբ, հերոսներու եւ մոթիւներու որոշ յաւելումներով քաղաքներ, դէմքեր, դէպքեր՝ որոնք Սասնոյ սահմաններէն դուրս կը գտնուին եւ որոնց յաւելումը — պատումներուն մէջ — պէտք է նկատել դիւցազնավէպը համազգային դարձնելու ձգտումին հետեւանք:

×

Փրոֆ. Շաքէ Տէր-Մելքոնեան — Մինասեան՝ պատմավերլուծական ու քննական իր համապարփակ աշխատասիրութեամբ միջազգային անդաստաններու վրայ լայն դուռ մը կը բանայ: «Սասունցի Դաւիթ»ի պատումներէն թարգմանութիւններ եղած են ռուսերէնի (Խալաթեան), գերմաներէնի (Արգար Յովհաննէսեան), անգլերէնի (Սիւրմէլեան), Ֆրանսերէնի (Փրոֆ. Ֆ. Ֆէյտի)· սակայն, որքան գիտենք, առաջին փորձն է որ կ'ըլլայ Շաքէ Մինասեանի կողմէ՝ այդ դիւցազներգութիւնը յաչս օտար աշխարհի դնելու իր իսկական պատուանդանին, արժանի բարձրութեան վրայ, գործին ճամբով ծանօթացնելու համար մանաւանդ հայ ժողովուրդը՝ իր ազգային նկարագրին, պատմութեան, հեռաւոր անցեալին ու բանահիւսական վաստակին ճամբով:

Սասնոյ հերոս լեռնականներուն խիզախումը իններորդ դարու արաբական ներխուժումներուն դէմ, ինչպէս մինչեւ 13րդ դարերու ազգային մեր ոգորումներէն արձագանգներ՝ «Սասունցի Դաւիթ»ը հայ ազատագրական պայքարի եւ Հայոց անկախութեան անընկճելի ձգտումի շքեղ արտայայտութեան են վերածած, ու ատո՛վ ալ անցամաք աղբիւրի մը՝ անցեալի, ներկայի թէ ապագայի մեր ներշնչումներուն, յեղափոխական խիզախումներուն ու մաքառումներուն համար:

Փրոֆ. Շաքէ Տէր-Մելքոնեան — Մինասեան՝ գիտական, քննական, գրական եւ պատմական ամուր խարիսխի մը վրայ կը դնէ, հետեւաբար, դարաւոր մեր իտէալներու ազգաբանական էութիւնը:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԱՍՆԵՐԸ ԻՆԸ ԵՂԱՆ ԵՒ ԴԵՌ ԴԱՆԻԱՆ ԿԱՅ...

ՆՈՐՎԵԿԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՒ

Նորվեկիոյ «Ոչ»ը որոշ մտահոգութիւն ստեղծեց եւրոպական մայրաքաղաքներու մէջ: Լոնտոն, Փարիզ, Պոն, Պրիւքսէլ եւայլն, ցաւ յայտնեցին, որ Նորվեկիա մաս պիտի չկազմէ Հասարակաց Շուկային: Պրիւքսէլի եւրոպական միութեան շրջանակները Նորվեկիոյ վերջին հանրաքուէի արդիւնքը «Եւրոպայի պարտութիւնը» կը նկատեն: Այսպէս, Սիքքօ Մանշոլթ, Հասարակաց Շուկայի հերթական Խորհուրդի նախագահը, նկատել տալէ ետք, թէ Նորվեկիացիներուն որոշումը՝ «խոչընդոտ մը կը հանդիսանայ եւրոպական միութեան հաստատման ճամբուն վրայ», յոյս յայտնեց, թէ Նորվեկիա միջոց մը կը գտնէ կրկին մասնակցելու համար այս մեծ ձեռնարկի աշխատանքներուն:

Միւս կողմէ, որոշ շրջանակներ կը վախնան նաեւ, որ Նորվեկիոյ այս որոշումը ազդէ Դանիոյ վրայ, որ, իր կարգին, հանրաքուէի կը դիմէ Հոկտեմբեր 2ին, դանիացի ժողովուրդին կարծիքը առնելու համար: Դանիոյ վարչապետը յայտարարեց, թէ անհրաժեշտ է, որ Դանիա հիւսիսի կամուրջը դառնայ եւրոպական համագործակցութեան ուղղութեամբ: Քոփէնհակ միաժամանակ արգիլեց ժամանակաւոր կերպով տարադրամի փոխանակութեան գործառնութիւնները, առաջքն առնելու համար շահադիտական գործողութիւններու:

Անգլիոյ մէջ բոլոր անոնք, որոնք դէմ են Հասարակաց Շուկայի անդամակցութեան, քաջալերուած Նորվեկիոյ արդիւնքէն, իրենց կարգին շարժում մը կը ստեղծեն պահանջելով, որ Անգլիոյ մէջ եւս հարցը ճշդուի հանրաքուէով: Պաշտօնական մարմինները, սակայն, նկատել կու տան, թէ «Անգլիոյ աւանդութիւններուն» մաս չի կազմեր հանրաքուէն: Խորհրդարանը արդէն իսկ համաձայն գտնուած է Անգլիոյ անդամակցութեան Հասարակաց Շուկային: Լոնտոն դժգոհութեան այլ պատճառ ալ ունի. ան կը յուսար, որ Նորվեկիա յետագային զօրավիգ կը կենայ իր ճիգերուն զօրացնելու եւրոպական հաստատութիւնները, որոնց դէմ է ընդհանրապէս Փարիզ: Հասարակաց Շուկայի փոքր երկիրները, Նորվեկիոյ անդամակցութեան պարագային զօրացած կը տեսնէին իրենց դիրքը «մեծ»երու հանդէպ:

Կարգ մը շրջանակներու կարծիքով, Փարիզ այնքան ալ դժգոհ չէ Նորվեկիոյ հանրաքուէի արդիւնքէն, քանի որ ըստ իրեն Նորվեկիա Անգլիոյ տեսակէտները կը բաժնէր Եւրոպայի ապագայ հեռանկարներու մասին:

Խորհ. Միութիւն բացայայտ կերպով գոհ է արդիւնքէն: Թաս գործակալութիւնը անմիջապէս հաղորդեց հանրաքուէի արդիւնքը, զայն նկատելով «ազդու յաղթանակ» մը: Մոսկուա միշտ մըտահոգ աչքով դիտած է Արեւմտեան Եւրոպայի զօրացումը, այդ զօրացումին մէջ տեսնելով տնտեսական եւ քաղաքական զօրաւոր ուժի մը յայտնութիւնը Եւրոպայի մէջ:

Նորվեկիոյ վարչապետը յայտարարեց թէ իր հրաժարականը կու տայ Երկուշաբթի օր երբ կը բացուի խորհրդարանական նստաշրջանը: Այս ձեւով նաեւ կառավարական եւ քաղաքական տագնապ մը ծընունդ կ'առնէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ դուռներուն եւ արուարձաններուն մէջ, Հոկտ. 2էն 6 կայքերու վայրերը ձրի պիտի ըլլան: Նոյն ատեն կարեւոր համեմատութեամբ կ'աւելնայ արուարձաններու կառախումբերու թիւը: Այս որոշումները կը ձգտին տարհամոզելու անոնք որոնք կը յամառին կառքով քաղաք իջնել:

ՓԱՐԻԶԻ մէջ կրկին գաղտնի խօսակցութիւններ կան Քիսինճըրի եւ Հիւս. Վիէթնամի ներկայացուցիչ՝ Լը Տիւք Թօի միջեւ:

ԵՐԵՒԱՆ ◄=► ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Սեպտեմբեր 22)

ՀԱՅ ԳԻՐՔԸ՝ ԼԵՀԵՐԷՆ

Երեւան կը հիւրասիրէ ներկայիս լեհ բանաստեղծ՝ Վիտոլդ Դոմբրովսկին, որ հայ բանաստեղծութիւնը լաւագոյնս կը ժողովրդականացնէ Լեհաստանի մէջ: 1970ին իր մասնակցութեամբ լոյս տեսած է, լեհերէն, հայ միջնադարեան բանաստեղծութեան լաւագոյն նմոյշներով կազմուած հատընտիր մը: Գրքի խմբագիրը եղած է Հայ մը՝ բանաստեղծ Անչէյ Մանդալեան: Յետագային Դոմբրովսկիի մասնակցութեամբ առանձին լոյս տեսած են Չարենցի, Գ. Էմինի եւ այլ բանաստեղծներու գործեր: Ներկայիս Ա. Մանդալեան, Է. Լիպինսկի, Վիկտոր Վորոշիլսկի եւ Դոմբրովսկի կը պատրաստեն Աւ. Իսահակեանի բանաստեղծութիւններու հատորը, ուր կը զետեղուին նաեւ հատուածներ «Աբու Լալա Մահարի»էն: Գիրքին հրատարակութիւնը նախատեսուած է 1974ի վերջ:

Ասկէ զատ խումբը մտադիր է թարգմանել եւ կազմել ստուար ժողովածու մը, ուր տեղ կը գտնեն 19–20րդ դարերու ծանօթ հեղինակներու գործեր:

Դոմբրովսկի անձամբ թարգմանած է Ս. Կապուտիկեանի, Յովհ. Շիրազի, Հրաչեայ Յովհաննիսեանի, Պարոյր Սեւակի, Գէորգ Էմինի եւ այլ հեղինակներու գործեր: Ինք առաջին անգամ Հայաստան եկած է 1965ին:

×

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ԳՐՈՂՆԵՐ՝ ԵՐԵՒԱՆ

Խորհ. Միութեան մէջ տեղի կ'ունենայ խորհրդային գրականութեան թարգմանիչներու եւ հրատարակիչներու երրորդ միջազգային հանդիպումը: Հիւրերը կ'այցելեն բոլոր Հանրապետութիւնները ծանօթանալու բանուորական կեանքին, ազգ. գրականութիւններուն եւ արուեստին:

Մասնակցողներէն խումբ մը, Սեպտ. 21ին ժամանած է Երեւան: Անոնց մէջ են Միքայէլ Գիւտեան (Անգլիա) որ անգլերէնի թարգմանած է «Սասունցի Դաւիթ»ը, Յ. Թումանեանի երկերու ժողովածուն, «Խորհրդահայ Պօէզիա» ժողովածուն, բանաստեղծուհի Մարգարիտա Պաս Պերէտէս (Մեքսիքօ) բանաստեղծներ եւ թարգմանիչներ Գուպայէն, ծանօթ գրական քննադատներ Արեւելեան Գերմանիայէն, եւ Իսլանտայէն ռուսական գրականութեան թարգմանիչ՝ Քրիստեանունսոնը:

×

ԱՐԺԱՆԹԻՆԷՆ ՀԱՅԵՐ

Երեւան ժամանած են Արժանթինի Հ. Բ. Ը. Մ.ի նախագահ Հայկ Էմիրեան եւ փոխ-նախագահ Կարապետ Մալխասեան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ
ՄԵԾ ՀԵՏԱՔՐՔՐՈՒԹԵԱՄԲ
ՊԻՏԻ ԿԱՐԴԱՔ
ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ
Յուզիչ, արկածալից, շահեկան

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏԱՆՈՑԸ

Երեւանի պետական երաժշտանոցի աւելի քան յիսուն տարիներու գործունէութեան կապակցութեամբ, երգահան Ղազարոս Սարեան, որ երաժշտանոցի տեսուչն է, չահեկան հարցազրոյց մը ունեցած է «Սով. Արուեստ»ի խմբագրութեան հետ (*):

Ղ. Սարեան իրաւամբ նկատել կուտայ, թէ Երեւանի պետական երաժշտանոցը, որ Կոմիտասի անունը կը կրէ, իր գործունէութեամբ կը պատկերացնէ հայ նոր երաժշտական մշակոյթի պատմութիւնը. «Խօսիլ մեր երաժշտանոցի գործունէութեան մասին, կը նշանակէ, այսպէս թէ այնպէս, անդրադառնալ Հանրապետութեան երաժշտական մշակոյթի պատմութեան»:

Երեւանի երաժշտանոցի սաները, ըստ էութեան, հայ նոր երաժշտական մշակոյթը ստեղծած են, անոր բախտը տնօրինած են եւ դարձած անոր յառաջընթաց ուժը: «Առանց Առնօ Բաբաջանեանի, Ալ. Յարութիւնեանի, Եդ. Միրզոյեանի, Էդգար Յովհաննիսեանի, Ջիւան Տէր-Թադեւոսեանի, Տիգրան Մանսուրեանի ստեղծագործութիւններուն դժուար է պատկերացնել Հայաստանի արդի երաժշտական արուեստը: Երաժշտանոցը իրաւունք ունի պարծենալու, որ դաստիարակած է Նուրի Հայրապետեանի, Ժան Տէր-Մերգերեանի, Մեդեա Աբրահամեանի, Զարեհ Սահակեանցի, Ռուբէն Ահարոնեանի, Սվետլանա Նաւասարդեանի, Վահրամ Սարաջեանի նման երաժիշտներ, Գոհար Գալաջեանի, Արշալոյս Կարապետեանի նման երգիչներ»:

— Իսկ ի՞նչ է տուած երաժշտական կեանքը երաժշտանոցին:

Ղ. Սարեան այս հարցումին պատասխանած է քանի մը օրինակներու թուարկումով: «Մինչեւ 1933, այսինքն օփերայի թատրոնին հիմնադրութիւնը, մեր երաժշտանոցը արդէն ունէր ձայնամշակման ամպիոն եւ օփերայի դասարան: Սակայն այնքան ատեն, որ օփերայի թատրոն չկար, ձայնամշակման ամպիոնի, օփերայի դասարանին նպատակը, հեռանկարները այնքան ալ պարզ չէին: Մեր սաներուն համար գործունէութեան դաշտ բացուեցաւ, երբ օփերան հիմնուեցաւ: Յետոյ հետզհետէ ընդլայնեցաւ ամպիոնը, բարձրացաւ դասաւանդութեան որակը, ծնունդ առաւ օփերայի արուեստանոց հաստատելու հարցը: Վերջին 10–15 տարուան ընթացքին Հանրապետութեան մէջ մեծ չափերու հասաւ փրոֆեսիոնալ, իսկ առաւել եւս ինքնագործ երգչախումբի արուեստը, եւ երաժշտանոցը, որ ատեն մը խմբավարի դասարան իսկ չունէր, իրաւունք ստացաւ ինքնուրոյն ամպիոն ստեղծելու:

Մեծ դահլիճին մէջ երգեհոն զետեղուելէ ետք, երգեհոնային երաժշտութիւնը մուտք գործեց մեր երաժշտական «կենցաղ»ին մէջ, եւ մենք այժմ կը պատրաստուինք երգեհոնի դասարան բանալ»:

Ղ. Սարեանի հաստատումով ժողովրդական նուագարաններէ կազմուած նուագախումբեր շատ կան, սակայն անոնց գեղարուեստական մակարդակը, յայտագիրը: յաճախ գոհացուցիչ չեն: Հակառակ խումբ մը անձերու ճիգերուն, պատկերը ներկայիս ալ գոհացուցիչ չէ, քիչ են փրոֆեսիոնել, որակեալ երաժիշտները: Անհրաժեշտ է, որ այդ հարցով զբաղի երաժշտանոցը՝ ստանձնելով անոնց դաստիարակութեան գործը:

— Բայց զարմանալի չէ՞, որ մինչեւ օրս օփերայի բեմադիրի դասարան չկայ, քանի որ բեմադիրներու պահանջը մեծ է: Ջայն – պատկերասփիւռի շրջագիծին մէջ կ'աշխատին հնչականութեան բեմադիրներ, որոնք մեծ մասամբ մասնագիտացած են փորձով: Լաւ չէ՞ր ըլլար, որ բացուէր յատուկ դասարան: Կարելի չէ՞ նաեւ երաժշտութեան քննադատներ, լրագրողներ պատրաստել:

Ղ. Սարեանի տեսակէտով անոնց մասին պէտք է լրջօրէն մտածել, սակայն այնքան ատեն, որ «մեր շէնքի շինութիւնը աւարտած չէ, մենք ոչ միայն չենք կրնար նոր ամպիոններ ստեղծել ու դասարաններ բանալ, այլեւ նոյնիսկ չենք կրնար ըստ ամենայնի բարելաւել ուսումնական հոլովոյթը»: Յամենայն դէպս բացի ժողովրդական ստեղծագործութեան բաժինէն, որ հաստատուած է վերջերս, միտք կայ ստեղծելու մեթոտի կեդրոն մը, ընդլայնելու ձայնագրութեան արուեստանոցը, բանալու նուագարաններու արհեստանոց: «Իսկ գիտէ՞ք, թէ որքան կարեւոր է ասիկա մեր երկրին համար: Լաւ լարային նուագարաններ շատ քիչ ունինք: Վերջ ի վերջոյ կը յաջողինք ստեղծել օփերայի արուեստանոց: Այդ ժամանակ մենք օփերա կ'ուղարկենք երգեցողական եւ դերասանական առումով շատ աւելի լաւ պատրաստուած ուժեր: Այն ժամանակ, հաւանաբար, մենք գործնական գետնի վրայ կը զբաղինք նաեւ այն դասարաններու եւ մասնագիտութիւններու հարցով, որոնց անհրաժեշտութիւնը կը զգացուի»:

Երաժշտանոցի տեսչութիւնը կը մտածէ յառաջիկայ հինգ տարիներուն գիտական նոր հիմունքներու վրայ դնել ուսման դրութիւնը, ինչպէս նաեւ օգտագործել նոր թեքնիք սարքեր: Այժմ քանի մը դասախօսներ զբաղած են այդ հարցերով:

Այսպէս, Ս. Կոպտեւ կը փնտռէ տեսական նիւթերու դասաւանդումը բարելաւելու ուղիներ: Հարցը այն է, որ գրեթէ բոլոր տեսական նիւթերը՝ հարմոնի, բազմաձայնութիւն (փոլիֆոնի), ձեւի վերլուծութիւն երկու անգամ կը դասաւանդուին ուսանողին. նախ՝ երաժշտական միջնակարգ դպրոցին եւ ապա նաեւ երաժշտանոցին մէջ:

Կոպտեւի աշխատանքը ցոյց պիտի տայ, թէ կարելի՞ է արդեօք հրաժարիլ որեւէ նիւթէ, կամ կրճատել նիւթի մը բաժինը, մէկ խօսքով՝ վերամշակել ուսման ծրագիրները այնպիսի ձեւով մը, որ կարելի դառնայ խուսափիլ կրկնութիւններէ եւ, միւս կողմէ, աւելի խորանալ ուսանողին գիտելիքները եւայլն:

Զորս տարիէ ի վեր երաժշտանոցին մէջ կը դասաւանդուի «Ժամանակակից երաժշտութիւն եւ տեսութիւն» նիւթը: Ի դէպ Խորհ. Միութեան մէջ միայն երեք երաժշտանոցներ կը դասաւանդեն այս նիւթը. անոնք են Լենինգրադ, Թալլին (Էսթոնիա) եւ Երեւան:

Երաժշտանոցին տեսուչը նկատել կուտայ, թէ երաժշտական ըմբռնումները, ճաշակը փոփոխութիւն կը կրեն ժամանակի ընթացքին: «Ժամանակի ազդեցութիւնը ամէնէն աւելի մեծ դեր կը խաղայ երգահանի գործունէութեան ոլորտին մէջ: Յատկապէս շատ դժուար ու պատասխանատու գործ է երգահանութեան դասաւանդութիւնը»: Երաժշտութեան ամէն ճիւղ իր զարգացման հոլովոյթը ունի:

— Ատեն մը երգահանութեան դասաբանի ուսանողներուն կը յանձնարարուէր հայ ժողովրդական երգ մշակել... իսկ հիմա անոր անհրաժեշտութիւնը չի՞ զգացուիր:

«Ի՞նչպէս թէ չկայ: Մենք նոյնպէս մեր սաներուն կը յանձնարարենք մշակել ժողովրդական երգեր: Սակայն սկսնակ երգահանին համար շատ դժուար է համադրութեան եզր գտնել ժողովրդական երգի եւ արդի մտածելակերպին միջեւ: Եւ այնուամենայնիւ մեր սաները փորձեր կը կատարեն այդ ուղղութեամբ»:

— Հայ երգահանները ընդհանրապէս մեծ գործեր կը սիրեն յօրինել, իսկ երգ՝ հազուադէպ, որու հետեւանքով ժողովուրդին մէջ կը տարածուին «անդէմ, անճաշակ» երգեր:

Սարեանի տեսակէտով, կարելի չէ ըսել, որ հայ երգահանները երգ չեն յօրիներ, քանի որ անոնց երգերն ու խմբերգները յաճախ մրցանակներ կը շահին: Սակայն հազուագիւտ են այնպիսի երգերը, որոնք անմիջապէս ժողովուրդին մէջ կրնան տարածուիլ: «Մեր ամպիոնը վերջերս որոշած է, ըստ ամենայնի, լուրջ եւ հետեւողական ձեւով զբաղիլ ընդհանրապէս ձայնական երաժշտութեան եւ, մասնաւորապէս, ժողովրդական երգեր, խմբերգներ ստեղծելու հարցով»:

Այս հարցին կապակցութեամբ խմբագրութիւնը դիտել կուտայ երաժշտանոցի տեսուչին, թէ «մեր երգիչներուն մեծ մասը հայ երգը, հայ երգահաններու ստեղծագործութիւնները կ'երգէ առանց թափանցելու էութեան մէջ, առանց ըմբռնելու ազգային ոգին»:

Ղ. Սարեան կը հաստատէ, թէ «ցաւօք սրտի, այդպէս է: Մեր երաժշտանոցը կ'աշխատի ետ չմնալ կեանքէն, բայց միաժամանակ մենք իրաւունք չունինք անտեսելու ցայսօր չլուծուած հարցերը: Պէտք է ուսումնասիրել Արմենակ Շահմուրադեանի, Շարա Տալեանի, Արմենակ Տէր-Աբրահամեանի, հայ երգի միւս վարպետներուն եւ ամէնէն առաջ, ի հարկէ, վարպետաց վարպետին՝ Կոմիտասի երգեցողութիւնը, ձայնագրութիւնները եւ անոնց հիման վրայ երգեցողութեան եղանակ մշակել:

— Իբրեւ տեսուչ ի՞նչ իղձեր ունիք:

«Մեր ժողովուրդը շատ երաժշտասէր է, տաղանդաւոր երիտասարդութիւն ունինք, եւ ես շատ կ'ուզէի, որ մեր երաժշտանոցը դառնար աշխարհի լաւագոյններէն մէկը, որ Երեւանի Կոմիտաս երաժշտանոցի վկայականը երաժշտական աշխարհի մէջ նոյն համարումն ու կշիռը ունենար, ինչպէս օրինակ, Մոսկուայի, Լենինգրադի, Փարիզի, Պերլինի երաժշտանոցներունը:

(*) «Սով Արուեստ», թիւ 7:

ՇԱՐԺԱՊԱՏԿԵՐԸ ԱՆՑԵԱԼԻՆ ԵՒ ԵՐԷԿ

ԼԷՈՆ ՓՈՒԱՐԻԷ

Այս արուեստագէտը շարժապատկերի աշխարհէն ներս մուտք գործեց 1914ին, Լուի Ֆէօյատի ղեկավարութեան տակ: 1919ին յաջորդեց իր վարպետին եւ դարձաւ ընկերութեան գեղարուեստական տնօրէնը: Նախ բեմադրեց թեթեւ կատակերգութիւններ, բայց երբ տեսաւ Աբէլ Կանսի « Կ'ամբաստանեմ » ժապաւէնը, հասկցաւ, որ այլեւս փոխուած էր շարժապատկերին ոչ միայն թեքնիքը, այլ մանաւանդ հոգին: Թէ կարելի էր պաստառին վրայ արտայայտել մտածումներ եւ յուզումներ:

Կը սկսի բեմադրել աւելի լուրջ գործեր, ինչպէս՝ Լամարթինի «Ժոսլէն»ը, «Լիոնի թղթատարին առեղծուածը», եւայլն: Փուարիէ շատ կը սիրէր բնութիւնը. այդ պատճառով մասնակցեցաւ եւ լուսանկարեց Սիթրոյէն ինքնաշարժներու արշաւը, որոնց նպատակն էր Ափրիկեան ցամաքամասը կտրել մէկ ծայրէն միւսը եւ արտադրեց վաւերագրային ժապաւէն մը՝ «Սեւ արշաւանք», որ կը մնայ այդ սեռին գլուխ գործոցներէն մէկը:

Լէոն Փուարիէ հեղինակն է նաեւ «Վերտէօն, պատմութեան տեսիլքները» ժապաւէնին: Այս գործը համադրութիւնն է երեւակայական եւ իրական պատկերնե-

ԵԳԷԱԿԱՆԻ ԴԻՑՈՒՀԻՆ՝ ԶՄԻՒՌՆԻԱՆ ԵՒ ԶՄԻՒՌՆԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

(Աղէտի յիսնամեակին առթիւ)

ԶՄԻՒՌՆԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

Ինչպէս չեշտեր էի նախորդ էջերուն մէջ, Մխիթարեան հայր Յ. Քօսեանի ունեցած դերը տապանաքարերու արձանագրութիւնները մանրամասնօրէն գրի առնելու ապերախտ աշխատանքին մէջ անգնահատելի է: Գերաշնորհ հայրը իր «Հայք ի Զմիւռնիա» հատորին մէջ կ'ըսէ. «Բացի գերեզմանաքարերէ չկրցանք գտնել աւելի հնագոյն արձանագրութիւններ, որոնցմէ կարենայինք աւելի լուսաւոր եւ ընդարձակ տեղեկութիւն քաղել անցելոյն նկատմամբ. այսու ամենայնիւ այս գերեզմանաքարերու վրայ քանդակուած յիշատակագրութիւնները պատմութեան եւ աւանդութեան հետ միացնելով, գոհացուցիչ գաղափար մը կրնանք ունենալ Զմիւռնիոյ Հայոց վրայ»:

Հեղինակը հաւանական կը նկատէ որ Զմիւռնիոյ մէջ Հայեր հաստատուած ըլլան Ռուբինեանց թագաւորութեան անկման թուականին, այսինքն՝ 1375ին, երբ Կիլիկիայէն 30 հազար գաղթականներ անցան Կիպրոս, Հռոդոս եւ Կրետէ կղզիները ու անկից տարածուեցան դէպի Իտալիա եւ այլուր, ինչպէս նաեւ Զմիւռնիա:

Այս կարծիքը կը յայտնէ նաեւ Պ. Սլարս:

Գաղթականութեան երկրորդ հոսանքի մը հաւանականութիւնը դէպի Զմիւռնիա կը կարծուի ըլլալ 1604–1610 թուականներուն: Գիտենք որ 1604ին Շահ Աբբաս Թուրքերու յառաջխաղացումը կասեցնելու համար, աւերելէ ու անապատի վերածելէ ետք Արարատեան դաշտավայրը, իր բանակներուն հետ բռնի Պարսկաստան փոխադրեց 25 հազար հայ ընտանիքներ, որոնցմէ մաս մը չհանդուրժելով Պարսիկներու գործադրած բռնութեանց, գաղթեց պարսկական նպաստաւոր շրջաններ, ինչպէս նաեւ դէպի Աֆղանիստան, Հնդկաստան եւ աւելի հեռուները:

Գաղթականութեանց հետեւած ուղիները նկատի ունենալով, Սլարս Զմիւռնահայ գաղութին սկզբնաւորութեան աւելի տրամաբանական թուական կը նկատէ 14րդ դարը:

Թավերնիէ, Փրանսացի ճանապարհորդը որ 1631ին այցելած էր Իզմիր, իր յիշատակութեանց մէջ կ'ըսէ թէ այդ թուականին ութ հազար Հայեր կային Զմիւռնիոյ մէջ եւ չի կարծեր թէ առանց 26 տարուան ժամանակամիջոցի մը մէջ այդքան բազմացած ըլլան:

Պր. Թէվընօ (1620–1692), 1656ին Իզմիր այցելելով կը յիշատակէ թէ Հայերը երկու եկեղեցի ունէին: Այս կը նշանակէ թէ Հայերը երկար ատենէ ի վեր հաստատուած էին Զմիւռնիա: Ժ. Սփոն եւս Ուէլէրի հետ կը հաստատեն թէ բնակչութեան թուի համեմատութեամբ Յոյներէ եւ Հայերէ ետք կուգան Անգլիացիները: Այս ալ վկայութիւն մը կը համարուի հայկական գաղութին երկար ատեն հոն գտնուելու: Իսկ Ժ. Շառտէն (1643–1713) կը չեշտէ թէ 1672ին Հայերը երկար ատենէ ի վեր Զմիւռնիա հաստատուած են եւ առեւտրական կապեր ունէին հոլանտական առեւտրական ընկերութեանց հետ:

Մեծն Պետրոս յատուկ հրամանագրով մը Զմիւռնահայ վաճառական Պետրոս Ապրոյի անունով արտօնած է Թրքահայոց ազատ մուտքը Ռուսիա: Այդ հրամանագրին շնորհիւ 1718ին Զմիւռնահայեր մետաքսեղէնի գործատուն մը հիմնած են Աժտերխանի մէջ, ստայնանկութեան արհեստը սորվեցնելով նաեւ Ռուսերուն:

Օտար ճամբորդներու վկայութեանց համակարծիք չէ Զմիւռնահայ ծանօթ բանասէր Թադէոս Ճերմակեան:

Տոքթ. Գ. Օ. Գալուստեան իր «Զմիւռնիա եւ Զմիւռնիոյ հայ գաղութը» գործին մէջ (1928, Յունահայ Տարեգիրք), գրի առած է Թ. Ճերմակեանի տեսակէտները:

Թ. Ճերմակեան կ'ըսէ թէ Սլարսի յայտնած կարծիքները հիմնուած են Զմիւռնահայ երկու ծանօթ ուսումնականներու՝ Ղուկաս Պալթազարեանի (խմբագիր Արշալոյս Արարատեան թերթի) եւ Սարգիս Պալապանեանի (ուսուցչապետ Ս. Մեսրոպեան վարժարանի) անձնական մտքերուն վրայ: Անհաւանական կը գտնէ որ Սելճուքեան Թիւրքմէններէ հալածուող Կիլիկեցիներ փորձէին Իզմիր հաստատուիլ, ուր եւս այդ թուականներուն կը տիրէր անապահովութիւնը:

Երկրորդ պարագան այն է որ Զմիւռնիոյ գաղութը երբեք կապ չէ հաստատած Սիսի Կաթողիկոսութեան հետ, ինչ որ անտրամաբանական պիտի ըլլար եթէ Կիլիկեցի Հայեր ըլլային առաջին գաղթականները:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

(8 – Շար.)

բու: Պատմական տիպարները, Փէթէն, Ժոֆր կամ Վիլհէլմ Բ. կ'ապրին իրենց իրական պատկերներով, անդին կան խորհրդանշական հերոսներ, ինչպէս՝ Ֆրանսացի զինուորը, գերմանացի զինուորը, ֆրանսացի մայրը, եւայլն, որոնց դերակատարները օրուան մեծագոյն անուններն են:

ՌԵՄՈՆ ՊԵՌՆԱՐ

Ռեմոն Պեռնար, զաւակը երգիծաբան Թրիսթան Պեռնարի, իր ասպարէզը սկըսաւ իբրեւ դերասան՝ Սարա Պեռնարի կողքին:

Իր բեմադրած առաջին գործը՝ «Պզտիկ սրճարանը», կատակերգական բնոյթ ունի եւ առնուած է իր հօրը գրած վէպէն: Գլխաւոր դերակատարն էր հռչակաւոր Մաքս Լենտէր, որ մեծ հիացում կը պատճառէր սկսնակ Չարլի Չափլինի:

1924ին Ռեմոն պաշտօնական բեմադրիչը կը դառնայ Պատմական Ժապաւէններու Ընկերութեան, եւ կ'արտադրէ «Գայլերու հրաշքը» պատմական գործը, որ կը պատկերացուի օփերայի սրահին մէջ, Հանրապետութեան նախագահին ներկայութեան: «Գայլերու հրաշքը» իր սեռին լաւագոյն նմոյշներէն մէկն է: Իր նախընտրած դերասանները կը կոչուէին Շարլ Տիւլէն եւ Փիէր Պլանշար: Նոյն ընկերութեան համար Պեռնար պատրաստեց «Ճատրակ խաղացողը», ուր գեղարուեստական մտադրութիւններ կը յայտնաբերուին, եւ իր ժողովրդային եւ սիրուած «Թարաքանովա»ն, որ արդիւնքներու հովիտի կը վերածէր մութ սրահներուն տախտակամածները:

ՀԱՆՐԻ ՖԵՍՔՈՒՐ

Հանրի Ֆեսքուր տաղանդաւոր բեմադրիչ մըն էր, որ շատ քիչ անգամ առիթը ունեցաւ իր տաղանդը ցուցադրելու: Պայմանագրուած ըլլալով Կօմոն ընկերութեան հետ, ան ընդհանրապէս կ'աշխատէր ապսպրանքի վրայ: Հակառակ այս անպատեհութիւններուն, կրցաւ արտադրել կարգ մը արժէքաւոր ժապաւէններ, ինչպէս՝ «Մահը Փարիզի վրայ», որ երեւակայական գործ մըն է: Ֆեսքուր շարժապատկերի վիպասանն է, զուսպ, յըստակ, արագ: Այդ պատճառով ալ, կըրցած է մեծ յաջողութեամբ բեմադրել նշանաւոր վիպասաններու գործերը ինչպէս Ժիւլ Վեռնի՝ «Մաթիաս Սանտորֆը», Ալեքսանդր Տիւմայի՝ «Մոնթէ Քրիսթօ»ն եւ Վիքթոր Հիւկոյի «Թշուառները»:

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԺԱՊԱՒԷՆՆԵՐԸ

Այս որակումը արհամարհական բնոյթ ունի, այն իմաստով, որ այդ տեսակի ժապաւէնները իբրեւ նպատակ ունին լաւ եկամուտներ ապահովելը միայն: Այս որակումը միշտ ալ արդար չէ: Պէտք չէ մոռնանք, որ շարժապատկերը իր բնոյթով գեղարուեստ մըն է, բայց ժապաւէններու պատրաստութիւնը կը կարօտի մեծ գումարներու եւ արդար է, որ այդ գումարները վերադառնան իրենց տէրերուն գրպանը:

Պէտք է զանազանենք զուտ առեւտրական ժապաւէնները, որոնք ամէն միջոցի գործ կը դնեն միայն ու միայն շահ ապահովելու, եւ այն գործերը, որոնք կրնան շահ ապահովել եւ զուրկ չըլլալ գեղարուեստական արժէքէ:

Այս բարձր առեւտրական սեռին կը պատկանին Հանրի Ռուսէլի արտադրութիւնները, ինչպէս՝ «Հարուստի զաւակ», «Կայսերական մանիշակներ» եւ մանաւանդ՝ «Խարտեաշ կինը», էվ Ֆրանսիսի խաղարկութեամբ:

Լէոնս Փեռէ, որուն կը պարտինք ֆրանսական եւ ամերիկեան առաջին արտադրութիւնը՝ «Մադամ Սան Ժէն», եւ նշանաւոր վէպերէ ներշնչուած կարգ մը ժապաւէններ:

ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ԺԱՊԱՒԷՆՆԵՐ

Ինչպէս կան գրական եւ ժողովրդային վէպեր, կան նաեւ գեղարուեստական եւ ժողովրդային ժապաւէններ: Առաջիններուն մէջ կարեւորութիւն տրուած է գրելու ձեւին եւ ոճին, երկրորդներուն մէջ՝ նիւթին:

Ժողովրդային ժապաւէններու հայրը, անկասկած, Հանրի Տիաման-Պերժէն է: 1921ին, ան սկսաւ արտադրել, Լուի Ֆէօյատի օրինակին հետեւելով, կարգ մը դրուագային ժապաւէններ, ինչպէս՝ «Երեք հրացանակիրները», 12 դրուագներ, որոնք ծայր աստիճան կը լարէին հանդիսատեսներու հետաքրքրութիւնը: Անուանի դերակատարներ կը մասնակցէին այս գործին խաղարկութեան, որոնք կրկին երեւցան Ալեքսանդր Տիւմայի «Քսան տարի ետք» գործին մէջ:

Ժողովրդային ժապաւէններու ուրիշ հեղինակ մըն է նաեւ Ռընէ Լըփրէնս: Պատմական նիւթերու կողքին, ան կը նախընտրէր հրամցնել յուզիչ նիւթեր: Իր լաւագոյն գործերը կը կոչուէին՝ «Աղքատներու կայսրը», «Շուկայի աղան» եւ «Ֆանֆան լա Թիւլիփ»:

Ուրիշ աւելի անծանօթ բեմադրիչներու կը պարտինք հետեւեալ ժապաւէնները.— Լօժէն Սիւի՝ «Թափառական Հրեան», երեւակայական «Շանթահարուած քաղաքը», Ալեքսանդր Տիւմայի՝ «Մոնսորոյի Տիկինը», Սէն Սիւլփիսի մուրացկանուհին», Լօժէն Սիւի՝ «Փարիզի գաղտնիքները», Հեկտոր Մալոյի՝ «Առանց ընտանիքի»ն, եւայլն:

Համր շարժապատկերը կը հասնէր կատարելագործութեան սահմանին, եւ կը սկսէր կրկնել ինքզինքը: Կարեւորութիւն կը տրուէր նիւթերու ընտրութեան, պատկերներու գեղեցկութեան, դերակատարներու խաղարկութեան: Հակառակ իր սահմանափակ շրջանակին, շարժապատկերը միշտ նոր ըսելիք մը ունէր, եւ միշտ նոր յաջողութիւն մը կ'արձանագրէր:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՊԱՅՔԱՐ ԳԻՆՈՎՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱԼՔՈԼԱՄՈԼՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

———O———

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութիւնը նոր հրամանագիր մը հրապարակեց՝ «Հարբեցողութեան եւ ալկոհոլիզմի դէմ պայքարն ուժեղացնելու միջոցառումների մասին»: Հրամանագիրը կը կրէ Սեպտեմբեր 18 թուականը եւ կը բովանդակէ եօթը գլուխներ՝ 20 ընդհանուր կէտերով (*):

Խորհ. Միութեան Նախարարներու Խորհուրդը Յուլիսի վերջերը անհրաժեշտ համարած էր մէկ կողմէ նուազեցնել վոտկայի եւ թունդ խմիչքներու արտադրութիւնը 1972–1975 ժամանակաշրջանին եւ, միւս կողմէ, զգալի կերպով աւելցնել ոչ-ոգելից խմիչքներու արտադրութիւնը:

Յուլիսի որոշումին Ա. կէտը կը հրահանգէր պատկան մարմիններուն (Պետպլան, Սննդարդիւնաբերական նախարարութիւն, Հանրապետութիւններու Նախարարներու Խորհուրդ), որ քննութեան առնեն ոգելից խմիչքներ ծախող խանութներու թիւի կրճատման հարցը, արգիլեն անոնց վաճառումը առեւտուրի կրպակներու, բոլոր ճաշարաններու եւ պիւֆէներու, ինչպէս նաեւ այլ բնոյթի խանութներու մէջ: Բացառութիւն կը կազմէին պտուղ եւ բանջարեղէն, ձկնեղէն եւ պահածոներ վաճառող խանութները, որոնց կ'արտօնուէր ծախել շամփայն, գինի, սիտր եւ մինչեւ 30 աստիճանի ոգելից խմիչք:

Այս հրամանագիրը կ'արգիլէր առուծախը վոտկայի եւ 30 աստիճան ալքոլ պարունակող խմիչքներու հանրային վայրերու մէջ (ձեռնարկութիւններ, կրթական եւ մշակութային կեդրոններ, հիւանդանոցներ, հանգստեան տուներ, օդակայաններ, նաւահանգիստներ եւայլն): Գալով արտօնուած խանութներուն՝ անոնք այդ խմիչքները կրնային այնուհետեւ ծախել առաւօտեան ժամը 11էն մինչեւ երեկոյեան ժամը 19:

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նոր հրամանագիրը նկատի ունի, անշուշտ, Խորհ. Միութեան Նախարարներու Խորհուրդի Յուլիսեան որոշումը, քանի որ նոր օրէնքը հիմ կ'առնէ այդ որոշումին կէտերը:

Նոր օրէնքի առաջին գլուխի Ա. կէտը՝ հինգէն մինչեւ տասնեւհինգ ռուբլի տուգանք կը սահմանէ բոլոր անոնց, որոնք ոգելից խմիչքներ կ'օգտագործեն հանրային վայրերու մէջ (փողոց, հանրային պարտէզ, մարզադաշտ եւայլն) եւ կամ գինով վիճակի մէջ կը գտնուին: Միայն օրէնքով արտօնուած վայրերու մէջ թոյլատրուած է խմել: Տուգանքը կը կրկնապատկուի, երբ յանցանքը կը կրկնուի տարուան ընթացքին: Յաճախակի կրկնութիւններու պարագային՝ ենթակաները կրնան զրկուիլ պարգեւատրումներէ, հանգստեան տուն կամ բուժարան երթալու արտօնութենէն եւ, նոյնիսկ, կորսընցնել բնակարան ստանալու իրենց կարգը:

Մինչեւ մէկ տարի «ուղղիչ աշխատանք»ի կրնան դատապարտուիլ անոնք, որոնք կը խախտեն օղիի եւ ոգելից այլ խմիչքներու կարգով հաստատուած առեւտուրի կանոնները: Կրկնութեան պարագային կրնան բանտարկուիլ մինչեւ մէկ տարի: Բարձր գինով ծախելու մտօք գնուած խմիչքներու պատասխանատուները կը նկատուին շահագէտ եւ կը պատժուին ըստ այնմ: (Գ. գլուխ, 7 եւ 8 կէտ):

Ինքնաթոր օղի (վոտկա) պատրաստողները մէկէն մինչեւ երեք տարի կը բանտարկուին, իսկ կրկնութեան պարագային՝ երեքէն հինգ տարի՝ գոյքի բռնագրաւումով (Դ. գլուխ, 9րդ կէտ):

Գինով վիճակի մէջ ինքնաշարժ վարողները տասնէն երեսուն ռուբլի տուգանք կը ստանան եւ, միեւնոյն ատեն, կը զըրկուին ինքնաշարժ վարելու իրաւունքէ՝ մէկէն մինչեւ երկու տարի: Իսկ պատիժը վերջ գտնելէ ետք մինչեւ հինգ տարի, եթէ կրկին գինով վիճակի մէջ բռնուին, այս անգամ երեսունէն յիսուն ռուբլի տուգանք կը ստանան եւ, միաժամանակ, երկուքէն հինգ տարի իրաւունք չեն ունենար ինքնաշարժ վարելու: (Գլուխ Ե. 14րդ յօդուած):

Դատարանները իրաւունք կ'ունենան նոր օրէնքով՝ խնամակալ մարմիններ սահմանել անոնց նկատմամբ, որոնք նիւթական անձուկ պայմաններ կը ստեղծեն իրենց ընտանիքներուն՝ ոգելից խմիչքի գործածութեան հետեւանքով: Այդ մարմիններն են, որ օրինակ կը գանձեն ենթակային աշխատավարձքը: Քրոնիք ալքոլամոլները ենթակայ են ուղարկուելու հիւանդանոց՝ մէկէն մինչեւ երկու տարի, որպէսզի «վերադաստիարակուին: (Զ. գլուխ, 17րդ եւ 18րդ յօդուածներ):

Այս ուղղութեամբ յիշեցնենք, որ Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութիւնը 1971 Մայիս 26ին յատուկ հրամանագիր մը մշակած էր՝ գործադրելի 1972 Յունուար 1էն սկսեալ (**), որով «մոլի հարբեցողներն ու թմրադեղամոլները» օրէնքի ուժով պարտաւոր էին դարմանուիլ կամ՝ «վերադաստիարակուիլ» յատուկ հիւանդանոցներու մէջ: Այդ դարմանումը կրնայ մէկէն մինչեւ երկու տարի տեւել, համաձայն դատարանի տուած որոշումին եւ բժիշկներու եզրակացութեան:

(*) «Սով. Հայաստան», Սեպտ. 19:
(**) «Սով. Հայաստան», 1971 6/6:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (166)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Կարծեմ դուն կը սխալիս կոր, Օհան էֆէնտի, — պատասխանեց վաճառականը թեթեւ ժպիտով մը, — այնքան կասկածոտ ես, որ ամէն տեղ խարդախութիւն կը տեսնես:

— Այս գործին մէջ ոչ թէ միայն խարդախութիւն կայ, այլ նաեւ կեղծարարութիւն...

— Կեղծարարութիւն, — գոչեց վաճառականը յուզուած, — ի՞նչ ըսել կ'ուզես, ո՞վ է ըրեր է կեղծարարութիւն:

— Չեմ գիտեր, ատիկա դուք պիտի փնտռէք, գտնէք:

— Բայց նախ կեղծարարութեան ապացոյցը տեսնենք...

— Իշտէ ապացոյցը, — ըսաւ Օհան էֆէնտի եւ վկայականը յանձնեց Մարգար էֆէնտիին:

Վաճառականը առաւ թուղթը, բացաւ եւ զարմացական ճիչ մը արձակեց՝ տեսնելով Միհրան էֆէնտիի կեղծ ստորագրութիւնը:

— Ես թուղթը յանձնած ատենս այս ստորագրութիւնը չկար, ետքէն աւելցուցեր են, — գոչեց:

— Հիմա Միհրան էֆէնտիի քովէն կուգամ կոր, պատւոյն վրայ հաստատեց, թէ ինք բանէ մը տեղեկութիւն չունի եւ թէ այս ստորագրութիւնը իրը չէ:

— Ատոր տարակոյս չկայ...

— Հիմա տեսա՞ք, որ ինչ անպատկառ խարդախներու ձեռքը գործիք եղեր էք...

Վաճառականը չպատասխանեց: Այս յայտնութիւնը խորին յուզում մը յառաջ բերած էր իր մէջ, որովհետեւ կ'ենթադրէր, որ իր կնոջ մասը կար այդ կեղծարարութեան մէջ:

— Այդ Գալուստ Սիսակեանը ո՞վ յանձնարարեց Թաղական Խորհուրդին, — հարցուց Օհան էֆէնտի, որ կը նշմարէր իր դիմացինին յարաճուն յուզումն ու շփոթութիւնը:

— Թաղական Խորհուրդը բանէ մը տեղեկութիւն չունի, — խոստովանեցաւ վաճառականը, — խարդախը միայն ես եմ, եթէ երբեք գործին մէջ խաբէութիւն կայ:

— Դեռ կը կասկածի՞ս, — գոչեց հոգաբարձուն:

— Շիտակը հաւատալս չի գար կոր:

— Ուրեմն ուղղակի քեզի՞ յանձնարարեցին հիւանդը, ըսելով, որ ձեր թաղը կը բնակի եւ թէ շատ աղքատ է:

— Այո, — մրմնջեց վաճառականը:

— Ո՞վ էր այդ անծանօթ խաբեբան:

Վաճառականը լուռ մնաց:

— Յետոյ թուղթը որո՞ւ յանձնեցիր, — հարցուց Օհան էֆէնտի:

— Անոր...

— Այսինքն հիւանդին համար միջնորդի՞ն:

— Այո...

— Էյ, ձեր կողմէ քննութիւն մը չկատարեցի՞ք:

— Պէտք չտեսայ, եղբայր, յանձնարարողը այնքան վստահելի մէկն է որ...

— Խայտառակին մէկն է ըսէ սըսոր:

— Այս գործին մէջ դաղտնիք մը կայ, անպատճառ պէտք է լուսաբանել, — պատասխանեց վաճառականը:

— Քանի քանի անգամ հոգաբարձութեան կողմէ գրեցինք Թաղական Խորհուրդներուն, որ ներկայացած մարդուն վկայական չտրեն ու մեր վրայ չղրկեն, — պոռաց Օհան էֆէնտի ոտքի ելլելով, — որո՞ւ կ'ըսես. պելաճ գլխերնէն տէֆ ընելու համար թուղթ մը կուտան ձեռքերնին, կը ղրկեն հիւանդանոց... հարցուցած ունի՞ն թէ հիւանդանոցը ինչպէս կը դարձնենք կոր... վազ կէչտիմ պէն պու իշտէն, հրաժարական պիտի տամ, պիտի քաշուիմ, դիմացուելիք բան չէ, հէմ յոգնէ, հէմ գործէդ եղիր, անկէց ալ սանկ խաղերու եկուր... տուներ, խանութներ ունեցող մարդը իրբեւ չքաւոր ընդունէ հիւանդանոցին մէջ... հօշ վար պիտի չդնեմ ես, վաղը դուրս նետել պիտի տամ, ինչ կ'ուզէ թող ըլլայ...

— Ճանըմ, մէկ երկու օր վար դրէք, մինչեւ որ խնդիրը լուսաբանենք, — ըսաւ վաճառականը, — ես կը կարծեմ, որ թիւրիմացութիւն կայ գործին մէջ:

— Գործին մէջ թիւրիմացութիւն չկայ, խարդախութիւն կայ, — չեշտեց Օհան էֆէնտի, — այդ անձը ով է նէ, աղէկ ֆիլահը անցուցեր է գլուխդ, ինչպէս որ դուն ալ ֆիլահը մեր գլխուն անցուցիր: Ինչ որ է, ես կ'երթամ կոր, այսօր վաղը խնդիրը լուսաբանելու է. գիտցած եղէք, որ հիչ չեմ նայիր, դուրս կը նետեմ հիւանդնիդ...

Օհան էֆէնտիի բաժանումէն քանի մը վայրկեան վերջ վաճառականը ջղագրգռութեամբ մեկնեցաւ գրասենեակէն եւ ուղղակի տուն գնաց:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

Այրի Տիկին Անիքա Անանիքեան եւ զաւակները՝ Միշէլին եւ Մակի, ինչպէս նաեւ Անանիքեան ընտանիքները, Պօյաճեան, Քիւրքճեան, Մէրմարեան, Տէր-ոէրեան, Սարաֆեան ընտանիքները եւ բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝

ՆԻԿՈՂՈՍ ԱՆԱՆԻՔԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտեմբեր 24ին, 58 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի Սեպտ. 28ին, ժամը 10·30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Թիէի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի, 1 Հոկտեմբեր, տասնեօթներորդ տարեդարձն է օծման եւ գահակալութեան Վազգէն Ա. Սրբազնագոյն Կաթողիկոսին եւ Ծայրագոյն Պատրիարքին Ամենայն Հայոց:

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ: Պատարագի ընթացքին կը կատարուի մասնաւոր մաղթանք Հայրապետական:

Կը հրաւիրուի հայ ժողովուրդը մասնակցելու պատարագին, աղօթելու Հայաստանեայց Առաք. Եկեղեցւոյ անսասանութեան եւ Ամենայն Հայոց Հայրապետի արեւշատութեան համար:

ԼԻՈՆ Ս. ՅԱԿՈԲ

Այս Կիրակի Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի գահակալութեան 17րդ տարեդարձին առթիւ: Յաւարտ պատարագի հայրապետական մաղթանք:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Պատարագը կ'երգէ «Կոմիտաս երգչախումբ»ը:

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱՌՆՈՒՎԻԼ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Հոկտ. 1 Կիրակի օր, Վարագայ Ս. Խաչի տօնին եւ եկեղեցւոյ 40ամեակին առթիւ, Առնուվիլի համանուն եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ'ունենայ աւանդական մատաղօրհնութիւն:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԳԻՒՏ Ծ. Վ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի մատաղօրհնութիւն եւ հոգեհանգստեան պաշտօն եկեղեցւոյ բարերարներու ննջեցելոց յիշատակին:

Կը հրաւիրուին գիւղին, Անկէնի, Սեւրանի, Սարսէլի եւ Կուսէնվիլի հաւատացեալ ժողովուրդը: Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9·15, պատարագ 10·30:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

Լիոնի մէջ, Հոկտ. 8ին, Կիրակի կէսօրէն ետք Ազգ. Տան մէջ:

×

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ-Բաշանի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Հոկտեմբեր 29ին, Պանեէօյի Սալ տէ Ֆէթին մէջ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Եւա Յովհաննէսեան եւ զաւակները՝ Ժան, Լէոն եւ Փիէր կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՏԱՃԱՏ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ

յիշատակին, մահացած Նարպոն, հեռու իր զաւակներէն, սիրելիներէն ու նաեւ այնքան սիրած Փարիզի հայ գաղութէն, այս Կիրակի առաւօտ ժամը 11ին, Շավիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին, 4, Ռիւ տէ Թրուա Շանթիէ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները, ազգականները ու մերձաւոր թէ հեռաւոր բարեկամները:

MESSE ANNIVERSAIRE

A la suite du décès de

Monsieur DADJAD OHANESSIAN

à Narbonne, loin de ses enfants et des siens — et aussi de la « Diaspora Arménienne » de Paris qui Lui était si chère, Madame Veuve Eva Ohanessian et ses fils, Jean, Léon, Pierre, prient tous les parents, amis proches ou lointains d'honorer la mémoire de leur très regretté papa, en assistant à la messe anniversaire qui sera célébrée en l'Eglise Arménienne de Chaville, 4 Rue des Trois Champtiers, le Dimanche 1er Octobre à 11 heures.

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՆՈՐ ՇԷՆՔԻ ԿԱՌՈՒՑՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ոմն (Պելֆոր)	3·000
Ոմն (Պոլֆոր)	2·000
Փափազեան	2·000
Արզաք Կարպիս	2·000
Համբարձումեան Գրիգոր	2·000

Մութաֆեան Զարեհ 1000, Շամոյեան 1000, Կրանժերար 500, Ոմն 500, Կուրինեան 500, Քեհեաեան 500, Հապէշեան 250, Գալիկեան 200:

ԱԶԴ

Մոնմորանսիի եւ Անտեեի Հանգստեան տուներուն այցելութիւնները արտօնուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14էն 18 (նահանգապետութեան հրամանով):

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

(ԿՆԽՔ)

ՏՕՆԱԾԱՌ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տօնածառը՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 17ԻՆ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ

Նախաձեռնութեամբ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբեր 5ին:

Պաշոյի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան:

Արձանագրութեան համար դիմել ժամը 15էն 19 Հայ Մշակոյթի Տուն, 17, Ռիւ Պլէօ եւ տեղւոյն վրայ ժամը 19էն 21:

×

COURS DE LANGUE ARMENIENNE
AU LYCEE CONDORCET

Les cours débutent le 5 Octobre sous la direction du Prof. G. Méhian
Pour les inscriptions s'adresser
17, Rue Bleue de 15 à 19 heures et sur place de 19 à 21 h.

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8·30ին սովորական հաւաքատեղին:

×

ԼԻՈՆ.— «Վարանդեան» կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին սովորական հաւաքատեղիին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8·30ին, Մշակոյթի Տունը: Կարեւոր օրակարգ:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Հայաստանեայց Առաք. Եկեղեցւոյ հովանաւորութեան ներքեւ եղող հայերէնի դասընթացքները արդէն վերսկսած են՝ Չորեքշաբթի, 20 Սեպտեմբերէն եւ Կիրակի 24 Սեպտեմբերէն ի վեր:

Դասընթացքները տեղի կ'ունենան հետեւեալ վայրերուն մէջ.—

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ սրահներուն մէջ, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, Փարիզ 8րդ, Կիրակի օրեր՝ ժամը 9·30էն մինչեւ 12:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Էքոլ Փրիմէր Ժորժ լա Փիէր, Ռիւ տը Շուազի: Չորեքշաբթի օրեր՝ ժամը 9էն 12 եւ 2էն մինչեւ 4·30:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ԼԷ ԿՈՆԷՍԻ ՄԷՋ

Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ, 31–33 Ռիւ Սէն Ժիւթ, Չորեքշաբթի օրեր՝ ժամը 9էն 12 եւ 2էն մինչեւ 4·30:

ԺԱՆԹԻՅԻԻ ՄԷՋ

22 Ռիւ Վիքթոր Հիւկօ, Չորեքշաբթի օրեր՝ ժամը 9էն 12 եւ 2էն մինչեւ 4·30:

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ, 4 Ռիւ տէ Թրուա Շանթիէ, Չորեքշաբթի օրեր՝ ժամը 9էն 12 եւ 2էն մինչեւ 4·30:

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

Պանեէօյի Քաղաքապետութեան դպրոցին մէջ, Չորեքշաբթի օրեր՝ ժամը 9էն 12 եւ 2էն մինչեւ 4·30:

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ ՄԷՋ

4, Ռիւ Մարի Լոռ, Չորեքշաբթի օրեր՝ ժամը 9էն 12 եւ 2էն մինչեւ 5:

Որոշուած է նոյնպէս Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ մէջ հաստատել Չորեքշաբթօրեայ հայերէն լեզուի ուսուցման դասընթացք մը:

Անոնք որոնք կը փափաքին ուղարկել իրենց զաւակները, թող հաճին տեղեկացնել եկեղեցւոյս դիւանին, բոլոր այս կարգադրութիւններ ընելու համար:

Կոչ կ'ընենք յարգելի ծնողքներուն, որպէսզի նախանձախնդիր ըլլան եւ անպայման իրենց զաւակները առաջնորդեն հայկական դպրոցները:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

agence de voyages SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON
Tél. : 60-13-66

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԱՆԹԻԼԻԱՍ
ՄԻՒՌՈՆՕՐՀՆԷՔԻ ԱՌԹԻՒ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 15 ԷՆ 29

ԼԻՈՆ – ՄԱՐՍԷՅԼ
ՎԵՐՋԻՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 30

ՊԵԼԺԻՈՅ
ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ
Յետաձգուած է Հոկտ. 7–8ին

Սահմանափակ տեղեր
RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901
ԷՏ. ՃԷՔԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՎԱՐՁՈՒ Է

Փարիզի կեդրոնը, չորս սենեակնոց յարկաբաժին մը, կահաւորուած կամ ոչ, Բ. յարկ, բոլոր արդիական յարմարութիւններով:

Դիմել՝ 345–89–87

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'ARMÉNIE
DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Troisième édition, Paris, 1971, 437 pages
Reliure pleine toile
Prix : 36 Frs
Avec les frais d'envoi : 39 Frs
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris (6e)
C. C. P. 1278-35, Tél. : 324-88-65

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ
ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ
ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ
POUR TOUS VOS PROBLEMES
Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique
Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez
SUPER - THOMLAC
est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Tél. : 928-03-88 et 928-00-98
Succursales THOMLAC
ASNIERES, 136 Rue des Bourguignons
PARIS (12), 52 Rue de Chalon

ՈՒՐԲԱԹ
29
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI
29 SEPTEMBRE
1972

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — 12.527

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.527

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

—o—

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն (Սեպտեմբեր 24-25) կը քաղենք հետեւեալ լուրերը Թուրքիոյ ներքին կեանքին վրաբերեալ, քաղաքական, տնտեսական թէ մշակութային (*) : Արդարեւ թուրք լրագրող մըն է որ կը խոստովանի թէ անգրագիտութիւնը դեռ կը շարունակուի :

ՊԱՇԱՐՄԱՆ ՎԻՃԱԿԻ ԵՐԿԱՐԱՁԳՈՒՄ

Անգարա.— Ազգ. Ապահովութեան Խորհուրդը վեց ժամ գումարուեցաւ, Հանրապետութեան Նախագահ Ճէվտէթ Սունայի նախագահութեան տակ, եւ անհրաժեշտ նկատեց Պաշարման Վիճակը երկու ամիս եւս երկարաձգել տասնըմէկ նահանգներու մէջ : Ժողովէն ետք վարչապետ Ֆէրիտ Մէլէն հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ.

— Ազգ. Ապահովութեան Խորհուրդը իր հերթական նիստը գումարեց եւ քննեց օրակարգի այն խնդիրները, որոնք կապ ունին երկրին ապահովութեան հետ : Ժողովին մէջ իրենց առաքելութեան մասին բացատրութիւններ տուին նաեւ այն նախարար ընկերներս, որոնք վերջերս արտասահման գացին : Բոլորն ալ հաղորդեցին իրենց կրած տպաւորութիւնները : Ազգ. Ապահովութեան Խորհուրդը համոզում գոյացուց որ անհրաժեշտ եւ նպատակայարմար է երկու ամիս եւս երկարաձգել Պաշարման Վիճակը, որ անցեալ տարի Ապրիլին հռչակուած էր 11 նահանգներու մէջ : Իր այս համոզումը հաղորդուեցաւ կառավարութեան :

Ազգ. Ապահովութեան Խորհուրդէն ետք Նախարարական Խորհուրդը գումարուեցաւ վարչապետ Մէլէնի նախագահութեան տակ, եւ եղած թելադրութիւնը տեղին գտնելով՝ որոշեց 11 նահանգներու մէջ երկու ամիս եւս երկարաձգել Պաշարման Վիճակը եւ այս նպատակով պաշտօնագիր գրեց Ազգ. Ժողովին :

Խորհրդարանը վիճարանութեան պիտի դնէ Պաշարման Վիճակի երկարաձգման առաջարկը : Ազգային Ապահովութեան Խորհուրդի նիստին, որ գումարուեցաւ Ճանքայայի մէջ, մասնակցեցան նաեւ վարչապետ Մէլէն, սպարապետ զօրավար Կիւրլէր, նախարարներ, բանակի հրամանատարներ, Խորհուրդին ընդհ. քարտուղարը : Ազգ. Տեղեկատու Կազմակերպութեան ներկայացուցիչները առեն առեն բացատրութիւններ տուին Պաշարման Վիճակի կիրարկումի մասին :

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՐՏԱԹՈՒՂԹ ԿԸ ՀԱՆԷ

Անգարա.— Կառավարութիւնը տնտեսական եւ ելմտական նոր կարգադրութիւններ պիտի ընէ, առեւտրական յատկացումներուն ուժ տալու եւ արտասահմանի Թուրք գործաւորներուն խնայողութիւնները երկիր բերելու համար : Այս նպատակով, պետական գանձը օտար դրամի փոխարէն պարտաթուղթ հրապարակ պիտի հանէ, ինչպէս յիշուած է արդէն Հնգամեայ Վերականգնումի Ծրագրին մէջ :

Այս պարտաթուղթերուն վաճառումէն ձեռք բերուած տվիզները պիտի յատկացուին արտաքին վճարումներու : Պարտաթուղթերու տոկոսներն ալ տվիզով պիտի վճարուին, որով արտասահմանի Թուրք բանուորները պէտք պիտի չունենան իրենց խնայողութիւնները օտար դրամատուներու մէջ ի պահ դնելու, եւ պիտի նախընտրեն այդ պարտաթուղթերը գնել : Միւս կողմէ, կառավարութիւնը նոր միջոցներ կը խորհի, գիներու յաւելման թափը կանգնելու համար : Այս նպատակով, տնտեսական ազդու միջոցներ ձեռք պիտի առնէ, աւելի ճիշդ՝ արմատական պայքար մը պիտի մղէ, գիներու տարապայման եւ անբնական յաւելումին դէմ : Որոշուած է կազմել «Գիներու հակակշիռ մարմիններ», իբր ազգային տնտեսութեան վրայ հսկող հաւաքականութիւն մը : Այդ մարմինները պիտի ամփոփուին վերին յանձնաժողովի մը հովանաւորութեան տակ, եւ ան տեւականօրէն պիտի հակակշռէ գիները, ծայրայեղ եւ անարդար շահերը պիտի արգիլէ, եթէ հարկ տեսնէ պիտի միջամտէ պետական հաստատութիւններու կատարած ներածումներուն եւ ինք պիտի որոշէ գինոնք, ջանալով որ գիները զեղչուին եւ միւս կողմէ առատ ապրանք գտնուի եւ օրավարձերու պարագան հակակշռի ենթակայ ըլլայ : Սահմանափակ եկամուտ ունեցողներուն տուրքի դիւրութիւններ պիտի ընծայուին, եւ չնչին տոկոսներով փոխեր պիտի բացուին : Ճարտարարուեստի եւ Թեքնիքագիտութեան նախարարութիւնն ալ իր տեսանկիւնէն պիտի հակակշռէ արտադրող դասակարգին գործունէութիւնը առանձնապէս պիտի քաջալերէ Համագործակցականները :

Ի ԲԵՐԱՆԷ ՔՈՒՄՄԷ...

Ճումհուրիյէթի մէջ Նատիր Նատի կը գրէ.— Ցարգելի Իսմէթ Ինէօնիւ տարիներ առաջ ըսած էր խօսք մը, որ դեռ կը հնչէ ականջներուս մէջ.— «Մինչեւ 1955, Թուրքիոյ մէջ գրել-կարդալ չգիտցող մէկը պիտի չմնայ» :

Այսպէս ըսած էր Հանրապետութեան նախկին նախագահը ու իր խօսքը աւետիսի մը նման քանդակուած էր մեր մտքին մէջ : Աւելի քան երեսուն տարի անցաւ այդ խօսքէն ի վեր, եւ այսօր, երբ կը մօտենանք 1972ի վերջաւորութեան, դեռ մեր երկրին մէջ երկուքուկէս միլիոն Թուրք տղաք կան, որոնք վարժարան չունին, դասատու չունին, եւ կարօտը կը քաշեն լուսաւոր ու երջանիկ օրերու :

Երբ կարդացի Կրթական նախարար Սապահէտտին Էօզպէքի յայտարարութիւնը, յուսախաբութիւնս կրկնապատկուեցաւ : Բոլոր զարգացած երկիրները տարիներէ ի վեր կը կիրարկեն ութամեայ սահպողական դաստիարակութեան դրութիւնը : Մենք ե՞րբ պիտի կիրարկենք զայն : Որքան հասկցանք, մենք մինչեւ այս դարուն վերջը պիտի ապրինք այս զրկանքով : Կրթական նախարարին յայտարարութեան մանրամասնութիւնները մէկդի թողունք եւ միայն խորքը նկատի ունենանք : Այն ատեն կը հոմողուինք որ մինչեւ 1995 պէտք է սպասենք, որպէսզի Թուրքիոյ մէջ կրթական հնգամեայ ծրագիրը կատարեալ արդիւնք մը տայ, այսինքն մեր ամբողջ աշակերտները օգտուին նախակրթութեան բարիքներէն :

Ակամայ կը հարցնենք մենք մեզի.— Այսօր դպրոցադուրկ տղոց թիւը երկուքուկէս միլիոնի կը յանգի : Մինչեւ 1995 ո՞վ գիտէ ինչ պիտի ըլլայ մեր բնակչութեան թիւը եւ այդ համեմատութեան հիման վրայ, վարժարանէ զուրկ տղոց թիւն ալ ո՛վ գիտէ մինչեւ ո՞ւր պիտի բարձրանայ : Եթէ նախնական միջոցներով իսկ իրագործենք այդ գաղափարը, մինչեւ այս դարուն վերջը ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր դիրքը Եւրոպայի Տնտեսական Հաւաքականութեան մէջ, որուն մէկ անդամը պիտի ըլլանք :

Զմոռնանք : Էր երբեմն, գրել-կարդալը պերճանք մը կը նկատուէր : Ցեղային սեփականութիւն մը եղաւ ան : Այսօր ալ գրել-կարդալը անբաւական կուգայ : Թեքնիքն է որ կը յառաջանայ, գիտութիւնը կ՚արշաւէ, մարդիկ եւ ընկերութիւններ պարտաւոր են քայլ յարմարցնել ժամանակակից կենցաղին, օրուան պայմաններուն եւ պահանջներուն, տարուէ տարի աւելի լաւ կրթուիլ, աւելի շատ մշակուիլ : Կ՚ըսէինք թէ յառաջադէմ երկիրներու մէջ ութամեայ պարտաւորիչ կրթական ծրագիրը կը կիրարկուի : Այսօր այս նուաճումն անգամ հին մնացած է, եւ մարդիկ սեւեռուած են գործ տալ թեքնիքական եւ գիտական աշխատանքներուն եւ կիրարկել «համադրական կրթութեան» մը ծրագիրը :

Մենք ո՛ւր մնացեր ենք, աշխարհը ո՛ւր : Երբ կը տեսնենք թէ ինչպիսի անդունդ մը բացուեր է մեր եւ յառաջադէմ երկիրներու միջեւ, սարսափի կը մատնուինք, մեր աչքերը կը մթնեն :

Քառասունըհինգ տարի առաջ, Աթաթիւրք գիւղէ գիւղ, գաւառէ գաւառ շրջեցաւ, եւ սեւ գրատախտակին առջեւ, հայրենակիցները վարժեցնել ուզեց նոր տառերուն : Եթէ անոր գծած ճամբէն շարունակէինք քալել, քառասունըհինգ տարուան մէջ չա՛տ բաներ իրագործած պիտի ըլլայինք, եւ գոնէ մօտեցած յառաջադէմ երկիրներուն : Այդպէս չըրինք եւ ամբողջովին հակառակ ճամբէն քալեցինք եւ հիմա 1995ին կը սպասենք, մեր տղաքը տանելու համար այն տեղը, զոր նախատեսեր էինք յիսուն տարի առաջ :

Այսպէս ժամանակ անցուցինք : Պարտաւոր ենք փոխել այս գլուխը» :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՈՐՄՈԶ
ՉԻՆԱՍՏԱՆ ԵՒ ՃԱՓՈՆ

—0—

Ճափոնի վարչապետը, որ կը շարունակէ իր խօսակցութիւնները Չու էն Լայի հետ, առջի օր ընդունուեցաւ Մաօյի կողմէ : Ընդունելութիւնը տեւեց մէկ ժամ եւ համաձայն Ճափոնի Արտաքին նախարարին, որ կ՚ընկերանար վարչապետին, քաղաքական հարցեր չեն շօշափուած : Խօսակցութեան նիւթ դարձած է չինեւճափոն բարեկամութիւնը, գրականութիւնը, պատմութիւնը, պուտտայականութիւնը եւն. :

Դէտերը նկատել կուտան, թէ Մաօ ընդունելով Թանաքան, ուզած է ցոյց տալ, թէ բացառիկ կարեւորութիւն կ՚ընծայէ չինեւճափոն մերձեցումին :

Միւս կողմէ, սակայն, վերջին պահուն դժուարութիւններ ծայր տուած են միացեալ զեկոյցի պատրաստութեան ժամանակ : Այդ դժուարութիւնը կապ ունի Ֆորմոզի խնդրին հետ : Փեքին կ՚ուզէ, որ Թոքիօ յստակ գիծով իր խզումը չեշտէ ազգայնական Չինաստանի կառավարութեան հետ, մինչդեռ Թոքիօ, ընդունելով հանդերձ, որ կը խզէ իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները Ֆորմոզի հետ, կ՚ուզէ որ միացեալ զեկոյցին մէջ ճկուն դարձուածք մը օգտագործուի այս հարցին կապակցութեամբ :

Թոքիոյի նպատակն է առնուազն հիւպատոսարան մը ունենալ Ֆորմոզի մէջ եւ շարունակել պահպանել իր առեւտրական եւ տնտեսական կապը անոր հետ :

ՄԵԾ ՀՐԴԵՀ՝ ՇԱՆ Զ՚ԷԼԻԶԷ
ԷԹՈՒԱԼԻ ՏՐԸԿՍԹՈՐԸ ՀՐՈՅ ՃԱՐԱԿ ԵՂԱՒ

Այնպիսի ժամու մը երբ Տրըկսթորն ու իրեն կից սինեման ծայրէ ծայր լեցուն են, Զորեքշաբթի գիշեր ժամը 11ին յանկարծ հրդեհ մը ծագած է եւ կարճ ժամանակի մէջ Փիւպլիսիս – Էթուալի ամբողջ շէնքը մոխիրի վերածուած :

Բարեբախտութիւն եղած է որ խուճապ չէ ստեղծուած եւ անձնակազմ ու ժողովուրդ կարճ ժամանակի մէջ պարպած են վայրերը : 6–7 հոգի վիրաւորուած են բայց ոչ մէկ զոհ կայ թէեւ կարելի չէր, Հինգշաբթի առտու, քննել տեղւոյն վրայ, ըլլալով որ ամէն վայրկեան բան մըն ալ կը փլի : Տասը – տասնըհինգ պահականոցներու հրշէջներ չեն բաւած առաջքն առնելու համար հրդեհին, որ ծագած էր ներքնայարկերը : Կէս ժամ ետք արդէն այն տպաւորութիւնը կար թէ քարիւղի հանք մը կրակ առած է :

Կը կարծուի որ այս հրդեհը արկածի մը արդիւնքն է թէեւ ոմանք կը խօսէին պաղեստինեան «Սեւ Սեպտեմբեր» ահաբեկչական կազմակերպութեան մէկ արարքին մասին բայց հաւանական չէ :

Յիշենք որ Փիւպլիսիս ընկերութիւնը ծանուցումի առաջին խմբակցութիւնն է Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ, որու 1971ի առուծախը եղած է 881 միլիոն ֆրանք (անշուշտ՝ նոր) : Խումբին նախագահն է Մարսէլ Պլանշէ – Պլէօնշթայն : Հոլ-տինք – Փիւպլիսիս ընկերութիւնը 1970էն ի վեր սակարանի արժէք է : Պլանշէ – Պլէօնշթայն անընդունելիկը գանէ հրշէջներու յապաղումը եւ այս հարցին շուրջ տարակարծութիւն կայ իր եւ հրշէջներու պատասխանատուներու միջեւ : Ապահովութիւն տրուած է անձնակազմին որ քանի մը օրերու ընթացքին, աշխատանք պիտի հայթայթուի :

Նիւթական վնասը քանի մը միլիար կ՚անցնի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Օլէմփիքը Օի դէմ 3 կէտով պարտուեցաւ Թորինոյի Ճուվենթուսէն եւ այս ձեւով դուրս դրուեցաւ Եւրոպայի ֆութպոլի ախոյեաններու Բաժակի մրցաշարքէն : Արդէն ոչ մէկ ֆրանսական խումբ կը մնայ այլեւս :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ կառավարութիւնը, Լիոնէն ետք, ոստիկանապետ մը նշանակեց Լիլի մէջ, մէկ ալ՝ Մարսէյլ :

ՆԻՔՍԸՆ յանկանչական ճառ մը խօսեցաւ Լոս-Անճըլըսի մէջ, ուր յստակօրէն հասկցուց թէ խաղաղութիւնը մերձաւոր է Վիէթնամի մէջ : Ճառէն քիչ առաջ, Ուաշինկթընէն Քիսինկըր հեռաձայնած էր Նիքսընի եւ հաղորդած Փարիզի իր գաղտնի խօսակցութեան արդիւնքը : Բոլոր դէտերը այլեւս ապահով են թէ հրադադար մը անմիջական է եւ Նիքսըն պաշտօնապէս պիտի յայտարարէ թէ Միացեալ Նահանգները կը դադրեցնեն իրենց զինուորական օժանդակութիւնը Հարաւ. Վիէթնամի :

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ որոշեց մուտքի վիզա պահանջել բոլոր օտար ճամբորդներէն, որոնք Մ. Նահանգներ կ՚այցելեն, նոյնիսկ երբ պարզապէս երկրէն կ՚անցնին : Այս նոր կարգադրութենէն զերծ կը մնան միայն Քանատացիները : Օրէնքը ի զօրու կը մնայ մինչեւ տարեվերջ : Այս կարգադրութիւնը եղած է, որպէսզի առաջքն առնուի ահաբեկչական արարքներու, յատկապէս Ազգաժողովի նստաշրջանին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ
ՄԵԾ ՀԵՏԱՔՐՔՐՈՒԹԵԱՄԲ
ՊԻՏԻ ԿԱՐԴԱՔ
ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ
Յուզիչ, արկածալից, շահեկան

ԿԱՏՈՆԻ ՄԱՀԸ
ԿԱՄ
ՄՈՆԹԵՐԼԱՆ՝ ՎԵՐՋԻՆ ՀՌՈՎՄԷԱՑԻՆ

Հաւանաբար Մոնթերլանի ամբողջ գրականութիւնը այնքան բացայայտ ձեւով չի բացատրեր իր անձնասպանութիւնը, որքան այն էջերը որոնք կը կրեն «Կատոնի Մահը» խորագիրը իր «13րդ Կեսար»ին մէջ:

Անոնք որ շատ կարդացած են իր գրականութիւնը, չնչած են զայն, յուսախաբ չեղան: Վերջին Հռովմէացին, որ էր Մոնթերլան, չէր կրնար տարբեր փախճան մը ընտրել, ինք որ միշտ ուզած էր տիրապետել կեանքին, մնալ անոր տէրը: Ձենթարկուիլ: Զընդունիլ՝ ոչ մէկ տկարութիւն: Երբ մարդ այլեւս չի կրնար սիրել ու աշխատիլ, իրեն կը մնայ մեռնիլ, ու անձնասպանութիւնը վատութիւն չէ, այլ գերագոյն ազատութիւնը՝ ընտրութեան:

Սէր, ապա՝ աշխատանք: Ոչինչ աւելի կարեւոր քան այս երկուքը, բայց սէրը Մոնթերլանի համար վիպական միջակութիւն մը չէ: Սէրը կը հասկցուի միայն Ֆիզիքական հաճոյքով ամբողջացած: Այս է միայն ճշմարտութիւնը, վասնզի զգայարանքները մի՛այն չեն ստեր: Ու Մոնթերլան կը յարգէ այն կինը, որ կը յանձնուի, անմիջապէս, առանց ձեւական նազանքներու:

Անձնասպանութիւնը մղձաւանջային բնոյթ ստացած է իր գործերէն շատերուն մէջ: Ինք իսկ կը խոստովանի, որ տարին քանի մը անգամ ձեռք կ'առնէր ուսումնասիրութիւնը, զոր Կապրիէլ Մացնէֆ նուիրած է անձնասպանութեան: «Մարդ անձնասպան կ'ըլլայ գալիքին վախէն եւ հարկ է խարազանել անոնք որ կը համարձակին մեղադրել այդ վախը, երբ իրենք ոչինչ ունին վախնալիք: Մարդ անձնասպան կ'ըլլայ ի յարգանս իմացականութեան, երբ տարիքը կամ հիւանդութիւնը կը մթագնեն ձերը, եւ ի՞նչ կայ աւելի պատուաբեր քան իմացականութեան այս յարգանքը: Մարդ անձնասպան կ'ըլլայ ի յարգանս կեանքին, երբ ձերը դադրած է ձեզի արժանի ըլլալէ եւ ի՞նչ կայ աւելի պատուաբեր քան կեանքին այս յարգանքը: ··· Երբ աշխարհ տեսած էք, այլեւս միայն անձնասպանութիւնը կայ, կամ Աստուած: Հռովմէացիները Աստուած չունէին···»: Նոյնիսկ եթէ պարտութիւն մըն է, կարեւոր չէ, «եթէ մարդը իր անձնասպանութեամբ վկայութիւնը կուտայ երկու բանի՝ իր քաջութեան եւ իր տիրապետութեան»: Ու անձնասպանութիւնը կը վերածուի յաղթանակի: Յաղթանակը կեանքին իսկ վրայ տարուած: Մոնթերլան կը մերժէ այլեւս կեանքը, պայծառատեսութեան բացառիկ կարողութեամբ մը, երբ այլեւս վարագոյրը իջած է: Եւ գրագէտը, որ օրէ օր կը դադրէր տեսնելէ, երբեք այսքան լաւ տեսած չէ ինչ որ այլեւս անընդունելի է:

Մարդասէր ու մարդական, առոյգ ու քաջ, Փարիզի ծոցը ծնած ու ապրած հին Հռոմը, սնած Ստոյիկեաններով, հիացած Կատոնի վրայ, որ փորը պատռելով մահուամբ կը յաղթէ իր պարտութեան, Մոնթերլան կը մեռնի Հռովմէացիի նման: Ոմանք անշուշտ, թատերական «ելք» մը կը տեսնեն գրագէտին այս վերջին արարքին մէջ: Բայց եթէ նոյնիսկ այդ այդպէս է, Մոնթերլան յաջողեցաւ «իր ելքը», ինչ որ այդքան ալ դիւրին բան չէ: Պէտք է գիտնալ լաւ մեռնիլ, երբ մարդ լաւ ապրած է:

Վիպագիր Մոնթերլան կը թողու չորս մը գործեր, որոնք ջուրն ու հացը եղած են ամբողջ երիտասարդութեան մը: Երկար խօսած է, իր վէպերուն ու փորձերուն մէջ, ամուսնութեան մասին զոր չընդունիր: Ամուսնական կեանքի մը պարտադրած անխուսափելի տափակութիւնը, առօրեայ ճղճիմ պարտադրանքները չեն կրնար խօսիլ մարդուն, գրագէտին, որ կը սիրէ ազատութիւնը ու կ'ուզէ պահել անհատին մեծութիւնը: Պահեր կան ուր կ'ափսոսայ զաւակի զրկանքը, մանաւանդ մանչու մը, բայց այդքանը չի բաւեր որպէսզի համակերպի լուծին: Իր ամէն մէկ տողին մէջ, խոր արհամարհանքը կայ միջակութեան եւ ինք է միայն որ կրնար ըսել թէ պէտք է ոմանք բանտարկել՝ միջակութեան յանցանքով:

Թատերագիր Մոնթերլան, հաւանաբար վերջին դասականն է Ֆրանսական թատրոնին: Ուժեղ նկարագրեր, կանանց բացառիկ տիպարներ, մեծերու անգութ խառնուածքներ, ու այս ամբողջը տրրուած ֆրանսերէնի կատարելագործուած ոճով մը, որ տպաւորիչ հանդիսաւորութիւն մը կուտայ ամէն մէկ նախադասութեան: «Մեռած Թագուհի»էն մինչեւ «Բաղքը որու Իշխանը Մանուկ մըն է», Մոնթերլան նոր կեանք մը տուաւ թատերական ըմբռնումին, Քորնէլեան արդի թռիչք մը, այլ մանաւանդ՝ լեզու մը:

Շրջանի մը մէջ, ուր նոյնիսկ ֆրանսերէնը ամէն օր կը պարտուի իր շարադրական կառոյցին ու քերականական կանոններուն մէջ, պէտք է երբեմն կարդալ Մոնթերլանի թատրոնը, մխիթարուելու համար: Ինչպէս Մոնթերլան Սենեկայի մօտ կ'երթար գտնելու անհրաժեշտ մխիթարանքը, տոկալու համար դարու մը մէջ, որ ողբերգական միջակութեան մը փառքը կ'ապրի:

Կը սիրէր յիշել, հպարտութեամբ, որ, Հռոմի նման, ծնած էր Ապրիլ 21ի մը: Աճիւնները պիտի մնան Փէռ–Լաշէզ, հոն ուր կը հանգչին բոլոր «անփոխարինելիները»: Բայց ինք գուցէ պահ մը երազած էր, որ իր մոխիրները ցանուէին Ֆորոմի վրայ Եօթը Բլուրներու շուքին, հոն ուր իշխած են իր վարպետները:

Մինչեւ ծայրը հաւատարիմ իր գրականութեան, Հանրի տը Մոնթերլան կը հաստատէ այսօր թէ ճշմարտութեան հեղինակ մը եղած է: Ինք, որ ներկայ է իր ամէն մէկ հերոսին մէջ, կը մնայ իր իսկ հերոսը: Կը վկայէ, այսօր, թէ չէ խաբած սերունդները, մանաւանդ այն երիտասարդութիւնը որ գիշեր առ գիշեր, իր էջերուն մէջ փնտռած է ինչ որ կեանքը չէ տուած: Ու իր անձնասպանութիւնը կը վերածէ վերջին կանչի մը, զոր անկարելի է չլսել:

ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԼԱՆՏՐԻՒ՝
ՄԵԾԱՔԱՆԱԿԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏ

Տիկին Սելեսթ Պիւիսոն՝ 35 տարեկանին այրի մնացած էր: Ունէր մէկ հատիկ մանչ մը, որ ուսանելու համար մեկնած էր ուրիշ քաղաք մը: Տիկին Պիւիսոն նիւթական մտահոգութիւններ չունէր: Կը բնակէր իր սեփական տան մէջ: Հանգուցեալ ամուսինը իրեն ձգած էր կոկիկ ժառանգ մը, որուն եկամուտը լայնօրէն կը բաւէր իրեն եւ իր զաւկին: Սակայն երիտասարդ այրին կը տառապէր առանձնութենէ, հակառակ ունեցած ընտանեկան պարագաներուն:

Պատերազմը կը շարունակուէր ամիսներէ ի վեր: Բոլոր այր մարդիկը ճակատ մեկնած էին, այնպէս որ, Տիկին Պիւիսոնի երկրորդ ամուսնութիւն մը կնքելու յոյսերը հետզհետէ կը տկարանային:

Առտու մը, երբ ուշի ուշով կը կարդար օրաթերթին կարճ ծանուցումները, Տիկին Պիւիսոնի ուշադրութիւնը կեդրոնացաւ հետեւեալ տողերուն վրայ·

«Ժան Ֆրեմէ, գործարանատէր եւ ճարտարագէտ, տեղափոխուած ըլլալով Փարիզի շրջանը, պատերազմի հետեւանքով կը փափաքի ծանօթանալ այրի կնոջ մը՝ ամուսնական նպատակներով»:

Տիկին Պիւիսոն կ'օրհնէ ճակատագիրը այս բախտին համար, ու անմիջապէս նամակ մը կը գրէ ճարտարագէտ Ֆրեմէին եւ ժամադրութիւն մը կը խնդրէ անկէ: Ֆրեմէ եւ այրի Տիկին Պիւիսոն զիրար կը հանդիպին, եւ կը դառնան անբաժանելի:

Երկու սիրահարները յաճախ կը մեկնին Կամպէ գիւղը, որ կը գտնուի Փարիզի հարաւային շրջանը: Երբեմն Տիկին Պիւիսոնի քոյրը՝ Օր. Լաքոսթ, կ'ընկերակցի իրենց: Ֆրեմէ՝ Կամպէի մօտերը ունի տուն մը, շրջապատուած ընդարձակ պարտէզով:

Ամուսնութեան խոստումները սակայն կ'ուշանան իրականանալու: Օր. Լաքոսթ որոշ հակակրանք մը կը զգայ իր քրոջ ամուսնական թեկնածուին հանդէպ, պատճառ դառնալով իր եւ քրոջ տարակարծութեան:

1918ի սկիզբները, Տիկին Պիւիսոն իր քրոջ կ'իմացնէ, որ իրենց ամուսնութիւնը մօտ ըլլալով, պիտի լքէ իր բնակարանը, հաստատուելու համար Ֆրեմէի վարձած նոր տան մէջ, որ կը գտնուի Նէյ պողոտայ, թիւ 114: Օրեր ու շաբաթներ կ'անցնին: Օր. Լաքոսթ կը սկսի մտահոգուիլ: Իր քրոջմէն ո՛չ մէկ լուր: Օր. Լաքոսթ նամակ մը կը գրէ Նէյ պողոտայի հասցէով՝ ոչ մէկ պատասխան: Կը գրէ Կամպէի հասցէով· ոչ մէկ պատասխան: Կը գրէ Կամպէի գիւղապետին, անկէ խնդրելով, որ իրեն տեղեկութիւններ տայ Պր. Ֆրեմէի եւ Տիկին Պիւիսոնի մասին: Գիւղապետը կը յայտնէ, թէ այդ անունով մարդ չի ճանչնար:

Օր. Լաքոսթ կը դիմէ Նէյ պողոտայի հասցէին: Դռնապանուհին կ'ըսէ, որ Ֆրեմէ անունով վարձակալ չունի իր բնակարանին մէջ, եւ չէ տեսած Տիկին Պիւիսոնի նկարագրութեան համապատասխանող մէկը:

Նոյն շրջանին, Քոլոն անունով տիկին մը կը փնտռէ իր քոյրը, որ նոյն գիւղին մէջ կը բնակէր Տիւփոն կոչուած անձի մը հետ:

Փետրուար 1919ին, Օր. Լաքոսթ եւ Տիկին Քոլոն կը դիմեն դատարան, իրենց քոյրերը գտնելու համար: Ոստիկանութիւնը անմիջապէս կը սկսի փնտռտուքներու: Շուտով կը գտնեն Կամպէի վիլլան, բայց՝ առանց բնակիչներուն: Մօտակայ տուներու բնակիչները կուտան կարգ մը տեղեկութիւններ, թէ վիլլային բնակիչը 20 Յունուարին մեկնած էր եւ չէր վերադարձած: Շատ չէր մնար հոն, երբեմն կուգար կիներով, լաւկեաց մարդ մըն էր, արագաշարժ եւ միջակ հասակով: Աչքերը կը փայլէին առատ յօնքերուն մէջէն, ամբողջ դէմքը ծածկուած էր մօրուքով եւ միշտ մաքուր հագուած կ'ըլլար:

Օր. Լաքոսթ կը ճանչնայ իր քրոջ նշանածը:

Անմիջապէս փնտռտուքներ կը կատարուին արձանագրութեան տոմարներուն, դատական արխիւներուն մէջ, բայց հոն չեն գտներ Ֆրեմէ եւ Տիւփոն կոչուած կասկածելիներ:

Ամիսներ կ'անցնին եւ փնտռտուքները ոչ մէկ արդիւնք կուտան:

Սակայն, դիպուածը յաճախ մեծ հըրաշքներ կը գործէ: 1919 Ապրիլ 11ին, երբ

ԵԳԻԼԱԿԱՆԻ ԴԻՏՈՒՀԻՆ՝

ԶՄԻՒՌՆԻԱՆ ԵՒ ԶՄԻՒՌՆԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

(Աղէտի յիսնամեակին առթիւ)

ԶՄԻՒՌՆԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

Ընդհանրապէս, Զմիւռնիան սկիզբէն ի վեր էջմիածնական վիճակ մը եղած է: Նոյնն է գերեզմանաքարերու պարագան: Ասոնց մէջ Արարատեան նահանգի Հայոց անուններով բազմաթիւ տապանաքարեր կային: Մինչդեռ Կիլիկեցիներու անուններով չէր կարելի գտնել:

Երրորդ խնդիրը լեզուի հնչաբանութիւնն էր: Որոշ է որ բնիկ Զմիւռնահայը իր խօսակցական լեզուին մէջ կարգ մը գիրեր կը հնչէր Արարատեան Հայոց հընչած եղանակով: Այսպէս, բ, դ գիրերը կը հնչուէին պ, տ գիրերու ուժգնութեամբ եւ իրրեւ է:

Վերոյիշեալ երկու գաղթականութիւններէն զատ, 1800էն սկսեալ Հայկական նահանգներէ Հայեր, Թրքական վայրագութիւններէ ճողոպրելով, եկած հաստատուած են Զմիւռնիա:

Այժմ տանք ամենահին գերեզմանաքարերու արձանագրութիւններէն քանի մը թուականներ: Այդ արձանագրութեանց ընդօրինակութիւնը կատարուած է Հայր Քօսեանի կողմէ: Ինչպէս ինք կ'ըսէ, այդ արձանագրութիւնները յաճախ կը պատմեն ժամանակի պատահարները:

Ս. Ստեփանոս եկեղեցւոյ պարտէզը ժամանակ մը իբրեւ գերեզմաննոց ծառայած ըլլալով, կային բազմաթիւ գերեզմանաքարեր: Սակայն ատոնցմէ ամենահիններու արձանագրութիւնները անընթեռնլի դարձած են մեծ հրդեհին հետեւանքով: Այդ արձանագրութիւններէն մաս մը փրկուած է շնորհիւ Եղիա Եսայեան անունով Հայու մը, տարիներ առաջ կատարած ընդօրինակութիւններուն:

Անաղարտ մնացած տապանաքարերու մէջ ամէնէն հին արձանագրութիւնը կը կրէ «յամի հազար Հայկեանս Թուի Ապրիլի 15» որ կը համապատասխանէ Քրիստոսի 1551 թուականին: Երկրորդ դամբանի մը թուականն է 1567: Անգլիացի նաւապետ մըն ալ թաղուած է հոն, արձանագրութեան համաձայն 1636ին: Մընացեալները աւելի նոր թուականներ կը կրեն:

Վերոյիշեալ տապանաքարերէն մաս մը Ս. Ստեփանոս եկեղեցւոյ պարտէզը փոխադրուած է նախապէս գոյութիւն ունեցող գերեզմաննոցէ մը, ուր անկասկած աւելի հին արձանագրութիւններով գերեզմանաքարեր կային:

Այս բոլոր յիշատակութիւնները կը յանգին այն եզրակացութեան, որ 1604էն առաջ ալ հայկական գաղութ մը հաստատուած էր Զմիւռնիոյ մէջ: Հակառակ Թ. Ճերմակեանի տեսակէտներուն, անհաւանական չէ, որ Կիլիկեան Հարստութեան անկման հետեւանքով գաղթողներ նախ միջերկրականեան կղզիները ու յետոյ Իզմիր ապաստանած ըլլան, իբրեւ առեւտրական կեդրոն:

Զմիւռնիոյ առաջին գաղթականութիւնը իր բնակութեան վայր ընտրած է Վերին Թաղը, յունարէն՝ Աւիանօ Մախալա կոչուած բարձրահայեաց տեղը, ուր շինած է իր մատուռը, գերեզմաննոցով մը շըրջապատուած: Այդ մատրան մասին ոչ մէկ յիշատակութիւն գտնուած է: Բացի քանի մը գերեզմանաքարերէ, որոնցմէ շատեր փոխադրուած են Ս. Ստեփանոսի պարտէզը, ինչպէս վերը յիշեր էինք:

Աւանդութեան մը վրայ հիմնուելով կը կարծուի որ Հայերը այդ վայրէն հեռացած ու հաստատուած են մեր ժամանակի Հայոց Թաղը՝ 1500ի վերջերը:

Հայոց Թաղը իր ներկայանալի շէնքերով, մաքուր եւ ուղիղ փողոցներով, ազգային հաստատութիւններով պատիւ կը բերէր Զմիւռնահայուն:

ԶՄԻՒՌՆԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ԹԻՒԸ

Այս գետնի վրայ ալ, դժբախտաբար որոշ վիճակագրութիւններ կը պակսին: Ամէն անգամ որ պէտք կ'ըլլայ թիւերով արտայայտուելու, դժուարութեանց կը բախինք ու մեր ապիկարութիւնը ակներեւ կը դառնայ:

Եւ ամէն անգամ աւելի դիւրին կը նըկատուի դիմել օտար աղբիւրներու, հոգ չէ թէ ատոնցմէ շատեր ըլլան անվաւեր, կամ նպատակաւոր: Քանի մը եւրոպացի ճանապարհորդներէ քաղուած թիւեր, միայն մօտաւոր գաղափար մը կարող են տալ:

Միակ վիճակագրութեան որ կը հանդիպինք Առաջնորդարանի դիւանատան վիճակագրութիւնն է, այն ալ ո՛չ լման (Ս. Ամատեան, Թէոդիկի Տարեցոյց, 1913):

ԳՈՒՐԳԷՆ ՓՕՅԱՃԵԱՆ

(Շար. – 9)

ԶՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

Օր. Լաքոմ գնումներ կ՚ընէր Լա Սամարիթէն վաճառատան մէջ, առտնին առարկաներու բաժնին մէջ կը նշմարէ իր քրոջ նշանածը, Պր. Ֆրեմիէն: Առանց յայտնելու, կը հեռաձայնէ ոստիկանութեան: Բաժնի պատասխանատուն, կ՚ըսէ, որ խնդրոյ առարկայ անձը գնած է սուրճի սպաս մը, կը կոչուի Պր. Կիյէ եւ կը բնակի Ռոշըշուար փողոցի թիւ 76: Երկու քննիչներ կը շտապեն դէպի Ռոշըշուար փողոցի հասցէն: Դռնապանը կուտայ հետեւեալ տեղեկութիւնները.

Պր. Կիյէ կը բնակի շէնքին մէջ: Յիսունոց մարդ մըն է, ճարտարապետ, ամուսնացած է, ունի փոքրիկ ինքնաշարժ մը: Տան վարձքը կանոնաւորապէս կը վճարէ. առատաձեռն է. յաճախ կը բացակայի քանի մը օր:

Քննիչներէն մէկը կը վերադառնայ ոստիկանատուն, յաւելեալ տեղեկութիւններ քաղելու համար:

Պր. Կիյէ, որ կը կոչուի նաեւ Հանրի Տեզիրէ Լանտրիւ, փնտռուած է իբրեւ գող եւ խաբեբայ:

Ոստիկան սպան կը վերադառնայ Ռոշըշուար փողոց: Այն համոզումը ունի, որ Կիյէ, Լանտրիւ եւ Ֆրեմիէ անունները կը պատկանին նոյն անձին:

Մութը կոխած ըլլալով, ոստիկանները կը ստիպուին սպասել դրան առջեւ, եւ լուսաբացին կը զարնեն Կիյէի դուռը: Կիյէ ամուսնացած է, բայց չապրիր իր ընտանիքին հետ: Ունի Ֆերնան Սըկրէ անունով հոմանուհի մը:

Կիյէ դուրս կուգայ ննջասենեակէն:

— Դո՞ւք էք Պր. Հանրի Լանտրիւն, — կը հարցնէ ոստիկանապետը:

— Ես կը կոչուիմ Լիւսիէն Կիյէ, ճարտարապետ: Ծնած եմ Ռոքրուա, 1874 Սեպտեմբեր 18ին: Ահաւասիկ փաստաթուղթերս:

— Շատ լաւ: Անմիջապէս պատրաստուեցէք եւ հետեւեցէք ինծի:

Ոստիկանատան մէջ, հարցաքննութիւնները ոչ մէկ արդիւնք կուտան: Լանտրիւ հասարակ մէկը չէ, եւ իր երգիծախառն պատասխանները չփոթի կը մատնեն հարցաքննիչները: Ոչ մէկ շօշափելի փաստ կար՝ ամբաստանութիւնը հիմնաւորելու համար:

Ոստիկանապետը հրահանգ կուտայ, որ զայն արգելափակեն քսանըչորս ժամուան համար: Իրաւասութիւնը այսքան է միայն:

— Վայրկեան մը, — կ՚ըսէ երկու ոստիկաններուն, որոնք Լանտրիւն կ՚առաջնորդէին արգելափակման խցիկը:

Ու ոստիկանապետ Տօթէլ կը կատարէ արարք մը, որ շատ սուղ պիտի նստէր յետագային ամբաստանեալին համար: Ոստիկանապետը մէկիկ-մէկիկ կը խուզարկէ Լանտրիւի գրպանները, եւ կարգ մը գործածական առարկաներու հետ, կը գտնէ սեւ կողքով փոքրիկ տետրակ մը: Վայրկեան մը միայն Լանտրիւի դէմքը կը դեղնի եւ նայուածքը կը կորսնցնէ իր անշարժութիւնը:

— Այս անգամ, — կ՚ըսէ ոստիկանապետը, — գտայ ոճիրներուդ փաստը:

— Ռոշըշուարի տանս մէջ, այսպիսի հաշիւի տետրակներ շատ ունիմ, — կը պատասխանէ Լանտրիւ, — ես կարգ ու կանոնի մարդ եմ:

Ոստիկանապետը կը սկսի թղթատել սեւ կողքով տետրակը եւ 25 Դեկտեմբեր թուագրուած էջին վրայ կը կարդայ.

Մեթրոյի երկու տոմսակ, երթ ու դարձ Էնվալիտէն:

Մէկ երթ՝ 3,95 ֆրանք:

Շոգեկառքի մէկ երթուդարձ՝ 4,95 ֆր.

Երթի մէկ տոմսակ՝ 2,75 ֆր.:

Երթուդարձի մէկ տոմսակ՝ 4,40 ֆր. եւայլն:

Իսկ ուրիշ էջի մը վրայ, ոստիկանապետին աչքին կը զարնեն հետեւեալ անունները.— Ա. Քիւշէ, Կ. Քիւշէ, Պրեգիլ, Քրիզաքէն, Հավր, Ս. Պիւիսոն, Ա. Քոլոն, Մոկատոր, Ա. Փասքալ, Թ. Մարշատիէ...

Լանտրիւի դատավարութիւնը սկսաւ Վերսայլի ոճրադատ ատեանին առջեւ: Պաշտպան փաստաբանն էր հռչակաւոր Մորօ Ժիաֆէրին:

Իւրաքանչիւր նիստին, Լանտրիւ ներս կուգար կոկուած ու շտկուած, հաստ թղթածրար մը թեւին տակ: Հարցումներուն կը պատասխանէր սրամտութեամբ, նոթեր կ՚առնէր. կարծէք գտնուած ըլլար ճարտարապետներու ժողովին: Հակառակ այս բոլորին, սակայն, ահաւոր ճշմարտութիւնը կամաց-կամաց դուրս եկաւ, եւ Լանտրիւ նկատուեցաւ դարուն մեծագոյն ոճրագործներէն մէկը:

Հանրի Տեզիրէ Լանտրիւ ծնած էր Փարիզ 1869ին: Ճարտարապետի վկայական առած էր Արհեստից վարժարանէն եւ կանուխէն ամուսնացած էր բարեկեցիկ ընտանիքի մը աղջկան հետ, որմէ ունեցած էր երկու աղջիկ եւ երկու մանչ զաւակներ: Այնպէս որ, երբ ամուսնութիւն կ՚առաջարկէր իր հանդիպած հասուն կիներուն, հիմնովին կը ստէր, կը ստէր, որովհետեւ իր նպատակը բոլորովին տարբեր էր:

Լանտրիւ կը սիրէր փարթամ կեանքը: Իր եկամուտը աւելցնելու համար, գործեց կարգ մը խաբեբայութիւններ եւ անունը անցաւ ոստիկանութեան տոմարներուն մէջ: Յետոյ ձգեց ամէն զբաղում, հեռացաւ իր ընտանիքէն ու անցաւ իր քստմնելի ծրագիրներուն գործադրութեան:

Անդադար բնակարան եւ տուն կը փոխէր: Իր միամիտ զոհերը թակարդի մէջ ձգելու համար, օրաթերթերու մէջ դնել կուտար ծանուցումներ, որուն մէկ նմոյշը կը գտնուի մեր գրութեան սկիզբները:

Կամպէի ամայի բնակարանը դարձաւ իր ոճիրներուն թատերավայրը: Իր մէջ կային սատիֆ մը եւ դրամարկղ մը: Այդ պատճառով, իր ընտրած զոհերը դրամի, գոյքի կամ կալուածի տէր կիներ էին:

«Նշանուք»ի շրջանին կը դառնար կնամեծար ու ծառայասէր: Եթէ անոնք խնայողութիւններ ունէին դրամատուներու մէջ, ամուսնութեան թուականէն քանի մը օր առաջ զանձել կուտար այդ գումարները: Եթէ կալուածներ կամ գոյքեր ունէին, ծախել կուտար:

Իրիկուն մը, ինք եւ նշանածը շոգեկառք կ՚առնէին այցելելու համար Կամպէի վիլլան, ուր պիտի դառնար իրենց սիրոյ բոյնը. այդպէս կը կարծէին խեղճ զոհերը: Լանտրիւ կը գործադրէր կանխաւ որոշուած սադայելական ծրագիրը: Այնքան խնայասէր էր, որ երբ Կամպէ կ՚երթային, կայարանի կիշէէն կը գնէր երթի երկու եւ դարձի մէկ տոմսակ:

Վիլլան կը գտնուէր գիւղէն քիչ մը դուրս, շրջապատուած էր բարձր պատերով եւ ունէր պարտէզ մը: Կնոջ սիրտը կը տրոփէր, երբ կ՚անցնէր սիրոյ բոյնին սեմը: Ի՜նչ հաճելի պահեր պիտի անցնէր այս քաղաքավար ու կնամեծար մարդուն հետ:

Լանտրիւ, որ գիտէր գործողութեան ճշգրիտ տեւողութիւնը, իր բերած ուտելիքները եւ գինիի շիշերը կը դնէր սեղանին վրայ ու կը մօտենար կնոջ: Նախ սիրային խօսքեր կ՚ըսէր անոր, կը շոյէր մազերը, ուսերը եւ յանկարծ ձեռքերը կը պլլուէին անոր վզին: Աչքերուն մէջ կը ծնէր դժոխային բոց մը. ինքզինք կորսնցուցած, կը սեղմէր մատները: Կնոջ աղաղակները ոչ ոք կը լսէր:

Անմիջապէս որ զգար զոհին մահանալը, զայն կը ձգէր տախտակամածին վրայ ու կը մտնէր խոհանոց, ուր հաստատել տուած էր թափծուէ խոշոր վառարան մը: Եւ այդ վառարանին մէջ է որ կը մոխրացնէր իր զոհերուն մարմինները: Գիւղին բնակիչները յաճախ կը շնչէին այդ զարշահոտ ծուխը, որ կը տարածուէր ամբողջ գիւղին վրայ: Խուզարկութիւններու ընթացքին, վիլլային բակին մէկ անկիւնը, մոխիրներու մէջէն գտնուեցան մարդկային ոսկորներ, ակռաներ, կնոջական ծնկակապի օղակներ, եւայլն:

Պաշտօնապէս, այս ձեւով, Լանտրիւ տասը կիներ ղրկած էր անդիի աշխարհը, բայց իրականութեան մէջ չափազանցութիւն չըլլար այդ թիւը եռապատկել: Դատարանին վճիռը պարզ ու յստակ էր. եթէ Լանտրիւ տասը գլուխ ունենար, տասը անգամ պիտի գլխատուէր:

1922 Փետրուար 22ին, Վերսայլի բանտին դրան մօտերը ծովածաւալ ու խռովայոյզ բազմութեան մը գոհունակ աչքերուն առջեւ, Հանրի Տեզիրէ Լանտրիւ, դարուս ամէնէն զարշելի ոճրագործներէն մէկը, վիզը կ՚երկարէր կառափնատին...:

ՆՈՒՊԱՐ ՉԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

Քաղուէ Քաղուխ

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱ կը գտնուի Սեպտեմբեր 2էն ի վեր Փրոֆ. Առաքել Մխիթարեան Պրիւսէլէն: Փրոֆեսէօրը պիտի աւարտէ իր աշխատանքը՝ Նոր Ջուղայի հայկական ձեռագիրներու եւ մանրանկարներու ուսումնասիրութիւնը, որուն ձեռնարկած էր անցեալ տարի, երբ Թեմ. Խորհուրդի հրաւէրով տեղւոյն վրայ պատրաստած էր նորակառոյց Թանգարանին գեղարուեստական – գրական բաժիններուն ընդհանուր ծրագիրը: Թեմական Խորհուրդը ծրագրած է հրատարակել գունազարդ եւ գեղատեսիլ մեծադիր հատոր մը, որ պիտի բովանդակէ Նոր Ջուղայի ձեռագրական հաւաքածոյին, լաւագոյն մանրանկարներուն գունաւոր եւ սեւ ու ճերմակ վերարտադրութիւնները, պատմական ներածութեամբ եւ մանրակրկիտ նկարագրութեամբ: Հատորը, որուն պատրաստութեան գործին լծուած են Գարեգին Եպս. Սարգիսեան եւ Փրոֆ. Առաքել Մխիթարեան, լոյս պիտի տեսնէ չորս լեզուներով՝ հայերէն, պարսկերէն, ֆրանսերէն եւ անգլերէն:

ՄԱՆԹՐԷԱԼԻ մէջ հազար հոգիէ աւելի երկսեռ բազմութեան մը ներկայութեան, Սեպտեմբեր 3ին, տեղի ունեցած են Հ. Մ. Ը. Մ. – Կամքի միջ-մասնաճիւղային մարզախաղերը, չորրորդ անգամն ըլլալով: Մարզախաղերուն մասնակցած են Հ. Մ. Ը. Մ.ի Թորոնթոյի, Համիլթընի, Տիթրոյթի, Մոնթրէալի մասնաճիւղերը, ինչպէս նաեւ « Տի Արմէնս » մարզական ակումբը Պոսթընէն: Արիներու խումբը, խմբակներու առաջնորդութեամբ, եւ Քանատայի, Քէպէք նահանգի ու ազգային եռագոյն դրօշներով քաղաքի հայաշատ թաղին մէջ տողանցելէ ետք, ժամանած է մարզադաշտ: Հոն արիներուն միացած են մարզիկները՝ տպաւորիչ պատկեր մը ստեղծելով ներկաներուն համար: Ապա տեղի ունեցած են մրցումները:

ՀԱՅԵՐ
ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԲԵՄԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

—0—

Ամսթերտամի մէջ Սեպտեմբեր 27, 28, 29ին գումարուած վառելանիւթի միջազգային համագումարին, յանուն Կազ տը Ֆրանսի մասնակցած է Արա Տէյիրմէնճեան, շրջանաւարտ Բազմարուեստից վարժարանէն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (167)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Հանըմը հո՞ս է, — հարցուց տան դուռը բացող սպասուհիին:

— Այո, — պատասխանեց այս վերջինը:

— Մինա՞կ է:

— Չէ, Տիկին Նուարդը հոս է:

Մարգար էֆէնտի դժգոհութեան շարժում մը ըրաւ: Ինք կը փափաքէր կինը առանձին գտնել եւ իսկոյն բացատրութիւն պահանջել, հիմա ստիպուած էր սպասելու, որ տիկին Նուարդ մեկնի, որովհետեւ չէր ուզեր, որ Սաթէնը որեւէ կերպով պզտիկ մնար իր բարեկամուհիին քով:

Վեր ելաւ եւ ուղղուեցաւ երկու կիներուն գտնուած սենեակը:

Հազիւ քառորդ մը ետքը Միհրանիկ էֆէնտին ալ եկաւ: Տիկինները բարեւելէ ետքը՝ վաճառականին դարձաւ եւ այլայլած շեշտով մը հարցուց.

— Ճանըմ, ի՞նչ է այս վկայականին խնդիրը...

— Ի՞նչ վկայական, — ըսաւ վաճառականը չգիտնալ ձեւացնելով:

— Հիւանդի մը համար չքաւորութիւնը հաստատող վկայական մը տրուեր է մեր Թաղական Խորհուրդին կողմէ...

Երկու կիները, որոնք ջերմ խօսակցութեան մը բռնուած էին իրարու հետ, յանկարծ լռեցին եւ ուշադիր հետեւեցան երկու մարդոց խօսակցութեան:

— Ես ալ կ՚ուզեմ այս խնդիրը լուսաբանել, — ըսաւ վաճառականը:

— Եւ անմիջապէս պէտք է որ լուսաբանուի, որովհետեւ գործին մէջ դեղծարարութիւն կայ, — գոչեց Միհրանիկ էֆէնտի, — վկայականին ներքեւ իմ ստորագրութիւնս դրեր են, մինչ ես ատանկ թուղթ չեմ ստորագրած, ասանկ խաղքութիւն կ՚ըլլա՞յ...

— Հիմա ամէն բան կը հասկնանք, — ըսաւ Մարգար էֆէնտի, — ես թէեւ կ՚ուզէի առանձին կերպով այս խնդիրը դնել, բայց վնաս չունի, դուք ալ դուրսէն մարդիկ չէք, մեր մտերիմ բարեկամներն էք, ձենէ ծածկելու բան մը չունիմ...

Վաճառականին այս խօսքերը մեծ զարմացում պատճառեցին Միհրանիկ էֆէնտիին, որ անոնց իմաստը չկրցաւ անմիջապէս ըմբռնել եւ հարցուց.

— Ի՞նչ ըսել կ՚ուզես, Մարգար էֆէնտի:

— Ըսել կ՚ուզեմ, որ այս գործին մէջ անշուշտ խաբեբայութիւն մը կայ, որուն զոհ գացած եմ ես եւ ինէ առաջ կինս:

— Տիկին Սաթէ՞նը, — գոչեց Միհրանիկ զարմացած:

— Այո, անիկա ստիպեց զիս, որ վկայականը գրեմ... միայն թէ վկայականին տակ միայն ես ստորագրեցի, մինչդեռ այսօր, Օհան էֆէնտիին ցոյց տուած վկայականին ներքեւ քու ալ անունդ կայ:

— Բայց կեղծ գրով, — շեշտեց Միհրանիկ:

— Ճիշդ է, հակառակը չեմ պնդեր, հիմա հասկնանք, թէ այդ խաբեբայութիւնը ո՞վ ըրած է:

— Ի՞նչպէս պիտի կրնաս հասկնալ...

Բոլոր այս խօսակցութեան միջոցին երկու կիները բացարձակ լռութիւն կը պահէին եւ այս լռութիւնը, մանաւանդ իր կնոջ լռութիւնը, զարմանք կը պատճառէր Մարգար էֆէնտիին:

— Դուն ի՞նչ կ՚ըսես այս եղածին, հարցուց վերջապէս վաճառականը, խօսքը իր կնոջ ուղղելով:

— Խօ՛ֆ ամանն, — գոչեց տիկին Սաթէն, — պարապ բաներ խնդիր կ՚ընէք, ժամերով վրան կը խօսիք, բան մըն է եղեր լմնցեր է, ալ ի՞նչ պէտք կայ երկար բարակ վրան խօսելու...

— Ճանըմ, ի՞նչ ըսել է, ասիկա պզտիկ խնդիր չէ...

— Հապա շատ մեծ խնդիր է, — պատասխանեց Սաթէն հեգնաբար:

— Հարկաւ, արժանապատուութեան խնդիր է... վաղը դեղծարարութիւնը իմացուի նէ՝ ամէն մարդ մեզի պիտի դատապարտէ:

— Ո՞վ պիտի իմանայ... դուք էք, որ գործը կը մեծցնէք կոր, որո՞ւն հոգն է, որ այդ խնդրով պիտի զբաղի...

— Այսօր դրասենեակ ըլլայիր տէ՝ Օհան էֆէնտիին իրարանցումը տեսնէիր:

— Ճանըմ, այդ Օհան էֆէնտին ալ թող քիթը ամէն բանի մէջ չխօթէ, — գոչեց տիկին Սաթէն բարկութեամբ:

— Խնդիրը այդ չէ, — պատասխանեց Մարգար էֆէնտի չոր կերպով, — այլ այն է, որ երբ վկայականը քեզի յանձնեցի միայն իմ ստորագրութիւնս կար, ետքը ո՞վ Միհրան էֆէնտիին ստորագրութիւնը աւելցուցեր է հոն...

— Ես ի՞նչ գիտնամ, — պատասխանեց տիկին Սաթէն, առերեւոյթ անտարբեր ձեւով մը:

— Բայց թուղթը քեզի յանձնեցի:

— Ես ալ եղածին պէս իր տեղը տուի:

— Այսինքն սպասուհիի՞ն...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Հայկ Ջրուանեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Սողոմոնեանց եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծհօր՝

ՀԱՅԿ ՋՐՈՒԱՆՑԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին ի յիշատակ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Կրէնոպլի Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկ. Յ. Ավալեանի, իր զաւկին Լեւոն Ավալեանի մահուան առթիւ։

×

Կրէնոպլի Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկ. Վահան Խաչատուրեանի, իր եղբօր՝ Հրանդ Խաչատուրեանի մահուան առթիւ։

ԼԻՈՆ Ս. ՅԱԿՈԲ

Այս Կիրակի Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի գահակալութեան 17րդ տարեդարձին առթիւ։ Յաւարտ պատարագի հայրապետական մաղթանք։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Պատարագը կ'երգէ «Կոմիտաս երգչախումբ»ը։

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱՌՆՈՒՎԻԼ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Հոկտ. 1 Կիրակի օր, Վարագայ Ս. Խաչի տօնին եւ եկեղեցւոյ 40ամեակին առթիւ, Առնուվիլի համանուն եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ'ունենայ աւանդական մատաղօրհնութիւն։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԳԻՒՏ Ծ. Վ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի մատաղօրհնութիւն եւ հոգեհանգստեան պաշտօն եկեղեցւոյ բարերարներու ննջեցելոց յիշատակին։

Կը հրաւիրուին գիւղին, Անկէնի, Սեւրանի, Սարսէլի եւ Կուսէնվիլի հաւատացեալ ժողովուրդը։ Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9·15, պատարագ 10·30։

Պառանցիկ - Եռեկոյթ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սեւրանցի Վիէնի խումբին կողմէ, այս Շաբաթ իրիկուն Սեպտ. 30ին, ակումբին մէջ 40 Ռիւ Վիկտոր Յոժիէ։

Կը հրաւիրուի Վիէնի եւ շրջանի երիտասարդութիւնը։

ՏՕՆԱԾԱՌ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տօնածառը՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 17ԻՆ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8·30-ին սովորական հաւաքատեղին։

ԼԻՈՆ.— «Վարանդեան» կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին սովորական հաւաքատեղիին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8·30ին, Մշակոյթի Տունը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Սողոմոն Թէհլիրեան խումբի ժողովը այսօր, Ուրբաթ (29 Սեպտ.) Մշակոյթի Տան մէջ, ժամը ճիշդ 8ին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է եկեղեցւոյ զանգակատան ֆոնտին համար.—

Տէր եւ Տիկին Արզարեան 500, Պ. Արշամ Պապայեան 500, Տէր եւ Տիկին Ալեքսան Պապայեան 300, Տէր եւ Տիկին Մ. Տամլամեան, այրի Տիկին Սիրանոյշ Կարապետեան, Տիկին Հայկուհի Շալճեան 100ական, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Եազուպեան, Տէր եւ Տիկին Եղիա Մելքոնեան, Տիկին Էլիզ Վառնաճեան, Տիկին Թօփալեան 50ական, Տէր եւ Տիկին Սարաճեան եւ որդիք, Գըլըճեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Թահթալեան 30ական, Տիկին Հալէպլեան, Տէր եւ Տիկին Մեսրոպեան, Տէր եւ Տիկին Յար. Գերտանեան, Տիկին Թաթիկեան 20ական։

Մկրտութեան առթիւ Պ. Վարուժան Պօղարճեան 200։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին կը նուիրեն.—

Տէր եւ Տիկին Համազասպ Մոմճեան 2500 Ֆր., 2000 Ֆր. իբրեւ տարեկան նպաստ եւ 500 Ֆր. ողբացեալ Ռոպէր – Պերճ Գույումճեանի կսկծալի մահուան առիթով։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Արթիւր Պօղոսեան 300 Ֆր. կը նուիրեն Ազգատախնամին, փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Կարապետ Պապիկեանի կսկծալի մահուան առթիւ։

(Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի, 1 Հոկտեմբեր, տասնեօթներորդ տարեդարձն է օծման եւ գահակալութեան Վազգէն Ա. Սրբազնագոյն Կաթողիկոսին եւ Ծայրագոյն Պատրիարքին Ամենայն Հայոց։

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ։ Պատարագի ընթացքին կը կատարուի մասնաւոր մաղթանք Հայրապետական։

Կը հրաւիրուի հայ ժողովուրդը մասնակցելու պատարագին, աղօթելու Հայաստանեայց Առաք. Եկեղեցւոյ անսասանութեան եւ Ամենայն Հայոց Հայրապետի արեւշատութեան համար։

agence de voyages SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON
Tél. : 60-13-66

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԱՆԹԻԼԻԱՍ
ՄԻՒՌՈՆՕՐՀՆԷՔԻ ԱՌԹԻՒ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 15 ԷՆ 29
ԼԻՈՆ – ՄԱՐՍԷՅԼ
ՎԵՐՋԻՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 30

ՊԷԼԺԻՈՅ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Յետաձգուած է Հոկտ. 7–8ին

Սահմանափակ տեղեր

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՉԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ ՍԵՒՐԱՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի նախաձեռնութեամբ հայերէնի դասընթացքները կը սկսին Երեքշաբթի (Հոկտ. 3) ժամը 17ին, 10 Ռիւ Լիւսիէն Սփորթիս (Սեւրան), եւ Հինգշաբթի իրիկունները ժամը 9ին, Տիկին Փափազեանի բնակարանը՝ 19 Ռիւ տը Լ'Իլ Ֆրանս (Սեւրան)։

×

ԱՆԿԷՆ

Անկէնի հայերէնի դասընթացքը կը թեւակոխէ իր Գ. տարեշրջանը։ Դասաւանդութիւնները կը սկսին Սեպտեմբեր 30ին Շաբաթ ժամը 2ին։

Հասցէ.— Անկէն լէ Պէն, 9 Պուլվար Սատի Քարնօ, Քուր Նոթըը Տամ
Հեռաձայն 989–18–46

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'ARMÉNIE
DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Troisième édition, Paris, 1971, 437 pages
Reliure pleine toile
Prix : 36 Frs
Avec les frais d'envoi : 39 Frs

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris (6e)
C. C. P. 1278-35, Tél. : 324-88-65

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐՈՒ ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆԸ

կը հաղորդէ թէ իր դասընթացքները կը վերսկսին.—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՀՈԿՏ. 18

հինգ դասատուներ (որոնց երկուքը՝ երգի և պարի) կը վարեն 6ուկէսէն 12 տարեկան տղոց դաստիարակութիւնը։

Տղոց փոխադրութիւնը ապահովուած է երկու օթոքառներով որոնք առաւօտը կը կենան սահմանուած տեղեր և երեկոյեան մօտ – կը վերադարձնեն։ Ցերեկուան ճաշը՝ վարժարանին մէջ։ Ստորեւ ցանկը այն վայրերուն, ուրկէ օթոքառները կ'անցնին։

Premier itinéraire : Palaiseau — Massy — Antony — L'Hay-les-Roses — Bourg-la-Reine — Bagneux Fontenay-aux-Roses — Clamart — Issy-les-Moulineaux — Sèvres

Second itinéraire : Asnières, Place Champerret — Sèvres.

Յաւելեալ տեղեկութեանց համար դիմել քարտուղարութեան.—
508–80–46

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ
ԹՈՒՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ
POUR TOUS VOS PROBLEMES
Peinture et Papiers peints
Revêtement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique
Faites confiance à un spécianiste que vous connaissez
SUPER - THOMLAC
est tranféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Tél. : 928-03-88 et 928-00-98
Succursales THOMLAC
ASNIERES, 136 Rue des Bourguignons
PARIS (12), 52 Rue de Chalon

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ

Նախաձեռնութեամբ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբեր 5ին։

Պաշոյի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան։

Արձանագրութեան համար դիմել ժամը 15էն 19 Հայ Մշակոյթի Տուն, 17, Ռիւ Պլէօ եւ տեղւոյն վրայ ժամը 19էն 21։

×

COURS DE LANGUE ARMENIENNE AU LYCEE CONDORCET

Les cours débutent le 5 Octobre sous la direction du Prof. G. Méhian

Pour les inscriptions s'adresser 17, Rue Bleue de 15 à 19 heures et sur place de 19 à 21 h.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Որբերու Օգն. Մարմնի տարեկան պարահանդէսը՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 3ԻՆ

ՇԱԲԱԹ
30
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI
30 SEPTEMBRE
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.528

Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.528

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

25ՐԴ ԺԱՄԸ ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՅ

Սեպտեմբերի սկիզբէն ի վեր «Յառաջ»ի չորրորդ էջը միայն լաւատեսութիւն կրնայ պատճառել այն բազմաթիւ ընթերցողին, որ կը գոհանայ սրտապնդիչ երեւոյթներէ: Արդարեւ Հայերէնի դասըն – թացքներու ազդերը գիրար կը հրմշտկեն, կարեւոր քաղաքներէն մինչեւ յետին արուարձանները: Ու կը մնայ հրճուիլ, ուրախանալ, ծափահարել, ոգեւորուիլ: Կեցցէ՛ ֆրանսահայ գաղութը: Հայերէն կը ջամբուի բոլոր մանուկներուն: Ամէն ոք այլեւս կրնայ, խիղճը հանգիստ անոյշանոյշ քնանալ:

Այսպէս ալ կ'ըլլայ արդէն եւ ոչ ոք կը փորձէ մետալին միւս կողմը նայիլ: Կամ փորձողն ալ արագօրէն յուսախաբ կ'ըլլայ երբ կը նկատէ որ իր հոգը չեն ապրիր ուրիշներ:

Լիոնի մեր սրտցաւ աշխատակիցը — Պ. Հ. Թաշճեան — որ պատասխանատու է տեղւոյն Կրթական Մարմնին առենատեն կ'արծարծէ այս ցաւոտ հարցը: Կը բացատրէ կեդրոնական Կրթական Մարմնի մը անհրաժեշտութիւնը:

Ի՛նչ է ուզուածը: Շատ բնական ու տրամաբանական բան մը: Հիմը դնել, Ֆրանսայի մէջ, Կրթական Կեդրոնական Մարմնի մը, որ կազմակերպուած ձեւով ստանձնէ գաղութին կրթական հոգը: Այսօր, ամէն շրջան, եթէ ոչ ամէն մարդ, ձգուած է իր բախտին: Ամէն ուսուցիչ կը դասաւանդէ իր գիտցած ձեւով, ձեռքի տակ ունեցած, եւ յաճախ չունեցած, դասագիրքով: Այսօ՛ր, ոչ ոք գիտէ թէ քանի հոգի հայերէնի դասերու կը հետեւի Ֆրանսայի մէջ, թէ այդ հետեւողները բան մը կը սորվի՞ն: Կանոնաւոր կը շարունակէ՞ն ամէն տարի թէ ոչ: Կրթական ընդհանուր ծրագիր մը կա՞յ եւն., եւն.:

Բարեբախտաբար այս մասին մտահոգուողներ կան եւ եղան, հոս իսկ, Փարիզի մէջ: Բայց իրենց ջանքերը ապարդիւն եղան: Այս մտահոգուողները — Եան՚ցի ողջամիտ տղաքը — 1970 Փետրուարին նախաձեռնարկ եղան շարք մը խորհրդակցական ժողովներու, ուր հրաւիրեցին բոլոր յարանուանութեանց եւ կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները: Օրակարգի հարցն էր.— «Մեր տղոց դաստիարակութիւնը և ուսուցումը Փարիզի շրջանին մէջ»: Եզրակացութիւնը պիտի ըլլար ոտքի դնել Կրթական Կեդրոնական Մարմին մը, որ բանաւոր ձեւով ստանձնէր ամբողջ շրջանի կրթական հոգը եւ գործադրէր պատրաստուած ծրագիրը: Ու այսքան պարզ, այսքան տրամաբանական խնդիր մը իսկ կարելի չեղաւ դրական արդիւնքի մը բերել, հակառակ աւելի քան 13 կանոնաւոր նիստերու, գործնական առաջարկներու, չահեկան լուծումներու, սա միակ պատճառով որ մեր բոլոր գործերը, ի վերջոյ կը խեղդուին բիւզանդական վէճերու մէջ եւ կը յաջողին յուսալքել, չըսելու համար յուսահատեցնել բոլոր բարի կամեցողութիւնները:

Թէ ինչո՞ւ ձախողեցաւ Եան՚ցի ձեռնարկը, լա՛ւ գիտեն նախ եւ առաջ այդ ձախողութեան պատասխանատուները: Եւ որովհետեւ լռութիւնը միշտ ոսկի չէ, հարկ է մատնանշել թէ այդ պատասխանատուներուն մէջ է, եթէ ոչ գլուխը, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին: Էր երբեմն որ եկեղեցին ունէր իր Կրթական Մարմինը, բայց որքան գիտենք, ան ալ թաղուեցաւ իր անդամներուն հետ: Եւ ի սփոփանք ոմանց, գործ մըն ալ պակսեցաւ:

Այս այսպէս ըլլալով հանդերձ, մենք կ'ուզենք հաւատալ թէ ձախողանքը վերջնական չէ: Կը բաւէ յամառիլ ու աշխատիլ անոնց հետ, որոնք գիտակից են թէ 25րդ ժամը կը մօտենայ:

«ՅԱՌԱՋ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԱՏԱԹԻ ՃԱՌԸ

—0—

Եգիպտոսի նախագահը՝ Անուար էլ Սատաթ, Նասրի մահուան երկրորդ տարեդարձին առթիւ կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ, որու ընթացքին առաջարկեց Պաղեստինցիներուն կառավարութիւն մը կազմել, ինչպէս ըրած էին անցեալին Ալժերացիք: Այս կառավարութեան կազմութեամբ Պաղեստինցիները հաստատած կ'ըլլան իրենց « անհատականութիւնը »: Սատաթ ընկատել տուաւ այս առթիւ, թէ Եգիպտոս անմիջապէս պիտի ճանչնայ այդ կառավարութիւնը:

Սատաթ քննադատեց Հիւսէյն թագաւորը, որ Ամերիկացիներու օժանդակութեամբ կը փորձէ հաշուեյարդարի ենթարկել «պաղեստինեան դիմադրութիւնը»: Իսրայէլ, համաձայն Եգիպտոսի նախագահին, ներկայիս կը փորձէ նոյնը ընել Լիբանանի մէջ, այն պատրուակով, թէ ան կը պայքարի ահաբեկչութեան դէմ: Այս կապակցութեամբ ան շնորհաւորեց Լիբանանի նախագահը իր բռնած դիրքին համար եւ քննադատեց Մ. Նահանգները, որ իր վէթօով հնարաւորութիւն կուտայ Իսրայէլի գործողութիւններ կատարելու Լիբանանի դէմ: «Այն ինչ որ պատահեցաւ Լիբանանի մէջ, ամօթ մը եղաւ բոլոր Արաբներու համար»: Ահա թէ ինչու ան հրաւիրած է արաբ Արտաքին նախարարները միացեալ դիրք մը որդեգրել Մ. Նահանգներու դէմ, որպէսզի Ուաշինկթըն, որ կ'օգնէ Իսրայէլի, խրախուսանք գառնայ Արաբներու ուժին:

Անդրադառնալով Գահիրէ – Մոսկուա յարաբերութիւններու հարցին, Սատաթ յայտնեց, թէ նամակ մը ուղղած է Բրեժնեւի, ուր «անկեղծ, յստակ եւ բարեկամական» ոճով բացատրած է Եգիպտոսի դիրքը Խորհ. Միութեան նկատմամբ: Գահիրէի յարաբերութիւնները օտար երկիրներու հետ, յատկապէս Արեւմտեան Եւրոպայի, «ներդաշնակ» ձեւով կ'ընթանան: Գալով Եգիպտոսի դիրքին՝ ան նըկատի կ'առնէ օտար երկիրներու կեցուածքը արաբ դատին հանդէպ: Ահա թէ ինչու Եգիպտոս չէ վարանած, ճակատամարտի ամէնէն բուռն պահուն, տարակայական դիրք մը որդեգրելու Խորհ. Միութեան դէմ, որ «բարեկամ է մեզի»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻԹՈՒԱԼԻ Տըրկաթորի հրդեհին զոհ գացած է աշխատող կին մը, որու դիակը գտնուեցաւ փլատակներուն մէջ: Հրշէջներու յապաղման հարցը միշտ խնդրոյ առարկայ է եւ միւս կողմէ Ք.ի դէմ դատական տեղեկութիւն բացուած է ակամայ հրդեհի եւ մարդասպանութեան համար:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ընտրապայքարի մէջ անակնկալ մը ծագեցաւ առջի օր երբ շատ ազդեցիկ Նիւ Եորք Թայմզ թերթը արտայայտուեցաւ ի նպաստ նախագահական դեմոկրատ թեկնածու՝ Մք. Կովերնի եւ բուռն յարձակումի անցաւ Նիքսընի դէմ: Խմբագրականը շատ խիստ է Նիքսընի դէմ որու դէմ ամբաստանութիւնները շատ ծանր են:

ՀԻՒՍ. ՎԻԷԹՆԱՄԻ ազատ արձակած երեք Ամերիկացիները Նիւ Եորք հասան եւր խանդավառ ընդունելութեան արժանացան:

ՄՈՆԹՐԷԱԼԻ գինեկիզումը կատարուեցաւ Հինգշաբթի առտու, Փէռ–Լաշէզ մեռելոց շրջանակի մէջ, ըստ իր փափաքին:

ԻՍՐԱՅԷԼ Լիբանանի յանձնեց հինգ Լիբանանցիներ, որոնք գերի բռնուած էին վերջերս:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ Սքիւպ քաղաքին մէջ ներկայիս տեղի կ'ունենայ ճատրակի ողիմպիականը: Հունգարիոյ խումբը 2,5–1,5 արդիւնքով յաղթեց Խորհ. Միութեան խումբին, որ կազմուած է հետեւեալներէ՝ Միքայէլ Տալ, Վասիլի Սմիսլով եւ Տիգրան Պետրոսեան:

ՍՎԵՐԴԼՈՎՍԿԻ մէջ, Խորհ. Ռուսիա, 50 տարեկան մէկը գնդակահարուած է, որովհետեւ 90.000 ռուբլի գողցած էր դանազան միջոցներով: Դատախազ Կրավտսովի համաձայն երկու հարիւրէ աւելի անձեր նոյն յանցանքով ձերբակալուած են միայն Խորհ. Ռուսիոյ մէջ:

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ որոշեց Արեւելեան Գերմանիայէն երկու Գերմանուհիներ փոխանակել Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ բանտարկուած հարիւր քաղաքացիներու հետ: Երկու Գերմանուհիները ձերբակալուած էին, երբ լրտեսական գործունէութիւն կը տանէին:

ՉԻՆԱՍՏԱՆ եւ Դաշնակցային Գերմանիա համաձայնեցան վերահաստատել դիւանագիտական իրենց յարաբերութիւնները: Գերմանիոյ Արտաքին նախարարը Հոկտեմբեր 10ին կ'այցելէ Փեքին: Դիւանագիտական յարաբերութեան հաստատումին պիտի յաջորդէ առեւտրական եւ տնտեսական համաձայնագիրներու կնքումը:

ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԻ մէջ ամառուան ատեն ծովի լոգանք առած եօթը հոգիէն մէկը ենթակայ է հիւանդանալու, որովհետեւ շրջանի ջուրերը ապականած են:

ՓԱՐԻԶԻ կեդրոնը, 9րդ թաղամասին մէջ մէկ վայրկեանի մէջ կարեւոր գողութիւն մը կատարուած է առջի օր: Հակառակ անոր որ Սէնժորժ փողոցի ժորտան դրամատունը ապահովութեան ամէնէն կատարելագործուած դրութիւնը ունի, ժամը 8.30ին երկու գողեր կրցած են 200 միլիոն հին Ֆրանք կողոպտել:

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ գործադուլները կը տարածուին մինչ բանակցութիւններ սկսած են հինգ միլիոն աշխատաւորներու աշխատանքի պայմաններու շուրջ:

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Սեպտեմբեր 26)

ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ ԿԻՐՈՎԱԿԱՆ

Պէյրութի «Վահրամ Փափազեան» թատերախումբը Կիրովականի Ա. Միասնիկեան քիմիական գործատան մշակութային պալատի մէջ ներկայացուցած է «Կասկածը կնոջ մտքին մէջ» եւ ջերմ ընդունելութեան արժանացած:

×

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ԲԱՐԵԼԱՒՄԱՆ ՀԱՐՑԵՐԸ

Վերջին տարիներու Հայաստանի հանրակրթական դպրոցները օժտուած են նոր դասագիրքերով, կազմուած են նոր ծրագիրներ, որոնք կոչուած են Հայերէնի ուսուցումը աւելի արդիւնաւէտ դարձնել եւ մատչելի: Դպրոցներու մէջ Հայոց լեզուի ուսուցման յետագայ բարելաւման հարցերը լայնօրէն քննարկուած են հանրապետական երկօրեայ խորհրդակցութեան ընթացքին, զոր հրաւիրած էր Հայաստանի Լուսաւորութեան Նախարարութեան մանկավարժական գիտութիւններու գիտահետազօտական հաստատութիւնը:

Խորհրդակցական աշխատանքներուն մասնակցած են հայերէնի ուսուցիչներ, Բուհերու եւ գիտահետազօտական հիմնարկութեանց մասնագէտներ, հրատարակութիւններու աշխատողներ:

Հայերէնի դասաւանդումի ներկայ վիճակի եւ ուսուցման բարելաւման խնդիրներու մասին զեկուցում կատարած է Հաստատութեան ճիւղին վարիչ, գիտութիւններու թեկնածու՝ Ա. Մանուկեան:

Բանասիրական գիտութիւններու թեկնածուի Ռ. Իշխանեանի զեկուցումը նըւիրուած էր նոր ձեռնարկներն ու ծրագրերը բարելաւելու հարցերուն:

Մանկավարժական գիտութիւններու գիտահետազօտական հաստատութեան ճիւղի վարիչ Ռ. Աթայեան խօսած է տարրական դասարաններու մէջ լեզուագրական եւ քերականական գիտելիքներու մատուցման արդիւնաւէտ մեթոտներու մասին:

Զեկուցումներու շուրջ մտքերու փոխանակութեան մասնակցած են Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի անդամ Ա. Ղարիբեան, Երեւանի Պետական Համալսարանի հայերէնի ամպիոնի վարիչ՝ Բարսեղեան, «Լոյս» հրատարակչականի տնօրէն՝ Մ. Նահապետեան, Աշտարակի շրջանի Բիւրականի միջնակարգ դպրոցի ուսուցիչ՝ Գ. Պետրոսեան, Արագածի շրջանի ժողովրդական կրթական բաժնի դպրոցի տեսուչ՝ Բ. Ադամեան, Գիտութիւններու Ակադեմիայի լեզուի հաստատութեան աշխատակից՝ Ս. Քոչոյեան, մանկավարժական գիտութիւններու թեկնածու Ա. Ծուղուրեան եւ ուրիշներ:

×

ՄԵԾ ԳԻՏՆԱԿԱՆԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Տասը օր է Երեւան կը գտնուի խորհըրդային ականաւոր համաճարակագէտ, Խորհ. Միութեան բժշկական գիտութիւններու Ակադեմիայի անդամ, Մոսկուայի Գամալեայ համաճարակագիտութեան եւ մանրէաբանութեան հաստատութեան տնօրէն՝ Յովհաննէս Բարոյեան: Երեւանի մէջ մասնակցած է համաճարակագէտներու միջազգային դասընթացքներու ուր ելոյթ ունեցած է.— « Փասթէօր եւ հիւանդութիւններու մասնայատուկ կանխարգելման հարցերը»:

×

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՆԿԱՐԻՉԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջերս Մոսկուայի Մշակութային Նախարարութեան ցուցասրահին մէջ բացուած է երիտասարդ նկարիչներու եւ քանդակագործներու ցուցահանդէսը: Լաւագոյն գործերու կողքին մասնաւոր ուշադրութիւն գրաւած է Ալպէր Յովսէփեանի «Երեկոյ ճաշ» պաստառը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ

ՄԵԾ ՀԵՏԱՔՐՔՐՈՒԹԵԱՄԲ ՊԻՏԻ ԿԱՐԴԱՔ

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

Յուզիչ, արկածալից, շահեկան

ԹԷՈԴՈՍԻԱՅԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՔԱՐԵԴԱՐԱՆԸ

«Ժամանեցին մեզ աւուրք չարչարանաց
Եւ գտին զմեզ ճեղութիւնք անհնարինք…
Որոյ աղագաւ ազգք օտարածնաց
Օտարացուցին զմեզ ի բնակութենէ
մերմէ։
Հաստատունք յաշխարհի ի պանդխտու –
թեան իւրեանց,
Պանդխտեցան երկրորդ անգամ եւ եղեն
վտարանդիք
ի ձեռանէ պանդխտաց ապստամբաց,
ի սիրելեաց քակտեալք զորս ոչ սուր
սատակեաց,
Ցրուեցան զօրէն աստեղաց մոլորական
կոչեցելոյ…»։

Արիստակէս Լաստիվերտցի, ԺԱ. դարու բանաստեղծ եւ պատմագիր, այս հոգեցունց տողերով կը սկսի իր «Պատմութեան» գիրքը։

ԺԱ. դարու երկրորդ կէսին Հայաստան խուժած էին Սելճուկ – Թուրքերը, ապա անոնց յաջորդած էին Թաթար – Մոնկոլները։ Բոլորն ալ մոխրակոյտի վերածեցին մեր երկիրը՝ անդուլ կոտորածներու շարքով, որու հետեւանքով զանգուածային արտագաղթ մը ծայր կուտայ Հայաստանէն։ Հայ գաղթականութեան մէկ կարեւոր հատուածը երկար դեգերում – ներէ ետք կը հաստատուի Խրիմի լայնածաւալ տափաստանները։ Յարմարելով նոր պայմաններուն՝ Հայերը աշխատանքով կը լծուին խաղաղ, չինարար աշխատանքի. կը կառուցանեն գիւղեր եւ քաղաքներ, տաճարներ եւ դպրոցներ, բերդեր եւ կամուրջներ, կը հաստատեն ջրանցքներ եւ առուներ, կը մշակեն խոպան հողերը։ Եւ զարմանալի չէ, որ Խրիմի հարաւ – արեւելեան հատուածը «Արմենիա Մարիթիմա» (Ծովափնեայ Հայաստան) կը կոչուէր ճենովական միջնադարեան աղբիւրներու մէջ։

Կաֆա Խրիմի հայաշատ քաղաքներէն էր։ 1439ի տուեալներով ունէր շուրջ 30 հազար հայ բնակչութիւն եւ քանի մը տասնեակ հայկական եկեղեցիներ։ Քաղաքը ներկայիս կը կոչուի Թէոդոսիա։

Քաղաքի այդ հին եկեղեցիներէն մէկուն մէջ, որ Ս. Սարգիս անունը կը կրէ, ամիսներ առաջ բացուեցաւ հայկական քարեդարան մը (լափիտարիում)։ Եկեղեցին կը գտնուի հայկական թաղամասին կեդրոնը, ծովէն 200 մեթր հեռու, Միհրդատեան կոչուած սարի ստորոտը։

Ուկրանիոյ կառավարութեան որոշումով Հայոց Ս. Սարգիս, Ս. Հրեշտակապետաց եւ Ս. Ստեփանոս եկեղեցիները վերջերս նորոգուեցան։ Իսկ ի՞նչպէս կարսուտէ փրկել այն արժէքաւոր կոթողները, որոնք հարիւրներով սփռուած են Խրիմի մէջ, անհատներու մօտ։ Թերեւս այդ էր հիմնական պատճառներէն մէկը, որ Թէոդոսիայի քաղաքային մարմինները Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի եւ պատմական յուշարձաններու պահպանութեան Ընկերութեան դիմեցին՝ խնդրելով, որ Հայաստանէն մասնագէտներ գան հոն՝ քարեդարան մը հիմնելու համար։ Մասնագէտները՝ չորս հոգի (ճարտարապետ՝ Ե. Թամանեան, հնագէտ Արտ. Վրոյր, Գ. Արզումանեան եւ Գ. Գրիգորեան) 1971ի ամառը հասած են Թէոդոսիա եւ ձեռնամուխ եղած քարեդարանի հաստատման աշխատանքներուն։

Նորաբաց քարեդարանի ցուցամոյշներուն 90 տոկոսը կերտուած է սպիտակ մարմարէ եւ ունի մեծ արժէք՝ պատմական, գեղարուեստական եւ ճարտարապետական առումով։ Արձանագրութիւններուն մեծագոյն մասը կը վերաբերի ԺԴ.–ԺԷ. դարերուն։ Անոնց մէջ կը յիշատակուին Խրիմի եւ Արեւմտեան Ուկրանիոյ հայ իշխանազուններ, զօրավարներ, աւագ պարոններ, ճարտարապետներ, քանդակագործներ, նկարիչ – ծաղկողներ, վաճառականներ եւ արհեստաւորներ։ Վիմագրութիւններու մէջ վկայութիւններ կան Թուրք – Թաթարական ասպատակութիւններու, անոնց վայրագութիւններու եւ սպանութիւններու մասին։ Խաչքարերէն մէկ քանին չինուած են խեղդուած Հայերու յիշատակին։ Անոնց կողքին կան նաեւ յիշատակարաններ, որոնք կապ ունին ծովանկարիչ Յովհ. Այվազովսկիի անունին հետ։ Այսպէս, ոսկեզօծ տառերով փորագրուած մարմարեայ յուշաքարի մը վրայ արձանագրուած է հետեւեալը. «Տաճարս Ս. Սարգսի վերանորոգեցաւ յաւերակաց շընորհօքն Աստուծոյ ի 1888 ամի յորդորանօք եւ ջանիւք Խորէն ծայրագոյն վարդապետի Ստեփանէի, առ որ նպաստեցին հայազն նկարչապետ Յովհաննէս Այվազովսկի, ընծայօղն հոյակերպ պատկերաց, եւ բարեպաշտ ժողովուրդն Հայոց Թէոդոսիոյ»։ Նոյն բնոյթի յուշաքար մը նուիրած է քարեդարանին՝ ռուսերէն եւ հայերէն արձանագրութեամբ, Ալեքսանդրա Զաուչեան, ծագումով Ռուս, որ Զօր. Անդրանիկի զինուորներէն մէկուն այրին է եւ այժմ կը բնակի Ս. Սարգիս եկեղեցիի բակը։ Այս արձանագրութիւնը կը խօսի Յ. Այվազովսկիի, բարերար Ղ. Պէրպէրեանի եւ ծովակալ Մարկոս Սերեբրեկեանցի ժառանգներէն մէկուն համատեղ չինարար աշխատանքներուն մասին՝ 1892ին։ Իր նուրբ զարդաքանդակներով այցելուներու ուշադրութիւնը կը գրաւէ ԺԷ. դարու ականաւոր ծաղրանկարիչ Նիկողայոս Ծաղկարարի ի պատիւ 1698ին չինուած մարմարէ մեծադիր խաչքարը։ Մանրանկարչութեան Խրիմի հայ դպրոցին պատկանող այս տաղանդաւոր ներկայացուցիչին քանի մը աւելի գործերը ներկայիս կը գտնուին Երեւան։

Գ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՀԱՅ ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՕՃԱԽՆԵՐԸ

ՆՈՐ ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՏՊԱՐԱՆԸ

—o—

Նոր Նախիջեւանի հայկական գաղութը հիմնուած է ԺԸ. դարու վերջերը։ Արդարեւ, 1781ին Ռուսիոյ Հայոց Առաջնորդը՝ Յովսէփ Արղութեանց (Երկայնաբազուկ) հանդիսաւոր կերպով կը հիմնադրէ Նոր Նախիջեւան հայկական աւանը, քիչ ետք՝ նաեւ ազգային վարժարանը։ Անոր անունին հետ կապուած է նաեւ շրջանի հայկական տպարանին հիմնումը։ Վենետիկեան Մխիթարեաններու օրինակով ան կը փափաքէր իր հիմնած Ս. Խաչ վանքը դարձնել լուսաւորութեան կեդրոն։ Առիթը շուտով կը ներկայանայ. 1780–88 թուականներու Պետերբուրգի մէջ կը գործէր իր բարեկամին՝ Գրիգոր Խալդարեանի տպարանը։ Դժբախտաբար, տպարանը կարճ ատենուան մէջ մեծ ծախքերու տակ կ'իյնայ եւ կը փակուի։ Յովսէփ Արղութեանց հանգանակութեան միջոցով կը յաջողի վճարել Խալդարեանի պարտքերը եւ տպարանը Նոր Նախիջեւան կը տեղափոխէ։ 1789ին տպարանը արդէն կը կոչուէր Առաջնորդին անունով։ Ան մարդ եւ նամակ կ'ուղարկէ ամէնուր, մինչեւ իսկ հեռաւոր Գանգէսի ափերը՝ հայ գաղութին։ Հնդկահայ մեծահարուստներ Մասեհ Պապաճանեան, Եղիա Մահտեսի Յակոբեան եւ ուրիշներ առատաձեռն նուիրատուութիւններով եւ կտակներով մեծ օգտակարութիւն ունեցան տպարանին։ Առաջնորդը գործի լծեց բանիմաց մարդիկ։

Տպարանի հաստատումէն անմիջապէս ետք՝ 1790ին լոյս կը տեսնէ Ստեփանոս Սիւնեցիի «Ողբ եւ հառաչանք ի դիմաց մօր մերոյ, Սուրբ Աթոռոյն Էջմիածնի» գիրքը, որու յիշատակարանին մէջ Արղութեանց կը ներկայացնէ իր տոհմը։

1792ին լոյս կը տեսնէ Յ. Արղութեանցի «Դուռն ողորմութեան» գիրքը, ուր հիմնականին մէջ կը նկարագրուի Նոր Նախիջեւանի եւ Գրիգորիոպոլսոյ հիմնադրութեան պատմութիւնը։ Անոր գործակիցներէն էր՝ Մարգար Խոջենց Երեւանցի, որ զարգացած անձ մըն էր։ Ուսանած էր Զմիւռնիա, գիտէր քանի մը լեզու եւ իտալերէնէ թարգմանած էր նաեւ Ֆրանչեսկօ Ֆենելոնի «Պատմութիւն Տելեմաքի որդւոյ Ուլիսի» երկու հատորնոց աշխատութիւնը, որու հրատարակութիւնը տեւեց 1793–1795։ Այս նշանաւոր հրատարակութեան մէջ կարեւոր էին ծանօթագրութիւնները, քանի որ անոնք կը պատկերացնէին հին յունական դիցաբանութիւնն ու աւանդութիւնները։

Միւս արժէքաւոր հրատարակութիւնը պէտք է համարել Պետրոս Զուգայեցի Քալանթարեանի «Բժշկարանը», որ լոյս տեսաւ 1793ին եւ, իբրեւ այդպիսին, առաջինն էր մեր իրականութեան մէջ։ Գիրքին գրեթէ կէսը լատիներէն բժշկական տարադներու բառարան է, դեղաբոյսներ, բոյսերու անուններ եւայլն։

Տասնէ աւելի գիրքեր լոյս տեսան Նոր Նախիջեւանի Ս. Խաչ վանքի տպարանէն։

Ս. ՍԱՐԳՍԵԱՆ

Զայներ Փաւաոէն

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԹՐԹՌԵԱՆԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

—0—

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յատուկ).— Արտաւազդ Եպիսկոպոսի այցելութիւնը տեւեց շուրջ երեք շաբաթներ։ Ճամբորդութեան միակ պաշտօնական հանգամանքը, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ նորակառոյց զանգակատան օծումն էր, եւ այդ իսկ պատճառաւ հիւրն էր Հոգաբարձութեան։ Հակառակ ատոր, Արտաւազդ Եպիսկոպոս ստիպուեցաւ գոհացում տալու համար սրտաբուխ եւ սիրալիր հրաւէրներու՝ կատարել այցելութիւններ, դասախօսել եւ ներկայ ըլլալ կարգ մը հանդիսութեանց։ Գաղութիս այս ջերմ եւ սրտալի արտայայտութիւնը անկասկած ցոյց կուտան թէ Արտաւազդ Եպիսկ. իր առաքելութեան ընթացքին՝ իբր առաջնորդ Հարաւային Ֆրանսայի թեմի կրցած էր գրաւել բոլորին յարգանքն ու սէրը եւ արժանանալ գնահատական զգացումներու, շնորհիւ իր եկեղեցականի առաքինութիւններուն եւ մտաւորականի արժէքներուն։

×

Առանց մտնելու մանրամասնութեանց մէջ, ահաւասիկ իր հրապարակային ելոյթներէն կարեւորները.—

Կիրակի Սեպտեմբեր 17ին Սէն Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդի կարգադրութեամբ, Խաչվերացի տօնին առթիւ, Արտաւազդ Եպիսկ. կը նախագահէր եկեղեցական արարողութեանց, կը կատարէր աւանդական մատաղօրհնութիւն, եւ պատշաճ աւուրի կը քարոզէր հաւատացեալներու հոծ բազմութեան մը ներկայութեան, Հայեր, որոնք փութացած էին զանազան արուարձաններէ ունկնդրելու եւ նոյն ատեն տեսնելու Սրբազան Հայրը։

×

Ուրբաթ Սեպտեմբեր 22ին, Պօմոնի եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, Հայ Մշակոյթի Տան Գրական Ակումբի հրաւէրով կը դասախօսէր, նիւթ առնելով$ Հայ Վանականութեան բերած նպաստը Հայ Մշա-

---

<table>
<tr><td>

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆԻ ԴԻՏՈՒՀԻՆ՝

ԶՄԻՒՌՆԻԱՆ ԵՒ ԶՄԻՒՌՆԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

(Աղէտի յիսնամեակին առթիւ)

</td></tr>
</table>

ԶՄԻՒՌՆԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

—o—

Զմիւռնահայ գաղութին թիւը շարունակ փոփոխութիւններ կրած է, գաղութէն մեկնողներու եւ նորեկներու մշտական երթեւեկին պատճառաւ։ Նաեւ երկրաշարժներու, հրդեհներու, եւ համաճարակներու պատճառած զոհերը նուազեցուցած են գաղութին թիւը։

Եւ որպէսզի կարելի ըլլայ բաղդատական տախտակ մը ունենալ, դարձեալ պիտի ստիպուինք, մեծ մասամբ դիմել օտար ճանապարհորդներու եւ հեղինակներու յայտարարութեանց Անշուշտ յաջորդական տարիներու կարգին մը պիտի չկարմեն մեր արձանագրելիք թիւերը։ Այլ միայն աղօտ գաղափար մը կարող են տալ։

Տարի	Հեղինակ	Զմիւռնիոյ Ընդհ. բնակչութիւն	Հայոց թիւ
1631	Թավերնիէ	90·000	8000
1731	Թոլպօ	76·000	7000
1776	Շուազէօլ–Կուֆիէ	102·000	6000
1812	Թանկուանեը	106·000	10·000
1836	Թեքսիէ	150·000	10·000
1837	Ժուռնալ տը Սմիրն	130·000	6000
1840	Ժ. Պառժիկլի	130·000	5000
1857	Շէֆըրտ	180·000	10·000
1861	Լ'Էնփարսիալ	123·788	7000
1868	Սլարս	187·000	12·000
1885	Տ. Ժորժիատիս	187·000	7000
1890	Թագւոր Ճերմակեան	250·000	6683 (միայն քաղաքի Հայութիւնը)
1898	Հ. Ց. Քօսեան	340·000	11·000
1910	Առաջնորդական վիճակագր.	350·000	8760
1912	Կիւսթաւ Ֆուժէռ	240·000	15·000
1918	Թ. Ք. Սքալիէրի	—	11·360
1919	Լէոն Մաքքաս	416·494	7628
1922	Տոքթ. Գ. Օ. Գալուստեան	—	30·000 (մէջն ըլլալով 1921ին Կիլիկիայէն եկած գաղթականները)

Այս ցուցակէն կը պարզուի որ, մինչ Զմիւռնիոյ ընդհանուր բնակչութիւնը ժամանակի ընթացքին յաւելում կ'արձանագրէ. Հայոց թիւը կը մնայ գրեթէ նոյնը, բնական աճն ալ անզօր ըլլալով բարձրացնելու այդ թիւը։ Հակասութիւնները ակներեւ են։ Օրինակ, 1910ին Հայոց Առաջնորդարանի վիճակագրութիւնը գաղութին թիւը 8760 ցոյց կուտայ։ Մինչդեռ 1912ին Կ. Ֆուժէռ 15 հազար կը հաշուէ։ 1918ին Սքալիէրի Հայոց թիւը 11·360 կը նկատէ, իսկ 1919ին Լէոն Մաքաս 7620…

Առաջնորդարանի եւ Թ. Ճերմակեանի մատնանշած թիւերը հիմնուած են աղգատոմարի արձանագրութեանց վրայ։ Ինչ որ նորեկներ ու չարձանագրուողներ դուրս կը մնան այդ թիւերէն։

Ընդհանուր առմամբ դարեր շարունակ Զմիւռնահայոց թիւը վեցէն եօթը հազարի միջեւ եղած է ու հազուադէպօրէն անցած 12 հազարը։

Միայն 1922ին է որ գաղութին թիւը անհամեմատօրէն բարձրացած է քաղաքական եւ զինուորական դէպքերու հետեւանքով Զմիւռնիա ապաստանող Կիլիկեցիներու եւ Թուրքիոյ ներքին գաւառներէն եկող գաղթականներու յաւելումով։ Տոքթ. Գ. Օ. Գալուստեան այդ թիւը կը գնահատէ 30 հազարի։

ԳՈՒՐԳԷՆ ՓՕՑԱՃԵԱՆ

(10 – Շար.)

կոյթին: Դասախօսութեան կը նախագահէր Հայր Գեղամ Վրդ.: Արտաւազդ Եպիսկոպոս նախ ընդհանուր պատմականը բրաւ վանականութեան շարժումին, որ Ընդհանրական Եկեղեցւոյ մէջ սկիզբ առած է նախ Եգիպտոս (3րդ դարուն), ապա աւելի զարգացած է Կապադովկիոյ մէջ եւ բարձրութեան մը հասած Արեւմուտքի մէջ (6րդ դարուն): Մեր աշխարհին կեանքի մէջ, Գրիգոր Լուսաւորչի կենսագրէն, Ագաթանգեղոսէն, գիտենք որ բազմաթիւ վանքեր բացուած են այդ շրջանին, Հայաստանի մէջ, ու լեցուած վանականներով: Սակայն, Ս. Մեսրոպի, Ս. Սահակի եւ Վռամշապուհ թագաւորի օրով է որ շարժումը զարգացած է (գիրերու գիւտով): Հայ վանքերը կազմակերպուած ու դարձած են ուսման նշանաւոր կեդրոններ, դպրանոցներ: Այդ վանքերու մէջ է որ Աստուածաշունչը թարգմանուած է հայերէնի: Յետոյ 5րդ դարէն մինչեւ 10րդ դար, նոր վանքեր կառուցուած են, դառնալով երիտասարդ վարդապետներու համար ուղղակի համալսարաններ:

Շարունակելով Արտաւազդ Եպիսկ. յիշատակեց նշանաւոր վանականներէն Եզնիկ Կողբացին, Դաւիթ Անյաղթը, Մովսէս Խորենացին, Մովսէս Սիւնեցին, Շիրակացին, Բարսեղ Ճոնը, Նարեկացին, Շնորհալին ... նշանաւոր Վարդանները կիլիկեան շրջանին, Տաթեւացիները 12էն մինչեւ 16րդ դար: Դասախօսը թուեց նաեւ շարքը նշանաւոր վանքերուն, ուր վանականներ ծնած, աղօթած, կարդացած, թարգմանած, մեկնաբանած, ստեղծագործած են: Անոնք ուսումնասիրած ու խորացուցած են բոլոր գիտութիւնները եւ արուեստները՝ գրական, իմաստասիրական, երաժշտական, թուաբանական, նկարչական, քանդակագործական, մանրանկարչական, ճարտարապետական, այսինքն այն ինչ որ կը կազմէ ժողովուրդի մը մշակոյթը իր ամբողջութեանը մէջ:

Արտաւազդ Եպիսկ. եզրակացուց ըսելով թէ այսօր դեռ միշտ կան վանքեր, Հայաստանի կամ Արտասահմանի մէջ, բայց անցեալի իմաստով չկայ վանականութիւն, չկան վանականներ:

Այս շահեկան դասախօսութենէն ետք եղան կարգ մը հարցումներ:

Երեկոն վերջ գտաւ Գրական Ակումբի կազմակերպած մտերիմ ճաշով մը ի պատիւ եպիսկոպոսին:

×

Կիրակի Սեպտեմբեր 24ին, Արտաւազդ Եպիսկ. հանդիսաւոր կերպով կը պատարագէր Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին: Օրուան կարեւոր հանդիսութիւնն էր մատաղօրհնութիւնը եւ մանաւանդ նորակառոյց զանգակատան օծումը:

Հոս, կ'արժէ յետադարձ ակնարկ մը նետել, ըսելու համար թէ Պօմոնի եկեղեցին ներքնապէս արդէն իսկ բոլորովին նորոգուած ու կահաւորուած էր մօտաւորապէս տարի մը առաջ: Այսօր նոր զանգակատան կառուցումով (որ կը բանի ելեկտրականութեամբ), մուտքի եւ փակի ընդլայնումով եւ նոր ձեւաւորումով, պարզ բառով կրնանք ըսել թէ՝ Մարսէյլի այս հայաշատ արուարձանը օժտուած է «գեղեցիկ» եկեղեցիով մը: Եկեղեցւոյ ստացած այս նոր ճարտարապետական ոճին դժուար է տալ որակում մը, մանաւանդ որ նման աշխատանք մը դատելը աւելի զգացական է քան ուրիշ բան. եւ սակայն առանց որեւէ յաւակնութեան կրնանք ըսել որ ան չունի բուն հայկական ոճ, չի պատկանիր նաեւ այս կամ այն ընդհանուր ճարտարապետական դպրոցներու ոճին, այլ ունի արդիական անորոշելի ոճ մը որուն գեղեցկութիւնը թերեւս կը կայանայ իր գիծերու պարզութեան (հորիզոնական եւ ուղղաձիգ, բայց պատուհաններն ու մուտքի դուռը որոնք կամարաձեւ են), եւ ինքնատիպութեան մէջ:

Այս առթիւ անհրաժեշտ է շնորհաւորել Պօմոնի Թաղական Խորհուրդը եւ յատկապէս իր հովուող հովիւը՝ Հայր Գեղամ Վրդ.: Արդարեւ, այս իրագործութեան մէջ ան ունի աշխատանքի մեծ բաժին մը: Շնորհիւ իր ձեռներէցութեան ոգիին, իր շրջահայեացութեան, իր նուիրումին, անխոնջ եւ յարատեւ գործունէութեան է որ կարելի եղաւ ապահովել նիւթական կարեւոր մասը ու կիրարկել ծրագիրը:

Ընդգծենք նաեւ որ նորակառոյց զանգակատան օծման այս հանդիսութեան մասնաւոր փայլ կուտար Երիտասարդութեան եւ Սփոռի նախարար՝ Ժօզէֆ Գոմիթիի ներկայութիւնը:

×

Նոյն օրը, Սեպտեմբեր 24ին, Արտաւազդ Եպիսկ. ներկայ կ'ըլլար ի պատիւ իրեն տրուած մեծ ճաշին, Հայ Մշակոյթի Տան Օժանդակ Տիկնանց Միութեան կողմէ: Պօմոնի ընդարձակ սրահը ամբողջովին գրաւուած էր եւ շատ շատեր ցաւի սիրտ, սեղաններու շուրջ տեղ ու աթոռ չգտնելով հրաժարեցան այս արտակարգ սիրալիր եւ հայաշունչ մթնոլորտէն:

Ներկաներու կարգին յիշենք՝ նախարար Ժօզէֆ Գոմիթի, երեսփոխան Ժան Մաս, Քաղաքապետական Խորհուրդի անդամ՝ Ռոպէր Վենսան որոնք յաջորդաբար խօսք առին: Ներկայ էին նաեւ եկեղեցականներ, բազմաթիւ կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներ, ծանօթ ազգայիններ եւ զգալի թիւով երիտասարդներ: Ճաշին տամատայութիւնը վարեց Պր. Ա. Մելքոնեան: Եղան հաճելի մեներգներ եւ մէջ ընդ մէջ խօսքեր՝ Յ. Հայապործեան (Պօմոնի Թաղականութեան կողմէ), Կ. Ճանիկեան (Ազգ. Կեդր. Վարչութեան կողմէ), Վահրամ Մխիթեք (քաղաքիս վաստակաւոր ազգային), Հայր Արամ Քէշիշեան (Անթիլիասի միաբաններէն) եւ Հայր Գեղամ Վրդ.: Փակման խօսքը կատարեց Արտաւազդ Եպիսկ. թելադրելով յատկապէս. «Միշտ միակամ ըլլալ եկեղեցւոյ եւ ազգային հաստատութիւններու շուրջ, զարգացնել ու ծաղկեցնել զանոնք. երբեք չմոռնալ այն բոլոր ազգային հարցերու շուրջ որոնք կենսական են մեր գաղութները յարատեւ արթուն պահելու, տեւականցնելու»:

Անվերապահ շնորհաւորութիւններու եւ քաջալերանքի արժանի են Մշակոյթի Տան Օժանդակ Տիկնանց Միութեան ազնիւ տիկինները որոնք ամէն զոհողութիւն յանձն առին եւ հրամցուցին սքանչելի ձեռնարկ մը:

×

Արտաւազդ եպիսկոպոսի այցելութիւնը վերջ գտաւ Երկուշաբթի Սեպտեմբեր 25ին եւ մեկնեցաւ Մարինեանէն հրաժեշտ առնելով տասնեակ հայրենակիցներէ, որոնք հակառակ ժամի անյարմարութեան, ընկերացած էին իրեն մինչեւ օդակայան:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

ԳԱՂՆԻՔԸ ՊԱՐԶՈՒԵՑ

Մայրաքաղաքում ուղեւորների փոխադրման պլանը գպալիօրէն թերակատարւում էր: Հաշուարկումները ցոյց էին տալիս, որ 1971 թուականին, 1970ի համեմատութեամբ, 4 միլիոնով պակասել էր աւտոբուս, տրամվայ ու տրոլէյբուս նստողների թիւը:

Ա՛յ քեզ հրաշք: Չէ՞ որ օրէց օր աճում է բնակչութիւնը, անվերջ աւելանում են աւտոբուսները, տրամվայներն ու տրոլէյբուսները: Ի՛նչպէս կարող էր նուազել քաղաքային տրանսպորտից օգտուողների թիւը: Գուցէ քաղաքային տրանսպորտի անկանոն աշխատանքից ձանձրացած Երեւանցիները մասսայաբար անցել էին վազքի՞:

Բայց փողոցներում վազքով աշխատանքի գնացողները չէին երեւում:

Գաղտնիքը բացեց ժողվերահսկողութեան կոմիտէն:

Պարզուեց, որ 1971 թուականին, ինչպէս նաեւ այս տարուայ անցած ամիսներին, ուղեւորները ոչ թէ պակասել են, այլ՝ գպալիօրէն շատացել: Բայց քանի որ փոխադրման քանակը որոշւում է պետական գանձարկղ մտնող գումարով, դրա համար էլ թւում է, թէ ուղեւորները տարէց տարի քչանում են:

Իսկ այդպէս է թւում նրա՛ համար, որ ուղեւորների մի մասը ետեւի դռնից անտոմս իջնում է ու փախչում, վարորդների մի մասն էլ առջեւում նստած՝ փողի մի մասն է «փախցնում»:

«ՈԶՆԻ»

Ի ՀԵՃՈՒԿՍ ԱՒՏՈԲՈՒՍԻ

Սպասում եմ թիւ 11 երթուղու աւտոբուսին:

Տուն պիտի հասնեմ: Շտապում եմ, ջղայնանում, անհանգիստ շարժումներ կատարում, բայց աւտոբուսը չկայ ու չկայ: Վիճակս թեթեւացնելու համար պաղպաղակ վաճառողն ասում է.

— Ախպերացու, մի պաղպաղակ կեր. հա՛մ կը զովանաս, հա՛մ էլ սիրտդ կը հովանայ:

Անցնում եմ գործի: Ուտում եմ առաջին պաղպաղակը, վայելում երկրորդը, ըմբոշխնում երրորդը, չորրորդը... ութերորդը, բայց աւտոբուսը չի երեւում:

— Պաղպաղա՛կ, — տաքացած բղաւում եմ ես եւ մեկնում հերթական ուրլին:

Սիրտս ու թոքերս սկսում են սառչել, շրթունքներս սառցակալում են, բայց ես շարունակում եմ պաղպաղակ վայելել:

Այլեւս չեմ խմանում աւտոբուսի գալը: Ինձ տուն է տանում շտապ օգնութեան «Վոլգա»ն:

Տնեցիք մի պահ սարսափում են, բայց ես ձեռով եմ անում, թէ «Մի՛ վախեցէք, ողջ-առողջ եմ»:

Բոլորն ուրախանում են ինձ համար: Ես էլ ուրախանում եմ նրա՛ համար, որ ի հեճուկս աւտոբուսի՝ տուն եմ հասել «Վոլգա»յով, առանց հրմշտոցի, որ սովորաբար լինում է լեփ-լեցուն աւտոբուսում: Եթէ, ի հարկէ, անպիտանը ի վերջոյ յայտնում է...:

Ն. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎ

Պրաշովի մէջ, Ռումանիա, Սեպտեմբեր 1–5 տեղի ունեցած է երկրաշարժի միջազգային խորհրդաժողովը, որուն մասնակցած է նաեւ Ստեփան Փիրուզեան, անդամ Երեւանի երկրաբանութեան գիտական հիմնարկութեան:

Խորհրդաժողովի ընթացքին ներկայացուած են երկրաշարժի օճախներու ուսումնասիրութեան նոր եղանակներ, ինչպէս նաեւ ցոյց տրուած են երկրաշարժաբանութեան մէջ օգտագործուած նոր գործիքներ:

Հայ գիտնականը ժողովին ներկայացուցած է հաւաքական խմբագրութեամբ անգլերէն լոյս տեսած՝ «Երկրաշարժի գօտիներ եւ երկրաբանական դաշտեր Հայաստանի մէջ» աշխատութիւնը: Զայն պատրաստած են Յակոբեան, Յովհաննիսեան, Կարապետեան եւ Փիրուզեան:

Երեւանի երկրաբանութեան գիտական հիմնարկութեան մէջ աշխատանք կը կատարուի պատրաստելու համար Հայաստանի երկրաշարժներու նոր քարտէսները՝ նոր տուեալներով: Ներկայիս վերջանալու մօտ է Լենինականի քարտէսը:

Ծանօթ է, որ Հայաստանի մեծ մասը, մասնաւորապէս հարաւը, կը գտնուի երկրաշարժի 8րդ աստիճանի վտանգաւոր գօտիին մէջ, ինչ որ պատճառ դարձաւ 1968ի Զանգեզուրի ուժեղ շարժին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (168)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Այո, — պատասխանեց տիկին Սաթէն, յուզումէն դողահար ձայնով մը:

— Ի՞նչ էր այդ գեղին անցնելիք կընկան անունը, Մարթա՞ ըսիր, ի՞նչ ըսիր:

— Այո, պատասխանեց տիկին Սաթէն, որուն յուզումը հետզհետէ կ'աւելնար:

— Անանկ է նէ, այդ կնիկը վկայանին տակ Միհրան էֆէնտիին անունը աւելցուցած ըլլալու է:

— Էօ՛ֆ, մերաքս հանեցիր, սա խօսքը մէջտեղէն վերցուր, — գոչեց տիկին Սաթէն, — սինիրներս ոտք ելան, եղած մնացած բանին վրայ ալ այսչափ չեն խօսիր...

— Հիմա մէկը դրկէ, սա Մարթա օլաճախը հոս կանչել տուր:

— Ատանկ բան չըլլար, — ըսաւ Սաթէն:

— Ինչո՞ւ համար:

— Ես այդ կինը չեմ կրնար գտնել հիմա...

— Այդ ի՞նչ խօսք է, հասցէն չե՞ս գիտեր...

— Չեմ գիտեր...

— Այս գործին իմ խելքս չի հասնիր կոր, — գոչեց վաճառականը զայրացած, — ասոր տակը ինչ կայ նէ, ըսէք հասկընանք... սա ինչ խորհրդաւոր բաներ են:

— Խորհրդաւոր բան չկայ, վկայական մը գրուեցաւ, մնցաւ, ամբողջ եղածը աս է... ալ չեն առնիր անցնիր:

— Ճանըմ, պարապ խօսք մի ըներ, աս կեղծ ստորագրութեան հարցը պէտք է անպատճառ երեւան հանել... սա Մարթան հոս կանչել տուր նայիմ:

— Տունը չեմ գիտեր...

— Ես կրնամ փնտռել ու երեւան հանել, քանի որ այս թաղին մէջ կը բնակի:

— Նոյնիսկ դեռ հո՞ս է, — պատասխանեց տիկին Սաթէն:

— Ո՞ւր պիտի ըլլայ:

— Ես ի՞նչ գիտնամ, ըսաւ որ էրիկը հիւանդանոց դնելէ ետքը՝ ինքն ալ ուրիշ տեղ պիտի երթայ:

— Սուտ խօսքեր...

— Սուտ իրաւ, աս ա՛ս է:

— Շիտակը խօսէ՛, այս կեղծ ստորագրութիւնը ո՞վ դրաւ վկայականին տակ, — պոռաց վաճառականը ծայրայեղ բարկութեամբ մը:

Տիկին Սաթէն չպատասխանեց: Բայց տիկին Նուարդ, որ մինչեւ այն ատեն լուռ մնացած էր, հանդարտ ձայնով մը ըսաւ.

— Շիտակը կ'ուզե՞ս Մարգար էֆէնտի, ես դրի այդ ստորագրութիւնը:

Այս խօսքերը ափ ի բերան թողուցին թէ՛ Մարգար եւ թէ Միհրան էֆէնտիները:

— Դո՞ւն այդ կեղծ ստորագրութիւնը դրիր, — գոչեց Միհրանիկ էֆէնտի, չուզելով հաւատալ իր ականջներուն:

— Կեղծիք չկայ մէջը, — պատասխանեց տիկին Նուարդ՝ միամիտ դէմքով մը, — քու անունդ դրի, ուրիշ գոյութիւն չունեցող մէկու մը անունը չդրի ես... կնիկդ չե՞մ, քու անունդ իմ անունս ըսել չէ՞... ի՞նչ այս աստիճան իրար կ'անցնիք կոր...

— Բայց ատոր կեղծարարութիւն կ'ըսեն:

— Ինչ կ'ուզեն թող ըսեն, գողութիւն չըրի ես, մարդ չմեռցուցի ես, էրկանս կողմէ թուղթ մը ստորագրեցի:

— Բայց ի՞նչ պէտք ունէիր ատանկ բան մը ընելու:

— Գալուստ աղա օլաճախը հիւանդանոց տեղաւորելու համար...

— Մօրաքոյրդ չէ՞ր կրնար ամսական մը տալով հիւանդանոց դնել:

— Ալ այդ անպիտան մարդուն համար դրամ չի տրուիր, — գոչեց տիկին Նուարդ:

— Ճանըմ, — միջամտեց Մարգար էֆէնտի, — ես բնաւ չեմ կրնար կոր այս գործին մէջէն ելլել... խնդիրը մեր Սաթէնին սպասուհիին վրայ է, դուք ինչո՞ւ կը ստիպուիք կոր գործին մէջ մտնելու, տիկին Նուարդին մօրաքոյրը ի՞նչ գործ ունի ասոր մէջ:

— Մարգար էֆէնտի, — գոչեց Նուարդ, — ձեզի բան մը ըսեմ, ձեր տիկինը բնաւ յանցանք չունի, ամբողջ պատասխանատուն ես եմ... հիւանդանոց դրուած մարդը՝ մօրաքրոջս էրիկն է... ես եկայ աղաչեցի տիկին Սաթէնին, որ այս պզտիկ ծառայութիւնը ընէ ինծի:

— Հապա նախկին սպասուհի Մարթա՞ն ով է, — հարցուց վաճառականը ապշահար:

— Անանկ կին չկայ մէջտեղը, Մարթա հանըմը իմ մօրաքոյրս է, հիմա հասկըցա՞ք:

— Հոս մեր թա՞ղը կը բնակի:

— Չէ, Խասգեղ կը նստի...

— Խասգե՞ղ, — գոչեց Մարգար էֆէնտի այլայլած, — ուրեմն մենք ծայրէ ծայր կեղծ վկայական մը տուեր ենք...

— Ճիշդ հոս է խնդրին ծանրութիւնը, — դիտել տուաւ Միհրանիկ էֆէնտի:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Հայկ Զրուանեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Սողոմոնեանց եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծհօր՝

ՀԱՅԿ ԶՐՈՒԱՆԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին ի յիշատակ:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ պատարագ կը մատուցուի:

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ

48րդ ցանկ

Տէր եւ Տիկին Ժագ Ալճեան, այրի Տիկին Վ. Թակառեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Զափուրեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Փիլիկեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Զատօն, Տէր եւ Տիկին Մ. Հայթայեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Ղուկասեան, Տէր եւ Տիկին Տ. Մարգարեան, Տէր եւ Տիկին Ն. Մողեան, այրի Տիկին Թ. Փրթօեան, Տէր եւ Տիկին Է. Աբրահամեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Հայթայեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Թէրզեան, Տէր եւ Տիկին Կ. Համալեան, Տէր եւ Տիկին Ե. Համալեան, այրի Տիկին Յ. Քիաթիպեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Շանօեան, Տէր եւ Տիկին Կ. Ցակոբեան, Տէր եւ Տիկին Սէժալըն 50ական Ֆր.: Բոլորն ալ Սէնթ Էթիէնէն:

Նախկին ցանկի գումար 146.999,38
48րդ ցանկի գումար 950
Ընդհ. գումար 147.949,38

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Զարմայր Մուսէեանի մահուան առթիւ Թաղին (Պանեէօ–Քաշան) հայ թէ տեղացի դրացիներէ ծաղկեպսակի համար հաւաքուած գումարէն աւելցածը կը յատկացուի 50 Ֆր. Կապոյտ Խաչին, 50 Ֆր. Կարմիր Խաչին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 25 Ֆր. «Յառաջ»ի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկի, Զարմայր Մուսէեանի մահուան առթիւ.—

Տէր եւ Տիկին Գարաօղլանեան, Տէր եւ Տիկին Սթաթեան 50ական Ֆր., Տիկին Անահիտ Թորոսեան 20, Տէր եւ Տիկ. Բեքմէզեան 30 Ֆր.:

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱՌՆՈՒՎԻԼ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Հոկտ. 1 Կիրակի օր, Վարագայ Ս. Խաչի տօնին եւ եկեղեցւոյ 40ամեակին առթիւ, Առնուվիլի համանուն եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ'ունենայ աւանդական մատաղօրհնութիւն:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԳԻՒՏ Ծ. Վ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի մատաղօրհնութիւն եւ հոգեհանգստեան պաշտօն եկեղեցւոյ բարերարներու ննջեցելոց յիշատակին:

Կը հրաւիրուին գիւղին, Անկէնի, Սեւրանի, Սարսէլի եւ Կուսէնվիլի հաւատացեալ ժողովուրդը: Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9.15, պատարագ 10.30:

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ — Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը 7 Հոկտեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8,30ին, Ահարոնեան ակումբը: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի Փարիզի եւ շրջանի ներկայացուցչական ժողովը Ուրբաթ, Հոկտ. 6, ժամը 20.30ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 22ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

DANS LES SALONS DE L'HOTEL GEORGE V

31, Avenue George V, Paris

Sous le haut patronage de M. JACQUES BAUMEL, Maire de Rueil-Malmaison

Եղանակի խիստ փայլուն եւ առաջին բարեխիրական հաւաքոյթը

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՈՒԹԻՒՆ 1972Ի ԱՇՈՒՆ

ՏԱՍԸ ՕՐՈՒԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄԵԿՆՈՒՄ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1

1300 Ֆ.Էն ՍԿՍԵԱԼ

ՄԵԿՆՈՒՄ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1

1550 Ֆ.Էն ՍԿՍԵԱԼ

Դիմեցէք մեր մանրամասն գրքոյկները ստանալու համար

Մանրամասնութիւն և արձանագրութիւն՝

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ — SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ — Լիոնէն մեկնումը օդանաւով
VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. : 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ — JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

Պարանցիկ - Երեկոյթ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Վիէնի խումբին կողմէ, այս Շաբաթ իրիկուն Սեպտ. 30ին, ակումբին մէջ 40 Ռիւ Վիկտոր Ֆօժիէ:

Կը հրաւիրուի Վիէնի եւ շրջանի երիտասարդութիւնը:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ուրբաթ Օգն. Մարմնի տարեկան պարահանդէսը՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 3ԻՆ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ

Նախաձեռնութեամբ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբեր 5ին:

Պաշտօնի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան:

Արձանագրութեան համար դիմել ժամը 15էն 19 Հայ Մշակոյթի Տուն, 17, Ռիւ Պլէօ եւ տեղւոյն վրայ ժամը 19էն 21:

×

COURS DE LANGUE ARMENIENNE
AU LYCEE CONDORCET

Les cours débutent le 5 Octobre sous la direction du Prof. G. Méhian
Pour les inscriptions s'adresser
17, Rue Bleue de 15 à 19 heures et sur place de 19 à 21 h.

agence de voyages SEVAN

50, Cours de la Liberté — LYON
Tél. : 60-13-66

ՈՒՍՏԱԳՆԱՅՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԱՆԹԻԼԻԱՍ

ՄԻՒՌՈՆՕՐՀՆԷՔԻ ԱՌԹԻՒ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 15էն 29

ԼԻՈՆ – ՄԱՐՍԷՅԼ

ՎԵՐՋԻՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 30

ՊԵԼԺԻՈՅ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Յետաձգուած է Հոկտ. 7–8ին

Սահմանափակ տեղեր

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի, 1 Հոկտեմբեր, տասնեօթներորդ տարեդարձն է օծման եւ գահակալութեան Վազգէն Ա. Սրբազնագոյն Կաթողիկոսին եւ Ծայրագոյն Պատրիարքին Ամենայն Հայոց:

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ: Պատարագի ընթացքին կը կատարուի մասնաւոր մաղթանք Հայրապետական:

Կը հրաւիրուի հայ ժողովուրդը մասնակցելու պատարագին, աղօթելու Հայաստանեայց Առաք. Եկեղեցւոյ անսասանութեան եւ Ամենայն Հայոց Հայրապետի արեւշատութեան համար:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ ՍԵՒՐԱՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի նախաձեռնութեամբ հայերէնի դասընթացքները կը սկսին Երեքշաբթի (Հոկտ. 3) ժամը 17ին, 10 Ռիւ Լիւսիէն Սփորթիս (Սեւրան), եւ Հինգշաբթի իրիկունները ժամը 9ին, Տիկին Փափազեանի բնակարանը՝ 19 ռիւ տը լի Ֆրանս (Սեւրան):

×

Հայաստանեայց Առաք. Եկեղեցւոյ հովանաւորութեան ներքեւ եղող հայերէնի դասընթացքները արդէն վերսկսած են՝ Չորեքշաբթի, 20 Սեպտեմբերէն եւ կիրակի 24 Սեպտեմբերէն ի վեր:

Դասընթացքները տեղի կ'ունենան հետեւեալ վայրերուն մէջ.—

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ սրահներուն մէջ, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, Փարիզ 8րդ, Կիրակի օրեր՝ ժամը 9.30էն մինչեւ 12:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Էգոլ Փրիմէր Ժորժ լա Փէեր, Ռիւ տը Շուայի: Չորեքշաբթի օրեր՝ ժամը 9էն 12 եւ 2էն մինչեւ 4.30:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ԼԷ ԿՈՆԷՍԻ ՄԷՋ

Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ, 31–33 Ռիւ Սէն Ժիւթ, Չորեքշաբթի օրեր՝ ժամը 9էն 12 եւ 2էն մինչեւ 4.30:

ԺԱՆԹԻՅԻԻ ՄԷՋ

22 Ռիւ Վիքթոր Հիւկօ, Չորեքշաբթի օրեր՝ ժամը 9էն 12 եւ 2էն մինչեւ 4.30:

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ, 4 Ռիւ տէ Թրուա Շանթիէ, Չորեքշաբթի օրեր՝ ժամը 9էն 12 եւ 2էն մինչեւ 4.30:

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

Պանեէօյի Քաղաքապետութեան դպրոցին մէջ, Չորեքշաբթի օրեր՝ ժամը 9էն 12 եւ 2էն մինչեւ 4.30:

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ ՄԷՋ

4, Ռիւ Մարի Լոռ, Չորեքշաբթի օրեր՝ ժամը 9էն 12 եւ 2էն մինչեւ 5:

Որոշուած է նոյնպէս Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ մէջ հաստատել Չորեքշաբթօրեայ հայերէն լեզուի ուսուցման դասընթացք մը:

Անոնք որոնք կը փափաքին ուղարկել իրենց զաւակները, թող հաճին տեղեկացնել եկեղեցւոյս դիւանին, բաժանման կարգադրութիւններ ընելու համար:

Կոչ կ'ընենք յարգելի ծնողներուն, որպէսզի նախանձախնդիր ըլլան եւ անպայման իրենց զաւակները առաջնորդեն հայկական դպրոցները:

×

ՏԷՍԻՆ

Տէսինի Կապոյտ Խաչի դպրոցը կը վերսկսի Հոկտեմբեր 4ին Չորեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 14էն 17, Շաբաթ նոյն ժամերուն, Հայ Մշակոյթի Տան սովորական վայրը: